

کتابشناسی بو پرفی

حضرت آیت اللہ العظمیٰ مرعشی نجفی

سید محمد سود مرعشی نجفی

مرعشی نجفی، سید محمود. ۱۳۲۰ش -

کتابشناسی توصیفی حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) / به کوشش سید محمود مرعشی نجفی.
- قم: کتابخانه بزرگ حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) «گنجینه جهانی مخطوطات اسلامی»، ۱۴۲۴ق =
۲۰۰۳ = ۱۳۸۲ش.
۹۹۲ ص.

ISBN: 964-8179-03-4

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

۱. مرعشی نجفی، شهاب‌الدین، ۱۲۷۶ - ۱۳۶۹ش -- کتابشناسی. الف. مرعشی نجفی، سید محمود،
۱۳۲۰ش - ب. کتابخانه بزرگ حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) «گنجینه جهانی مخطوطات اسلامی».
ج. عنوان.

۰۱۶/۲۹۷۹۹

Z8۷۹۲ / م۴ ک۲

م ۸۲ - ۷۷۵۶

کتابخانه ملی ایران



کتابشناسی توصیفی

حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره)

به کوشش: د. سید محمود مرعشی نجفی

ناشر: کتابخانه بزرگ حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره)

«گنجینه جهانی مخطوطات اسلامی» - قم - ایران

نوبت چاپ: اول، ۱۴۲۴ق / ۱۳۸۲ش / ۲۰۰۳م

شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

صفحه آرا: محمد دانشی

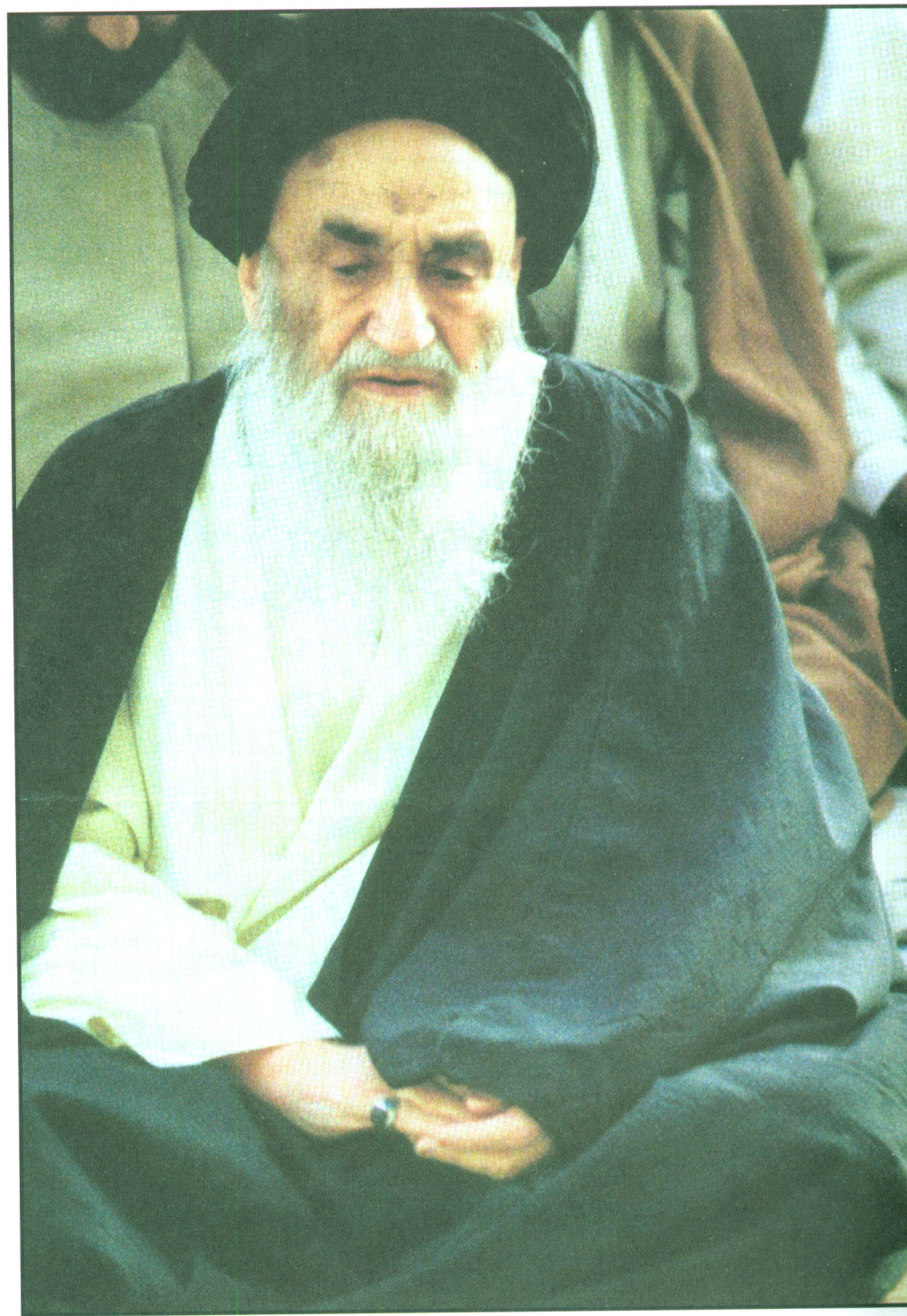
چاپ: ستاره - قم

لیتوگرافی: تیزهوش

شابک: ۹۶۴ - ۸۱۷۹ - ۰۳ - ۴

Ayatallah Mar'ashi Najafi St., Qom 37157, I.R.IRAN
Tel: + 98 (251) 7741970-78; Fax: + 98 (251) 7743637

<http://www.marashilibrary.org>
E-mail: info@marashilibrary.org



در آستانهٔ ۷ صفر سال ۱۴۲۴، مصادف با چهاردهمین سالگرد ارتحال بزرگ‌فرهنگبان میراث اسلامی، مرجع فقید شیعه، حضرت آیت‌الله العظمی سید شهاب‌الدین حسینی مرعشی نجفی - رحمة الله علیه - و همزمان با سی و هشتمین سالگشت آغاز به کار کتابخانهٔ بزرگ ایشان، این اثر را به یاد آن عالم بزرگوار، پدر پیر و مرادم، به فرهنگیاران تقدیم می‌کنم.

فهرست اجمالی

- آثار مستقل و مطبوع حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی..... ۳۱
- مقدمه ها و تقریظهای حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی بر کتابها ۴۷
- آثار مستقل در باره حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی..... ۶۷
- آثار مشتمل بر احوال حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی..... ۷۹
- فهرست مقالات مطبوعات در باره حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی..... ۱۲۱
- دارندگان اجازه کتبی از حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی..... ۱۹۳
- مقالات پژوهشی در باره حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی..... ۲۷۷
- کتابشناسی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی..... ۲۷۹
- مصنفات استاذی..... ۳۰۵
- نگاهی به کتاب القصاص علی ضوء القرآن والسنة..... ۳۲۳
- درنگی در کتاب الاجازة الكبيرة..... ۳۲۹
- نگاهی به الاجازة الكبيرة..... ۳۴۳
- نگاهی به المسلسلات فی الاجازات..... ۳۵۱
- در سایه احقاق الحق..... ۳۵۹
- حلقه احقاق الحق..... ۳۷۷
- گزارشی از لجنة التحقيق احقاق الحق..... ۳۸۷
- آیت الله العظمی مرعشی در کتاب الذریعه..... ۳۹۷
- موقوفات ماندگار..... ۴۱۹

- آیت الله العظمی مرعشی در صحیفه امام خمینی ۵۵۹
- مخطوطات آیت الله العظمی مرعشی نجفی ۵۷۵
- کتابخانه عمومی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی ۵۹۱
- آشنایی با کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی ۶۱۳
- بازتاب دیدار ۶۳۷
- گنجینه شهاب ۶۵۷
- فرهنگیار دین ۷۱۱
- کارنامه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی ۷۲۳
- فقیه اهل بیت (ع) ۷۶۳
- زیور دانشوران ۷۷۱
- استاد و اسوه ۸۰۱
- شهاب شریعت ۸۱۱
- خلأ پر نشدنی ۸۲۵
- السید شهاب الدین المرعشی ۸۳۱
- آیت الله العظمی سید شهاب الدین مرعشی نجفی ۸۳۷
- انا شهاب الدین ۸۴۳
- ترجمة الإمام المرعشی ۸۵۱
- اعلام الامامية آية الله العظمی السید شهاب الدین المرعشی النجفی ۸۷۹
- کرامات و قیس من حياة الامام المرعشی ۹۰۱

فهرست تفصیلی

درآمد ۲۹

آثار مستقل و مطبوع حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (۳۱-۴۶)

- آداب و مناسک حج ۳۳
- الاجازة الكبيرة ۳۳
- توضیح المسائل جدید ۳۳
- رسالة سماحة الزعيم الديني الكبير... الى المؤتمر الالفى للشيخ الطوسي ۳۴
- رسالة طريفة ۳۵
- رياض الاقاحى فى ترجمة العلامة البياضى ۳۵
- سبيل النجاة ۳۶
- الطرق و الاسانيد الى مرويات اهل البيت (ع) ۳۶
- الغاية القصوى ۳۶
- فرازهاىى از وصيتنامه الهى - اخلاقى ۳۷
- الفتحية فى ترجمة العلامة...العربشاهى ۳۸
- القصاص على ضوء القرآن و السنة ۳۸
- القول الرشيد فى الاجتهاد و التقليد ۳۹

٣٩ اللئالى المتظمة و الدرر الثمينه
٤٠ لؤلؤة الصدف فى حياة محمد الاشراف
٤٠ لمعة النور و الضياء
٤١ مصباح الناسكين
٤٢ مفرج الكروب فى ترجمة صاحب ارشاد القلوب
٤٢ ملحقات الاحقاق
٤٣ منهاج المؤمنين
٤٣ منهج الرشد فى ترجمة الفاضل الجواد
٤٤ منية الرجال فى شرح نخبة المقال
٤٤ نخبة الاحكام
٤٥ نظرات اصلاحى در باره پيش نويس قانون اساسى
٤٥ وسيلة المعاد فى مناقب شيخنا الاستاد
٤٦ هداية الناسكين يا مناسك حج

مقدمه ها و تقریظهاى حضرت آيت الله العظمى مرعشى نجفى بر كتابها

(٤٧-٦٦)

٤٩ اجراى احكام و مقررات اسلام
٤٩ الاصيلى فى انساب الطالبين
٤٩ امامزادگان معتبر ايران
٤٩ التبصرة فى ترجمة مؤلف التكملة
٤٩ الحدیقة الوردية حول ترجمة الروضة البهية
٥٠ الردود و النقود
٥٠ زهر الرياض فى ترجمة صاحب الرياض
٥٠ سجع البلابل فى ترجمة صاحب الوسائل

- ۵۰..... شجره نامه علامه حسینی کاشانی حائری
- ۵۱..... ضوء البدری فی ترجمة صاحب الفخری
- ۵۱..... الطرق و الاسانید الی مرویات اهل البيت (ع)
- ۵۱..... الظرائف فی ترجمة صاحب الطرائف
- ۵۱..... العزیه فی ترجمة الجلیل عزالدین یحیی الشهید
- ۵۲..... غایة الآمال فی ترجمة صاحب بهجة الآمال
- ۵۲..... غنیة المستجیز
- ۵۲..... فتاوی العلماء الاعلام فی الشعائر الحسينية
- ۵۲..... القول المسدد
- ۵۲..... کاشفة الحال فی ترجمة مؤلف خزانه الخیال
- ۵۳..... کشف الاریاب فی ترجمة صاحب لباب الانساب و الاعقاب و الالقاب
- ۵۳..... کشف الاستار عن حیاة مؤلف کشف الاستار
- ۵۳..... کشف الظنون عن صاحب کشف الظنون
- ۵۳..... المجدی فی حیاة صاحب المجدی
- ۵۴..... مطلع البدرین فی ترجمة مؤلف مجمع البحرین
- ۵۴..... المنن و المواهب الاحدیة
- ۵۴..... فی ترجمة مؤلف رسالة الاسدیة
- ۵۴..... منیة الآملین
- ۵۴..... المواهب العلیة فی ترجمة شارح الرسالة الذهبیة
- ۵۴..... المیزان القاسط فی ترجمة مورخ واسط
- ۵۵..... نبراس النور و الضیاء فی ترجمة مؤلف نجوم السماء
- ۵۵..... النفخة القدسیة فی حیاة الشریف العبدلی
- ۵۵..... نور باهر در ترجمه حضرت علی بن امام محمد باقر

- هدیه ذوی الفضل و النهی بترجمة المولى محمد علم الهدى ۵۵
- تقریظ بر کتاب گنجینه سعادت ۵۶
- تقریظ بر کتاب تقویم الاثمة ۵۶
- تقریظ بر کتاب بستان الرّازی ۵۶
- تقریظ بر کتاب معراج الذاکرین ۵۶
- تقریظ بر کتاب دیوان صدر الافاضل ۵۶
- تقریظ بر کتاب آیین پارسائی و فلسفه نماز در اسلام ۵۶
- تقریظ بر کتاب اشکها و شادیهها ۵۷
- تقریظ بر کتاب بیان الطالب فی شرح المكاسب ۵۷
- تقریظ بر کتاب تاریخ منظوم زندگانی پیامبر اسلام (ص) ۵۷
- تقریظ بر کتاب الارث فی خرائط ۵۷
- تقریظ بر کتاب آلاء الرحیم فی الرد علی تحریف القرآن ۵۷
- تقریظ بر کتاب تحفة الصائمین ۵۷
- تقریظ بر کتاب ترجمه مناقب الامام علی (ع) ۵۸
- تقریظ بر کتاب راهنمای میراث ۵۸
- تقریظ بر کتاب زندگینامه حضرت معصومه به ضمیمه تاریخچه قم ۵۸
- تقریظ بر کتاب راهنمای حج منظوم ۵۸
- تقریظ بر کتاب خودآموز معالم الدین در اصول فقه ۵۸
- تقریظ بر کتاب ذرایع البیان فی عوارض اللسان ۵۸
- تقریظ بر کتاب قاطع البیان ۵۸
- تقریظ بر کتاب عشق و رستگاری ۵۸
- تقریظ بر کتاب شیفتگان علی (ع) ۵۹
- تقریظ بر کتاب لمعة النور والضیاء ۵۹

- ۵۹ تقریظ بر کتاب شمع انجمن
- ۵۹ تقریظ بر کتاب وسیله المحیین
- ۵۹ تقریظ بر کتاب ندای حق به ولای علی (ع)
- ۵۹ تقریظ بر کتاب نقد و اصلاح
- ۵۹ تقریظ بر کتاب محاسن الاخلاق
- ۶۰ تقریظ بر کتاب مناهج الشارعیین
- ۶۰ تقریظ بر کتاب دُرر الاخبار
- ۶۰ مقدمه بر کتاب تشریح و محاکمه در تاریخ آل محمد (ص)
- ۶۰ مقدمه بر کتاب بحر الانساب
- ۶۰ مقدمه بر کتاب فقه کامل فارسی
- ۶۰ مقدمه بر کتاب الدّروس الشّرعیة
- ۶۱ مقدمه بر کتاب اکتفاء القنوع بما هو مطبوع
- ۶۱ مقدمه بر کتاب وقایع السنین و الاعوام
- ۶۱ مقدمه بر کتاب ایضاح الفوائد
- ۶۱ مقدمه بر کتاب کلیات مفاتیح الجنان
- ۶۱ مقدمه بر کتاب علی الاکبر
- ۶۲ مقدمه بر کتاب اسد الغابة فی معرفة الصحابة
- ۶۲ مقدمه بر کتاب روضة المتقین
- ۶۲ مقدمه بر کتاب الدّر المشثور
- ۶۲ مقدمه بر کتاب صحیفه کامله سجّادیه
- ۶۳ مقدمه بر کتاب شرح دعاء السمات
- ۶۳ مقدمه بر کتاب معجم الثقات و ترتیب الطبقات
- ۶۳ مقدمه بر کتاب ادعیه و زیارات

۶۳	مقدمه بر کتاب مؤتمر علماء بغداد
۶۳	مقدمه بر کتاب قوانین کیفری در اسلام
۶۴	مقدمه بر کتاب جواهر الاخلاق
۶۴	مقدمه بر کتاب کاوشهای علمی
۶۴	مقدمه بر کتاب مجموعه نفیسه
۶۴	مقدمه بر کتاب گفتار خوش یارقلی
۶۴	مقدمه بر کتاب روضه الالباب
۶۴	مقدمه بر کتاب مشجره علماء امامیه
۶۵	مقدمه بر کتاب اثنی عشر رساله
۶۵	مقدمه بر کتاب بهارستان وحی
۶۵	مقدمه بر کتاب تجوید القرآن
۶۵	مقدمه بر کتاب ترتیب التهذیب
۶۵	مقدمه بر کتاب امل الامل
۶۵	مقدمه بر کتاب تهذیب الاحکام
۶۶	مقدمه بر کتاب فقه القرآن
۶۶	مقدمه بر کتاب خصائص امیرالمؤمنین

آثار مستقل در باره حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی

(۶۷-۷۸)

۶۹	آیت الله مرعشی نجفی
۶۹	برستیغ نور
۷۰	تشرفات مرعشیه
۷۰	شهاب شریعت: درنگی در زندگی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره)

۷۲	قیسات
۷۲	کتابخانه بزرگ حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در یک نگاه
۷۳	کتابخانه عمومی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در یک نگاه
۷۴	کرامات آیت الله العظمی السيد المرعشی النجفی و قیس من حیاته
۷۴	کرامات مرعشیه
۷۵	گنج و گنجینه
۷۶	گنجینه شهاب (۱)
۷۷	گنجینه شهاب (۲)

آثار مشتمل بر احوال حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی

(۱۲۰-۷۹)

فهرست مقالات مطبوعات در باره حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی)

(۱۹۲-۱۲۱)

دارندگان اجازه کتبی از حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی

(۲۷۶-۱۹۳)

مقالات پژوهشی در باره حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی

(۹۵۰-۲۷۷)

کتابشناسی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی

(۳۰۴-۲۷۹)

۲۸۱. شخصیت علمی معظم له از دیدگاه صاحب نظران
۲۸۶. مطالعه آثار و تألیفات علما و دانشمندان
۲۸۸. مقدمه ها و تقریظهای معظم له بر کتابها و تألیفات دیگران

۲۸۹	آثار و تألیفات
۲۹۰	علوم قرآن، تفسیر، تجوید و قرائت
۲۹۰	ادبیات
۲۹۱	حدیث
۲۹۱	ادعیه و زیارات
۲۹۱	فقه
۲۹۳	اصول فقه
۲۹۳	منطق
۲۹۳	لغت
۲۹۳	تاریخ
۲۹۳	رجال و تراجم
۲۹۷	انساب
۲۹۸	اجازات
۳۰۰	هیئت
۳۰۰	سفرنامه
۳۰۰	نوادر و علوم غریبه
۳۰۰	فهرست
۳۰۰	متفرقات
۳۰۱	کلام

مصنّفات استاذی

(۳۲۲-۳۰۵)

۳۰۸	الانساب و الرجال و التاریخ و الرحلات
۳۱۳	علم أصول الفقه

۳۱۳	علم الفقه
۳۱۵	علم المنطق
۳۱۵	الادب العربي
۳۱۶	علم الحديث
۳۱۶	علوم القرآن الكريم
۳۱۶	الادعية و الزيارات
۳۱۶	علم الدراية
۳۱۷	علم الهيئة
۳۱۷	النوادر و العلوم الغريبة
۳۱۸	علم الكلام

نگاهی به کتاب القصاص علی ضوء القرآن والسنة

(۳۲۸-۳۲۳)

درنگی در کتاب الاجازة الكبيرة

(۳۴۲-۳۲۹)

۳۳۱	بخش اول: تاریخ اجازة نویسی
۳۳۱	اقسام اجازة
۳۳۳	اجازات حدیثی
۳۳۳	معنی اجازة
۳۳۴	اجازة در کتب درایه
۳۳۴	فوائد اجازات حدیثی
۳۳۵	ارزش حدیثی اجازة
۳۳۵	ارزش تاریخی و علمی اجازة
۳۳۶	کهن ترین اجازة حدیثی شیعه

۳۳۶	بخش دوم: الاجازة الكبيرة
۳۳۷	نام
۳۳۷	مجاز
۳۳۷	فصول کتاب
۳۳۷	۱. مشایخ اجازة شیعه
۳۳۸	۲. زنان صاحب اجازة
۳۳۸	۳. مشایخ اجازة اهل سنت
۳۳۸	۴. مشایخ اجازة زیدیه
۳۳۸	۵. اتصال سند به ائمه (ع)
۳۳۹	۶. مشایخی که آیت الله مرعشی از آنها با واسطه نقل روایت می کند
۳۳۹	۷. احادیث مسند و معنعن
۳۴۰	۸. فواید مختلف درباره اجازة
۳۴۰	۹. شرح حال خودنوشت
۳۴۰	۱۰. وصیت به فرزندش
۳۴۱	خاتمه
۳۴۱	محتوای کتاب
۳۴۱	تحقیق و انتشار کتاب

نگاهی به الاجازة الكبيرة

(۳۴۳ - ۳۵۰)

نگاهی به المسلسلات فی الاجازات

(۳۵۱ - ۳۵۸)

در سایه احقاق الحق

(۳۷۶-۳۵۹)

- ۳۶۲ نهج الحق و كشف الصدق
- ۳۶۳ ابطال نهج الباطل
- ۳۶۴ احقاق الحق و ازهاق الباطل
- ۳۷۰ تعليقات و ملحقات احقاق الحق

حلقه احقاق الحق

(۳۸۶-۳۷۷)

گزارشی از لجنة التحقيق احقاق الحق

(۳۹۶-۳۸۷)

- ۳۸۸ انگیزه تألیف احقاق الحق
- ۳۹۱ بنیاد «لجنة التحقيق احقاق الحق»

آیت الله العظمی مرعشی در کتاب الذریعه

(۴۱۸-۳۹۷)

موقوفات ماندگار

(۵۵۸-۴۱۹)

آیت الله العظمی مرعشی در صحیفه امام خمینی

(۵۷۴-۵۵۹)

مخطوطات آیت الله العظمی مرعشی نجفی

(۵۷۵-۵۹۰)

کتابخانه عمومی حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی

(۵۹۱-۶۱۲)

- ۵۹۳..... الف) مؤسس و تاریخچه کتابخانه
- ۵۹۸..... ب) ساختمان و تأسیسات و مدیریت کتابخانه
- ۶۰۲..... ج) سرویس دهی و خدمات کتابخانه
- ۶۰۴..... د) نفایس و موجودی کتابخانه
- ۶۰۴..... ۱. مخازن و آمار
- ۶۰۶..... ۲. نفایس کتابخانه
- ۶۱۰..... هـ. طرح‌های آینده

آشنایی با کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی

(۶۱۳-۶۳۶)

بازتاب دیدار

(۶۳۷-۶۵۶)

گنجینه شهاب

(۶۵۷-۷۱۰)

- ۶۵۹..... سرآغاز
- ۶۶۲..... بنیانگذار کتابخانه
- ۶۶۷..... انگیزه، خاستگاه و اهداف
- ۶۶۹..... وضعیت حقوقی و گزارش ثبتی
- ۶۷۰..... جایگاه کتابخانه در میان کتابخانه‌های جهان
- ۶۷۱..... تولید و ریاست کتابخانه
- ۶۷۲..... مراحل شکل‌گیری کتابخانه

۶۷۲	مرحله نخست
۶۷۴	مرحله دوم
۶۷۴	مرحله سوم
۶۷۴	مرحله چهارم
۶۷۵	واحدهای کتابخانه
۶۷۵	الف. حوزه متولی و ریاست
۶۷۸	ب. مرکز خدمات همگانی
۶۷۹	ج. مرکز منابع و خدمات ویژه (کانون پژوهش)
۶۸۹	د. مرکز خدمات پشتیبانی اداری
۶۹۲	ه. مرکز خدمات پشتیبانی اجرایی
۶۹۸	و. مرکز پژوهشهای خدمات فنی کتابداری و اطلاع‌رسانی
۶۹۹	ز. مرکز حفاظت ذخایر و منابع کتابخانه
۷۰۳	ح. گنجینه اشیای غیرمکتوب
۷۰۴	ط. مرکز دائرةالمعارف کتابخانه‌های جهان
۷۰۵	گزارش فنی ساختمان جدید کتابخانه
۷۰۷	بخشهای مستقر در ساختمان جدید
۷۰۷	۱. زیرزمین منهای (۲)
۷۰۸	۲. زیرزمین منهای (۱)
۷۰۸	۳. طبقه همکف
۷۰۹	۴. طبقه اول
۷۱۰	۵. طبقه دوم
۷۱۰	۶. طبقه سوم
۷۱۰	۷. طبقه چهارم

فرهنگیاری دین

(۷۱۱-۷۲۲)

کارنامه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی

(۷۲۳-)

- ۷۲۴ خدمات ارزشمند
- ۷۲۵ تأسیس کتابخانه
- ۷۲۶ مصاحبه با فرزند ارشد و وصی آن مرحوم
- ۷۲۹ تألیف و تصانیف و آثار علمی و سفرنامه ها
- ۷۲۹ الف. کتب رجال، انساب، تاریخ
- ۷۳۵ ب. کتب فقه - اصول
- ۷۳۶ ج. مسائل متفرقه
- ۷۳۷ د. حدیث
- ۷۳۷ ه. کلام
- ۷۳۸ و. ادعیه و زیارات و اوراد و اذکار
- ۷۳۸ ز. ادبیات
- ۷۳۸ ح. منطق
- ۷۳۸ ط. نوادر و علوم غریبه
- ۷۳۹ ی. علوم قرآنی
- ۷۳۹ ک. نجوم، فلکیات
- ۷۴۳ یادی از سال ۱۳۸۴
- ۷۴۴ خصوصیات اخلاقی
- ۷۴۴ ۱. ساده زیستن
- ۷۴۵ ۲. عشق به کمال و علم

۷۴۶	استفاده از امکانات داخلی
۷۴۶	۴. مداومت بر نماز جماعت
۷۴۷	۵. ارادت به اهل بیت (ع)
۷۴۹	بناها و آثار دینی
۷۵۵	تأسیس کتابخانه فعلی
۷۵۷	شیوه بهره‌برداری از کتب خطی
۷۵۸	وصیتنامه
۷۶۰	نگهداری کتابخانه
۷۶۱	پایان وصیتنامه دیگر
۷۶۲	رحلت
۷۶۲	منابع

فقیه اهل بیت (ع)

۷۶۳-۷۷۰

۷۶۷	۱. پرورش شاگردان
۷۶۷	۲. احیای آثار علمی گذشتگان
۷۶۸	۳. آثار علمی به قلم خود آن مرحوم
۷۶۸	دو یادگار بزرگ
۷۶۹	ویژگیهای جسمی و روحی آن فقیه

زیور دانشوران

۷۷۱-۸۰۰

۷۷۴	تحصیلات ابتدایی
۷۷۶	فرزندان
۷۷۶	اهم وظایف و مشاغل

- ۷۷۷ مسافرتها
- ۷۷۸ استادان
- ۷۷۸ استادان حساب و هندسه و سایر علوم ریاضی و بعض علوم غریبه
- ۷۷۹ استادان ادبیات و علوم آلی
- ۷۸۰ استادان تجوید و قرائت قرآن کریم
- ۷۸۱ استادان سطوح فقه و اصول
- ۷۸۱ استادان علم طب
- ۷۸۲ استادان علم کلام و عقاید و ادیان
- ۷۸۲ استادان علم حروف و اوفاق
- ۷۸۲ استادان علم تفسیر
- ۷۸۲ استادان علم انساب
- ۷۸۳ استادان علوم حدیث، رجال، درایه و تراجم
- ۷۸۴ استادان خارج فقه و اصول
- ۷۸۵ خدمات افتخاری در مشاهد مشرفه
- ۷۸۶ آثار خیریه
- ۷۸۷ تألیف و تصانیف و آثار علمی و سفرنامه‌ها
- ۷۸۷ بخش نخست: کتب رجال، انساب و تاریخ
- ۷۹۲ بخش دوم: کتب فقه و اصول
- ۷۹۳ بخش سوم: مسائل متفرقه
- ۷۹۴ بخش چهارم: حدیث
- ۷۹۴ بخش پنجم: کلام
- ۷۹۴ بخش ششم: ادعیه و زیارات و اوراد و اذکار
- ۷۹۵ بخش هفتم: ادبیات
- ۷۹۵ بخش هشتم: منطق

۷۹۵	بخش نهم: نوادر و علوم غریبه
۷۹۵	بخش دهم: علوم قرآن
۷۹۶	بخش یازدهم: نجوم و فلکیات
۷۹۶	مشایخ روایت
۷۹۶	علمای امامیه
۸۰۰	اجازات علمای عامه
۸۰۰	اجازات علمای زیدیه

استاد و اسوه

(۸۰۱-۸۱۰)

۸۰۳	ولادت
۸۰۳	تحصیلات
۸۰۳	حرکت به تهران
۸۰۴	اساتید و مشایخ
۸۰۵	تألیفات
۸۰۶	آثار
۸۰۷	ارتحال
۸۰۷	فرازهایی از وصیتنامه
۸۱۰	پیام رهبر معظم انقلاب به مناسبت ارتحال

شهاب شریعت

(۸۱۱-۸۲۴)

۸۱۳	ولادت
۸۱۳	تحصیل
۸۱۵	بر مسند تدریس

۸۱۵.....	در سایه کریمه اهل بیت
۸۱۶.....	گنجینه ماندگار
۸۱۹.....	آثار سبز
۸۲۲.....	احیا و ترویج فرهنگ
۸۲۳.....	همگام با نهضت امام
۸۲۴.....	وفات

خلأ پرنشدهنی

۸۲۵-۸۳۰

السید شهاب الدین المرعشی

(۸۳۱-۸۳۶)

آیت الله العظمی سید شهاب الدین مرعشی نجفی

(۸۳۷-۸۴۲)

انا شهاب الدین

(۸۴۳-۸۵۰)

ترجمة الإمام المرعشی

(۸۵۱-۸۷۸)

۸۵۳.....	نسب اصیل و بیت عریق
۸۵۴.....	و یجب أن ننوه هنا بذكر أبيه وجده
۸۵۴.....	مولده و نشاته العلمیة
۸۵۷.....	المجتهد المجد
۸۵۹.....	الهجرة إلى ایران

۸۵۹	الإقامة بقم
۸۶۰	المرجعية العامة
۸۶۲	صفاته في خلقه وسمته
۸۶۳	مؤسسات دينية وعلمية
۸۶۵	طرق روايته
۸۶۵	المجازون عنه
۸۶۹	مؤلفاته
۸۷۶	في ذمة الخلود

اعلام الامامية: آية الله العظمى السيد شهاب الدين المرعشي النجفي

(۸۷۹-۹۰۰)

۸۸۱	اسمه ونسبه
۸۸۲	ولادته ونشأته
۸۸۲	أسفاره
۸۸۳	أساتذته
۸۸۳	في الأدب
۸۸۳	في القراءات والتجويد
۸۸۴	في الفقه والاصول (مرحلة السطوح)
۸۸۴	في الطب
۸۸۴	في الكلام والعقائد والأديان
۸۸۴	علم الحروف والاوقاف
۸۸۴	علم التفسير
۸۸۴	علم الانساب
۸۸۵	علم الحديث و الدراية و الرجال

علم الفقه و الاصول (مرحلة الخارج)	٨٨٥
مشايخه في الرواية	٨٨٥
١. علماء الامامية	٨٨٥
٢. علماء العامة	٨٨٧
٣. علماء الزيدية	٨٨٨
تلامذته	٨٨٨
آثاره	٨٨٩
في التاريخ و الرجال و الانساب	٨٨٩
في الفقه و الأصول	٨٩٣
في علوم القرآن و الحديث	٨٩٣
في الادعية و الاوراد و الزيارات	٨٩٤
في الكلام و المنطق	٨٩٤
في الأدب	٨٩٤
المتفرقات	٨٩٤
في النوادر و العلوم الغربية	٨٩٥
المناصب الفخرية	٨٩٥
جلمة من مشاريعه الدينية و العلمية	٨٩٥
قائمة المنشورات العربية لمكتبة آية الله المرعشي النجفي	٨٩٧
من مصادر ترجمة السيد المرعشي	٩٠٠

كرامات و قبس من حياة الامام المرعشي

(٩٥٠ - ٩٥١)

المكانة العظيمة	٩٠٤
الدراسة	٩٠٤

- ۹۰۴..... في قم المقدسة
- ۹۰۵..... مؤلفاته
- ۹۰۵..... قبس بقلم السيد المرعشي النجفي
- ۹۱۱..... المدارس و الخدمات
- ۹۱۱..... ۱. المدرسة المرعشية
- ۹۱۱..... ۲. المدرسة المهدية
- ۹۱۲..... ۳. المدرسة المؤمنية
- ۹۱۲..... ۴. دور الطلبة
- ۹۱۲..... ۵. مستوصف
- ۹۱۲..... ۶. حسینیات و مساجد
- ۹۱۳..... ۷. خبز الطلبة
- ۹۱۳..... قصص للعبرة
- ۹۱۳..... الشخصية المميزة
- ۹۱۳..... الأخلاء العشرة
- ۹۱۴..... حتى تطمئن القلوب
- ۹۱۴..... الرأفة بالأيتام
- ۹۱۴..... الشفاعة
- ۹۱۵..... كنت أصلي وحيداً
- ۹۱۵..... صلاة الليل
- ۹۱۵..... قصص في الأخلاق
- ۹۱۶..... الحسد القاتل
- ۹۱۶..... آية الله الشيخ هادي
- ۹۱۷..... السيد مرعشي (قدس سره) و عاشوراء
- ۹۱۷..... لولا عاشوراء لما كانت صلاة الجماعة

- ٩٢٠.....الكرامات
- ٩٢٠.....اليد الغيبية
- ٩٢١.....الشيخ المفيد و العلامة المجلسي
- ٩٢٢.....يد الأمير
- ٩٢٢.....الخلق العظيم
- ٩٢٣.....كريمة أهل البيت
- ٩٢٣.....في رعايتنا
- ٩٢٤.....البركات العظيمة
- ٩٢٩.....المكتبة العامة
- ٩٣٠.....شراء كتاب بأربع سنوات صلاة
- ٩٣٠.....بزيارة كل يوم لمدة سنة
- ٩٣٠.....أجرة ستين صلاة
- ٩٣١.....الكتاب العجيب
- ٩٣٣.....ما كان لله ينمو
- ٩٣٤.....المدرسة الشهاية
- ٩٣٥.....تشرفات السيد المرعشي بقاء صاحب العصر و الزمان عليه السلام
- ٩٣٥.....الحكاية الأولى
- ٩٣٨.....الحكاية الثانية
- ٩٤٠.....الحكاية الثالثة
- ٩٤٢.....وصايا السيد المرعشي النجفي
- ٩٤٣.....الوصية الأولى
- ٩٤٧.....الوصية الثانية
- ٩٤٨.....الوصية الثالثة
- ٩٥٠.....وفاته (قدس سره)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

درآمد

نام حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی نه فقط یادآور فقه و مرجعیت شیعه است، که علوم مختلف اسلامی را نیز فریاد می آورد. آن مرجع بی مانند، هستی خویش را یکسره در فرهنگ گستری و پاسداشت میراث مکتوب مسلمین صرف کرد و بحق، لقب «فرهنگبان بزرگ اسلامی» را سزاوار شد.

فرهنگبان بزرگ در خانه‌ای زاده شد که گرداگردش کتاب بود. سپس در میان کتابها بالید و عمری با آنها زیست. و در میان کتابها، نسخه‌های مخطوط و کهن را - که یادگار پیشینیان است - بس عزیز می داشت و در صیانت از آنها، از چیزی دریغ نمی ورزید. چنین بود که - به فیض روح القدس - توانست کتابخانه‌ای بی افکند که در جهان اسلام بی مثال است و اینک به گنجینه جهانی مخطوطات اسلامی ارتقا یافته و چشم و چراغ اهل فرهنگ است.

آنچه اینک به دست خواننده می رسد، کتابشناسی توصیفی حضرت آیت الله العظمی

مرعشی نجفی است و مشتمل بر مطالب ذیل:

۱. معرفی آثار مستقل و مطبوع ایشان؛

۲. مقدمه‌ها و تقریظهایی که ایشان بر کتابها مرقوم داشته‌اند؛

۳. معرفی آثار مستقلی که در باره معظم له نوشته شده است؛
۴. معرفی آثاری که بخشی از آن در شرح حال ایشان است؛
۵. معرفی مقالات در مطبوعات در باره معظم له و کتابخانه ایشان؛
۶. دارندگان اجازه کتبی از آن مرجع فرهنگبان؛
۷. مقالات پژوهشی در باره ایشان.

به رغم کوششی که برای یافتن آثار شده است، هرگز بر آن نیستیم که این کتابشناسی، جامع است و خالی از هر گونه کاستی. می دانیم که در محور دوم (مقدمه ها و تقریضها)، دستیازی به برخی از آثار ممکن نشد. در محور چهارم نیز همین احتمال داده می شود و دور نیست که آثاری یافت شود که بخشی از آن در باره ایشان است و تاکنون به دست ما نرسیده است.

در باره محور هفتم (مقالات پژوهشی در باره ایشان)، اصل برگزینش بوده است. در این بخش، نخست انبوهی از مقالات، گردآوری و حتی حروفنگاری شد، اما سپس به گزیده ای از آنها - که شامل بهترین مقالات بود و رویکرد کتابشناختی و علمی داشت - اقتصار شد.

پایان بخش کتاب، شماری از دست نوشته های دانشوران اسلامی در دیدار از کتابخانه بزرگ آن مرجع فرهنگبان است که از میان اسناد فراوان، گزینش گردید. امید است که این کتابشناسی، دانشوران را به کار آید و در شناسایی شمه ای از کارنامه پر برگ و بار پدرم و مرادم، مفید افتد.

سید محمود مرعشی نجفی

تولیت و ریاست کتابخانه بزرگ حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی

گنجینه جهانی مخطوطات اسلامی

۱

آثار مستقل

(آثار مستقل و مطبوع حضرت آیت الله العظمیٰ مرعشی نجفی)

آداب و مناسک حج

تهران، کتابفروشی حافظ. ۱۶۰ ص، جیبی.

اثر حاضر شامل احکام و مناسک حج، از اعمال واجب و مستحب، و به قلم مرحوم حاج شیخ رضا سراج است. تا صفحه ۸۴ این کتاب، اعمال واجب بیان شده و در پایان آن آمده است: «این رساله شریفه مختصری از احکام حج است که مطابق با فتوای فقیه عصر، حضرت آیت الله العظمی آقای آقا سید شهاب الدین نجفی مرعشی - متع الله المسلمین بطول بقائه العالی - تنظیم شده است.» از صفحه ۸۴ به بعد، شامل اعمال مستحبی و دعاهاى ماثور است.

الاجازة الكبيرة

تنظیم محمد سمای حائری. زیر نظر سید محمود مرعشی. چاپ اول: قم، کتابخانه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی، ۱۴۱۴ ق. ۷۲۷ ص، وزیری.

عنوان کامل این کتاب الاجازة الكبيرة او الطريق و المحجة لثمره المهجة است. در توصیف این کتاب رجوع شود به مقاله مستقلى که در همین مجموعه آمده است.

توضیح المسائل جدید

به اهتمام سید محمود مرعشی. چاپ پنجاه و سوم: قم، کتابخانه آیت الله مرعشی، ۱۳۶۸. ۵۰۷ ص، وزیری.

کتاب حاضر مشتمل بر فتاوی فقهی حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در قالب رساله توضیح المسائل است و بر دیگر چاپهای آن رجحان دارد. در مقدمه این کتاب آمده است: «کتاب حاضر که هم‌اکنون به عنوان توضیح المسائل جدید در اختیار علاقه‌مندان قرار می‌گیرد، دربرگیرنده آخرین فتاوی مرجع عالیقدر حضرت آیت‌الله العظمی آقای سید شهاب‌الدین مرعشی نجفی - مدظله العالی - است که از نخستین صفحه تا پایان بر معظم‌له خوانده شده و آنچه را که در چاپهای گذشته با نظرات ایشان مغایر و یا دارای غلطهای چاپی فاحش بوده است، تا آنجا که امکان داشته تصحیح گردیده است.»

رساله حاضر از احکام تقلید آغاز می‌شود و با احکام دیه به پایان می‌رسد و در انتهای آن مسائل متفرقه آمده است و مجموع مسائل بالغ بر دو هزار و هشتصد عدد می‌شود. از رساله توضیح المسائل آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی چاپ ششمی در دست است که پیشینه معظم‌له را در مقام مرجعیت نشان می‌دهد. در مقدمه این چاپ (تهران، انتشارات فراهانی، بی‌تا) آمده است: «چنین گوید این عبد مقصّر عندالله، محمد بن عبدالله، مشتهر بموحدی قمی، که بعد از وفات حضرت آیت‌الله العظمی آقای بروجردی - قدس سره - بعضی از مؤمنین از حضرت مستطاب آیت‌الله العظمی آقای سید شهاب‌الدین حسینی نجفی مرعشی تقاضا نمودند که کتاب توضیح المسائل را به فتاوی خودشان حاشیه فرمایند. و چون حقیر به مینا و فتاوی ایشان آشنا بودم، این امر را به عهده حقیر واگذار فرمودند...» (ص ۲).

رساله سماحة الزعيم الديني الكبير... الى المؤتمر الالفي للشيخ الطوسي

چاپ اول: مشهد، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، ۱۳۴۸. ۱۳ ص، وزیری.

رساله حاضر - که به کنگره هزاره شیخ طوسی در سال ۱۳۴۸ ارائه شده - بیشتر در یادنامه کنگره به چاپ رسیده است. در این رساله، نخست از برخی امتیازات شیخ طوسی سخن

رفته است؛ از جمله پیشگام بودن او در مقام استنباط فقهی، تبخّر و تعمق او در اشعار عرب و جاهلیت، مقدم بودن او در تألیف کتابی در موضوع اختلاف فقها با تألیف کتاب خلاف، و بنیادگذاری حوزه علمی شیعه.

در پایان، مشایخ روایتی نویسنده در مرویات شیخ طوسی، تا زمان علامه مجلسی، و از آنجا تا شیخ طوسی، آمده است. تاریخ پایان تألیف این اثر، ذی حجه ۱۳۸۹ است.

رسالة طریفة

چاپ اول: قم، ۱۳۸۰ ق. ۸ ص، رقعی.

اثر حاضر مشتمل است بر گزارشی از زندگی و حیات علمی علامه شیخ محمدجعفر قاضی کمره‌ای، مؤلف کتاب تحفه سلطانی، که در آغاز آن نیز به چاپ رسیده است. در این اثر نخست از مشایخ و شاگردان او سخن رفته و سپس فهرست آثارش (شش کتاب)، آورده شده است در ادامه، به گفتار دانشوران در باره جایگاه علمی او، و سپس به وفات و مدفن وی اشاره شده است. تاریخ پایان تألیف این اثر، ربیع الاول ۱۳۸۰ است.

ریاض الاقاحی فی ترجمة العلامة البیاضی

چاپ اول: تهران، المکتبة المرتضویة. ۸ ص، وزیری.

اثر فوق گزارشی است از زندگی و کارنامه علمی شیخ زین الدین ابو محمد علی بن یونس عاملی ریاضی، مؤلف کتاب الصراط المستقیم الی مستحق التقدیم. در آغاز کتاب به نام و میلاد او (۷۹۱ ق) پرداخته شده و آنگاه از دانشورانی یاد گردیده که به «بیاضی» نامبردار بودند و سپس از وجه تسمیه آن سخن رفته است. در ادامه، به مشایخ و شاگردان او اشاره شده و بعد از آن، سخن بزرگان در باره مکان و وفات آمده است. پایان بخش کتاب، فهرستی از آثار علامه بیاضی (۱۷ کتاب)، و سخنی در باره کتاب الصراط المستقیم.

این اثر، در آغاز کتاب مزبور نیز چاپ شده و تاریخ پایان آن ماه رمضان ۱۳۸۴ است.

سبیل النجاة

چاپ اول: قم، چاپخانه حکمت، ۱۳۷۴ ق. ۲۶۲ ص، رقعی.

اثر حاضر، نخستین رساله عملیه حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی است که به صورت سؤال و جواب تنظیم شده و از بحث تقلید و طهارت آغاز گردیده و به بحث در احکام ارث پایان یافته است.

در مقدمه این رساله، به قلم حضرت آقای سید مهدی حسینی آمده است: «این مجموعه‌ای است که سابقاً مرحوم مبرور حضرت مستطاب آیت‌الله العظمی آقای سید محمد حجّت - قدس سره - تطبیق با فتاوی خود و مسماً نمودند به وسیله النجاة. پس از فوت آن مرحوم، نظر به خواهش بعضی از فضلا و مؤمنین حضرت آیت‌الله، خادم علوم آل الرسول (ص)، العدل الورع التقی، فخرالمجتهدین و زین‌المدرسین، آقای سید شهاب‌الدین نجفی مرعشی - دام ظلّه العالی - در آن تجدید نظر نموده و آنچه را که مطابق رأی خود بوده، جمع‌آوری و پاره‌ای از مسائل را که محل ابتلا نبود، اسقاط و بعضی از مسائل عامه‌البوی را علاوه نموده و نامیده شد به سبیل النجاة.» (ص ۲).

الطرق و الاسانید الی مرویات اهل البیت (ع)

کتاب حاضر، در سی صفحه و به قطع وزیری و چاپ سنگی و بدون مشخصات کتابشناختی، شامل طرق روایی آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی تا علامه مجلسی است. وی این وجیزه نقل حدیث را به برخی از فاضلان اجازه می‌داده است. پایان این اجازه‌نامه، که تاریخ آن صفر ۱۳۸۹ است، شامل اندرزهایی به مشخص مُجاز است.

الغایة القصوی

جلد اول: تهران، انتشارات فراهانی، جلد دوم: قم، انتشارات کتابخانه آیت‌الله مرعشی.

۷۵۹ + ۴۶۳ ص، وزیری.

عنوان کامل کتاب حاضر عبارت است از: الغایة القصوی لمن رام التمسک بالعروة الوثقی، و شامل فتاوی فقهی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی است که به صورت تعلیق بر کتاب العروة الوثقی نگاشته شده است.

مطالب کتاب در چهار ستون سامان یافته است. در ستون اول و دوم، صفحه و مسأله کتاب عروه مشخص شده و در ستون دوم، مورد بحث و در ستون چهارم حاشیه نویسنده بر آن آمده است.

جلد اول کتاب از بحث اجتهاد و تقلید آغاز می شود و با بحث در باره نماز مسافر به پایان می رسد. جلد دوم نیز با کتاب الصوم آغاز می گردد و با احکام وصیت خاتمه می یابد. تاریخ پایان کتاب، رجب ۱۳۸۳ است.

فرازهایی از وصیتنامه الهی - اخلاقی

چاپ دهم، ویرایش سوم: قم، کتابخانه حضرت آیت الله مرعشی، ۱۳۸۰. ۶۳ ص، پالتویی.

اثر حاضر شامل بخشهایی از وصیتنامه الهی - اخلاقی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به فرزندشان است و به مصداق «ایاک اعنی و اسمعی یا جارة»، سفارش به همه کسانی است که دل سخن پذیر برای این سخنان دلپذیر دارند. به ضمیمه و در پایان وصیتنامه، گزارشی آمده است در باره تشرف ایشان به محضر حضرت سیدالشهدا و حضرت ولی عصر، و نیز حکایت شعر «همای رحمت» از شهریار، و مسجد مقدس جمکران و دعای ندبه در نظر آن مرجع تقلید.

در باره وصیتنامه ایشان گفتنی است که تا کنون بارها و بارها افزون بر یک میلیون جلد منتشر شده و از آن بسیار استقبال گردیده است. این وصیتنامه در باره مسائل اخلاقی و رعایت احکام شرع و امور استحبابی است و در پایان آن از کتابخانه و زحمات برای تأسیس و اداره آن، سخن رفته است.

الفتحية في ترجمة العلامة...العربشاهي

چاپ اول: تبریز، مکتبه سروش. ۱۴ ص، وزیری.

کتاب مذکور دربردارنده شرح حال و کارنامه پژوهشی علامه سید میرابوالفتح عربشاهی، صاحب تفسیر شاهی (آیات الاحکام) است. در آغاز کتاب فهرستی ارائه شده از کتابهایی که درباره آيات الاحکام و احکام القرآن نوشته شده و آنگاه شرح حال علامه عربشاهی آمده است. در پایان، گفتار بزرگان درباره مکانت علمی و دینی او، و فهرست آثارش ارائه گردیده است. نویسنده در باره تفسیر شاهی مرقوم داشته که این اثر در شمار بهترین کتابهایی است که در میان شیعه در باره احکام القرآن فراهم آمده است.

گفتنی است عنوان کامل این اثر، الفتحية في ترجمة العلامة المتكلم الفقيه السيد المير ابوالفتح العربشاهي است و در مقدمه آن به چاپ رسیده است.

القصاص على ضوء القرآن و السنة

به قلم عادل علوی. چاپ اول: قم، کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی، ۱۴۱۵ - ۱۴۲۰ ق. ۴۷۱ + ۵۴۲ + ۴۸۰ ص، وزیری.

کتاب حاضر تقریر درس خارج حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در باره قصاص است که پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، به علت محل ابتلا قرار گرفتن آن، مورد عنایت آن مرجع فقید قرار گرفت. در مقدمه نویسنده آمده است که من، روزانه درسهای استاد را می‌نوشتم و سپس، هر روز پیش از نماز ظهر، به محضر استاد می‌رسیدم و آنچه را نوشته بودم، بر او می‌خواندم و آنچه باقی می‌ماند، به روزهای پنجشنبه و جمعه وامی‌نهادم. سپس نویسنده می‌افزاید این تقریرات، حاصل شنیده‌ها و فهمیده‌های من از درس استاد است و با وجود این، هرگز ادعا نمی‌کنم که یکایک کلمات او را ضبط و ثبت کرده‌ام.

تعبیرات روان، سبک شیرین، ورود و خروج آسان به مباحث علمی، شفاف بودن مباحث و فراوانی فروع، از امتیازاتی است که نویسنده برای درسهای حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی برشمرده است.

متن مورد بحث در این درس خارج، کتاب جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام بود و نویسنده در باور قیها به محل هر بحث اشاره کرده است. موجب قصاص، شروط قصاص، اثبات ادعای قتل و قسامه از مباحثی است که در این کتاب به آنها پرداخته شده است.

القول الرشید فی الاجتهاد و التقليد

نگارش سید عادل علوی. چاپ اول: قم، کتابخانه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی، ۱۳۸۰. ج ۲، ۴۷۲ + ۴۲۴ ص، وزیری.

اثر مزبور شرح و تعلیق بر کتاب العروة الوثقی و منهاج المؤمنین و الغایة القصوی لمن رام التمسک بالعروة الوثقی است.

در توصیف این کتاب رجوع شود به مقاله مستقلی که در همین مجموعه آمده است.

اللئالی المنتظمة و الدرر الثمينة

چاپ اول به اهتمام حسن غفاری. قم، چاپخانه اسلامیه. ۲۱۱ ص، وزیری.

کتاب حاضر - که در مقدمه جلد اول کتاب احقاق الحق و ازهاق الباطل نیز چاپ شده - مشتمل است بر تحقیقی در باره کتاب نهج الحق و جایگاه علمی آن در میان کتابهای کلامی شیعه، زندگی علامه حلی و سخنان بزرگان در باره علو مقام وی، زندگی سلطان محمد خدا بنده، زندگی فضل بن روزبهان، زندگی قاضی نورالله مرعشی شوشتری شهید (صاحب کتاب احقاق الحق و ازهاق الباطل)، و اجمالی از شرح حال بعضی اعلام در خاندان او.

در مطاوی کتاب، فواید و نکات فراوانی یافت می شود؛ از آن جمله است بحثی در باره مظالم اهل سنت در حق شیعه و رعایت نکردن حقوق برادری؛ اشاره به اینکه

شماری از اهل سنت، معیار تعدیل راویان را بغض نسبت به خاندان پیامبر دانسته‌اند و معیار جرح را، دوستی ایشان؛ پژوهش در بارهٔ واژهٔ «مرعش»؛ بزرگان در خاندان مرعشی؛ و شرح حال برخی از اجداد نویسنده.

کتاب حاضر با استناد به بیش از یکصد عنوان اثر (مخطوط و مطبوع)، نوشته شده و تاریخ پایان تألیف آن، محرم ۱۳۷۷ است.

لؤلؤة الصدف فی حياة محمد الاشراف

بدون مشخصات کتابشناختی. ۶ ص، وزیری.

اثر حاضر مقدمه‌ای است بر کتاب فضائل السادات، تألیف علامه میر محمد اشرف حسینی مرعشی، که به صورت مستقل نیز منتشر شده است. در آغاز این اثر از خانوادهٔ او سخن رفته و سپس سخنان بزرگان در بارهٔ جایگاه علمی او آورده شده و آن‌گاه از مشایخ و شاگردان و آثار او بحث گردیده است. تاریخ پایان این اثر، محرم ۱۳۸۰ است و چنانکه نویسنده در آغاز یاد آور شده، اثر حاضر را در یک مجلس نوشته است.

لمعة النور و الضیاء

چاپ اول به اهتمام فخرالدین نصیری امینی: ۱۳۴۳. ۱۸۶ ص، وزیری.

کتاب حاضر - که عنوان کامل آن عبارت است از لمعة النور و الضیاء فی ترجمة السيد ابی الرضا - مشتمل است بر شرح حال علمی سید ابوالرضا فضل الله حسینی راوندی، از اعلام امامیه در قرن پنجم و ششم. در مقدمهٔ آیت‌الله العظمی مرعشی آمده است: «شرعت فی تحریر هذه الاسطر و انا فی بلدة طهران، هبلبل الحال، مشوش الحال و الخیال...». و این پریشان حالی در هنگامی بود که آن مرجع فقیه و دیگر مراجع حوزه، علیه حکومت شاه قیام کرده و تحت فشار بودند. در پایان کتاب نیز آمده است: «قد فرغ العبد... من تألیفه فی اصیل يوم الثلاثاء منتصف جمادی الثانية ۱۳۸۳ بیلدة قم... بعد ما کان

الشروع فيه بطهران.» (ص ۵۹). متن کتاب در همین صفحه به پایان می‌رسد و بعد از آن، مطالبی به قلم دیگر اعلام است.

در این کتاب شرح مبسوطی آمده است در باره نام و نسب فضل الله راوندی، بزرگان در خاندان او، مشایخ وی در علم حدیث و شاگردان و معاصران او، نظر دانشوران در باره جایگاه علمیش و شمار تألیفات وی، نمونه‌هایی از نظم و نثرش، بحثی در باره سند کتاب المناجات الالهیات و طرق روایت نویسنده از علامه راوندی.

در خور ذکر است که علامه سید محمد مشکوة، کتابشناس بزرگ فقید، در مقاله‌ای که در پایان این کتاب آمده، مرقوم داشته است: «با مراجعه به کتاب لمعة النور والضياء، تألیف فقیه نسابه، عالم جلیل بزرگوار، آقای سید شهاب‌الدین النجفی المرعشی - دامت برکات وجوده الشریف - روشن می‌شود که روات سند آن همه عدل و امامی هستند.» (ص ۱۸۵).

مصباح الناسکین

به اهتمام سید محمود مرعشی. چاپ اول: قم، کتابخانه آیت‌الله مرعشی با همکاری نشر هنر، ۱۳۶۷. ۴۳۸ ص، وزیری.

کتاب حاضر - که البته به زبان فارسی است - مشتمل بر فتاوی فقهی حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در باره حج و عمره است و در بردارنده نزدیک به یک هزار و پانصد مسأله می‌باشد. در پایان کتاب گزارشی آمده است از مکانهای مقدس در مکه و مدینه و ادعیه و زیارت‌های ویژه فریضه حج. تاریخ پایان تألیف کتاب، ماه رمضان ۱۴۰۸ است و در مقدمه گردآورنده این رساله چنین آمده است: «نظر به کثرت روز افزون زائران محترم و نیز توسعه حرمین شریفین و سایر اماکن مقدسه که ناگزیر مسائل و سؤالات جدیدی را پیش رو قرار داده، تدوین چنین مناسکی که از هر حیث کامل و رفع نیاز نماید، نهایت لزوم را داشته است. اینک با استفاده از استفتائات بی‌شماری که از اطراف و اکناف در مورد مسائل حج از معظم‌له گردیده و نیز با بررسی دقیق ابعاد

مختلف، تا حد توان مسائل مورد نظر را گردآوری کرده و با جایگزین نمودن هر یک در جای خود توانسته‌ایم به صورت این مجموعه فراهم سازیم.»
این کتاب ذیل عنوان مفتاح العلیین و مرآة العارفین، به قلم سید محمد انیس کاظمی کشمیری به زبان اردو ترجمه شده است.

مفّرج الکروب فی ترجمة صاحب ارشاد القلوب

تهران، کتابفروشی مصطفوی. ۱۲ ص، رقعی.

اثر حاضر گزارشی است از شرح حال و آثار شیخ ابو محمد حسن دیلمی، مؤلف کتاب مشهور ارشاد القلوب. در آغاز این اثر به نام و مشایخ و شاگردان وی پرداخته شده و آن‌گاه گزارشی آمده است از آثار علمی او. نویسنده در باره کتاب ارشاد القلوب مرقوم داشته است: «انصافاً کتابی است بسیار عزیز و عالیقدر و مشهور این است که دو جزء است: جزء اول در مواعظ و جزء دوم در مناقب؛ ولی در نزد ما تقریباً ثابت است که جزء دوم از ایشان نیست.» (ص ۵).

در ادامه، گفتار دانشوران در باره مقام دیلمی و نیز تاریخ وفات او آمده و گفته شده که وی در اواخر قرن هشتم یا اوایل قرن نهم رحلت کرده است و تاریخ دقیق آن معلوم نیست. پایان کتاب شامل بحثی است در باره کلمه «دیلمی» و طرق سند نویسنده در روایت کتاب ارشاد القلوب. این اثر در مقدمه کتاب مزبور نیز چاپ شده و تاریخ تألیف آن جمادی الثانی ۱۳۸۷ است.

ملحقات الاحقاق

چاپ اول: قم، کتابخانه حضرت آیت الله العظمی مرعشی. ۳۶ ج، وزیری.

کتاب یاد شده مفصل‌ترین اثر حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی، و شامل تصحیح کتاب احقاق الحق و ازهاق الباطل، و تعلیقات و الحاقات و فراوان بر آن است. اصل کتاب،

تألیف قاضی نورالله مرعشی شوشتری است و ملحقات بر آن، چندین و چند برابر کتاب. تا کنون ۳۶ جلد از این کتاب چاپ شده و یک بار نیز در بیروت، به اهتمام دارالکتاب اسلامی، منتشر گردیده است. کتاب حاضر، هم به عنوان کتاب سال جمهوری اسلامی ایران، و هم به عنوان کتاب سال ولایت شناخته شده است. در توصیف این کتاب رجوع شود به مقاله مستقلی که در همین مجموعه آمده است.

منهاج المؤمنین

تدوین و تنظیم سید عادل علوی. چاپ اول: قم، کتابخانه آیت الله مرعشی، ۱۴۰۶ - ۱۴۰۹ ق. ۲، ج، ۳۲۷ + ۲۹۳ ص، وزیری.

کتاب حاضر، رساله عملیه و شامل فتاوی فقهی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی است. جلد اول این کتاب شامل مسائل عبادات است و از بحث تقلید آغاز می شود و به احکام حج پایان می یابد. جلد دوم نیز شامل معاملات است و آغاز آن کتاب بیع و خاتمه آن کتاب الديات است.

در مقدمه گردآورنده بر جلد اول کتاب آمده است: «فقد امرنی سماحة سيدنا الاستاذ آیت الله العظمی السيد النجفی المرعشی - دام ظلّه - ان اجمع فتاواه الکریمه فی کتاب، و اجعله فی متناول ایدی المسلمین و شیعة مولانا امیر المؤمنین - علیه السلام - حتی یستفید و یعمل به من رجع الیه فی التقلید؛ فامتثلت امره و جمعت فتاواه ما سمح به الوقت المزدهم و سمیته منهاج المؤمنین.» (ص ۳).

منهج الرشاد فی ترجمة الفاضل الجواد

تهران، المكتبة المرتضوية، ۱۳۸۷. ۱۸ ص، وزیری.

اثر مزبور در بردارنده زیستنامه علامه ابو عبدالله محمد جواد کاظمی، نامبردار به فاضل جواد، مؤلف کتاب مسالک الافهام فی تفسیر آیات الاحکام است. در آغاز این اثر، فهرستی

ارائه شده از عالمانی که در باره آیات احکام و احکام قرآن، تألیفی فراهم کرده‌اند. آنگاه شرح حال فاضل جواد، مشایخ و شاگردانش، و فهرست آثار وی آمده است. در باره تاریخ درگذشت فاضل جواد گفته شده که او در اواسط قرن یازدهم رحلت کرده و در اصفهان دفن شده است. و در باره کتاب مسالک الافهام آمده که این اثر، برترین کتاب در موضوع آیات الاحکام است.

نام دقیق این کتاب، چنانکه نویسنده در آغاز آن گفته است، منهج الرشاد فی ترجمة الفاضل الجواد است؛ اما در چاپ آن، «کاظمی» نیز در آخر عنوان کتاب آمده که زاید است. تاریخ پایان تألیف کتاب، ۱۳۸۷ قمری است.

منية الرجال فی شرح نخبه المقال

چاپ شده در ضمن کتاب نخبه المقال فی علم الرجال. قم، مکتبه حقیبین. ۱۷۵ ص، رقعی.

کتاب منیه الرجال، ذیلی است بر کتاب نخبه المقال، تألیف علامه سید حسین حسینی بروجردی، که ارجوزه‌ای است در علم رجال. این اثر را تاکنون چند تن از عالمان شرح کرده‌اند؛ از جمله ملا علی علپاری تبریزی، محمدحسن علپاری تبریزی و حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی. در شرح ایشان، فواید و فرایدها گوناگونی وجود دارد و از جمله در باره کتاب سلیم بن قیس و کتاب غضائری نکاتی گفته شده و اجمالی از شرح حال والد خویش و مشایخ خود را آورده است. برای تحقیق بیشتر در باره این کتاب رجوع شود به مقاله مستقلی که در همین مجموعه آمده است.

نخبه الاحکام

تهران، کتابفروشی حافظ، ۱۳۸۱ ق. ۳۹ ص، رقعی.

اثر حاضر - که اندکی پس از درگذشت آیت الله العظمی بروجردی نوشته شده - شامل احکام فقهی برای مقلدین در باب مطهرات و نماز و روزه و زکات و خمس است. در

مقدمه شیخ باقر مرندی بر این کتاب آمده است: «پس از فوت آن معظم له [آیت الله بروجردی]، گروه کثیری از مؤمنین و فضلا از اینجانب خواهش نمودند تا فتاوای حضرت آیت الله العظمی خادم علماء آل الرسول فخرالعلماء و المجتهدین آقای آقا سید شهاب الدین نجفی مرعشی را با آن کتاب [رساله آیت الله بروجردی]، مقایسه نموده، موارد اختلاف را تطبیق با فتاوای معظم له بنمایم. بنابراین فرمایش آنان را اجابت نموده و آن را نامیدم به نخبة الاحکام.» (ص ۴).

نظرات اصلاحی در باره پیش نویس قانون اساسی

قم، چاپخانه مهر، ۱۳۹۹ ق. ۳۲ ص، رقی.

کتاب حاضر شامل نظریات و پیشنهادهای حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در باره پیش نویس قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران است که بیشتر در مطبوعات نیز چاپ شده بود. این نظریات در باره دین رسمی کشور، حق حاکمیت، قوه مقننه، شوراها، شورای نگهبان و رسانه های گروهی است. در پایان کتاب اصول پیشنهادی در باره قانون اساسی آمده است که شامل اصل ولایت فقیه، نافذ بودن نظر مراجع تقلید در لوایح کشوری، و تشکیل اتاق نظارت از طرف روحانیت در جمیع ادارات کشوری است.

وسيلة المعاد فی مناقب شیخنا الاستاد

چاپ اول: انتشارات مؤسسه نصر. ۱۶ ص، وزیری.

کتاب یاد شده گزارشی است از زندگی و کارنامه علامه آیت الله شیخ محمدجواد بلاغی نجفی که از اساتید حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی بوده است. ایشان در این کتاب نخست به زندگی خصوصی علامه بلاغی اشاره کرده و آنگاه فهرستی ارائه کرده اند از اعلام امامیه در خاندان بلاغی. سپس به مشایخ وی در روایت پرداخته شده و در ادامه، نام شاگردان او آمده است.

در پایان، فهرست آثار علامه بلاغی (۳۳ کتاب)، و سخن بزرگان در علو مقام وی و تاریخ درگذشت او آمده است. تاریخ پایان تألیف این رساله، ذی‌قعدة ۱۳۸۳ است.

هدایة الناسکین یا مناسک حج

به اهتمام محمد باقر مرندی. قم، چاپخانه حکمت. ۱۳۷ ص، رقعی.

کتاب حاضر شامل فتاوی فقهی حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در باره حج و مستحبات آن است. تاریخ چاپ کتاب معلوم نیست، اما چنین می‌نماید که نخستین اثر فتوایی ایشان در باره مناسک حج است.

مقدمه و تقریظ

(مقدمه‌ها و تقریظ‌های حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی بر کتابها)

اجرای احکام و مقررات اسلام...

در صفحه ۵ و ۱۱ کتاب حاضر، پاسخ حضرت آیت الله العظمی مرعشی به استفتا در باره مالکیت زمین آمده است.

الاصیلی فی انساب الطالبین

در مقدمه کوتاهی که بر این کتاب به تاریخ جمادی الثانی ۱۳۸۷ نوشته شده، از اهمیت آن سخن رفته است.

امامزادگان معتبر ایران

در پایان کتاب، تقریظ آیت الله العظمی مرعشی نجفی بر این کتاب به تاریخ ماه رمضان ۱۳۸۳ آمده است.

التبصرة فی ترجمة مؤلف التكملة

اثر حاضر مقدمه‌ای است بر کتاب تکملة نجوم السماء، تألیف علامه مورخ، میرزا محمدمهدی لکهنوی کشمیری. در این اثر به اجمالی از زندگی و کارنامه فرهنگی او اشاره شده است. تاریخ پایان این اثر، صفر ۱۳۹۷ است.

الحدیقة الوردیة حول ترجمة الروضة البهیة

رساله حاضر به صورت مقدمه‌ای بر کتاب شرح لمعه، تألیف حضرت حجت الاسلام والمسلمین سید جواد ذهنی تهرانی چاپ شده است. در این مقدمه، که مشتمل بر پنج صفحه است، چهار شرح بر لمعه و بیست و دو تعلیقه بر آن، معرفی گردیده است. تاریخ

مقدمه، ماه رمضان ۱۴۰۳ است.

الردود و النقود

رسالة حاضر - که عنوان کامل آن عبارت است از الردود و النقود علی الكتاب و مؤلفه و الاجوبة الشافية الکافية عنهما - در باره کتاب عوالی اللتالی، تألیف ابن ابی جمهور احسانی است. در آغاز این رساله، نقدهای وارد شده به این کتاب و نویسنده آن، آورده شده و سپس به یکایک آنها پاسخ داده و مؤلف کتاب، توثیق گردیده است. تاریخ این رساله، ذی حجة ۱۴۰۲ است و در آغاز کتاب عوالی اللتالی منتشر شده است.

زهر الرياض فی ترجمة صاحب الرياض

در این رساله مختصر و مفید، شرح حال میرزا عبدالله افندی، مؤلف کتاب گرانقدر رياض العلماء و حياض الفضلاء آمده است. کالبدشکافی کلمه «افندی»، مشایخ او و مجازین از وی، و فهرست آثارش، از مسائلی است که در این رساله به آن پرداخته شده است. رساله حاضر، نخست در مقدمه کتاب رياض العلماء و سپس در مقدمه تعلیقه امل الاصل منتشر شده و تاریخ آن ربیع الاول ۱۴۰۱ است.

سجع البلابل فی ترجمة صاحب الوسائل

رسالة حاضر - که نزدیک به سی صفحه است - در بردارنده شرح حال شیخ حرّ عاملی، صاحب کتاب وسائل الشیعه است و در مقدمه کتاب اثبات الهداة بالنصوص والمعجزات منتشر گردیده است. در این رساله، به تفصیل به شرح حال و آثار و مکانت علمی و استادان و شاگردان شیخ حرّ عاملی پرداخته شده است. تاریخ این مقدمه، شعبان ۱۳۷۸ است.

شجره‌نامه علامه حسینی کاشانی حائری

علامه حاج سید علی اکبر حسینی کاشانی حائری (م ۱۳۶۵ ق)، کتابی با عنوان رياض الأئس یا گل‌های ارغوان دارد که به اهتمام مؤسسه دارالکتاب در قم منتشر شده است. در آغاز این کتاب، شجره‌نامه وی با زیرنویس آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی آمده است. این

شجره‌نامه، هفت صفحه است و تاریخ آن ربیع‌الثانی ۱۳۹۴ می‌باشد.
این شجره‌نامه در کتاب دیگر مؤلف، با عنوان حدائق الأئس فی نوادر العرب و الفرس، نیز چاپ شده است.

ضوء البدری فی ترجمة صاحب الفخری

رساله حاضر - که به تاریخ رجب ۱۴۰۹ تألیف شده - در آغاز کتاب الفخری فی انساب الطالبین چاپ گردیده است. در این رساله به مسائل ذیل پرداخته شده است: نام و کنیه و لقب و نسب قاضی اسماعیل مروزی، مشایخ حدیثی او، کتابشناسی وی، سخنان بزرگان در علو مکانت او، وجه تسمیه کتاب فخری.

الطرق و الاسانید الی مرویات اهل‌البيت(ع)

رساله حاضر، در سی صفحه، در پایان کتاب کشکول امامت، تألیف آیت‌الله سید عزیزالله امامت حسینی کاشانی آمده است. این رساله، اجازه تفصیلی روایت به مؤلف کتاب فوق است. همچنین در این کتاب، اجازه اجتهاد آیت‌الله العظمی مرعشی به وی آورده شده است.

الظرائف فی ترجمة صاحب الطرائف

رساله حاضر در مقدمه کتاب طرائف المقال فی معرفة طبقات الزوارة، از علامه سید علی اصغر جابلقی، چاپ شده است. در این رساله - که تاریخ آن جمادی‌الاول ۱۴۱۰ است - به زندگی و آثار و مشایخ وی پرداخته شده است.

العزیه فی ترجمة الجلیل عزالدین یحیی‌ الشهدید

رساله حاضر مشتمل بر شرح حال حضرت امامزاده یحیی است و در آن از خاندان وی و سخنان بزرگان در مکانت معنوی او و شهادت و مرقدش سخن رفته است. این رساله یکبار در ضمن کتابی با عنوان احوالات حضرت امامزاده یحیی (تألیف محمد اسماعیل شمس‌زاده خطیر)، و بار دیگر در ضمن کتابی ذیل عنوان حالات امامزاده یحیی (از همان نویسنده)، منتشر شده است.

غایة الآمال فی ترجمة صاحب بهجة الآمال

اثر حاضر شامل شرح حال و پایگاه علمی علامه آیت‌الله حاج ملا علی علیاری تبریزی (م ۱۳۲۷ ق) است و در آغاز کتاب بهجة الآمال فی شرح زیدة المقال منتشر گردیده است. تاریخ مقدمه این رساله جمادی‌الثانی ۱۳۹۴ می‌باشد.

غنية المستجیز

اثر حاضر اجازه‌نامه به حضرت حجّت‌الاسلام میرزا محمد احمدآبادی اصفهانی، صاحب کتاب الشمس الطالعة فی شرح زیارة الجامعة است و در پایان جلد دوم کتاب مزبور چاپ شده است. تاریخ این اجازه، ذی‌قعدة ۱۳۷۵ است و در بخشی از آن، زندگینامه خودنوشت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی آمده است.

فتاوی العلماء الاعلام فی الشعائر الحسينية

تنظیم مؤسسه المنبر الحسينی. چاپ پنجم: بیروت، مؤسسه المنبر الحسينی، ۱۴۱۰. در صفحه ۱۳۲ - ۱۳۳ کتاب حاضر، اعلامیه حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی، به تاریخ ذی‌حجه ۱۳۹۹، در باره اقامه عزاداری برای امام حسین (ع) و بزرگداشت شعائر حسینی آمده است.

القول المسدد

رساله حاضر شامل شرح حال علامه سید احمد حسینی علوی عاملی، داماد میرداماد است و در آغاز کتاب مناهج الاخیار فی شرح الاستبصار، منتشر گردیده است. در این رساله، به خاندان، مکانت علمی و آثار وی پرداخته شده است. تاریخ پایان این رساله، جمادی‌الثانی ۱۳۹۹ می‌باشد.

کاشفة الحال فی ترجمة مؤلف خزانة الخیال

رساله حاضر، مشتمل بر بیست صفحه، شامل گزارشی است از زندگی محمد جزایری شوشتی، از اعلام قرن دوازدهم هجری، و مؤلف کتاب گرانقدر خزانه الخیال. در این

رساله از خانواده، مشایخ، شاگردان و کتابهای او سخن رفته و بر مکانت علمی و ادبی وی تأکید شده است.

تاریخ پایان این رساله، صفر ۱۳۹۳ است و در مقدمه کتاب خزانه الخيال منتشر شده است.

كشف الارتیاب فی ترجمة صاحب لباب الانساب و الاعقاب و اللقاب

رساله حاضر - که در حدود ۱۵۰ صفحه است - در مقدمه کتاب لباب الانساب منتشر شده و تاریخ تألیف آن جمادی‌الثانی ۱۴۱۰ است. در این رساله، شرح حال دویست تن از نسب‌شناسان، به ترتیب تاریخ، از قرن اول تا پانزدهم، آمده است. در ادامه، به شرح حال و فهرست آثار و مشایخ ابوالحسن علی بیهقی (مؤلف کتاب لباب الانساب)، پرداخته شده است.

كشف الاستار عن حياة مؤلف كشف الاستار

رساله حاضر شامل شرح حال آیت‌الله سید احمد حسینی خوانساری (صفائی)، مؤلف کتاب كشف الاستار عن وجه الكتب و الاسفار است. این رساله، که تاریخ پایان آن ربیع‌الثانی ۱۴۰۷ است، در سرآغاز کتاب یادشده (چاپ مؤسسه آل‌البیت)، منتشر گردیده است.

كشف الظنون عن صاحب كشف الظنون

در رساله حاضر - که به صورت مقدمه بر کتاب كشف الظنون عن اسامی الكتب و الفنون چاپ شده - به زندگی کاتب چلبی و کتاب او پرداخته شده است. در این رساله از چاپهای كشف الظنون و ترجمه‌های آن و ذیل‌های نوشته‌شده بر آن سخن رفته است. تاریخ این رساله ذی‌قعدة ۱۳۸۶ است.

المُجَدی فی حياة صاحب المجدی

رساله حاضر - که به تاریخ رجب ۱۴۰۹ تألیف شده - در آغاز کتاب المجدی فی انساب الطالبيين چاپ شده است. در این رساله مفصل به زندگی علی بن ابی‌غنائم عمری، مشایخ او، گفتار بزرگان در باره او، فهرست آثارش، و طریقه نویسنده در روایت این کتاب پرداخته شده است.

مطلع البدرین فی ترجمة مؤلف مجمع البحرین

رساله حاضر در مقدمه کتاب مجمع البحرین، تألیف شیخ فخرالدین طریحی نجفی منتشر شده است. در این رساله از زندگی علامه طریحی و مشایخ و شاگردان و فهرست آثارش سخن رفته است. تاریخ این مقدمه ذی‌قعدة ۱۳۷۹ است.

المنز و المواهب الاحدیة

فی ترجمة مؤلف رسالة الاسدیة

ترجمه رساله فوق، به قلم سید عباس اهری، در آغاز کتاب رساله اسدیة منتشر شده است. در این رساله - که تاریخ آن ۱۳۹۳ قمری است - به شرح حال علامه عیدلی سبزواری و پایگاه علمی او پرداخته شده است. در پایان، فهرستی آمده از کتابهایی که در پیرامون رساله اسدیة نوشته شده است.

مفیه الآملین

رساله حاضر شامل شرح حال علامه محمد بن فتال نیشابوری (م ۵۰۸ ق)، مؤلف کتاب روضة الواعظین است. در این رساله، که به صورت مقدمه بر کتاب مزبور منتشر گردیده، به مشایخ و شاگردان او پرداخته شده است. تاریخ این مقدمه ذی‌حجه ۱۳۷۷ می‌باشد.

المواهب العلیة فی ترجمة شارح الرسالة الذهبیة

در این اثر از اهمیت الرسالة الذهبیة - که منسوب به امام رضا(ع) است - سخن رفته و شروح آن معرفی شده است. در ادامه گفته شده که یکی از بهترین شرحهای آن، کتاب الفوائد الرضویة، از علامه محمد بن الحسن المشهدی الطوسی است و سپس به معرفی وی پرداخته شده است. این رساله در سرآغاز کتاب مزبور منتشر شده است.

المیزان القاسط فی ترجمة مورّخ واسط

اثر حاضر به صورت مقدمه‌ای بر کتاب مناقب علی بن ابی‌طالب منتشر شده است. کتاب مناقب تألیف فقیه و خطیب بلندآوازه، ابوالحسن علی بن محمد واسطی جلابی شافعی،

مشهور به ابن مغزلی (م ۴۸۳) است و در سال ۱۳۹۴ قمری به اهتمام المكتبة الاسلامية در تهران منتشر گردیده است. متن مقدمه از صفحه ۳ کتاب آغاز می‌شود و در صفحه ۲۷ به پایان می‌رسد. در این مقدمه شرح حال ابن مغزلی و ویژگیهای کتاب او آمده است.

نبراس النور و الضیاء فی ترجمة مؤلف نجوم السماء

این اثر مقدمه‌ای است بر کتاب نجوم السماء فی تراجم العلماء، تألیف علامه میرزا محمدعلی کشمیری (م ۱۳۰۹). در این مقدمه، گزارشی از زندگی و خاندان و آثار علمی علامه کشمیری به دست داده شده است. کتاب حاضر به اهتمام مكتبة بصیرتی در قم منتشر گردیده و تاریخ مقدمه آن جمادی الثانی ۱۳۹۴ است.

النفخة القدسیة فی حياة الشریف العبدلی

اثر حاضر - که به صورت مقدمه بر کتاب اخبار الزینبات چاپ شده - شامل گزارشی است از کتاب مزبور و اهمیت آن و اعتماد عالمان اسلامی بدان، و شرح حال و خاندان و مکانت علمی و مشایخ و شاگردان مؤلف کتاب، یعنی علامه عبیدلی اعرجی. تاریخ این مقدمه صفر ۱۴۰۱ است.

نور باهر در ترجمة حضرت علی بن امام محمدباقر

مرندی، محمدباقر. قم، چاپخانه علمیه، ۱۳۸۱ ق. در صفحه ۴۶ کتاب حاضر، اعلامیه حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در باره نسبت امامزاده ابوالحسن علی، به امام محمدباقر (ع)، و تعظیم بقعه وی در مشهد اردهال، آمده است.

هدية ذوی الفضل و النّهی

بترجمة المولى محمد علم الهدی

اثر حاضر - که بیش از یکصد صفحه است - شامل شرح حال محمد بن محسن کاشانی (علم الهدی)، فرزند ملامحسن فیض کاشانی است و در آغاز کتاب وی (معادن الحکمة فی

مکاتیب الأئمة) منتشر گردیده است. در این اثر، به تفصیل از شرح حال وی و خاندانش سخن رفته است. تاریخ مقدمه این رساله، محرم ۱۳۸۸ می باشد.

تقریظ بر کتاب گنجینه سعادت

در سرآغاز کتاب حاضر دو تقریظ آمده است که تقریظ اول در زمان حیات نویسنده کتاب و تقریظ دوم، پس از درگذشت او نوشته شده است.

تقریظ بر کتاب تقویم الائمة

در سرآغاز کتاب یادشده، تقریظ بر آن - به تاریخ ذی قعدة ۱۳۸۱ - آمده است.

تقریظ بر کتاب بستان الرازی

در آغاز کتاب حاضر (تألیف شیخ محمد رازی)، اجازه آیت الله العظمی مرعشی به وی در نقل حدیث و نیز تقریظ ایشان به کتاب مزبور آمده است.

تقریظ بر کتاب معراج الذاکرین

در آغاز کتاب حاضر، تقریظ آیت الله العظمی مرعشی نجفی بر آن، به تاریخ محرم ۱۳۹۰، آورده شده است. در این تقریظ آمده است: کتاب حاضر در شمار بهترین آثار در بهترین موضوعات است.

تقریظ بر کتاب دیوان صدر الافاضل

در تقریظ بر کتاب مزبور، تألیف لطفعلی نصیری امینی طهرانی (صدر الافاضل)، گزارشی کوتاه از زندگی و مقام علمی او به دست داده شده است. تاریخ این تقریظ، شعبان ۱۴۰۶ است.

تقریظ بر کتاب آیین پارسائی و فلسفه نماز در اسلام

سرآغاز کتاب حاضر، به قلم محسن طالعی نیا، شامل تقریظی بر کتاب و به تاریخ ذی حجه ۱۳۸۸ است.

تقریظ بر کتاب اشکها و شادیهها

کتاب حاضر - که به اهتمام سید جلال‌الدین افتخارزاده فراهم آمده - شامل تقریظی کوتاه به تاریخ ذی‌حجه ۱۳۸۲ است.

تقریظ بر کتاب بیان الطالب فی شرح المکاسب

کتاب مزبور شرح مکاسب شیخ مرتضیٰ انصاری و حاصل تحقیق و تدریس شیخ عبدالله الیاسی است. این کتاب با تقریظی به تاریخ رجب ۱۳۹۸ آغاز شده و در آن آمده است که اگر این کتاب از آن من بود، عنوان «منال الطالب فی شرح المکاسب» را برای آن برمی‌گردم.

تقریظ بر کتاب تاریخ منظوم زندگانی پیامبر اسلام (ص)

کتاب مزبور - که اثر طبع سید علی دعوتی، متخلص به داعی است - شامل تقریظی کوتاه به تاریخ جمادی‌الاول ۱۳۸۹ است.

تقریظ بر کتاب الارث فی خرائط

سرآغاز کتاب حاضر، شامل تقریظی است بر کتاب شیخ حسن قیسی عاملی، دربارهٔ ارث، و به تاریخ شعبان ۱۳۹۹.

تقریظ بر کتاب آلاء الرحیم فی الرد

علی تحریف القرآن

در تقریظ بر کتاب مزبور، تألیف شیخ عبدالرحیم مدرس تبریزی خیابانی، حاصل کار مؤلف در نفی تحریف از قرآن، تأیید شده است. تاریخ این تقریظ ۱۳۸۱ قمری است.

تقریظ بر کتاب تحفة الصائمین

شامل تقریظ کوتاهی است به تاریخ ربیع‌المولود ۱۳۹۹، که بر کتاب فوق، تألیف شیخ عبدالله موسیانی اصفهانی نوشته شده است.

تقریظ بر کتاب ترجمه مناقب الامام علی(ع)

در آغاز کتاب حاضر تقریظ کوتاهی، همراه ترجمه فارسی آن، است. در این تقریظ به اهمیت کتاب واسطی جلابی شافعی اشاره گردیده است.

تقریظ بر کتاب راهنمای میراث

شامل تقریظ کوتاهی به کتاب یادشده، تألیف محمد واصف گیلانی، به تاریخ شعبان ۱۳۸۳ است.

تقریظ بر کتاب زندگینامه حضرت معصومه به ضمیمه تاریخچه قم

شامل تقریظ کوتاهی به کتاب یادشده، تألیف محمد محمدی اشتهاردی، به تاریخ محرم ۱۳۹۱ است.

تقریظ بر کتاب راهنمای حج منظوم

شامل تقریظ کوتاهی به کتاب فوق، سروده غلامحسین امانی پور، به تاریخ شوال ۱۳۸۶ است.

تقریظ بر کتاب خودآموز معالم الدین در اصول فقه

شامل تقریظ کوتاهی به کتاب فوق، تألیف سید مهدی حسینی لاجوردی، و به تاریخ شعبان ۱۳۸۶ است.

تقریظ بر کتاب ذرایع البیان فی عوارض اللسان

مشمول بر تقریظ کوتاهی به کتاب سابق الذکر، تألیف محمدرضا طبسی نجفی، به تاریخ ماه رمضان ۱۳۹۸ است.

تقریظ بر کتاب قاطع البیان

شامل تقریظ کوتاهی است، به تاریخ محرم ۱۴۰۲، به کتاب قاطع البیان فی الآیات المؤولة بصاحب الزمان(عج)، تألیف فضل الله عابدی خراسانی.

تقریظ بر کتاب عشق و رستگاری

شامل تقریظ کوتاهی است، به تاریخ ربیع المولود ۱۳۸۷، بر کتاب عشق و رستگاری

(شرح دعای ابو حمزه ثمالی)، تألیف احمد زمردیان.

تقریظ بر کتاب شیفتگان علی(ع)

شامل تقریظ کوتاهی، به تاریخ شعبان ۱۳۸۴، بر کتاب فوق، تألیف عبدالله شکری است.

تقریظ بر کتاب لمعة النور والضياء

شامل تقریظ کوتاهی، به تاریخ رجب ۱۳۶۶، بر کتاب فوق، تألیف حسن بن یوسف کاوکانی است.

تقریظ بر کتاب شمع انجمن

شامل تقریظ کوتاهی است بر کتاب فوق، تألیف رضا علماء، که تاریخ آن در حدود سال ۱۳۵۰ شمسی است.

تقریظ بر کتاب وسیلة المحبین

شامل تقریظ کوتاهی است بر کتاب وسیلة المحبین الی زیارة المقربین، تألیف فارس حسون، به تاریخ محرم ۱۴۱۰.

تقریظ بر کتاب ندای حق به ولای علی(ع)

در سرآغاز این اثر، تقریظ کوتاهی آمده است به تاریخ شعبان ۱۳۸۶، و در آن از نویسنده کتاب، خانم مالک، در تربیت بانوان مسلمان ستایش شده است.

تقریظ بر کتاب نقد و اصلاح

عنوان کامل کتاب فوق، نقد و اصلاح یا مناظره دو دوست در باره امامت، و به قلم محمد تقی عالمی است. در سرآغاز این کتاب، تقریظ کوتاهی آمده که تاریخ آن، احتمالاً به سال ۱۳۸۲ قمری است.

تقریظ بر کتاب محاسن الاخلاق

کتاب مزبور، تألیف مرحوم سید عباس معصومی گراشی است و تقریظ بر آن، به تاریخ

رجب ۱۳۹۷، و پس از درگذشت مؤلف است. در این تقریظ، به مقامات علمی و معنوی او اشاره شده است.

تقریظ بر کتاب مناہج الشارعیین

اثر فوق، تألیف سبط میرداماد است و در تقریظ بر آن، به تاریخ صفر ۱۴۰۲، به اهمیت کتاب اشاره گردیده است.

تقریظ بر کتاب ذرر الاخبار

عنوان کامل این کتاب ذرر الاخبار فیما یعلق بحال الاحتضار، و نویسنده آن محمدرضا طبسی نجفی است. سرآغاز کتاب، شامل تقریظی کوتاه، به تاریخ ربیع‌الثانی ۱۳۹۶ است.

مقدمه بر کتاب تشریح و محاکمه

در تاریخ آل محمد(ص)

در مقدمه کوتاهی که بر این کتاب به تاریخ ۱۳۶۲ قمری نوشته شده، مختصری از شرح حال قاضی محمد بهلول بهجت افندی گزارش گردیده است.

مقدمه بر کتاب بحر الانساب

در مقدمه کوتاهی که بر این کتاب به تاریخ ذی‌قعدة ۱۳۸۵ نوشته شده، از اهمیت آن و نویسنده‌اش سخن رفته است.

مقدمه بر کتاب فقه کامل فارسی

در مقدمه کوتاهی که در جمادی الاول ۱۴۰۰ بر کتاب فوق (تألیف علامه محمدتقی مجلسی) نوشته شده، از اهمیت این کتاب و حواشی بر آن سخن رفته است.

مقدمه بر کتاب الدروس الشرعیة

در مقدمه کوتاهی که بر این کتاب، تألیف شهید اول، نوشته شده، از اهمیت آن سخن رفته است. تاریخ این مقدمه ربیع‌الاول ۱۳۹۸ است.

مقدمه بر کتاب اکتفاء القنوع بما هو مطبوع

در مقدمه کوتاه بر کتاب حاضر - که تاریخ آن ربیع الثانی ۱۴۰۹ است - به اهمیت آن و به دیگر آثار نویسنده این کتاب اشاره شده است.

مقدمه بر کتاب وقایع السنین و الاعوام

عنوان کامل کتاب حاضر عبارت است از وقایع السنین و الاعوام یا گزارشهای سالیانه از ابتدای خلقت تا سال ۱۱۹۵ هجری. این اثر، تألیف سید عبدالحسین حسینی خاتون آبادی است و به اهتمام کتابفروشی اسلامیة در تهران به سال ۱۳۵۲ منتشر شده است. مقدمه کتاب به تاریخ ذی قعدة ۱۳۵۳ است و در آن به مشایخ مؤلف و آثار وی اشاره شده است.

مقدمه بر کتاب ایضاح الفوائد

کتاب حاضر که عنوان کامل آن عبارت است از ایضاح الفوائد فی شرح اشکالات القواعد، تألیف فخرالمحققین محمد بن حسن بن یوسف بن مطهر حلّی (م ۷۷۱) است. مقدمه بر این کتاب شامل چهار صفحه و به تاریخ ربیع الثانی ۱۳۸۸ است.

مقدمه بر کتاب کلیات مفاتیح الجنان

کتاب مزبور تألیف مرحوم حاج شیخ عباس قمی است که به اهتمام سید هاشم رسولی محلاتی به فارسی گردانیده و انتشارات فراهانی آن را چاپ کرده است. متن مقدمه در صفحه ۱۴ تا ۱۷ کتاب آمده و تاریخ آن رجب ۱۳۸۹ است. در این مقدمه گفته شده که مفاتیح الجنان بهترین اثری است که در باره ادعیه و زیارات تألیف شده است.

مقدمه بر کتاب علی اکبر

کتاب فوق تألیف عبدالرزاق موسوی مقرّم است و از بهترین آثاری که در باره فرزند امام حسین (ع) منتشر شده است. در این مقدمه آمده است که یکی از فواید کتاب حاضر این است که در آن ثابت شده حضرت علی اکبر، بزرگسال تر از امام زین العابدین (ع) بود.

تاریخ مقدمه شعبان ۱۴۰۱ است.

مقدمه بر کتاب اسدالغابة فی معرفة الصحابة

کتاب یادشده تألیف عزالدین ابوالحسن جزری، معروف به ابن اثیر (م ۶۳۰)، مورخ و رجالی نامدار جهان اسلام است که به اهتمام المكتبة الاسلامیة در تهران منتشر گردیده است. در مقدمه کتاب (ص ۲-۷)، که به تاریخ محرم ۱۳۴۲ است، اجمالی از شرح حال ابن اثیر و چگونگی کتابش آمده است. این مقدمه ذیل عنوان «ابن اثیر و اسدالغابة»، ترجمه و در مجله میراث شهاب (سال پنجم، شماره دوم، تابستان ۱۳۷۸، ص ۲-۴) چاپ شده است.

مقدمه بر کتاب روضة المتقين

روضه المتقين فی شرح من لا یحضره الفقیه، از تألیفات مولی محمدتقی مجلسی، پدر علامه مجلسی است که در سال ۱۳۵۲ به سعی بنیاد فرهنگ اسلام کوشانپور در تهران چاپ شده است. متن مقدمه، شش صفحه است و تاریخ آن ذی حجه ۱۳۹۳. در این مقدمه آمده است که کتاب مزبور بی نظیر است و با وجود این، متأسفانه گمنام و در زوایای کتابخانه‌ها پنهان مانده است.

مقدمه بر کتاب الدر المنثور

عنوان کامل کتاب حاضر عبارت است از الدر المنثور فی التفسیر بالمأثور: این کتاب - به قلم جلال‌الدین سیوطی - از تفاسیر مهم در جهان اسلام است. در مقدمه کتاب حاضر از اهمیت علم تفسیر سخن رفته و آنگاه به شماری از تفاسیر مهم پرداخته شده و در پایان به زندگی سیوطی و فهرست آثارش اشاره گردیده است. تاریخ این مقدمه جمادی‌الثانی ۱۳۷۷ است.

مقدمه بر کتاب صحیفه کامله سجّادیه

صفحه ۳۲ تا ۴۷ کتاب مزبور (چاپ تهران، دارالکتب الاسلامیه)، شامل استدراک

آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی بر مقدمه سید محمد مشکوة بر صحیفه سجادیه است. این استدراک در باره کتاب یادشده و تواتر آن و تکمله‌های آن است. گفتنی است در چاپ دیگری از صحیفه سجادیه (ترجمه حاج میرزا ابوالحسن شعرانی، تهران، کتابفروشی اسلامیة)، ترجمه مطالبی از آیت‌الله العظمی مرعشی آمده است.

مقدمه بر کتاب شرح دعاء السَّمات

از صفحه ۱ تا ۴ کتاب حاضر، که به اهتمام مؤسسه انتشارات علامه در قم منتشر شده است، مقدمه آیت‌الله العظمی مرعشی به این کتاب آمده و در آن به شارحان دعای سمات اشاره گردیده است.

مقدمه بر کتاب معجم الثقات و ترتیب الطبقات

شامل اجازه‌نامه روایی به نویسنده کتاب فوق است و در آغاز و انجام این اجازه‌نامه، از اهمیت علم حدیث و لزوم عنایت جدی به آن سخن رفته است.

مقدمه بر کتاب ادعیه و زیارات

در آغاز کتاب مزبور (تهران، انتشارات جاویدان)، شجره‌نامه خاندان مرعشی در تهران و قم و تبریز، آمده است.

مقدمه بر کتاب مؤتمر علماء بغداد

کتاب مزبور تألیف ابوالهیجاء شبل الدولة مقاتل بن عطیه است و در مقدمه آن، از اهمیت کتاب و لزوم مطالعه آن و کسانی که در تاریخ به «مقاتل» نامبردار بودند، سخن رفته است. تاریخ این مقدمه صفر ۱۳۹۹ می‌باشد.

مقدمه بر کتاب قوانین کیفری در اسلام

در مقدمه کتاب حاضر - که تاریخ آن ربیع‌الثانی ۱۳۸۴ است - از چهارده کتاب در باره حدود و دیات - که دانشوران اسلامی در سده‌های گذشته نوشته‌اند - یاد گردیده و سپس به اهمیت کتاب حاضر پرداخته شده است.

مقدمه بر کتاب جواهر الاخلاق

اثر حاضر، مقدمه‌ای کوتاه بر کتاب جواهر الاخلاق، تألیف مرحوم حاج سید محمود امینی است که مشتمل بر سه صفحه و به زبان فارسی است.

مقدمه بر کتاب کاوشهای علمی

در این مقدمه از اهمیت علم حدیث و کوشش عالمان شیعه و اهل سنت در تألیف کتابهایی در این باره سخن رفته است. در ادامه، اجازه روایتی به نویسنده کتاب کاوشهای علمی آمده است.

مقدمه بر کتاب مجموعه نفیسه

در مقدمه کتاب حاضر به معرفی هفت رساله در تاریخ ائمه معصومین (ع) - که در این کتاب آمده - پرداخته شده است. تاریخ این مقدمه محرم ۱۴۰۶ است.

مقدمه بر کتاب گفتار خوش یارقلی

در مقدمه کتاب مزبور - که تاریخ آن محرم ۱۳۸۴ است - به معرفی شیخ محمد محلاتی (مؤلف کتاب)، پرداخته شده است.

مقدمه بر کتاب روضة الالباب

اثر حاضر شامل مقدمه کوتاهی است بر کتاب روضة الالباب و تحفة الاحباب و بغية الطلاب و نخبة الاحساب لمعرفة الانساب و تاریخ نگارش آن ذی حجة ۱۳۹۴ است. در این مقدمه، نسب نویسنده کتاب (سید ابوالحسن محمد حسنی یمانی صنعانی) آورده شده است.

مقدمه بر کتاب مشجرة علماء امامیه

در مقدمه کتاب مزبور - که تاریخ نگارش آن شوال ۱۳۷۸ است - اجمالی از شرح حال فراهم‌کننده مشجرة علماء (سید ابوالقاسم طباطبائی تبریزی)، آمده است. در این شرح حال، به مشایخ و آثار و پایگاه علمی وی اشاره گردیده است.

مقدمه بر کتاب اثنی عشر رساله

کتاب حاضر شامل دوازده رساله از معلم ثالث، میرداماد است. در آغاز این کتاب مقدمه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی بر دو رساله (عیون المسائل و شارع النجاة)، که تاریخ آن ذی‌قعدة ۱۳۹۷ می‌باشد، آمده است.

مقدمه بر کتاب بهارستان وحی

در این مقدمه - که تاریخ آن ۱۳۸۲ قمری است - از کتاب فوق و نویسنده آن (سید حسین نبوی) ستایش شده است.

مقدمه بر کتاب تجوید القرآن

در مقدمه بر کتاب یادشده، تألیف علی‌اصغر کمیلی، فهرستی از اسامی دانشورانی آمده است که کتابی در باره علم تجوید تألیف کرده‌اند. تاریخ این مقدمه، ربیع‌الثانی ۱۳۸۶ است.

مقدمه بر کتاب ترتیب التهذیب

شامل مقدمه‌ای است کوتاه بر کتاب فوق، تألیف علامه سید هاشم بحرانی، و در آن به اهمیت این کتاب و کتاب تهذیب اشاره شده است. تاریخ این مقدمه جمادى‌الثانی ۱۳۹۲ است.

مقدمه بر کتاب امل الامل

در مقدمه حاضر به اهمیت کتاب امل الامل و مستدرکات بر آن اشاره شده است. تاریخ این مقدمه ربیع‌الاول ۱۴۰۷ است.

مقدمه بر کتاب تهذیب الاحکام

در مقدمه کتاب حاضر نخست به اهمیت آن، و نیز شروح و تعلیقات بر آن اشاره شده و در ادامه، طرق روایت خود را تا مؤلف بیان کرده است. این مقدمه به تاریخ ربیع‌الاول ۱۴۰۴ است.

مقدمه بر کتاب فقه القرآن

فقه القرآن، اثر فقیه نامدار، قطب‌الدین سعید راوندی است و آیت‌الله العظمی مرعشی در مقدمه بر این کتاب، از اهمیت آن سخن گفته است. تاریخ این مقدمه، ذی‌حجه ۱۳۹۷ می‌باشد.

مقدمه بر کتاب خصائص امیرالمؤمنین

اثر یادشده، تألیف حافظ نسائی، از اعلام اهل سنت و متوفی به سال ۳۰۳ است. آیت‌الله العظمی مرعشی در مقدمه بر این کتاب، طرق خویش را در نقل روایات آن آورده است. این مقدمه به تاریخ ربیع‌الثانی ۱۳۵۹ است.

۳

آثار مستقل

(آثار مستقل در باره حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی)

آیت‌الله مرعشی نجفی

مجید ملامحمدی. چاپ دوم: تهران، وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۷۹. ۱۰۶ ص، پالتویی.

کتاب حاضر، که برای نوجوانان و جوانان نوشته شده، در بردارندهٔ اجمالی از زندگی و اقدامات حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی است. مطالب کتاب در قالب داستان ریخته شده و دارای این عناوین است: «بوی گل یاس»، «ماجرای کتاب خطی»، «عشق بی پایان»، «کبوتر سبکبال حرم»، «سید صمیمی»، «مبارزه»، «کتابخانهٔ بزرگ و جهانی»، و «خوابی که به خدا می‌رسید».

در آغاز کتاب، سالشمار زندگی آیت‌الله مرعشی و در پایان، گزیدهٔ وصیتنامهٔ ایشان آمده است.

بر ستیغ نور

علی رفیعی علامرودشتی. چاپ سوم: قم، کتابخانهٔ آیت‌الله مرعشی نجفی، ۱۳۸۰. ۱۳۸ ص، رفعی.

کتاب حاضر، اثری است کم‌برگ، اما پربار و شامل مختصری از زندگی حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی. این کتاب، چکیدهٔ اثر دیگری از همین نویسنده است که با عنوان شهاب شریعت منتشر و در همین کتابشناسی معرفی شده است.

نخستین بحث کتاب حاضر در بارهٔ سلسلهٔ نسب آن مرجع فقیه است و سپس از تحصیلات و استادان او، و آنگاه از مسافرتش به ایران و سکونت در قم و تلاش در

تحکیم حوزه آن سخن رفته است. سپس گزارشی ارائه شده از شخصیت فرهنگی آیت‌الله مرعشی و آثار و تألیفات ایشان. در ادامه به مبارزات سیاسی و سجایای اخلاقی و فضایل انسانی پرداخته شده است؛ از جمله: عظوفت و مهربانی در روابط اجتماعی، خوشرویی و برخورد شایسته با مردم، سخاوت و دستگیری از مستمندان، زهد و تقوا و بی‌اعتنایی به امور دنیوی، نظم دقیق، عبادت و تهجد، تدبیر شدید و پایبندی به احکام، و عشق فوق‌العاده به خاندان رسالت. در پایان این بحث پنج کرامت آن مرجع فقید گزارش شده است.

درگذشت حضرت آیت‌الله مرعشی و بازماندگان و وصایای ایشان، صفحات آخر کتاب را به خود اختصاص داده است. این وصیتنامه‌ها در سالهای ۱۳۸۶ و ۱۳۹۸ و ۱۴۰۹ قمری نوشته شده و در آن توصیه‌های بسیار ارزنده و آموزنده‌ای به فرزندشان (و در واقع به همه سالکان شریعت)، آمده است. در پایان کتاب بیست تصویر از آن مرجع تقلید ارائه شده است.

تشریفات مرعشیه

حسین صبوری. چاپ اول: قم، انتشارات صبوری، ۱۳۸۰. ۳۲ ص، رقعی.

در مقدمه نویسنده آمده است که حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی چهار بار توفیق آن یافت که به محضر حضرت ولی عصر (عج) مشرف شود، و آنچه در این کتاب آمده، گزارشی است از این ملاقاتها که در قالب داستان ریخته شده تا به تأثیر آن بیفزاید. «نکته قابل توجه و شاخص این اثر این است که به قلم داستانی همراه با فضا سازی و پرداخت مناسب و امروزی ارائه شده، نه در قالب حکایت! و این امر می‌تواند باعث تأثیرگذاری مضاعف در خواننده شود.» (ص ۵).

شهاب شریعت

درنگی در زندگی حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره)

علی رفیعی علامرودشتی. چاپ اول: قم، کتابخانه آیت‌الله مرعشی، ۱۳۷۳. ۷۴۸ ص، وزیری.

کتاب حاضر، مفصل‌ترین و مستندترین و دقیق‌ترین اثری است که تا کنون در شرح حال و اقدامات و آثار حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی نوشته شده است. این اثر مبتنی است بر انبوهی از اسناد و مدارک و منابع، و یادداشتها و توضیحات شفاهی فرزند آن مرجع فقید. در مقدمه کتاب آمده است:

«می‌سزد اشاره شود که نگارش این اثر، مستند به انبوهی از اسناد و مدارک، و زیر نظر باریک‌بین حجت‌الاسلام والمسلمین سید محمود مرعشی است. پیش از اینکه طرح این زندگینامه پی‌افکنده شود، معظم‌له کلیه اسناد، مدارک، یادداشتها و کتابهایی را که مربوط به زندگی آیت‌الله العظمی مرعشی بود، یکجا و به صورت طبقه‌بندی شده، در اختیار این قلمزن نهاد. سپس در فرایند پژوهش، هر جا که مشکلی رخ می‌نمود و اسناد را یارای گشودن گره کور تاریخ نبود، با استمداد از محفوظات و مشاهدات خویش، بر زوایای تاریخ تاریخ بر تو می‌افکند و هیچ واقعه‌ای را به صورت سر بسته، فرو نمی‌نهد.» (ص ۲۴).

نویسنده در این کتاب، نخست بحثی گشوده است تحت عنوان «اجتهاد و مرجعیت در تشیع» و آنگاه سلسله نسب آیت‌الله العظمی مرعشی را آورده است. در بخش اول کتاب، از دوره تکوین شخصیت و زندگی آن فقید در عتبات عالیات سخن رفته و در بخش دوم به مهاجرت وی به ایران و اقامت در قم پرداخته است. جایگاه علمی آیت‌الله مرعشی و آثار و تألیفات و تدریس وی در حوزه قم، از مسائلی است که در این بخش از آن سخن رفته است. بخش سوم کتاب در باره زندگی شخصی و روابط خانوادگی آیت‌الله مرعشی است و در پایان این بخش، از درگذشت ایشان و سوگنامه‌های در فقدان او بحث شده است. آنچه به ارزش کتاب حاضر افزوده است، چند پیوست در پایان کتاب و آلبوم تصاویری است از آیت‌الله مرعشی. در پیوست اول، اجازات اجتهاد و روایتی علما به آیت‌الله مرعشی، و اجازات روایتی ایشان به دیگران آورده شده است. پیوست دوم شامل شماری از نامه‌ها و پیوست سوم اطلاعیه‌ها و اعلامیه‌های سیاسی آن مرجع فقید است. اسناد و مدارک مربوط به کتابخانه در پیوست چهارم آمده است و پیوست پنجم بریده‌ای از مطبوعات در باره آیت‌الله مرعشی است. در پایان بیش از یکصد تصویر از

آیت‌الله مرعشی و کتابخانه ایشان و مراسم درگذشت وی آمده است. گزیده‌ای از این کتاب ذیل عنوان بر ستیغ نور منتشر و از آن بسیار استقبال شده است. کتاب حاضر مهم‌ترین منبع در شرح حال آیت‌الله مرعشی است و آثاری که بعد از این کتاب نوشته شده، بیشتر به استناد و اتکای آن است.

قبسات

عادل علوی. چاپ اول: قم، دارالذخائر، ۱۴۱۱ ق. ۱۳۹ ص، وزیری.

کتاب فوق - که عنوان کامل آن عبارت است از قبسات من حیاة سیدنا الاستاذ آیت‌الله العظمی السید شهاب‌الدین المرعشی النجفی - به قلم یکی از شاگردان فرهیخته ایشان نوشته شده و در آن اجمالی از شرح حال و کارنامه فرهنگی آن مرجع فقید، قلمی گردیده است. در این کتاب، نخست مختصری از زندگی آیت‌الله العظمی مرعشی و سلسله نسب او آمده و آنگاه از کارنامه فرهنگی او و استادان و مشایخ و شاگردان و مصنفات وی سخن رفته است. در ادامه، به زندگی سیاسی و اجتماعی آیت‌الله مرعشی و کرامات وی پرداخته شده و از عشق شدید ایشان به اهل بیت عصمت سخن رفته است. پایان‌بخش کتاب، بخشهایی از وصیتنامه الهی - اخلاقی وی است و گزیده‌ای از تصاویر و اسناد. این کتاب ذیل عنوان خودشید فقاہت به زبان اردو ترجمه و از آن بسیار استقبال شده است.

کتابخانه بزرگ حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در یک نگاه

روابط عمومی کتابخانه. چاپ اول: قم، کتابخانه آیت‌الله مرعشی، ۱۳۸۰. ۳۹ ص، پالتویی.

اثری است مختصر و مستند و شامل گزارشی روزآمد از کتابخانه بزرگ حضرت آیت‌الله مرعشی نجفی و در مقایسه با کتاب دیگری که پیش‌تر ذیل همین عنوان چاپ شده بود و سپس معرفی می‌شود، ارزنده‌تر و دقیق‌تر است. در این گزارش، نخست بنیانگذار فقید کتابخانه

معرفی شده و آنگاه تاریخچه فعالیت و سیر تطوّر و رشد کتابخانه، به گزارش آمده است. در ادامه، اهداف کتابخانه و واحدهای آن، و سپس نشریات کتابخانه معرفی شده است. در لابلای کتاب، تصاویری از بنیانگذار و تولیت آن، و نیز تصاویری از کتابخانه و نسخه‌های خطی آمده است. این اثر ذیل عنوان اطلالة علی مکتبة آیت الله العظمی المرعشی النجفی الکبری به عربی ترجمه و به اهتمام کتابخانه منتشر شده است.

کتابخانه عمومی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در یک نگاه

روابط عمومی و امور بین الملل کتابخانه. چاپ اول: قم، کتابخانه آیت الله مرعشی، ۱۳۷۱. ۹۴ ص، وزیری.

در کتاب حاضر، گزارشی ارائه شده است از سازمان و تشکیلات و امکانات و خدمات کتابخانه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی، و نقش و زحمات آن مرجع فقید در بنیادگذاری این کتابخانه. در مقدمه متولی و سرپرست کتابخانه بر این کتاب آمده است: «علاقه بی حد آن بزرگوار به مطالعه و جمع آوری آثار گذشتگان، ایشان را به آن داشت تا بتدریج بنیاد کتابخانه بی نظیری را پی ریزی نمایند. این کتابخانه با خصوصیات گسترده، بویژه گنجینه نسخ خطی بسیار نفیس خود، بیش از سایر کتابخانه‌ها مورد نظر محققان و دانشمندان داخل و خارج کشور می‌باشد و آن را از دیگر کتابخانه‌ها متمایز می‌سازد.» (ص ۵).

سپس سه نمونه از دستخط آیت الله العظمی مرعشی آمده که در آن اشاره شده برخی کتابها را از محل دریافت دستمزد نماز و روزه استیجاری خریداری کرده‌ام.

در کتاب حاضر به معرفی بخشهای مختلف کتابخانه پرداخته شده است؛ از جمله: گنجینه کتابهای خطی، گنجینه کتابهای عکسی، واحد میکروفیلم، گنجینه کتابهای چاپی، و تالار ویژه محققان؛ و در ادامه گزارشی آمده است از طرح توسعه کتابخانه و رحلت و مرقد حضرت آیت الله مرعشی نجفی.

در لابلای این اثر تصویرهای متعددی از کتابخانه و نسخه‌های خطی آن آمده و به

ارزش کتاب افزوده است.

کرامات آیت‌الله العظمی السید المرعشی النجفی

و قبس من حیاته

مرکز مناره الامام المهدي با همکاری حسین کورانی. چاپ اول: بیروت، دارالمحجة البيضاء و دارالرسول الاکرم (ص)، بی تا. ۱۴۳ ص، رقعی.

در بخش اول کتاب اجمالی از زندگی آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی و شخصیت فرهنگی او گزارش شده است. بخش دوم مشتمل است بر چندین حکایت از زندگی اخلاقی ایشان و در بخش سوم کرامات او آورده شده است. در پایان این بخش از کتابخانه عمومی ایشان سخن رفته و زحمات و مرارتهایی که برای آن متحمل شده است. در بخش چهارم گزارشی آورده شده از ملاقات ایشان با حضرت ولی عصر (عج) و در آخرین بخش، بندهایی از وصیتنامه وی آمده است.

گفتنی است محتوای این کتاب برگرفته از آثاری است که به زبان فارسی در باره زندگی حضرت آیت‌الله مرعشی نوشته شده و در واقع این کتاب، ترجمه قلمداد می‌شود.

کرامات مرعشیه

علی رستمی چافی. چاپ اول: قم، انتشارات مشهور، ۱۳۸۰. ۱۲۵ ص، رقعی.

گزارشی است از زیست‌نامه حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی و مکارم اخلاقی و کرامات معنوی ایشان. در آغاز کتاب از تحصیلات و استادان ایشان و سپس کوشش برای تحکیم حوزه علمیه قم و مکانت ایشان در مرجعیت سخن رفته است. آنگاه به پاره‌ای از خاطرات و ویژگیهای وی پرداخته شده و در ادامه از کرامات ایشان سخن رفته است.

در پایان شماری از اجازات اجتهاد و روایتی عالمان به آیت‌الله مرعشی، تصویر برخی از نامه‌ها و چند عکس آمده است. در مقدمه تولیت و سرپرست کتابخانه بر این کتاب، نکته‌ای قابل تأمل آمده است: «آیت‌الله العظمی مرعشی از تجملات به شدت

گریزان و از آنهایی که برایش تبلیغ می نمودند، افسرده و آزرده خاطر می شد. بارها صدا و سیما به توسط اینجانب از معظم له خواستند تا با آنها مصاحبه کند، لیکن هیچگاه حاضر نشد؛ به جز یک بار با اکراه - آن هم به اصرار اینجانب - در باره زندگی خود و کتابخانه خود مطالبی را بیان داشت.» (ص ۸).

گفتنی است اغلب مطالب کتاب حاضر برگرفته از کتابهای قسات و شهاب شریعت و بر ستیخ نور است.

گنج و گنجینه

علی اکبر خان محمدی. زیر نظر سید محمود مرعشی. چاپ اول: قم، کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، ۱۳۶۰. ۳۶۳ ص، وزیری.

کتاب حاضر مفصل ترین و مستندترین گزارشی است که در باره کتابخانه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی نوشته شده است. البته دامنه این گزارش تا سال ۱۳۶۰ است و بسیاری از اطلاعات آن کهنه شده است. با وجود این، اطلاعات در باره چگونگی پیدایی این کتابخانه و مراحل پیشرفت آن سودمند تواند بود. این کتاب هنگامی تألیف شده است که نسخه های خطی کتابخانه در حدود شانزده هزار جلد بود و فقط هشت جلد از فهرست نسخه ها منتشر شده بود. حال آنکه این رقمها، اینک به چهار برابر آن افزایش یافته و کتابخانه رشد کمی و کیفی چشمگیری یافته است.

در کتاب حاضر به تاریخچه شکل گیری کتابخانه و سعی حضرت آیت الله العظمی مرعشی در حفظ و نگاهداری نسخه های خطی، ویژگیهای این کتابخانه و خدمات آن به مراجعان، تعداد کتابهای خطی و چاپی کتابخانه، مالکیت کتابخانه و اهداف فرهنگی و دینی آن، سازمان و تشکیلات کتابخانه و اطلاعات دیگری از این دست، پرداخته شده است.

فصل الحاقی کتاب شامل گزیده ای است از عکس برخی از صفحات کتب خطی و

نفیس که در کتابخانه نگاهداری می‌شود؛ از آن جمله: نهج البلاغه با اجازه‌ای بر روی آن به سال ۵۲۹ق، نسخه‌ای از صحیفه سجاده، از قرن هفتم، مبسوط شیخ طوسی به خط یکی از شاگردان او، کتاب کافی با حواشی شهید ثانی، جوامع الحکایات عوفی، ذخیره خوارزمشاهی در طب، تفسیر اصفی به خط علم‌الهدی (فرزند مؤلف)، بحار الانوار به خط علامه مجلسی.

کنجینه شهاب (۱)

زیر نظر سید محمود مرعشی نجفی. چاپ اول: قم، کتابخانه آیت‌الله مرعشی، ۱۳۸۰. ج ۱، ۵۲۰ص، وزیری.

کتاب حاضر مشتمل است بر مجموعه‌ای از رساله‌ها و مقاله‌های علمی که در پاسداشت مقام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی، به خامه تنی چند از نویسندگان، نوشته شده است. جلد اول این کتاب شامل بیست و یک مقاله، به ضمیمه اسناد و مدارک در پایان کتاب است. برخی از مقالات ویژه زندگی و شخصیت آیت‌الله مرعشی است و بخشی دیگر - که تقدیم این یادنامه شده - در حوزه‌های دیگر است.

در این مقالات به جایگاه آن مرجع فقید در علم نسب‌شناسی، درس خارج وی، فرهنگبانی و حراست او از مرزهای فرهنگ اسلامی، و نامه‌هایی که وی به دیگران و دیگران به وی نوشته‌اند.

عنوان برخی از مقالات این کتاب و نام نویسندگان آنها به شرح ذیل است: «آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) سرآمد تبارشناسان معاصر»، سید محمود مرعشی نجفی؛ «بیک مهر»، علی رفیعی علامرودشتی؛ «جمع پریشان»، رضا مختاری؛ «درس خارج آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی»، عادل علوی؛ «فرهنگبان اسلام»، ناصر باقری بیدهندی؛ «در محضر استاد»، محمدعلی حسینی؛ «آیت‌الله العظمی مرعشی و همای رحمت»، سید محمود مرعشی نجفی؛ «دست به دامان اقیانوس»، میرمحمود موسوی؛ «نگاهی به المسلسلات فی الاجازات»، ناصرالدین انصاری قمی؛ «اخباری‌گری و اخبارگرایی»،

محمدرضا حکیمی؛ «سوگندنامه نویسندگان مسلمان»، محمد اسفندیاری، «نظام کتابداری اسلامی در سده‌های سوم تا هشتم هجری»، سید محمود مرعشی نجفی.

گنجینه شهاب (۲)

زیر نظر سید محمود مرعشی نجفی. چاپ اول: قم، کتابخانه آیت‌الله مرعشی، ۱۳۸۰. ج ۲، ۴۹۶ ص، وزیری.

کتاب مزبور در بردارنده شماری از مقالات علمی در گرامیداشت مقام علمی و دینی حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی است. این جلد مشتمل بر بیست مقاله، به ضمیمه اسناد و مدارک در پایان کتاب است. شماری از مقالات به زندگی و شخصیت آیت‌الله مرعشی اختصاص دارد و چندی از آنها - که بیشتر در حوزه کتابشناسی است - به وی تقدیم شده است. در این مقالات به برخی از آثار آن مرجع فقید پرداخته شده و شمه‌ای شخصیت او، بویژه ارادتش به اهل بیت عصمت، شرح گردیده است.

عنوان برخی از مقالات این کتاب و نام نویسندگان آنها به شرح ذیل است: «پیدایش نقابه الاشراف در تاریخ اسلام»، علی رفیعی علامرودشتی؛ «خاندان مرعشی و سلاطین صفوی»، محمدعلی حائری؛ «کتابشناسی شروح شرایع الاسلام»، ناصرالدین انصاری قمی؛ «مزار شریف در مزار شریف»، سید حسن فاطمی؛ «نگاهی به کتاب القصاص علی ضوء القرآن و السنة»، ناصرالدین انصاری قمی؛ «در سایه احقاق الحق»، محمد صحتی سردرودی؛ «الاجازة الکبيرة»، محمد سمایی حائری؛ «طیّ طریقت با شهاب شریعت»، حسن ابراهیم‌زاده؛ «شیفته خدمت»، حسین رفیعی؛ «عاطفه، عاشورا، آیت‌الله مرعشی نجفی»، غلامرضا گلی زواره؛ «سایه نشین ضریح»، محمد عابدی میانجی؛ «شیدایی ولایت»، سید زین العابدین محمدی.

۴

آثار مشتمل

(آثار مشتمل بر احوال حضرت آیت الله العظمیٰ مرعشی نجفی)

آزند، یعقوب. قیام مرعشیان. چاپ اول: تهران، کتابهای شکوفه وابسته به مؤسسه انتشارات امیرکبیر، ۱۳۶۵. رفعی.

کتاب حاضر که در هفت فصل تدوین یافته به قیام مرعشیان در مازندران و نتایج آن پرداخته است. نویسنده در فصل اول کتاب که با عنوان «سخنی چند در باب منابع» مشخص شده است به معرفی منابع متقدم، منابع متأخر و تحقیقات جدید پیرامون مرعشیان و قیام آنان می‌پردازد. در صفحه ۱۶ اثر حاضر کتاب احقاق الحق در زمره منابع متأخر معرفی و از مقدمه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی بر این کتاب یاد شده است: «آیت الله مرعشی در این مقدمه به طور جامع خاندان مرعشی و طرز انشعاب آنها را در شهرهای مختلف توضیح می‌دهد و با استفاده از منابع مختلف تاریخیچه مفصلی از خاندان مرعشی عرضه می‌نماید. عنوان این مقدمه "اللثالی المستظمه و الدرر الثمینة" است». همچنین در صفحه ۱۸، ذیل عنوان «تحقیقات جدید داخلی» از تتبعات حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی پیرامون شجره نامه مرعشیان و نهضت آنان یاد شده است. نویسنده در صفحه ۳۹ این اثر، از نسبنامه‌ای نام می‌برد که حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی برای سید ظهیرالدین مرعشی نوشته است. در پایان کتاب در بخش «کتابشناسی» و در صفحات ۱۳۲ و ۱۳۳ به آثار و نوشته‌های حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی پیرامون مرعشیان و قیام آنان اشاره شده است.

آقا شیخ محمد، مریم و نوری نشاط، سعید. گلزار مشاهیر: زندگینامه درگذشتگان مشاهیر ایران ۱۳۵۸-۱۳۷۶. چاپ اول: تهران، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی ایران با همکاری نشر برگ زیتون، ۱۳۷۷. وزیری.

این کتاب در شش فصل تدوین یافته است: زندگینامه حضرت امام خمینی (ره)، گروه دین، گروه ادبیات، گروه علوم نظری، گروه علوم عملی، گروه هنر. در فصل دوم این کتاب در صفحات ۷۶، ۷۷ و ۷۸ خلاصه‌ای از زندگی، اساتید، تألیفات و خدمات فرهنگی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی آمده است.

ابطحی، سید حسن. ملاقات با امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف). چاپ پانزدهم: قم، انتشارات حاذق، ۱۳۷۲. ج ۲. رقی.

در این کتاب ماجرای چهل و هفت ملاقات بزرگان و علما با امام زمان (عج) آمده است. بخش «ملاقات سی و یکم» این کتاب به تشریف حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به محضر امام زمان (عج) اختصاص دارد و شرح آن از زبان خود معظّم له آمده است.

ابوالحسنی (مُنْدِر)، علی. سیاهپوشی در سوگ ائمه نور علیهم السلام: ریشه‌های تاریخی، مبانی فقهی. چاپ اول: قم، مؤلف، ۱۳۷۵. وزیری.

اثر حاضر چنانکه از عنوانش پیداست پیرامون سیاهپوشی در سوگ ائمه و سابقه آن در تاریخ شیعه و عرب و نزد علما و بزرگان است. در ابتدای کتاب، پیش از «فهرست مطالب»، بخشی از وصیت‌نامه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی آمده است. همچنین در بخشی از کتاب با عنوان «استحباب سیاهپوشی (در سوگ سالار شهیدان) در فتاوی علما» قسمتی از وصیت‌نامه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی خطاب به فرزند ارشد خویش آمده است: «سفارش می‌کنم او را به اینکه لباس سیاهی که در ماه

محرم و صفر می‌پوشیدم جهت حزن و اندوه در مصیبت‌های آل رسول اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله با من دفن شود». همچنین در صفحه بعد (صفحه ۲۲۱) تصویر مرحوم آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در جامه سیاه به هنگام وضو دیده می‌شود. در صفحه ۲۲۲ نویسنده ماجرای خواب یکی از بستگان خود را در خصوص حضور حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی در مجلسی ذکر می‌کند.

استادی، رضا. یادنامه حضرت آیت‌الله العظمی اراکی «ره». چاپ اول: اراک؟، انجمن علمی، فرهنگی و هنری استان مرکزی تحت نظارت اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان مرکزی، ۱۳۷۵. وزیری.

اثر حاضر کتابی است پربرگ که به بررسی زندگی، شخصیت، آثار و خدمات آیت‌الله العظمی اراکی اختصاص دارد و در سی بخش تدوین شده است. نویسنده در دو بخش این اثر به شرح مختصر زندگی آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به عنوان یکی از اساتید یا مشایخ اجازه روایت پرداخته است (صفحات ۱۳۷، ۱۸۷، ۱۹۲). همچنین در دو بخش دیگر اثر حاضر که به مصاحبه‌ها، خاطرات و داستان‌های شنیدنی از زبان آیت‌الله العظمی اراکی اختصاص دارد از حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی یاد شده است (صفحات ۳۸۴ و ۵۸۶).

اسلامی، ابراهیم. میرحامد حسین (پاسدار ولایت). چاپ اول: تهران، مرکز چاپ و نشر سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۴. رقی.

کتاب حاضر که در مجموعه دیدار با ابرار از سوی معاونت پژوهشی سازمان تبلیغات اسلامی چاپ شده است به بیان زندگی شخصیت، اساتید، آثار و شاگردان مرحوم میرحامد حسین اختصاص دارد. نویسنده در صفحه ۶۶ کتاب فوق به نقل خوابی از آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی درباره میرحامد حسین پس از رحلت ایشان پرداخته

است. در صفحات ۶۹ و ۷۲ این کتاب به کتابخانه مرحوم آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی اشاره شده است.

الشاهرودي، نورالدين. المرجعية الدينية و مراجع الامامية. بی‌م، المؤلف، ۱۴۱۶ ق. وزیري.

کتاب حاضر در ۴ فصل سامان یافته است: «المرجعية الدينية و المدارس الفقهية، مراجع الامامية من الكليني الى الوحيد البهبهاني»، «المراجع في القرنين الثالث عشر و الرابع عشر و أوائل القرن الحالي» و «كبار مراجع التقليد في الوقت الحاضر». در فصل سوم کتاب حاضر که مراجع متأخر و معاصر معرفی شده‌اند نام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی و چکیده‌ای از زندگینامه معظم‌له ذیل عنوان «السید شهاب‌الدین المرعشی» به چشم می‌خورد.

المُهددي البَحْراني، عبدالعظيم. قصص و خواطر من اخلاقيات علماء الدين. بی‌م، مؤسسة عاشورا، ۱۴۱۶ ق. وزیري.

در این کتاب داستان‌هایی از ویژگی‌ها و سجایای اخلاقی عالمان دین ذکر شده است. در صفحه ۷۰۴ و ۷۰۵ این اثر ذیل عنوان «مزاح مع الله تعالی!» داستانی جالب از زبان حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی ذکر شده است.

امینی، بابا. استاد شهریار: داستان زندگی و سیر و سلوک استاد شهریار. چاپ اول: قم، انتشارات نسیم حیات، ۱۳۷۹. رقعی.

کتاب حاضر که پیرامون شخصیت و فراز و نشیب‌های زندگی استاد شهریار است در پنج فصل تدوین یافته است: داستان زندگی استاد، دوستان و علاقمندان شهریار، اشعار استاد و یاد معشوق، سفرهای استاد و برگزیده‌ای از اشعار استاد به ضمیمه تصاویر.

در فصل دوم کتاب حاضر با عنوان «دوستان و علاقمندان شهریار» ماجرای خواب حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی درباره شعر «همای رحمت» استاد شهریار به نقل

از شماره ۱۹۸۸۶ روزنامه اطلاعات آمده است.

باقرزاده بابلی، عبدالرحمن. آشنایی با فرزندان بابل در سه قرن اخیر. چاپ اول: بی م، مؤلف با همکاری انتشارات مبعث، ۱۳۷۷. وزیری.

نویسنده در این اثر به زندگی، شخصیت، اساتید و آثار ۷۱ تن از علمای بابل در سه قرن اخیر می پردازد. در جای جای اثر حاضر از آیت الله العظمی مرعشی نام برده شده است. در بیشتر موارد نام معظم له به عنوان استاد این بزرگان یا دارنده اجازه روایت از آنها ذکر شده است.

باقرزاده بابلی، عبدالرحمن. جلوه های معرفت یا داستانهای شنیدنی از کرامات علما و مقامات معنوی عرفانی ربانی. چاپ اول: قم، مؤسسه مطبوعاتی دارالکتاب (جزایری)، ۱۳۷۷. رقعی.

در کتاب فوق داستانهایی از کرامات علما و دیدار آنها با امام زمان (عج) ذکر شده است. بخشی از کتاب با عنوان «در کنار دوست» به ملاقات حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی با امام زمان (عج) اختصاص دارد. نویسنده شرح این ملاقات را از کتاب شهاب شریعت آورده است. نویسنده پس از ذکر این ملاقات داستانی را از حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی آورده که بیانگر بینش و بصیرت آن مرحوم می باشد. این داستان نیز از کتاب کرامات صالحین برگرفته شده است.

باقریان موحد، سید علی. کرامات سادات. چاپ اول: قم، انتشارات فکر آوران، ۱۳۷۹. رقعی.

کتاب حاضر چنانکه از عنوانش پیداست به ذکر کرامات سادات اختصاص دارد. نویسنده در این اثر به ذکر چهار کرامت از حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی بسنده می کند. نویسنده عناوین این کرامات را چنین برگزیده است: «دستی از غیب»، «منبر تاریخی»، «ملاقات محبوب» و «سقف بازار». نویسنده دو حکایت اول را از کتاب وارثان انبیاء

برگرفته است و دو حکایت بعدی را از کتاب شهاب شریعت.

باقی اصفهانی، محمدرضا. عنایات حضرت مهدی علیه‌السلام به علما و طلاب: ارشادها، تشویقها، فرمانها، احظرها، بخششها، کمکها. چاپ اول: قم، انتشارات نصاب، ۱۳۷۹. وزیری.

در این کتاب تشرّفات و رؤیایا و مکاشفات و توسّلات در بخشهای مختلف به روش موضوعی گردآوری شده است. در بخش نهم کتاب حاضر (فرمانهای امام زمان علیه السلام) ماجرای نامه‌ای از امام زمان (عج) به حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی و سه بار تشرّف ایشان به خدمت آن امام (عج) آمده است. ذکر این حکایات از صفحه ۱۴۲ تا ۱۵۴ اثر حاضر را به خود اختصاص داده است.

باقی، عبدالعلی. مدرّس مجاهدی شکست‌ناپذیر. چاپ اول: قم، نشر تفکر، ۱۳۷۰. وزیری.

در صفحه ۱۲۴ تا ۱۲۸ کتاب حاضر، دو نامه از حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در باره شهید سید حسن مدرّس و مرحوم والدشان (آیت‌الله سید محمود مرعشی نجفی)، و همچنین نسب‌نامه مرحوم مدرّس آورده شده است.

برخوردار فرید، شاکر. آداب الطلاب یا زندگینامه و بیانات عالم ربانی و معلم اخلاق حاج آقا مجتهدی تهرانی. چاپ اول: تهران، انتشارات ابرون، ۱۳۷۹. وزیری.

در صفحه ۳۱ و ۳۲ کتاب حاضر اجازه‌نامه حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به استاد مجتهدی آمده است (متن دستخطی اجازه‌نامه معظم له در صفحه ۴۵۶ دیده می‌شود). در صفحه ۳۷ این اثر ذیل عنوان «سخنان مراجع تقلید و آیات عظام درباره حضرت استاد مجتهدی و مدرسه ایشان» چنین آمده است: «آیت‌الله العظمی نجفی مرعشی در جواب سؤال طلاب حوزه استاد مجتهدی، که موعظه خواسته بودند فرمودند: بروید کارهای آقای مجتهدی را نگاه کنید همه‌اش موعظه است.»

همچنین در صفحه ۴۶ این کتاب از حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به عنوان

استاد جلد اول کفایه آقای مجتهدی نام برده شده است. در صفحه ۲۶۷ عکس عیادت استاد مجتهدی از حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی چاپ شده است. همچنین در صفحه ۴۹۲ عکسی از معظم له آمده است.

بقية السلف: گذری بر زندگی شیخ الفقهاء و المجتهدین حضرت آیت الله العظمی حاج میرزا علی آقا غروی علیاری (ره). چاپ اول: بی م، بی نا، ۱۳۷۶. رقعی.

نویسنده در کتاب حاضر عهده دار معرفی خاندان، تحصیلات و شخصیت علمی و معنوی حضرت آیت الله العظمی حاج میرزا علی آقا غروی علیاری است. در صفحه ۳۵ این کتاب نام حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به عنوان یکی از هم‌درسان ایشان ذکر شده است. همچنین در صفحه ۸۸ اثر حاضر نام حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در زمره اشخاصی ذکر شده که از معظم له اجازه روایتی گرفته‌اند. در پایان کتاب و در بخش اجازات نیز، متن دست‌نوشته اجازه روایتی حضرت آیت الله العظمی علیاری به حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در صفحه ۱۱۴ به چشم می‌خورد. در یکی از بخش‌های پایانی کتاب که به معرفی فرزند معظم له، حضرت آیت الله حاج میرزا جواد غروی علیاری، اختصاص دارد، نام حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در زمره اساتید ایشان در حوزه قم آورده شده است.

پیر محمدی، ناصر. آخرین سلطان عشق: داستان زندگانی و شرح دلدادگیها و ناکامیهای شهریار به ضمیمه سلام بر حیدر بابا. چاپ اول: قم، دارالنشر اسلام، ۱۳۷۷. رقعی.

کتاب حاضر در بردارنده زندگینامه‌ای داستان‌گونه از استاد شهریار و گزیده‌ای از اشعار اوست. نویسنده، صفحه ۵۸ تا ۶۳ کتاب حاضر را تحت عنوان «شهریار؛ شعرت را بخوان!» به ذکر ماجرای خواب حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی درباره شعر «همای رحمت» استاد شهریار اختصاص داده است.

جزی، عبدالکریم. رجال اصفهان یا تذکرة القبور. چاپ دوم: بی‌م، بی‌نا. ۱۳۲۸. رقعی.

در مقدمه آقای سید مصلح‌الدین مهدوی بر کتاب، اجمالی از شرح حال حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی و تألیفات ایشان آمده است. همچنین در پایان کتاب (صفحه ۲۵۷ و ۲۵۸) شجره‌نامه ایشان آورده شده است.

جلالی دهکردی، مجید. آفتاب علم: زندگینامه عالم ربانی و عارف الهی آیت‌الله العظمی سید ابوالقاسم حسینی دهکردی اصفهانی رحمته. چاپ اول: قم، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۷۹. رقعی.

نویسنده در مقدمه و در صفحه ۴۰ کتاب حاضر آیت‌الله العظمی سید ابوالقاسم حسینی دهکردی اصفهانی را از مشایخ اجازه روایت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی می‌داند. در صفحه ۴۰ کتاب حاضر آمده است: «آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی طبق فرموده خودشان بارها در اصفهان و قم به خدمت آیت‌الله العظمی دهکردی رحمته رسیده و از ایشان اجازه روایت مفصلی (در حدود ده صفحه) دریافت نموده‌اند». سپس نویسنده، سخن آیت‌الله العظمی مرعشی را درباره استاد اجازه خود آورده است.

در فصل چهارم کتاب حاضر با عنوان «حضرت آیت‌الله دهکردی در بیان بزرگان» کلامی از آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی درباره استاد خود به نقل از کتاب المسلسلات آمده است. در فصل پنجم این کتاب - که به رحلت آیت‌الله العظمی دهکردی اصفهانی اختصاص دارد - کلامی از آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی درباره وفات ایشان آمده است.

جمعی از علاقمندان و شاگردان، بر بیکران فضائل: یادمان اولین سالگرد فقدان استاد فرزانه حضرت آیت‌الله پایانی (قدس سره). چاپ اول: بی‌م، نویسندگان، ۱۳۷۶.

اثر حاضر که پیرامون زندگی آیت‌الله پایانی است در چهار بخش انسجام یافته است: بخش اول - آیت‌الله پایانی از آغاز تا پرواز؛ بخش دوم - ... در حدیث دیگران ...؛ بخش

سوم - در محضر استاد ...؛ بخش چهارم - ضمائم.

در بخش اول کتاب در صفحه ۱۶ ذیل عنوان «اساتید ایشان» از حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به عنوان استاد کفایه ایشان یاد شده است.

جوانشیر، کریم. نامداران راحل: زندگینامه چهل تن از مشاهیر شیعه. چاپ اول: تبریز، انتشارات سالار، ۱۳۷۵. وزیری.

اثر حاضر چنانچه از عنوانش پیداست در بردارنده اطلاعاتی از زندگی چهل تن از نامداران و مشاهیر فقیه شیعه می باشد. بخشی از کتاب حاضر نیز به زندگی، تألیفات و آثار آیت الله العظمی مرعشی نجفی پرداخته است. عنوان این بخش «اسوه تقوا و عمل صالح آیت الله العظمی مرعشی نجفی» است. نویسنده در این بخش به اختصار از ولادت، تحصیلات، اساتید و مشایخ، تألیفات، آثار و ارتحال آن مرحوم سخن گفته است. در پایان، نویسنده «فرازهایی از وصیتنامه (الهی اخلاقی) مرجع عالیقدر آیت الله العظمی مرعشی نجفی» را آورده که شامل سفارشهای آن مرحوم به فرزند ارشد خویش، حجت الاسلام آقای حاج سید محمود مرعشی است. در انتهای این بخش پیام رهبر انقلاب به مناسبت رحلت آیت الله العظمی مرعشی نجفی چاپ شده است.

چاوشیان، شیخ حسن. زندگینامه حضرت آیت الله العظمی حاج سید محمد وحیدی. چاپ اول: قم، انتشارات وفائی، ۱۳۸۰. رقمی.

در کتاب کم حجم حاضر که سراسر به زندگی آیت الله العظمی سید محمد وحیدی اختصاص دارد چندان به آیت الله مرعشی نجفی پرداخته نشده است. فقط در جایی از کتاب (صفحه ۴۱) که به حوزه درس آیت الله العظمی سید محمد وحیدی اختصاص دارد به نقل از کتاب «گنجینه دانشوران» به حوزه درس آیت الله العظمی مرعشی نجفی اشاره شده است. در پایان کتاب نیز عکسی وجود دارد که حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی و آیت الله العظمی حاج سید محمد وحیدی در کنار هم دیده می شوند.

حاجیان، مهدی. تقویم تطبیقی بیست‌ساله. قم، بی‌نا، ۱۳۷۷.

در صفحه ۸۰ و ۸۱ این تقویم تطبیقی بیست‌ساله مختصری از زندگی، خدمات و آثار حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی آمده و کتابخانه معظم له به اختصار معرفی شده است.

حسن زاده، صادق. اسوه پارسایان: شرح حال و نکته‌های اخلاقی از معلم بزرگ اخلاق آیت‌الله میرزا علی احمدی میانجی. چاپ اول: قم، انتشارات آل علی (ع)، ۱۳۷۹. رقمی.

نویسنده در کتاب حاضر به معرفی زندگی و شرح حال آیت‌الله احمدی میانجی پرداخته و از تألیفات، فعالیتها و خدمات ایشان سخن گفته است. همچنین حکایات و سخنانی از آیت‌الله احمدی میانجی در کتاب حاضر آمده و در پایان مصاحبه با ایشان درباره امام موسی صدر، آیت‌الله شهید قدوسی و آیت‌الله پایانی چاپ شده است. در پایان کتاب نیز وصیتنامه حضرت آیت‌الله احمدی میانجی آمده است. در صفحه ۲۲ این اثر حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی از هم‌دوران و هم‌بحثان آیت‌الله احمدی میانجی معرفی شده است.

حسن زاده، صادق. در جستجوی استاد. چاپ اول: قم، انتشارات آل علی (ع)، ۱۳۸۰. رقمی.

در این کتاب که شامل شرح حال و درسهای اخلاق حضرت آیت‌الله شیخ محمدتقی آملی است، نامه‌ای از ایشان به آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی، به تاریخ رجب ۱۳۸۴ آمده است.

حسن زاده، صادق. کلید خوشبختی: داستانهای واقعی از زندگی فرزندانگان و راز و رمز موفقیت آنها در مسائل علمی و معنوی. چاپ اول: قم، انتشارات مؤمنین، ۱۳۷۷. رقمی.

کتاب فوق که در سی فصل انسجام یافته مشتمل بر حکایات، خاطرات و داستانهایی از زندگی بزرگان است که راز و رمز موفقیت آنها را در کسب معارف و طی مدارج علمی نشان می‌دهد. در صفحه ۶۱ کتاب حاضر ذیل عنوان «در جستجوی استاد» خاطره‌ای از حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی از زبان خود ایشان به نقل از کتاب شهاب شریعت

ذکر شده است. همچنین در صفحه ۲۶۷ این کتاب ذیل عنوان «گرو گذاشتن لباس و کفش برای تهیه کتاب» از فقر و فاقه حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در ایام جوانی و جدیت ایشان در تهیه کتاب مورد نظرشان سخن رفته است. این حکایت نیز از کتاب شهاب شریعت برگرفته شده است.

حسینیان، روح‌الله. ستاره صبح انقلاب: آیت‌الله سید مصطفی خمینی. چاپ اول: تهران، انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی. ۱۳۷۹. پالتویی.

در اثر حاضر از زندگی، تحصیلات و مبارزات سید مصطفی خمینی سخن رفته است. در چند جای کتاب به نام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی اشاره و از نقش ایشان در جریان مبارزات امام خمینی یاد شده است. در صفحات ۵۶، ۶۰ و ۱۰۵ از حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی نام برده شده است.

حسینی، سید احمد. تراجم الرجال. قم. کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی، ۱۴۱۴ ق. ج ۱ و ۲. وزیری.

در صفحات متعددی از این کتاب، از اجازه حدیثی حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به عالمان و اجازه عالمان به ایشان سخن رفته است. در صفحه ۶۰۰، شرح حال میرمحمدباقر رضوی و در صفحه ۶۵۹ - ۶۵۸ شرح حال شیخ محمدحسن میانجی و در صفحه ۶۶۴ - ۶۶۳ شرح حال سید محمدحسین خوانساری بر پایه اطلاعات حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی نوشته شده است.

حسینی، سید نعمت‌الله. گلبانگ حسینی در عصر خمینی. چاپ اول: قم، انتشارات عصر انقلاب، ۱۳۷۹. وزیری.

«به مناسبت رحلت جانگداز حضرت آیت‌الله العظمی آقای نجفی مرعشی»، عنوان قطعه شعر بلندی از صفحه ۳۱۱ تا ۳۱۳ است. همچنین «به مناسبت ایام اربعین رحلت حضرت

آیت‌الله العظمی نجفی مرعشی»، عنوان شعر بلند دیگری از صفحه ۳۱۳ تا ۳۱۵ است. در این اشعار از آن مرجع فقید تقلید، تجلیل شده است.

حسینی واعظ، سید شهاب‌الدین. در محضر یک عارف: حضرت آیت‌الله حاج شیخ محمدباقر محسنی ملایری. چاپ اول: قم، انتشارات نصر، ۱۳۷۸. رقعی.

نویسنده اثر حاضر که از مریدان و شاگردان حضرت آیت‌الله محسنی ملایری بوده کتاب حاضر را در معرفی احوال و فضایل ایشان بسامان کرده است.

کتاب فوق که حاصل حضور مؤلف در محضر آیت‌الله محسنی ملایری است به ذکر احوال و سخنان و حکایاتی از ایشان اختصاص دارد. در صفحه ۶۵ این کتاب جمله‌ای ستایش‌آمیز از مرحوم آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی خطاب به آیت‌الله محسنی ملایری آمده است.

حشمت الواعظین طباطبائی قمی، سید محمدتقی. بلوغ الامانی فی حیاة الفقیه الکبیر و الاصولی الشهیر الایروانی و المشاهیر من تلامذتیه. قم، مدرسه الایروانی، ۱۳۷۵. وزیری.

کتاب حاضر در بردارنده اطلاعاتی پیرامون منطقه ایروان، خاندان ایروانی و زندگی آیت‌الله ایروانی و فرزندان ایشان است. در بخشی از کتاب حاضر با عنوان «متلمذین مرحوم آیت‌الله میرزا علی ایروانی» حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در زمره شاگردان ایشان معرفی شده است. از صفحه ۱۱۵ تا ۱۲۰ این اثر شرح حال مختصر حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی از زبان خود ایشان به نقل از کتاب الاجازة الکبيرة همراه با ترجمه آن آمده است. در این شرح حال مختصر نام آیت‌الله ایروانی در زمره استادان فقه و اصول حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی ذکر شده است.

حق شناس، علی محمد و دیگران. زبان فارسی (۳) و (۴). چاپ اول: تهران، شرکت چاپ و نشر کتابهای درسی ایران، ۱۳۷۷. وزیری.

این کتاب در سنامه دانش آموزان در مقطع دبیرستان است. در درس بیست و پنجم این کتاب که به گزارش نویسی، انواع گزارش و مراحل تهیه گزارش اختصاص دارد، گزارش بازدید از کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی آمده است. در این گزارش بازدید، اطلاعات مختصری از کتابخانه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی آورده شده است.

خسروی، محمدعلی. یادنامه آیت الله حاج شیخ عزیزالله خسروی زنجانی. بدون مشخصات کتابشناختی.

اثر حاضر که به همت فرزند آیت الله خسروی زنجانی سامان یافته در بردارنده زندگی و حالات و مقامات ایشان است. در پایان کتاب که متن اجازات آیات عظام به ایشان آمده متن اجازه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در صفحه ۶۶ به چشم می خورد.

دفتر آیت الله رستگار جویباری. ستاره فروزان علم و عمل: نگرشی کوتاه بر زندگی یکی از موفقترین و پرکارترین روحانیین تاریخ شیعه حضرت آیت الله العظمی آقای حاج شیخ یعسوب الدین رستگار جویباری دامت توفیقاته. چاپ سوم: قم، ۱۴۲۲ ق. رقی.

در صفحه ۱۱۳ کتاب حاضر که به شرح حال و زندگی آیت الله حاج شیخ یعسوب الدین رستگار جویباری اختصاص دارد بخشی از نامه آیت الله العظمی مرعشی نجفی خطاب به ایشان درباره تفسیر کبیر البصائر آمده است. آیت الله العظمی مرعشی نجفی در طی این نامه ستایش آمیز، مرقوم داشته اند: «بحث جدید و ابتکاری تناسب نزولی سوره های قرآن کریم، با این عمق عمیق، و سبک تازه دقیق می تواند راه جدیدی را برای تفسیر قرآن کریم... بگشاید.»

رحمتی، محمد. انجاز العادات فی احوال السادات. چاپ اول: قم، مؤلف، ۱۳۷۸. وزیری.

در چند موضع کتاب (ص ۹۹، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۲۸)، نظر آیت الله العظمی مرعشی در بحثی علمی آمده است. در صفحه ۱۴۷، ذیل عنوان «داستان کرامتی از حضرت معصومه

سلام‌الله‌علیها»، نویسنده کتاب، حکایتی را از زبان آن مرجع فقید نقل کرده است مبنی بر اینکه حضرت معصومه، پاسخ نکته‌ای علمی را به ایشان در عالم رؤیا فرمودند. در این رؤیا، حضرت معصومه ۲۵ ساله به نظر می‌رسید، نه چنانکه می‌گویند ۱۶ سال داشت.

رفیعی، سید جعفر. ملاقات با امام عصر (عجل‌الله‌تعالی فرجه الشریف). چاپ چهارم: قم، مؤسسه یاران قائم (ع)، ۱۳۷۸. رقعی.

کتاب حاضر مشتمل بر دو بخش است: نویسنده در بخش اول در باب انتظار فرج، اثر و معنای آن و انتظار در ادیان و کتب دینی و الهی سخن گفته است. بخش دوم کتاب حاضر نیز مشتمل بر گزارش هفتاد ملاقات بزرگان و علمای دینی با امام عصر (عج) می‌باشد. نویسنده در این کتاب شرح دو ملاقات حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی با امام عصر (عج) را آورده است. شرح ملاقات اول حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی با امام عصر (عج) از زبان خود ایشان ذکر شده است و شرح ملاقات دوم بیان روایت‌گونه‌ای از این ملاقات می‌باشد. شرح این دو ملاقات صفحه ۱۱۰ تا ۱۱۹ کتاب حاضر را به خود اختصاص داده است.

رمزی اوحدی، محمدرضا. در طواف خورشید: زندگینامه عارف کامل حضرت آیت‌الله العظمی محمدعلی شاه‌آبادی رحمته‌الله‌علیه استاد عرفان و اخلاق حضرت امام خمینی رحمته‌الله‌علیه؛ به ضمیمه شرح و توضیح چند فرمایش عرفانی معظم‌له خطاب به حضرت امام خمینی رحمته‌الله‌علیه. چاپ اول: قم، انتشارات سعید نوین، ۱۳۷۸. رقعی.

این کتاب زندگینامه یکی از اساتید بلامنازع عرفان می‌باشد که امام خمینی در طول اقامت هفت‌ساله ایشان در قم توانست از محضر ایشان استفاده کند. نویسنده در صفحه ۳۰ و ۳۸ کتاب حاضر آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی را نیز از زمره اشخاصی می‌داند که مدتها در بحث سیر و سلوک آیت‌الله العظمی شاه‌آبادی شرکت داشته و از ایشان اجازه نقل روایت دارند. فصل دوم کتاب به ۱۹ دستورالعمل و فرمایش این بزرگوار اختصاص یافته است.

ریحان یزدی، سید علیرضا. آینه دانشوران. چاپ سوم: قم، انتشارات کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره)، ۱۳۷۲. وزیری.

کتاب حاضر در بردارنده اطلاعاتی پیرامون زندگی، خدمات و فعالیت‌های علمی دانشوران و عالمان اسلامی است. در صفحه ۸۲ این اثر ذیل عنوان «جلسه درس آقا سید شهاب‌الدین نجفی» توضیح کوتاهی پیرامون جلسات درس معظم له آمده و دو تصویر از جلسات درس ایشان چاپ شده است. نویسنده صفحه ۱۷۷ تا ۱۸۲ اثر حاضر را به معرفی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی، اساتید و تألیفات ایشان اختصاص داده است. نام حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در بسیاری از صفحات کتاب به عنوان استاد یا شاگرد عالمان و بزرگان ذکر شده است. فهرست اعلام پایان کتاب راهنمای مناسبی برای دستیابی به اطلاعات مورد نیاز است.

زارع، سعید. برتوی از نهج البلاغه: وظایف کارگزاران و منتخبی از نهج البلاغه. چاپ اول: قم، انتشارات میثم تمار، ۱۳۷۹. رقعی.

نویسنده در مقدمه اثر حاضر ماجرای خواب آیت الله العظمی مرعشی نجفی را درباره شعر «همای رحمت» استاد شهریار نقل می‌کند. نویسنده خود آورده است: «می‌خواستیم این نوشته را با شعر زیبای «همای رحمت» استاد شهریار بیاریم اما بهتر این دیدم که ابتدا ماجرای سروده شدن آن و خواب آیت الله العظمی مرعشی نجفی علیه السلام را در این باره، نقل کنم تا بر جذابیت این شعر و توجه بر مضامین آن بیفزاید.»

زینی‌وند، محمدعلی. عنایات معصومه از زبان خادمین آستانه مقدسه حضرت معصومه علیها السلام. چاپ اول: قم، انتشارات زائر، ۱۳۷۹. رقعی.

کتاب فوق که از سوی آستانه مقدسه حضرت معصومه (س) منتشر شده مشتمل بر خاطرات و حکایاتی از زبان خادمین آستانه است که از نزدیک شاهد عنایات و توجهات

حضرت معصومه (س) بوده‌اند. در صفحه ۵۸ و ۹۴ اثر حاضر ماجرای تشرّف حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به خدمت حضرت معصومه (س) در عالم خواب آمده است. در صفحه ۵۹ خاطره‌ای از آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی نقل شده است که در آن، پدر بزرگوارشان از جانب رسول اکرم (ص) به زیارت حضرت معصومه (س) سفارش شده‌اند. در صفحه ۱۲۲ نیز از زبان یکی از خادمین ماجرای عنایت حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به این خادم آستان حضرت معصومه (س) آمده است.

سمامی حائری، محمد. بزرگان تنکابن. چاپ اول: قم، کتابخانه عمومی آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره)، ۱۳۷۲. وزیری.

کتاب حاضر چنانکه از عنوانش پیداست به معرفی بزرگان و علمای تنکابن اختصاص دارد. در چند جای کتاب، نام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در زمره اساتید این بزرگان ذکر شده است. فهرست اعلام پایان کتاب راهنمای خوبی برای دستیابی به مطالب مورد نیاز است.

شریف رازی، محمد. گنجینه دانشمندان. چاپ اول: قم، مؤلف، ۱۳۷۰. ج ۹. وزیری.

در صفحه ۱۱ این کتاب نام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی دیده می‌شود که در ذیل آن مختصری از زندگی معظم‌له، شعر مؤلف در رثای ایشان و خلاصه‌ای از وصیتنامه ایشان آمده است. پس از این بخش، ذیل عنوان «آیت‌الله زاده مرعشی نجفی» مختصری از زندگی، تحصیلات، فعالیتها و خدمات سید محمود مرعشی نجفی فرزند ارشد حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی، آورده شده است. در ادامه نویسنده گفتگوی خود را با سید محمود مرعشی نجفی پیرامون کتابخانه حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی آورده که در نوع خود اطلاعات کافی و مفیدی را در پیش روی خوانندگان می‌گذارد. در انتها نیز فهرست انتشارات کتابخانه عمومی حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی و دستخط حضرت امام در خصوص کتابخانه به چشم می‌خورد.

شفیعی جهرمی، بهاء‌الدین. جهرم و شخصیت‌های روحانی. چاپ اول: بی‌م، انتشارات تخت جمشید، ۱۳۸۰. وزیری.

نویسنده در اثر حاضر به معرفی شهر جهرم، مردم این شهر و شخصیت‌های روحانی آن پرداخته است. در صفحاتی چند از کتاب حاضر که «بیوگرافی مختصری از حضرت آیت‌الله آقای حاج سید عبدالعلی آیت‌اللهی» آمده به نام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به عنوان یکی از اجازه‌دهندگان به ایشان در صفحه ۶۵ اشاره شده است.

شمس‌گیلانی، حسن. تاریخ علماء و شعرا «گیلان»: مختصری از شرح حال رجال گیلان. چاپ اول: تهران، کتابفروشی و چاپخانه دانش، ۱۳۲۷. رقعی.

در کتاب حاضر چنانچه از نامش پیداست مشاهیر و رجال گیلان معرفی شده‌اند و شرح حال کوتاهی از ایشان آمده است. نویسنده در صفحه ۱۷ و ۱۸ این اثر به معرفی حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی پرداخته و از ویژگیها و فضایل ایشان سخن گفته است.

شیروانی، علی. سرود هدایت. چاپ اول: تهران، مرکز ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۷۰. ج ۲. رقعی.

نویسنده، اثر حاضر را در شش بخش و ۳۵۰ صفحه سامان بخشیده است. در بخش اول این کتاب فرازهایی از وصیتنامه حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی آمده است. این وصیتنامه در بردارنده سفارشهای ایشان به فرزند خود می‌باشد. همچنین نویسنده در پیشگفتار این اثر به معرفی بخشهای مختلف کتاب می‌پردازد و در ذیل معرفی بخش اول کتاب، توضیحاتی را پیرامون وصیتنامه حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی و زندگی ایشان آورده است.

صبوری، حسین. تشرفات مرعشیه: ملاقاتهای حضرت آیت‌الله العظمی سید شهاب‌الدین مرعشی نجفی رحمته‌الله با امام زمان (عج) در قالب داستان. چاپ اول: قم، انتشارات صبوری، ۱۳۸۰. رقعی.

کتاب حاضر که کتابی است کم‌برگ چنانکه از نامش پیداست درباره چهار ملاقات حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی با امام زمان (عج) می‌باشد که در قالب داستان روایت شده است. فهرست مطالب کتاب عبارت است از: سخن نویسنده، تنها در برهوت، در کنار یار، بچه آهوی بی پناه و شب وصال.

صرفی، محمدتقی. داستانهایی از زندگی علماء. چاپ اول: همدان، انتشارات مفتون همدانی، ۱۳۷۷. ج ۳. رقعی.

اثر حاضر در بردارنده حکایات و داستانهایی آموزنده از زندگی بزرگان و علمای دینی است. نویسنده از صفحه ۲۷ تا ۳۱ کتاب حاضر را به ذکر خاطره‌ای از حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی اختصاص داده است. این خاطره که از زبان خود معظم‌له ذکر شده مربوط به ماجرای خرید کتاب ریاض العلماء علامه میرزا عبدالله افندی از زنی تخم مرغ فروش است. این داستان که برگرفته از مجله نور علم، دوره چهارم، شماره اول است جدیت و علاقه شدید معظم‌له را به تهیه کتابها و نسخ خطی نایاب نشان می‌دهد.

عقیقی بخشایشی، عبدالرحیم. فقه‌های نامدار شیعه. چاپ دوم: قم، کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره)، ۱۳۷۲. وزیری.

نویسنده در کتاب حاضر به معرفی ۴۷ تن از فقه‌های نامدار شیعه در طول تاریخ می‌پردازد و شرحی کافی و بسنده از زندگی و فعالیت‌های علمی آنان ارائه می‌دهد. از صفحه ۴۹۸ تا ۵۴۵ کتاب حاضر به معرفی حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی اختصاص یافته است. در این بخش از زندگی، خدمات، تألیفات، خصوصیات اخلاقی و کتابخانه حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی از زبان فرزند ایشان سخن رفته است.

عقیقی بخشایشی، عبدالرحیم. کفاح علماء الاسلام في القرن العشرين. قم. نشر نوید اسلام، ۱۴۱۸ ق. وزیری.

نویسنده در اثر حاضر عهده‌دار معرفی عالمان و مراجع دینی معاصر است. در بخشی از کتاب حاضر که به معرفی حضرت آیت‌الله العظمی شیخ عبدالکریم حائری اختصاص دارد، نظر برخی از شاگردان معظم‌له در باره ایشان آمده است. از جمله در صفحه ۳۳۵ نظر حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی درباره استادش حضرت آیت‌الله العظمی شیخ عبدالکریم حائری، مؤسس حوزه علمیه قم، آمده است.

عقیقی بخشایشی، عبدالرحیم. وصایای بزرگان ادب و عرفان. چاپ اول: قم، انتشارات نوید اسلام، ۱۳۷۸. رقعی.

کتاب حاضر مشتمل است بر وصایای بزرگانی چون: شیخ بهایی، خواجه نصیرالدین طوسی، بوعلی سینا، حجت‌الاسلام غزالی، امام خمینی، سید محمد بیدآبادی، علامه حلی، آیت‌الله مرعشی و آیت‌الله گلپایگانی.

بخشی از کتاب فوق (از صفحه ۸۹ تا ۱۰۱) به فرازهایی از وصیتنامه حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی اختصاص یافته است. این وصیتنامه در بردارنده سفارشهای معظم‌له به فرزند ارشد خود است.

علامه مَهری، سید مصطفی. بیت‌المال در سیره ابرار. چاپ اول: قم، نشر معروف، ۱۳۷۷. رقعی.

این کتاب مروری است بر سیره بزرگان دین و ابرار در حفظ و مصرف بیت‌المال. در میان این بزرگان نام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی آمده و به بخشی از سیره و منش ایشان در حفظ وجوهات و بیت‌المال و دقت و احتیاط در مصرف آن پرداخته شده است. فهرست موضوعاتی که نویسنده به آنها اشاره کرده به قرار ذیل است: عدم تشرف به بیت‌الله الحرام، مصرف بیت‌المال، دارائی آیت‌الله مرعشی هنگام رحلت، غذا و لباس، خرید ماشین.

غضنفری خوانساری، سید هادی. سنگربانان اسلام از علم الهدی تا سید الخامنه‌ای. چاپ اول: [قم]، مؤلف، ۱۳۷۲. رقعی.

چنانچه از عنوان اثر پیداست نویسنده در این کتاب عهده‌دار معرفی عالمان اسلامی شده است. در این کتاب کم‌برگ هفتاد و هشت تن از عالمان و فقیهان از شیخ کلینی تا آیت‌الله خامنه‌ای [برخلاف عنوان اثر] معرفی شده‌اند. در صفحه ۳۶ اثر حاضر، مؤلف به معرفی کوتاهی از حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی پرداخته است.

قاضی زاهدی گلپایگانی، احمد. شیفتگان حضرت مهدی عجل‌الله تعالی فرجه الشریف. چاپ سوم: قم، نشر حاذق، ۱۳۷۳. ج ۱. رقعی.

این کتاب در دو جلد فراهم شده و در آن داستانهایی از تشرفات شیفتگان حضرت مهدی (عج) به محضر آن امام (عج) یا عنایات و توجهات آن امام (عج) به شیفتگان خود آمده است. از صفحه ۱۳۰ تا ۱۴۶ کتاب حاضر سه حکایت پیرامون تشرّف حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به خدمت حضرت ولیعصر (عج) آمده است.

قاضی زاهدی گلپایگانی، احمد. شیفتگان حضرت مهدی عجل‌الله تعالی فرجه الشریف. چاپ اول: قم، نشر حاذق، ۱۳۷۳. ج ۲. رقعی.

در این کتاب پیش از بخش داستانهایی از شیفتگان حضرت مهدی (عج) بیانات حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی پیرامون مسجد مقدس جمکران آمده است. این بیانات مربوط به مصاحبه‌ای است که متصدیان محترم مسجد مقدس جمکران با حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی داشته‌اند. اولین داستان در بخش داستانهایی از شیفتگان حضرت مهدی (عج) به ماجرای نامه امام عصر (عج) به حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی اختصاص دارد.

قاضی مرعشی، سید محمد. شهید ثالث قاضی نورالله مرعشی شوشتری. چاپ اول: قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۷۶. رقعی.

نویسنده در اثر حاضر به معرفی شهید ثالث قاضی نورالله مرعشی شوشتری پرداخته و در فصول مختلف کتاب از زندگی، تحصیلات، اساتید و شاگردان و تصنیفات و تألیفات ایشان سخن گفته است. همچنین بخشی از کتاب حاضر در باب طبع شعر قاضی نورالله و زندگینامه فرزندان ایشان است. در صفحه ۲۰، ۲۲ و ۲۳ اثر فوق سخنانی از حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی پیرامون القاب تحصیلات، تصنیفات و تألیفات قاضی نورالله آمده است. همچنین در صفحه ۳۵، ۳۶ و ۳۷ این کتاب سخنانی از حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی پیرامون کتاب احقاق الحق و مزایای آن کتاب آمده است. در صفحه ۶۶ اثر حاضر در باب لقب «مرعشی» سخنی از حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی آورده شده است.

کاظمی، محسن. خاطرات احمد احمد. چاپ اول: تهران، حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۹. رقعی.

کتاب حاضر به جریان زندگی، مبارزات و فعالیت‌های احمد احمد در زمان رژیم پهلوی اختصاص دارد. در صفحه ۴۸ این اثر، احمد احمد در ضمن اشاره به نقش آگاهی دهنده اعلامیه‌ها و تلگراف‌های مراجع و آیات عظام، از اعلامیه‌ها و تلگراف‌های حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی نیز یاد می‌کند.

کریمی جهرمی، علی. بانوی ملکوت: نگرشی بر حیات معنوی کریمه آل محمد، حضرت فاطمه معصومه، سلام الله علیها. چاپ اول: قم، مرکز نشر راسخون، ۱۳۷۹. رقعی.

کتاب حاضر پیرامون زندگی، کرامات و مقامات حضرت فاطمه معصومه (س) است. نویسنده در صفحه ۱۲۳ این کتاب به جلسه درس حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در مسجد بالاسر اشاره و در صفحه بعد از امامت جماعت معظّمه در حرم مطهر یاد می‌کند.

کوچک‌زاده، محمد رضا. تاریخچه قم و مساجد تاریخی آن. چاپ اول: قم، انتشارات انشراح، ۱۳۸۰. وزیری.

کتاب حاضر در سه بخش تدوین یافته است: برگزیده‌ای از تاریخچه شهر مقدس قم، حضرت فاطمه معصومه علیهاالسلام، مساجد تاریخی قم. در بخش اول کتاب حاضر ذیل عنوان «نقش عده‌ای از علمای اسلام در احیای حوزه علمیه قم» از حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی و کتابخانه معظمله یاد شده است. در معرفی کتابخانه بزرگ حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی از تاریخچه فعالیت کتابخانه، اهداف و واحدهای آن سخن رفته است. نویسنده پس از معرفی کتابخانه خلاصه‌ای از زندگی حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی را آورده است.

متمم‌دی، حاج سید حسین. عزاداری سنتی شیعیان در بیوت علما و حوزه‌های علمیه و کشورهای جهان: تحقیقی و تاریخی. چاپ اول: بی‌م، مؤلف، ۱۳۷۹. ج ۲. وزیری.

کتاب حاضر که در بیست فصل تدوین یافته به معرفی اماکن مذهبی و عزاداری سنتی شهرها و کشورهای مختلف اختصاص دارد. نویسنده در فصل اول کتاب با عنوان «قم و اماکن مذهبی و عزاداری سنتی آن» به طور مفصل به معرفی مجالس روضه‌خوانی و تاریخ روضه‌خوانی و عزاداری در قم پرداخته و از نقش مراجع و علما در این مجالس یاد کرده است.

در بخشی از فصل اول اثر حاضر از «مدارس علمیه قم در زمان حاضر» یاد شده، و از دو مدرسه حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در خیابانهای ارم و امام نام برده شده است. نویسنده در صفحه ۷۰ ذیل عنوان «رفتن دسته‌جات حسینی قم به امامزاده‌ها و بیوت علما» از تشریف دسته‌جات حسینی به بیت حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی بویژه در ایام محرم خبر داده است.

در بخش «عزاداری بیوت علما و حوزه علمیه قم»، «اسامی جمعی از علمای اعلام و فقهای عالی‌مقام - که در زمان مرجعیت و ریاست مرحوم آیت‌الله حاج شیخ عبدالکریم حائری یزدی قدس سرّه در مراسم عزاداری حوزه علمیه قم در عاشورای حسینی شرکت می‌نموده‌اند - آورده شده است که در این میان نام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی

نجفی در صفحه ۱۰۵ به چشم می خورد. همچنین در چند صفحه بعد، اسامی جمعی از مشاهیر علما و اساتید محترم حوزه علمیه قم - که به همراه مرحوم آیت الله بروجردی مرجع عالیقدر شیعه قدس سره در عزاداری هیئت حوزه علمیه در روز عاشورای حسینی شرکت داشته اند - آورده شده و در این میان در صفحه ۱۲۸ از حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی یاد شده است.

نویسنده صفحات ۱۴۷ تا ۱۵۲ این کتاب را به حضرت آیت الله مرعشی نجفی اختصاص داده و ذیل عناوین زیر از معظم له یاد کرده است: «خلاصه زندگانی آیت الله مرعشی نجفی قدس سره»، «اخلاص آیت الله مرعشی نجفی به اهل بیت رسالت خاصه امام حسین (ع)»، «مجلس روضه خوانی آیت الله مرعشی در ماه محرم و غیره»، «شرکت آیت الله مرعشی در عزاداری حوزه علمیه قم».

در صفحه ۷۹۶ کتاب حاضر نام حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به عنوان یکی از شرکت کنندگان در مراسم عزاداری امام حسین (ع) - که از سوی مرحوم آیت الله میرزا محمد تقی شیرازی برگزار می شد - آورده شده است.

مجتهدی، مهدی. امام علی (ع) در نگاه شهریار. چاپ اول: مشهد، کتابخانه تخصصی امیرالمؤمنین علی (ع)، ۱۳۸۰. رقیعی.

در صفحه ۹-۱۰ کتاب حاضر، حکایت رؤیای آیت الله العظمی مرعشی در باره شهریار و شعر او در باره امیرالمؤمنین (علی، ای همای رحمت) آمده است.

محمد عطیه، سلیمان اسحاق. کشف الظنون عن اسامی الکتب و الفنون لحاجی خلیفه. مصر، مکتبه الأنجلو المصریة، بی تا، وزیری.

در صفحه ۷۵ و ۷۶ کتاب حاضر به رساله «کشف الظنون عن صاحب کشف الظنون» تألیف حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی اشاره و طریقه و سند ایشان در روایت از این کتاب آمده است.

محمّدی اشتهاردی، محمّد. حضرت معصومه (س) چشمه جوشان کوثر. چاپ اول: تهران، نشر مطهر، ۱۳۷۸. رقعی.

اثر فوق که در بردارنده زندگی، شخصیت، مقامات و کرامات حضرت معصومه (س) است در چهار فصل تدوین یافته است. فهرست فصلهای کتاب به قرار زیر است: حضرت معصومه (س) در عصر پدرش امام کاظم (ع) و برادرش امام رضا (ع)، هجرت حضرت معصومه (س) به سوی خراسان و شهادت او در قم، شمه‌ای از مقامهای ارجمند حضرت معصومه (س)، بارگاه ملکوتی حضرت معصومه (س) و شمه‌ای از کرامات و برکات آن. نویسنده در فصل سوم این کتاب به منظور نشان دادن رابطه معنوی بسیار نزدیک حضرت معصومه (س) به حضرت فاطمه زهرا (س) رؤیای صادقه‌ای را که آیت‌الله علامه سید محمود مرعشی دیده است از قول فرزندشان، حضرت آیت‌الله العظمی شهاب‌الدین مرعشی، نقل می‌کند. پس از ذکر این رؤیای صادقه، نویسنده ماجرای تشریف حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی را به محضر حضرت معصومه (س) در عالم خواب، از زبان خود معظم‌له ذکر می‌کند. همچنین در فصل سوم این کتاب در صفحه ۹۱ و ۹۲ نمونه‌هایی از احترام خالصانه حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به ساحت حضرت معصومه (س) نقل شده است. بخشی از فصل چهارم کتاب نیز به ذکر کرامتی از حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی اختصاص یافته است.

محمّدی اشتهاردی، محمّد. خورشید حوزه‌های علمیه: آیت‌الله حاج شیخ عبدالکریم حائری رحمته‌الله. چاپ اول: قم، مؤسسه فرهنگی انتشاراتی امام عصر (عج)، ۱۳۷۹. رقعی.

کتاب حاضر کتابی است که مستقلاً به زندگینامه، مبارزات و ملکات نفسانی و فضایل اخلاقی آیت‌الله حائری اختصاص دارد. نویسنده در فصل اول کتاب ضمن برشمردن شاگردان ممتاز و معروف آیت‌الله حائری (صفحه ۶۸) از آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی نیز نام می‌برد.

مدرسی، علی. مدرس. چاپ اول: تهران، بنیاد تاریخ انقلاب اسلامی ایران، ۱۳۶۶. ج ۱. وزیری.

کتاب حاضر به شرح زندگی، فعالیت‌های سیاسی و مبارزات مرحوم مدرس اختصاص دارد. در قسمت انتهایی کتاب و در بخش ملحقات، سه متن دستنوشته به خط حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی دیده می‌شود. در دستنوشته اول حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی مختصری از زندگی و تحصیلات مرحوم مدرس را نوشته است. دو دستنوشته دیگر پیرامون نسب مرحوم مدرس می‌باشد که حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی از یکی از آنها سلسله نسب مرحوم مدرس را استخراج کرده و نوشته است که بنابر آن، نسب مرحوم مدرس به امام حسن مجتبی (ع) می‌رسد.

مرادی، حمیدرضا. معجزه قرآن در عصر حاضر (زندگینامه کربلایی کاظم و انس او با قرآن). چاپ اول: قم، انتشارات نور علی نور، ۱۳۷۹. رقیعی.

در صفحه ۱۲۷ تا ۱۲۹ کتاب سابق‌الذکر متن اعلامیه حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در باره کربلایی کاظم ساروقی و چگونگی حفظ قرآن وی، آمده است. در پایان کتاب نیز متن دستخط این اعلامیه، کلیشه شده است.

مرعشی صفوی، محمدخلیل. مجمع التواریخ: در تاریخ انقراض صفویه و وقایع بعد تا سال ۱۲۰۷ هجری قمری. تهران، شرکت سهامی چاپ، ۱۳۲۸. وزیری.

در مقدمه عباس اقبال آشتیانی بر این کتاب از نقش حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در چاپ و طبع این کتاب سخن رفته و مراتب تشکر و سپاس از آن معظم‌له بیان شده و در پایان مقدمه، این کتاب به محضر ایشان تقدیم شده است.

مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات. انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک: اردیبهشت سال ۱۳۵۷. چاپ اول: تهران، مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ج ۵. وزیری.

در این کتاب اسناد ساواک در اردیبهشت ماه سال ۱۳۵۷ گرد آمده است. تلاش‌های اصلی روحانیون و مردم در این ماه، آمادگی برای برپایی مراسم چهلم شهدای شهرهای

یزد، جهرم و اهواز بود. نام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی نیز در بیشتر صفحات این کتاب در پیرامون همین موضوع به چشم می‌خورد. در صفحه ۲۴۱ کتاب حاضر سندی با عنوان «اعلامیه آیات ثلاثه مقیم قم به مناسبت چهلم کشته‌شدگان وقایع یزد، جهرم و اهواز» آمده است. اعلامیه فوق در تاریخ ۱۳۵۷/۲/۱۶ از سوی آیات عظام شریعتمداری، گلپایگانی و مرعشی نجفی صادر شده بود. همچنین در دیگر صفحات کتاب اسناد ساواک پیرامون حوادث نوزدهم و بیستم اردیبهشت ماه در قم آورده شده و از حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی و نقش ایشان در این حوادث سخن رفته است.

مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات. انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک: خرداد ماه سال ۱۳۵۷. چاپ اول: تهران، مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ۱۳۷۸. ج ۶. وزیری. در این کتاب اسناد ساواک در خرداد ماه سال ۱۳۵۷ گرد آمده است. در بسیاری از صفحات کتاب و در میان اسناد نام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به چشم می‌خورد. از میان اسناد می‌توان به سندی در صفحه ۳۴ کتاب اشاره کرد که به مراجعه ایشان از انگلستان، که به منظور معالجه چشم و معاینه عمومی رفته بودند، اشاره دارد. همچنین در صفحه ۳۲۸ کتاب حاضر سندی با عنوان «انتشار اعلامیه آیات مقیم قم به مناسبت چهلم کشته‌شدگان اخیر در شهرستان مذکور» آمده است. در اعلامیه فوق که در تاریخ ۱۳۵۷/۳/۲۰ از سوی آیات عظام شریعتمداری، گلپایگانی و مرعشی نجفی صادر شده بود، روز شنبه ۱۳۵۷/۳/۲۷ به مناسبت چهلم شهدای قم عزای عمومی اعلام شده است. در دیگر صفحات کتاب حاضر نام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی بیشتر در رابطه با این اعلامیه آمده است.

مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات. انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک: فروردین سال ۱۳۵۷. چاپ اول: تهران، مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ۱۳۷۸. ج ۴. وزیری.

کتاب حاضر در بردارنده اسناد ساواک پیرامون حوادث کشور در فروردین ماه سال ۱۳۵۷ است. در چند جای کتاب و در میان این اسناد به نام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی اشاره شده و از نقش ایشان و اعلامیه‌هایشان در جریان مبارزات سخن رفته است. در سندی از ساواک در صفحه ۵۴ این کتاب از انتشار اعلامیه‌ای از طرف حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به مناسبت چهلم شهدای تبریز سخن رفته است. همچنین در سندی در صفحه ۱۲۰ کتاب حاضر با عنوان «وقایع و حوادث شهر قم» از نقش حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در مجلس ترحیم شهدای تبریز در مسجد اعظم شهر قم یاد شده است.

مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات. انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک: قیام مردم تبریز در ۲۹ بهمن ۱۳۵۶. چاپ اول: تهران، مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ۱۳۷۷. ج ۳. وزیری.

کتاب حاضر چنانکه از عنوان فرعی آن پیداست پیرامون قیام مردم تبریز در ۲۹ بهمن ۱۳۵۶ به مناسبت چهلم شهدای قم می‌باشد. در بسیاری از صفحات کتاب و در میان اسناد از حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی نام برده شده است. از موارد قابل ذکر می‌توان به اسناد پیرامون شرکت ایشان در مراسم چهلم شهدای قم و تشکیل مجلس ترحیم برای شهدای تبریز در مسجد اعظم در تاریخ ۱۳۵۶/۱۲/۳ و شرکت در آن مجلس اشاره کرد.

مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات. قیام ۱۵ خرداد به روایت اسناد ساواک زمینه‌ها. چاپ اول: تهران، مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ۱۳۷۸. ج ۱. وزیری.

کتاب حاضر که در بردارنده اسنادی پیرامون زمینه‌های تاریخی و اجتماعی قیام ۱۵ خرداد سال ۱۳۴۲ است به تنظیم این اسناد از سال ۱۳۳۶ تا ۱۳۴۲ پرداخته است. در هر فصل کتاب، عنوانهای مهم‌ترین رویدادهای یک سال و اسناد آن سال آمده است. در بسیاری از این سندها، نام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی آمده و از نقش ایشان در آن سال‌ها سخن رفته است.

مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات. قیام ۱۵ خرداد به روایت اسناد ساواک: زندان. چاپ اول: تهران، مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ۱۳۷۸. ج ۳. وزیری.

این کتاب سندهای ۱۳۴۲/۳/۱۶ (فردای بازداشت حضرت امام) تا ۱۳۴۲/۵/۱۱ (آخرین روز بازداشت امام) را در خود جای داده است و به همین دلیل عنوان فرعی آن، «زندان» است. در شمار زیادی از صفحات کتاب، نام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی آمده و از نقش ایشان در مبارزات و شرکت در جلسات مهم تصمیم‌گیری علما پس از قیام پانزدهم خرداد سخن رفته است.

مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات. قیام ۱۵ خرداد به روایت اسناد ساواک: فیضیه. چاپ اول: تهران، مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ۱۳۷۸. ج ۲. وزیری.

کتاب حاضر سندهای ۱۳۴۲/۱/۱ تا ۱۳۴۲/۳/۱۵ را در خود جای داده است. ابتدای سندهای این بخش، خبرهای حمله نیروها و کماندوهای نظامی رژیم پهلوی به مدرسه فیضیه است و به همین سبب عنوان فرعی این جلد «فیضیه» نام گرفته است. اسناد این جلد با خبرهای غروب روز ۱۵ خرداد که اولین بازتاب بازداشت حضرت امام (ره) را نشان می‌دهد، پایان می‌گیرد. در چند جای کتاب از حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی نام برده شده است. از جمله در صفحه ۳۱، از عدم برگزاری نماز جماعت از سوی حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی پس از حادثه فیضیه در دوم فروردین ماه سخن رفته است.

مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات. یاران امام به روایت اسناد ساواک: آن سفر کرده آیت‌الله امام موسی صدر. چاپ اول: تهران، مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ۱۳۷۹. ج ۱۷. وزیری.

کتاب حاضر که در دو جلد تدوین یافته به مروری کوتاه بر زندگی امام موسی صدر و اسناد ساواک پیرامون ایشان اختصاص دارد. در صفحه ۳۰۴ کتاب سندی آمده که حاکی از دیدار امام موسی صدر از حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی است. در حاشیه

صفحه نیز مختصری از زندگی حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی دیده می‌شود. در صفحه ۳۰۶ نیز سندی آمده که در آن از آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی یاد شده است. در صفحه ۴۷۱ سندی آورده شده است که به اظهارات حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی پیرامون دعوت امام موسی صدر از امام خمینی برای سفر به لبنان اختصاص دارد.

مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات. یاران امام به روایت اسناد ساواک: جلوه محراب شهید آیت‌الله سید محمدعلی قاضی طباطبایی. چاپ اول: تهران، مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ۱۳۷۸. ج ۱۳. وزیری.

در اثر حاضر پس از ذکر مختصری از زندگی آیت‌الله سیدعلی قاضی طباطبایی اسناد ساواک که مربوط به ایشان است به ترتیب تاریخی آمده است. در صفحه ۸۰ کتاب تلگراف آیت‌الله قاضی طباطبایی به حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی آمده و مختصری از زندگی آیت‌الله مرعشی نجفی در حاشیه صفحه آورده شده است. همچنین در دیگر صفحات کتاب اعلامیه‌ها و اطلاعیه‌های حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در خصوص دستگیری، تبعید و آزادی آیت‌الله قاضی طباطبایی آمده است. در بخش زندگینامه آیت‌الله قاضی طباطبایی نام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به عنوان یکی از مشایخ روایتی ایشان آمده است. در قسمت فهرست اعلام این کتاب نام آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی و صفحاتی که از ایشان سخن رفته آورده شده است.

مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات. یاران امام به روایت اسناد ساواک: زبان گویای اسلام حجت‌الاسلام والمسلمین محمدتقی فلسفی. چاپ اول: تهران، مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ۱۳۷۸. ج ۹. وزیری.

در اثر حاضر پس از ذکر مختصری از زندگانی حجت‌الاسلام فلسفی، اسناد ساواک در باره ایشان به ترتیب تاریخی آمده است. در چند جای این کتاب نام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی آمده و به نقش ایشان در جریان مبارزات برضد رژیم شاه اشاره

شده است. نام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی را می‌توان در مخالفت با لایحه انجمنهای ایالتی و ولایتی که در مهرماه ۱۳۴۱ از تصویب هیأت دولت گذشت به کرات مشاهده کرد. در قسمت فهرست اعلام این کتاب نام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی و شماره صفحاتی که از ایشان سخن رفته آورده شده است.

مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات. یاران امام به روایت اسناد ساواک: سردار سرفراز شهید حجة الاسلام سید علی اندرزگو. چاپ اول: تهران، مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ۱۳۷۷. ج ۸. وزیری.

در کتاب حاضر اسناد ساواک درباره شهید اندرزگو پس از ذکر مختصری از زندگی ایشان آمده است. در حاشیه صفحه ۲۵۶ که به گزارش ساواک پیرامون حوادث حوزه علمیه قم در خرداد ماه ۱۳۵۴ اختصاص دارد نام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی آمده و به نقش ایشان اشاره شده است. در حاشیه صفحه ۲۳۵ که مختصری از زندگی سید محمد موسوی واعظ به چشم می‌خورد، نام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به عنوان یکی از اساتید ایشان ذکر شده است. همچنین در حاشیه صفحه ۳۷۹ این کتاب که به گزارشی کوتاه از زندگی حجت‌الاسلام عباسعلی عمید زنجانی اختصاص دارد به ازدواج ایشان با صبییه حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی اشاره شده است.

مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات. یاران امام به روایت اسناد ساواک: شهید آیت‌الله دکتر سید محمد حسینی بهشتی. چاپ دوم: تهران، مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ۱۳۷۷. ج ۳. وزیری.

در اثر حاضر اسناد ساواک که مربوط به شهید آیت‌الله دکتر بهشتی است به ترتیب تاریخ آورده شده است. در حاشیه صفحه ۱۳۰ این کتاب که به شرح واقعه پانزده خرداد پرداخته شده چنین آمده است: «آیت‌الله مرعشی نجفی در اعلامیه خود به مناسبت دستگیری حضرت آیت‌الله العظمی خمینی نوشت: مادامی که ایشان - آیت‌الله العظمی

خمینی - را صحیح و سالم به دست ما ندهند، دست از اقدام بر نمی داریم». همچنین در حاشیه صفحه ۳۱۱ کتاب که گزارش ساواک در مورد حادثه خرداد ۵۴ قم آمده نام آیت الله العظمی مرعشی نجفی آورده شده و از نقش ایشان سخن رفته است.

مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات. یاران امام به روایت اسناد ساواک: شهید راه دانش و فرهنگ دکتر محمدجواد باهنر. چاپ اول: تهران، مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات و دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۹. ج ۱۴. وزیری.

در بخش اول اثر حاضر مختصری از زندگی، تحصیلات و فعالیت‌های شهید دکتر باهنر در جریان پیروزی انقلاب آمده است. در بخش دوم کتاب نیز اسناد ساواک درباره ایشان به ترتیب تاریخی آورده شده است. در دو جای این کتاب نام حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به چشم می خورد: در صفحه ۳۳ در بخش زندگینامه دکتر باهنر از شرکت ایشان در نماز جماعت صبح به امامت حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی سخن رفته و در بخش دوم کتاب در صفحه ۲۱۷ از نقش حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی و صرف وجوهات در فعالیت خانه سازی برای آسیب دیدگان زلزله خراسان در سال ۴۷ سخن گفته شده است. مطلب اخیر در سندی که مربوط به «جلسه بحث و تفسیر هفتگی مسجد هدایت و اظهارات دکتر محمدجواد باهنر در مورد کمک به آسیب دیدگان» است آمده است.

مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات. یاران امام به روایت اسناد ساواک: نفس مطمئنه شهید آیت الله سید عبدالحسین دستغیب. چاپ اول: تهران، مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ۱۳۷۸. ج ۱۰. وزیری.

بخش اول کتاب حاضر در بردارنده اطلاعات مختصری از زندگی آیت الله دستغیب می باشد. در بخش دوم کتاب اسناد ساواک پیرامون ایشان و فعالیت‌هایشان بر ضد رژیم شاه آورده شده است. در چند جای این کتاب نام حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به چشم

می‌خورد. در بعضی صفحات کتاب نام معظم‌له به عنوان یکی از اساتید و یا شاگردان علمای مذکور در کتاب ذکر و در جاهای دیگر به نقش ایشان در جریان مبارزات برضد رژیم شاه اشاره شده است. در حاشیه صفحه ۲۵۶ کتاب نیز مختصری از زندگی حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی آمده است. در بخش فهرست اعلام کتاب، نام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی و شماره صفحاتی که از ایشان سخن رفته به چشم می‌خورد.

مظفری، رضا. حدیث پارسایی: شرح احوال میرزا حبیب‌الله رشتی بزرگمردی از املش. چاپ اول: قم، مؤسسه فرهنگی - انتشاراتی مشهور، ۱۳۷۸. رقعی.

کتاب حاضر که پیرامون زندگی و شخصیت میرزا حبیب‌الله رشتی است در مجموعه دیدار با ابرار از سوی «مؤسسه فرهنگی - انتشاراتی مشهور» منتشر شده است. نویسنده در صفحه ۴۹ اثر فوق از وجود نسخه خطی «رساله عملیه» میرزای رشتی که به خط خود ایشان در سال ۱۲۸۸ نوشته شده است در کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی خبر می‌دهد. همچنین نویسنده در بخشی از کتاب که پیرامون صحت یا عدم صحت تکفیر شیخ هادی تهرانی از سوی میرزای رشتی بحث می‌کند؛ نظر آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی را که عدم صحت نسبت تکفیر است ذکر می‌کند (صفحه ۸۵).

معادخواه، محمدرضا. زندگینامه حاج شیخ احمد کافی خراسانی رحمته‌الله علیه عاشق دلباخته امام زمان (عج). چاپ اول: قم، انتشارات طلیعه نور، ۱۳۷۷. رقعی.

کتاب حاضر در بردارنده اطلاعاتی از زندگی حاج شیخ احمد کافی است. در صفحه ۱۳۰ کتاب فوق نام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در صدر نام مراجعی به چشم می‌خورد که پس از شهادت شیخ احمد کافی مراتب همدردی و تأثر شدید خود را با خانواده آن مرحوم اعلام داشتند و مجالس فاتحه‌ای را برگزار نمودند. همچنین نویسنده در صفحه ۱۳۸ این کتاب از شرکت حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در مجلس یادبودی به مناسبت درگذشت سه روحانی: آیت‌الله شیخ علی همدانی، حجة الاسلام

احمد کافی و آیت الله طاهری شیرازی در مسجد اعظم قم خبر می دهد.

معاد یخواه، محمدرضا. زندگینامه عاشق دلباخته امام زمان (عج) حجة الاسلام و المسلمین شهید حاج شیخ احمد کافی خراسانی رحمه الله: مردی که مردم را با امام زمان (عج) آشنا کرد. چاپ دوم: قم، انتشارات نسیم حیات، ۱۳۷۹. وزیری.

کتاب حاضر درباره زندگی، شخصیت، خدمات اجتماعی و نقش شیخ احمد کافی در جریان حوادث انقلاب است. در صفحه ۱۳۷ و ۱۳۸ اثر حاضر اعلامیه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در محکومیت کشتار وحشیانه مردم مسلمان ایران توسط عمال رژیم پهلوی آمده است. تاریخ این اعلامیه ۹ رمضان المبارک ۱۳۹۸ برابر با ۱۳۵۷/۵/۲۳ می باشد.

معجزه تهرانی، حیدر علی. بخشهایی از کتاب مستطاب نهج البلاغه منظوم. چاپ اول: بی م، تابان و شهریور، ۱۳۸۰. وزیری.

در این اثر بخشهایی از کتاب گرانقدر نهج البلاغه توسط حیدر علی معجزه تهرانی متخلص به «معجزه» به نظم کشیده شده است. در ابتدای کتاب متن دستخط حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی پیرامون این اثر و شاعر آن آمده است. این متن کوتاه ستایش آمیز با امضای «خادم آل رسول شهاب الدین مرعشی نجفی» به تاریخ ۲ محرم الحرام ۱۴۰۱ پایان یافته است.

مقاتل بن عطیه مناظره‌ای پیرامون اثبات حقانیت تشیع: ترجمه کتاب مؤتمر علماء بغداد. چینی ساز، علیرضا. چاپ اول: قم، مترجم، ۱۳۷۷. جیبی.

اثر حاضر، مناظره‌ای است مشتمل بر مهم ترین مسائلی که میان عالم شریف حسین بن علی علوی شیعی و عالم قرشی عباسی در بغداد در محضر سلطان ملک شاه سلجوقی با نظارت وزیر دانا و مورخ کوشا خواجه نظام الملک بن علی بن الحسن الخراسانی رخ داد و با پیروزی عالم شیعه علوی به پایان رسید. حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی بر متن عربی کتاب مؤتمر علماء بغداد مقدمه‌ای دارند که ترجمه آن در ابتدای اثر حاضر آمده است.

مقدّس زاده، سید محمّد، رجال قم و بحثی در تاریخ آن. بی‌م، چاپخانه مهر ایران، ۱۳۳۵. رقعی.
در بخش اول کتاب حاضر شهر قم از لحاظ تاریخی و موقعیت آن مورد بحث قرار گرفته
و از ورود اشعریان به این شهر در فصلهای مختلف کتاب سخن رفته است. نویسنده در
بخش دوم کتاب حاضر نیز به معرفی رجال و مشاهیر این شهر در طول تاریخ پرداخته
است. در صفحه ۱۲۱ کتاب حاضر ذیل مدخل «شهاب‌الدین المرعشی» چکیده‌ای از
زندگی، تحصیلات و فعالیت‌های حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی آمده است.

ملکوتیان، مصطفی و دیگران. انقلاب اسلامی و چرایی و چگونگی رخداد آن. چاپ دوازدهم:
قم، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، ۱۳۸۰. وزیری.

در صفحه ۷۳ این کتاب به مرجعیت حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی و در صفحه ۸۶ آن
به اعلامیه ایشان علیه کاپیتولاسیون اشاره شده است.

موحدی، عبدالله. ملا حبیب‌الله شریف کاشانی فقیه فرزانه. چاپ اول: قم، مرکز انتشارات دفتر
تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۷۶. رقعی.

نویسنده در کتاب حاضر که در دوازده فصل بسامان شده است به زندگی، شخصیت،
اساتید و آثار ملاحیب‌الله شریف کاشانی می‌پردازد. در صفحه ۴۰ این کتاب از سید علی
شرف‌الدین الحسینی مشهور به «سید الاطباء» (متوفای ۱۳۱۶ ق) مؤلف کتاب قانون العلاج
که جد حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی است به عنوان یکی از اساتید ملاحیب‌الله
شریف کاشانی نام برده شده است. همچنین در صفحه ۱۱۳ این اثر نام سید شمس‌الدین
محمود مرعشی پدر آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در زمره شاگردان ملاحیب‌الله
شریف کاشانی به چشم می‌خورد.

موسوی مطلق، سید عباس. اعجوبة عصر بهلول قرن چهاردهم: شرح حال عالم مجاهد شیخ
السالکین حاج شیخ محمدتقی بهلول. چاپ اول: قم، انتشارات نسیم حیات، ۱۳۷۹. رقعی.

این کتاب شرح حال و زندگینامه یکی از عجایب روزگار، شیخ محمد تقی بهلول، می‌باشد. در صفحه ۴۱ کتاب حاضر از حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به عنوان یکی از اساتید دروس سطح ایشان نام برده شده است.

موسوی مطلق، سید عباس. کرامات الاولیاء به همراه نامه عرفانی حضرت امام خمینی علیه السلام به خانم فاطمه طباطبائی و نامه حضرت آیت‌الله سید احمد فهری در خصوص حالات مرحوم آیت‌الله العظمی قاضی و مرحوم آیت‌الله العظمی انصاری به مؤلف. چاپ اول: قم، انتشارات نسیم حیات، ۱۳۷۹. رقعی.

کتاب فوق چنانکه از عنوانش پیداست در بردارنده ذکر کرامات و مقامات معنوی اولیاء و بزرگان دین است. نویسنده از صفحه ۱۱۸ تا ۱۲۵ کتاب حاضر را به ذکر کرامات حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی اختصاص داده و ماجرای سه کرامت معظم له را از کتاب شهاب شریعت آورده است.

موسوی مطلق، سید عباس. کرامات معنوی: به ضمیمه روایت عنوان بصری. چاپ دوم: قم، انتشارات طلوع نور. ۱۳۷۸. رقعی.

در کتاب حاضر حکایت‌هایی از مقامات و کرامات معنوی علما و بزرگان آمده است. در صفحه ۸۴ کتاب فوق عکس حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در یک جمع دوستانه دیده می‌شود.

میر عظیمی، سید جعفر. بارگاه حضرت فاطمه معصومه (س) تجلیگاه حضرت فاطمه زهرا (س). چاپ دوم: قم، کتابخانه حضرت ابوالفضل (ع)، ۱۳۷۷. وزیری.

نویسنده در کتاب فوق به شرح زندگانی، شخصیت، شأن و عظمت و کرامات حضرت فاطمه معصومه (س) می‌پردازد و در قسمتهایی از کتاب از قم و فضیلت این شهر سخن می‌گوید. در صفحه ۷۱ این کتاب نام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی ذیل عنوان «آرامگاه جمعی از شهدا و بزرگان و علما در قم» آمده و از کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی ذیل عنوان «موزه‌ها و مراکز دیدنی قم» نام برده شده است. فصل پنجم اثر

حاضر با عنوان «حضرت معصومه (س) از دیدگاه علماء و مراجع تقلید» مشخص شده است. نویسنده در این فصل در صفحه ۱۱۲ کرامتی از حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی نقل می‌کند و در ادامه، ماجرای تشریف معظم‌له به خدمت حضرت معصومه (س) را می‌آورد. در صفحه ۱۱۳ نیز قضیه تشریف سید محمود مرعشی، پدر حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی، به خدمت حضرت امیر (ع) و سفارش ایشان به زیارت فاطمه معصومه (س) به جای زیارت فاطمه زهرا (س) از زبان آیت‌الله مرعشی نجفی نقل شده است. بخش آخر این کتاب به «کتابشناسی قم و حضرت فاطمه معصومه (س)» اختصاص دارد. نویسنده در این بخش از دو کتاب تاریخ قم میرزا محمدعلی بن احمد انصاری قرجه‌داغی و تنزیه القمیین ابوالحسن بن محمد طاهر شریف فتونی عاملی یاد می‌کند که نسخه خطی این دو اثر در کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی موجود است.

میرعظیمی، سید جعفر، گنجینه علم. چاپ اول: قم، کتابخانه عمومی حضرت ابوالفضل (ع)، بی تا، رقی.

کتاب حاضر که به همت کتابخانه عمومی حضرت ابوالفضل (ع) منتشر شده، در باب اهمیت و ارزش کتاب، کتابخوانی و کتابخانه است. نویسنده کتاب را با ذکر جملاتی از عالمان و بزرگان دینی معاصر پیرامون تعلیم و تعلم و علم و کتاب آغاز کرده است. در این بخش قسمتی از وصیتنامه حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی پیرامون محل دفن ایشان در کتابخانه آورده شده است. در انتهای کتاب نیز عکسی از آن مرحوم در حین زدن کلنگ احداث کتابخانه دیده می‌شود.

میرعظیمی، سید جعفر. مسجد مقدس جمکران تجلیگاه صاحب الزمان روحی و ارواح العالمین له الفداء. چاپ اول: قم، مؤسسه انتشارات رسالت، ۱۴۱۵ ق. وزیری.

کتاب حاضر که در هفت بخش تدوین یافته است به معرفی مسجد جمکران، تاریخچه و کرامات آن و اهمیت آن از دیدگاه علماء اختصاص دارد. در صفحات ۴۶، ۴۷ و ۴۸ اثر

حاضر سخنان حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در باب پیدایش مسجد مقدس جمکران آمده و این سخنان در بخش سوم کتاب با عنوان «اهمیت مسجد مقدس جمکران از دیدگاه فقهای اسلام و علماء اعلام و آیات عظام» درج شده است.

نجفی، ضیاءالدین. فروغ فقاقت: علامه فقیه آیت الله شیخ محمدحسین نجفی رحمته الله علیه. چاپ دوم: تهران، دفتر نشر معارف اسلامی، ۱۳۷۵. رقعی.

کتاب فوق در بردارنده‌ی اطلاعاتی از زندگی، تحصیلات، اساتید و آثار مرحوم آیت الله شیخ محمدحسین نجفی است. نویسنده در کتاب حاضر در ضمن بیان زندگینامه آیت الله شیخ محمدحسین نجفی در چند جا به تفاریق از آیت الله العظمی مرعشی نجفی نام برده است. نویسنده در ضمن برشمردن اساتید و مشایخ آیت الله شیخ محمدحسین نجفی، آیت الله العظمی مرعشی نجفی را نیز از زمره شاگردان این اساتید و مشایخ برشمرده است. در ادامه نویسنده با اشاره به شخصیتها و علمایی که مرحوم آیت الله شیخ محمدحسین نجفی از ایشان اجازه نقل حدیث داشته است، مرحوم آیت الله العظمی مرعشی نجفی را نیز از اشخاصی می‌داند که توانسته است از این بزرگان اجازه نقل حدیث را دریافت کند. در صفحات ۱۹، ۷۶، ۷۹، ۹۱، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۸۹ و ۲۲۱ کتاب حاضر از آیت الله العظمی مرعشی نجفی نام برده شده است.

نجفی، موسی. اندیشه سیاسی و تاریخ نهضت بیدارگرانه حاج آقا نورالله اصفهانی. چاپ اول: بی‌م، بی‌نا، ۱۳۶۹، ۶۰۲ ص، وزیری.

کتاب حاضر که کتابی است مفصل در پنج فصل تدوین یافته است و نویسنده زندگی، اندیشه، فعالیتها و مبارزات سیاسی حاج آقا نورالله اصفهانی را در زمینه تاریخی و اجتماعی آن مورد بررسی قرار داده است. بخشی از کتاب فوق با عنوان «یادها و خاطره‌ها» به گفتگو با فقها و مراجع بزرگ پیرامون شخصیت و ابعاد قیام حاج آقا نورالله اصفهانی اختصاص دارد. در ابتدای این بخش (صفحه ۴۹۲ و ۴۹۳) تصویر حضرت آیت الله

العظمی مرعشی به چشم می‌خورد که ابعاد شخصیت و قیام حاج آقا نورالله اصفهانی از زبان ایشان نقل شده است. حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی ضمن ستایش از جنبه علمی و بصیرت سیاسی حاج آقا نورالله اصفهانی، اساتید اجازه ایشان را نام می‌برد.

نجومی، مرتضی. کیمیای هستی: زندگینامه خودنوشت کمترین بندگان سید مرتضی نجومی. تهران، نشر سها، ۱۳۷۹. وزیری.

کتاب حاضر چنانکه از عنوان فرعی آن پیداست در بردارنده اطلاعاتی از زندگی، اساتید و فعالیت‌های هنری نویسنده آن است. در صفحات ۱۷۹ تا ۱۸۲ کتاب حاضر از اجازه شفاهی نقل حدیث از سوی حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به نویسنده سخن رفته و تصویری از معظم‌له چاپ شده است.

نخجوانی، محمدعلی. گلچینی از کتاب الدعاء الحسینیة. قم، هیئت قمر بنی‌هاشم (ع)، ۱۴۰۶ ق. رقعی.

کتاب حاضر در دو بخش سامان یافته است: بخش اول چنانکه از عنوان کتاب پیداست منتخبی از الدعاء الحسینیة است و بخش دوم به «فتاوی اعظم مجتهدین و مراجع تقلید شیعیان جهان پیرامون عزاداری سید الشهداء (ع)» اختصاص یافته است. در بخش دوم اثر حاضر و در صفحات ۱۹۲ و ۱۹۳ تصویر و «نظر مبارک حضرت آیت‌الله العظمی آقای سید شهاب‌الدین مرعشی نجفی» پیرامون عزاداری سید الشهداء (ع) به خط خود ایشان چاپ شده است. تاریخ این دست‌نوشته ۲۱ ماه ذی‌الحجه سال ۱۳۹۹ است.

نصیرپور، محمدقاسم. زندگانی فاطمه زهرا (ع). چاپ اول: تهران، انتشارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه. ۱۴۰۹. وزیری.

در ابتدای اثر حاضر که به ذکر زندگی، شخصیت، مبارزات و فضائل حضرت فاطمه زهرا (س) اختصاص دارد مقدمه‌ای ستایش‌آمیز از حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی

نجفی پیرامون این کتاب آمده است. در قسمتی از نظریه ایشان پیرامون این کتاب چنین آمده است: «این مجموعه در عین اختصار حاوی امّات مسائل مربوطه به تاریخ بانوی اوّل اسلام سلام الله علیها می باشد، مطلب به طور مستند جمع آوری شده و از نظر قلم نیز روان و کاملاً مفهوم و برای عموم قابل استفاده می باشد. امید است مؤمنین و مؤمنات از آن مستفیض و بهره مند گردند.»

نوربخش، سید حسن. یادواره نهضت اسلامی تا ۲۲ بهمن با چهره انقلاب در اصفهان. تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۰. ج ۱. وزیری.

در صفحات ۳۱ و ۵۸ اثر حاضر دو اعلامیه از حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی درج شده است. اعلامیه اول که در تاریخ ۲ صفر ۱۳۹۸ صادر شده در محکومیت حوادث ۱۹ دی ماه در قم است. اعلامیه دوم نیز در چهلم شهدای تبریز ابلاغ شده و تاریخ آن ۱۷ ربیع الثانی ۱۳۹۸ است.

نورمحمدی، محمدجواد. شهید صدوقی: صداقت محراب. چاپ اول: تهران، مرکز چاپ و نشر سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۶. رقعی.

کتاب فوق که به شرح زندگی و احوالات آیت الله شهید صدوقی اختصاص دارد در مجموعه دیدار با ابرار از سوی مرکز چاپ و نشر سازمان تبلیغات اسلامی منتشر شده است. نویسنده در فصل دوم کتاب حاضر با عنوان «گذرگاه تربیت» از استادان آیت الله شهید صدوقی در قم نام می برد. در بخش معرفی استادان، نویسنده شرح مختصری از زندگی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی را از کتاب بر شیخ نور آورده است. همچنین در صفحه ۱۱۸ این کتاب نام حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در زمره نام کسانی آورده شده است که برای شهادت آیت الله صدوقی پیام تبریک و تسلیت ارسال کرده اند.

وفائی، عبدالوحد. سیمای قم. چاپ اول: تهران، مرکز چاپ و نشر سازمان تبلیغات

اسلامی، ۱۳۷۳. رقعی.

کتاب فوق که در مجموعه دیار ابرار از سوی معاونت پژوهشی مرکز چاپ و نشر سازمان تبلیغات اسلامی منتشر شده است به معرفی شهر قم اختصاص دارد. کتاب از پیشگفتار، مقدمه و هشت فصل تشکیل شده است. عنوان فصلهای آن عبارت است از: تاریخ پیدایش و اسامی شهر؛ جغرافیای قم؛ فرازهایی از تاریخ قم؛ قم سرزمین فضیلتها؛ زندگانی حضرت معصومه (س) و اماکن متبرکه قم؛ مساجد قم؛ مراکز علمی و تحقیقی؛ محدثان و علما.

در فصل هفتم کتاب حاضر که به مراکز علمی و تحقیقی شهر اختصاص دارد از کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی نام برده شده و به طور اجمال در توصیف آن سخن رفته است. همچنین در این بخش متن دستخط حضرت امام خمینی (ره) در خصوص کتابخانه حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی دیده می‌شود.

در فصل هشتم این کتاب که به معرفی محدثان و علمای این شهر اختصاص دارد نام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی و خلاصه‌ای از زندگی ایشان در صفحه ۱۵۵ و ۱۵۶ به چشم می‌خورد.

هویدی، فهمی. ایران من الداخل. چاپ دوم: قاهره، مرکز الأهرام للترجمة و النشر، ۱۴۰۸ ق. وزیری.

کتاب حاضر از سوی یکی از خبرنگاران مصری که در اوایل انقلاب به ایران سفر کرده بود به رشته تحریر در آمده و در بردارنده مشاهدات وی از وضعیت ایران در اوایل انقلاب است.

نویسنده در بخشی از کتاب حاضر ذیل عنوان «فی بیت کلبایکانی و کتابخانه نجفی» مشاهدات خود را از کتابخانه حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی بیان می‌دارد و به معرفی کتاب احقاق الحق و کتابخانه عمومی حضرت آیت‌الله العظمی می‌پردازد.

۵

فهرست مقالات

(فهرست مقالات مطبوعات در باره حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی)

۱. «آثار گرانقدر و جاودانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به اسلام، گرمی‌بخش محافل علمی حوزه‌های علمیه خواهد بود». اطلاعات. (سه‌شنبه، ۱۳ شهریور ۱۳۶۹).
۲. «آرامش». بشارت. (سال ۱، شماره ۳، بهمن و اسفند ۱۳۷۶). ص ۲۶-۲۸.
۳. «آشنایی با بخش فهرست‌نویسی کتابهای چاپی». شهاب. (سال ۳، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۶). ص ۳۱-۳۳.
۴. «آشنایی با پروژه گسترش کتابخانه». شهاب. (سال ۱، شماره ۱ و ۲، پاییز و زمستان ۱۳۷۴). ص ۳۲.
۵. «آشنایی با کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». آینه پژوهش. (سال ۱، شماره ۱، خرداد، تیر ۱۳۶۹). ص ۶۱-۷۳.
۶. «آقایان باید به این اختلافات جزئی پایان دهند». اطلاعات. (۲۳ شهریور ۱۳۵۹).
۷. «آمادگی کتابخانه نیویورک برای همکاری با مراکز فرهنگی ایران». جمهوری اسلامی. (یکشنبه، ۲۱ مرداد ۱۳۷۱).
۸. «آمار سال ۱۳۷۷ کتابخانه». شهاب. (سال ۴، شماره ۴، زمستان ۱۳۷۷). ص ۶۰-۶۱.
۹. «آمار کتابخانه در سال ۱۳۷۶». شهاب. (سال ۳، شماره ۴، زمستان ۱۳۷۶). ص ۵۱-۵۲.
۱۰. «آمار نیمه اول سال جاری کتابخانه». میراث شهاب. (سال ۶، شماره ۲، تابستان ۱۳۷۹). ص ۹۷-۹۹.
۱۱. «آیات عظام اراکی، گلپایگانی و مرعشی نجفی مردم را به شرکت گسترده در انتخابات و همه‌پرسی فراخواندند». کیهان. (۵ مرداد ۱۳۶۸).
۱۲. «آیات عظام اراکی، گلپایگانی و مرعشی نجفی مردم را به شرکت گسترده در

- انتخابات و همه‌پرسی فراخواندند». کیهان. (۵ مرداد ۱۳۶۸).
۱۳. «آیات عظام پشتیبانی از دولت شاپور بختیار را تکذیب کردند». اطلاعات. (۱ بهمن ۱۳۵۷). ص ۱.
۱۴. «آیات عظام خواستار رسیدگی رئیس جمهور به مشکلات مستضعفین شدند». رسالت. (۷ مرداد ۱۳۶۸).
۱۵. «آیات عظام قم آراء خود را در صندوق سیار شماره ۶ انداختند». جمهوری اسلامی. (۲۵ اسفند ۱۳۵۸).
۱۶. «آیات عظام قم و مشهد شرکت در انتخابات را امری شرعی اعلام کردند». اطلاعات. (۳۱ تیر ۱۳۶۰). ص ۲ و ۱۴.
۱۷. «آیات عظام گلپایگانی، اراکی و مرعشی نجفی خواستار رسیدگی رئیس جمهور به مشکلات مستضعفین شدند». رسالت. (شنبه، ۷ مرداد ۱۳۶۸).
۱۸. «آیات عظام گلپایگانی، اراکی و مرعشی نجفی در فراندوم دیروز شرکت کردند». کیهان. (۷ مرداد ۱۳۶۸).
۱۹. «آیات عظام گلپایگانی، مرعشی نجفی، شریعتمداری، منتظری، وحیدی، سید صادق طباطبائی آراء خود را به صندوق ریختند». انقلاب اسلامی. (۶ بهمن ۱۳۵۸).
۲۰. «آیات عظام گلپایگانی، مرعشی و منتظری آراء خود را به صندوق اخذ رای ریختند». جمهوری اسلامی. (۲۰ آذر ۱۳۶۱).
۲۱. «آیات عظام گلپایگانی و شریعتمداری با آیت‌الله العظمی مرعشی ملاقات کردند». انقلاب اسلامی. (۲۷ فروردین ۱۳۶۰).
۲۲. «آیات عظام گلپایگانی و مرعشی نجفی جنایات اخیر آل سعود را محکوم کردند». اطلاعات. (۷ شهریور ۱۳۶۶).
۲۳. «آیات عظام گلپایگانی و مرعشی نجفی منکران حکم قصاص را مرتد خواندند». کیهان. (۲۶ خرداد ۱۳۶۰).
۲۴. «آیات عظام گلپایگانی و مرعشی نجفی و جامعه مدرسین شایعات رسانه‌های غربی

- را تکذیب کردند». رسالت. (۳۱ اردیبهشت ۱۳۶۷).
۲۵. «آیات عظام مرعشی نجفی و گلپایگانی با آیت الله شیرازی ملاقات کردند». جمهوری اسلامی. (۱۴ اردیبهشت ۱۳۵۹).
۲۶. «آیات عظام مرعشی نجفی و گلپایگانی شهادت آیت الله سید حسن شیرازی را تبریک و تسلیت گفتند». بامداد. (۱۴ اردیبهشت ۱۳۵۹).
۲۷. «آیات عظام مرعشی نجفی و گلپایگانی شهادت آیت الله سید حسن شیرازی را تبریک و تسلیت گفتند». بامداد. (۱۴ اردیبهشت ۱۳۵۹).
۲۸. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی از امام عیادت کرد». جمهوری اسلامی. (۲ اسفند ۱۳۵۸).
۲۹. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی به لقاء الله پیوست». جمهوری اسلامی. (۸ شهریور ۱۳۶۹).
۳۰. «آیت الله العظمی شهاب الدین مرعشی نجفی در انتخابات به شخص خاصی نظر ندارند». بامداد. (۱ بهمن ۱۳۵۸).
۳۱. «آیت الله العظمی فاضل لنکرانی از خدمات علمی مرحوم آیت الله العظمی مرعشی نجفی تجلیل کردند». جمهوری اسلامی. (۱ خرداد ۱۳۷۸).
۳۲. «آیت الله العظمی گلپایگانی بر ضرورت وحدت مسلمین برای مبارزه با کفار تأکید کرد». کیهان. (۱۳ خرداد ۱۳۶۹).
۳۳. «آیت الله العظمی مرعشی: اولین مجلس شورای اسلامی باید قوانین جمهوری اسلامی را در کشور مستقر سازد». انقلاب اسلامی. (۳۰ بهمن ۱۳۵۸).
۳۴. «آیت الله العظمی مرعشی: سکوت ارتجاع منطقه در برابر جنایات صهیونیسم را محکوم کردند». جمهوری اسلامی. (۳۰ خرداد ۱۳۶۱).
۳۵. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی از آغاز نهضت اسلامی به رهبری امام خمینی، همواره در خدمت انقلاب بود». اطلاعات. (۱۱ شهریور ۱۳۶۹).
۳۶. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی از اختلاف مقامات ابراز نگرانی کرد». کیهان. (۲۰ شهریور ۱۳۵۹).
۳۷. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی از شخصیت‌های استثنایی تاریخ بود». ایران. (۲۸

اردیبهشت ۱۳۷۷).

۳۸. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی از هیچ کاندیدایی حمایت نمی کنند». جمهوری اسلامی. (۱ بهمن ۱۳۵۸).

۳۹. آیت الله العظمی مرعشی نجفی. «الرحلة الشیرازیة». میراث شهاب. (سال ۵، شماره ۱، بهار ۱۳۷۸). ص ۳۹-۵۲.

۴۰. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی انتصاب بازرگان را تبریک گفتند». کیهان. (۱۷ بهمن ۱۳۵۷).

۴۱. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی برای ریاست جمهوری کاندیدائی معرفی نمی کنند». جمهوری اسلامی. (۱ بهمن ۱۳۵۸).

۴۲. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی: بر شما عزیزان لازم است که با شرکت فعال در انتخابات، رئیس جمهوری متدین انتخاب کنید». کیهان. (۶ مهر ۱۳۶۰).

۴۳. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی: به افراد واجد شرایط شرعاً واجب است در انتخابات شرکت کنند». کیهان. (۳۱ تیر ۱۳۶۰).

۴۴. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی به روایت: آیت الله سبحانی، حجت الاسلام حاج سید امیرحسین مرعشی، روزنامه آیندیندنت، ایران تایمز و کیهان هوایی». شهاب. (خرداد ۱۳۷۶). ص ۶-۷.

۴۵. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی به روایت حجة الاسلام والمسلمین فاطمی نیا». رسالت. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹).

۴۶. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی به شخص خاصی نظر ندارند». کیهان. (۱ بهمن ۱۳۵۸).

۴۷. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی به قم مراجعت کرد». کیهان. (۲۳ آبان ۱۳۶۸).

۴۸. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی به وطن بازگشت». اطلاعات. (۲۶ فروردین ۱۳۶۰).

۴۹. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی بیمارستان را ترک کردند». جمهوری اسلامی. (چهارشنبه، ۲۴ آبان ۱۳۶۸). ص ۲.

۵۰. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی پیروزی رزمندگان اسلام را به امام امت و ملت مسلمان تبریک گفتند». جمهوری اسلامی. (۲۱ اردیبهشت ۱۳۶۱).
۵۱. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی پیروزی نیروهای اسلام را به امام تبریک گفتند». انقلاب اسلامی. (۱۶ دی ۱۳۵۹).
۵۲. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی پیروزیهای اخیر ایران را به امام امت تبریک گفت». اطلاعات. (۷ مهر ۱۳۵۹).
۵۳. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی: حامیان عراق از خشم ملت‌های مسلمان در امان نیستند». اطلاعات. (۲۰ مهر ۱۳۵۹).
۵۴. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی حضور آمریکا در خلیج فارس را تقییح کرد». کیهان. (سه شنبه، ۶ شهریور ۱۳۶۹).
۵۵. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی خواستار یاری جبهه‌ها تا پیروزی نهایی شدند». اطلاعات. (۲ مرداد ۱۳۶۲).
۵۶. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی در انتخابات به شخص خاصی نظر ندارند». بامداد. (۱ آبان ۱۳۵۸).
۵۷. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی در تمام عمر در خدمت اسلام، انقلاب و مردم بودند». رسالت. (۱۱ شهریور ۱۳۶۹).
۵۸. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی در سن ۹۶ سالگی دارفانی را وداع کرد». رسالت. (پنجشنبه، ۸ شهریور ۱۳۶۹).
۵۹. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی درگذشت». ایران تا بمز. (۱۶ شهریور ۱۳۶۹).
۶۰. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی شرکت در انتخابات را امری حیاتی و لازم شمرد». جمهوری اسلامی. (۶ مهر ۱۳۶۰).
۶۱. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی شهادت امام جمعه باختران را تسلیت گفت». اطلاعات. (۲۵ مهر ۱۳۶۱).
۶۲. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی شهادت امام جمعه یزد را تبریک و تسلیت گفت».

اطلاعات. (۱۳ تیر ۱۳۶۱).

۶۳. «آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی شهادت مردم بی‌گناه ایلام را تسلیت گفت». اطلاعات. (۱۷ خرداد ۱۳۶۱).

۶۴. «آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی فقیهی بودند که تمام عمرشان را صرف حوزه‌های علمیه کردند». جمهوری اسلامی. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹).

۶۵. «آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی: کوشش کنید که کشور شما الگوی کشورهای اسلامی دیگر گردد». بامداد. (۱ اسفند ۱۳۵۸).

۶۶. «آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی مبارزه همه‌جانبه علماء و اندیشمندان اسلام علیه اهداف پدیده شوم و انحرافی وهابیت را ضروری دانستند». اطلاعات. (سه‌شنبه، ۶ شهریور ۱۳۶۹).

۶۷. «آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی مردم را به شرکت همه‌جانبه در انتخابات و همه‌پرسی فراخواند». کیهان. (۵ مرداد ۱۳۶۸).

۶۸. «آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی مردم را دعوت به شرکت در فراندوم کرد». کیهان. (۷ آذر ۱۳۵۸).

۶۹. «آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی مردم عراق را به قیام علیه کفر فرا خواندند». اطلاعات. (۲۰ مهر ۱۳۵۹).

۷۰. «آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی: مسلمین باید به منزله یک دست واحد علیه دشمنان اسلام باشند». کیهان. (۱۴ دی ۱۳۶۱).

۷۱. «آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی یکی از بازوهای پرتوان انقلاب اسلامی و پشتوانه عظیم این انقلاب جهانی بود». کیهان. (یکشنبه، ۱۰ شهریور ۱۳۷۰). ص ۲۲.

۷۲. «آیت‌الله العظمی نجفی، خواهان مجازات عاملان حمله به مسجد جامع کرمان شدند». کیهان. (۲۷ مهر ۱۳۵۷). ص ۲.

۷۳. «آیت‌الله العظمی نجفی مرعشی به لندن رفتند». کیهان. (۲۳ اردیبهشت ۱۳۵۷).

۷۴. «آیت‌الله العظمی نجفی مرعشی پیروزی نیروهای اسلام را به امام تبریک گفتند».

- انقلاب اسلامی. (۱۶ دی ۱۳۵۹).
۷۵. «آیت الله العظمی نجفی مرعشی در سن ۹۶ سالگی دارفانی را وداع کرد». رسالت. (۸ شهریور ۱۳۶۹).
۷۶. «آیت الله امامی کاشانی: حضرت امام برای اولین بار فقه اسلامی بر مبنای شرایط زمان و مکان را مطرح کردند». کیهان. (۱۲ خرداد ۱۳۶۹).
۷۷. «آیت الله سید مرتضی نجفی مرعشی به دیدار حق شتافت». جمهوری اسلامی. (۲۲ فروردین ۱۳۷۵).
۷۸. «آیت الله فاضل لنکرانی از خدمات علمی مرحوم آیت الله العظمی مرعشی نجفی تجلیل کردند». بعثت. (سه شنبه، ۴ خرداد ۱۳۷۸).
۷۹. «آیت الله مرعشی نجفی از حادثه دستگیری فرزندان آیت الله طالقانی اظهار تأسف کرد». کیهان. (۲۸ فروردین ۱۳۵۸).
۸۰. «آیت الله مرعشی نوشته اند: کتاب «سلیم بن قیس» نزد ما و اکثر شیعیان مورد اعتماد است و از طرف ائمه نیز مورد تأیید قرار گرفته است». جام جم. (دوشنبه، ۸ مرداد ۱۳۸۰).
۸۱. «آیت الله مرعشی و ماجرای زیارت حضرت معصومه (س)». کیهان. (یکشنبه، ۲۳ دی ۱۳۸۰).
۸۲. «آیت الله نجفی دچار ناراحتی قلبی شدند». اطلاعات. (مهر ۱۳۴۰).
۸۳. «آیت الله نجفی مرعشی: به جمهوری اسلامی رأی بدهید». کیهان. (۸ فروردین ۱۳۵۸).
۸۴. «آیت الله آقای سید شهاب الدین نجفی». ندای حق. (۲۴ آبان ۱۳۲۹).
۸۵. «آیت الله العظمی مرعشی ضمن حمایت از مقام رهبری خواستار احیاء بیشتر فرهنگ غنی اسلام شد». رسالت. (۳۱ خرداد ۱۳۶۸).
۸۶. «آیت الله العظمی مرعشی نجفی از فداکاریهای بسیج در طول ۸ سال دفاع مقدس تقدیر کردند». رسالت. (۱۰ آذر ۱۳۶۷). ص ۲.

- ۸۷ «آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی پیروزی رزمندگان اسلام را به امام امت و ملت مسلمان تبریک گفتند». جمهوری اسلامی. (۲۱ اردیبهشت ۱۳۶۱).
- ۸۸ «آیت‌الله العظمی مرعشی یکی از افتخارات بزرگ شیعه است و در میان عموم مسلمین شهرت بسزایی دارد». مجله پیام انقلاب. (۱۳۶۳).
- ۸۹ «آیت‌الله مرعشی عالم بی‌نظیر قرن». ندای قومس. (دوشنبه، ۳ خرداد ۱۳۷۸).
- ۹۰ «آیت‌الله مرعشی نجفی به روایت حجت‌الاسلام والمسلمین فاطمی‌نیا». رسالت. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹).
- ۹۱ «ائمه جمعه منطقه سبیری و تاتارستان روسیه خواستار گسترش ارتباط فرهنگی با ایران شدند». کیهان. (دوشنبه، ۱۱ اسفند ۱۳۷۶).
- ۹۲ «ابراز تأسف آیت‌الله العظمی مرعشی از حادثه سوء قصد». اطلاعات. (۲۶ تیر ۱۳۵۸).
- ۹۳ «ابراز تأسف آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (۱۲ آبان ۱۳۵۸).
- ۹۴ «ابراز تأسف آیت‌الله العظمی فاضل لنکرانی از عدم توجه شایسته به کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی». رسالت. (۱ خرداد ۱۳۷۸).
- ۹۵ «ابراز همدردی مقامات و مردم بحرین به مناسبت رحلت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». جمهوری اسلامی. (۱۲ شهریور ۱۳۶۹).
- ۹۶ ابن‌العلم دزفولی، علی‌محمد. «جهانی است بنشسته در گوشه‌ای». شهاب. (سال ۴، شماره ۱، بهار ۱۳۷۷). ص ۲۵ - ۳۶.
- ۹۷ اثنا عشری، جمشید. «ستاره پر نور آسمان فقاقت». کیهان. (۶ شهریور ۱۳۷۳).
- ۹۸ اجاق فقیهی، بهرام. «گزارشی از دایرة‌المعارف کتابخانه‌های جهان». ماهنامه بصائر. (سال ۲، شماره ۱۳، آبان ۱۳۷۴). ص ۴۹ - ۵۲.
- ۹۹ اجاق فقیهی، بهرام. «گزارشی از کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی». ماهنامه بصائر. (سال ۲، شماره ۱۱ و ۱۲، شهریور و مهر ۱۳۷۴). ص ۵۷ - ۵۸.
- ۱۰۰ «اجرای طرح توسعه کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در قم آغاز شد». اطلاعات. (شنبه، ۲۳ تیر ۱۳۶۹). ص ۳.

۱۰۱. «اخبار بازدیدهای داخلی و خارجی». شهاب. (تابستان ۱۳۷۵). ص ۸ و ۱۲.
۱۰۲. «اخبار کتابخانه». شهاب. (سال ۴، شماره ۱، بهار ۱۳۷۷). ص ۱۹۷-۲۰۸.
۱۰۳. «اخبار کتابخانه». شهاب. (سال ۴، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۷). ص ۶۱-۶۵.
۱۰۴. «اخبار کتابخانه». شهاب. (سال ۴، شماره ۲، تابستان ۱۳۷۷). ص ۹۲-۹۴.
۱۰۵. «اخبار کتابخانه». میراث شهاب. (سال ۵، شماره ۳ و ۴، پاییز و زمستان ۱۳۷۸). ص ۱۴۹-۱۵۳.
۱۰۶. «اخبار و آمار کتابخانه در سال ۱۳۷۹». میراث شهاب. (سال ۶، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۹).
- ص ۸۲-۸۳
۱۰۷. «اختلافات جزئی فقط به نفع دشمنان اسلام است». اطلاعات. (۲۰ شهریور ۱۳۵۹).
۱۰۸. «اختلافات جزئی فقط به نفع دشمنان اسلام است». اطلاعات. (۲۰ شهریور ۱۳۵۹).
۱۰۹. «اختلافات جزئی فقط به نفع دشمنان اسلام است». اطلاعات. (۲۰ شهریور ۱۳۵۹).
۱۱۰. «اراضی یک روستای قم به وقفیت خود بازگشت». اطلاعات. (۱۴ آبان ۱۳۶۶).
۱۱۱. «اربعین رحلت امام خمینی از سوی آیات عظام گلپایگانی و مرعشی نجفی در قم برگزار می شود». کیهان. (۱۹ تیر ۱۳۶۸).
۱۱۲. «ارسال پیام تسلیت حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی برای رهبر انقلاب اسلامی». ابرار. (۱۷ مرداد ۱۳۶۸).
۱۱۳. «ارسال پیام های تشکر آیت الله العظمی مرعشی نجفی به رهبر انقلاب اسلامی و رئیس جمهور». کیهان. (چهارشنبه، ۲۴ آبان ۱۳۶۸). ص ۳.
۱۱۴. «از سوی آیت الله العظمی مرعشی نجفی بیانیه ای به عنوان نمایندگان مجلس شورای ملی صادر شد». بامداد. (۵ خرداد ۱۳۵۹).
۱۱۵. «از سوی آیت الله العظمی مرعشی نجفی تلگرامی به حضور امام خمینی مخابره شد». بامداد. (یکشنبه، ۲۴ فروردین ۱۳۵۹).
۱۱۶. «از سوی حضرت آیت الله العظمی اراکی، مجلس ترحیم حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (قدس سره) در صحن حرم مطهر حضرت معصومه (س) برگزار شد». اطلاعات. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹).

۱۱۷. اصفیایی، سید محمد. «نقش حضرت آیت‌الله مرعشی در پیوند رشته‌های گسسته فرهنگی». اطلاعات. (۲۰ خرداد ۱۳۷۶).
۱۱۸. اصفیایی، محمد. «نقش آیت‌الله مرعشی نجفی در پیوند گسسته‌های فرهنگی». شهاب. (خرداد ۱۳۷۶). ص ۳۹-۴۱.
۱۱۹. «اطلاعیه آیات عظام گلپایگانی و مرعشی در سوگ رحلت جانگداز بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران». رسالت. (۱۴ خرداد ۱۳۶۸). ص ۱.
۱۲۰. «اطلاعیه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به مناسبت رحلت امام امت». اطلاعات. (۱۴ خرداد ۱۳۶۸).
۱۲۱. «اطلاعیه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در ارتباط با زلزله در روستاهای کرمان». اطلاعات. (۸ مرداد ۱۳۶۰).
۱۲۲. «اطلاعیه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی درباره انتخابات». کیهان. (۳۰ تیر ۱۳۶۰).
۱۲۳. «اطلاعیه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی درباره مذهب رسمی ایران». اطلاعات. (۳۱ خرداد ۱۳۵۸).
۱۲۴. «اطلاعیه تسلیت جامعه روحانیت مبارز تهران». اطلاعات. (۸ شهریور ۱۳۶۹).
۱۲۵. «اطلاعیه حضرات آیات عظام مرعشی نجفی و خوبی در مورد فاجعه سیل خوزستان». اطلاعات.
۱۲۶. «اطلاعیه حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی درباره سیل خوزستان». انقلاب اسلامی. (۲۸ بهمن ۱۳۵۸).
۱۲۷. «اطلاعیه حضرت آیت‌الله العظمی نجفی مرعشی». اطلاعات. (۱۶ شهریور ۱۳۵۷).
۱۲۸. «اطلاعیه حضرت آیت‌الله العظمی نجفی مرعشی». جمهوری اسلامی. (۲۶ خرداد ۱۳۶۰).
۱۲۹. «اطلاعیه دفتر آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (۱ بهمن ۱۳۵۸).
۱۳۰. «اطلاعیه دفتر آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به مناسبت سالگرد ارتحال امام خمینی (س)». اطلاعات. (۸ خرداد ۱۳۶۹).

۱۳۱. «اظهار تأسف آیت الله العظمی مرعشی نجفی». کیهان. (۲۸ فروردین ۱۳۵۸).
۱۳۲. «اظهار تأسف حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی از واقعه گرگان». اطلاعات. (۴ آبان ۱۳۵۷).
۱۳۳. «اظهار تأسف حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (۱۰ آبان ۱۳۵۷).
۱۳۴. «اظهار تأسف حضرت آیت الله مرعشی نجفی از واقعه همدان». اطلاعات. (۳ آبان ۱۳۵۷).
۱۳۵. «اعلام الامامیه: آیت الله العظمی السید شهاب الدین المرعشی النجفی». الموسم. (العدد الخامس، المجلد الثاني، ۱۴۱۰ هـ). ص ۲۰۳-۲۲۴.
۱۳۶. «اعلام برگزاری مراسم هفتمین روز ارتحال آیت الله العظمی مرعشی». رسالت. (۱۴ شهریور ۱۳۶۹).
۱۳۷. «اعلامیه آیات عظام درباره تعطیل فردا». اطلاعات. (۲۳ مهر ۱۳۵۷).
۱۳۸. «اعلامیه آیات عظام درباره عزای عمومی». آبنندگان. (۲۴ مهر ۱۳۵۷).
۱۳۹. «اعلامیه آیت الله العظمی مرعشی نجفی به مناسبت شهادت آیت الله صدر». کیهان. (۳ اردیبهشت ۱۳۵۹).
۱۴۰. «اعلامیه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی: بستن فرودگاهها عواقب وخیمی برای دولت دارد». کیهان. (۸ بهمن ۱۳۵۷).
۱۴۱. «اعلامیه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی: نشریه های بی امضاء نهضت اسلامی را منحرف می کند». آبنندگان. (یکشنبه، ۲۴ دی ۱۳۵۷). ص ۶.
۱۴۲. البحرانی، محمدحسن. «مکتبه المرعشی النجفی أضخم مکتبه عربیه فی ایران». النور. (السنة الثالثة، العدد الرابع و الثلاثون، رمضان ۱۴۱۴ هـ) ص ۵۵-۵۶.
۱۴۳. «المرجع الديني آية الله العظمى السيد شهاب الدين الحسيني المرعشي النجفي رضوان الله تعالى عليه في ذمة التاريخ». الطريق الاسلاميه. ص ۱۲۲-۱۲۴.
۱۴۴. «امام خمینی با آیات عظام دیدار کرد». کیهان. (۲۲ آذر ۱۳۵۸).

۱۴۵. «امام: دشمنی با روحانیون متعهد در رأس برنامه وابستگان به آمریکاست». کیهان. (۱۵ تیر ۱۳۶۱).
۱۴۶. «امام و آیت الله مرعشی درباره مسائل مملکتی گفتگو کردند». بامداد. (۲ اسفند ۱۳۵۸).
۱۴۷. «امروز جمهوری اسلامی ایران در مبارزه سیاسی بر تمامی دشمنان خود پیروز شده است». اطلاعات. (شنبه، ۱۰ شهریور ۱۳۶۹).
۱۴۸. «امروز صبح حضرت آیت الله بروجردی و عصر آیت الله نجفی برای شادروان آیت الله یثربی مجلس ختم گذاشتند». کیهان. (۱۳۳۹).
۱۴۹. امینی پور، عبدالله. «فرهنگبان بزرگ میراث اسلامی». شهاب. (خرداد ۱۳۷۶). ص ۵۴-۵۷.
۱۵۰. امینی پور، عبدالله. «فرهنگبان بزرگ میراث اسلامی». کیهان. (۳ تیر ۱۳۷۵).
۱۵۱. امینی پور، عبدالله. «فرهنگبان بزرگ میراث اسلامی». یاد ایام. (سال ۴، شماره ۶، شهریور ۱۳۷۶). ص ۸۵-۹۱.
۱۵۲. امینی پور، عبدالله. «گنجینه درخشان معارف اسلامی». قدس. (۲۷ خرداد ۱۳۷۶). ص ۱ و ۲.
۱۵۳. امینی، عبدالله. «معرفی مجموعه مخطوطات آیت الله حاج سید مصطفی خمینی در کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی». کتاب ماه دین. (سال ۵، شماره ۳ و ۴، دی و بهمن ۱۳۸۰). ص ۷۸-۸۱.
۱۵۴. «انتشارات کتابخانه در فصل بهار». شهاب. (سال ۳، شماره ۱، بهار ۱۳۷۶). ص ۶۱.
۱۵۵. «انتشار تمبر به مناسبت سالگرد رحلت آیت الله العظمی مرعشی نجفی». کیهان. (۷ شهریور ۱۳۷۰).
۱۵۶. «انتشار ۱۱ عنوان کتاب». شهاب. (سال ۱، شماره ۱ و ۲، پاییز و زمستان ۱۳۷۴). ص ۲۴.
۱۵۷. «انتقاد شدید آیت الله العظمی مرعشی نجفی از سکوت و سازش حکام منطقه در برابر صهیونیسم اشغالگر». کیهان. (۳۰ خرداد ۱۳۶۱).
۱۵۸. انصاری قمی، ناصرالدین. «نگاهی به المسلسلات فی الاجازات». شهاب. (سال ۴، شماره ۱، بهار ۱۳۷۷). ص ۷۴-۷۶.

۱۵۹. انصاری قمی، ناصرالدین. «نگاهی به کتاب القصاص علی ضوء القرآن و السنة». شهاب. (سال ۴، شماره ۲، تابستان ۱۳۷۷). ص ۷۹-۸۰.
۱۶۰. «اولین سمینار دروس معارف اسلامی در قم». اخبار. (۱۴ آذر ۱۳۷۴). ص ۳.
۱۶۱. «ایران اسلامی در هیچ شرایطی از اصول انقلاب و آرمان‌های به حق حضرت امام (س) عدول نخواهد کرد». اطلاعات. (پنجشنبه، ۱۵ شهریور ۱۳۶۹). ص ۳.
۱۶۲. «ایران با سوابق کهن و عظیم علمی و فرهنگی خود شایسته تکریم بین‌المللی است». کاروکارگر. (۲۷ مهر ۱۳۷۴).
۱۶۳. «این پیروزیها مرهون عنایات غیبی خداوند است». اطلاعات. (۲۲ اردیبهشت ۱۳۶۱).
۱۶۴. «این شهادتها بر خلاف توهم تبه‌کاران منافق، موجب انسجام صفوف ملت بزرگوار می‌شود». جمهوری اسلامی. (۲۸ مهر ۱۳۶۱).
۱۶۵. «این مرجع شیعیان ۸۰ سال پیش با تهاجم فرهنگی غرب مقابله کرد». امید جوان. (۱۷ خرداد ۱۳۷۷).
۱۶۶. «این نحوه برخوردها گرچه کوچک و بی‌ریشه است مخالف مصالح اسلام و کشور اسلامی است». کیهان. (۲۳ شهریور ۱۳۵۹). ص ۳.
۱۶۷. «با اتحاد و همبستگی، تمام توطئه‌های جنایتکاران شرق و غرب را خنثی کنید». اطلاعات. (۳۱ تیر ۱۳۶۰).
۱۶۸. «با دائرةالمعارف کتابخانه‌های جهان آشنا شوید». شهاب. (سال ۱، شماره ۱ و ۲، پاییز و زمستان ۱۳۷۴). ص ۱۶-۱۸.
۱۶۹. «بازتاب دیدار». شهاب. (سال ۴، شماره ۱، بهار ۱۳۷۷). ص ۲۰۹-۲۱۸.
۱۷۰. «بازتاب دیدار». شهاب. (سال ۳، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۶). ص ۳۹-۴۲.
۱۷۱. «بازتاب دیدار». شهاب. (سال ۴، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۷). ص ۵۸-۶۰.
۱۷۲. «بازتاب دیدار». شهاب. (سال ۴، شماره ۲، تابستان ۱۳۷۷). ص ۸۸-۹۱.
۱۷۳. «بازدید از کتابخانه عمومی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی». کیهان. (شنبه، ۲۸ آذر ۱۳۷۱).

۱۷۴. «بازدید اندیشمندان خارجی از کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (۱۱ خرداد ۱۳۷۶).
۱۷۵. «بازدید جمعی از میهمانان خارجی از کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی». جمهوری اسلامی. (۴ آذر ۱۳۷۷).
۱۷۶. «بازدید دانشجویان بوسنیایی». شهاب. (بهار ۱۳۷۵). ص ۶.
۱۷۷. «بازدید دکتر ولایتی - وزیر امور خارجه - از کتابخانه». شهاب. (سال ۱، شماره ۲ و ۳، پاییز و زمستان ۱۳۷۴). ص ۵.
۱۷۸. «بازدید رئیس مجلس اسلامی گامبیا از کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی در قم». ابرار. (۹ آذر ۱۳۷۶).
۱۷۹. «بازدید قاریان قرآن کشورهای اسلامی از کتابخانه آیت‌الله مرعشی». ابرار. (۲۷ تیر ۱۳۷۷).
۱۸۰. «بازدید قاریان قرآن کشورهای اسلامی از کتابخانه آیت‌الله مرعشی». ابرار. (شنبه، ۲۷ تیر ۱۳۷۷).
۱۸۱. «بازدید گروهی از مقامهای آفریقایی از کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی». قدس. (۹ آذر ۱۳۷۶).
۱۸۲. «بازدید مشاور فرهنگی نخست‌وزیر ترکیه از کتابخانه آیت‌الله مرعشی در قم». اخبار. (۲۶ آبان ۱۳۷۵).
۱۸۳. «بازدید مشاور نخست‌وزیر مالزی از مراکز دینی و فرهنگی قم». کیهان. (۱۰ اسفند ۱۳۷۵).
۱۸۴. «بازدید معاون وزیر امور خارجه ترکیه از قم». قدس. (۱۲ اسفند ۱۳۷۵).
۱۸۵. «بازدید معاون وزیر خارجه عراق از کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی». آفرینش. (۲۲ آذر ۱۳۷۹).
۱۸۶. «بازدید معاون وزیر فرهنگ سوریه از کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». جمهوری اسلامی. (۲۶ اردیبهشت ۱۳۷۵).

۱۸۷. «بازدید مقامات فرهنگی آفریقای جنوبی از مراکز فرهنگی قم». کیهان. (دوشنبه، ۲۲ اسفند ۱۳۷۳).
۱۸۸. «بازدید میهمانان خارجی شرکت کننده در مراسم سالگرد ارتحال امام (ره) از کتابخانه آیت الله نجفی (ره)». رسالت. (۲۴ خرداد ۱۳۷۶).
۱۸۹. «بازدید میهمانان شرکت کننده در مراسم سالگرد ارتحال امام (ره) از مراکز فرهنگی و زیارتی قم». کیهان. (۱۹ خرداد ۱۳۷۶).
۱۹۰. «بازدید میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی از کتابخانه آیت الله مرعشی در قم». ابرار. (۲۴ تیر ۱۳۷۷).
۱۹۱. «بازدید وزیر ارشاد و اوقاف یمن از کتابخانه». شهاب. (سال ۲، شماره ۴، زمستان ۱۳۷۵). ص ۵.
۱۹۲. «بازدید وزیر فرهنگ مراکش از مراکز علمی - فرهنگی قم». (سه شنبه، ۱۹ مرداد ۱۳۷۲). ص ۳.
۱۹۳. «بازدید هیأت فرهنگی کشور کنیا از کتابخانه های ایران». رسالت. (سه شنبه، ۱۴ مرداد ۱۳۷۱).
۱۹۴. «بازدید هیأت مالزیایی». شهاب. (بهار ۱۳۷۵). ص ۸.
۱۹۵. «بازدید هیأتی از مسلمانان روسیه از قم». اخبار قم. (۱۴ آذر ۱۳۷۴).
۱۹۶. «بازدید ۲ هیأت علمی - فرهنگی کویت و کشورهای آسیای میانه از قم». اطلاعات. (۱۱ شهریور ۱۳۷۶).
۱۹۷. «بازگشت از پاریس». کیهان. (۲۶ مهر ۱۳۵۷).
۱۹۸. باقری بیدهندی، ناصر. «نجوم امت». نور علم. (سال ۴، شماره ۱، آبان ۱۳۶۹). ص ۴۸-۸۷.
۱۹۹. «بانگ الله کبر این ملت شمارا روانه مجلس کرد». جمهوری اسلامی. (۵ خرداد ۱۳۵۹).
- ص ۱-۴.
۲۰۰. «بانگ الله کبر در جهان طنین افکند». اطلاعات. (۳۰ آبان ۱۳۵۰).
۲۰۱. بدوی، محمدباقر. «فقیه فرهنگیان». شهاب. (خرداد ۱۳۷۶). ص ۵۱-۵۳.

۲۰۲. بدوی، محمدباقر. «یاور انقلاب». میراث شهاب. (سال ۶، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۹).
ص ۳۹-۴۶.
۲۰۳. بدوی، محمدباقر. «یاور انقلاب». میراث شهاب. (سال ۶، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۹).
ص ۶۱-۶۸.
۲۰۴. بدوی، محمدباقر. «یاور انقلاب». میراث شهاب. (سال ۶، شماره ۲، تابستان ۱۳۷۹).
ص ۹۰-۹۶.
۲۰۵. بدوی، محمدباقر. «یاور انقلاب». میراث شهاب. (سال ۷، شماره ۱ و ۲، بهار و تابستان ۱۳۸۰).
ص ۶۹-۷۴.
۲۰۶. «برپایی مجلس بزرگداشت آیت الله مرعشی نجفی در قم». سلام. (۱۰ شهریور ۱۳۷۰).
۲۰۷. «برپایی مراسم اربعین امام خمینی از سوی آیت الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات.
(۱۸ تیر ۱۳۶۸).
۲۰۸. «برپایی نمایشگاه نسخ خطی کتابخانه‌های جهان در قم». اخبار. (یکشنبه، ۲۱ آبان ۱۳۷۴).
۲۰۹. «برگزاری مجالس سوگواری به مناسبت ارتحال مرجع عالیقدر، حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (۱۱ شهریور ۱۳۶۹).
۲۱۰. «برگزاری مجلس بزرگداشت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در ستاد کل سپاه پاسداران». جمهوری اسلامی. (۱۳ شهریور ۱۳۶۹).
۲۱۱. «برگزاری مجلس بزرگداشت از سوی آیت الله العظمی مرعشی نجفی». جمهوری اسلامی. (۱۲ خرداد ۱۳۶۹).
۲۱۲. «برگزاری مجلس بزرگداشت حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در بروجرد». اطلاعات. (۱۲ شهریور ۱۳۶۹).
۲۱۳. «برگزاری مجلس ترحیم حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی از سوی جامعه روحانیت مبارز تهران». اطلاعات. (شنبه، ۱۰ شهریور ۱۳۶۹). ص ۲.
۲۱۴. «برگزاری مراسم اربعین امام امت از سوی آیت الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (چهارشنبه، ۲۱ تیر ۱۳۶۸). ص ۳.

۲۱۵. «برگزاری مراسم اربعین رحلت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در قم». اطلاعات. (۱۴ مهر ۱۳۶۹).
۲۱۶. «برگزاری مراسم اربعین رحلت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در قم». جمهوری اسلامی. (۱۴ مهر ۱۳۶۹).
۲۱۷. «برگزاری مراسم بزرگداشت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در کاشان». کیهان. (۱۷ شهریور ۱۳۶۹).
۲۱۸. «برگزاری مراسم بزرگداشت اربعین رحلت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در قم». کیهان. (۱۴ مهر ۱۳۶۹).
۲۱۹. «برگزاری مراسم بزرگداشت ارتحال آیت الله العظمی مرعشی نجفی و سالگرد شهیدان رجائی و باهنر در واشنگتن». کیهان. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹).
۲۲۰. «برگزاری مراسم تجلیل از مرحوم حجت الاسلام بروجردی در قم». ابرار. (۲۸ بهمن ۱۳۶۸).
۲۲۱. «برگزاری مراسم ترحیم آیت الله العظمی مرعشی نجفی در خرم آباد». رسالت. (۱۲ شهریور ۱۳۶۹).
۲۲۲. «برگزاری مراسم سالگرد ارتحال آیت الله العظمی مرعشی نجفی در قم». اخبار. (۲ تیر ۱۳۷۵).
۲۲۳. «برگزاری مراسم سالگرد رحلت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در قم». رسالت. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹).
۲۲۴. «برگزاری مراسم شب هفت آیت الله العظمی مرعشی از سوی بیت معظم له». جمهوری اسلامی. (۱۷ شهریور ۱۳۶۹).
۲۲۵. «برگزاری مراسم ششمین سالگرد ارتحال بنیانگذار کتابخانه». شهاب. (بهار ۱۳۷۵). ص ۸.
۲۲۶. «برگزاری مراسم ششمین سالگرد رحلت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در قم». قدس. (۲ تیر ۱۳۷۵).
۲۲۷. «برگزاری مراسم عزاداری به دعوت آیات عظام». رسالت. (دوشنبه، ۱۰ خرداد ۱۳۶۸).

۲۲۸. «برگزاری نمایشگاه کتابهای خطی نفیس و نمونه خطوط فقهای نام آور در قم». جمهوری اسلامی. (۶ آبان ۱۳۷۵).
۲۲۹. «برگزاری همایش بین‌المللی فرسودگی زیست‌محیطی آثار تاریخی - فرهنگی با همکاری کتابخانه». شهاب. (سال ۳، شماره ۲، تابستان ۱۳۷۶). ص ۳۸.
۲۳۰. «برگزیدگان کتاب سال معرفی شدند». جمهوری اسلامی. (۱۸ بهمن ۱۳۷۴).
۲۳۱. «برنامه‌های بزرگداشت اربعین رحلت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی اعلام شد». کیهان. (۱۱ مهر ۱۳۶۹).
۲۳۲. «بر هر مسلمانی لازم است به هر وسیله ممکن، به یاری برادران مسلمان فلسطینی خود بشتابد». اطلاعات. (۳۰ خرداد ۱۳۶۱).
۲۳۳. «بزرگ‌ترین نمایشگاه کتابهای خطی فردا در قم گشایش می‌یابد». کیهان. (۶ آبان ۱۳۷۵).
۲۳۴. «بزرگداشت چهلمین روز ارتحال حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در شیراز و چند شهر دیگر فارس».
۲۳۵. «بزرگداشت سالگرد ارتحال مرجع عالیقدر شیعه حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی برگزار شد». رسالت. (سه‌شنبه، ۵ مرداد ۱۳۷۲). ص ۱۹.
۲۳۶. «بهبودی و مراجعت حضرت آیت‌الله العظمی نجفی». هفته‌نامه ناهید. (۳۰ دی ۱۳۴۱).
۲۳۷. «به کتابخانه بزرگ آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی برویم». زن روز. (شماره ۱۲۸۱، شنبه، ۱۷ شهریور ۱۳۶۹). ص ۶ - ۷.
۲۳۸. «به مناسبت رحلت آیت‌الله العظمی نجفی مرعشی سه روز عزای عمومی اعلام شد». رسالت. (پنجشنبه، ۸ شهریور ۱۳۶۹).
۲۳۹. «به مناسبت رحلت آیت‌الله العظمی نجفی مرعشی سه روز عزای عمومی اعلام شد». رسالت. (۸ شهریور ۱۳۶۹).
۲۴۰. «به مناسبت ۷ شهریور سالروز رحلت مرجع فقیه شیعیان آیت‌الله العظمی مرعشی

- نجفی». خبر. (۷ شهریور ۱۳۷۵).
۲۴۱. «بیانیه آیت الله العظمی مرعشی نجفی درباره انتخابات مجلس». اطلاعات. (چهارشنبه، ۱ اسفند ۱۳۵۸). ص ۱۲.
۲۴۲. «بیانیه آیت الله العظمی مرعشی نجفی در تأیید قانون اساسی». اطلاعات. (۶ آذر ۱۳۵۸).
۲۴۳. «بیانیه آیت الله العظمی مرعشی نجفی در رابطه با ترور دکتر مفتاح». اطلاعات. (۲۸ آذر ۱۳۵۸).
۲۴۴. «بیانیه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (۳ اردیبهشت ۱۳۵۹).
۲۴۵. «بیانیه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به مناسبت اولین سالگرد ارتحال حضرت امام (ره)». جمهوری اسلامی. (۱۲ خرداد ۱۳۶۹).
۲۴۶. «بیوگرافی حضرت آیت الله العظمی آقای سید شهاب الدین نجفی مرعشی مدظله العالی». طلوع اسلام. (۲۰ آبان ۱۳۴۶).
۲۴۷. «بویوک مرجع، آیت الله العظمی مرعشی نجفی حضرت تری آللاه رحمتینه گتندی». کیهان ترکی. (چرشنبه، ۱۴ شهریور ۱۳۶۹).
۲۴۸. «پاسخ آیت الله العظمی مرعشی نجفی به تلگرام تبریک رئیس جمهوری». اطلاعات. (۲۸ دی ۱۳۶۰).
۲۴۹. «پاسخ آیت الله العظمی مرعشی نجفی به تلگرام تبریک رئیس جمهوری». کیهان. (۳ مرداد ۱۳۶۱).
۲۵۰. «پاسخ آیت الله العظمی مرعشی نجفی به تلگرام تبریک ریاست جمهوری». کیهان. (۲۸ دی ۱۳۶۰).
۲۵۱. «پاسخ آیت الله العظمی مرعشی نجفی به رئیس جمهور». انقلاب. (۱۸ فروردین ۱۳۶۰).
۲۵۲. «پاسخ آیت الله مرعشی نجفی به تلگرام رئیس جمهور». کیهان. (۱۸ فروردین ۱۳۶۰).
۲۵۳. «پاسخ امام امت به پیام تسلیت آیت الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (۲۵ اسفند ۱۳۶۰).
۲۵۴. «پاسخ امام امت به تلگرام تبریک آیت الله العظمی مرعشی نجفی». کیهان. (۲۲ اردیبهشت ۱۳۶۱).

۲۵۵. «پاسخ امام به آیت الله العظمی مرعشی نجفی به مناسبت قطع رابطه با آمریکا». انقلاب اسلامی. (۲۷ فروردین ۱۳۵۹).
۲۵۶. «پاسخ امام به تلگرام آیت الله العظمی مرعشی». اطلاعات. (۹ مهر ۱۳۵۹).
۲۵۷. «پاسخ امام به تلگرام تسلیت آیت الله العظمی نجفی مرعشی». اطلاعات. (۱۶ شهریور ۱۳۶۰).
۲۵۸. «پاسخ امام به تلگرام های تسلیت آیات عظام گلپایگانی، مرعشی و شیرازی». کیهان. (۲۴ شهریور ۱۳۶۰).
۲۵۹. «پاسخ امام خمینی به آیت الله العظمی مرعشی نجفی». بامداد. (۱۴ اردیبهشت ۱۳۵۹).
۲۶۰. «پاسخ امام خمینی به تلگرام آیت الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (۲۷ فروردین ۱۳۵۹).
۲۶۱. «پاسخ امام خمینی به تلگرام آیت الله العظمی مرعشی نجفی». کیهان. (۲۵ اسفند ۱۳۶۰).
۲۶۲. «پاسخ امام خمینی رهبر انقلاب به آیت الله العظمی مرعشی نجفی». جمهوری اسلامی. (۲۷ فروردین ۱۳۵۹).
۲۶۳. «پاسخ امام خمینی رهبر انقلاب به آیت الله مرعشی نجفی». بامداد. (۲۷ فروردین ۱۳۵۹).
۲۶۴. «پایان کار هفتمین نمایشگاه کتب و اسناد خطی کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی». کیهان. (۲۰ آبان ۱۳۷۵). ص ۶۳.
۲۶۵. «پروفسور کربن فقط برای دیدن تنها نسخه ای که از تفسیر عرفانی «المحیط الاعظم» وجود دارد و متعلق به کتابخانه است به ایران سفر کرد». پیام زن.
۲۶۶. «پیام آیت الله العظمی سید شهاب الدین مرعشی نجفی». انقلاب اسلامی. (۱۶ بهمن ۱۳۵۸).
۲۶۷. «پیام آیت الله العظمی مرعشی در مورد سقوط هواپیمای مسافری». کیهان.
۲۶۸. «پیام آیت الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (۱۹ مهر ۱۳۵۸).
۲۶۹. «پیام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به مناسبت آغاز ۱۵ هجرت». اطلاعات. (۲۷ آبان ۱۳۵۸).

۲۷۰. «پیام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به مناسبت انفجار اخیر». جمهوری اسلامی. (۱۰ تیر ۱۳۶۰).
۲۷۱. «پیام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به مناسبت پانزدهمین قرن هجرت: ملت ایران اکنون بر علیه امپریالیسم جهانی قیام کرده است». بامداد. (۳۰ آبان ۱۳۵۸).
۲۷۲. «پیام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به مناسبت رحلت رهبر کبیر انقلاب اسلامی». کیهان. (یکشنبه، ۱۴ خرداد ۱۳۶۸).
۲۷۳. «پیام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به مناسبت رحلت علامه طباطبائی». اطلاعات. (۲۵ آبان ۱۳۶۰).
۲۷۴. «پیام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به مناسبت سالگرد پیروزی انقلاب». اطلاعات. (۱۶ بهمن ۱۳۵۸).
۲۷۵. «پیام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به مناسبت سیل خوزستان». اطلاعات. (۲۸ بهمن ۱۳۵۸).
۲۷۶. «پیام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به مناسبت شهادت آیت الله دستغیب». اطلاعات. (۲۲ آذر ۱۳۶۰).
۲۷۷. «پیام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به امام، امت و خانواده های شهدا». کیهان. (۴ خرداد ۱۳۶۱).
۲۷۸. «پیام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به حجت الاسلام و المسلمین سید احمد خمینی». کیهان. (۲ آبان ۱۳۶۸).
۲۷۹. «پیام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به رئیس مجلس». کیهان. (چهارشنبه، ۱ آذر ۱۳۶۸).
۲۸۰. «پیام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به ملت ایران و عراق». کیهان. (۳ مهر ۱۳۵۹).
۲۸۱. «پیام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به مناسبت انتخابات رئیس جمهوری». جمهوری اسلامی. (۳۱ تیر ۱۳۶۰).
۲۸۲. «پیام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به مناسبت شهادت آیت الله دستغیب». کیهان. (۲۲ آذر ۱۳۶۰).

۲۸۳. «پیام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به مناسبت نخستین سالگرد ارتحال حضرت امام خمینی (ره). کیهان. (۱۰ خرداد ۱۳۶۹).
۲۸۴. «پیام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به نمایندگان مجلس شورای ملی». انقلاب اسلامی. (۵ خرداد ۱۳۵۹).
۲۸۵. «پیام آیت الله العظمی مرعشی نجفی در مورد سقوط هواپیمای مسافری». کیهان.
۲۸۶. «پیام آیت الله العظمی مرعشی نجفی: قرن چهاردهم هجری برای بشریت رنج آور بود». کیهان. (۲۷ آبان ۱۳۵۸).
۲۸۷. «پیام آیت الله مرعشی به مناسبت انتخابات ریاست جمهوری». جمهوری اسلامی. (۳۱ تیر ۱۳۶۰). ص ۲.
۲۸۸. «پیام آیت الله مرعشی نجفی: شما ملت غیور نهادهای ملکوتی آیین خود را به جهانیان ارائه نمایند». جمهوری اسلامی. (۱۸ تیر ۱۳۵۸).
۲۸۹. «پیام تأثر آیت الله العظمی مرعشی نجفی». جمهوری اسلامی. (۲۱ مهر ۱۳۵۸).
۲۹۰. «پیام تبریک آیت الله العظمی مرعشی نجفی به امام امت». اطلاعات. (۲۱ اردیبهشت ۱۳۶۱).
۲۹۱. «پیام تسلیت آیات عظام خویی و گلپایگانی (قدس سرهما) و حجت الاسلام والمسلمین حاج سید احمد خمینی (قدس سره)». شهاب. (خرداد ۱۳۷۶). ص ۵.
۲۹۲. «پیام تسلیت آیت الله العظمی گلپایگانی به مناسبت بزرگداشت آیت الله العظمی مرعشی نجفی». کیهان. (۸ شهریور ۱۳۶۹).
۲۹۳. «پیام تسلیت آیت الله العظمی گلپایگانی». جمهوری اسلامی. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹).
۲۹۴. «پیام تسلیت آیت الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (۲۰ شهریور ۱۳۵۸).
۲۹۵. «پیام تسلیت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به مناسبت ترور حجت اسلام مفتح». بامداد. (چهارشنبه، ۲۸ آذر ۱۳۵۸). ص ۲.
۲۹۶. «پیام تسلیت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به حاج سید احمد خمینی». جمهوری اسلامی. (۱۲ تیر ۱۳۶۸).
۲۹۷. «پیام تسلیت آیت الله العظمی میرزاهاشم آملی». اطلاعات. (شنبه، ۱۰ شهریور ۱۳۶۹). ص ۲.

۲۹۸. «پیام تسلیت امام جمعه، نماینده و فرماندار شهرستان زرند به مناسبت ارتحال حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (۱۲ شهریور ۱۳۶۹).
۲۹۹. «پیام تسلیت جمعیت زنان جمهوری اسلامی ایران به مناسبت رحلت حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (۱۱ شهریور ۱۳۶۹).
۳۰۰. «پیام تسلیت حجت الاسلام سید احمد خمینی به مناسبت ارتحال آیت الله العظمی مرعشی نجفی». جمهوری اسلامی. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹).
۳۰۱. «پیام تسلیت حجت الاسلام و المسلمین سید احمد خمینی به مناسبت رحلت آیت الله العظمی مرعشی نجفی». جمهوری اسلامی. (۸ شهریور ۱۳۶۹).
۳۰۲. «پیام تسلیت رئیس مجلس شورای اسلامی به مناسبت ارتحال حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (شنبه، ۱۰ شهریور ۱۳۶۹). ص ۲.
۳۰۳. «پیام تسلیت رئیس مجلس شورای اسلامی». کیهان. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹).
۳۰۴. «پیام تسلیت ستاد فرماندهی کل قوا به محضر رهبر انقلاب اسلامی». اطلاعات. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹).
۳۰۵. «پیام تسلیت شورای نگهبان». اطلاعات. (شنبه، ۱۰ شهریور ۱۳۶۹). ص ۲.
۳۰۶. «پیام تسلیت مرکز رسیدگی به امور مسجد». اطلاعات. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹).
۳۰۷. «پیام تسلیت نماینده ولی فقیه در سپاه به محضر رهبر انقلاب به مناسبت ارتحال آیت الله العظمی مرعشی نجفی». کیهان. (۱۱ شهریور ۱۳۶۹).
۳۰۸. «پیام تشکر آیت الله العظمی مرعشی نجفی از فرزند برومند حضرت امام (ره)». جمهوری اسلامی. (۲۵ آبان ۱۳۶۸).
۳۰۹. «پیام تشکر آیت الله العظمی مرعشی نجفی به رهبر انقلاب و رئیس جمهور». جمهوری اسلامی. (۲۴ آبان ۱۳۶۸).
۳۱۰. «پیام تشکر آیت الله العظمی مرعشی نجفی از رئیس مجلس شورای اسلامی». رسالت. (۱ آذر ۱۳۶۸).
۳۱۱. «پیام حضرت آیت الله العظمی نجفی مرعشی». انقلاب اسلامی. (۲ مهر ۱۳۵۹).

۳۱۲. «پیام حضرت آیت‌الله العظمی سید شهاب‌الدین مرعشی نجفی به مناسبت نیمه شعبان». کیهان. (۱۷ تیر ۱۳۵۸).
۳۱۳. «پیام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی به مناسبت نیمه شعبان: گوارا باد بر شما این پیروزی...». اطلاعات. (۱۸ تیر ۱۳۵۸).
۳۱۴. «پیام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». انقلاب اسلامی. (۲ مهر ۱۳۵۹).
۳۱۵. «پیام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به رهبر جمهوری اسلامی ایران». اطلاعات. (چهارشنبه، ۳۱ خرداد ۱۳۶۸). ص ۳.
۳۱۶. «پیام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به مقام رهبری». اطلاعات. (۳۱ خرداد ۱۳۶۸).
۳۱۷. «پیام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به ملت مسلمان عراق». اطلاعات. (۲ مهر ۱۳۵۹).
۳۱۸. «پیام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به مناسبت سالگرد ارتحال حضرت امام خمینی (س)». اطلاعات. (۱۰ خرداد ۱۳۶۹).
۳۱۹. «پیام حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی خطاب به ملت و نیروهای رزمنده ایران». انقلاب اسلامی. (۲۰ مهر ۱۳۵۹).
۳۲۰. «پیام حضرت آیت‌الله العظمی نجفی مرعشی». انقلاب اسلامی. (۲ مهر ۱۳۵۹).
۳۲۱. «پیام حضرت آیت‌الله العظمی نجفی مرعشی به مناسبت روز قدس». انقلاب اسلامی. (۱۶ مرداد ۱۳۵۹).
۳۲۲. «پیام رهبر انقلاب اسلامی در پاسخ به تلگرام تسلیت حضرت آیت‌الله مرعشی نجفی». ابرار. (۱۸ مرداد ۱۳۶۸).
۳۲۳. «پیام رهبر جمهوری اسلامی ایران به آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (۳۱ خرداد ۱۳۶۸).
۳۲۴. «پیام رهبر معظم انقلاب اسلامی به مناسبت رحلت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». کیهان. (پنج‌شنبه، ۸ شهریور ۱۳۶۹).
۳۲۵. «پیام شادباش آیت‌الله مرعشی به امام خمینی». بامداد. (۱۴ اسفند ۱۳۵۸).
۳۲۶. «پیام مقام معظم رهبری و ریاست جمهوری به مناسبت ارتحال حضرت آیت‌الله

۳۲۷. «پیامهای آیات عظام گلپایگانی - نجفی مرعشی - شیرازی». انقلاب اسلامی. (۲ مهر ۱۳۵۹).
۳۲۸. «پیامهای آیات عظام گلپایگانی - نجفی مرعشی - شیرازی» انقلاب اسلامی. (۲ مهر ۱۳۵۹). ص ۱۱.
۳۲۹. «پیامهای آیات عظام گلپایگانی و مرعشی نجفی به ملت ایران». اطلاعات. (۲ مهر ۱۳۵۹). ص ۲.
۳۳۰. «پیامهای تبریک ریاست جمهوری به حضرات آیات عظام گلپایگانی، نجفی مرعشی، شیرازی و منتظری». کیهان. (۲۴ دی ۱۳۶۰).
۳۳۱. «پیامهای تسلیت آیات عظام اراکی، گلپایگانی و مرعشی نجفی به مناسبت وقوع زلزله اخیر». اطلاعات. (۲ تیر ۱۳۶۹).
۳۳۲. «پیامهای تسلیت آیات عظام گلپایگانی و مرعشی نجفی به مناسبت وقوع زلزله اخیر». اطلاعات. (۲ تیر ۱۳۶۹).
۳۳۳. «پیامهای تسلیت به رئیس جمهور به مناسبت ارتحال آیت الله العظمی مرعشی نجفی». جمهوری اسلامی. (پنجشنبه، ۱۵ شهریور ۱۳۶۹). ص ۲.
۳۳۴. «پیامهای تسلیت به مناسبت ارتحال آیت الله العظمی مرعشی نجفی». رسالت. (شنبه، ۱۰ شهریور ۱۳۶۹). ص ۲.
۳۳۵. «پیامهای تسلیت شخصیت‌های سیاسی، مذهبی کشور به مناسبت ارتحال حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی». جمهوری اسلامی. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹).
۳۳۶. «پیامهای تسلیت شخصیت‌های علمی، مذهبی و گروه‌ها و نهاد‌های مختلف به مناسبت ارتحال آیت الله العظمی مرعشی نجفی». جمهوری اسلامی. (۱۲ شهریور ۱۳۶۹).
۳۳۷. «پیامهای تسلیت شخصیت‌های علمی، مذهبی و گروه‌ها و نهاد‌های مختلف به مناسبت ارتحال آیت الله العظمی مرعشی نجفی». جمهوری اسلامی. (۱۱ شهریور ۱۳۶۹).
۳۳۸. «پیام‌های متقابل آیت الله العظمی مرعشی نجفی و رهبر جمهوری اسلامی». جمهوری

- اسلامی. (۳۱ خرداد ۱۳۶۸).
۳۳۹. «پیکر پاک آیت الله العظمی مرعشی نجفی در قم تشییع و به خاک سپرده شد». جمهوری اسلامی. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹).
۳۴۰. «پیکر پاک آیت الله العظمی مرعشی نجفی در میان انبوه مردم عزادار تشییع شد». رسالت. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹). صفحات ۲ و ۸ و ۱۰.
۳۴۱. «پیکر پاک مرجع عالیقدر جهان اسلام حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی با شکوه فراوان تشییع و به خاک سپرده شد». اطلاعات. (شنبه، ۱۰ شهریور ۱۳۶۹). ص ۷.
۳۴۲. «پیکر مطهر آیت الله العظمی مرعشی نجفی با شرکت صدها هزار تن از مردم عزادار تشییع و به خاک سپرده شد». کیهان. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹).
۳۴۳. «پیکر مطهر آیت الله العظمی مرعشی نجفی فردا در قم تشییع می شود». کیهان. (پنجشنبه، ۸ شهریور ۱۳۶۹).
۳۴۴. «تأکید بر ارزشهای الهی و انقلابی و ایستادن در برابر آموزه های منحنط لیبرالیسم غربی آهنگ حرکت مجلس پنجم می باشد». رسالت. (۲۸ خرداد ۱۳۷۵).
۳۴۵. «تأکید رییس جمهور بر لزوم حفظ جایگاه پر افتخار فرهنگی ایران در عرصه جهانی». کیهان. (پنجشنبه، ۲۷ مهر ۱۳۷۴).
۳۴۶. «تبریک آیت الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (۱۴ فروردین ۱۳۵۸).
۳۴۷. «تجدید تفاهمنامه کتابخانه بامركز فرهنگ و میراث جمعة الماجد». شهاب. (سال ۳، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۶). ص ۳۴.
۳۴۸. «تجلیل از مقام فقهی و علمی آیت الله العظمی مرعشی نجفی». جمهوری اسلامی. (۱۱ شهریور ۱۳۶۹).
۳۴۹. «تجهیز کتابخانه به دستگاه «اسکتر» تصویربرداری از نسخ خطی». شهاب. (سال ۳، شماره ۱، بهار ۱۳۷۶). ص ۵.
۳۵۰. «تحقیق خاص عن جمکران ... المسجد الذي يشهد لقاءات مثيرة على طريق الحكومة العالمية». سروش للعالم العربي. (العددان ۱۱۳ - ۱۱۴، السنة العاشرة، محرم و صفر ۱۴۱۱ هـ)

ص ۷۴-۷۶.

۳۵۱. «تحقیق عن المكتبات العربية و حركة الكتاب في ايران: مكتبة المرعشی النجفی: اضخم مكتبة عربية خارج الوطن العربي». العالم. (السنة التاسعة، ۲۰ ربيع الاول ۱۴۱۳ هـ). ص ۵۰ و ۵۱.

۳۵۲. «تشریف حضرت آیت الله العظمی نجفی مرعشی (ره) به حضور امام زمان (عج)». قدس. (۲۳ تیر ۱۳۷۹).

۳۵۳. «تشکر حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی از رئیس مجلس و سرپرست مرکز پزشکی بنیاد شهید». اطلاعات. (۱ آذر ۱۳۶۸).

۳۵۴. «تشکر حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی از رئیس مجلس و سرپرست مرکز پزشکی بنیاد شهید». اطلاعات. (چهارشنبه، ۱ آذر ۱۳۶۸). ص ۲.

۳۵۵. «تشکیل مجلس ترحیم از سوی رهبر انقلاب». شهاب. (خرداد ۱۳۷۶). ص ۴.

۳۵۶. «تشیع بیکر پاک و مطهر حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی فردا در قم انجام می گیرد». اطلاعات. (پنجشنبه، ۸ شهریور ۱۳۶۹). ص ۳.

۳۵۷. «تشیع شعبی و جماهیری ... تمة». کیهان عربی. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹).

۳۵۸. «تصاویری از چهل سال پیش: روزنامه کیهان، اطلاعات، ستاره اسلام، آسیای جوان، سایبان، ندای حق، انتقام و مهر ایران». شهاب. (خرداد ۱۳۷۶). ص ۵۸ - ۶۴.

۳۵۹. «تصحیح و احیای چند نسخه خطی با اهمیت». همشهری. (شنبه، ۳ شهریور ۱۳۸۰).

۳۶۰. «تصویر بعضی از اسناد به نمایش گذاشته شده». شهاب. (آبان ۱۳۷۵). ص ۱۲.

۳۶۱. «تصویر بعضی از خطوط به نمایش درآمده». شهاب. (آبان ۱۳۷۵). ص ۹ - ۱۱.

۳۶۲. «تفاهنامه همکاری فرهنگی میان کتابخانه عمومی آیت الله العظمی مرعشی نجفی و مرکز فرهنگ و میراث جمعة الماجد». شهاب. (سال ۳، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۶). ص ۳۵.

۳۶۳. «تفسیر لوامع التنزیل و سواطع التأویل». بیتات. (سال ۱، شماره ۲، تابستان ۱۳۷۳).

ص ۱۷۴.

۳۶۴. «تقاضای فضیلتی حوزه علمیه قم در مورد پاکسازی حوزه علمیه». اطلاعات.

(۸ اردیبهشت ۱۳۶۰).

۳۶۵. تقدیر از شانزده ناشر و پژوهشگر برجسته کشور». ایران. (۲۵ آبان ۱۳۷۴).

۳۶۶. تقدیر از شانزده ناشر و پژوهشگر برجسته کشور همزمان با هفته کتاب». اطلاعات. (۲۵ آبان ۱۳۷۴).

۳۶۷. تکذیب حضرت آیت الله العظمی نجفی درباره عدم تعطیل امروز». کیهان. (۱۶ شهریور ۱۳۵۷).

۳۶۸. تکذیب شایعات رسانه های بیگانه توسط آیات عظام گلپایگانی و مرعشی نجفی». کیهان. (۳۱ اردیبهشت ۱۳۶۷).

۳۶۹. «تلگراف آیت الله العظمی نجفی به آیت الله خویی». اطلاعات. (پنجشنبه، ۲۴ خرداد ۱۳۵۸). ص ۳.

۳۷۰. «تلگراف امام امت به آیت الله العظمی مرعشی نجفی». انقلاب اسلامی. (۱۶ فروردین ۱۳۶۰).

۳۷۱. «تلگراف به آیت الله العظمی نجفی». اطلاعات. (یکشنبه، ۱۷ تیر ۱۳۵۸).

۳۷۲. «تلگراف حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به حجت الاسلام هاشمی رفسنجانی». کیهان. (۵ خرداد ۱۳۵۸).

۳۷۳. «تلگرام آیات عظام گلپایگانی و مرعشی نجفی به محضر امام امت». اطلاعات. (۱۴ خرداد ۱۳۶۸).

۳۷۴. «تلگرام آیت الله العظمی سید شهاب الدین مرعشی نجفی به آیت الله العظمی خوئی در نجف». بامداد. (۱۹ فروردین ۱۳۵۹).

۳۷۵. «تلگرام آیت الله العظمی سید شهاب الدین مرعشی نجفی به آیت الله العظمی خوئی در نجف». بامداد. (۱۹ فروردین ۱۳۵۹).

۳۷۶. «تلگرام آیت الله العظمی مرعشی به امام خمینی». اطلاعات. (۱۵ بهمن ۱۳۵۷).

۳۷۷. «تلگرام آیت الله العظمی مرعشی به امام خمینی». اطلاعات. (۱ بهمن ۱۳۵۷).

۳۷۸. «تلگرام آیت الله العظمی مرعشی به امام خمینی». اطلاعات. (۱ تیر ۱۳۶۸).

۳۷۹. «تلگرام آیت الله العظمی مرعشی به حسین مهدیان». کیهان.
۳۸۰. «تلگرام آیت الله العظمی مرعشی به علمای گرگان». کیهان. (۶ آبان ۱۳۵۷).
۳۸۱. «تلگرام آیت الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (۹ آذر ۱۳۶۰).
۳۸۲. «تلگرام آیت الله العظمی مرعشی نجفی برای امام خمینی». اطلاعات. (۲۴ فروردین ۱۳۵۹).
۳۸۳. «تلگرام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به مناسبت کسالت آیت الله العظمی گلپایگانی». کیهان. (۲۱ مرداد ۱۳۶۱).
۳۸۴. «تلگرام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به آیت الله العظمی خوئی». اطلاعات. (۱۹ فروردین ۱۳۵۹).
۳۸۵. «تلگرام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به امام». انقلاب اسلامی. (۱۳ اسفند ۱۳۵۸).
۳۸۶. «تلگرام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به امام خمینی». انقلاب اسلامی. (۶ مهر ۱۳۵۹).
۳۸۷. «تلگرام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به امام خمینی». کیهان. (۱۵ بهمن ۱۳۵۷).
۳۸۸. «تلگرام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به امام خمینی». کیهان. (۲۵ مهر ۱۳۶۱).
۳۸۹. «تلگرام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به بیمارستان قلب». کیهان. (۴ بهمن ۱۳۵۸).
۳۹۰. «تلگرام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به تویسرکان». کیهان. (۱۱ آبان ۱۳۵۷).
۳۹۱. «تلگرام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به حجت الاسلام سید محمدباقر حکیم». کیهان. (۱ تیر ۱۳۶۲).
۳۹۲. «تلگرام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به حجت الاسلام هاشمی رفسنجانی». اطلاعات. (۶ خرداد ۱۳۵۸).
۳۹۳. «تلگرام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به حضور امام امت». کیهان. (۱۳ تیر ۱۳۶۱).
۳۹۴. «تلگرام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به رئیس جمهور». کیهان. (۹ فروردین ۱۳۵۹).
۳۹۵. «تلگرام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به محضر امام در رابطه با شهادت آیت الله صدوقی». جمهوری اسلامی. (۱۳ تیر ۱۳۶۱).
۳۹۶. «تلگرام آیت الله العظمی مرعشی نجفی به مراکز اسلامی اندونزی». (چهارشنبه، ۷

آذر ۱۳۵۸). ص ۱۰.

۳۹۷. «تلگرام آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به نخست‌وزیر». اطلاعات. (۲۵ فروردین ۱۳۶۰).

۳۹۸. «تلگرام آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به نخست‌وزیر». کیهان. (۲۰ مهر ۱۳۶۰).

۳۹۹. «تلگرام آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در رابطه با شهادت ۶ تن از اعضای خانواده

آیت‌الله حکیم». اطلاعات. (۱ تیر ۱۳۶۲).

۴۰۰. «تلگرام آیت‌الله العظمی نجفی به آیت‌الله خویی و احمد حسن البکر». کیهان. (۱۳ مهر

۱۳۵۷).

۴۰۱. «تلگرام آیت‌الله العظمی نجفی به روحانیون درباره حادثه همدان». کیهان. (۴ آبان

۱۳۵۷).

۴۰۲. «تلگرام آیت‌الله العظمی نجفی به ژیسکاردستن». کیهان. (۱۶ مهر ۱۳۵۷).

۴۰۳. «تلگرام آیت‌الله العظمی نجفی مرعشی به آیت‌الله العظمی خوئی». انقلاب اسلامی.

(۱۹ فروردین ۱۳۵۹).

۴۰۴. «تلگرام آیت‌الله مرعشی نجفی به امام امت». جمهوری اسلامی. (۶ مهر ۱۳۵۹).

۴۰۵. «تلگرام آیت‌الله مرعشی نجفی به امام به مناسبت روز ۱۲ فروردین». کیهان.

(۱۵ فروردین ۱۳۶۰).

۴۰۶. «تلگرام امام امت به آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (۱۶ فروردین ۱۳۶۰).

۴۰۷. «تلگرام امام خمینی به آیت‌الله العظمی مرعشی». انقلاب اسلامی. (۱۸ اسفند ۱۳۵۸).

۴۰۸. «تلگرام امام خمینی به آیت‌الله مرعشی نجفی». کیهان. (۱۶ فروردین ۱۳۶۰).

۴۰۹. «تلگرام تبریک آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به حضور امام خمینی به مناسبت

پیروزیهای اخیر رزمندگان اسلام». کیهان. (۲۱ اردیبهشت ۱۳۶۱).

۴۱۰. «تلگرام تبریک آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به امام خمینی». جمهوری اسلامی.

(۱۷ دی ۱۳۵۹).

۴۱۱. «تلگرام تبریک آیت‌الله مرعشی نجفی به امام خمینی». جمهوری اسلامی.

(۲۵ فروردین ۱۳۵۹).

۴۱۲. «تلگرام تبریک و تسلیت حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به امام خمینی». اطلاعات. (۱۰ شهریور ۱۳۶۰).

۴۱۳. «تلگرام تسلیت آیت الله العظمی شهاب الدین مرعشی نجفی به نمایندگان ولی فقیه در گیلان و زنجان». اطلاعات. (شنبه، ۲ تیر ۱۳۶۹). ص ۳.

۴۱۴. «تلگرام تسلیت آیت الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (۱۹ اسفند ۱۳۶۰).

۴۱۵. «تلگرام تسلیت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به امام امت». اطلاعات. (۲۳ شهریور ۱۳۶۰).

۴۱۶. «تلگرام تسلیت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به امام جمعه ایلام». جمهوری اسلامی. (۱۷ خرداد ۱۳۶۱).

۴۱۷. «تلگرام تسلیت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به مهندس بازرگان». اطلاعات. (۲۲ اردیبهشت ۱۳۶۰).

۴۱۸. «تلگرام تسلیت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به مهندس بازرگان». کیهان. (۲۲ اردیبهشت ۱۳۶۰).

۴۱۹. «تلگرام تسلیت آیت الله العظمی نجفی مرعشی به امام امت». کیهان. (۲۲ شهریور ۱۳۶۰).

۴۲۰. «تلگرام تسلیت انمه جمعه استان فارس به مناسبت رحلت حضرت آیت الله مرعشی نجفی». رسالت. (۱۳ شهریور ۱۳۶۹).

۴۲۱. «تلگرام تسلیت حجت الاسلام والمسلمین حاج سید احمد خمینی به مناسبت رحلت حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (۸ شهریور ۱۳۶۹).

۴۲۲. «تلگرام تسلیت رئیس قوه قضائیه». اطلاعات. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹).

۴۲۳. «تلگرام تسلیت مرجع عالیقدر حضرت آیت الله العظمی آقای مرعشی نجفی دامت برکاته در حادثه مولمه همدان از قم». ندای میهن. (۲۰ آبان ۱۳۵۷).

۴۲۴. «تلگرام تسلیت و تبریک آیت الله مرعشی نجفی به امام خمینی». کیهان. (۱۰ شهریور

۱۳۶۰).

۴۲۵. «تلگرام تشکر آیت الله العظمی مرعشی نجفی به حجت الاسلام والمسلمین حاج سید احمد خمینی». اطلاعات. (پنجشنبه، ۲۵ آبان ۱۳۶۸). ص ۲.

۴۲۶. «تلگرام تشکر امام جمعه تهران به حضرات آیات گلپایگانی و مرعشی نجفی». کیهان. (۲۱ تیر ۱۳۶۰).

۴۲۷. «تلگرام تشکر حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به محضر رهبر معظم انقلاب اسلامی و رئیس جمهوری». اطلاعات. (۲۴ آبان ۱۳۶۸). ص ۳.

۴۲۸. «تلگرام حضرت آیت الله العظمی اراکی به حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (۲۰ آبان ۱۳۶۸).

۴۲۹. «تلگرام حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به پاریس». اطلاعات. (۱۷ مهر ۱۳۵۷).

۴۳۰. «تلگرام حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به پاریس». کیهان. (۱۶ مهر ۱۳۵۷).

۴۳۱. «تلگرام حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به علمای خرمشهر». اطلاعات. (یکشنبه، ۱۰ تیر ۱۳۵۸).

۴۳۲. «تلگرام علماء خرمشهر در پاسخ تلگراف حضرت آیت الله العظمی آقای سید شهاب الدین مرعشی نجفی دام ظلّه». کیهان. (یکشنبه، ۱۷ تیر ۱۳۵۸). ص ۷.

۴۳۳. «تلگرام مهم آیات عظام گلپایگانی و مرعشی نجفی به امام». کیهان. (۲۰ شهریور ۱۳۵۹).

۴۳۴. «تلگرام مهم آیات عظام گلپایگانی و مرعشی نجفی به امام». کیهان. (۲۰ شهریور ۱۳۵۹).

۴۳۵. «تلگرامهای آیات عظام گلپایگانی و مرعشی نجفی به فرزند امام جمعه باختران». کیهان. (۲۵ مهر ۱۳۶۱).

۴۳۶. «۷۰ تن از نمایندگان مجلس با آیات عظام منتظری، گلپایگانی و نجفی مرعشی ملاقات کردند». اطلاعات. (۸ خرداد ۱۳۶۲). ص ۲ و ۴.

۴۳۷. «توافقنامه میان کتابخانه و وزارت امور خارجه». شهاب. (سال ۳، شماره ۴، زمستان

۱۳۷۶). ص ۵۲-۵۳.

۴۳۸. «توافقتنامه همکاری فرهنگی میان کتابخانه و انستیتوی شرق شناسی ابوریحان بیرونی». شهاب. (سال ۳، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۶). ص ۳۶.

۴۳۹. «توسعه ساختمان و امکانات کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی». آینه پژوهش. (سال ۱، شماره ۲، مرداد، شهریور ۱۳۶۹). ص ۱۱۳.

۴۴۰. «توضیح دفتر امام و دفتر آیت الله العظمی مرعشی نجفی درباره تقلید از مجتهد در زمان پس از حیات مجتهد». بشر. (۱۸ خرداد ۱۳۶۸).

۴۴۱. «تهیه فیلم زندگانی حضرت رسول اکرم (ص) توهین به معتقدات دینی و مقدسات مسلمین سراسر جهان است». ناهید. (۹ مهر ۱۳۴۰).

۴۴۲. جزایری موسوی، نورالدین محمد بن سید نعمت الله. «رساله اسمعیلیه در تکمیل رساله اسدی». شهاب. (سال ۴، شماره ۱، بهار ۱۳۷۷). ص ۱۰۳-۱۱۸.

۴۴۳. «جمعیت مؤتمر اسلامی از حضرت آیت الله العظمی نجفی مرعشی به عنوان بزرگ ترین شخصیت روحانی شیعه دعوت به عمل آورده که در مجمعی که در بیت المقدس تشکیل می شود شرکت نمایند». ناهید. (۱۰ دی ۱۳۴۰).

۴۴۴. «چاپ فهرست کتابهای خطی بدخشان تاجیکستان از سوی کتابخانه». شهاب. (سال ۳، شماره ۲، تابستان ۱۳۷۶).

۴۴۵. «چشم اندازی بر یکی از گنجینه های اسلامی: کتابخانه عمومی آیت الله العظمی مرعشی نجفی». پیام انقلاب. (شماره ۱۱۴، شنبه، ۱۶ تیر ۱۳۶۳). ص ۵۸-۶۳.

۴۴۶. «چهارمین همایش بین المللی فرسودگی زیست محیطی آثار تاریخی - فرهنگی گشایش یافت». مرمت ۱۲. (سال ۲، شماره ۱۲، آذر ۱۳۷۷). ص ۱-۲.

۴۴۷. «حادثه کرمان یک جنایت بزرگ قرون وسطایی بود». اطلاعات. (۲۷ مهر ۱۳۵۷).

۴۴۸. «حال آیت الله العظمی مرعشی نجفی رو به بهبود است». انقلاب اسلامی. (۱۶ فروردین ۱۳۶۰).

۴۴۹. «حال عمومی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی رو به بهبود است». اطلاعات.

(۲۰ آبان ۱۳۶۸).

۴۵۰. «حامیان رژیم خونخوار بعث عراق از خشم ملت‌های مسلمان آگاهی ندارند». کیهان.

(۲۰ مهر ۱۳۵۹). ص ۹.

۴۵۱. «حامیان عراق از خشم ملت‌های مسلمان در امان نیستند». اطلاعات. (۲۰ مهر ۱۳۵۹).

۴۵۲. حجة الاسلام والمسلمین مقدم. «نقش آیت‌الله مرعشی نجفی در مبارزه با تهاجم

فرهنگی». شهاب. (خرداد ۱۳۷۶). ص ۴۵-۵۱.

۴۵۳. حسینی (ژرفا)، سید ابوالقاسم. «در سوگ آن شهاب». شهاب. (سال ۴، شماره ۱، بهار

۱۳۷۷). ص ۶۰.

۴۵۴. حسینی، محمدعلی. «در محضر استاد». شهاب. (سال ۴، شماره ۱، بهار ۱۳۷۷). ص ۳۷-۳۸.

۴۵۵. «حضرات آیات عظام گلپایگانی و مرعشی نجفی شایعات رادیوهای بیگانه را

شدیداً تکذیب کردند». اطلاعات. (شنبه، ۳۱ اردیبهشت ۱۳۶۷). ص ۲.

۴۵۶. «حضرات آیات عظام گلپایگانی و مرعشی نجفی شایعات منتشره در رسانه‌های

بیگانه را تکذیب کردند». رسالت. (۳۱ اردیبهشت ۱۳۶۷).

۴۵۷. «حضرات آیات عظام مرعشی نجفی و گلپایگانی شهادت آیت‌الله شیرازی را

تبریک و تسلیت گفتند». اطلاعات. (۱۴ اردیبهشت ۱۳۵۹).

۴۵۸. «حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی حوادث کرمان را محکوم کردند». رساخنیز. (۳۰

مهر ۱۳۵۷).

۴۵۹. «حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی حوادث کرمان را محکوم کردند». کیهان. (۳۰ مهر

۱۳۵۷).

۴۶۰. حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی. «ابن اثیر و اسد الغابة». میراث شهاب. (سال ۵،

شماره ۲، تابستان ۱۳۷۸). ص ۲-۴.

۴۶۱. حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی. «الرحلة الاصفهانية». میراث شهاب. (سال ۶،

شماره ۲، تابستان ۱۳۷۹). ص ۲۲-۳۴.

۴۶۲. حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی. «الرحلة الاصفهانية». میراث شهاب. (سال ۷،

- شماره ۱ و ۲، بهار و تابستان ۱۳۸۰). ص ۵-۱۳.
۴۶۳. حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی. «الرحلة السامرائية». میراث شهاب. (سال ۵، شماره ۳ و ۴، پاییز و زمستان ۱۳۷۸). ص ۲-۱۱.
۴۶۴. حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به ایران بازگشتند». اطلاعات. (۶ خرداد ۱۳۵۷).
۴۶۵. حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به قم بازگشتند». اطلاعات. (۲۳ آبان ۱۳۶۸). ص ۳.
۴۶۶. حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی دارفانی را وداع گفت». کیهان هوایی. (۱۴ شهریور ۱۳۶۹). ص ۲ و ۱۵.
۴۶۷. حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی قطع رابطه با آمریکا را به امام تبریک گفتند». انقلاب اسلامی. (۲۴ فروردین ۱۳۵۹).
۴۶۸. حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی. «مستدرک شهداء الفضيلة». میراث شهاب. (سال ۶، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۹). ص ۳-۱۲.
۴۶۹. حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی. «مستدرک شهداء الفضيلة». میراث شهاب. (سال ۷، شماره ۱ و ۲، بهار و تابستان ۱۳۸۰). ص ۱۴-۱۷.
۴۷۰. حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی و سالهای مقدس جنگ تحمیلی». اطلاعات. (پنجشنبه، ۳۱ شهریور ۱۳۷۹).
۴۷۱. حضرت آیت الله العظمی نجفی مرعشی به مناسبت بیست و سومین سال شهادت فدایی اسلام سید عبدالحسین واحدی مجلس بزرگداشتی در شهر مقدس قم برقرار فرمودند». برد ملت. (۲۶ اسفند ۱۳۵۷).
۴۷۲. حضرت آیت الله نجفی بستری شد». کیهان. (۷ دی ۱۳۴۱).
۴۷۳. «حضور آیت الله العظمی مرعشی نجفی در مرقد مطهر حضرت امام خمینی (ره)». اطلاعات. (دوشنبه، ۱۵ آبان ۱۳۶۸).
۴۷۴. «حضور آیت الله العظمی مرعشی نجفی در مرقد مطهر حضرت امام امت». رسالت. (۱۵ آبان ۱۳۶۸).
۴۷۵. «حضور در کنگره کتاب و کتابخوانی». شهاب. (سال ۱، شماره ۱ و ۲، پاییز و زمستان

۱۳۷۴). ص ۱۰.

۴۷۶. «حضور رییس کتابخانه در کنفرانس حفظ و مرمت آثار مکتوب در لندن». شهاب. (سال ۱، شماره ۱ و ۲، پاییز و زمستان ۱۳۷۴).

۴۷۷. «حضور فعال انتشارات کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی در نمایشگاه کتاب». جمهوری اسلامی. (۲۲ اردیبهشت ۱۳۷۵).

۴۷۸. «حضور نیروهای بیگانه در کشورهای اسلامی و منطقه خلیج فارس اسلام و مقدسات مسلمانان را تهدید می کند». اطلاعات. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹).

۴۷۹. «حوزه های علمیه قم و مشهد تعطیل شد». اطلاعات. (۶ آذر ۱۳۵۳).

۴۸۰. خاطره ای از زبان آیت الله العظمی مرعشی نجفی. «ریاض العلماء، این گونه به دست آمد». شهاب. (سال ۴، شماره ۱، بهار ۱۳۷۷). ص ۶۲-۶۳.

۴۸۱. خامه یار، محمد. «فقیه آل یاسین» کیهان. (۱۵ خرداد ۱۳۷۴).

۴۸۲. «خبر مسرت بخش بهبودی آنجناب عیدی بزرگ خداوند سبحان است که به ملت عطا فرمود». جمهوری اسلامی. (۱۴ اسفند ۱۳۵۸).

۴۸۳. «خرید کتب خطی توسط کتابخانه عمومی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره)». رسالت. (۲۹ مرداد ۱۳۷۵).

۴۸۴. «خرید نسخه های خطی». شهاب. (سال ۳، شماره ۴، زمستان ۱۳۷۶). ص ۵۳-۵۴.

۴۸۵. «خرید نسخه های کهن». شهاب. (سال ۴، شماره ۴، زمستان ۱۳۷۷). ص ۵۹-۶۰.

۴۸۶. «خلاصه ای از زندگینامه و مقامات علمی، اخلاقی و عرفانی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی». رسالت. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹).

۴۸۷. «خلیج عربی در دایرة المعارف کمبریج اصلاح می شود». همشهری. (۱۳ اردیبهشت ۱۳۷۶).

۴۸۸. «خواست آیت الله العظمی مرعشی نجفی از ارتش و اکراد». اطلاعات. (۲۹ مرداد ۱۳۵۸).

۴۸۹. «دائرة المعارف کتابخانه های جهان» شناسایی ۹۸ هزار کتابخانه از صدر اسلام تا عصر حاضر». رسالت. (۲۴ اردیبهشت ۱۳۷۵).

۴۹۰. «دانشکده مآخذشناسی کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی (ره) در قم ایجاد خواهد

- شد». سلام. (سه شنبه، ۸ تیر ۱۳۷۲).
۴۹۱. «دانش نیا، پرورش». «باغبان بوستان محمدی». ماهنامه جوان. (شماره ۱۰، تیر و مرداد ۱۳۷۹). ص ۲۸-۳۲.
۴۹۲. «داوطلبان عازم به جبهه با آیات عظام دیدار کردند». جمهوری اسلامی. (چهارشنبه، ۱۲ اسفند ۱۳۶۰).
۴۹۳. «در انتظار مصلح». خبر. (۷ اردیبهشت ۱۳۷۶).
۴۹۴. «در باره مذهب شیعه اثنی عشری آیات عظام قم اعلام نظر کردند». اطلاعات. (یکشنبه، ۱۰ تیر ۱۳۵۸).
۴۹۵. «در تلگرام به آیات عظام گلپایگانی، مرعشی نجفی و شیرازی». انقلاب اسلامی. (۲۳ شهریور ۱۳۵۹).
۴۹۶. «در حاشیه گشایش دومین دور مجلس». کیهان. (۷ خرداد ۱۳۶۳).
۴۹۷. «در حکومت اسلامی کوچک ترین آثار خلاف شرع باقی نگذارید». کیهان. (۵ خرداد ۱۳۵۹).
۴۹۸. «درخواست سفیر اردن برای افزایش تبادلات فرهنگی این کشور با کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) در قم». اطلاعات. (۱۷ شهریور ۱۳۷۵).
۴۹۹. «در سوگ ضیاءدین». هفته نامه بهمن. (۱ اردیبهشت ۱۳۷۵).
۵۰۰. «درگذشت آیت الله سید مرتضی مرعشی نجفی». آینه پژوهش. (سال ۷، شماره ۱، فروردین و اردیبهشت ۱۳۷۵). ص ۹۹-۱۰۰.
۵۰۱. «درگذشت آیت الله العظمی مرعشی نجفی خلأ پرشدنی». خاوران. (سال ۱، شماره ۱، آذر ۱۳۶۹). ص ۳۲-۳۴.
۵۰۲. «درگذشتگان آیت الله العظمی مرعشی نجفی». نشر دانش. (سال ۱۰، شماره ۵، مرداد و شهریور ۱۳۶۹). ص ۱۰۲.
۵۰۳. «در محضر آیت الله آقای نجفی به دین اسلام مشرف شد». کیهان. (۴ مهر ۱۳۴۰).
۵۰۴. «دستخطهای شیخ طوسی، علامه حلی، میرداماد، شیخ بهایی و ... در قم به نمایش

گذاشته شد». کیهان. (۲۵ مرداد ۱۳۷۱).

۵۰۵. «دستگیری و مجازات عوامل جنایت شهر مولتان پاکستان مورد تأکید قرار گرفت».

اطلاعات. (۵ اسفند ۱۳۷۵).

۵۰۶. «دعوت آیات عظام درباره تعطیل فردا». کیهان. (۲۳ مهر ۱۳۵۷).

۵۰۷. «دعوت حضرات آیات عظام اراکی، گلپایگانی و مرعشی نجفی از مردم برای

حضور گسترده در انتخابات ریاست جمهوری و همه‌پرسی اصلاحات قانون

اساسی». اطلاعات. (پنجشنبه، ۵ مرداد ۱۳۶۸). ص ۲.

۵۰۸. «دعوت مجمع روحانیون مبارز تهران از مردم برای شرکت در مراسم هفتمین روز

ارتحال حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (۱۵ شهریور ۱۳۶۹).

۵۰۹. «دعوت مجمع روحانیون مبارز تهران از مردم برای شرکت در مراسم هفتمین روز

ارتحال حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». جمهوری اسلامی. (۱۱ شهریور ۱۳۶۹).

۵۱۰. «دعوت مؤتمر اسلامی فلسطین از آیت‌الله نجفی». کیهان. (۵ دی ۱۳۴۰).

۵۱۱. «دولت جمهوری اسلامی، ۳ روز عزای عمومی اعلام کرد». اطلاعات. (۸ شهریور

۱۳۶۹). ص ۲ و ۳.

۵۱۲. «دولت سه روز عزای عمومی اعلام کرد». کیهان. (۸ شهریور ۱۳۶۹).

۵۱۳. «دومین اطلاعیه از طرف حضرت آیت‌الله العظمی آقای سید شهاب‌الدین نجفی

مرعشی در رابطه شهادت حضرت آیت‌الله قاضی طباطبائی». کیهان. (۱۲ آبان ۱۳۵۸).

۵۱۴. «دهمین سالگرد ارتحال بنیانگذار کتابخانه». میراث شهاب. (سال ۶، شماره ۱، بهار

۱۳۷۹). ص ۱۰۹.

۵۱۵. «دهه مبارک فجر و سالروز انقلاب شکوهمند اسلامی ایران را تبریک می‌گوییم».

اخبار. (۱۹ بهمن ۱۳۷۴).

۵۱۶. «دیدار آیات عظام با امام خمینی». اطلاعات. (سه‌شنبه، ۱۲ تیر ۱۳۵۸).

۵۱۷. «دیدار آیات عظام با حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات.

(۲۷ فروردین ۱۳۶۰).

۵۱۸. «دیدار آیت الله العظمی گلپایگانی با آیت الله العظمی مرعشی نجفی». کیهان. (شنبه)، ۲۷ آبان ۱۳۶۸.
۵۱۹. «دیدار از کتابخانه مجلس شورای اسلامی». شهاب. (تابستان ۱۳۷۵). ص ۹.
۵۲۰. «دیدار امام با آیات عظام شریعتمداری، گلپایگانی و مرعشی نجفی». اطلاعات. (۲۲ آذر ۱۳۵۸).
۵۲۱. «دیدار امام با آیت الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (۱۶ اسفند ۱۳۵۷).
۵۲۲. «دیدار با آیات عظام گلپایگانی و مرعشی نجفی». کیهان. (۲۹ خرداد ۱۳۶۱).
۵۲۳. «دیدار با آیت الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (۸ خرداد ۱۳۶۲).
۵۲۴. «دیدار با آیت الله العظمی مرعشی نجفی». رسالت. (شنبه ۲۷ آبان ۱۳۶۸).
۵۲۵. «دیدار پرفسور اسپازیتو از کتابخانه». شهاب. (سال ۳، شماره ۴، زمستان ۱۳۷۶). ص ۵۴.
۵۲۶. «دیدار جمعی از شخصیت‌های خارجی از کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (۲۵ اردیبهشت ۱۳۷۶).
۵۲۷. «دیدار جورج جرداق نویسنده برجسته لبنانی». شهاب. (بهار ۱۳۷۵). ص ۶.
۵۲۸. «دیدار حجت الاسلام سید احمد خمینی و گروه‌هایی از اهالی آذربایجان، همدان و قزوین با آیات عظام گلپایگانی، نجفی و آیت الله منتظری». کیهان. (۲ آبان ۱۳۶۰).
۵۲۹. «دیدار حجت الاسلام واعظ طبسی با حضرات آیت الله العظمی مرعشی نجفی در قم». اطلاعات. (۲۳ خرداد ۱۳۶۲).
۵۳۰. «دیدار حجت الاسلام حاج سید محمود مرعشی با حجت الاسلام سید احمد خمینی». رسالت. (۱۲ تیر ۱۳۶۸).
۵۳۱. «دیدار خصوصی امام و آیت الله نجفی مرعشی». جمهوری اسلامی. (۹ مرداد ۱۳۵۸).
۵۳۲. «دیدار دانش آموزان کردستان با آیت الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (۲۷ خرداد ۱۳۶۱).
۵۳۳. «دیدار دبیر کل کمیسیون حقوق بشر اندونزی». شهاب. (سال ۲، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۵). ص ۱۴-۱۵.

۵۳۴. «دیدار دکتر حسن روحانی». شهاب. (بهار ۱۳۷۵). ص ۵.
۵۳۵. «دیدار دوست». نوزده دی. (۱۱ شهریور ۱۳۷۰).
۵۳۶. «دیدار رئیس شورای تبلیغات دولت و رئیس انجمن روابط عمومی ایران از کتابخانه». شهاب. (تابستان ۱۳۷۵). ص ۵.
۵۳۷. «دیدار رئیس کتابخانه ملی سوریه». شهاب. (بهار ۱۳۷۵). ص ۵.
۵۳۸. «دیدار رئیس مجلس با آیات عظام در قم». کیهان. (۱ مهر ۱۳۶۸).
۵۳۹. «دیدار رئیس مجلس با حضرات آیات عظام در قم». رسالت. (۱ مهر ۱۳۶۸).
۵۴۰. «دیدار رهبر تیجانیهای افریقا با حضرات آیات عظام گلپایگانی و مرعشی نجفی». رسالت. (پنجشنبه، ۱۹ مرداد ۱۳۶۸).
۵۴۱. «دیدار رهبر مذهبی آرامنه جهان». شهاب. (سال ۱، شماره ۱ و ۲، پاییز و زمستان ۱۳۷۴). ص ۶.
۵۴۲. «دیدار رییس فرهنگستان زبان ملی پاکستان». شهاب. (سال ۲، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۵). ص ۱۶.
۵۴۳. «دیدار رییس فرهنگستان زبان و ادب فارسی». شهاب. (سال ۱، شماره ۱ و ۲، پاییز و زمستان ۱۳۷۴). ص ۷.
۵۴۴. «دیدار رییس کتابخانه مجلس شورای اسلامی». شهاب. (سال ۲، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۵). ص ۲۵.
۵۴۵. «دیدار رییس مجلس شورای اسلامی». شهاب. (سال ۲، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۵). ص ۳-۴.
۵۴۶. «دیدار سفیر ایتالیا». شهاب. (سال ۲، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۵). ص ۲۳.
۵۴۷. «دیدار سید احمد خمینی با آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (۲۷ فروردین ۱۳۶۰).
۵۴۸. «دیدار شخصیت‌های اسلامی روسیه از کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در قم». اطلاعات. (شنبه، ۱۳ آبان ۱۳۷۴).

۵۴۹. «دیدار شخصیت‌های مذهبی لبنان از کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) در قم». اطلاعات. (۱۷ شهریور ۱۳۷۵).
۵۵۰. «دیدار علامه فضل الله با آیات عظام نجفی مرعشی و گلپایگانی در قم». رسالت. (۲۱ تیر ۱۳۶۸).
۵۵۱. «دیدار فرزند آیت الله العظمی مرعشی با امام». کیهان. (سه شنبه، ۱۲ اسفند ۱۳۵۹).
۵۵۲. «دیدار کارکنان کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی با رئیس مجلس». خبر. (۲۸ اردیبهشت ۱۳۷۷).
۵۵۳. «دیدار کارکنان کتابخانه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی با رئیس مجلس شورای اسلامی». ابرار. (۲۸ اردیبهشت ۱۳۷۷).
۵۵۴. «دیدار لوئیس فراخان از کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی». اخبار. (۲۵ بهمن ۱۳۷۴).
۵۵۵. «دیدار لوییس فراخان - رهبر سیاهپوستان آمریکا - از کتابخانه». شهاب. (سال ۱، شماره ۱ و ۲، پاییز و زمستان ۱۳۷۴). ص ۲۷ - ۲۸.
۵۵۶. «دیدار مدیر مدرسه اسلامی مسکو از کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی». اطلاعات. (۱۶ تیر ۱۳۷۵).
۵۵۷. «دیدار مسئولان و کارکنان کتابخانه مرحوم آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) با آقای هاشمی رفسنجانی». جمهوری اسلامی. (پنجشنبه، ۲۷ مهر ۱۳۷۴).
۵۵۸. «دیدار مسئولان و کارکنان کتابخانه باریس جمهور». شهاب. (سال ۱، شماره ۱ و ۲، پاییز و زمستان ۱۳۷۴). ص ۴ - ۵.
۵۵۹. «دیدار مشاور وزیر کشور». شهاب. (سال ۲، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۵). ص ۲۶.
۵۶۰. «دیدار مقام معظم رهبری از نمایشگاه کتابخانه». شهاب. (سال ۱، شماره ۱ و ۲، پاییز و زمستان ۱۳۷۴). ص ۳.
۵۶۱. «دیدار میهمانان خارجی با آیات عظام گلپایگانی و مرعشی نجفی». کیهان. (۲۱ بهمن ۱۳۶۰).
۵۶۲. «دیدار میهمانان شرکت کننده در کنگره بین المللی کتابداران از کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی». کیهان. (یکشنبه، ۴ تیر ۱۳۷۴).

۵۶۳. «دیدار میهمانان هفته وحدت با آیات عظام در قم». کیهان. (۲۶ دی ۱۳۶۰).
۵۶۴. «دیدار نمایندگان مجلس با آیات عظام گلپایگانی، مرعشی و آیت‌الله مشکینی». کیهان. (۸ خرداد ۱۳۶۲).
۵۶۵. «دیدار وزرای امور خارجه و کار تاجیکستان». شهاب. (سال ۳، شماره ۱، بهار ۱۳۷۶). ص ۱۱.
۵۶۶. «دیدار وزرای نفت و امور خارجه با حضرات آیات عظام در قم». اطلاعات. (۸ خرداد ۱۳۶۲).
۵۶۷. «دیدار وزرای نفت و خارجه با آیات عظام در قم». کیهان. (۸ خرداد ۱۳۶۲).
۵۶۸. «دیدار وزیر امور مذهبی بنگلادش». شهاب. (سال ۳، شماره ۱، بهار ۱۳۷۶). ص ۴۷.
۵۶۹. «دیدار وزیر دیانت ترکیه». شهاب. (سال ۱، شماره ۱ و ۲، پاییز و زمستان ۱۳۷۴). ص ۶.
۵۷۰. «دیدار وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی از کتابخانه». شهاب. (تابستان ۱۳۷۵). ص ۳.
۵۷۱. «دیدار وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی از کتابخانه». شهاب. (سال ۴، شماره ۴، زمستان ۱۳۷۷). ص ۵۹.
۵۷۲. «دیدار وزیر مشاور در امور دینی بنگلادش از کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در قم». اطلاعات. (۲۸ خرداد ۱۳۷۶).
۵۷۳. «دیدار هیأت مسلمانان آذربایجان شوروی با حضرات آیات عظام». رسالت. (۱ مهر ۱۳۶۸).
۵۷۴. «دیدار هیأت سازمان ملل متحد». شهاب. (سال ۳، شماره ۱، بهار ۱۳۷۶). ص ۵۲.
۵۷۵. «دیدار هیأتی از مسلمانان آذربایجان شوروی با حضرات آیات عظام در قم». اطلاعات. (۱۳۶۷).
۵۷۶. «دیدار ۴ هیأت خارجی از کتابخانه آیت‌الله العظمی نجفی مرعشی در قم». اطلاعات. (۴ اردیبهشت ۱۳۷۶).
۵۷۷. «دیدار یک هیأت عالی‌رتبه آفریقایی از کتابخانه بزرگ آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (آذر ۱۳۷۶).
۵۷۸. «دیزجی زنجانی، اسماعیل بن ابراهیم». «امالی دیزجی». شهاب. (سال ۴، شماره ۱، بهار

۱۳۷۷). ص ۴۹-۵۰.

۵۷۹. «رئیس جمهور در خطبه های نماز جمعه تهران». رسالت. (۱۱ شهریور ۱۳۶۸).
۵۸۰. «رئیس جمهوری: جایگاه پر افتخار فرهنگی ایران در عرصه جهانی، باید حفظ و تقویت شود». اطلاعات. (پنجشنبه، ۲۷ مهر ۱۳۷۴).
۵۸۱. «رئیس جمهوری: کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی از افتخارات بزرگ تشیع است». خبر. (۱۰ تیر ۱۳۷۷).
۵۸۲. «رئیس جمهوری و حجت الاسلام والمسلمین حاج سید احمد خمینی یادگار گرامی امام از حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی عیادت کردند». اطلاعات. (۱۶ آبان ۱۳۶۸).
۵۸۳. رئیس کتابخانه حضرت آیت الله مرعشی. «یونسکو نوشتن اسناد روی کاغذهای اسیدی را ممنوع می کند». مرمت. ۱۳. (سال ۲، شماره ۱۳، آذر ۱۳۷۷). ص ۳.
۵۸۴. «رئیس مجلس: آیت الله العظمی مرعشی نجفی از شخصیت های استثنایی تاریخ هستند». اطلاعات. (دوشنبه، ۲۸ اردیبهشت ۱۳۷۷).
۵۸۵. «رئیس مجلس خبرگان، حضور نیروهای آمریکایی را در منطقه خلیج فارس محکوم کرد». اطلاعات. (۱۳ شهریور ۱۳۶۹).
۵۸۶. «رئیس مجلس شورای اسلامی با آیات عظام گلپایگانی، اراکی و مرعشی نجفی دیدار کرد». اطلاعات. (شنبه، ۱ مهر ۱۳۶۸). ص ۲.
۵۸۷. «رئیس مجلس شورای اسلامی با آیات عظام گلپایگانی، مرعشی نجفی و آیت الله مشکینی دیدار کرد». کیهان. (سه شنبه، ۱۴ فروردین ۱۳۶۳). ص ۳.
۵۸۸. «رحلت آیت الله العظمی مرعشی نجفی». کیهان. (پنجشنبه، ۸ شهریور ۱۳۶۹).
۵۸۹. رضوی، سید ذوالقدر. «احوال و آثار». ادبی کائنات. (ربیع الثانی ۱۳۱۱). ص ۱۲-۲۴.
۵۹۰. رفیعی، حسین. «شهاب وحدت». میراث شهاب. (سال ۵، شماره ۱، بهار ۱۳۷۸). ص ۵۳-۵۹.
۵۹۱. رفیعی، حسین. «شیفته خدمت». شهاب. (سال ۴، شماره ۱، بهار ۱۳۷۷). ص ۵۱-۵۸.
۵۹۲. رفیعی، حسین. «گزارشی از دائرة المعارف کتابخانه های جهان». میراث شهاب. (سال

- ۶، شماره ۱، بهار ۱۳۷۹). ص ۱۰۴-۱۰۰.
۵۹۳. رفیعی علامرودشتی، علی. «الرحلة الاصفهانية». میراث شهاب. (سال ۶، شماره ۱، بهار ۱۳۷۹). ص ۳۱-۴۲.
۵۹۴. رفیعی علامرودشتی، علی. «الرحلة الاصفهانية». میراث شهاب. (سال ۶، شماره ۴، زمستان ۱۳۷۹). ص ۳-۱۳.
۵۹۵. رفیعی علامرودشتی، علی. «دو یار دیرین: نگاهی به روابط امام خمینی و آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». میراث شهاب. (سال ۵، شماره ۱، بهار ۱۳۷۸). ص ۸-۳۸.
۵۹۶. رفیعی علامرودشتی، علی. «کتابخانه عمومی حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». کران. (سال ۱، شماره ۱، بهار ۱۳۷۳). ص ۴۸-۶۶.
۵۹۷. روابط عمومی کتابخانه. «فهرست انتشارات کتابخانه». میراث شهاب. (سال ۷، شماره ۱ و ۲، بهار و تابستان ۱۳۸۰). ص ۱۴۲-۱۴۸.
۵۹۸. روابط عمومی کتابخانه. «گنجینه شهاب». میراث شهاب. (سال ۶، شماره ۲، تابستان ۱۳۷۹). ص ۳۵-۶۲.
۵۹۹. روابط عمومی و امور بین الملل کتابخانه. «کتابخانه بزرگ حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره)». صحیفه حوزه. (شماره ۲۴، ۱۰ اردیبهشت ۱۳۸۰). ص ۸.
۶۰۰. «روحانیون از نخست وزیر حمایت نمی‌کنند». اطلاعات. (۱ بهمن ۱۳۵۷).
۶۰۱. «روحانیون و جوانان رزمنده قم با آیات عظام ملاقات کردند». اطلاعات. (۱۲ اسفند ۱۳۶۰).
۶۰۲. «رهاورد سفر به مالزی». شهاب. (سال ۳، شماره ۴، زمستان ۱۳۷۶). ص ۵۴.
۶۰۳. «رهبر انقلاب و مراجع تقلید چگونه رأی دادند». اطلاعات. (۱۱ فروردین ۱۳۵۸).
۶۰۴. «رهبر: نظام مبتنی بر شریعت اسلام، ضامن اجرای عدالت و ترویج ارزشهای والای انسانی و حمایت از مظلومین است». کیهان. (۳۱ خرداد ۱۳۶۸).
۶۰۵. «رهنمودهای آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به نمایندگان مجلس شورای اسلامی». اطلاعات. (۵ خرداد ۱۳۵۹).

۶۰۶. «زنانی که به آیت‌الله مرعشی نجفی اجازه نقل روایت دادند». مجله زن روز. (۱۴ مهر ۱۳۷۵).
۶۰۷. «زندگی پرافتخار آیت‌الله العظمیٰ مرعشی». درسهایی از مکتب اسلام. (سال ۳۰، شماره ۶، مهر ۱۳۶۹). ص ۳۹ ویژه.
۶۰۸. «زندگینامه آیت‌الله العظمیٰ مرعشی نجفی». باسدار اسلام. (شماره ۱۰۶، مهر ۱۳۶۹). ص ۱۲ و ۱۳.
۶۰۹. «زندگینامه حضرت آیت‌الله العظمیٰ مرعشی نجفی». اطلاعات. (۸ شهریور ۱۳۶۹).
۶۱۰. «زندگینامه و مقام علمی آیت‌الله العظمیٰ مرعشی نجفی به روایت استاد جعفر سبحانی». رسالت. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹).
۶۱۱. «زیارت آیت‌الله العظمیٰ مرعشی نجفی از مزار مطهر امام خمینی». رسالت. (دوشنبه، ۱۵ آبان ۱۳۶۸).
۶۱۲. «سالگرد ارتحال آیت‌الله العظمیٰ مرعشی نجفی در قم برگزار شد». اطلاعات. (۹ خرداد ۱۳۷۷).
۶۱۳. «سالگرد ضایعه بزرگ ارتحال فقیه اهل بیت آیت‌الله العظمیٰ نجفی مرعشی قدس سره». ندای قومس. (۶ شهریور ۱۳۷۰).
۶۱۴. «ستاره پر نور آسمان فقاقت». کیهان. (۶ شهریور ۱۳۷۳).
۶۱۵. سجادی نسب، سید محسن. «شهاب شریعت». اطلاعات. (۲ خرداد ۱۳۷۸).
۶۱۶. «سخنان حضرات آیات گلپایگانی، مرعشی نجفی، منتظری، مشکینی و صانعی هنگام رأی دادن در قم». کیهان. (۲۷ فروردین ۱۳۶۳).
۶۱۷. «سخنان مهم آیات عظام گلپایگانی، مرعشی و منتظری در دیدار با میهمانان خارجی دهه فجر». کیهان. (پنجشنبه، ۲۱ بهمن ۱۳۶۱). ص ۵۴.
۶۱۸. سعید الباقر، صاحب ناصر. «تأیین و إحياء». شهاب. (سال ۴، شماره ۱، بهار ۱۳۷۷). ص ۶۱.
۶۱۹. «سفیر سودان از کتابخانه آیت‌الله العظمیٰ مرعشی دیدن کرد». جمهوری اسلامی. (شنبه، ۳۰ آبان ۱۳۷۷).

۶۲۰. سمایی حائری، محمد. «اجازه‌کبیر». شهاب. (سال ۴، شماره ۱، بهار ۱۳۷۷). ص ۷۱-۷۳.
۶۲۱. «سیدالحکماء مرعشی، سازنده نخستین دندان مصنوعی در ایران». کیهان. (۲۳ شهریور ۱۳۷۴).
۶۲۲. «شرحی از زندگانی آیت‌الله العظمی سید شهاب‌الدین مرعشی نجفی». پیام انقلاب. (سال ۵، شماره ۱۱۸، شنبه، ۱۰ شهریور ۱۳۶۳). ص ۱۲-۱۷.
۶۲۳. «شرحی بر زندگانی پربرکت زین‌العلما و المجتهدین آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی: از خصوصیات معظم‌له آنکه ایشان فوق‌العاده خوش‌برخورد و دارای سجایای اخلاقی بی‌شماری هستند». پیام انقلاب. (شماره ۱۱۷، شنبه، ۲۷ مرداد ۱۳۶۳). ص ۱۰-۱۵.
۶۲۴. «شرکت آیات عظام مرعشی نجفی، مشکینی و گلپایگانی در انتخابات دیروز». کیهان. (۳ مرداد ۱۳۶۰).
۶۲۵. «شرکت حضرات آیات عظام، اراکی، گلپایگانی و مرعشی نجفی در انتخابات». اطلاعات. (۷ مرداد ۱۳۶۸).
۶۲۶. «شرکت کتابخانه در چهار نمایشگاه شهری». شهاب. (سال ۱، شماره ۱ و ۲، پاییز و زمستان ۱۳۷۴). ص ۱۰-۱۱.
۶۲۷. «شرکت واحد انتشارات در نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران». شهاب. (بهار ۱۳۷۵). ص ۱۳.
۶۲۸. «شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی و کتابخانه حضرت آیت‌الله نجفی مرعشی به شیوه غیر دولتی اداره می‌شود». اطلاعات. (سه شنبه، ۲۹ مهر ۱۳۷۶).
۶۲۹. «شهاب آسمان دین و عرفان». رسالت. (یکشنبه، ۱۸ تیر ۱۳۷۴).
۶۳۰. «شهر مقدس قم میراث‌گرانهایی از گنجینه علوم اسلامی است». اطلاعات. (۱ آذر ۱۳۷۵).
۶۳۱. «شهریار، شعرت را بخوان!». ابرار. (چهارشنبه، ۱ بهمن ۱۳۷۶).
۶۳۲. «شهریار، شعرت را بخوان!». اطلاعات. (یکشنبه، ۲۹ فروردین ۱۳۷۲). ص ۱۰.
۶۳۳. «شیوه‌های آفت‌زدایی و مرمت آثار کاغذی در کتابخانه حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». دنیای کتاب. (مرداد ۱۳۷۵).

۶۳۴. صحتی سردرودی، محمد. «در سایه احقاق الحق». شهاب. (سال ۴، شماره ۱، بهار ۱۳۷۷). ص ۶۴-۷۰.
۶۳۵. صحتی سردرودی، محمد. «نظری به منیة الرجال». میراث شهاب. (سال ۵، شماره ۱، بهار ۱۳۷۸). ص ۱۸۴-۱۸۷.
۶۳۶. «طالقانی از دیدگاه امام، مراجع عظام، علما و شخصیت‌های اسلامی». (پنجشنبه، ۲۲ شهریور ۱۳۵۸). ص ۱۱.
۶۳۷. «طلاب، دانشجویان و دانش آموزان، از برپایی نمایشگاه‌های کتاب در قم استقبال کردند». اطلاعات. (۱۲ آبان ۱۳۷۵).
۶۳۸. «عدم وجود معنویت در روابط اقتصادی اجتماعی و سیاسی نگران‌کننده است». رسالت. (۲۰ خرداد ۱۳۷۵).
۶۳۹. «عده کثیری از عزاداران بر مزار حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (قدس سره) به نوحه خوانی پرداختند». اطلاعات. (شنبه، ۱۰ شهریور ۱۳۶۹). ص ۲.
۶۴۰. «عزای عمومی به مناسبت درگذشت آیت الله العظمی مرعشی نجفی». کیهان هوایی. (چهارشنبه، ۱۴ شهریور ۱۳۶۹). ص ۲.
۶۴۱. علوی، عادل. «امام حسین کاشیدانی». عشاق اهل بیت. (شماره ۲، محرم، صفر، ربیع الاول ۱۳۱۵). ص ۲۱-۲۴.
۶۴۲. علوی، عادل. «القصاص علی ضوء القرآن و السنة». ماهنامه بصائر. (سال ۲، شماره ۱۴ و ۱۵، آذر و دی ۱۳۷۴). ص ۷۹.
۶۴۳. علوی، عادل. «درس خارج آیت الله العظمی مرعشی نجفی». شهاب. (سال ۴، شماره ۱، بهار ۱۳۷۷). ص ۳۹-۴۰.
۶۴۴. «عملکرد کتابخانه در سال ۱۳۷۶». شهاب. (سال ۳، شماره ۴، زمستان ۱۳۷۶). ص ۵۰-۵۱.
۶۴۵. «عملیات توسعه کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی آغاز شد». کیهان. (۲۴ تیر ۱۳۶۹).
۶۴۶. «عیادت رئیس جمهور از آیت الله العظمی مرعشی نجفی در بیمارستان خاتم الانبیاء». کیهان. (سه شنبه، ۱۶ آبان ۱۳۶۸). ص ۲.

۶۴۷. «عیادت رئیس مجلس از آیت‌الله العظمی مرعشی». کیهان. (چهارشنبه، ۱۷ آبان ۱۳۶۸). ص ۲.
۶۴۸. «عیادت مقام معظم رهبری و رئیس مجلس شورای اسلامی از حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (۱۷ آبان ۱۳۶۸).
۶۴۹. «عیادت مقام معظم رهبری و رؤسای جمهور و مجلس از آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». رسالت. (۱۷ آبان ۱۳۶۸).
۶۵۰. «غرفة مكتبة آیت‌الله العظمی المرعشی النجفی فی المعرض». نامه کتاب. (۲۶ اردیبهشت ۱۳۷۵).
۶۵۱. فاطمی، سید حسن. «از لابه‌لای کتابهای کتابخانه». شهاب. (سال ۴، شماره ۱، بهار ۱۳۷۷). ص ۹۳-۱۰۲.
۶۵۲. «فتاوی آیات عظام اراکی، گلپایگانی و مرعشی در مورد وضعیت نماز و روزه ساکنان بلاد کبیره». کیهان. (۱۴ فروردین ۱۳۶۹).
۶۵۳. «فتاوی آیات عظام گلپایگانی، اراکی و مرعشی نجفی پیرامون کفن و دفن و غسل میت». رسالت. (۳ تیر ۱۳۶۹).
۶۵۴. «فتاوی آیات عظام اراکی، گلپایگانی و مرعشی در مورد وضعیت نماز و روزه ساکنان بلاد کبیره». کیهان. (۸ فروردین ۱۳۶۹).
۶۵۵. «فتاوی آیات عظام اراکی، گلپایگانی و مرعشی در مورد وضعیت نماز و روزه ساکنان بلاد کبیره». کیهان. (۱۴ فروردین ۱۳۶۹).
۶۵۶. «فتاوی آیات عظام گلپایگانی اراکی و مرعشی نجفی درباره فطره اعلام شد». رسالت. (۲۶ اردیبهشت ۱۳۶۹).
۶۵۷. «فتاوی آیات عظام گلپایگانی، مرعشی نجفی و شیرازی». اطلاعات. (۲۶ خرداد ۱۳۶۰).
۶۵۸. «فرازهایی از وصیتنامه الهی - اخلاقی فقیه اهل‌البیت حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی قدس سره الشریف». رسالت. (۲۲ تیر ۱۳۷۳).
۶۵۹. «فردا درسهای حوزه علمیه قم تعطیل می‌شود». رسالت. (۲۹ آبان ۱۳۷۵).

۶۶۰. «فرهنگبان بزرگ میراث اسلامی». رسالت. (۱۸ خرداد ۱۳۷۶). ص ۱.
۶۶۱. «فرهنگبان بزرگ میراث اسلامی». کیهان. (۳ تیر ۱۳۷۵).
۶۶۲. «فرهنگیان بزرگ میراث اسلامی». رسالت. (۱۸ خرداد ۱۳۷۶). ص ۲-۴.
۶۶۳. «فضای مناسب علمی، توسعه دانش و فرهنگ اهل علم برای طرح اندیشه‌ها، آرامش خاطر داشته باشند». ابرار. (چهارشنبه، ۱۸ بهمن ۱۳۷۴).
۶۶۴. «فقیه آل یاسین». کیهان. (۱۵ تیر ۱۳۷۴).
۶۶۵. «فهرست کتابهای خطی جهان در کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی منتشر شد». کیهان. (پنجشنبه، ۱۵ شهریور ۱۳۸۰).
۶۶۶. «فهرست نسخه‌های خطی (جلد ۲۶)». رسالت. (۹ اسفند ۱۳۷۵).
۶۶۷. «فهرستی از کتب خطی جهان توسط کتابخانه آیت‌الله مرعشی در قم منتشر شد». جمهوری اسلامی. (پنجشنبه، ۱۵ شهریور ۱۳۸۰).
۶۶۸. «قرن چهاردهم هجری برای بشریت رنج آور بود». کیهان. (۲۷ آبان ۱۳۵۸).
۶۶۹. «قم: بازدید از کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی». اخبار. (۱ دی ۱۳۷۶).
۶۷۰. «قم دیشب مرکز مهم‌ترین مذاکرات رهبران روحانیت بود». بامداد. (چهارشنبه، ۳۰ خرداد ۱۳۵۸).
۶۷۱. قیصر امروهوری، سید محمودحسن. «قطعه تاریخ». ادبی کائنات. (ربیع‌الثانی ۱۳۱۱).
- ص ۱۰-۱۱.
۶۷۲. «کتاب؛ تنها معجزه اسلام». قدس. (۲۲ آبان ۱۳۷۵).
۶۷۳. «کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی از ذخایر علمی و عرفانی بزرگ جهان اسلام است». اطلاعات. (۷ بهمن ۱۳۷۵).
۶۷۴. «کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی مجهز به دستگاه اسکنر تصویربرداری شد». جمهوری اسلامی. (۳ خرداد ۱۳۷۶).
۶۷۵. «کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی باعث افتخار مسلمانان جهان است». کیهان. (۲۰ خرداد ۱۳۷۶).

۶۷۶. «کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی با ۱۴۰ هزار کتاب چاپی و خطی غنی ترین کتابخانه جهان از نظر کتب علمی و فقه اسلامی است». جمهوری اسلامی. (یکشنبه، ۲۱ اسفند ۱۳۶۲).
۶۷۷. «کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی به شبکه بین المللی اطلاعات راه پیدا کرد». همشهری. (۴ آذر ۱۳۷۴).
۶۷۸. «کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی به شبکه بین المللی اطلاع رسانی پیوست». ایران. (۲۱ آذر ۱۳۷۴).
۶۷۹. «کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) ۶۰ هزار عنوان کتاب دارد». ایران. (۱۸ آذر ۱۳۷۹).
۶۸۰. «کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی». کیهان هوایی. (چهارشنبه، ۲۶ مرداد ۱۳۶۷). ص ۱۸.
۶۸۱. «کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی، گنجینه‌ای با ارزش برای محققان و دانشمندان است». اطلاعات. (شنبه، ۱۶ دی ۱۳۷۴).
۶۸۲. «کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی نقش برجسته‌ای در توسعه تحقیقات علوم دینی در جهان دارد». رسالت. (۲۷ مهر ۱۳۷۴). ص ۲.
۶۸۳. «کتابخانه آیت الله مرعشی مجهز به دستگاه اسکنر تصویربرداری شد». جمهوری اسلامی. (۳ خرداد ۱۳۷۶).
۶۸۴. «کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی (ره) قهرمان فوتبال گل کوچک جام شاهد قم». گزارش هفته. (شنبه، ۲۱ آبان ۱۳۷۳).
۶۸۵. «کتابخانه آیت الله نجفی به زودی به شبکه بین المللی اطلاع رسانی متصل می شود». رسالت. (۲۷ آبان ۱۳۷۴).
۶۸۶. «کتابخانه بزرگ آیت الله مرعشی نجفی (ره) چندین جلد نمایه برای علاقه‌مندان منتشر کرده است». همشهری. (۱۸ آذر ۱۳۷۸).
۶۸۷. «کتابخانه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی از بزرگ‌ترین کتابخانه‌های جهان است». اطلاعات. (۲ تیر ۱۳۷۵).

۶۸۸. «کتابخانه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی پشتوانه نظام است». ابرار. (۲ تیر ۱۳۷۵).
۶۸۹. «کتابخانه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) ۶۰ هزار عنوان کتاب دارد». جمهوری اسلامی. (دوشنبه، ۲ اسفند ۱۳۷۸). ص ۱۰.
۶۹۰. «کتابخانه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی مورد بازدید رهبر مذهبی ارمنه جهان قرار گرفت». اطلاعات. (۲۸ دی ۱۳۷۴).
۶۹۱. «کتابخانه در نشریات». شهاب. (بهار ۱۳۷۵). ص ۱۶.
۶۹۲. «کتابخانه در نشریات». شهاب. (تابستان ۱۳۷۵). ص ۲۱.
۶۹۳. «کتابخانه در یک نگاه». شهاب. (آبان ۱۳۷۵). ص ۲۴.
۶۹۴. «کتابخانه روزهای جمعه باز است». شهاب. (سال ۱، شماره ۱ و ۲، پاییز و زمستان ۱۳۷۴). ص ۱۱.
۶۹۵. «کتابخانه عظیم مرحوم آیت الله نجفی مرعشی یکی از کتابخانه های ارزشمند جهان اسلام، خاورمیانه و ایران است که بسیاری از کتابهای مهم و بی نظیر آن توسط آن مرحوم از طریق نمازها و روزه های استیجاری خریداری گردیده است». (پنجشنبه، ۱۵ تیر ۱۳۷۴). ص ۶.
۶۹۶. «کتابخانه سایبان مشجره علماء امامیه». هفته نامه سایبان. (۵ مرداد ۱۳۳۸).
۶۹۷. «کتابشناسی تفاسیر شیعه به زبان عربی». اطلاعات. (دوشنبه، ۱۵ دی ۱۳۷۶).
۶۹۸. «کتاب، نیازمند یارانه است». رسالت. (۲۰ خرداد ۱۳۷۵).
۶۹۹. «کتب و نسخ خطی علمای گذشته مایه افتخار ما هستند». رسالت. (۱۴ آبان ۱۳۷۵).
۷۰۰. «کمبود کتابدار، کتابخانه های عمومی را به تعطیلی می کشاند». کیهان. (۱۱ اسفند ۱۳۷۰).
۷۰۱. «کنگره نقش سادات در فرهنگ و تاریخ اسلام و دعوت از کتابخانه». شهاب. (سال ۳، شماره ۴، زمستان ۱۳۷۶). ص ۵۵.
۷۰۲. «کوشش کنید که کشور شما الگوی کشورهای اسلامی دیگر گردد». بامداد. (۱ اسفند ۱۳۵۸).
۷۰۳. «گامی بزرگ در راه تأمین نیازمندیهای شهر مذهبی قم». ندای حق. (۲۳ فروردین ۱۳۴۶).

۷۰۴. «گذری کوتاه بر زندگی حضرت آیت‌الله العظمی آقا سید مرتضی مرعشی نجفی». احرار. (یکشنبه، ۲۰ خرداد ۱۳۷۵). ص ۶.
۷۰۵. «گروه‌های ملی باید اختلاف سلیقه را کنار بگذارند». اطلاعات. (سه‌شنبه، ۸ اسفند ۱۳۵۷). ص ۸.
۷۰۶. «گزارش رادیو فرانسه از کتابخانه». شهاب. (بهار ۱۳۷۵). ص ۳.
۷۰۷. «گزارش نمایشگاه کتب و اسناد خطی». شهاب. (سال ۲، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۵). ص ۳۴-۳۵.
۷۰۸. «گزارشی از روند فهرست‌نگاری کتابهای خطی کتابخانه». شهاب. (تابستان ۱۳۷۵). ص ۱۵-۱۶.
۷۰۹. «گزیده‌ای از وصایای حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره)». رسالت. (چهارشنبه، ۲۱ مرداد ۱۳۷۱).
۷۱۰. «گزینش ۳۰۰۰ نسخه خطی از کتابخانه». شهاب. (سال ۴، شماره ۴، زمستان ۱۳۷۷). ص ۶۱.
۷۱۱. «گستره کتاب و کتابخانه در حوزه علمیه قم». سروش. (سال ۱۷، شماره ۷۶۳، شنبه، ۲۰ آبان ۱۳۷۴). ص ۳۸-۴۸.
۷۱۲. «گشایش نمایشگاه آثار حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی». کیهان. (۱۶ خرداد ۱۳۷۷).
۷۱۳. «گشایش نمایشگاه فهارس کتب خطی کتابخانه‌های جهان در قم». جمهوری اسلامی. (پنجشنبه، ۲۵ آبان ۱۳۷۴).
۷۱۴. «گفتگو با حجت‌الاسلام مرعشی نجفی رئیس کتابخانه حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». دهنمون. ص ۱۶۹-۱۷۸.
۷۱۵. «گنجینه جاودانه علم». همشهری. (سه‌شنبه، ۳ بهمن ۱۳۷۴). ص ۳.
۷۱۶. «گنجینه ذخایر فرهنگ غنی اسلام و ایران». رسالت. (۲۸ خرداد ۱۳۷۵).
۷۱۷. «لبنان در عزای رحلت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی غرق در ماتم شد». جمهوری اسلامی. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹).

۷۱۸. «لقاء ثقافي: الدكتور محمود المرعشي: فهرس الكتب الخطية في مكتبتنا العامة بلغ عشرين مجلدًا». التوحيد. (العدد ۶۹، السنة الثانية عشرة، رجب - شعبان ۱۴۱۴ هـ). ص ۸۴-۸۷
۷۱۹. «متن پیام آیت الله العظمی نجفی مرعشی». جمهوری اسلامی. (۹ خرداد ۱۳۶۰).
۷۲۰. «متن پیام حضرت آیت الله العظمی آقای سید شهاب الدین مرعشی نجفی دامت ظله به ملت شریف ایران». اطلاعات. (۲۴ بهمن ۱۳۵۷).
۷۲۱. «متن پیام حضرت آیت الله العظمی آقای سید شهاب الدین نجفی مرعشی در مورد شهادت حضرت حجت الاسلام آقای مفتاح». جمهوری اسلامی. (۲۸ آذر ۱۳۵۸).
۷۲۲. «متن پیام رهبر انقلاب به مناسبت رحلت آیت الله العظمی مرعشی نجفی». جمهوری اسلامی. (۸ شهریور ۱۳۶۹).
۷۲۳. «متن پیام رهبر انقلاب به مناسبت رحلت حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی رضوان الله تعالی علیه». اطلاعات. (۸ شهریور ۱۳۶۹).
۷۲۴. «متن پیام مرجع عالیقدر حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در مورد حضرت حجت الاسلام آقای دکتر مفتاح». کیهان. (۲۸ آذر ۱۳۵۸).
۷۲۵. «متن تلگرافات حضرت آیت الله العظمی آقای آقا سید شهاب الدین نجفی مرعشی به مناسبت جلوگیری از تهیه فیلم زندگانی حضرت رسول اکرم (ص) را در صفحه ۱۷ مطالعه فرمایید». اطلاعات. (۶ مهر ۱۳۴۰).
۷۲۶. «متن تلگرام حضرت آیت الله العظمی نجفی مرعشی به مهندس بازرگان». میزان. (۱۳ آذر ۱۳۵۹). ص ۸
۷۲۷. «متن تلگرام دکتر حبیبی معاون اول رئیس جمهوری به محضر رهبر انقلاب اسلامی». اطلاعات. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹).
۷۲۸. «مجالس دعا برای سلامتی آیت الله العظمی آقای سید شهاب الدین نجفی مدظله العالی». ندای حق. (۲۵ آبان ۱۳۴۷).
۷۲۹. «مجالس یادبود قربانیان زلزله از سوی آیات عظام گلپایگانی و مرعشی نجفی امروز

- در قم برگزار می‌شود». کیهان. (۲ تیر ۱۳۶۹).
۷۳۰. «مجلس بزرگداشت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در جوار حرم حضرت رضا(ع) برگزار شد». جمهوری اسلامی. (۱۱ شهریور ۱۳۶۹).
۷۳۱. «مجلس بزرگداشت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در دانشگاه تهران». کیهان. (سه‌شنبه، ۱۳ شهریور ۱۳۶۹).
۷۳۲. «مجلس بزرگداشت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در مسجد ستاد ژاندارمری برگزار شد». کیهان. (۱۵ شهریور ۱۳۶۹).
۷۳۳. «مجلس بزرگداشت آیت‌الله مدنی و حجت‌الاسلام اشراقی از سوی آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی برگزار شد». کیهان. (۲۳ شهریور ۱۳۶۰).
۷۳۴. «مجلس بزرگداشت حضرت آیت‌الله العظمی سید شهاب‌الدین مرعشی نجفی در شهرهای مختلف کشور». جمهوری اسلامی. (۱۱ شهریور ۱۳۶۹).
۷۳۵. «مجلس بزرگداشت حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در جوار بارگاه امام رضا(ع) برگزار شد». اطلاعات. (۱۲ شهریور ۱۳۶۹).
۷۳۶. «مجلس بزرگداشت سالگرد رحلت امام(س) در مدرسه فیضیه قم برگزار شد». ابرار. (۱۲ خرداد ۱۳۶۹).
۷۳۷. «مجلس بزرگداشت مقام آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی فردا برگزار می‌شود». کیهان. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹).
۷۳۸. «مجلس ترحیم آیت‌الله العظمی مرعشی در بیروت برگزار شد». اطلاعات. (۱۹ شهریور ۱۳۶۹).
۷۳۹. «مجلس ترحیم آیت‌الله العظمی مرعشی در بیروت برگزار شد». جمهوری اسلامی. (۲۱ شهریور ۱۳۶۹).
۷۴۰. «مجلس ترحیم آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی از سوی رهبر معظم انقلاب برگزار شد». رسالت. (۱۱ شهریور ۱۳۶۹).
۷۴۱. «مجلس ترحیم آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی صبح امروز از سوی رهبر انقلاب

- اسلامی برگزار می شود». جمهوری اسلامی. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹).
۷۴۲. «مجلس ترحیم آیت الله امامی برگزار شد». رسالت. (شنبه، ۱۲ اسفند ۱۳۶۸).
۷۴۳. «مجلس ترحیم ارتحال مرجع عالیقدر آیت الله العظمی مرعشی نجفی در حرم مطهر حضرت امام رضا(ع) برگزار شد». اطلاعات. (۱۱ شهریور ۱۳۶۹).
۷۴۴. «مجلس ترحیم حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی رضوان الله تعالی علیه از سوی مقام رهبری در مدرسه عالی شهید مطهری برگزار شد». اطلاعات. (۱۱ شهریور ۱۳۶۹).
۷۴۵. «مجلس ترحیم مرجع عالیقدر حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی با حضور مقام معظم رهبری برگزار شد». اطلاعات. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹).
۷۴۶. «مجلس سوگواری سالگرد رحلت امام خمینی (س) در مدرسه فیضیه قم». اطلاعات. (۱۲ خرداد ۱۳۶۹).
۷۴۷. «مجلس گرامیداشت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در حرم مطهر امام رضا(ع) برگزار شد». کیهان. (۱۲ شهریور ۱۳۶۹).
۷۴۸. «مجلس گرامیداشت مرجع عالیقدر آیت الله العظمی مرعشی نجفی عصر امروز در حرم مطهر حضرت امام (س) برگزار می شود». اطلاعات. (۱۵ شهریور ۱۳۶۹). صفحات ۲ و ۳.
۷۴۹. «مجلس گرامیداشت مرجع عالیقدر آیت الله العظمی مرعشی نجفی عصر امروز در حرم مطهر حضرت امام (س) برگزار می شود». جمهوری اسلامی. (۱۱ شهریور ۱۳۶۹).
۷۵۰. «محاصره خانه حضرت آیت الله العظمی خمینی پایان نیافته». کیهان. (چهارشنبه، ۵ مهر ۱۳۵۷).
۷۵۱. محمدی، سید زین العابدین. «شیدایی ولایت». شهاب. (سال ۴، شماره ۱، بهار ۱۳۷۷). ص ۴۵-۴۸.
۷۵۲. محمدی، علی. «نامه هایی منتشر نشده از حضرت آیت الله العظمی سید شهاب الدین مرعشی نجفی (قدس الله روحه)». کران. (سال ۱، شماره ۲، تابستان ۱۳۷۳). ص ۹۷-۱۰۶.
۷۵۳. مدرسی چهاردهی. «روحانیت و دانشگاه». هفته نامه انتقام. (۱۸ مرداد ۱۳۳۸).

۷۵۴. «مذاکرات رهبران روحانی درباره مسائل مهم مملکتی». اطلاعات. (۳۰ خرداد ۱۳۵۸).
۷۵۵. «مذاکرات ۲ ساعته آیات عظام با امام خمینی». اطلاعات. (۱ مرداد ۱۳۵۸).
۷۵۶. «مذاکرات مهم مراجع تقلید در قم». اطلاعات. (دوشنبه، ۶ شهریور ۱۳۵۷). ص ۴.
۷۵۷. «مذاکرات مهم و خصوصی آیات عظام مراجع حوزه علمیه قم با امام خمینی». کیهان. (۱۲ تیر ۱۳۵۸).
۷۵۸. «مراجعت حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به ایران». انقلاب اسلامی. (۲۷ فروردین ۱۳۶۰).
۷۵۹. «مراجع تقلید قم و مشهد به دولت بعثی عراق اعتراض کردند». کیهان. (۶ آذر ۱۳۵۳).
۷۶۰. «مراجع و آیات عظام شرکت در انتخابات را واجب شرعی اعلام کردند». کیهان. (۷ مهر ۱۳۶۰).
۷۶۱. «مراد در کتابخانه عمومی زیر پای محققان علوم آل محمد (ص) دفن کنید!». قدس. (شنبه، ۱۳ شهریور ۱۳۷۵).
۷۶۲. «مراسم بزرگداشت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی از سوی رهبر انقلاب برگزار شد». کیهان. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹). صفحه ۲۳.
۷۶۳. «مراسم بزرگداشت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در قم برگزار شد». همشهری. (۲۴ خرداد ۱۳۷۶).
۷۶۴. «مراسم بزرگداشت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در قم و مشهد برگزار شد». کیهان. (یکشنبه، ۱۱ شهریور ۱۳۶۹).
۷۶۵. «مراسم بزرگداشت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در مدرسه عالی شهید مطهری برگزار شد». کیهان. (شنبه، ۱۰ شهریور ۱۳۶۹). ص ۲.
۷۶۶. «مراسم بزرگداشت چهارمین سالگرد آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در قم برگزار شد». جمهوری اسلامی. (۲۵ تیر ۱۳۷۳).
۷۶۷. «مراسم بزرگداشت حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در مشهد برگزار شد». خراسان. (۱۲ شهریور ۱۳۶۹).

۷۶۸. «مراسم بزرگداشت دومین سالگرد ارتحال آیت الله العظمی مرعشی نجفی در قم برگزار شد». سلام. (شنبه ۱۷ مرداد ۱۳۷۱).
۷۶۹. «مراسم بزرگداشت سالگرد رحلت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در قم برگزار شد». کیهان. (۱۰ شهریور ۱۳۷۰).
۷۷۰. «مراسم بزرگداشت سالگرد رحلت امام خمینی از سوی آیات عظام اراکی، گلپایگانی و مرعشی نجفی در قم برگزار شد». کیهان. (۶ خرداد ۱۳۶۹).
۷۷۱. «مراسم بزرگداشت سالگرد رحلت امام خمینی از سوی آیات عظام اراکی، گلپایگانی و مرعشی نجفی در قم برگزار می شود». کیهان. (۷ خرداد ۱۳۶۹).
۷۷۲. «مراسم بزرگداشت و ترحیم آیت الله العظمی مرعشی نجفی در شهرستانها». رسالت. (۱۲ شهریور ۱۳۶۹).
۷۷۳. «مراسم پرده برداری از ضریح مقبره علامه مجلسی در اصفهان برگزار شد». جمهوری اسلامی. (دوشنبه، ۹ آبان ۱۳۶۷).
۷۷۴. «مراسم پنجمین سالگرد ارتحال آیت الله العظمی مرعشی نجفی در قم برگزار شد». کیهان. (۱۵ تیر ۱۳۷۴).
۷۷۵. «مراسم تجلیل از آیت الله العظمی مرعشی نجفی در کانادا و پاکستان». جمهوری اسلامی. (۱۳ شهریور ۱۳۶۹).
۷۷۶. «مراسم سالگرد ارتحال آیت الله العظمی مرعشی نجفی امشب در قم برگزار می شود». اطلاعات. (۴ مرداد ۱۳۷۲).
۷۷۷. «مراسم سالگرد ارتحال آیت الله العظمی مرعشی نجفی در قم برگزار شد». قدس. (۲۶ خرداد ۱۳۷۶).
۷۷۸. «مراسم سالگرد رحلت آیت الله العظمی مرعشی نجفی برگزار شد». ایران. (۲ تیر ۱۳۷۵).
۷۷۹. «مراسم سالگشت ارتحال آیت الله العظمی «مرعشی» امشب برگزار می شود». کیهان. (چهارشنبه، ۲۱ اردیبهشت ۱۳۷۹). ص ۱۴.
۷۸۰. «مراسم سوگواری اربعین امام خمینی در خمین برگزار شد». کیهان. (شنبه، ۲۴ تیر ۱۳۶۸).

۷۸۱. «مراسم شب هفت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در قم برگزار شد». اطلاعات. (شنبه، ۱۷ شهریور ۱۳۶۹).
۷۸۲. «مراسم ششمین سالگرد ارتحال آیت الله العظمی مرعشی نجفی برگزار شد». رسالت. (۲ تیر ۱۳۷۵).
۷۸۳. «مراسم ششمین سالگرد رحلت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در قم برگزار شد». اطلاعات. (۲ تیر ۱۳۷۵).
۷۸۴. «مراسم ششمین سالگرد رحلت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در قم برگزار شد». جمهوری اسلامی. (۲ تیر ۱۳۷۵).
۷۸۵. «مراسم ششمین سالگرد رحلت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در قم برگزار شد». خبر. (۲ تیر ۱۳۷۵).
۷۸۶. «مراسم گرامیداشت ارتحال حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی از سوی مقام معظم رهبری برگزار شد». رسالت. (۱۰ شهریور ۱۳۶۹).
۷۸۷. «مراسم گرامیداشت اولین سالگرد رحلت آیت الله العظمی مرعشی در قم برگزار شد». جمهوری اسلامی. (۱۰ شهریور ۱۳۷۰).
۷۸۸. «مراسم گرامیداشت اولین سالگرد رحلت حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در قم». ابرار. (۱۰ شهریور ۱۳۷۰).
۷۸۹. «مراسم گرامیداشت اولین سالگرد رحلت مرحوم آیت الله العظمی مرعشی در قم». رسالت. (۱۰ شهریور ۱۳۷۰).
۷۹۰. «مراسم گرامیداشت خاطره مرحوم آیت الله مرعشی نجفی و شهیدان رجایی و باهنر در قم برگزار شد». اطلاعات. (۱۰ شهریور ۱۳۷۰).
۷۹۱. «مراسم گرامیداشت سالروز رحلت آیت الله العظمی مرعشی برگزار شد». رسالت. (شنبه، ۲۵ تیر ۱۳۷۳). ص ۲.
۷۹۲. «مراسم گرامیداشت سالگرد رحلت حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) در مدرسه فیضیه قم برگزار شد». اطلاعات. (۱۰ شهریور ۱۳۷۰).

۷۹۳. «مراسم نهمین سالگرد ارتحال آیت الله العظمی مرعشی نجفی امشب در قم برگزار می شود». اطلاعات. (۳۰ اردیبهشت ۱۳۷۸).
۷۹۴. «مراسم نهمین سالگرد ارتحال آیت الله العظمی مرعشی نجفی امشب در قم برگزار می شود». جمهوری اسلامی. (۳۰ اردیبهشت ۱۳۷۸).
۷۹۵. «مراسم هشتمین سالگرد ارتحال آیت الله العظمی مرعشی نجفی امشب در قم برگزار می شود». جمهوری اسلامی. (۷ خرداد ۱۳۷۷).
۷۹۶. «مراسم هفتمین روز ارتحال حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی فردا در قم برگزار می شود». ابرار. (۱۴ شهریور ۱۳۶۹).
۷۹۷. «مراسم هفتمین روز رحلت آیت الله العظمی مرعشی نجفی امشب در قم برگزار می شود». کیهان. (۱۵ شهریور ۱۳۶۹).
۷۹۸. «مراسم هفتمین روز رحلت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در قم برگزار شد». کیهان. (۱۷ شهریور ۱۳۶۹).
۷۹۹. «مراسم هفتمین سالگرد ارتحال آیت الله العظمی مرعشی نجفی برگزار شد». کیهان. (۲۴ خرداد ۱۳۷۶).
۸۰۰. «مراسم هفتمین سالگرد ارتحال حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) در قم برگزار می شود». اطلاعات. (۲۱ خرداد ۱۳۷۶).
۸۰۱. «مراسم هفتمین سالگرد رحلت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در قم برگزار می شود». کیهان. (۲۰ خرداد ۱۳۷۶).
۸۰۲. «مراسم هفتمین شب ارتحال آیت الله العظمی مرعشی نجفی امشب در حرم حضرت معصومه (س) برگزار می شود». جمهوری اسلامی. (۱۵ شهریور ۱۳۶۹).
۸۰۳. «مراسم هفتمین روز ارتحال مرجع عالیقدر آیت الله العظمی مرعشی نجفی فردا در مدرسه فیضیه قم برگزار می شود». اطلاعات. (۱۴ شهریور ۱۳۶۹).
۸۰۴. «مرجع بزرگ شیعیان ایران». ستاره اسلام. (۱۳ خرداد ۱۳۴۰).
۸۰۵. «مرجع عالیقدر حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به لقاء الله پیوست». اطلاعات.

(۸ شهریور ۱۳۶۹).

۸۰۶ «مرخص شدن آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی از بیمارستان». رسالت. (۲۳ آبان ۱۳۶۸).

۸۰۷ «مردم مشهد جنایت گروه‌ک تروریستی سپاه صحابه را محکوم کردند». رسالت. (۵ اسفند ۱۳۷۵).

۸۰۸ مرعشی، سید محمود. «کتاب زنجیره تداوم و استمرار دانش». قدس. (۱۸ دی ۱۳۷۵).

۸۰۹ مرعشی نجفی، سید محمود. «آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) سرآمد تبارشناسان معاصر». شهاب. (سال ۴، شماره ۱، بهار ۱۳۷۷). ص ۳-۲۴.

۸۱۰ مرعشی نجفی، سید محمود. «آیت‌الله العظمی مرعشی و همای رحمت». شهاب. (سال ۴، شماره ۱، بهار ۱۳۷۷). ص ۵۹.

۸۱۱ مرعشی نجفی، سید محمود. «اطلالة علی مکتبه آیت‌الله العظمی مرعشی». میراث شهاب. (سال ۵، شماره ۳ و ۴، پاییز و زمستان ۱۳۷۸). ص ۱۲۸-۱۳۲.

۸۱۲ مرعشی نجفی. سید محمود. «دو نمونه از قرآنهای کوفی کهن». میراث شهاب. (سال ۷، شماره ۱ و ۲، بهار و تابستان ۱۳۸۰). ص ۱۸-۲۱.

۸۱۳ مرعشی نجفی، سید محمود. «ده نسخه خطی نفیس». شهاب. (سال ۳، شماره ۴، زمستان ۱۳۷۶). ص ۲-۷.

۸۱۴ مرعشی نجفی، سید محمود. «دیدار دوست». رسالت. (پنجشنبه، ۷ شهریور ۱۳۷۰).

۸۱۵ مرعشی نجفی، سید محمود. «کتاب؛ تنها معجزه اسلام». قدس. (۲۲ آبان ۱۳۷۵).

۸۱۶ مرعشی نجفی، سید محمود. «کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی از نگاه مجله العالم». شهاب. (سال ۴، شماره ۴، زمستان ۱۳۷۷). ص ۲-۳.

۸۱۷ مرعشی نجفی، سید محمود. «معرفی نسخه‌های خطی موجود در کتابخانه از آثار خواجه نصیرالدین طوسی». شهاب. (سال ۳، شماره ۲، تابستان ۱۳۷۶). ص ۶-۲۹.

۸۱۸ مرعشی نجفی، سید محمود. «نسخه‌های جدید کتابخانه». میراث شهاب. (سال ۶، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۹). ص ۱۴-۱۹.

۸۱۹ مرعشی نجفی. سید محمود. «نسخه‌های خریداری شده». میراث شهاب. (سال ۷،

- شمارهٔ ۱ و ۲، بهار و تابستان ۱۳۸۰). ص ۲۲-۴۶.
- ۸۲۰ مرعشی نجفی، سید محمود. «نسخه‌های کهن و جدید نهج البلاغه». شهاب. (سال ۴، شمارهٔ ۱، بهار ۱۳۷۷). ص ۷۷-۹۲.
- ۸۲۱ مرعشی نجفی، سید محمود. «۴۵۰ نسخهٔ نفیس از قرن چهارم تا هشتم». میراث شهاب. (سال ۵، شمارهٔ ۱، بهار ۱۳۷۸). ص ۶۰-۱۵۱.
- ۸۲۲ مرعشی نجفی، سید محمود. «نهاد تمدن را کتابها آبیاری کردند». قدس. (۱۸ دی ۱۳۷۵).
- ۸۲۳ «مسئولین بسیج قم با آیت‌الله العظمیٰ مرعشی نجفی دیدار کردند». اطلاعات. (۱۰ آذر ۱۳۶۷).
- ۸۲۴ «مسایل و برنامه‌های دولت در ملاقات نخست‌وزیر با آیات عظام». اطلاعات. (۱۹ اردیبهشت ۱۳۶۰).
- ۸۲۵ «مسجد مقدس جمکران از دیدگاه آیت‌الله مرعشی نجفی (ره)». جوان. (سه‌شنبه، ۲ آذر ۱۳۷۸).
- ۸۲۶ «مسلّات ارمغانی بزرگ از کتابخانه عظیم آیت‌الله العظمیٰ نجفی مرعشی (قدّس سرّه الشریف)». ندای قومس. (۵ اردیبهشت ۱۳۷۵).
- ۸۲۷ «مسئولان و کارشناسان کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی (ره) با رئیس جمهور دیدار کردند». سلام. (پنجشنبه، ۲۷ مهر ۱۳۷۴).
- ۸۲۸ «مشاور نخست‌وزیر مالزی به زیارت حرم مطهر حضرت معصومه (س) مشرف شد». اطلاعات. (۴ اسفند ۱۳۷۵).
- ۸۲۹ «مشکوة و مرعشی». آینده. (سال ۱۷، شماره‌های ۵-۸، مرداد-آبان ۱۳۷۰). ص ۵۴۷-۵۴۸.
- ۸۳۰ «مصاحبه با رییس کتابخانه». شهاب. (آبان ۱۳۷۵). ص ۴-۵.
- ۸۳۱ «مصاحبه با مسؤول گنجینهٔ کتب عکسی و لاتین». شهاب. (آبان ۱۳۷۵). ص ۱۹-۲۰.
- ۸۳۲ «مصاحبه با مسؤول واحد آفت‌زدایی و مرمت کتب و اسناد خطی». شهاب. (آبان ۱۳۷۵). ص ۱۷-۱۸.
- ۸۳۳ «مصاحبه با مسؤول واحد خواهران». شهاب. (آبان ۱۳۷۵). ص ۱۳.

- ۸۳۴ «مصاحبه با مسؤول واحد دائرة المعارف کتابخانه های جهان». شهاب. (آبان ۱۳۷۵). ص ۱۴-۱۵.
- ۸۳۵ «مصاحبه با مسؤول واحد صحافی». شهاب. (آبان ۱۳۷۵). ص ۲۲.
- ۸۳۶ «مصاحبه با مسؤول واحد فنی، پژوهشی و اطلاع رسانی». شهاب. (آبان ۱۳۷۵). ص ۱۶.
- ۸۳۷ «مصاحبه با مسؤول واحد میکروگرافی (ریزننگاری)». شهاب. (آبان ۱۳۷۵). ص ۲۱.
- ۸۳۸ «مصوبه هیأت وزیران در باره کتابخانه». شهاب. (سال ۲، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۵).
- ۸۳۹ «معاون دبیر کل سازمان ملل از کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی دیدن کرد». جمهوری اسلامی. (۲۰ اردیبهشت ۱۳۷۶).
- ۸۴۰ «معاون مطبوعاتی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی از کتابخانه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) بازدید کرد». بیان. (۳۱ شهریور ۱۳۷۹).
- ۸۴۱ «معرض مخطوطات مکتبه آیه الله السید المرعشی». الوحدة. (۱۹۸ سال ۱۹۹۷ م).
- ۸۴۲ «معرفی سه نسخه خطی (بلابل القلاقل، الکشف و البیان فی تفسیر القرآن و تفسیر لوامع التنزیل)». شهاب. (سال ۳، شماره ۱، بهار ۱۳۷۶). ص ۱۲-۱۷.
- ۸۴۳ «معرفی سه نسخه نفیس خطی (سواطع الالهام، تفسیر المحيط الاعظم و کیهان شناخت)». شهاب. (سال ۲، شماره ۴، زمستان ۱۳۷۵). ص ۲۶-۳۰.
- ۸۴۴ «معرفی کتابخانه در کتابهای فارسی دبیرستان». شهاب. (سال ۳، شماره ۲، تابستان ۱۳۷۶). ص ۳۶.
- ۸۴۵ «معرفی ملحقات الاحقاق - کتاب سال ۱۳۷۴ -». شهاب. (آبان ۱۳۷۵). ص ۲۳.
- ۸۴۶ «معرفی ۱۱۰ نسخه خطی درباره امام علی (ع)». قدس. (۲۸ آبان ۱۳۷۹).
- ۸۴۷ «معرفی واحد انتشارات کتابخانه». شهاب. (سال ۲، شماره ۴، زمستان ۱۳۷۵). ص ۱۶-۱۹.
- ۸۴۸ «معرفی واحد فنی، پژوهشی و اطلاع رسانی». شهاب. (بهار ۱۳۷۵). ص ۱۰-۱۱.
- ۸۴۹ «معرفی واحد میکروگرافی». شهاب. (سال ۱، شماره ۱ و ۲، پاییز و زمستان ۱۳۷۴). ص ۲۱.
- ۸۵۰ «معرفی یک نسخه نفیس خطی». شهاب. (تابستان ۱۳۷۵). ص ۱۳.
- ۸۵۱ «مقام رهبری از آیت الله العظمی مرعشی نجفی عیادت کردند». کیهان. (۱۷ آبان ۱۳۶۸).

- ۸۵۲ «مقام رهبری، رئیس جمهور و رئیس مجلس از آیت الله العظمی مرعشی نجفی عیادت کردند». رسالت. (۱۷ آبان ۱۳۶۸).
- ۸۵۳ «مقبره و کتابخانه مرحوم حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به محدوده طرح نوسازی و بهسازی اطراف حرم مطهر اضافه شد». اطلاعات. (چهارشنبه، ۹ اردیبهشت ۱۳۷۱). ص ۳.
- ۸۵۴ «مکتبه المرعشی النجفی فی (قم): تراث اسلامی هائل حفظه رجل واحد». العالم. (السنة ۱۴، ۱۹۹۸ م، ۲ ربيع الاول ۱۴۱۹ هـ). ص ۳۶-۳۷.
- ۸۵۵ «مکتوباتی از دانشوران و مدیران نهادها و مؤسسه‌های فرهنگی و علمی». میراث شهاب. (سال ۶، شماره ۱، بهار ۱۳۷۹). ص ۱۲۰-۱۲۳.
- ۸۵۶ «مکتوباتی از دانشوران و مدیران نهادها و مؤسسه‌های فرهنگی و علمی». میراث شهاب. (سال ۶، شماره ۲، تابستان ۱۳۷۹). ص ۱۰۴-۱۰۷.
- ۸۵۷ «مکتوباتی از دانشوران و مدیران نهادها و مؤسسه‌های فرهنگی و علمی». میراث شهاب. (سال ۵، شماره ۳ و ۴، پاییز و زمستان ۱۳۷۸). ص ۱۵۴-۱۵۶.
- ۸۵۸ «مکتوباتی به تولیت کتابخانه و مجله میراث شهاب». میراث شهاب. (سال ۶، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۹). ص ۱۱۸-۱۱۹.
- ۸۵۹ «مکتوباتی به تولیت کتابخانه و مجله میراث شهاب». میراث شهاب. (سال ۶، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۹). ص ۷۳-۸۱.
- ۸۶۰ «مکتوباتی به تولیت کتابخانه و مجله میراث شهاب». میراث شهاب. (سال ۷، شماره ۱ و ۲، بهار و تابستان ۱۳۸۰). ص ۱۶۲-۱۶۷.
- ۸۶۱ «ملاقات آیات عظام با آیت الله العظمی شریعتمداری». اطلاعات. (پنجشنبه، ۲۰ دی ۱۳۵۸). ص ۱۱.
- ۸۶۲ «ملاقات آیات عظام در قم». بامداد. (۹ مرداد ۱۳۵۸).
- ۸۶۳ «ملاقات آیت الله العظمی مرعشی با امام و حضرت مولوی عبدالعزیز». انقلاب اسلامی. (۲ اسفند ۱۳۵۸).

- ۸۶۴ «ملاقات آیت‌الله العظمی مرعشی با حضرت مولوی عبدالعزیز». کیهان. (۲ اسفند ۱۳۵۸).
- ۸۶۵ «ملاقات آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی با امام». کیهان. (۲ اسفند ۱۳۵۸). ص ۲.
- ۸۶۶ «ملاقات آیت‌الله مرعشی با امام». کیهان. (۲ اسفند ۱۳۵۸).
- ۸۶۷ «ملاقات آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی با امام». اطلاعات. (۲ اسفند ۱۳۵۸).
- ۸۶۸ «ملاقات اعضای شورای مرکزی حزب جمهوری اسلامی با امام و آیات عظام». (شنبه، ۲۴ شهریور ۱۳۵۸). ص ۱۲.
- ۸۶۹ «ملاقات امام خمینی با آیات عظام شریعتمداری، گلپایگانی و مرعشی نجفی». اطلاعات. (۳۰ خرداد ۱۳۵۸).
- ۸۷۰ «ملاقات دکتر صالحی کرمانی با آیات عظام در قم». کیهان. (۲۹ مهر ۱۳۵۷).
- ۸۷۱ «ملاقات رئیس مجلس با آیات عظام و مدرسین حوزه علمیه قم». اطلاعات. (۱۶ خرداد ۱۳۶۲).
- ۸۷۲ «ملاقات مهم رجائی با حضرات آیات عظام گلپایگانی و نجفی مرعشی و آیت‌الله منتظری». (۱۹ شهریور ۱۳۵۹).
- ۸۷۳ «ملاقات مهم رهبران مذهبی ایران چگونه و چرا شکل گرفت؟». جوانان امروز. (سال ۱۲+۱، شماره ۶۴۷، دوشنبه، ۴ تیر ۱۳۵۸). ص ۴-۵.
- ۸۷۴ «ملاقات نخست‌وزیر با آیات عظام گلپایگانی، مرعشی نجفی و آیت‌الله منتظری». انقلاب اسلامی. (۱۹ اردیبهشت ۱۳۶۰).
- ۸۷۵ «ملاقات نخست‌وزیر با آیات عظام گلپایگانی، مرعشی نجفی و فقیه مجاهد آیت‌الله منتظری». اطلاعات. (۱۸ شهریور ۱۳۵۹).
- ۸۷۶ ملا محمدی، مجید. «ماجرای دیروز حرم». سلام بچه‌ها. (سال ۹، مرداد ۱۳۷۷) ص ۵۰-۵۲.
- ۸۷۷ «ملت ایران باید قدردان رهبری و دولت خدمتگزار باشند و نعمت حکومت صالحه را شکر بگذارند». رسالت. (چهارشنبه، ۲۴ آبان ۱۳۶۸).
- ۸۷۸ «ملحقات الاحقاق کتاب سال شد». شهاب. (سال ۱، شماره ۱ و ۲، پاییز و زمستان ۱۳۷۴). ص ۲۰.

- ۱۷۹ موسوی، سید علی رضا. «گزارشی از لجنة التحقيق احقاق الحق». ماهنامه کوثر. (سال ۱، شماره ۲، اردیبهشت ۱۳۷۶). ص ۵۶-۵۹.
- ۱۸۰ موسوی، میر محمود. «دست به دامن اقیانوس». شهاب. (سال ۴، شماره ۱، بهار ۱۳۷۷). ص ۴۱-۴۴.
- ۱۸۱ «مولا فرمودند: شهریار! شعرت را بخوان». جوان. (۲۹ مهر ۱۳۷۹).
- ۱۸۲ «میل دارم در کنار کتابخانه عمومی زیر پای افرادی دفن شوم که به دنبال مطالعه علوم آل محمد (صلی الله علیه و آله) به این کتابخانه می آیند». رسالت.
- ۱۸۳ «میلیونها ایرانی، با دل‌های سرشار از ایمان، در نماز عید فطر». اطلاعات. (۱۶ مهر ۱۳۵۴).
- ۱۸۴ «میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی از کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی در قم دیدن کردند». رسالت. (سه‌شنبه، ۲۳ تیر ۱۳۷۷).
- ۱۸۵ «مؤمنین در تعیین آراء خود در فراندم آزادند». اطلاعات. (۷ فروردین ۱۳۵۸).
- ۱۸۶ «نام مجعول خلیج عربی از دایرةالمعارف کمبریج حذف خواهد شد». قدس. (۱۱ اردیبهشت ۱۳۷۶).
- ۱۸۷ «نامه پیامبر اکرم به پادشاه روم در کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی». ایران. (۲ تیر ۱۳۷۹).
- ۱۸۸ «نامه دائرةالمعارف کمبریج انگلستان به کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی در مورد استفاده از نام مجعول خلیج عربی». اطلاعات. (۱۰ اردیبهشت ۱۳۷۶).
- ۱۸۹ «نامه فضلا و روحانیون حوزه علمیه قم به آیات عظام گلپایگانی و مرعشی نجفی». اطلاعات. (۹ اردیبهشت ۱۳۶۰).
- ۱۹۰ «نایب رئیس مجلس خبرگان، جمع آوری خطوط اندیشمندان اسلامی را ستود». اطلاعات. (۱۵ آبان ۱۳۷۵).
- ۱۹۱ نجفی، سید ابن حسن. «آه! آیت الله مرعشی». ادبی کائنات. (ربیع الاول ۱۳۰۱). ص ۷.
- ۱۹۲ «نخست وزیر با آیات عظام گلپایگانی و مرعشی و آیت الله منتظری ملاقات کرد». کیهان. (یکشنبه، ۲۶ مهر ۱۳۶۰). ص ۲.
- ۱۹۳ «نخست وزیر: درآمد ملی به طور مساوی بین مردم تقسیم می شود». کیهان.

(۱۸ شهریور ۱۳۵۹).

۸۹۴ «نخست وزیر و معاونانش با آیات عظام در قم دیدار کردند». کیهان. (۱۹ اردیبهشت ۱۳۶۰).

۸۹۵ «نزاع اصلی امروز در دنیا جنگ فرهنگی است». رسالت. (۲۸ اردیبهشت ۱۳۷۷).

۸۹۶ «نسبت به ترک، کرد، بلوچ و عرب، عنایت باشید». اطلاعات. (۱۸ شهریور ۱۳۵۹).

۸۹۷ «نسخه‌های نهاییه شیخ طوسی». شهاب. (سال ۳، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۶). ص ۳ - ۴.

۸۹۸ «نظر آیت الله العظمی مرعشی نجفی درباره قانون اساسی اعلام شد». جمهوری اسلامی. (۳۱ تیر ۱۳۵۸).

۸۹۹ «نظرات آیات عظام گلپایگانی، اراکی و نجفی مرعشی در مورد وظیفه مکلفین ساکنین بلاد کبیره». رسالت. (۸ فروردین ۱۳۶۹).

۹۰۰ «نظرات اصلاحی حضرت آیت الله العظمی مرعشی». اطلاعات. (پنجشنبه، ۲۸ تیر ۱۳۵۸). ص ۱۱.

۹۰۱ «نظرات اصلاحی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی درباره پیش نویس قانون اساسی». اطلاعات. (۲۸ تیر ۱۳۵۸). ص ۱۰.

۹۰۲ «نظرات اصلاحی حضرت آیت الله مرعشی». اطلاعات. (پنجشنبه، ۲۸ تیر ۱۳۵۸). ص ۱۱.

۹۰۳ «نظر حضرات آیات عظام اراکی، گلپایگانی و مرعشی نجفی در مورد وظیفه مکلفین ساکن در بلاد کبیره از جهت نماز و روزه». اطلاعات. (۸ فروردین ۱۳۶۹). ص ۲.

۹۰۴ «نظر حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی در تأیید قانون اساسی». جمهوری اسلامی. (۶ آذر ۱۳۵۸).

۹۰۵ «نظر حضرت آیت الله مرعشی نجفی در مورد این حرکت پسندیده» [نماز در مسجد جمکران]. نسل فردا. (۹ آبان ۱۳۸۰، شماره ۹۹۸). ص ۲.

۹۰۶ «نظر نمایندگان مراجع عالیقدر درباره فاجعه آتش سوزی مسجد جامع کرمان». اطلاعات. (۳ آبان ۱۳۵۷).

۹۰۷ «نظریات آیت الله العظمی مرعشی درباره قانون اساسی». اطلاعات. (پنجشنبه، ۲۸ تیر ۱۳۵۸).

۹۰۸ «۱۶ نفر از خادمین نشر مورد تقدیر قرار گرفتند». رسالت. (۲۹ آبان ۱۳۷۴).

۹۰۹. «نقش آیت الله العظمی نجفی مرعشی، در احیاء امر اهل بیت». اطلاعات. (چهارشنبه، ۶ خرداد ۱۳۷۷). ص ۶.
۹۱۰. «نقش حضرت آیت الله مرعشی در پیوند رشته های گسسته فرهنگی». اطلاعات. (۲۰ خرداد ۱۳۷۶). ص ۱.
۹۱۱. «نقش حضرت آیت الله مرعشی در پیوند رشته های گسسته فرهنگی». بعثت. (۲۶ خرداد ۱۳۷۶). ص ۱-۴.
۹۱۲. «نگاهی اجمالی به زندگینامه و آثار حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی». کیهان هوایی. (چهارشنبه، ۱۴ شهریور ۱۳۶۹). ص ۱۵.
۹۱۳. «نماز عید سعید فطر در قم به امامت آیت الله العظمی مرعشی نجفی اقامه شد». اطلاعات. (۱۸ اردیبهشت ۱۳۶۹).
۹۱۴. «نماز عید سعید فطر در قم به امامت آیت الله العظمی مرعشی نجفی اقامه شد». اطلاعات. (۲۸ اردیبهشت ۱۳۶۷).
۹۱۵. «نماز عید سعید فطر در قم به امامت آیت الله العظمی مرعشی نجفی اقامه شد». کیهان. (۱۱ تیر ۱۳۶۳).
۹۱۶. «نماز عید فطر با شکوه خاصی در قم اقامه شد». اطلاعات. (۵ تیر ۱۳۶۴).
۹۱۷. «نماز عید فطر در قم اقامه شد». اطلاعات. (۱۱ تیر ۱۳۶۳).
۹۱۸. «نماز عید فطر در قم به امامت آیت الله العظمی مرعشی نجفی برگزار شد». کیهان. (۸ اردیبهشت ۱۳۶۹).
۹۱۹. «نمایش فهارس کتب خطی ۵۰ کشور جهان در کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی». جمهوری اسلامی. (پنجشنبه، ۲۵ آبان ۱۳۷۴).
۹۲۰. «نمایش فهارس کتب خطی ۵۰ کشور جهان در کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی». اطلاعات. (پنجشنبه ۲۵ آبان ۱۳۷۴). ص ۱۲.
۹۲۱. «نمایشگاه آثار آیت الله العظمی مرعشی نجفی در قم گشایش یافت». جمهوری اسلامی. (یکشنبه، ۱۰ خرداد ۱۳۷۷).

۹۲۲. «نمایشگاه بزرگ کتب خطی نفیس در قم گشایش یافت». اطلاعات. (۷ آبان ۱۳۷۵).
۹۲۳. «نمایشگاه تحقیق و پژوهش در قلمرو حوزه». اخبار قم. (۱۴ آذر ۱۳۷۴).
۹۲۴. «نمایشگاه خطوط ناموران اسلام در قم برپا می‌شود». جمهوری اسلامی. (۷ آبان ۱۳۷۵).
۹۲۵. «نمایشگاه فهارس کتب خطی ۵۰ کشور جهان در کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». رسالت. (۲۵ آبان ۱۳۷۴).
۹۲۶. «نمایشگاه فهرست کتابهای خطی ۵۰ کشور جهان در کتابخانه». شهاب. (سال ۱، شماره ۱ و ۲، پاییز و زمستان ۱۳۷۴). ص ۹.
۹۲۷. «نمایشگاه کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی، در هفته کتاب، چون نگینی درخشید». اطلاعات. (۷ آبان ۱۳۷۳).
۹۲۸. «نمایشگاه کتابهای خطی در آبانماه». شهاب. (تابستان ۱۳۷۵). ص ۹.
۹۲۹. «نمایشگاه کتب خطی ناموران اسلام در کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی برپا می‌شود». رسالت. (۶ آبان ۱۳۷۵). ص ۶۲.
۹۳۰. «نمایشگاهی از آثار خطی و چاپی شیخ مفید در قم برپا شد». اطلاعات. (یکشنبه، ۲۹ فروردین ۱۳۷۲).
۹۳۱. «نهمین سالگرد رحلت حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی گرامی داشته شد». ابرار. (شنبه، ۱ خرداد ۱۳۷۸).
۹۳۲. «وزیر آموزش ملی الجزایر با آیات عظام گلپایگانی، مرعشی نجفی و آیت‌الله منتظری دیدار کرد». کیهان. (۲۶ بهمن ۱۳۶۰).
۹۳۳. «وزیر ارشاد با آیات عظام گلپایگانی و نجفی و آیت‌الله منتظری دیدار کرد». کیهان. (۲۳ آبان ۱۳۶۰).
۹۳۴. «وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی از کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی دیدن کرد». سلام. (۲۵ بهمن ۱۳۷۷).
۹۳۵. «وصیه مرجع». الموسم. (العددان التاسع والعاشر، المجلد الثالث، ۱۴۱۱). ص ۶۲۰-۶۲۵.
۹۳۶. «ویژه برپایی اولین نمایشگاه کتب نفیس خطی اسلامی در کتابخانه عمومی حضرت

- آیت الله العظمی مرعشی نجفی (قده) در قم». سلام. (چهارشنبه، ۱۴ مرداد ۱۳۷۱). ص ۶.
۹۳۷. «ویژه برپایی اولین نمایشگاه کتب نفیس خطی در کتابخانه عمومی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (قده) در قم». ابرار. (چهارشنبه، ۱۴ مرداد ۱۳۷۱). ص ۸.
۹۳۸. «ویژه برپایی اولین نمایشگاه کتب نفیس خطی اسلامی در کتابخانه عمومی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (قده) در قم». سلام. (چهارشنبه، ۱۴ مرداد ۱۳۷۱).
۹۳۹. «هر دم از روی تو نقشی زندم راه خیال». رسالت. (چهارشنبه ۲۱ مرداد ۱۳۷۱).
۹۴۰. «۳۰۰ هزار نفر در قم جنازه چهار شهید کردستان را تشییع کردند». بامداد.
۹۴۱. «همایش فهارس کتب خطی ۵۰ کشور جهان در کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی». جمهوری اسلامی. (پنجشنبه، ۲۵ آبان ۱۳۷۴). ص ۱۲.
۹۴۲. «هیأت مصری از کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی در قم دیدار کردند». جمهوری اسلامی. (دوشنبه، ۲۶ دی ۱۳۷۹).
۹۴۳. «هیأت مطبوعاتی سوریه از کتابخانه آیت الله العظمی نجفی مرعشی بازدید نمودند». رسالت. (۳۰ بهمن ۱۳۷۵).
۹۴۴. «هیأتی از شخصیت‌های مذهبی و اتیکان از کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی در قم دیدن کردند». خراسان. (۲۸ آذر ۱۳۷۹).
۹۴۵. «یادکردی از آیت الله العظمی مرعشی نجفی». ایران. (۲۲ خرداد ۱۳۷۶).
۹۴۶. «یادگار نوشته‌های دانشوران در دیدار از کتابخانه». شهاب. (سال ۴، شماره ۴، زمستان ۱۳۷۷). ص ۶۲-۶۵.
۹۴۷. «یادگار نوشته‌های دانشوران در دیدار از کتابخانه». میراث شهاب. (سال ۵، شماره ۱، بهار ۱۳۷۸). ص ۱۹۵-۱۹۹.
۹۴۸. «یادگار نوشته‌های دانشوران در دیدار از کتابخانه». میراث شهاب. (سال ۵، شماره ۲، تابستان ۱۳۷۸). ص ۷۱-۷۴.
۹۴۹. «یادگار نوشته‌های دانشوران در دیدار از کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی». میراث شهاب. (سال ۶، شماره ۱، بهار ۱۳۷۹). ص ۱۱۵-۱۱۹.

۹۵۰. «یادگار نوشته‌های دانشوران در دیدار از کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». میراث شهاب. (سال ۶، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۹). ص ۱۱۳-۱۱۷.
۹۵۱. «یادگار نوشته‌های دانشوران در دیدار از کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». میراث شهاب. (سال ۶، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۹). ص ۶۹-۷۲.
۹۵۲. «یادگار نوشته‌های دانشوران در دیدار از کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». میراث شهاب. (سال ۶، شماره ۲، تابستان ۱۳۷۹). ص ۱۰۰-۱۰۳.
۹۵۳. «یادگار نوشته‌های دانشوران در دیدار از کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». میراث شهاب. (سال ۷، شماره ۱ و ۲، بهار و تابستان ۱۳۸۰). ص ۱۴۹-۱۵۶.
۹۵۴. «یادگار نوشته‌های دانشوران در دیدار از کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». میراث شهاب. (سال ۵، شماره ۳ و ۴، پاییز و زمستان ۱۳۷۸). ص ۱۴۱-۱۴۸.
۹۵۵. «یادمان آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی مرجع بزرگ شیعیان». ابرار. (۷ شهریور ۱۳۷۵). ص ۹.
۹۵۶. «یادمان فقیه اهل بیت حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی». کار و کارگر. (۷ شهریور ۱۳۷۵).
۹۵۷. «یازدهمین سالگرد ارتحال بنیانگذار معظم کتابخانه». میراث شهاب. (سال ۷، شماره ۱ و ۲، بهار و تابستان ۱۳۸۰). ص ۱۵۷.
۹۵۸. «یک مجموعه جدید آموزش کتابداری و مرمت کتب خطی در قم ایجاد می‌شود». رسالت. (شنبه، ۱۷ مهر ۱۳۷۲).
۹۵۹. «یک مسجد بزرگ در آذربایجان شوروی گشایش یافت». اطلاعات. (۱۰ دی ۱۳۶۹).

مُجَازِین

(دارندگان اجازه کتبی از حضرت آیت الله العظمیٰ مرعشی نجفی)

۷

مقالات

(مقالات پژوهشی در باره حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی)

فهرست ذیل عبارت است از نام ۱۵۰۰ تن از دانشورانی که از حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره)، اجازه گرفته‌اند. این اجازات، به حسب مکانت افراد، متفاوت است و شامل امور حسبیه، نقل حدیث و اجتهاد می‌باشد.

اغلب اشخاصی که نامشان در این فهرست می‌آید، اجازه خویش را تا سال ۱۳۸۳ قمری دریافت کرده‌اند. پس از این تاریخ نیز بیش از چهار هزار نفر از آیت الله العظمی مرعشی نجفی اجازه کتبی دریافت کرده‌اند. شاهد اینکه آن مرجع فقید کتابچه‌ای شامل اوراق اجازة روایت داشته‌اند که تعداد اوراق آن بالغ بر چهار هزار بود و همه اوراق آن تا پیش از درگذشت معظم له تمام شده بود. بدان امید که در آینده‌ای نزدیک همه این اجازات گردآوری شود.

(الف)

شماره	نام	شهرت	تاریخ اجازه	ملاحظات
۱	آیت الله	شفقی صومعه		حسبیه و روایت
۲	آقا بزرگ	بندپی مازندرانی		حسبیه و روایت
۳	میرزا آقا	باقری هشتروندی		حسبیه و روایت
۴	ابراهیم	شجاعی شیکانی		حسبیه و روایت

۵	ابراهیم	خلیل	حسیه و روایت
۶	ابراهیم	موسوی صدیقی عجبشیری	حسیه و روایت
۷	ابراهیم	ذاکری	حسیه و روایت
۸	ابراهیم	انصاری زنجانی	حسیه و روایت
۹	ابراهیم	طارمی زنجانی	حسیه و روایت
۱۰	ابراهیم	تعالی قزوینی	حسیه و روایت
۱۱	ابراهیم	رضازاده شیرازی	حسیه و روایت
۱۲	ابراهیم	غضنفری اصفهانی	حسیه و روایت
۱۳	ابراهیم	هاشمیان	حسیه و روایت
۱۴	ابراهیم	آذرشهری	حسیه و روایت
۱۵	ابراهیم	مجتبی میانجی	حسیه و روایت
۱۶	ابراهیم	مقدس تنکابنی	حسیه و روایت
۱۷	ابوتراب	طاهری همدانی	
۱۸	ابوالحسن	موسوی مولانا	۲۷ سوال ۷۴
۱۹	ابوالحسن	جلالی لاهیجانی	
۲۰	ابوالحسن	موسوی ارداقی قزوینی	
۲۱	ابوالحسن	موسوی زنجانی	
۲۲	ابوالحسن	کنگاوری معصومی	
۲۳	ابوالحسن	خاکی قمی	
۲۴	ابوالحسن	خلخالی موسوی صفوی	

		نوری مازندرانی افضلی	ابوالحسن	۲۵
		حفری اراکی	ابوالحسن	۲۶
		فرقانی	ابوالحسن	۲۷
		مولانا تبریزی	ابوالحسن	۲۸
		اعلقی اشتهااردی	ابوالحسن	۲۹
	صفر ۱۳۹۱	موسوی تبریزی	ابوالحسن	۳۰
	۲۲ ذیحده ۷۸	اصغری میانجی	ابوالحسن	۳۱
		حسینی کلنجی	ابوالخیر	۳۲
		فقیهی مازندرانی	ابوذر	۳۳
		مقیم گودی کنگاوری	ابوطالب	۳۴
		حسینی	ابوطالب	۳۵
		نیم آوری	ابوعلی	۳۶
		عبدالحسینی طالقانی	ابوالفتح	۳۷
		فقیهی قمی	ابوالفضل	۳۸
		موسوی اصفهانی بیضائی	ابوالفضل	۳۹
		خلخالی	ابوالفضل	۴۰
		پناهی اردبیلی	ابوالفضل	۴۱
		محمدی زنجانی	ابوالفضل	۴۲
		موسوی گیلانی	ابوالفضل	۴۳
		احمدی قزوینی	ابوالفضل	۴۴

		موسوی بشنودی	ابوالفضل	۴۵
		موسوی طارمی	ابوالفضل	۴۶
		کاظمی اصفهانی	ابوالفضل	۴۷
		کلواتقی	ابوالفضل	۴۸
		یزدی	ابوالفضل	۴۹
		معصومی همدانی	ابوالفضل	۵۰
		سجادی نویسی	ابوالفضل	۵۱
		سعیدی گلپایگانی	ابوالفضل	۵۲
	۱۴ محرم ۱۳۸۱	طالقانی عبدالحسینی	ابوالفضل	۵۳
	۲۰ ج ۱۳۶۱۲	ریحان سعیدی مدرس	ابوالفضل	۵۴
	۱۳۷۲	رسولی	ابوالقاسم	۵۵
	۶ شوال ۱۳۸۲	نجفی	ابوالقاسم	۵۶
		خدمت بین دانائی گیلانی	ابوالقاسم	۵۷
		قلمی پور	ابوالقاسم	۵۸
		محمدی نهدریجانی اصفهانی	ابوالقاسم	۵۹
		صفری بروجردی	ابوالقاسم	۶۰
		انصاری	ابوالقاسم	۶۱
		علی پور پائین رودشتی گیلانی	ابوالقاسم	۶۲
		رسولی گاوکانی	ابوالقاسم	۶۳
		حسینی تیمورلوی آذربایجانی	ابوالقاسم	۶۴

		علیزاده کاشانی	ابوالقاسم	۶۵
		اشعریون قمی زاده	ابوالقاسم	۶۶
اجازه اجتهاد با خط آقا	۲۲ ذی قعدة ۱۳۸۰	محبوب جهرمی شیرازی	ابوالقاسم	۶۷
		موسوی تبریزی مولانا	ابوالقاسم	۶۸
		خلجی نجف آبادی	ابوالقاسم	۶۹
		مروج یزدی	ابوالقاسم	۷۰
		احمدی خلخالی	ابوالقاسم	۷۱
		ذاکری	ابوالقاسم	۷۲
		موتقی	ابوالقاسم	۷۳
		میانجی	ابومحمد	۷۴
		علی دلیری ابرونقی سرابی	ابومحمد	۷۵
		سعیدی خراسانی	احمد	۷۶
		لاهیجی نجفی	احمد	۷۷
		عالمی	احمد	۷۸
		اصلانی سرابی	احمد	۷۹
		صادقی سرابی تبریزی	احمد	۸۰
	۹ سوال ۱۴۰۹	محسن زاده	احمد	۸۱
		اکبری قزوینی	احمد	۸۲
		مشکینی	احمد	۸۳
		شکوهی	احمد	۸۴

		ناظر الاسلامی	احمد	۸۵
		کبیر آیت الله زاده	احمد	۸۶
		حجتی میانجی	احمد	۸۷
		حسینی	احمد	۸۸
		حجازی قمی	احمد	۸۹
		طهرانی	احمد	۹۰
		خاتمی	احمد	۹۱
		موسوی بزرگی کاشانی	احمد	۹۲
		هاشمی میانجی	احمد	۹۳
		مرتضوی بروجردی	احمد	۹۴
		خیرخواه	احمد	۹۵
		مصطفوی بهشری	احمد	۹۶
		مصطفوی اصطهباناتی	احمد	۹۷
		حیدری کاشانی	احمد	۹۸
		سبحانی خلخالی	احمد	۹۹
		مصطفوی فریدنی اصفهانی	احمد	۱۰۰
		مولوی	احمد	۱۰۱
	۲۴ شعبان ۷۷	دیباچی اصفهانی	احمد	۱۰۲
		حسینی قمی	احمد	۱۰۳
		موسوی میانجی	احمد	۱۰۴

		محمودی رضائیه	احمد	۱۰۵
		باغ خاصی ورامینی	احمد	۱۰۶
		جنیدی ورامینی	احمد	۱۰۷
	۱۶ شعبان ۱۳۹۵	قاضی زاهدی	احمد	۱۰۸
		اعلائی فرلقانی	احمد	۱۰۹
		اکبری رشتی	احمد	۱۱۰
		مجیب حق قدم رشتی	احمد	۱۱۱
		مروج اراکی	احمد	۱۱۲
		مولوی بحرانی	احمد	۱۱۳
		مجتهدی	احمد	۱۱۴
		اکبری فومنی	احمد	۱۱۵
	۱ ذیحجه ۱۳۸۰	مقدس سنجابی	احمد	۱۱۶
		اکبری صومعه سرائی	احمد	۱۱۷
		تقی زاده انصاری نطنزی	احمد	۱۱۸
		منتظری قمی	احمد	۱۱۹
		انصاری تاکستانی	احمد	۱۲۰
		نجف پور لاهیجی	احمد	۱۲۱
		اصطهباناتی شیرازی	احمد	۱۲۲
		زاهدی لنکرانی یمنی	احمد	۱۲۳
		خردمند	احمد	۱۲۴

		رضوی	احمد	۱۲۵
		مقدس اراکی	احمد	۱۲۶
		یگانه امیری	احمد	۱۲۷
		تحقیقی یزدی	احمد	۱۲۸
		بحرانی	احمد	۱۲۹
		الشریف آیه الله زاده کاشانی	احمد	۱۳۰
	مکرر	باغ خاصی ورامینی	احمد	۱۳۱
		لطفی سرابی	احمد	۱۳۲
		قضوی زرنندی	احمد	۱۳۳
		کریمی شیخ الاسلامی اراکی	احمد	۱۳۴
		احمدی مازندرانی	احمد	۱۳۵
	۳ محرم ۸۱	کبیر	احمد	۱۳۶
		مصباح زندرانی	احمد علی	۱۳۷
		احمدی شاهرودی	احمد علی	۱۳۸
	۴ شعبان ۹۶	طاهری قمی	احمد علی	۱۳۹
		هندی	اختر عباس	۱۴۰
		منادی رشتی	اسحق	۱۴۱
	(مقیم گلیر)	منتظری	اسحق	۱۴۲
		فخیمی اردبیلی	اسحق	۱۴۳
		هاشمی ساکن کلاله گند قابوس	اسد الله	۱۴۴

		فاضلی	اسدالله	۱۴۵
		صالحی سبحانی	اسدالله	۱۴۶
		داوری دولت آبادی	اسدالله	۱۴۷
		رضائی رشتی	اسدالله	۱۴۸
		فقیهی	اسدالله	۱۴۹
		روحی ساکن شهرری	اسدالله	۱۵۰
		میانجی	اسدالله	۱۵۱
		روحانی کرمانشانی	اسدالله	۱۵۲
		رضائی دشتستانی	اسدالله	۱۵۳
در هاشم اجازه مرحوم حائری	صفر ۱۳۵۵	فیروز کوهی	اسدالله	۱۵۴
در هاشم اجازه مرحوم حائری		خادمی نجف آبادی	اسدالله	۱۵۵
		حضرتی پور تبیحی	اسرافیل	۱۵۶
	۸ رجب ۱۳۸۱	سجادی تبریزی	اسماعیل	۱۵۷
		هاشمی طالخونچه	اسماعیل	۱۵۸
		حسینی نجف آبادی	اسماعیل	۱۵۹
		فاطمی منیکا بادی	اسماعیل	۱۶۰
		اسماعیلی میانجی	اسماعیل	۱۶۱
		زاهدی مازندرانی	اسماعیل	۱۶۲
		موسوی ساری آذربایجانی	اسماعیل	۱۶۳
		بحری قزوینی	اسماعیل	۱۶۴

		رحمت خواه تبریزی	اسماعیل	۱۶۵
		عابدی آستانه	اسماعیل	۱۶۶
		یزدی جندقی	اسماعیل	۱۶۷
		صالحی مازندرانی	اسماعیل	۱۶۸
	۱۲ رجب ۷۶	مرزعی همدانی	اسماعیل	۱۶۹
		زاهدی مازندرانی	اسماعیل	۱۷۰
		جعفری فرلقانی	اسماعیل	۱۷۱
		شریفی خراسانی	اسماعیل	۱۷۲
		انصاری اسلانی	اسماعیل	۱۷۳
		جعفری ایوبی	اسماعیل	۱۷۴
		شهبازی امیری	اسماعیل	۱۷۵
		کبیری تبریزی	اسماعیل	۱۷۶
		طریحی زاهدانی	اسماعیل	۱۷۷
		قره باغی خوئی	اسماعیل	۱۷۸
		یوسفی میانجی	اسماعیل	۱۷۹
		هرندی	اسماعیل	۱۸۰
		حیدری مشکینی	اسماعیل	۱۸۱
		حسینی شله مرائی ارز	اسکندر	۱۸۲
		میانجی	اسکندر	۱۸۳
		بنیادی	اسکندر	۱۸۴

		افتخاری طالقانی	اسلام	۱۸۵
	ج ۱۴۰۸۲	طالقانی	اشرف	۱۸۶
		کریمی زنجانی	اصغر	۱۸۷
		باقری همدانی	اصغر	۱۸۸
		حسینی	افضل	۱۸۹
		کاوینی شندآبادی	الله وردی	۱۹۰
	۱۰ شوال ۱۳۸۰	صومعه سرائی	الله وردی	۱۹۱
		ذاکر	امراه	۱۹۲
		خشک بیجاری	امیر حسین	۱۹۳
		ملکی	انشاء الله	۱۹۴
		کریمی مازندرانی	امیرنقی	۱۹۵
		پاکستانی	اولاد علی	۱۹۶

(ب)

شماره	نام مجاز	شهرت	تاریخ اجازة	ملاحظات
۱۹۷	باقر	رشیدی جابلقی	۲۹ ذیحجه ۱۳۸۲	
۱۹۸	باقر	آیت میردامادی	رجب ۱۳۸۱	
۱۹۹	باقر	میرعباسی	۱۳۹۴	
۲۰۰	باقر	ملیبوی اراکی		

۲۰۱	باقر	لنگرانی سرابی	۱۳۸۰
۲۰۲	باقر	مدرس بستان آبادی	۱۳۸۰
۲۰۳	بزرگ	نصیری محلاتی	
۲۰۴	بلال	قدیمی خوانی	۱۴ شعبان ۷۹
۲۰۵	بلال	صدری مقیم عجب شیر	
۲۰۶	بهاء الدین	بحرانی کازرونی	۸۱ شعبان
۲۰۷	بهاء الدین	مهدوی خرقانی	۱۴ ذیحجه ۷۹
۲۰۸	بیوک آقا	واعظ تبریزی	۳ ذیحجه ۸۱
۲۰۹	بیوک آقا	اعتمادی صومه میانجی	
۲۱۰	بیوک آقا	واعظی بخشایشی	۲۳ شعبان ۷۹
۲۱۱	بیوک آقا	شرایبانی	۱۳۸۰
۲۱۲	بهرز	عیدی میانجی	۱۳ ج ۸۰۲

(ت)

شماره	نام مجاز	شهرت	تاریخ	ملاحظات
۲۱۳	تاج الواعظین	لنگرودی جیلانی	۴ ذیحجه ۷۶	
۲۱۴	تقی	حشمت الواعظین	۱۰ صیام ۸۶	
۲۱۵	تقی	شریعتی	۱۳۸۱	
۲۱۶	تقی	حسینی قزوینی		

۲۱۷	تقی	میرمجیدی یزدی	۸۱۲۶۲۵
۲۱۸	تقی	مرتضوی میرمحلہ دشتی	اواخر شعبان ۷۶
۲۱۹	تقی	سرکشی ذرماری آذربایجانی	۱۳۷۶
۲۲۰	توفیق	حججی سانجی	

(ج)

شماره	نام مجاز	شهرت	تاریخ اجازہ	ملاحظات
۲۲۱	جبارعلی	عسکری سلدوزی	۱۷ شعبان ۸۱	
۲۲۲	جعفر	افضلی اصفهانی	۱۳۸۱	
۲۲۳	جعفر	میرعظیمی	۱۴۱۰ و ۱۳۸۷	
۲۲۴	جعفر	میردامادی	۱۳۷۴	اجازہ بنام وصل الاسناد الی السادة الامجاد
۲۲۵	جعفر	هزارجریبی	۱۳۷۴	
۲۲۶	جعفر	حسینی		
۲۲۷	جعفر	ادیب مجایی قزوینی	ج ۲ ۸۰	
۲۲۸	جعفر	اصفہانی	۱۳۸۱	
۲۲۹	جعفر	کاظمی اصفہانی	ذی الحجہ ۸۰	
۲۳۰	جعفر	قاضوی موسوی		
۲۳۱	جعفر	جعفر نژاد	شعبان ۷۸	
۲۳۲	جعفر	مجاوری مرندی علمداری		

۲۳۳	جعفر	صادق زاده لاری	۱۷ع ۸۱
۲۳۴	جعفر	محمدی	۱۵ شعبان ۸۱
۲۳۵	جعفر	حسیبی	
۲۳۶	جعفر	گلپایگانی	۲۵ ذیحجه ۸۱
۲۳۷	جعفر	چرندابی	۱۲ ذیحجه ۱۳۸۱
۲۳۸	جعفر	قراملکی تبریزی	
۲۳۹	جعفر	صبوری	۱۵ محرم ۱۳۹۵
۲۴۰	جلال	موسوی اردبیلی	۱۰ شوال ۷۹
۲۴۱	جلال	موسوی تبریزی	۲۲ شعبان ۷۹
۲۴۲	جلال	محبّی قزوینی	
۲۴۳	جلال الدین	طاهری اصفهانی	شوال ۷۹
۲۴۴	جلال الدین	مراتی دماوندی	۲ صفر ۸۱
۲۴۵	جلال	افقهی او حسیبی قمی	۲۴ شوال ۸۰
۲۴۶	جلال	ایمانی زنجانی	۱۶ ذق ۸۱
۲۴۷	جلیل	هنرور	۲۶ حجه ۸۱
۲۴۸	جمال	کوپائی	
۲۴۹	جمال	نیکان فلاورجانی اصفهانی	۱۸ حجه ۸۱
۲۵۰	جمال الدین	میردامادی حسینی عاملی	
۲۵۱	جمال الدین	طباطبائی زابلی	۲۶ شعبان ۸۰
۲۵۲	جمال الدین	موسوی تهرانی	

۲۵۳	جمال الدین	ایبری	ج ۱۳۸۱۲
۲۵۴	جمال الدین	موسوی چالوسی	۱۲ شعبان ۱۳۹۰
۲۵۵	جمشید	میرسلیمی طالقانی	۲۰ ذق ۸۲
۲۵۶	جواد	هاشمی هشترودی	
۲۵۷	جواد	علم الهدی خراسانی	
۲۵۸	جواد	حسینی	۸۱۲ع ۲۵
۲۵۹	جواد	سجادی	ع ۱۳۸۱۲
۲۶۰	جواد	الیاسی	۵ رجب ۱۳۸۱
۲۶۱	جواد	وارسته جرفاذقانی قمی	۲۰ ذق ۷۶
۲۶۲	جواد	غروی میانجی	
۲۶۳	جواد	فاتحی مشهور به همدانی	۲۰ رجب ۸۱
۲۶۴	جواد	منافی سرابی	۲۶ شعبان ۸۰

(چ)

شماره	نام مجاز	شهرت	تاریخ اجازه	ملاحظات
۲۶۵	چراغعلی	فلاح		

(ح)

شماره	نام مجاز	شهرت	تاریخ اجازه	ملاحظات
۲۶۶	حبیب الله	صادق قزوینی		

		ابوفاضلی	حبیب الله	۲۶۷
		احمدی خلیل آبادی	حبیب الله	۲۶۸
	ذیحجه ۱۳۸۴	تقوی شیرازی	حبیب الله	۲۶۹
		حسینی ترکی	حجة الله	۲۷۰
		مقتدائی دماوندی	حجة الله	۲۷۱
	۱۵ رمضان ۱۳۹۰ق	حسینی شیرازی	سید حبیب الله	۲۷۲
		ناصری اردبیلی	حجّت	۲۷۳
		شعاع کاشانی	حسام الدین	۲۷۴
روایت و اجتهاد	۱۳۸۳۱ع ۲۲	نبوی بیرجندی	حسن	۲۷۵
		مولائی	حسن	۲۷۶
		اعتصام طباطبائی	حسن	۲۷۷
		امام زاده یزدی	حسن	۲۷۸
		مافی مدنی تنکابنی	حسن	۲۷۹
		میرحیدری کلاخوری	حسن	۲۸۰
		ابطحی اراکی	حسن	۲۸۱
		حسینی کیدرودی	حسن	۲۸۲
		حسینی تیلی	حسن	۲۸۳
		کاظمی فرلقانی	حسن	۲۸۴
		احمدی	حسن	۲۸۵
		اشکوری	حسن	۲۸۶

		طهرانی	حسن	۲۸۷
		میرابوطالبی نسنانی	حسن	۲۸۸
		حسینی زرنندی	حسن	۲۸۹
		امامی	حسن	۲۹۰
		گلبن قبتا مرندی	حسن	۲۹۱
		مهاجرانی خمینی	حسن	۲۹۲
		وحید مراغه‌ای	حسن	۲۹۳
		مردانی	حسن	۲۹۴
		فردوئی	حسن	۲۹۵
		رضائی ساوه‌ای	حسن	۲۹۶
		فروزان	حسن	۲۹۷
		گیلانی	حسن	۲۹۸
		شهیدی زنجانی	حسن	۲۹۹
		اخوان لنگرودی	حسن	۳۰۰
		چاوشی نائینی	حسن	۳۰۱
		رووف بناه	حسن	۳۰۲
	ج ۵ ۲ ۱۳۸۰	شریف کاشانی	حسن	۳۰۳
به خط خود آقا در یک صفحه	۸ شوال ۱۳۷۸	رضائی هشترودی	حسن	۳۰۴
		اصفهان‌ئی ساکن مشهد	حسن	۳۰۵
	شعبان ۱۳۸۴	شوندی قزوینی	حسن	۳۰۶

		دزماری	حسن	۳۰۷
		بهروزی اهری	حسن	۳۰۸
		زرنگی سرابی آذربایجانی	حسن	۳۰۹
		غازانی	حسن	۳۱۰
		موقفی تبریزی	حسن	۳۱۱
		امامی مشکینی	حسن	۳۱۲
		نجفی مازندرانی	حسن	۳۱۳
		امام جمارانی	حسن	۳۱۴
		پاکدل	حسن	۳۱۵
		هشترودی	حسن	۳۱۶
		بهروزی لنگرودی	حسن	۳۱۷
		خانی سرابی	حسن	۳۱۸
		معینی علیانی ارونقی	حسن	۳۱۹
		حسن آبادی	حسن	۳۲۰
		کاظم زاده آذرشهری	حسن	۳۲۱
		اصغریان اهری	حسن	۳۲۲
		فتحی هشترودی	حسن	۳۲۳
	۱۵ محرم ۱۴۰۷	نجف آبادی اصفهانی	حسنعلی	۳۲۴
		چاوشی	حسین	۳۲۵
	۱۷ شعبان ۸۲	زمانی کنگاوری	حسین	۳۲۶

۳۲۷	حسین	دز ماری	
۳۲۸	حسین	بدری	
۳۲۹	حسین	موسوی واعظ انزلی	
۳۳۰	حسین	آقاسعلی	
۳۳۱	حسین	هاشمی اصفهانی	
۳۳۲	حسین	معصومی اشکوری	
۳۳۳	حسین	پورانی اصفهانی	
۳۳۴	حسین	عقیلی مرندی	
۳۳۵	حسین	خلخال تبریزی	
۳۳۶	حسین	میرهاشمی	
۳۳۷	حسین	پاکدامن گیلانی	
۳۳۸	حسین	چاوشی میانجی	
۳۳۹	حسین	طباطبائی اردستانی	
۳۴۰	حسین	خلخال	
۳۴۱	حسین	هاشمی شاهوردی	
۳۴۲	حسین	نوراللهی طالقانی	
۳۴۳	حسین	پند جعفری	
۳۴۴	حسین	طباطبائی آذرشهری	
۳۴۵	حسین	هاشمی قمی	
۳۴۶	حسین	صفائی ساوهای	

		طباطبائی کهنلولی تبریزی	حسین	۳۴۷
	۱۰ ذی‌عقده ۴۰۷	فقیهی قمی	حسین	۳۴۸
	۱۴ ذیحجه ۸۹	جعفری گیلانی	حسین	۳۴۹
		گلین فینی مرندی	حسین	۳۵۰
		فرجی آغچه‌ریشه میانجی	حسین	۳۵۱
		زنجانی	حسین	۳۵۲
		نیشابوری	حسین	۳۵۳
		همدانی	حسین	۳۵۴
		محمود خانی	حسین	۳۵۵
		عزیری اصفهانی	حسین	۳۵۶
		اقدسی بیدگلی	حسین	۳۵۷
		سدادی گیلانی	حسین	۳۵۸
		زنجانی جبّاری	حسین	۳۵۹
	۲۸ شعبان ۸۰	اخوان لنگرودی	حسین	۳۶۰
		مهدوی	حسین	۳۶۱
		احمدلو فرلقانی	حسین	۳۶۲
		داغستانی	حسین	۳۶۳
		رحیمی آذرشهری	حسین	۳۶۴
		عسکری	حسین	۳۶۵
		قربان‌پور خوئی	حسین	۳۶۶

		فخرایلا غجوق	حسین	۳۶۷
		فخری اردبیلی	حسین	۳۶۸
		فضلی عقدائی یزدی	حسین	۳۶۹
		علمی اصفهانی	حسین	۳۷۰
		مهدوی اصفهانی	حسین	۳۷۱
		فخیمی	حسین	۳۷۲
		پاکستانی	حسین	۳۷۳
		مظفری شاهرودی	حسین	۳۷۴
		نظری پناه آبادی	حسین	۳۷۵
		واعظی اصفهانی	حسین	۳۷۶
		فیروزی	حسین	۳۷۷
		شهبازی	حسین	۳۷۸
		یونسی	حسین	۳۷۹
		حق شناس تنگستانی	حسین	۳۸۰
		سلطانی شاهرودی	حسین	۳۸۱
		شهیدی زنجان	حسین	۳۸۲
		اسکندری زنجان	حسین	۳۸۳
		مردانه فردویی	حسین	۳۸۴
		اسماعیلی فرلقانی	حسین	۳۸۵
		ناصحی	حسین	۳۸۶

		نریل بندرریگ	حسین	۳۸۷
		شاهرودی	حسین	۳۸۸
		رضائی لنگرودی	حسین	۳۸۹
	۶ رجب ۱۳۷۷	غفاری	حسین	۳۹۰
	۳۰ ج ۱۳۸۲	اخوان گیلانی	حسین	۳۹۱
	۲۵ ذیحجه ۷۸	نبوی خوئی	حسین	۳۹۲
		کریمی گرمودی	حسین	۳۹۳
		حقیقیان تبریزی	حسین	۳۹۴
		آذربایجانی ساوق قلعه	حسین	۳۹۵
		پیشوائی	حسین	۳۹۶
		امیری جابلقی	حسین	۳۹۷
		هنرور خوئی	حسین	۳۹۸
		انصاری هشرودی	حسین	۳۹۹
		صحیفه	حسین	۴۰۰
		شاه آبادی قزوینی	حسین	۴۰۱
		کلاسوری	حسین	۴۰۲
		سلدوزی مقدس	حسین	۴۰۳
		غفاری آذرشهری	حسین	۴۰۴
		خوئی (ذاکری فریقناتی)	حسین	۴۰۵
		قراجه داغی	حسین	۴۰۶

		ماکوئی	حسین علی	۴۰۷
		احمدی نجف آبادی	حسین علی	۴۰۸
		جلالی	حسین علی	۴۰۹
		محمدی نجف آبادی	حسین علی	۴۱۰
		عظیمی هزاره	حسین علی	۴۱۱
		چیچلکوئی سرابی	حسین علی	۴۱۲
		داوری	حسین علی	۴۱۳
	ج ۱۴۰۷۲	خزائلی اصفهانی	حسین علی	۴۱۴
	۲۲ رجب ۱۳۷۷	برهانی سرابی چچکلوئی	حسینقلی	۴۱۵
		قراجه داغی	حسینقلی	۴۱۶
		عاطفی خمسه	حسینقلی	۴۱۷
		مرتضوی خلخالی	حمید	۴۱۸
		مرتضوی	حمید	۴۱۹
		عدلی	حمدالله	۴۲۰
		نجف آبادی	حیدر	۴۲۱
		زرنقی کوچک	حیدر	۴۲۲
	۲۹ شوال ۸۰	علوقی	حیدر	۴۲۳
		نوری مشکینی	حیدر	۴۲۴
	۷ شعبان ۱۳۷۵	کلوانقی دعائی	حیدر	۴۲۵
		آذربایجانی	حیدر	۴۲۶

(خ)

شماره	نام مجاز	شهرت	تاریخ اجازه	ملاحظات
۴۲۷	خالص	اعلانی خلخالی	۶ شعبان ۸۱	
۴۲۸	خالص	ریحانی	۱۰ ذی القعدة ۱۳۸۰	
۴۲۹	خیر الله	حیدری کرمانشاهی	۲۰ ذیحجه ۸۲	
۴۳۰	خیر الله	مصلحی طالقانی (مصلح)	۱۶ ع ۸۲۲	
۴۳۱	خیر الله	اسماعیلی جم‌گردانی اصفهانی	۱۶ ج ۸۱۱	
۴۳۲	خیر الله	خلیل زاده اقدم مرندی	۱۵ ذیحجه ۸۱	
۴۳۳	خلیل	حسینی مراغه ملک‌کندی	غزّه شعبان ۸۱	
۴۳۴	خلیل	ریحانی	۱۰ ذق ۱۳۸۰	
۴۳۵	خدایار	عظیمی کنگاوری	۱۳۹۳	

(د)

شماره	نام مجاز	شهرت	تاریخ اجازه	ملاحظات
۴۳۶	داوود	سراب‌زاده آذرشهری	۲۹ ذی القعدة ۷۹	

(ذ)

شماره	نام مجاز	شهرت	تاریخ اجازه	ملاحظات
۴۳۷	ذبیح‌الله	موسوی زنجانی	۲۱ شعبان ۸۰	
۴۳۸	ذاکر علی	اسلامی سراپی	۴ ذیحجه ۸۱	

(د)

شماره	نام مجاز	شهرت	تاریخ اجازة	ملاحظات
۴۳۹	رحمت الله	عاقلی کاشمیری	۱۲ شوال ۱۳۸۲	
۴۴۰	رحیم	صباحی		
۴۴۱	رحیم	میانجی		
۴۴۲	رحیم	اصغرپور قراملکی تبریزی		
۴۴۳	رحیم	قزوینی	صفر ۱۳۸۱	
۴۴۴	رجبعلی	امینی تقی زاده	۲۷ ج ۸۱۲	
۴۴۵	رجبعلی	قرمزتنی		
۴۴۶	رسول	پایندهی رضائیه	۸ رجب ۱۳۸۱	
۴۴۷	رشید	ترابی پاکستانی خطیب	۳ ذیحجه ۱۳۸۱	
۴۴۸	رضا	هاشمی	۱۳۸۱	
۴۴۹	رضا	حسینی امامی اصفهانی	ذیحجه ۱۳۹۷	اجتهاد
۴۵۰	رضا	هاشمی		
۴۵۱	رضا	افتخاری دامغانی	۱۶۸ ۱۳۸۱	
۴۵۲	رضا	محمدی قزوینی	۲۷ ج ۸۱۲	
۴۵۳	رضا	رضائینی	۲۶ شعبان ۸۲	
۴۵۴	رضا	عالمی	۸۱۲۶۲	
۴۵۵	رضا	دیباچی	۸۱۲۶۳	

	۲۹ شعبان ۷۷	زرندی	رضا	۴۵۶
	۱۳۷۶	سینقانی اردهالی	رضا	۴۵۷
	۲۱ شعبان ۸۰	حسینی ارداقی قزوینی	رضا	۴۵۸
	۱۸ ذق ۸۰	آل محمد اهری قراچه داغی	رضا	۴۵۹
	۲۲ شعبان ۸۰	حسینی ساکن طهران	رضا	۴۶۰
	۵ رجب ۸۰	آل محمد اهری قراچه داغی	رضا	۴۶۱
	۲۲ ذق ۸۰	تفرشی همدانی	رضا	۴۶۲
		رفسنجانی حسینی	رضا	۴۶۳
		علماء	رضا	۴۶۴
	۲۳ ذیقعدہ ۱۳۸۵	کریمی مرندی	رضا	۴۶۵
		قزوینی	رضا	۴۶۶
		کریمی زنجانی	رضا	۴۶۷
	۵ رجب ۱۳۸۰	سبحانی زنجانی	رضا	۴۶۸
	۲۹ ج ۱ ۱۳۸۱	ولائی مازندرانی	رضا	۴۶۹
	غره ذق ۱۳۷۶	نجفی زاده	رضا	۴۷۰
	۲۵ ذق ۷۹	فرادی تبریزی	رضا	۴۷۱
	۲۰ ذق ۷۹	محمدی لنگرودی	رضا	۴۷۲
	شوال ۱۳۷۹	محمدی وندالشیکی خوئی	رضا	۴۷۳
		ایرانی نعمت آبادی	رضا	۴۷۴

		تقی زاده شریانی	رضا	۴۷۵
	۷ شعبان ۸۳	کریمی مرندی	رضا	۴۷۶
		وندگشکی	رضا	۴۷۷
		ملکپور شرفخانی	رضا	۴۷۸
روایت و اجتهاد		شیرازی	رضی	۴۷۹
		علوی نبدرگر	رضی	۴۸۰
	۲۷ رجب ۸۳	هریسی	رضی	۴۸۱
	۲۲ ج ۸۱۲	سعادت اصفهانی	رضی الله	۴۸۲
		میر سلیمی	رضوان	۴۸۳
	۲۹ ج ۱۳۸۱۲	هیدجی	رفیع	۴۸۴
	ذیحجه ۱۳۸۰	ذاکری اسکونی	رفیع	۴۸۵
	۲۴ محرم ۸۱	افتخاری هشترودی	رفیع	۴۸۶
	۱۵ شوال ۸۰	مدرسی بستان آبادی	رفیع	۴۸۷
	۱۳۷۸	نجف آبادی	رمضان	۴۸۸
		مظفری نیشابوری	رمضانعلی	۴۸۹
	۵ شوال ۱۳۸۲	املائی	رمضانعلی	۴۹۰
	رجب ۷۸	واحدی خراسانی	رمضانعلی	۴۹۱
		اغملوئی	روح الله	۴۹۲

(ز)

شماره	نام مجاز	شهرت	تاریخ اجازه	ملاحظات
۴۹۳	زین العابدین	حسینی لواسانی	۱۳۷۷	
۴۹۴	زین العابدین	ملیحی همدانی	۷۹۲ع ۲۰	
۴۹۵	زین العابدین	دولت آبادی سرابی	۲۲ شعبان ۸۰	
۴۹۶	زین العابدین	شجاعی گلپایگانی	۱۳۸۰	
۴۹۷	زین العابدین	موسوی فومنی	۱۳ ذیحجه ۸۱	
۴۹۸	زین العابدین	اصغرزاده خوئی		
۴۹۹	زین العابدین	المعی لاهیجانی	۲۳ ذق ۸۰	
۵۰۰	زین العابدین	باغمیسه		
۵۰۱	زین العابدین	منتظری سرخه‌ای	۴ ذیحجه ۸۰	
۵۰۲	زین العابدین	کریمی فرلقانی	۸ ذی القعدة ۸۱	
۵۰۳	زین العابدین	نظری	۲۸ ذی‌عقده ۸۱	
۵۰۴	زین العابدین	قربانی لاهیجانی		
۵۰۵	زین العابدین	نوبخت تبریزی	۲۵ رجب ۱۳۷۷	
۵۰۶	زین العابدین	دولت آبادی		
۵۰۷	زین العابدین	نصیری میانجی	۲۲ شعبان ۸۰	

(س)

شماره	نام مجاز	شهرت	تاریخ اجازه	ملاحظات
۵۰۸	ستار	سرابی جرائی	شعبان ۱۳۸۱	
۵۰۹	سجاد	چاوشی میانجی	۲۲ رجب ۸۱	
۵۱۰	سجاد	خوئینی	۴ صفر ۸۱	
۵۱۱	سجاد	میانجی	۱۸ شوال ۸۰	
۵۱۲	سجاد	قزوینی ناصحی		
۵۱۳	سراج	سعیدی میانجی		
۵۱۴	سعادت	موسوی مراغه‌ای	۲۲ رجب ۷۷	
۵۱۵	سعید	نیشابوری		
۵۱۶	سعیدالله	گرمرودی		
۵۱۷	سیف‌الله	هراندی مرندی	۱۶ شعبان ۸۰	
۵۱۸	سیف‌الله	خمامی لنگرودی		
۵۱۹	سیف‌الله	نورانی	۱۴ ذیحجه ۱۳۸۰	
۵۲۰	سیف‌الله	مولائی	۲۵ ج ۱۳۸۱	
۵۲۱	سیفعلی	خاضعی رضائیه	۱۹ رجب ۱۳۸۱	
۵۲۲	سلطان‌الواعظین	شیرازی	شوال ۱۳۷۹	(مؤلف شبهای پشاور)
۵۲۳	سلام	صدیقی رودسری		
۵۲۴	سلمان	انواری خطیب بغدادی	۲۴ ع ۱۳۸۲	
۵۲۵	سلمان	کاظمی قزوینی		

۵۲۶	سلیمان	زنجان	۲۰ ذیحجه ۷۹
۵۲۷	سلیمان	سرای	۲۲ شعبان ۸۰
۵۲۸	سلیمان	اسلامی بهشتی	۲۰ شعبان ۷۵
۵۲۹	سلیمان	بابائی	۱۰ شعبان ۸۱

(ش)

شماره	نام مجاز	شهرت	تاریخ اجازه	ملاحظات
۵۳۰	شجاع الدین	صرنواللهی طالقانی	شعبان ۸۱	
۵۳۱	شجاع الدین	مرتضوی زنجانی		
۵۳۲	شفیع	فیضی آذرشهری		
۵۳۳	شفیع	میرزاپور مشکینی		
۵۳۴	شعبانعلی	مازندرانی		
۵۳۵	شعبانعلی	ناصرزاده مازندرانی		
۵۳۶	شکور	تشکری		
۵۳۷	شمس الدین	حسینی	۱۳۸۱	
۵۳۸	شمس الدین	آیه اللهی شیرازی	۱۳۷۹	
۵۳۹	علی	اسکردوی پاکستانی	۱۸ شعبان ۸۳	
۵۴۰	شیخ الاسلام	کاوگانی آذربایجانی	شعبان ۷۹	

(ص)

شماره	نام منجاز	شهرت	تاریخ اجازة	ملاحظات
۵۴۱	صادق	حسینی قزوینی	۱۸ شعبان ۸۱	
۵۴۲	صادق	هیدجی (حسینی)	۳ رجب ۱۳۸۲	
۵۴۳	صادق	هاشمی	۲۰ شوال ۸۰	
۵۴۴	صادق	بلیدجی	۳ رجب ۸۱	
۵۴۵	صادق	نظری همدانی	۲۲ ذق ۸۰	
۵۴۶	صادق	محمدی	۱۲ ع ۸۲	
۵۴۷	صادق	ایمانی میانجی	۱۲ شعبان ۷۶	
۵۴۸	صادق	عبدی سرابی	ذق ۷۹	
۵۴۹	صادق	شرفخانه	۱۶ ذیقعدة ۸۲	
۵۵۰	صادق	نصیری سرابی		
۵۵۱	صالح	حسینی خرقانی	۲۲ شوال ۸۰	
۵۵۲	صحبت	زمانی		
۵۵۳	صدرالدین	سرابندی اراکی	سلخ شوال ۱۳۸۰	
۵۵۴	صدرالدین	حائری اراکی	سلخ شوال ۱۳۸۰	
۵۵۵	صدرالدین	ظهربان زنجانی	۲۲ ذق ۱۳۸۰	
۵۵۶	صفر	آذرطوسی هریسی	۴ ذق ۸۲	
۵۵۷	صفر علی	شهسواری قزوینی		

۵۵۸	صفی الله	جلیلی فرلقانی	
۵۵۹	صفی الدین	موسوی ماسالی	۲۲ ذق ۸۰

(ض)

شماره	نام مجاز	شهرت	تاریخ اجازه	ملاحظات
۵۶۰	ضیاء الدین	اشکوری الهی	۲۷ رجب ۸۱	
۵۶۱	ضیاء الدین	روحانی	۱۳۹۴	
۵۶۲	ضیاء الدین	زابلی	۱۹ ذق ۸۰	
۵۶۳	ضیاء الدین	غفاری دلجانی	۲۷ رجب ۸۱	
۵۶۴	ضیاء الدین	جارودی اردبیلی		
۵۶۵	ضیاء الدین	مقیم فراهانی		
۵۶۶	ضیاء الدین	باقری کلشیمی	۱۲ ذق ۸۱	

(ط)

شماره	نام مجاز	شهرت	تاریخ اجازه	ملاحظات
۵۶۷	طاهر	حائری مشکینی		

(ع)

شماره	نام مجاز	شهرت	تاریخ اجازه	ملاحظات
۵۶۸	عادل	علوی	۱۴۱۰	

		امهری خرم دره	عبادت	۵۶۹
	۱۴۰۸ ذیحجه	اعتمادی کاشانی	عباس	۵۷۰
		کاشانی قمصری حائری	عباس	۵۷۱
		رسول زاده حسینی نظنزی	عباس	۵۷۲
		طباطبائی	عباس	۵۷۳
		ضیاء الواعظین	عباس	۵۷۴
		قمی	عباس	۵۷۵
		احمدی آذرشهری	عباس	۵۷۶
		طباطبائی قمی	عباس	۵۷۷
		طباطبائی ابهری	عباس	۵۷۸
		اکبری	عباس	۵۷۹
	۱۴ ذق ۱۴۰۹	دهقانی یزدی	عباس	۵۸۰
		محمدی خوئی	عباس	۵۸۱
		جهرمی	عباس	۵۸۲
		ناصری	عباس	۵۸۳
		ادریانی اصفهانی	عباس	۵۸۴
		بحر الفضائل مازندرانی	عباس	۵۸۵
		اسماعیلی رفسنجانی	عباس	۵۸۶
		هدایتی یزدی	عباس	۵۸۷
		قزوینی	عباس	۵۸۸

		خطیبی لنگرودی	عباس	۵۸۹
		گنجی بروجردی	عباس	۵۹۰
		حسن زاده	عباس	۵۹۱
		جهرودی قمی	عباس	۵۹۲
		طسوجی	عباس	۵۹۳
		سلیمان فلاح کرجی	عباس	۵۹۴
		احمدی میانجی	عباس	۵۹۵
		کمالی میایی هرندی	عباس	۵۹۶
	ج ۱۳۹۰۲	حبیبی همدانی	عباس	۵۹۷
		قمی	عباس	۵۹۸
		جانقدری	عباسعلی	۵۹۹
		فیروزی سرچینی	عباسعلی	۶۰۰
		نبابی	عباسعلی	۶۰۱
		قره چپوقی آذربایجانی	عباسعلی	۶۰۲
		تهرانی شمیرانی	عبدالله	۶۰۳
		حسینی قزوینی	عبدالله	۶۰۴
		رضائی دلپجانی	عبدالله	۶۰۵
		حسینی	عبدالله	۶۰۶
		شریفی قزوینی	عبدالله	۶۰۷
		وئوق	عبدالله	۶۰۸

		یاوری گلپایگانی	عبدالله	۶۰۹
		میرزائی عالی گودرزی	عبدالله	۶۱۰
		نظری مازندرانی	عبدالله	۶۱۱
		آزادی زنجانی	عبدالله	۶۱۲
		مرسیانی اصفهانی	عبدالله	۶۱۳
		الیاسی	عبدالله	۶۱۴
		ذاکری کل روزی میلانی	عبدالله	۶۱۵
		حقانی زنجانی	عبدالله	۶۱۶
		شفیعی	عبدالله	۶۱۷
		سبئی	عبدالله	۶۱۸
حکم امامت جمعه قزوین و روایت	ع ۱۳۸۴	شهیدی قزوینی	عبدالله	۶۱۹
		سلطانی بستان آبادی	عبدالله	۶۲۰
		قنبری زنجانی	عبدالله	۶۲۱
		احمدی زنجانی	عبدالله	۶۲۲
		واعظی اخیاری اردبیلی	عبدالله	۶۲۳
		هوشیاری	عبدالله	۶۲۴
		شاه حسینی زنجانی	عبدالله	۶۲۵
		ملا هشرودی	عبدالله	۶۲۶
		خائفی کرمجکانی	عبدالله	۶۲۷
	۳ سوال ۷۸	فقیه زرنقی	عبدالله	۶۲۸

		سبزواری توسرکانی	عبدالحسین	۶۲۹
		محمودی بهبهانی	عبدالحسین	۶۳۰
		ساوجی	عبدالحسین	۶۳۱
		قزوینی	عبدالحسین	۶۳۲
		منعم رشتی	عبدالحسین	۶۳۳
		خراسکانی	عبدالحسین	۶۳۴
		فاطمی	عبدالحمید	۶۳۵
		طباطبائی حسینی همدانی	عبدالحمید	۶۳۶
		نجف آبادی اصفهانی	عبدالحمید	۶۳۷
		وفائی نوشهری زنجانی	عبدالحمید	۶۳۸
	۱۴۱۰ ۱۶۱۵	حسینی	عبدالرحمن	۶۳۹
		حسینی طارمی سفلی	عبدالرحمن	۶۴۰
		شاه رکنی ذکری	عبدالرحمن	۶۴۱
		ایوبی تبریزی	عبدالرحمن	۶۴۲
		جوادی مشکینی	عبدالرحمن	۶۴۳
		محمدی هیدجی	عبدالرحمن	۶۴۴
		ملکی	عبدالرحمن	۶۴۵
		محمودی تبریزی	عبدالرحمن	۶۴۶
		خلخالی تبریزی	عبدالرحیم	۶۴۷
		پیراوندی خرم آبادی	عبدالرحیم	۶۴۸

		شریعتی بهبهانی	عبدالرحیم	۶۴۹
		صادقی	عبدالرحیم	۶۵۰
		نظیری اراکی	عبدالرحیم	۶۵۱
		غیاثی شندآبادی	عبدالرحیم	۶۵۲
		باقری اصفهانی	عبدالرحیم	۶۵۳
		جعفری اردبیلی	عبدالرحیم	۶۵۴
		اخوان توکلی گیلانی	عبدالرحیم	۶۵۵
		عقیقی بخشایشی	عبدالرحیم	۶۵۶
		رضائی جواهری	عبدالرسول	۶۵۷
		یزدی شوره کی	عبدالرسول	۶۵۸
		حق جو نوری	عبدالرسول	۶۵۹
		مقدم دانائی تبریزی	عبدالرسول	۶۶۰
		حجازی	عبدالرضا	۶۶۱
		مشکوه تبریزی	عبدالرضا	۶۶۲
		اسلامی بهبهانی	عبدالستار	۶۶۳
	۱۳۸۰ ۱۶۶	شادبادی عجیشیری	عبدالستار	۶۶۴
		میرهاشمی	عبدالصمد	۶۶۵
		شمس درخشان	عبدالصمد	۶۶۶
		رحیمی مشکینی	عبدالصمد	۶۶۷
		حاج نصیری قزوینی	عبدالعزیز	۶۶۸

		موسوی	عبدالعظیم	۶۶۹
		خراسانی الاصل تهرانی	عبدالعظیم	۶۷۰
		لاری (آیت اللهی)	عبدعلی	۶۷۱
		مشیری اصفهانی	عبدالغفار	۶۷۲
	۲۲ ج ۱۳۹۵۲	اشکوری نجفی	عبدالغنی	۶۷۳
		دیباچ مرندی	عبدالقادر	۶۷۴
		عظیمی حسینی مرعشی	عبدالکریم	۶۷۵
		رحیم زاده بنایی	عبدالکریم	۶۷۶
		اسفروربنی قزوینی	عبدالکریم	۶۷۷
		ابراهیمی چالوسی	عبدالکریم	۶۷۸
	۱۳۸۹	سامی حائری تنکابنی	عبداللطیف	۶۷۹
		نجفی	عبدمحمد	۶۸۰
		قافله باشی قزوینی	عبدالوهاب	۶۸۱
		افقهی غروی مشکینی	عبدالوهاب	۶۸۲
		مازندرانی - خلردی	عبدالوهاب	۶۸۳
		جعفری پیلوتر دلوثی تبریزی	عبدالوهاب	۶۸۴
		مشکینی	عزت الله	۶۸۵
		گرمرودی	عزت الله	۶۸۶
		لاهوئی آذربایجانی	عزت الله	۶۸۷
		مهدی زاده	عزت الله	۶۸۸

		محمدی رضائیه	عزیز	۶۸۹
		عزیز جابری سرابی	عزیز	۶۹۰
اجازه خیلی قدیم است به خط مرحوم آیت الله العظمی مرعشی. ضمناً گردایشان هم بوده است.		خسروی زنجانی	عزیز الله	۶۹۱
		اسماعیل میرائی	عزیز	۶۹۲
		قنبری تبریزی	عزیز	۶۹۳
		شوطی خوئی	عزیز	۶۹۴
		علیاری اردبیلی	عزیز	۶۹۵
		حسینی دشتی شیرازی	عزیز الله	۶۹۶
اجتهاد و روایت	۱۳۹۰	امامت کاشانی	عزیز الله	۶۹۷
		انواری آذربایجانی	عزیز الله	۶۹۸
		باقری اصفهانی	عزیز الله	۶۹۹
		محمدی زنجانی	عزیز الله	۷۰۰
		حائری سرابی	عزیز الله	۷۰۱
		محمدی جیلانی	عسکر	۷۰۲
	ذیحجه ۱۳۸۰	زین الدین اراکی	عطاء الله	۷۰۳
		عطائی ادریانی	عطاء الله	۷۰۴
		حسینی خرامه	علاء الدین	۷۰۵
		تنکابنی (طبری)	علم الهدی	۷۰۶
	۱۳۹۷ ۲۳	مدرسی	علی	۷۰۷
	۲۰ ذیحجه ۱۴۰۰	آقا زبانی	علی	۷۰۸

	۱۴۰۱	عدناتی خرمشهر	علی	۷۰۹
		میری کاشانی	علی	۷۱۰
		حسینی مرندی	علی	۷۱۱
		جعفرزاده	علی	۷۱۲
		شامخ	علی	۷۱۳
		روحانی	علی	۷۱۴
		خضری	علی	۷۱۵
		شاه چراغی	علی	۷۱۶
		زمانی کرمانشاهی	علی	۷۱۷
		موسوی	علی	۷۱۸
		مداح قزوینی	علی	۷۱۹
		ساکنی حسینی قزوینی	علی	۷۲۰
		حسینی نیشابوری	علی	۷۲۱
		موسوی شرایبانی	علی	۷۲۲
		مؤمنی ماسوله	علی	۷۲۳
		موسوی خوانساری	علی	۷۲۴
		میرباقری	علی	۷۲۵
		صدر شیرازی	علی	۷۲۶
		حضری قزوینی	علی	۷۲۷
		ماکوئی حسینی	علی	۷۲۸

		زرنقی سرابی	علی	۷۲۹
		فتروی دزفولی	علی	۷۳۰
	۲۴ شعبان ۱۳۸۴	نوربخش گیلانی	علی	۷۳۱
	ع ۱۳۸۸	انصاری همدانی	علی	۷۳۲
		عطائی اصفهانی	علی	۷۳۳
		توجه‌دهی	علی	۷۳۴
		روحانی	علی	۷۳۵
		مراغی	علی	۷۳۶
		شریعتی	علی	۷۳۷
		شریعتی واعظی تهرانی	علی	۷۳۸
		یزدانی اصفهانی	علی	۷۳۹
		مبینی داستانی	علی	۷۴۰
		پرتوی رضائیه	علی	۷۴۱
		نشر بیانی	علی	۷۴۲
		همتی	علی	۷۴۳
		کوشکی	علی	۷۴۴
		نجفی	علی	۷۴۵
		ظاهونی زنجانی	علی	۷۴۶
		مقدم لاهیجی	علی	۷۴۷
		حسنلو زنجانی	علی	۷۴۸

		زنجانى	على	۷۴۹
		شهسواری قزوینی	على	۷۵۰
		مهرزاده میاندهی رامسری	على	۷۵۱
		علیان لنگرودی	على	۷۵۲
		سلطانی شاهرودی	على	۷۵۳
		فتوحی همدانی	على	۷۵۴
		داستانی	على	۷۵۵
		محمدی	على	۷۵۶
		محمود لاهیجانی	على	۷۵۷
		خمامی رشتی	على	۷۵۸
		بهشری	على	۷۵۹
		تدریس حسنی	على	۷۶۰
		نوربخش	على	۷۶۱
		عموزاده	على	۷۶۲
		علی پور زندارانی	على	۷۶۳
		میرزائی افغانی	على	۷۶۴
		ناصری سرخه میانجی	على	۷۶۵
		شریفی خرم آبادی	على	۷۶۶
		یعقوبی گیلانی	على	۷۶۷
		نصر ملازاده	على	۷۶۸

		احمدی علی آبادی زنجانی	علی	۷۶۹
		قراجه داغی بخوانی	علی	۷۷۰
		کشمیری	علی	۷۷۱
		نجف آبادی اصفهانی	علی	۷۷۲
		صفائی زرنندی	علی	۷۷۳
		نجفی کرمانشاهی	علی	۷۷۴
		یزدانی	علی	۷۷۵
		شهبازی مرندی	علی	۷۷۶
		آهی	علی	۷۷۷
		رجبی	علی	۷۷۸
		محترم زاده هشرودی	علی	۷۷۹
		بابائی	علی	۷۸۰
		سلیمانی قزوینی	علی	۷۸۱
		مشکینی نجفی	علی	۷۸۲
		محمدی همدانی	علی	۷۸۳
		دلیری ارونقی	علی	۷۸۴
		مراغه ای	علی	۷۸۵
		خلیلی رامشانی اصل	علی	۷۸۶
		خدائی زنجانی	علی	۷۸۷
		جباری زنجانی	علی	۷۸۸

		صومعه سرانی سرابی	علی	۷۸۹
		زاده کمندی	علی	۷۹۰
		ثابتی همدانی	علی	۷۹۱
		رضوی میانجی	علی	۷۹۲
		سیب کار هرندی	علی	۷۹۳
		اهری تبریزی	علی	۷۹۴
		واعظی مرندی	علی	۷۹۵
	۱۴۰۴ ق	علیاری تبریزی	علی	۷۹۶
		ایمانی	علی	۷۹۷
		زاهدی زرنقی سرابی	علی	۷۹۸
		شفاء عرفانی جاغوری افغانی	علی	۷۹۹
		طرنای سرابی	علی	۸۰۰
		بصیری گلپایگانی	علی	۸۰۱
		اسماعیلی (شمس لاهیجانی)	علی	۸۰۲
		قربانی مازندرانی	علی	۸۰۳
		افشاری نجف آبادی	علی	۸۰۴
		اسلامی فرقانی	علی	۸۰۵
		فضلی شیرینی	علی	۸۰۶
	رمضان ۱۳۸۷	ربانی خلخالی	علی	۸۰۷
		لیلابی، حسینی تبریزی	علی اصغر	۸۰۸

		شفیعی	علی اصغر	۸۰۹
		موسوی	علی اصغر	۸۱۰
		فرغانی	علی اصغر	۸۱۱
		فقیهی	علی اصغر	۸۱۲
		طاهری استرآبادی	علی اصغر	۸۱۳
		مارسیان	علی اصغر	۸۱۴
		نادرلویی قزوینی	علی اصغر	۸۱۵
		منوری تبریزی	علی اصغر	۸۱۶
		طلائی آبادانی	علی اصغر	۸۱۷
	۱۳۵۶	همدانی قره گوزلو	علی اصغر	۸۱۸
		ذرقانی مرندی	علی اصغر	۸۱۹
		باقری همدانی	علی اصغر	۸۲۰
		شادبادی تبریزی	علی اصغر	۸۲۱
		رسولزاده	علی اصغر	۸۲۲
		الطهرانی	علی اصغر	۸۲۳
		خلخالی	علی اشرف	۸۲۴
		قزوینی	علی اعظم	۸۲۵
	۱۴ سوال ۸۳	حسینی	علی اکبر	۸۲۶
		موسوی	علی اکبر	۸۲۷
		آقامیری	علی اکبر	۸۲۸

		حسینی ورامینی	علی اکبر	۸۲۹
		میری	علی اکبر	۸۳۰
		حسینی لیلایی تبریزی	علی اکبر	۸۳۱
		میره‌ای قمی	علی اکبر	۸۳۲
		موسوی مراغی	علی اکبر	۸۳۳
	شعبان ۱۳۸۱	تقوائی	علی اکبر	۸۳۴
	۲۱ ذیحجه ۸۶	رضائی	علی اکبر	۸۳۵
		کرخی نیشابوری	علی اکبر	۸۳۶
		گیلانی	علی اکبر	۸۳۷
		اخوندی	علی اکبر	۸۳۸
		علیاری اردبیلی	علی اکبر	۸۳۹
		عبائی خراسانی	علی اکبر	۸۴۰
		کنجی اشتهاردی	علی اکبر	۸۴۱
		اصولی اراکی	علی اکبر	۸۴۲
		کاشانی	علی اکبر	۸۴۳
		بیگدلی زنجانی	علی اکبر	۸۴۴
	دارای دو اجازه یکی سال ۱۳۷۷ هجری یکی ۵ ذیحجه ۱۳۸۶ هجری ق.	قدیری ساوجی	علی اکبر	۸۴۵
		طهرانی	علی اکبر	۸۴۶
	۲۷ ذیقعدہ ۱۳۹۶	واعظزاده نوری مازندرانی	علی اکبر	۸۴۷
		ناطقی کرمانی	علی اکبر	۸۴۸

		گلپایگانی	علی اکبر	۸۴۹
		امینی	علی اکبر	۸۵۰
		نجاریان تهرانی	علی اکبر	۸۵۱
		ورامینی	علی اکبر	۸۵۲
		اکبری لنگرودی	علی اکبر	۸۵۳
		نمازی لنکرانی	علی اکبر	۸۵۴
		محمدی فرقانی	علی اکبر	۸۵۵
		مروج اردبیلی	علی اکبر	۸۵۶
		خلیل زاده اردبیلی	علی اکبر	۸۵۷
		فرخی رضائیه	علی اکبر	۸۵۸
	۲۲ شعبان ۱۳۸۰	عباری مشکینی اردبیلی	علی اکبر	۸۵۹
		داوری مراغه	علی اکبر	۸۶۰
		محمودی تبریزی	علی اکبر	۸۶۱
		غفاری همدانی	علی اوسط	۸۶۲
		قزوینی	علی اوسط	۸۶۳
		براسته	علیرضا	۸۶۴
	ج ۱۳۵۹۲	ریحان یزدی	علیرضا	۸۶۵
		ممجدگیلانی	علیرضا	۸۶۶
		کربلانی	علی عباس	۸۶۷
		سریچی فرقانی	علی محمد	۸۶۸

		تبریزی	علی محمد	۸۶۹
	۱۷ ذیحجه ۱۳۶۵	ابن العلم دزفولی	علی محمد	۸۷۰
		واعظ لاهیجانی	علی محمود	۸۷۱
		جاپلقی	علی میرزا	۸۷۲
		رمضانی	علی میرزا	۸۷۳
	۲۲ ذق ۱۳۸۰	حسینی خیارجی	علینقی	۸۷۴
		موسوی زنجان	علینقی	۸۷۵
		موسوی	علینقی	۸۷۶
		محسنی گیلانی	علینقی	۸۷۷
		رانی مرزآبادی	علینقی	۸۷۸
		گوراندی آذربایجان	علینقی	۸۷۹
		معلم جزائری	علوی	۸۸۰
		حسینی بهشری مازندرانی	عماد	۸۸۱
	۳ صفر ۱۳۸۵	جزائری	عمادالدین	۸۸۲
		کریمی مازندرانی	عمادالدین	۸۸۳
		زین الدین اراکی جاپلقی	عنایه الله	۸۸۴
		نصراللهی رشتی	عنایه الله	۸۸۵
		حیدر مرزآبادی مرندی	عین الله	۸۸۶
		عبوضی	عوض	۸۸۷
		طالبزاده	عوض	۸۸۸

		صدر شیرازی	عیسی	۸۸۹
		بهبهانی	عیسی	۸۹۰

(غ)

شماره	نام مجاز	شهرت	تاریخ اجازه	ملاحظات
۸۹۱	غفار	موسوی قیصریه	۸۲۲ع ۲۷	
۸۹۲	غلامحسین	تقوی حسینی قزوینی	۱۳۷۹ ج ۲۶	
۸۹۳	غلامحسین	شیرازی دارابی		
۸۹۴	غلامحسین	کریمی	۸ رجب ۸۱	
۸۹۵	غلامحسین	معینی علی شاهی	۸۰۲ع ۹	
۸۹۶	غلامحسین	دهقانی خراسانی	۸۱۱ع ۳	
۸۹۷	غلامحسین	عالمی مزار شریف		
۸۹۸	غلامحسین	سلیمی رونانی اصفهانی		
۸۹۹	غلامحسین	شجاعی	۸۰ شعبان ۲۲	
۹۰۰	غلامرضا	محمودی	۱۳۸۳ ج ۲۸	
۹۰۱	غلامرضا	واعظی	۱۳۸۰ ذق ۲۰	
۹۰۲	غلامرضا	قاسمی	۸۱ ذق ۱۱	
۹۰۳	غلامرضا	زیتون رودباری صفائی		
۹۰۴	غلامرضا	مولانا بروجردی	۱۳۸۱	
۹۰۵	غلامرضا	حسنی رضائیه	حجه ۷۷	

۹۰۶	غلامرضا	غلامی همدانی	غره صفر ۸۱
۹۰۷	غلامرضا	اصفهانی	۲۴ شعبان ۷۹
۹۰۸	غلامرضا	فقیهی بروجردی	
۹۰۹	غلامرضا	امیری مازندرانی	رجب ۸۳
۹۱۰	غلامرضا	صالحی هشترودی	۲۵ شعبان ۸۱
۹۱۱	غلامرضا	محمودیان بیان الواعظین	ج ۱۳۸۳۲
۹۱۲	غلامعباس	نوری	ج ۲۸ ۱۳۸۱۲
۹۱۳	غلامعلی	پاکستانی	
۹۱۴	غلامعلی	اسدالله نژاد محمدی	غره ذیحجه ۳۸۰
۹۱۵	غلامعلی	کرجی همدانی	۲۴ ذق ۸۰
۹۱۶	غلامعلی	طاهری اخصانی	۲۸ ذق ۷۹
۹۱۷	غلامعلی	کاشفی	
۹۱۸	غلامعلی	اسکندری مراغه	۲ صفر ۸۱
۹۱۹	غلامعلی	عباس قره چمنی تبریزی	۶ ذیحجه ۷۹
۹۲۰	غلامعلی	کماری تبریزی	۴ ذیحجه ۸۰
۹۲۱	غلام محمد	هراتی	محرم ۱۳۸۰
۹۲۲	غلام نبی	محقق افغانی	۲۲ ذیحجه ۷۷

(ف)

شماره	نام مجاز	شهرت	تاریخ اجازه	ملاحظات
۹۲۳	فاضل	بروجردی		

		فتاح (مصطفائی ماکوئی)	فتاح	۹۲۴
	۲۵ شعبان ۷۶	اسبقی فراچمنی آذربایجانی	فتاح	۹۲۵
		مازندرانی	فتح الله	۹۲۶
	۲۷ رجب ۷۹	اسماعیلی	فتح الله	۹۲۷
		تاجیک اسماعیلی ورامینی	فتح الله	۹۲۸
	۲۶ شعبان ۷۶	امامی (رهقی) کاشانی	فخرالدین	۹۲۹
		موسوی دزفولی	فخرالدین	۹۳۰
		رضوی کاشانی	فخرالدین	۹۳۱
		حسینی ملایری	فخرالدین	۹۳۲
		عمادی گیلانی	فخرالدین	۹۳۳
		طاهری قهدریجانی	فخرالدین	۹۳۴
		طاهری قهدریجانی اصفهانی	فخرالدین	۹۳۵
		علاقی تیموری محلاتی	فخرالدین	۹۳۶
		طاهری جوادی قهدریجانی	فخر	۹۳۷
	۲۱ شوال ۸۰	گوهری محلاتی	فرج الله	۹۳۸
		موسوی زنجانی	فرج الله	۹۳۹
		اسماعیلی شهرودی	فرج الله	۹۴۰
	۲۸ محرم ۸۱	شریف نائینی	فرج الله	۹۴۱
		شریعت	فرج الله	۹۴۲
		معنوی رحمت آبادی	فضل الله	۹۴۳

۹۴۴	فضل الله	قاسمی	۴ محرم ۸۱
۹۴۵	فضل الله	حداد	
۹۴۶	فضل الله	ناصری	
۹۴۷	فضل الله	مشایخی نوشهری	
۹۴۸	فضل الله	مطلق	
۹۴۹	فیاض	پناهی زنجانی	
۹۵۰	فیاض	حیدری زنجانی	۲۵ شعبان ۷۶
۹۵۱	فیض الله	حیدری دینوری	
۹۵۲	فیض الله	جعفری منوری تبریزی	۴ شعبان ۷۹
۹۵۳	فیض الله	دارائی قادی کلانی	۶ حجه ۷۹
۹۵۴	فیض الله	تبریزی	

(ق)

شماره	نسام مجاز	شهرت	تاریخ اجازه	ملاحظات
۹۵۵	قاسم	حسینی لیلابی	۱۹ ج ۸۰۲	
۹۵۶	قاسم	اعلم مجابی قزوینی	۷ محرم ۸۰	
۹۵۷	قاسم	ولی زاده الوانی	۱۳۸۱	
۹۵۸	قاسم	علیخانی گیلانی	شعبان ۱۳۸۱	
۹۵۹	قدرت	حسینی طالقانی	۲۲ شعبان ۷۹	
۹۶۰	قدرت	انصاری زنجانی	۱۲ ذق ۸۰	

۹۶۱	قدرت	وجدانی سهرابی	
۹۶۲	قدرت	اسکندری میانجی	شعبان ۱۳۸۱
۹۶۳	قدرت الله	سرابی	۱۳۷۹ اجتهاد
۹۶۴	قدرت	یزدانی بنایی	
۹۶۵	قربانعلی	شکری هشرودی	۲۹ شعبان ۸۲
۹۶۶	قربانعلی	نادری زنجانی	
۹۶۷	قربانعلی	نادری مازندرانی	۱۳۸۱
۹۶۸	قربانعلی	کبیری نجف آبادی اصفهانی	۱۲ صفر ۸۱
۹۶۹	قربانعلی	افغانی	۱۳۷۶
۹۷۰	قربانعلی	جعفری لاهیجانی	۲۴ ذق ۸۰
۹۷۱	قربانعلی	ذوالقدری زنجانی	۲۴ ذق ۸۰
۹۷۲	قربانعلی	خرمینی قزوینی	۴ ذق ۸۰
۹۷۳	قربانعلی	رستمی هشرودی	۱۲ شعبان ۷۹
۹۷۴	قربانعلی	قره بلاغی خادم المقبره	شعبان ۱۳۷۸
۹۷۵	قربانعلی	طالب العلم بنایی	۶ ج ۲ ۸۰
۹۷۶	قنبر	ذاکری	شعبان ۱۳۷۹
۹۷۷	قنبر	رحیمی طارمی زنجانی	
۹۷۸	قنبر علی	اصفهانی	۱۸ ذق ۸۲
۹۷۹	قوام	جاسبی	۳۰ شعبان ۸۱
۹۸۰	قوام الدین	زنجانی	صفر ۱۳۸۱
۹۸۱	قوام الدین	وشنوه ای قمی	۱۵ رجب ۱۳۵۶

(ک)

شماره	نام مجاز	شهرت	تاریخ اجازہ	ملاحظات
۹۸۲	کاظم	حسینی ابهری	۱۳۸۱	
۹۸۳	کاظم	ماکوئی	۱۳۸۱	
۹۸۴	کاظم	صمدانی جمشیدآبادی		
۹۸۵	کاظم	حسینی خرقانی	۲۲ شوال ۸۰	
۹۸۶	کاظم	ملکی	۱۳۸۱	
۹۸۷	کاظم	توکلی مشهدی	۱۳۸۱	
۹۸۸	کاظم	احمدی زنجان	۱۸ ذق ۸۰	
۹۸۹	کامل	خلف خمای ماکوئی		
۹۹۰	کرامت	اردبیلی	۸ شوال ۷۹	
۹۹۱	کر معلی	سبحانی نگار خاتونی همدانی	۱۲ شعبان ۷۶	
۹۹۲	کریم	مطلبی	۲۲ شوال ۸۲	
۹۹۳	کریم	کریمی شندآبادی	۶ ج ۱ ۸۱	
۹۹۴	کریم	شاه آبادی		
۹۹۵	کریم	امینی زنجان	شعبان ۸۱	
۹۹۶	کریم	ولایتی خواجوئی	۲۲ شعبان ۷۹	
۹۹۷	کریم	امینی زنجان		
۹۹۸	کمال	طباطبائی اردستانی	۱۸ ذق ۸۰	
۹۹۹	کمال الدین	همدانی کندی	۵ ذق ۷۹	

(م)

شماره	نام مجاز	شهرت	تاریخ اجازه	ملاحظات
۱۰۰۰	ماشاءالله	اشتری خرم آبادی		
۱۰۰۱	ماشاءالله	رضائی خرم آبادی	۷ صفر ۸۲	
۱۰۰۲	مجتبی	محمودی		
۱۰۰۳	مجتبی	موسوی طارمی		
۱۰۰۴	مجتبی	مستجاب الدعوه بروجردی		
۱۰۰۵	مجتبی	عقیلی همدانی		
۱۰۰۶	مجتبی حسن	کالون پور هندی		
۱۰۰۷	مجتبی	احمدی بالقوز آغاجی		
۱۰۰۸	مجتبی	هریسی		
۱۰۰۹	مجید	رشید پور تهرانی		
۱۰۱۰	مجید	جعفری گردی		
۱۰۱۱	محرم	طالبی رنجیره خوئی		
۱۰۱۲	محرم	مراغی		
۱۰۱۳	محرم	فرجی زاده		
۱۰۱۴	محرم علی	قزلباش		
۱۰۱۵	محسن	تهرانی		
۱۰۱۶	محسن	شرایبانی		
۱۰۱۷	محسن	طاهری قمی		

		سانزاده گیلانی	محسن	۱۰۱۸
		مشایخی اراکی	محسن	۱۰۱۹
		شریفی میانجی	محسن	۱۰۲۰
		کوچه باغی	محسن	۱۰۲۱
		نوری همدانی	محسن	۱۰۲۲
	۱۵ شعبان ۱۳۷۷.ق.	دهخوارقانی پیشمازی تبریزی	محسن	۱۰۲۳
		بابلی	محقق	۱۰۲۴
		موسوی قاضوی طهرانی	محمد	۱۰۲۵
		طباطبائی زرنندی	محمد	۱۰۲۶
		صالحی مازندرانی	محمد	۱۰۲۷
		رهنمائی رضائی	محمد	۱۰۲۸
		هاشمی آبادانی	محمد	۱۰۲۹
		محمودی اصفهانی	محمد	۱۰۳۰
		مرتضوی درچه‌ای اصفهانی	محمد	۱۰۳۱
		هاشمی جابلقی	محمد	۱۰۳۲
		طباطبائی وایقانی	محمد	۱۰۳۳
	۱۳۷۵	موسوی جزائری	محمد	۱۰۳۴
		خلخالی تبریزی	محمد	۱۰۳۵
		ابراهیمی خلخالی	محمد	۱۰۳۶
		موسوی امام شوشتری	محمد	۱۰۳۷
		حسینی ماسوله	محمد	۱۰۳۸

		جلیلی ابدی	محمد	۱۰۳۹
		موسوی اصفهانی	محمد	۱۰۴۰
		مدرسی شیرازی	محمد	۱۰۴۱
		موسوی درودی خراسانی	محمد	۱۰۴۲
		موسوی طهرانی	محمد	۱۰۴۳
		رضوی نائینی	محمد	۱۰۴۴
		قاسمی جویباری	محمد	۱۰۴۵
اجتهاد و روایت	۳ ذی الحجه ۱۳۷۹	اصفهانی	محمد	۱۰۴۶
		محمدی سرایا	محمد	۱۰۴۷
		پاکدامن اشکوری	محمد	۱۰۴۸
		موسوی عربان شبه مرندی	محمد	۱۰۴۹
		موسوی قمی	محمد	۱۰۵۰
		نوری	محمد	۱۰۵۱
	۱۸ ج ۱ ۱۳۹۰	حسینی	محمد	۱۰۵۲
	۱۴۱۰	علوی صادقی رفیعی نبی صادق	محمد	۱۰۵۳
	۸ ذیحجه ۹۳	صفوی	محمد	۱۰۵۴
		برهان آبادانی	محمد	۱۰۵۵
		سجادی	محمد	۱۰۵۶
		هاشمی اصفهانی	محمد	۱۰۵۷
		مجدالدین جزائری خرم آبادی	محمد	۱۰۵۸
	۶ ج ۱ ۱۳۸۱	همدانی	محمد	۱۰۵۹

	موسوی	محمد	۱۰۶۰
	باقریان شبستری	محمد	۱۰۶۱
	عطفی قزوینی	محمد	۱۰۶۲
	شمس خمینی	محمد	۱۰۶۳
	دانائی	محمد	۱۰۶۴
	بهارى تهرانى	محمد	۱۰۶۵
	مصطفی همدانی	محمد	۱۰۶۶
	تربتی خراغ	محمد	۱۰۶۷
	سعادتى ناصرى ديزجى	محمد	۱۰۶۸
	صفرپور نصری	محمد	۱۰۶۹
	حجّتی	محمد	۱۰۷۰
	عباس زاده شاهپوری	محمد	۱۰۷۱
	نوروزی	محمد	۱۰۷۲
	سرابی	محمد	۱۰۷۳
	قوانینی بروجردی	محمد	۱۰۷۴
	حبیب اللهی نجف آبادی	محمد	۱۰۷۵
	محمودی لاهیجانی	محمد	۱۰۷۶
	ذاکری حمیدی اردبیلی	محمد	۱۰۷۷
	آقارضا تویسرکانی	محمد	۱۰۷۸
	جعفری زنجانى	محمد	۱۰۷۹
	قوی دل لاهیجی کوشانی	محمد	۱۰۸۰

		شمس خمینی	محمد	۱۰۸۱
		شیخ الاسلامی تنکابنی	محمد	۱۰۸۲
		جناب قائینی	محمد	۱۰۸۳
		شریعتمدار فوجانی	محمد	۱۰۸۴
		پرکوهی خلخالی	محمد	۱۰۸۵
		تعمیرکاری ایلامی	محمد	۱۰۸۶
		شمس الدینی پیرانوی	محمد	۱۰۸۷
		احمدی زنجانی	محمد	۱۰۸۸
		شریفی خراسانی تربتی	محمد	۱۰۸۹
		رحیمی تبریزی	محمد	۱۰۹۰
		انصاری مشک آبادی واعظ	محمد	۱۰۹۱
		خدادادی کوشک سرائی	محمد	۱۰۹۲
		سلیمانی	محمد	۱۰۹۳
		فلاح یزدی	محمد	۱۰۹۴
		شریفی	محمد	۱۰۹۵
		هرسی	محمد	۱۰۹۶
	۲۰ ذیحجه ۱۳۸۱	کاشف الغطاء نجفی	محمد	۱۰۹۷
		اعجازی گلپایگانی	محمد	۱۰۹۸
		ذاکری مشکلی	محمد	۱۰۹۹
		روحانی تنکابنی	محمد	۱۱۰۰
		رضائی شیرازی	محمد	۱۱۰۱

		اشکوری تبریزی یوک آقا	محمد	۱۱۰۲
		ارگانی خلف آبادی	محمد	۱۱۰۳
		ضیائی	محمد	۱۱۰۴
		رضائی شیرازی	محمد	۱۱۰۵
		محرزی نقدهی	محمد	۱۱۰۶
		شادبادی	محمد	۱۱۰۷
		گروسی تبریزی	محمد	۱۱۰۸
		موتقی درودی	محمد	۱۱۰۹
		نامدار مازندرانی	محمد	۱۱۱۰
		کرفسی	محمد	۱۱۱۱
		ممجد گیلانی	محمد	۱۱۱۲
		کربلانی زابلی	محمد	۱۱۱۳
	۷ رمضان ۴۰۱	سمامی حائری	محمد	۱۱۱۴
	۱۸ شعبان ۸۴	صدرائی تبریزی	محمد	۱۱۱۵
		رازی	محمد	۱۱۱۶
		ریش جندقی	محمد	۱۱۱۷
		تبریزی رحیمی	محمد	۱۱۱۸
		خراسانی الکاظمی	محمد	۱۱۱۹
		سلامی نجفی	محمد	۱۱۲۰
		محفوظی	محمد	۱۱۲۱
		رمضانی قزوینی	محمد	۱۱۲۲

		سروش محلاتی	محمد	۱۱۲۳
		تبریزی	محمد	۱۱۲۴
		کشمیری بروزی	محمد خان	۱۱۲۵
	ج ۲۶، ص ۱۳۹۳۱، ق. منقلب به نام البت الکافی	رشتی نجفی	محمد	۱۱۲۶
		صاوی	محمد	۱۱۲۷
		باقریان شبستری	محمد	۱۱۲۸
		علّامی هشترودی	محمد	۱۱۲۹
		انصاری	محمد	۱۱۳۰
		مبّغی خوئی	محمد	۱۱۳۱
		ذاکری اروئقی	محمد	۱۱۳۲
		خوزی رضائیه	محمد	۱۱۳۳
		ریانی	محمد	۱۱۳۴
		یعقوبی حسینی	محمد	۱۱۳۵
		فقیهی	محمد	۱۱۳۶
		اسلامی نهاوندی	محمد	۱۱۳۷
		اندر مانی	محمد	۱۱۳۸
		قنبری	محمد	۱۱۳۹
		تقی زاده	محمد	۱۱۴۰
	۱۵ رمضان ۸۵	خلخالی	محمد ابراهیم	۱۱۴۱
		رضائی	محمد ابراهیم	۱۱۴۲

		فاضلی اشتهاردی	محمد اسماعیل	۱۱۴۳
		عبادی کمرئی	محمد اسماعیل	۱۱۴۴
		بناروانی	محمد امین	۱۱۴۵
		افغانی	محمد انور	۱۱۴۶
		حسنی نجف آبادی	محمد باقر	۱۱۴۷
		حسینی میردامادی	محمد باقر	۱۱۴۸
روایت و اجتهاد		محسنی ملایری	محمد باقر	۱۱۴۹
		ماه نشانی زنجانی	محمد باقر	۱۱۵۰
		منتظری نیشابوری	محمد باقر	۱۱۵۱
		مخروی اقلیدی	محمد باقر	۱۱۵۲
		شریعتی مراغه	محمد باقر	۱۱۵۳
	رمضان ۱۴۱۰	طاهری شاهرودی	محمد باقر	۱۱۵۴
	۱۳۸۲ ۱۴۱۵	مرندی	محمد باقر	۱۱۵۵
		شفیعی نجف آبادی	محمد باقر	۱۱۵۶
		شاهرخی خرم آبادی	محمد تقی	۱۱۵۷
		هاشمی تنکابنی	محمد تقی	۱۱۵۸
		ساده امیدوار حسینی	محمد تقی	۱۱۵۹
		احمدی اصفهانی	محمد تقی	۱۱۶۰
		واحدی کرمانشاهی	محمد تقی	۱۱۶۱
		نحوی رامسری	محمد تقی	۱۱۶۲

		مازنی استرابادی	محمدتقی	۱۱۶۳
	۲۱ حجه ۱۳۸۰	بحرالعلوم کرمانی	محمدتقی	۱۱۶۴
		محقق کاشانی	محمدتقی	۱۱۶۵
		امینی اراکی	محمدتقی	۱۱۶۶
		سلطانی لنگرودی	محمدتقی	۱۱۶۷
		رضائی مؤمنی	محمدتقی	۱۱۶۸
		اسماعیلی	محمدتقی	۱۱۶۹
		صاحب الزمانی رضائیه	محمدتقی	۱۱۷۰
		اسلامی مازندرانی	محمدتقی	۱۱۷۱
		قاسمی اردبیلی	محمدتقی	۱۱۷۲
		مازندرانی	محمدتقی	۱۱۷۳
		غفاری دلججانی	محمدتقی	۱۱۷۴
		قادینی دامغانی	محمدتقی	۱۱۷۵
		عالی خونساری	محمدتقی	۱۱۷۶
	۲۲ محرم ۱۳۹۰	گلی	محمدتقی	۱۱۷۷
		یوسنی	محمدتقی	۱۱۷۸
		مطهری بروجردی	محمدتقی	۱۱۷۹
		الرنندی	محمدتقی	۱۱۸۰
	۲۷ ذیحجه ۸۶	حشمت الواعظین	محمدتقی	۱۱۸۱
		قمی شاگرد	محمدتقی	۱۱۸۲

		آل طیب دزفولی	محمد جعفر	۱۱۸۳
	۱۵ محرم ۹۵	صبوری قمی	محمد جعفر	۱۱۸۴
		رشتی	محمد جعفر	۱۱۸۵
		شاملی شیرازی	محمد جعفر	۱۱۸۶
		منتظری	محمد جواد	۱۱۸۷
		غروی علیاری تبریزی	محمد جواد	۱۱۸۸
		امامی	محمد حسن	۱۱۸۹
	۱۹ ذق ۸۹	شهیدی زنجان	محمد حسن	۱۱۹۰
		حداد	محمد حسن	۱۱۹۱
		طیبی قزوینی	محمد حسن	۱۱۹۲
		قاضی زاده	محمد حسن	۱۱۹۳
		قاضی زاده	محمد حسن	۱۱۹۴
		افتخاری برجکی	محمد حسن	۱۱۹۵
		زنجان فرزند ملا جلیل	محمد حسن	۱۱۹۶
		کریمی نجف آبادی	محمد حسن	۱۱۹۷
		سجادیان شیرازی	محمد حسن	۱۱۹۸
		بحرانی خسائی	محمد حسن	۱۱۹۹
		مجتهدزاده تنکابنی	محمد حسن	۱۲۰۰
		مقدس زاده	محمد حسن	۱۲۰۱
	۴ ذق ۸۰	موسوی شاه چراغی	محمد حسین	۱۲۰۲

		بلخی	محمد حسین	۱۲۰۳
		ابطحی	محمد حسین	۱۲۰۴
		معصومی اشکوری	محمد حسین	۱۲۰۵
		رضوی حائری	محمد حسین	۱۲۰۶
		رضوی	محمد حسین	۱۲۰۷
		کرمانی	محمد حسین	۱۲۰۸
		امام اهوازی	محمد حسین	۱۲۰۹
		حسینی اعرجی جلالی	محمد حسین	۱۲۱۰
		ابویی زنجانی	محمد حسین	۱۲۱۱
		قلعه نوی نیشابوری	محمد حسین	۱۲۱۲
		بنکدار تهرانی	محمد حسین	۱۲۱۳
		یونسی	محمد حسین	۱۲۱۴
	رجب ۸۲	تیله کی مازندرانی	محمد حسین	۱۲۱۵
		نبوی سیرجانی (کرمان)	محمد حسین	۱۲۱۶
		احمدی زنجانی	محمد حسین	۱۲۱۷
		مقدس بروجردی	محمد حسین	۱۲۱۸
		مجتهدی بهبهانی	محمد حسین	۱۲۱۹
		یونسی میانجی	محمد حسین	۱۲۲۰
		سوزینی	محمد حسین	۱۲۲۱
		شکوهی	محمد حسین	۱۲۲۲

		قلعه نوی	محمد حسین	۱۲۲۳
		فرقانی	محمد حسین	۱۲۲۴
		قاضی مظلوم رشتی	محمد حسین	۱۲۲۵
		ادیبی سخنانی	محمد حسین	۱۲۲۶
		نجفی	محمد حسین	۱۲۲۷
		نیکان فلاورجانی	محمد حسین	۱۲۲۸
		صادقی جاپلقی	محمد حسین	۱۲۲۹
		آل طاهر خمینی	محمد حسین	۱۲۳۰
		مقدس لنگرودی	محمد حسین	۱۲۳۱
	۱۳۷۲	خرم آبادی موسوی	محمد رضا	۱۲۳۲
		سجادی یزدی	محمد رضا	۱۲۳۳
		جلالی حائری	محمد رضا	۱۲۳۴
	۱۴ صفر ۱۴۱۰	عابدی حسینی هندی	محمد رضا	۱۲۳۵
	ذق ۱۳۷۳	موسوی شفیعی زیل اهواز	محمد رضا	۱۲۳۶
	۲۲ شعبان ۷۳	هرسینی (کرمانشاهی)	محمد رضا	۱۲۳۷
		ملاح	محمد رضا	۱۲۳۸
		رحیمی نجف آبادی	محمد رضا	۱۲۳۹
		واعظی زابلی	محمد رضا	۱۲۴۰
		نوری مازندرانی	محمد رضا	۱۲۴۱
		نزه الاسلام ناصبی زاده بروجردی	محمد رضا	۱۲۴۲

		رضوانی اصفهانی	محمد رضا	۱۲۴۳
		فرج الله	محمد رضا	۱۲۴۴
		مهدی پور	محمد رضا	۱۲۴۵
		شفیعی رشتی	محمد رضا	۱۲۴۶
		کریمی	محمد رضا	۱۲۴۷
		ناطق اصفهانی	محمد رضا	۱۲۴۸
		لاهیجانی	محمد رضا	۱۲۴۹
		زرعی گیلانی	محمد رضا	۱۲۵۰
		کبودرآهنگی همدانی	محمد رضا	۱۲۵۱
		ملاح آملی	محمد رضا	۱۲۵۲
		برهان رامسری	محمد رضا	۱۲۵۳
		فرهادی فاهانی قمی	محمد رضا	۱۲۵۴
		اسماعیلی ورامینی	محمد رضا	۱۲۵۵
		دزفولی	محمد رضا	۱۲۵۶
		احتشاسی	محمد رضا	۱۲۵۷
	۸ رجب ۱۴۰۷	عظیمی میانجی	محمد رضا	۱۲۵۸
		ذاکری اشکوری	محمد رفیع	۱۲۵۹
		قزوینی جهانبخش	محمد شریف	۱۲۶۰
		نجف آبادی	محمد شریف	۱۲۶۱
		اصفهانی	محمد شریف	۱۲۶۲

		عبدی میانجی	محمد شفیع	۱۲۶۳
		یزدانی	محمد صادق	۱۲۶۴
		اصفهانی	محمد صادق	۱۲۶۵
		بحرالعلوم طباطبائی	محمد صادق	۱۲۶۶
		عزیزخانی ابهری	محمد صادق	۱۲۶۷
		عباسی ملایری	محمد صادق	۱۲۶۸
		قمی	محمد صادق	۱۲۶۹
		جعفری اردبیلی	محمد صادق	۱۲۷۰
		اهری	محمد صادق	۱۲۷۱
		محمدی مازندرانی	محمد طاهر	۱۲۷۲
		محمدی علی آبادی	محمد عطا	۱۲۷۳
		خلخالی	محمد علی	۱۲۷۴
		خوانساری مجازی	محمد علی	۱۲۷۵
		مشکینی فخرآبادی	محمد علی	۱۲۷۶
		حسینی سنگری	محمد علی	۱۲۷۷
		ابطحی اراکی	محمد علی	۱۲۷۸
		میردامادی	محمد علی	۱۲۷۹
		مشکینی فخرآبادی	محمد علی	۱۲۸۰
	۲۰ ماه صفر ۱۴۰۶	طبسی حائری	محمد علی	۱۲۸۱
رجب ۱۴۱۰ هـ.ق	۱۹ صفر ۱۴۰۶	طبسی حائری	محمد علی	۱۲۸۲

		قرچه داغی بنجوانی	محمدعلی	۱۲۸۳
		دزمانی	محمدعلی	۱۲۸۴
	۲۵ شعبان ۸۱	رسولی	محمدعلی	۱۲۸۵
		طبرسی	محمدعلی	۱۲۸۶
		عالمی دامغانی	محمدعلی	۱۲۸۷
	ذیحجه ۱۳۸۰	ذاکری تبریزی	محمدعلی	۱۲۸۸
		مراغه‌ای	محمدعلی	۱۲۸۹
		نوریان	محمدعلی	۱۲۹۰
		ماه‌نشانی زنجانی	محمدعلی	۱۲۹۱
		حیدری زنجانی	محمدعلی	۱۲۹۲
		موکدی مینابی	محمدعلی	۱۲۹۳
		ترابی زنجانی	محمدعلی	۱۲۹۴
		اژه‌ای اصفهانی	محمدعلی	۱۲۹۵
		صالحی مازندرانی	محمدعلی	۱۲۹۶
		بزرگ‌زاده یزدی	محمدعلی	۱۲۹۷
		اسدی	محمدعلی	۱۲۹۸
		فریدنی	محمدعلی	۱۲۹۹
		صابری	محمدعلی	۱۳۰۰
		فروه‌کی	محمدعلی	۱۳۰۱
امور حسبیه و روایت	۱۷ ذی‌قعدة ۱۳۸۰	تربتی	محمدعلی	۱۳۰۲

		رضائی	محمدعلی	۱۳۰۳
		فیضی لاهیجانی	محمدعلی	۱۳۰۴
		گرامی خراسانی	محمدعلی	۱۳۰۵
		بهبهانی	محمدعلی	۱۳۰۶
		کریمی قزوینی	محمدعلی	۱۳۰۷
		رجائی تنکابنی	محمدعلی	۱۳۰۸
		عیسی پور لنگرودی	محمدعلی	۱۳۰۹
متوفی مهر ماه ۱۳۸۱	ذیحجه ۱۴۰۶	حائری خرم‌آبادی	محمدعلی	۱۳۱۰
		زاهدی رشتی	محمدعلی	۱۳۱۱
		قدسی شرایبانی	محمدعلی	۱۳۱۲
		ادیبی فرلقانی	محمدعلی	۱۳۱۳
		شوندی	محمدعلی	۱۳۱۴
		دشتی تنگستانی	محمدعلی	۱۳۱۵
		مقدسی مازندرانی	محمدعلی	۱۳۱۶
		هروی افغانی	محمدعلی	۱۳۱۷
۲۰ شعبان ۱۳۸۱ ه.ق		اسلامی بهبهانی	محمدعلی	۱۳۱۸
به نایب مرحوم آیت‌الله سید محمد حجت کوه کمری و مرحوم آیت‌الله سید محمد تقی خوانساری رسیده است.	۱۳۵۶ ه.ق	زنجان	محمدعلی	۱۳۱۹
		حسینی بهشری	محمدعلی	۱۳۲۰
		پیشمازی اهری	محمدعلی	۱۳۲۱

		مشکینی	محمدعلی	۱۳۲۲
		نوروزی	محمدعلی	۱۳۲۳
		اسکندری مشکینی	محمدعلی	۱۳۲۴
		تربتی	محمدعلی	۱۳۲۵
		رسولی آقا شهیدی	محمدعلی	۱۳۲۶
	۱۳۹۱ ع ۲۵	اخباری	محمدعلی	۱۳۲۷
		علی آبادی	محمدعلی	۱۳۲۸
		ساروی	محمد قاسم	۱۳۲۹
		شاه رودی	محمدقلی	۱۳۳۰
		فاضلی شاهرودی	محمد کاظم	۱۳۳۱
		صدرالسادات دزفولی	محمد کاظم	۱۳۳۲
	۴۰۳ شعبان	آل طیب جزائری تستری	محمد کاظم	۱۳۳۳
		ملک افضل	محمد کاظم	۱۳۳۴
		ناصر گیلانی	محمد کاظم	۱۳۳۵
		دزفولی	محمد مهدی	۱۳۳۶
		توکلی جابلقی	محمد مهدی	۱۳۳۷
	۲۹ شوال ۱۳۸۰	اصفهانی	محمد مهدی	۱۳۳۸
		ذاکری زنجانی	محمدولی	۱۳۳۹
		قاجاری	محمد یوسف	۱۳۴۰
	قبل از ۱۳۹۰	موسوی خلخالی	سید محمد مهدی	۱۳۴۱

		مقدم	محمود	۱۳۴۲
		قافله‌باشی اسفرانی	محمود	۱۳۴۳
		گوهری محلاتی	محمود	۱۳۴۴
		محمدی پیشنماز	محمود	۱۳۴۵
		انتظاری واعظ تبریزی	محمود	۱۳۴۶
	شوال ۱۳۸۲	مطلبی	محمود	۱۳۴۷
		موسوی کاشانی	محمود	۱۳۴۸
		حسینی شاهی مازندرانی	محمود	۱۳۴۹
		موسوی مدیر	محمود	۱۳۵۰
		میرمطلبی نجفی لاهیجی	محمود	۱۳۵۱
		نجفی	محمود	۱۳۵۲
		فیروز جائیان مازندرانی	محمود	۱۳۵۳
		عسکری استانه‌ای	محمود	۱۳۵۴
		محمودلو	محمود	۱۳۵۵
		گلایی اراکی	محمود	۱۳۵۶
		لاهیجی	محمود	۱۳۵۷
		آملی	محمود	۱۳۵۸
		عطائی اصفهانی	محمود	۱۳۵۹
		صالحی	محمود	۱۳۶۰
		مهدوی مقیم یزد	محمود	۱۳۶۱

		معمارزاده	محمود	۱۳۶۲
		کاظمی گاوگانی	محمود	۱۳۶۳
		سمری گیلانی	محمود	۱۳۶۴
		علائی اراکی	محمود	۱۳۶۵
		مقدسی عمرآبادی	محمود	۱۳۶۶
	۲۶ ذی الحجه ۱۳۷۸ هـ.ق	عابدی گرمودی	محمود	۱۳۶۷
		محمدی گرمودی	محمود	۱۳۶۸
		شست مانی	محمود	۱۳۶۹
		فولادی فریدنی	محمود	۱۳۷۰
		فاضلی	محمود	۱۳۷۱
		خالقی علیاری تبریزی	محمود	۱۳۷۲
		قاضی زاده گیلانی	محمی الدین	۱۳۷۳
	۱۴۰۱	مامقانی	محمی الدین	۱۳۷۴
	۲۶ محرم ۱۳۸۸	میرعظیمی میانجی	مختار	۱۳۷۵
		سلمانی	مختار	۱۳۷۶
		گلپادی بهشری	مختار	۱۳۷۷
		فرج زاده	مرادعلی	۱۳۷۸
	۱۳۸۰	صدیق گیلانی	مرتضی	۱۳۷۹
	۱۶ ج ۷۹۲	حجازی کورلانی	مرتضی	۱۳۸۰
		موسوی دانگی	مرتضی	۱۳۸۱

۱۳۸۲	مرتضی	حسینی شفتی	ذق ۵۱
۱۳۸۳	مرتضی	علوی	ج ۲۵
۱۳۸۴	مرتضی	حسینی صائین قلعه	
۱۳۸۵	مرتضی	ابراهیمی زنجانی	۱۳۸۰
۱۳۸۶	مرتضی	شفتی اشرفی	ع ۲۲
۱۳۸۷	مرتضی	کریمی مازندرانی	ع ۱۲
۱۳۸۸	مرتضی	اکبر لنگرودی	
۱۳۸۹	مرتضی	مشایخی واعظ	شعبان ۸۲
۱۳۹۰	مرتضی	اولیائی کاشمیری	ع ۲۵
۱۳۹۱	مرتضی	خلیلی شمیرانی	ج ۲۰
۱۳۹۲	مرتضی	کاتوزیان	ذق ۵۱
۱۳۹۳	مرتضی	مرازفی زنجانی	رجب ۱۳۸۱
۱۳۹۴	مرتضی	ربانی خراسانی	ذیحجه ۷۷
۱۳۹۵	مسیب	شهیری	
۱۳۹۶	مصطفی	محمودی گلپایگانی	
۱۳۹۷	مصطفی	قهاری سینقانی	
۱۳۹۸	مصطفی	فتاحی خوئی	ج ۶
۱۳۹۹	مصطفی	عاملی دزفولی	۱۳۹۳ و ۱۳۹۹
۱۴۰۰	مصطفی	بوسقیان اصفهانی	شعبان ۷۹
۱۴۰۱	مصطفی	فیاضی مازندرانی	۱۳۸۱

۱۴۰۲	مصطفی	مصطفوی مازندرانی	۲۹ رجب ۸۰	
۱۴۰۳	مصطفی	اردستانی	۱۹ ذق ۸۰	
۱۴۰۴	مصطفی	هزار جریبی مازندرانی	۲۷ شوال ۷۵	دو اجازه
۱۴۰۵	مصطفی	جان فشان لاهیجانی	۲۶ ج ۸۰۲	
۱۴۰۶	مصطفی	فتاحی طهرانی	۱۶ شعبان ۸۳	
۱۴۰۷	معصوم	آقائی دوست		
۱۴۰۸	معصوم	میانجی		
۱۴۰۹	منفید	روحانی زاده		
۱۴۱۰	ملک	طوج طوجی		
۱۴۱۱	منصور	مردانی مارقی		
۱۴۱۲	منیرالدین	(امام جماعت در تهران)	۷ ذق ۸۱	
۱۴۱۳	موسی	واعظ زاده		
۱۴۱۴	موسی	بنابی		
۱۴۱۵	موسی	علوی شیرازی		
۱۴۱۶	موسی	حجتی رشتی		
۱۴۱۷	موسی	عدناتی		
۱۴۱۸	موسی	روحانی تنکابنی		
۱۴۱۹	موسی	افغانی		
۱۴۲۰	موسی	جلالی کرمانشاهی		
۱۴۲۱	موسی	صدری اردبیلی		
۱۴۲۲	مهدی	قریشی اصفهانی		

		یثربی کاشانی	مهدی	۱۴۲۳
		مظلومی خلخالی	مهدی	۱۴۲۴
		میرجوادی استانه	مهدی	۱۴۲۵
		صحفی قمی	مهدی	۱۴۲۶
		مصباحی بیدگلی	مهدی	۱۴۲۷
		آیت الله تنکابنی	مهدی	۱۴۲۸
	۱۳۸۷	قمی لاجوردی	مهدی	۱۴۲۹
		حجتی شفتی	مهدی	۱۴۳۰
		هاشمی	مهدی	۱۴۳۱
		نجفی زنجانی	مهدی	۱۴۳۲
		کمره‌ای اراکی	مهدی	۱۴۳۳
		انصاری	مهدی	۱۴۳۴
		زمانی مزارجریبی	مهدی	۱۴۳۵
		محمدی لنجانی اصفهانی	مهدی	۱۴۳۶
		معمدی	مهدی	۱۴۳۷
	۱۷ شوال ۸۴	مهدی روشنی	مهدی	۱۴۳۸
		ناطق رشقی	مهدی	۱۴۳۹
	۱۵ شوال ۱۳۹۰	شریعتی اصفهانی	مهدی	۱۴۴۰
		میکائیلی اوجاردی	مهدی	۱۴۴۱
		انتصاری همدانی	مهدی	۱۴۴۲
		حجتی میانجی	مهدی	۱۴۴۳

		صفری میانجی	مهدی	۱۴۴۴
		امیری جاپلقی	مهدی	۱۴۴۵

(ن)

شماره	نام مجاز	شهرت	تاریخ اجازه	ملاحظات
۱۴۴۶	ناصر	صادری یا صدری	۱۵ع ۱۱۱	
۱۴۴۷	ناصر	احمدی اردبیلی	۸ شوال ۷۹	
۱۴۴۸	ناصرالدین	شریعتی	۱۶ ذق ۸۱	
۱۴۴۹	ناصرعلی	انصاری	۱۳۷۴	
۱۴۵۰	ناصر	ملائی خرقانی	۲۲ شوال ۸۰	
۱۴۵۱	نبی	جویباری مازندرانی		
۱۴۵۲	نجف	ملک زاده	۱۰ شوال ۷۹	
۱۴۵۳	نجفعلی	یکتا لنگرودی	۲۷ع ۱۱۱	
۱۴۵۴	نقی	حق سرشت لبوارجانی مرندی	۱۷ ذیحجه ۷۹	
۱۴۵۵	نصرالدین	افتخار رشتی	۲۹ ج ۷۷۲	
۱۴۵۶	نصرالله	حسینی	۶ رجب ۱۳۸۰	
۱۴۵۷	نصرالله	نصیرزاده تبریزی	۳۰ شوال ۸۰	
۱۴۵۸	نصرالله	اردبیلی		
۱۴۵۹	نصرالله	گلبوئی نیشابوری	۲۲ ذیحجه ۸۰	
۱۴۶۰	نصرالله	رائی اردبیلی	۱۸ حجه ۸۱	

۱۴۶۱	نصرالله	خلیلی ساروی	۹ رجب ۸۱
۱۴۶۲	نصره الله	کاتبی مرندی	ذق ۷۶
۱۴۶۳	نظام الدین	موسوی بابلی مازندرانی	ذق ۸۰
۱۴۶۴	نظام علی	فهیمی قره قوشی	۱۴ ذیحجه ۸۱
۱۴۶۵	نعمت الله	واعظی مراغه ای	۲۲ ذق ۸۰
۱۴۶۶	نعمت الله	حسینی کهلائی	شوال ۱۳۸۰
۱۴۶۷	نعمت الله	گلشاهی گیلانی	۱۷ شعبان ۸۱
۱۴۶۸	نعمت الله	جعفری	شوال ۸۲
۱۴۶۹	نعمت الله	صادقی الموتی	۲۷ شوال ۷۶
۱۴۷۰	نورالدین	مهدوی لنگرودی	۲۰ ذی الحجّه ۱۳۸۰
۱۴۷۱	نوروز علی	افغانی جاغوری	۱۷ رمضان ۷۸
۱۴۷۲	نیاز حسین	نقوی	
۱۴۷۳	نجم الدین	طبسی	۹۶.۵ ق.

(و)

شماره	نام مجاز	شهرت	تاریخ اجازه	ملاحظات
۱۴۷۴	ولی آقا	نصیری اوجارودی	۱۰ شعبان ۸۱	
۱۴۷۵	ولی الله	حسینی کنگاوری	رجب ۸۱	
۱۴۷۶	ولی الله	محمدی	۷ ذق ۸۱	
۱۴۷۷	ولی الله	مرستگی دودانگه مازندرانی	۳ شعبان ۷۷	

۱۴۷۸	ولی الله	رسولی طارمی	رجب ۱۳۷۶
۱۴۷۹	ولی الله	شیخی	
۱۴۸۰	ولی الله	خوئی	۲۷ شعبان ۷۹
۱۴۸۱	ولی الله	سرابی	شوال ۷۹

(هـ)

شماره	نام مجاز	شهرت	تاریخ اجازه	ملاحظات
۱۴۸۲	هادی	حمزه مرندی		
۱۴۸۳	هادی	موسوی ملایری	۵ ذق ۱۳۸۰	
۱۴۸۴	هادی	سید باقری شاهپوری	۱۳۸۲	
۱۴۸۵	هادی	آل حکیم	۱۳۸۲	ساکن عین التمر کربلا
۱۴۸۶	هادی	آیت الله زاده طباطبائی قمی	۲۰ ذق ۸۱	
۱۴۸۷	هادی	غضنفری	اول شعبان ۹۴۰	
۱۴۸۸	هادی	محدث	۱۹ شوال ۸۰	
۱۴۸۹	هادی	روحانی	صفر ۸۱	
۱۴۹۰	هادی	خانمی بروجردی	۱۴ شعبان ۸۳	
۱۴۹۱	هادی	صادقی		
۱۴۹۲	هادی	قمی	۱۳۸۰	نواده آیت الله قمی
۱۴۹۳	هادی	مددخواه	۵ رمضان ۸۱	
۱۴۹۴	هادی	دوکجانی مرندی	۷ شعبان ۸۰	

۱۴۹۵	هادی	دوست محمدی فریدنی	۲۴ شعبان ۷۹
۱۴۹۶	هاشم	موسوی	
۱۴۹۷	هاشم	حسینی کلنجینی قزوینی	۷ رجب ۱۳۸۰
۱۴۹۸	هاشم	حسینی زنجانی	۱۹ ذق ۸۰
۱۴۹۹	هاشم	افغانی	۲۳ ع ۱۳۷۷
۱۵۰۰	هاشم	الهی ورامینی	۲۸ ذیحجه ۸۸
۱۵۰۱	هاشم	بهروزی رضائیه	۱۹ رجب ۸۱
۱۵۰۲	هاشم	حمیدی رضائیه	۵ رجب ۸۱
۱۵۰۳	هبة الله	طالقانی	۱۳۸۰
۱۵۰۴	هبة الله	اراکي	۱۳۸۲
۱۵۰۵	هبة الله	نوروزی زنجانی	۱۳ ذق ۸۰
۱۵۰۶	هدایت الله	حسینی طالقانی	۱۹ ذق ۸۰
۱۵۰۷	هدایت الله	میرزائی هشترودی	۱۳۷۶
۱۵۰۸	هدایت الله	روحانی تبار	۸۱ صفر
۱۵۰۹	هدایت الله	دیرناری	۲۲ رجب ۸۱

(ی)

شماره	نام مجاز	شهرت	تاریخ اجازه	ملاحظات
۱۵۱۰	یحیی	موسوی مرندی	۲۴۱ ذق ۸۰	
۱۵۱۱	یحیی	موسوی زنجانی	۱۸ ج ۸۳۱	

		موسوی هیدجی	یحیی	۱۵۱۲
	۸۰ ج ۲۰	ابوطالبی اراکی	یحیی	۱۵۱۳
		جعفری زنجانى	یحیی	۱۵۱۴
	۸۱ شعبان	تدینی	یحیی	۱۵۱۵
	۱۱ شعبان ۷۹	جوهری سلدوزی	یحیی	۱۵۱۶
	۷۹ شعبان	اصلانی سهرقه	یحیی	۱۵۱۷
		ذاکری	یحیی	۱۵۱۸
سه اجازه دارد	۱۳۷۶ ع ۲۵	علوی نسب شرایبانی	یدالله	۱۵۱۹
	۱۳۸۱	حسینی	یدالله	۱۵۲۰
		انجاری	یدالله	۱۵۲۱
	۷۹ ذیحجه	دشتی زاده یزدی	یدالله	۱۵۲۲
		غلامی تیموری	یدالله	۱۵۲۳
	۸۱ ع ۱۷	چلیک زاده	یدالله	۱۵۲۴
	۲۱ شعبان ۸۱	نظری اشتری	یدالله	۱۵۲۵
	۸۰ سوال ۲۲	طالبی رضائیه	یدالله	۱۵۲۶
	۷۹ ذیحجه ۱۴	خوئی	یدالله	۱۵۲۷
	۱۵ شعبان ۸۱	حسینی ماکوئی	یعقوب	۱۵۲۸
	۷۶ سوال ۲۶	رزاقی خوئی	یعقوب	۱۵۲۹
		صادقی گیلانی	یعقوب	۱۵۳۰
	۸۰ سوال ۱۹	رشتی	یکتا	۱۵۳۱
	۸۰ ذق ۲۰	درندی	یوسف	۱۵۳۲

۱۵۳۳	یوسف	چاوشی دانیالی	۱۲ ذق ۸۰
۱۵۳۴	یوسف	چاوشی مراغه‌ای	رجب ۸۱
۱۵۳۵	یوسف	اهری حسینی	۱۶ع ۸۲۲
۱۵۳۶	یوسف	خمینی طاهری	۲۷ شعبان ۷۵
۱۵۳۷	یوسف	اثنی عشری الویری	۱۸ شعبان ۷۹
۱۵۳۸	یوسف	دبستانی پارامی	۵ ذیحجه ۷۹
۱۵۳۹	یوسف	نوروزی قزوینی	
۱۵۴۰	یوسف	اسلامی میانجی	۱۵ ذق ۸۱
۱۵۴۱	یوسف علی	عبدی مراغه‌ای	۱۰ شعبان ۸۱
۱۵۴۲	یونس	تقوی	صفر ۸۱
۱۵۴۳	یونس	عرفانی طالشی	۲۲ شوال ۷۸

خاتمه

چنانکه گذشت حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به جمع کثیری از دانشوران حوزه‌های علمیه، اجازه نقل حدیث یا اجتهاد یا امور حسیه داده‌اند. همان‌گونه که ایشان از شماری از دانشوران شیعه و سنی، اجازه نقل حدیث دریافت کرده‌اند. مجموع اجازات وی، همراه با شرح حال مشایخ اجازه، در کتاب المسلسلات فی الاجازات، در دو جلد رحلی، به اهتمام کتابخانه حضرت آیت الله العظمی مرعشی منتشر شده است. در این کتابشناسی نیز چند مقاله و مطلب در باره این کتاب و اجازات آن مرجع فرهنگبان

وجود دارد. تحقیق در باره سنت اجازه مجالی موسع می‌طلبد و در اینجا امکان پرداختن به آن نیست.

این نیز گفتنی است که معظم له، گاه به برخی از افراد به صورت شفاهی اجازه داده‌اند. در خاتمه از روحانیون و دانشوران تقاضا می‌شود چنانچه اجازه‌ای از آن فرهنگبان بزرگ اسلام در دست دارند، به نشانی کتابخانه حضرت آیت الله العظمی مرعشی ارسال دارند. این کتابخانه در نظر دارد شماری از این اجازات را، با تحلیل در باره سنت اجازه در جهان اسلام، در ضمن یک کتاب مستقل به چاپ رساند. باشد که نقش آن مرجع فقید در احیای سنت اجازه، و شمه‌ای از تکاپوهای علمی و اجتماعی وی، نمایانده شود؛
بمئه و کرمه

کتابشناسی

حضرت آیت الله العظمیٰ مرعشی نجفی

علی رفیعی علامرودشتی

۱. شخصیت علمی معظم‌له از دیدگاه صاحب‌نظران

شخصیتهای بزرگ در تاریخ دارای ابعاد وجودی گوناگونی هستند که با توجه به آن ابعاد وجودی، شناخت آنها امکان‌پذیر است. اما شناخت صحیح آن ابعاد وجودی در توان همگان نیست، تنها افراد خیره و صاحب‌نظر می‌توانند تا حدودی به ما در شناخت این شخصیتهای کمک کنند.

در باره زندگی، ابعاد مختلف و شخصیت درخشان آیت‌الله مرعشی، تا کنون سخنان بسیاری گفته و یا نوشته شده است، اما حقیقت این است که این نوشته‌ها و گفتارها، تنها شعاعی از انوار این خورشید فروزان علم و فقط پرتوی از ابعاد وجودی این شخصیت بزرگ و جامع‌الاطراف عصر ما را به نمایش گذاشته‌اند و نتوانسته‌اند آن چنان که باید و شاید، چهره واقعی و شخصیت ذو ابعاد وی را ترسیم کنند. برای شناخت درست معظم‌له و ترسیم ابعاد وجودی و مقام و منزلت ایشان، سه گروه صلاحیت دارند که اینان اساتید و مشایخ، شاگردان و دوستان و نزدیکان او هستند.

گروه اول، اساتید و مشایخ: پیش از این اشاره کردیم که آیت‌الله مرعشی یکی از پراستادترین شخصیتهای علمی عصر حاضر است که مشایخ فراوانی از علمای مذاهب مختلف تشیع، تسنن، زیدی، اسماعیلی و اخباری دارد. این اساتید و مشایخ، هر یک به اندازه شناختی که از موقعیت علمی و مقام اخلاقی و معنوی ایشان داشته‌اند، در اجازات اجتهاد، روایتی و نفسی که به او داده‌اند، صفات اخلاقی و معنوی و کمالات علمی وی را بر شمرده‌اند.

علما و فقهایمانند آقا ضیاءالدین عراقی، سید ابوالحسن اصفهانی، میرزا حسین نائینی، میرزا آقا اصطهباناتی، شیخ عبدالکریم حائری، حاج آقا حسین بروجرودی، سید حسن صدر، سید محسن امین، شیخ علی کاشف الغطاء محمدحسین کاشف الغطاء، سید عبدالله بلادی موسوی، سید ناصر حسین موسوی هندی و آقا بزرگ تهرانی از فقهای شیعه؛ شیخ ابراهیم جبالی، محمد بخت مطیعی حنفی مصری، سید ابراهیم رفاعی بغدادی شافعی، محمد بهجت بیطار دمشقی، محمد طاهر بن عاشور مالکی مغربی و شیخ امین کفتارو، مفتی جمهوری سوریه، از علمای اهل سنت؛ حمیدالدین یحیی حسینی، معروف به امام یحیی، از علما و ائمه زیدیه، و چند تن از ائمه و علمای اسماعیلیه، در اجازات اجتهاد و روایتی که به معظم له داده‌اند، مقام و منزلت علمی و دانش گسترده‌وی در علوم و فنون مختلف را ستوده‌اند و برای او صفات، عناوین و کمالاتی ذکر کرده‌اند که هر یک از آن صفات و عناوین در فرهنگ اسلامی و در اصطلاح علما و فقها، نشانگر یک مقام و درجه علمی و معنوی است. این شخصیتها ایشان را با عناوین ذیل یاد کرده‌اند: عالم، عادل، عامل، فاضل، کامل، محقق، مدقق، جامع بین کمالات و فضایل علمی و عملی و اخلاقی و معنوی، سید سند، رکن معتمد، فخر محققین، افتخار مجتهدین، زبدة الفضلاء، نخبه الفقهاء، عمدة العلماء، راسخ در علم، جامع معقول و منقول، مجمع اصول و فروع، حبر مؤید، جلیل معتمد، رکن الملة والدین، حجت الاسلام و المسلمین، قدوة الانام، رکن الاسلام، مهذب صفی، مروج الاحکام، ثقة الاسلام، آیت الله فی الانام، صاحب فکر قویم، برخوردار از سلیقه مستقیم، ناقد ماهر، بصیر و خبیر و صاحب فطرت و قاد، متفطن نقاد، عماد فقها و مجتهدین، خورشید آسمان تحقیق و افاده، بدر کامل فلک تدقیق و سیادت، ادیب اریب، نادره دوران و فریده روزگار. پر واضح است که اسناد این صفات و عناوین در فرهنگ اسلامی و در میان علما و فقهای جهان اسلام به کسی، از روی هوای نفس، دوستی و مسائلی از این قبیل نیست؛ تنها به فردی این صفات اطلاق می‌شود که دارای این خصائص، کمالات علمی و اخلاقی و فضایل معنوی باشد. به ویژه اینکه اسناد این عناوین به ایشان از طرف بزرگان

جهان تشیع، تسنن و دیگر مذاهب و فرق اسلامی است که خود از فقها، محدثان و علمای طراز اول این مذاهب هستند.

گروه دوم، شاگردان: آیت‌الله مرعشی طی نزدیک به هفتاد سال تدریس در حوزه علمیه قم و قبل از آن در نجف اشرف، شاگردان بسیاری داشته و علما، فقها و فضیلابی بسیاری را به جهان تشیع تحویل داده و طلاب فراوانی را تربیت نموده است که اشاره به نظریات آنان در مورد استاد خویش امکان‌پذیر نیست. در اینجا تنها به اظهار نظرهای برخی از آنان می‌پردازیم:

آیت‌الله سید احمد روضاتی اصفهانی، که سالها در محضر ایشان دانش آموخته و کتاب *التحفة الاحمدیة فی ترجمة زعيم الاسلام من السادة المرعشیة* را در زندگینامه ایشان پرداخته، در مورد استاد، مرشد و مربی علمی و اخلاقی خویش چنین نوشته است:

آیت‌الله مرعشی از نبوغ و خلاقیت ذاتی، شخصیت ممتاز و یگانه، استعداد کامل در استنباط مسائل و احکام، حافظه‌ای بی‌نظیر، ذوقی سرشار در فنون علمی و شوق به یادگیری علوم گوناگون برخوردار است. او عالمی عامل، ادیبی اریب، محدثی فقیه، مجتهدی اصولی، مورخی آگاه، متکلمی زبر دست و ماهر، نسابه‌ای نامدار، محقق‌ی متشیع، سخنوری توانا، علامه‌ای مسلط در علوم عقلی و نقلی و خبیر در علم رجال است که در بیشتر علوم و فنون چیره‌دست و در هر رشته‌ای صاحب‌اثر و تألیف است.^۱

آیت‌الله حاج شیخ قوم‌الدین قمی و شوه‌ای، شاگرد دیگر استاد و از گروه کتاب *احقاق‌الحق*، در باره استاد خویش این‌گونه مرقوم داشته است: آیت‌الله مرعشی علامه اکبر، یگانه عصر، فرید دهر، بقیه‌السلف، احیاکننده آثار علمای گذشته و حجت بر آیندگان است.^۲

مرحوم آیت‌الله حاج شیخ علی محمد ابن‌العلم دزفولی اهوازی، که چندین سال از محضر این استاد بزرگوار بهره برده و زندگینامه ایشان را براساس تقریرات خود معظم‌له

۱. التحفة الاحمدیة، مخطوط، ص ۵۱.

۲. الحجاب فی الاسلام، ص ۱۰۰ و در آخر کتاب فضائل امیرالمؤمنین علی (ع) من کتاب المسند للامام

تا ۲۴ سالگی به رشته تحریر کشیده، استاد خود را چنین ستوده است: آیت الله مرعشی، سید علما و مجتهدین، مرتبی فضلا و محصلین و وارث علوم انبیا و مرسلین است. او معدن کمالات و منبع علوم و فنون مختلف و جامع سعادات و فضایل است.^۱

حجت الاسلام و المسلمین سید عادل علوی، یکی دیگر از برآمدگان اخیر حلقه های درس و جلسات بحث ایشان که مقرر درس استاد نیز می باشد، در زندگینامه معلم و مربی خود کتابی به نام قبسات نوشته و استاد خود را با این عناوین و صفات یاد کرده است:

مرجع دینی و زعیم روحی، آیت الله العظمی مرعشی نجفی، یکی از فقها و مراجع بزرگ اسلام و خبیر در علوم اسلامی است که در معارف الهی بسیار زبردست و ماهر است. ایشان در مجلس فقها، فقیهی پارسا، لغزش ناپذیر و درست کردار؛ در محفل مصنفین، مؤلفی بزرگ، شامخ و مؤید؛ در اخلاق فاضله، معلمی راستگو، امین و بزرگوار؛ در سیاست بسان شمشیری برنده؛ در علم نسب راهنمای فن و در علوم و فنون استادی قادر، توانا، صاحب نظر، آگاه، محقق نامدار و عارف است. او را شیخ الاجازة این عصر می توان نامید.^۲

حجت الاسلام و المسلمین شیخ محمد رازی، از دیگر شاگردان او، مقام استاد را چنین معرفی می کند: آیت الله العظمی مرعشی نجفی شخصیتی بافضیلت، بلند نظر، زینت بخش علمای عاملین و سند فقها و مجتهدین، علامه بزرگوار و برتر، یکی از مفاخر امروز عالم تشیع و از افتخارات شیعه است که حقی بزرگ برگردن حوزه علمیه قم و اسلام و مسلمانان دارد. او در میان عموم مسلمانان از شهرت بسزایی برخوردار و مورد تجلیل و تکریم علمای اهل سنت مصر، سوریه، یمن، حجاز، پاکستان، هندوستان، افغانستان، جاوه، سودان، اندونزی و دیگر ممالک اسلامی است که از او با عناوین امام اعظم، علامه اکبر، نسابه بحانه و مجاهد بزرگ تعبیر می کنند.^۳

۱. زندگینامه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی، مخطوط، ص ۲.

۲. قبسات، ص ۹.

۳. آثار الحجه، ج ۱، ص ۴۶؛ گنجینه دانشمندان، ج ۲، ص ۳۷ - ۳۹.

گروه سوم، دوستان، نزدیکان و معاصران: افراد بسیاری از دوستان، نزدیکان و معاصران در باره شخصیت علمی و مقام و منزلت ایشان اظهار نظر کرده‌اند و در کتب تاریخی و تراجم به شرح حال معظم‌له پرداخته‌اند که به چند مورد اکتفا می‌کنیم:

آیت‌الله شیخ محمد حرزالدین نجفی، او را عالمی محقق، فقیهی اصولی، استادی موثق، عادل، متورع، فاضلی کامل و ادیب دانسته که به مدارج عالی علمی رسیده و به ویژه در علم رجال و درایه چیره‌دست است.^۱

آیت‌الله علامه آقا بزرگ تهرانی، ایشان را فاضل معاصر ماهر در فن رجال، انساب، تاریخ، تراجم علما و آگاه به طبقات و طرق مشایخ و اجازات آنها معرفی نموده است.^۲

حجت‌الاسلام والمسلمین شیخ محمد اسماعیل کاشف‌الغطاء از او به عنوان عالم علم و مجاهد زاهدی یاد کرده که از تمایلات نفسانی و اغراض دنیوی به حدّ تجرّد رسیده و در قول خود دور از خطا و در عمل بسیار بزرگوار و دارای نفسی کریم و بخشنده است. لبهای خود را جز به ذکر آیات و روایات و یا تفقّد از حال افراد باز نمی‌کند.^۳

علامه ملاعلی خیابانی تبریزی، مقام و منزلت ایشان را چنین مورد ستایش قرار داده است: آیت‌الله مرعشی یکی از اکابر علما و اجلاء عصر حاضر است. وی علامه فهامة نسابه، فقیه اصولی، محدث رجالی، ادیب اریب، فاضل کامل، مورخ و ریاضیدان، حاوی فروع و اصول، جامع معقول و منقول و معروف به کثرت مشایخ نسبت به اهل عصر خود، ممتاز در اخلاق فاضله و مرجع سؤالات از دیگر فرق مسلمین و بلکه از علمای نصاری است که پسرشهای گوناگون از بلاد دور به حضرتش فرستاده و به پاسخ متین و متقن نائل می‌گردند.^۴

دانشمند رجالی فرزانه محمدعلی مدرس تبریزی نیز او را با همین صفات ستوده است.^۵

۱. معارف الرجال، ج ۲، ص ۲۶۸.

۲. مصنفی المقال، ص ۱۹۶.

۳. العلماء و الدوله، ص ۳۲.

۴. علماء معاصرین، ص ۲۱۷.

۵. ریحانة الادب، ج ۳، ص ۱۲۹.

شرح حال نگاران دیگری، مانند حجت‌الاسلام و المسلمین دکتر هادی امینی^۱، دانشمند و مورخ عمادزاده اصفهانی^۲، محقق رجالی احمد رحیمی^۳ و دیگران نیز بیش و کم با همین عناوین و القاب از معظم‌له یاد کرده‌اند و مقام علمی ایشان را ستوده‌اند که مجال پرداختن به آنها نیست.

۲. مطالعه آثار و تألیفات علما و دانشمندان

آیت‌الله مرعشی نجفی نه تنها یکی از پراستاد و پرشاگردترین شخصیت‌های علمی معاصر است، بلکه از نظر مطالعه و تحقیق در آثار و تألیفات علما و فقهای گذشته و کنونی نیز شخصیتی بی‌نظیر، پرکار و پر مطالعه‌ترین عالم و فقیه عصر حاضر است. عشق شگفت‌آور وی به کتاب زبانزد خاص و عام و در محافل علمی و نزد اهل فن ضرب‌المثل است. ایشان از دوران تحصیل در نجف اشرف، یعنی از حدود سال ۱۳۲۰ قمری، که نوجوانی خردسال بود، به کتاب، مطالعه و کتابخانه علاقه‌مند شد و دیری نگذشت که این علاقه به عشقی بهت‌آور و سرشار تبدیل گردید؛ چنان‌که روزها گرسنگی می‌کشید تا بتواند کتابی را به دست آورد. در باره علاقه شدید ایشان به کتاب و کتابخانه در بخش‌های بعد سخن خواهیم گفت:

معظم‌له از همان دوران نوجوانی به دلیل سروکار داشتن با کتب و آثار گذشتگان، علاقه و میل فراوانی به مطالعه و بررسی تألیفات علما و دانشمندان جهان اسلام از یکسو، و آثار و کتب دانشمندان ملل دیگر، از دیگر سو داشت. از این‌رو، بسیاری از ساعات شبانه‌روز را به مطالعه کتب می‌گذراند. جالب است بدانیم که او هر کتاب را با دقت از اول تا آخر می‌خواند و فیش‌برداری می‌کرد. هم‌اکنون یادداشتهای فراوانی از ایشان موجود

۱. معجم رجال‌الفکر و الادب فی‌التجف خلال الف عام، ج ۳، ص ۱۱۸۹.

۲. زندگانی قمر بنی‌هاشم حضرت ابوالفضل عباس بن علی بن ابیطالب (ع)، ص ۲۲۵؛ تاریخ و جغرافیای کربلای معلی، ص ۱۹۴.

۳. گنجینه دانشوران، ص ۱۵.

است که محصول مطالعات پیگیر و مستمر ایشان در طی بیش از نود سال از زندگی بابرکت معظم له است. این یادداشتها برخی به صورت کتاب تألیف شده و بسیاری از آنها به صورت پراکنده در کتابخانه عمومی ایشان حفظ و نگهداری می شود.

هم اکنون صدها و بلکه هزارها کتاب در کتابخانه عمومی ایشان موجود است که در پشت جلد و یا بر صفحه اول آن کتاب این عبارت به خط مبارک ایشان موجود است: «طالعتہ من اولہ الی آخرہ». آمار این گونه کتابها که معظم له از اول تا آخر مطالعه کرده اند، در زندگینامه تفصیلی ایشان ارائه خواهد شد. نکته مهم درباره کتبی که ایشان مطالعه کرده اند این است که کتابها به صورت سطحی مورد مطالعه قرار نگرفته اند، بلکه به شکلی نقادانه، موشکافانه و عمیق مورد مطالعه قرار گرفته اند و لغزشها و اشتباهات نویسندگان و مؤلفان این کتب از دید تیزبین ایشان به دور نمانده و در حاشیه همان صفحه یا در اول و یا در آخر کتاب تذکر داده شده و با شماره صفحه یادداشت گردیده است. مطالب مهم و سرفصلها در بیشتر موارد استخراج و در صفحه اول کتاب قید شده اند که برای افراد دیگری که به مطالعه این کتابها می پردازند بسیار سودمند است.

اهمیت و ارزش و گستره کار معظم له آنگاه مشخص می گردد که بدانیم بسیاری از این کتابها خطی و بسیار ناخوانا و چاپ سنگی با خطی ریز و درهم و آشفته بوده و در زمینه های گوناگون علوم اسلامی می باشد. علاوه بر این باید توجه داشت که معظم له مرجع تقلید و مورد مراجعه مردم سراسر جهان بوده و وقت مطالعه بسیار کم داشته است. از طرف دیگر ایشان استاد و مدرس تمام وقت به شمار می رفته که بیشتر سالهای عمر خود را به تدریس علوم مختلف، به ویژه خارج فقه و اصول، می پرداخته و تشکیل جلسات متعدد درسی و پاسخگویی به نیازها و سؤالات شاگردان، نیاز به مطالعه مواد درسی و فرصت کافی برای تدریس و اداره جلسات درس در چندین نوبت داشته است. با توجه به این مسائل و مطالب و گرفتاریهای دیگر، روشن می شود که مطالعه شمار فراوانی از کتب مختلف تا چه اندازه مهم و گستره مطالعات، عمق دانش و اندیشه و

زرفای اطلاعات علمی و آگاهیهای عمومی ایشان تا کجاست.

۳. مقدمه‌ها و تقریظهای معظم‌له بر کتابها و تألیفات دیگران

یکی دیگر از جلوه‌های شخصیت ایشان در بعد علمی، تقریظها و مقدمه‌هایی است که بر بیش از دهها کتاب نوشته‌اند. در ذیل به برخی از آنها فهرستوار اشاره می‌کنیم:

مقدمه و تقریظ بر کتابهای: درر الاخبار فيما يتعلق بحال الاحتضار؛ ذرایع البیان فی عوارض اللسان، محمدرضا طبسی نجفی؛ مجموعه نفیسه، که به امر معظم‌له چاپ شده است؛ کتاب المخازن سید عباس حسینی کاشانی؛ اثنی عشر رسالة، للمعلم الثالث؛ عشق و رستگاری، احمد زمرّدیان؛ مدائن الفضائل و المعاجز؛ شمس‌المحدثین اصفهانی نجفی حسینی؛ السعید و السعادة، عادل علوی؛ السید البطحاء؛ جواهر الاخلاق، محمود امینی؛ کشف الحجب و الاستار عن اسماء الکتب و الاسفار، سید اعجاز حسین نیشابوری کنتوری؛ خودآموز معالم، سید مهدی لاجوردی حسینی قمی؛ رسالة اسدیه، عبیدلی سزواری؛ چهره درخشان امام زمان یا ترجمه الزام الناصب، سید محمدجواد مرعشی نجفی؛ شرح نفیس، سید مصطفی حسینی مازندرانی؛ رهنمای سعادت یا راه هدایت، محبوب ابراهیم‌زاده سرابی؛ دروس، شهید اول؛ اقوال الائمة، ج ۵ و ۶، محب الاسلام؛ کشف الاستار عن وجه الکتب و الاسفار، سید احمد صفائی خوانساری؛ بیان المطالب (حاشیه مکاسب)، الیاسی مراغی؛ تأسیسات، بستان الرازی؛ عوالی اللألی؛ آقین پارسائی، محسن طالقانی نیا؛ وسیلة المجتبن الی زیارة المقرّبین، فارس حسون؛ کاوشهای علمی، میرزا حسن غفاری؛ گفتار شیعه در اصول و فروع، شمس‌الدین مجتهدی نجفی؛ تحفة الواعظین، شیخ محمدحسین شهیدی قمی؛ مفتاح الکتب الاربعه، دهرسخی؛ سلك الدرر، جعفر صبور قمی؛ مؤتمر علماء بغداد؛ نهج البلاغه منظوم، محمدعلی انصاری قمی؛ اکتفاء القنوع بما هو مطبوع، ادوارد فندیک؛ الاجازة الکبیره، سید عبدالله موسوی جزائری تستری؛ الفخری فی انساب الطالبین، اسماعیل مروزی از ورقانی؛ المجدی فی انساب الطالبین، نجم‌الدین عمری نسابه؛ لباب الانساب، بیهقی؛ بهجة الآمال فی شرح زبدة المقال، ملاعلی علیاری تبریزی، و دهها کتاب دیگر که در فهرست آثار ایشان به قسمتی دیگر از آنها اشاره خواهیم کرد.

۴. آثار و تألیفات

حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی با وجود همه اشتغالات علمی و اجتماعی و با تمام مسئولیت‌های سنگین زعامت، فقاہت و مرجعیّت و با گرفتاریهای فراوانی که در زمینه‌های دیگر داشتند، یکی از موفقترین علماء فقها و دانشمندان در زمینه تألیف، تصنیف و تحقیق به شمار می‌روند. آنان که با قلم و نگارش سروکار دارند، بهتر اطلاع دارند که نویسندگی و نگارش کتاب، آن هم در زمینه‌های مختلف، تا چه اندازه فراغت و فرصت می‌طلبد و در کنار آن بیش از هر چیز به آسایش فکری و آرامش خاطر نیاز است. گرفتاریهای روزمره و مراجعات مکرر افراد گوناگون به نویسنده و مؤلف، از عوامل بازدارنده‌ای هستند که توفیق تحریر و تألیف را از فرد سلب می‌کنند. اما معظم له با وجود همه این مشکلات و مسئولیتها، که گاهی تنها مراجعات بیت ایشان و کارهای مربوط به آن خود به اندازه یک وزارتخانه کار و مسئولیت به عهده معظم له گذاشته بود، آثار و تألیفاتی بر جای گذاشتند که خود نشانی صادق از همت و پشتکار فوق‌العاده و دلیلی بر پرکاری و خستگی‌ناپذیری وی می‌باشد، که خود از الطاف و توفیقات و مواهب الهی است و به راحتی نصیب هر کس نمی‌شود.

آیت الله مرعشی در طول زندگی پر برکت و توأم با نشیب و فرازهای زیاد، پیوسته از هر فرصت کوتاهی سود جسته و به تألیف و تصنیف و نگارش کتاب و رساله پرداخته است. آثار و تألیفات ایشان به چند دسته تقسیم می‌شوند: دسته‌ای از آنها به چاپ رسیده‌اند، دسته دیگر آثاری است که به صورت مخطوط باقی مانده و اکنون در کتابخانه معظم له موجود هستند، دسته‌ای از آثار ایشان به مرور زمان و در اثر حوادث مختلف از میان رفته و یا مفقود شده‌اند، و شماری از دست نوشته‌های معظم له نیز به صورت اوراق پراکنده‌ای است که ان شاء الله در آینده جمع‌آوری، بررسی و مدون خواهند شد. گفتنی است بر اساس وصیتنامه معظم له، فرزند ارشد ایشان، حجت الاسلام والمسلمین حاج سید محمود مرعشی نجفی مأمور این کار شده‌اند. در بخشی از وصیتنامه چنین آمده است: سفارش می‌کنم او را به تدوین و تنظیم کتاب خودم، مشجرات آل رسول الله

الاکرم (ص)، و نیز حواشی و تعلیقاتی که بر کتاب عمدة الطالب دارم و تمامی آثار حقیر و آنچه از قلم من بر صفحات جاری شده، چه بسا شبهای بسیاری را تا صبح بیدار بوده و چه رنجهایی در روزها جهت استخراج از گوشه و کنار صدها کتاب، بلکه هزاران کتاب در فنون مختلف کشیده‌ام.

سفارش می‌کنم او را به تکمیل آنچه از قلم من صادر شده، از تألیف و تصنیف و نیز نشر آنها که شامل نوشتجات زیادی در فقه، اصول، کلام، انساب، رجال، درایه، تفسیر، حدیث، تاریخ، تراجم، مجموعه‌ها، سیر و سلوک و عرفان و مقامات و نیز نوشتجات دیگر در حالات معنوی، مکاشفات، مجاهدات، ریاضتها و سختیهایی که متحمل شده‌ام، می‌باشد.

آثار آن مرحوم در رشته‌های مختلف و علوم گوناگون است. فهرست آثار و تألیفات ایشان به صورت تفکیک شده به این شرح است:

علوم قرآن، تفسیر، تجوید و قرائت

۱. التجوید، مشتمل بر فواید مهم علم تجوید (عربی - مخطوط).
۲. الرد علی مدعی التحریف، ردّ بر کتاب فصل الخطاب ثقة الاسلام نوری (عربی - مخطوط).
۳. حاشیه علی انوار التنزیل بیضاوی که در ۲۲ سالگی در نجف اشرف نوشته‌اند (عربی - مخطوط).
۴. سند القراء و الحفاظ، تألیف ۱۳۸۹ قمری (عربی).
۵. مقدمه تفسیر الدر المنثور، جلال الدین سیوطی، تألیف ۱۳۷۷ قمری که در ابتدای جلد اول این تفسیر چاپ شده است.

ادبیات

۶. کطف الخزامی من روضة الجامی، حاشیه بر شرح کافیه جامی (عربی - مخطوط).
۷. المعول فی امر المطول، حاشیه بر شرح تلخیص تفتازانی (عربی - مخطوط - ناتمام).
۸. الفروق، در بیان فرق بین الفاظ متشابه (عربی - مخطوط).

حدیث

۹. مفتاح احادیث الشیعه، شامل تعیین موارد احادیث و مواضع آنان (عربی - مخطوط - ناتمام).
۱۰. حاشیه بر الفصول المهمه، شیخ حرّ عاملی (عربی، مخطوط - ناتمام).
۱۱. حاشیه مختصر بر « کتاب من لایحضره الفقیه »، شیخ صدوق (عربی - مخطوط - ناتمام).

ادعیه و زیارات

۱۲. مجموعه‌ای در ادعیه و زیارات، با مقدمه‌ای در شجره‌نامه خاندان مرعشی (فارسی - چاپ تهران، ۱۳۷۱ ق).
۱۳. شرح دعای شریف سیمات، تألیف در ۲۲ سالگی (عربی - مخطوط در مدرسه سامراء).
۱۴. شرح زیارت جامعه کبیره، تألیف در کاظمین (عربی - ناتمام).
۱۵. مقدمه مفاتیح الجنان شیخ عباس قمی، تألیف ۱۳۸۹ قمری (فارسی - چاپ باکلیات مفاتیح همان سال).
۱۶. شمس الامکنه و البقاع فی خیره ذات الرقاع (عربی).
۱۷. فوائد چند در خصوص صحیفه کامله سجادیه، تألیف ۱۳۶۱ قمری، قم (عربی - چاپ تهران).

فقه

۱۸. رساله در اثبات حلیت لباس مشکوک (عربی - مخطوط).
۱۹. رساله در بیع خیاری (عربی - مخطوط).
۲۰. لغات الفقه و یا: مصطلحات الفقهاء (عربی - مخطوط).
۲۱. توضیح المسائل (رساله عملیه)، که بیش از ۵۵ بار در تهران و قم چاپ شده است (فارسی).
۲۲. حاشیه مختصر بر بحث وقت و قبله کتاب شرح لمعه، تألیف ۱۳۴۵ قمری در فقه.
۲۳. حاشیه بر کتاب متاجر، شیخ مرتضی انصاری (عربی - مخطوط).
۲۴. حاشیه بر کتاب الوسیله آیت الله سید ابوالحسن اصفهانی (عربی - مخطوط - ناتمام).

۲۵. راهنمای سفر مکه و مدینه، که به وسیله مرحوم آیت‌الله حاج شیخ رضا سراج، با فتاوی‌ای ایشان تنظیم شده است (فارسی - چاپ تهران).
۲۶. سبیل النجاة (رسالة عملیه) که قبل از توضیح المسائل ایشان در ۱۳۷۳ قمری چاپ شده است (فارسی).
۲۷. سیصد مسأله در احکام اموات، توسط حجت‌الاسلام حاج شیخ محمد منتظری یزدی تنظیم شده است (فارسی - چاپ تهران).
۲۸. الغایة القصوی لمن رام التمسک بالعروة الوثقی، حاشیه‌ای استدلالی بر عروة الوثقی، در دو جلد که جلد اول به کوشش و تصحیح حجت‌الاسلام و المسلمین سید محمود مرعشی نجفی (فرزند ایشان) در ۱۳۷۷ قمری و جلد دوم در ۱۳۶۱ شمسی در قم چاپ شده است (عربی).
۲۹. مسارح الافکار فی توضیح مطارح الانظار، حاشیه بر تقریرات شیخ انصاری که در نوزده سالگی نوشته است (عربی - مخطوط).
۳۰. مصباح الناسکین، آخرین رساله ایشان در مناسک حج، به کوشش حجج اسلام حاج میرزا یدالله غروی و حاج سید شمس‌الدین مرعشی، زیر نظر سید محمود مرعشی نجفی (چاپ قم، ۱۳۶۸ ش).
۳۱. مناسک حج، ترجمه حجت‌الاسلام سید خادم رضا (اردو - چاپ پاکستان، ۱۹۷۷ م).
۳۲. منهاج المؤمنین، نخستین رساله عملیه عربی ایشان که بین سالهای ۱۴۰۶ - ۱۴۰۹ قمری در دو جلد در قم چاپ شده است.
۳۳. نخبه الاحکام، نخستین رساله عملیه فارسی مختصر ایشان که بین سالهای ۱۳۶۶ - ۱۳۷۳ قمری در قم چاپ شده است.
۳۴. هدایة الناسکین، در مناسک حج و زیارت حرمین شریفین (فارسی - چاپ قم). گفتنی است که رساله‌های عملیه ایشان به زبانهای انگلیسی، اردو، عربی، سواحلی و برخی از زبانهای دیگر نیز چاپ شده است.

اصول فقه

۳۵. حاشیه بر فرائد الاصول، شیخ انصاری (عربی - مخطوط - ناتمام).
۳۶. حذف الفصول عن مطالب الفصول، تلخیصی از کتاب فصول، که در نوزده سالگی نوشته‌اند. (عربی).
۳۷. حاشیه بر قوانین الاصول، میرزای قمی (عربی - مخطوط - ناتمام).
۳۸. الهدایة إلى مقاصد الكفاية، که مصباح الهدایة فی سالک الکفاية نیز خوانده شده است. مرحوم آقا این حواشی را در ۱۳۳۹ قمری در نجف و در ۲۴ سالگی تألیف نموده‌اند (عربی - مخطوط - در دو جلد).

منطق

۳۹. رفع الغاشية عن وجه الحاشية ملا عبدالله یزدی بر تهذیب المنطق تفتازانی (عربی - مخطوط - ناتمام).

لغت

۴۰. الامثال التي أوردها العلامة النوبري في كتاب نهاية الارب (عربی - مخطوط).

تاریخ

۴۱. تعیین مدفن رأس الحسين (ع) (عربی - مخطوط).
۴۲. حاشیه وقایع الايام محدث قمی (مخطوط - ناتمام).

رجال و تراجم

۴۳. التبصرة في ترجمة مؤلف التكملة، تألیف ۱۳۹۷ قمری در شرح حال میرزا محمد مهدی کشمیری لکهنوی، صاحب کتاب تکملة نجوم السماء، چاپ ۱۳۹۷ قمری (عربی).
۴۴. تراجم اعیان السادة المرعشيين، تألیف ۱۳۷۱ قمری (عربی - مخطوط).

۴۵. تکمیل کتاب تذکرة القبور آخوند گزری اصفهانی (چاپ شده در ضمیمه تذکرة القبور، ۱۳۲۸ ق، اصفهان).
۴۶. الحدیقة الوردیة حول روضة البهیة، تألیف ۱۴۰۳ قمری (عربی - چاپ قم با ترجمه شرح لمعه).
۴۷. ریاض الاقاحی، شرح حال زین الدین بیاضی نباطی عاملی (عربی - تهران، ضمیمه الصراط المستقیم).
۴۸. زهر الریاض فی ترجمة صاحب الریاض، شرح حال مولی عبدالله افندی اصفهانی (عربی - قم، ۱۴۰۱ ق).
۴۹. سادات العلماء الذین كانوا بعد الألف من الهجرة، (عربی - مخطوط).
۵۰. سجع البلابل فی ترجمة صاحب الوسائل، شرح حال شیخ حرّ عاملی (عربی - قم، ضمیمه اثبات الهداة).
۵۱. شرح حال ادوارد فندیك (عربی - قم، مقدمه اکتفاء القنوع، ۱۴۰۹ ق).
۵۲. شرح حال سید ابوالقاسم طباطبائی تبریزی نجفی حائری (تهران، ضمیمه مشجرة اجازات علماء امامیه، ۱۳۷۸ ق).
۵۳. شرح حال سید اعجاز حسین نیشابوری کنتوری (قم، ضمیمه کشف الحجب والاسرار، ۱۴۰۹ ق).
۵۴. شرح حال بهلول بهجت افندی، قاضی زنگه زوری «تهران، مقدمه تشریح و محاکمة تاریخ آل محمد(ص)».
۵۵. شرح احوال حضرت سلطان علی فرزند امام باقر(ع) که در مشهد اردهال کاشان مدفون است.
۵۶. شرح حالی مولی عبدالواسع کاشانی (عربی - قم، در مقدمه کتاب شرح دعاء السمات، ۱۳۹۶ ق).
۵۷. شرح حال شیخ عزالدین ابن اثیر موصلی جزری (عربی - تهران، در مقدمه اسد الغابه، ۱۳۴۲ ق).
۵۸. شرح حال آیت الله شیخ محمد محلاتی نجفی، استاد مرحوم آقا (فارسی - تهران، ضمیمه گفتارخوش یارقلی، ۱۳۸۴ ق).
۵۹. الصّرفة فی ترجمة صاحب کتاب النّفحة، نام دیگر آن النّفحة لطالب النّفحة، شرح حال سید

- ابوالفضیل محمدکاظم موسوی یمانئ مؤلف کتاب النفة العنبریه (عربی - مخطوط).
۶۰. الضوء البدري في حياة صاحب الفخري (عربی - قم، مقدمه الفخري، ۱۴۰۹ ق).
۶۱. العزیه، شرح حال امامزاده يحيى (عربی - تهران، ۱۳۴۱ و ۱۳۵۴ ش).
۶۲. غاية الآمال في ترجمة صاحب بهجة الآمال، شرح حال ملاعلی علیاری تبریزی (عربی - قم، مقدمه همان کتاب، ۱۳۹۵ ق).
۶۳. رساله طريفه، شرح حال شيخ محمدجعفر يا شيخ علينقى كمره‌ای (فارسی - تهران، ضمیمه تحفه سلطانی، ۱۳۸۰ ق).
۶۴. الطوائف في ترجمة صاحب الطوائف، شرح حال جابلقی بروجردي (عربی - قم، مقدمه همان کتاب، ۱۴۱۰ ق).
۶۵. الفتحة، شرح حال ميرابوالفتح حسینی شريفی عربشاهی، صاحب تفسير شاهي (عربی - تبریز، ضمیمه همان کتاب چاپ شده است).
۶۶. رساله‌ای در حالات نصر بن مزاحم منقري، مؤلف کتاب وقعة صفين (عربی).
۶۷. الفوائد الرجاليه (عربی - مخطوط).
۶۸. كاشفة الحال في ترجمة مؤلف خزانة الخيال (عربی - قم، مقدمه همان کتاب، ۱۳۵۲ ش).
۶۹. كشف الاستار عن حياة مؤلف كشف الاستار (عربی - قم، مقدمه همان کتاب ۱۴۰۹ ق).
۷۰. كشف الارتباب في ترجمة صاحب لباب الانساب بيهقي (عربی - قم، مقدمه همان کتاب، ۱۴۱۰ ق).
۷۱. كشف الظنون عن صاحب كشف الظنون (عربی - مقدمه همان کتاب، تهران، ۱۳۸۸ ق).
۷۲. اللتالي المنتظمة و الدرر الثمينه در شرح حال علامه حلی، قاضی نورالله شوشتری و فضل بن روزبهان (عربی - تهران، مقدمه احقاق الحق، ۱۳۷۷ ق).
۷۳. لمعة النور و الضياء في ترجمة السيد ابي الرضا، فضل الله راوندي كاشاني (عربی، تهران، مقدمه كتاب المناجاة الالهيات در مناقب اميرالمؤمنين (ع)، ۱۳۴۳ ش).
۷۴. لؤلؤة الصدف في حياة السيد محمد الاشراف (عربی - قم، مقدمه فضائل السادات، ۱۳۸۰ ق).
۷۵. المنجدي في حياة صاحب المنجدي (عربی - قم، مقدمه همان کتاب، ۱۴۰۹ ق).

٧٦. مستدرک کتاب شهداء الفضيلة، علامة امینی (عربی - مخطوط - ناتمام).
٧٧. المشاهد و المزارات (عربی - مخطوط).
٧٨. مطلع البدرین، شرح حال فخرالدین طریحی (عربی - تهران، ضمیمه مجمع البحرین، ١٣٣٩ ق).
٧٩. مغزج الکروب، شرح حال ديلمی، صاحب ارشاد القلوب (فارسی - تهران، مقدمه همان کتاب، ١٣٨٧ ق).
٨٠. مقدمة ايضاح الفوائد في شرح اشکالات القواعد (عربی - قم، ١٣٨٨ ق).
٨١. مقدمة تميم امل الآمل، قزوینی (عربی - قم، ١٤٠٧ ق).
٨٢. مقدمة روضة المتقين في شرح كتاب من لا يحضره الفقيه، علامه مجلسی (عربی - قم، ١٣٩٣ ق).
٨٣. مقدمة كاوشهای علمی، ترجمه آیت الله غفاری نژاد تبریزی (فارسی - قم، ١٤٠٥ ق).
٨٤. مقدمة كتاب معجم الشقات و ترتيب الطبقات، ابوطالب تجلیل تبریزی (عربی - قم، ١٣٩١ ق).
٨٥. مقدمة كتاب مجموعة نفسه (عربی - قم، ١٤٠٦ ق).
٨٦. مقدمة كتاب مؤتمر علماء بغداد (عربی - تهران، ١٣٩٩ ق).
٨٧. مقدمة كتاب وقایع السنین و الاعوام خاتون آبادی (عربی - تهران، ١٣٥٢ ش).
٨٨. المنز و المواهب العددیه، شرح حال عیبدلی سبزواری (عربی - تبریز، مقدمه کتاب الاسدیته، ١٣٩٣ ق).
٨٩. منية العاملين، شرح حال ابن فتال نیشابوری (عربی - قم، ضمیمه روضة الواعظین، ١٣٧٧ ق).
٩٠. منية الرجال في شرح نخبة المقال در علم رجال (عربی - قم، جلد اول ضمیمه منظومه نخبة المقال، ١٣٧٨ ق).
٩١. المواهب العلیة في ترجمة شارح الرسالة الذهبية، شرح حال محمد بن حسن مشهدی (عربی - قم، مقدمه کتاب الفوائد الرضویه، ١٤٠٠ ق).

۹۲. منهج الرشاد فی ترجمة الفاضل الجواد الکاظمی (عربی - تهران، ضمیمه مسالک الإفهام فی آیات الاحکام، ۱۳۸۷ ق).
۹۳. المیزان القاسط فی ترجمة مورخ واسط (عربی - تهران، مقدمه مناقب علی بن ابیطالب (ع)، ۱۳۹۴ ق).
۹۴. نبراس النور و الضیاء فی ترجمة مؤلف نجوم السماء (عربی - قم، مقدمه نجوم السماء، ۱۳۹۴ ق).
۹۵. وسیله المعاد فی مناقب شیخنا الاستاذ، شرح حال بلاغی (عربی - تهران، ضمیمه مدرسه سیار، ۱۳۸۳ ق).
۹۶. وفيات الأعلام، نام دیگر آن وفيات العلماء (عربی - مخطوط)، به ترتیب الفبا در یک جلد.
۹۷. هدیة ذوي الفضل النهی بترجمة المولی علم الهدی (عربی، تهران، ضمیمه معادن الحکمة فی مکاتیب الانمه، ۱۳۸۸ ق).

انساب

۹۸. مقاله «اثبات صحّت نسب خلفاء فاطمیّین مصر» (مجله هدی الاسلام، عربی، قاهره).
۹۹. کتاب در انساب و تبارشناسی غیر سادات (عربی - مخطوط).
۱۰۰. الافطیة، در نسب سادات روستای «طغروود» قم (فارسی - تهران، ضمیمه وقایع الایام).
۱۰۱. حاشیه بر بحر الانساب سید عمیدالدین نجفی (عربی - قاهره، حاشیه همان کتاب، ۱۳۵۵ ق).
۱۰۲. رساله در خصوص سادات مدینه منوره «فارسی - تهران، ضمیمه کتاب پیشوای اسلام حضرت محمد (ص)».
۱۰۳. شجره نامه سادات حسینی کاشانی (فارسی - قم، مقدمه کتاب کشکول ریاض الانس یا گلهای ارغوان، ۱۳۹۴ ق و در مقدمه کتاب حدائق الانس).
۱۰۴. رساله در شرح اعقاب و ذراری حضرت ابوالفضل العباس (ع) (فارسی - تهران، ضمیمه کتاب تاریخ زندگانی قمر بنی هاشم (ع)، عمادزاده اصفهانی، ۱۳۲۱ ش).

۱۰۵. حاشیه بر کتاب عمدة الطالب في انساب آل ابيطالب (ع) (عربی - مخطوط، چندین جلد).
۱۰۶. طبقات النساین (عربی - مخطوط، دو مجلد بزرگ).
۱۰۷. مزارات العلویین (عربی - مخطوط)، به ترتیب حروف الفباء. نام دیگر آن مزارات الطالبین است.
۱۰۸. ملجأ الهارب في اغلاط عمدة الطالب (عربی - مخطوط).
۱۰۹. مشجرات آل رسول الله الاکرم ویا مشجرات الهاشمیین، شامل انساب علویان و سادات کشورهای مختلف، به ویژه ایران، که مدت نیم قرن مرحوم آقا روی آن کار کرده اند (عربی - مخطوط).

اجازات

۱۱۰. الاجازة الكبيرة، یا: الطريق و المحجة لثمرة المهجة، بزرگترین اجازة آقا به فرزند ارشد و وصی خود، حجت الاسلام والمسلمین سید محمود مرعشی نجفی (عربی - قم، ۱۴۱۴ ق).
۱۱۱. الدررة الثيرة فيما يتعلق بالاجازة الكبيره (عربی - قم، ضمیمه الاجازة الكبيرة، سید عبدالله جزایری).
۱۱۲. الدرالفريد في نذ من الاسانيد، اجازة روايتی مفصلی که برای حجت الاسلام والمسلمین میرزا علی اصغر قراگزلو همدانی در ۱۳۵۶ قمری مرقوم داشته اند (عربی).
۱۱۳. الاجازة، برای حجت الاسلام والمسلمین شیخ علی همدانی ثابتی، ۱۳۷۶ قمری (عربی).
۱۱۴. الثبت الكافي، در اجازات (عربی - قم، مقدمه کتاب شرح معالم الدين حاج سید علی علوی، ۱۳۹۳ ق).
۱۱۵. الاجازات، برای آیت الله شیخ مهدی معزی تهرانی (عربی - قم، ۱۳۷۶ ق).
۱۱۶. الاجازات، برای آیت الله شیخ محمدصاق نصیری سرابی در چهار صد صفحه (عربی - مخطوط، ۱۳۸۲ ق).

۱۱۷. الاجازات، برای آیت الله سید جلال الدین طاهری اصفهانی در ۴۰۶ صفحه (عربی - قم، ۱۳۷۸ ق).

۱۱۸. الدوحة الفاطمیة، اجازه‌های برای سید معزالدین محمدصاق از نوادگان خلیفه سلطان که در ۲۵ رمضان ۱۳۳۹ مرقوم داشته‌اند. این سومین اجازه کتبی مرحوم آقا در نجف اشرف قبل از مسافرت به ایران است. اصل اجازه هم اکنون در مجموعه‌ای خطی به خط مبارکشان موجود است.

اولین اجازه کتبی را مرحوم آقا برای حجت الاسلام و المسلمین شیخ محمدباقر بن حاج میرزا محمد سرابی مشهدی طوسی در شنبه ۲۷ جمادی الاول ۱۳۳۹ در نجف اشرف مرقوم داشته‌اند. دومین اجازه کتبی را نیز برای حجت الاسلام و المسلمین سید محمدصادق مرعشی در ۱۱ رجب سال ۱۳۳۹ در نجف اشرف نوشته‌اند.

۱۱۹. الاجازات، برای حجت الاسلام و المسلمین حاج سلطان الواعظین شیرازی (عربی - تهران، در آخر کتاب شبهای پیشاور، ۱۳۷۰ ق).

۱۲۰. المسلسلات فی ذکر الاجازات، مشتمل بر اجازات علمای شیعه، اهل سنت و زیدیه که کتباً و شفاهاً به معظم له داده‌اند و حدود چهار صد اجازه می‌باشد. این اثر در دو جلد به عربی توسط فرزند ارشدشان، حجت الاسلام و المسلمین سید محمود مرعشی نجفی، تدوین شده است که به زودی منتشر خواهد شد.

۱۲۱. زبدة الاسانید، اجازه به علامه پاکستانی استاد رشید ترابی (عربی - قم، ۱۳۷۷ ق).

۱۲۲. الاجازة، برای حجت الاسلام و المسلمین سید محمدحسن لنگرودی (عربی - قم، ۱۳۷۸ ق).

۱۲۳. غنیة المستجیر، برای میرزا محمد احمد آبادی طبیب زاده اصفهانی (عربی، قم، ضمیمه کتاب: الشموش الطالعة فی شرح زیارة الجامعة، سید حسین همدانی، ۱۳۷۷ ق).

افزون بر اجازاتی که ذکر شد و همه مفصل هستند، مرحوم آقا اجازات مفصل دیگری هم به افراد داده‌اند که اکنون اطلاع دقیقی از آنها نداریم. همچنین اجازات مختصر ایشان به افراد هم بسیار زیاد است که به چندین هزار اجازه می‌رسد. تفصیل این گونه روایات را در زندگینامه مفصل مرحوم آقا، تا آن‌جا که به دست بیایند، خواهیم آورد.

هیئت

۱۲۴. کتاب الوقت و القبلة (عربی - مخطوط).

سفرنامه

۱۲۵. الرحلة الآذربایجانیته (عربی - مخطوط - ناتمام).

۱۲۶. الرحلة الاصفهانیته (عربی - مخطوط).

۱۲۷. الرحلة الخراسانیته، تألیف ۱۳۴۲ قمری (عربی - مخطوط).

۱۲۸. الرحلة الشیرازیته (عربی - مخطوط).

نوادیر و علوم غریبه

۱۲۹. حاشیه بر کتاب سرخاب، در رمل (عربی - مخطوط - ناتمام).

۱۳۰. حاشیه بر کتاب مفتاح علامه ایدمر جلدکی در اعمال شمسی و قمری و زحلی (عربی - مخطوط).

۱۳۱. حاشیه بر کتاب السرّ المکنون، در علم حروف (عربی - مخطوط - ناتمام).

۱۳۲. سلوة الحزین و مونس الکشب و یا مونس المضطهد و یا روض الریاحین و یا نسومات الصبا، کشکولی در فواید علم جفر، رمل، حروف، اعمال شمسی، زحلی، زهری، مریخی، ختومات، اوراد و اذکار معرّب، مثلثات، بعضی معرّبات طبی و غیر آن از مطالب متنوعه نفیسه (عربی و فارسی - مخطوط).

۱۳۳. الشعة فی مصطلحات اهل الصنعة (عربی - مخطوط).

فهرست

۱۳۴. فهرس اسامی الکتب التي نقلنا عنها فی ملحقات الاحقاق (عربی - مخطوط، چندین جلد).

متفرقات

۱۳۵. جذب القلوب الی ديار المحبوب، که در عنفوان جوانی در سامرا نوشته اند (عربی -

مخطوط - ناتمام، تألیف ۱۳۳۹ ق). این کتاب را فاکهة النوادي نیز نامیده است.

۱۳۶. اجوبة المسائل الرازية (عربی - مخطوط).
۱۳۷. اجوبة المسائل العلمية و الفنون المتنوعة (عربی - مخطوط).
۱۳۸. انس الوحيد، کشکولی است که در عنفوان جوانی در سامرا نوشته‌اند (عربی - مخطوط - ناتمام).
۱۳۹. مقدمة کتاب چهره درخشان امام زمان (ع)، قم، ۱۳۹۹ قمری.
۱۴۰. رساله‌ای در حقیقت غنا و اقسام آن، با اصول موسیقی و بیان مشخصات غنا از غیرغنا (عربی - مخطوط - ناتمام).
۱۴۱. مجموعه بیاضی شکل در اسامی کتب تراجم و رجال و تاریخ و حدیث و لغت از عامه و خاصه (عربی - مخطوط).
۱۴۲. رساله نظرات اصلاحی در باره پیش‌نویس قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (فارسی - قسم، ۱۳۹۹ ق).
۱۴۳. شمع الاندية و البقاع في خيرة ذات الرقاع، در استخارات (عربی - قم، ۱۳۵۰ ق).
۱۴۴. الفوائد النسبية و الرجالية و الادبية و الحديثية (عربی - مخطوط، یک مجلد بزرگ).
۱۴۵. شقائق النعمان و نفحات الريحان (عربی - مخطوط).
۱۴۶. رساله‌ای در باره افرادی که شبیه رسول خدا (ص) بوده‌اند (عربی - مخطوط).
۱۴۷. مجموعه مکاتبات، شامل پاره‌ای از مکاتبات ایشان با علما و بزرگان دیگر مذاهب که در پشت صفحه اول این مجموعه چنین مرقوم فرموده است: هذه مجموعة حاوية للمكاتبات و المطارحات التي دارت بيني و بين اعلام العلم و الادب و رجالات الفضل و الكمال، تألیف ۱۳۸۶ قمری (عربی - مخطوط).

کلام

۱۴۸. ملدقات الاحقاق (احقاق الحق)، بزرگترین و مفضلترین اثر تألیفی مرحوم آقا که حاصل تلاش پیگیر و مستمر نزدیک به نیم قرن معظم له است.
- اصل کتاب، احقاق الحق، تألیف قاضی نورالله مرعشی شوشتری (ش ۱۰۱۹ ق)، است

که متن آن در سه جلد اول آمده و از جلد چهارم به بعد کاملاً تعلیقات معظم له می باشد. از این مجموعه دایرةالمعارف گونه تاکنون ۲۷ جلد آن منتشر شده و احتمالاً بیش از پنجاه جلد خواهد شد. ایشان نسبت به ادامه کار و انتشار آن فوق العاده اهتمام داشتند. بسیاری از کتب کتابخانه را شخصاً از اول تا آخر بررسی و مطالب مورد نظر را جمع آوری و در این کتاب آورده اند: چاپ اول آن از جلد اول تا پانزدهم از سوی انتشارات اسلامیة در تهران چاپ شده است و چاپ دوم از جلد اول تا بیست و هفتم از سوی واحد انتشارات کتابخانه در سالهای ۱۳۶۱ تا ۱۳۷۲ شمسی به کوشش حجت الاسلام و المسلمین سید محمود مرعشی نجفی، فرزند ارشد و وصی ایشان و تولیت کتابخانه معظم له، منتشر شده و به یاری خداوند در صورت رفع مشکلات مجلدات بعدی یکی پس از دیگری تدریجاً انتشار خواهند یافت و به دست طالبان آن خواهد رسید.

مناسبت است در اینجا اشاره ای به چگونگی تألیف این کتاب مهم و ارزنده داشته باشیم. آیت الله مرعشی نجفی از نیم قرن پیش به تهیه مدارک و منابع این تحقیق اقدام کرد و کتابهای مهم و مرجع حدیث و دیگر موضوعات مربوط به این کتاب را با مشکلات فراوان تهیه نمود. فرزند ارشد و وصی ایشان در این راه کمک فراوانی به ایشان کرد که اگر مساعدتهای ایشان نبود، شاید کار تألیف به شکل کنونی انجام نمی گرفت. از همان زمان، آیت الله مرعشی نجفی هیئتی به نام «لجنة احقاق الحق» در منزل خویش منعقد نمودند، اعضای این لجنة در آغاز کار حدود شانزده نفر بودند و بعدها تعدادشان به نوزده نفر رسید که در پایان این بحث به اسامی آنان اشاره خواهد شد.

اعضای این لجنة، که مستقیماً زیر نظر ایشان فعالیت می کردند، در آغاز به استخراج احادیث مأثوره از کتب اهل سنت و جماعت و ثبت و ضبط نکات دقیق علمی از حدیث، کلام، تفسیر، تاریخ، رجال، درایه و غیره می پرداختند و به نام کتاب، مؤلف، محل و سال چاپ و شماره جلد و صفحه مرجع و مدرک بررسی شده اشاره می کردند.

گروه دوم، اقدام به نوشتن مطالب استخراج و علامتگذاری شده می کردند. پس از آن گروه سوم مقابله می نمودند و سپس گروه چهارم، مطالب استخراج شده را در هر

موضوع که بود، با رعایت ترتیب تقدم مؤلفین، از نظر تاریخ از قرن دوم تا عصر حاضر، در موارد مناسب «احقاق الحق» وارد می‌کردند. در پایان گروه آخر، نوشته‌های مذکور را دوباره مرور و بعد از تصحیح دوم و علامتگذاری مطبعی، آماده چاپ می‌نمودند.

منابع و مآخذی که جهت این کار توسط حجت الاسلام و المسلمین مرعشی تهیه شده بود، بیش از پنج هزار عنوان کتاب از مراجع اهل سنت در فضایل و مناقب ائمه اطهار (ع) و مثالب دشمنانشان و بعضی مسائل مهم فقهی، اصولی و آرای آنان است. اهمیت این کار وقتی روشن می‌شود که بدانیم بسیاری از این کتابها جداً کمیاب و نادر الوجود و یا منحصر به نسخه‌های خطی آنها بوده است.

مرحوم آقا خود شخصاً بیشتر این منابع را از اول تا آخر مطالعه نموده و موارد لازم را علامتگذاری و یادداشت می‌کردند و مستقیماً عملکرد اعضای لجنه را زیر نظر داشتند و تمامی مطالب با تأیید ایشان استخراج و آماده می‌گردید.

اعضای لجنه احقاق الحق، که سالهاست به این کار مشغول بوده و یا هستند،

عبارتند از:

۱. مرحوم حجت الاسلام میرزا علی اکبر ایرانی.
۲. آیت الله حاج شیخ ابوطالب تجلیل تبریزی (متولد ۱۳۴۵ ق.).
۳. حجت الاسلام و المسلمین شیخ حسن باقری همدانی.
۴. مرحوم حجت الاسلام و المسلمین حاج میرزا تقی زرگری تبریزی.
۵. آیت الله میرزا اسماعیل رحمت خواه تبریزی.
۶. مرحوم آیت الله حاج میرزا عبدالله شهیدی قروینی (۱۳۴۰ - ۱۴۱۴ ق.).
۷. حجت الاسلام و المسلمین حاج میرزا یدالله غروی تبریزی.
۸. آیت الله حاج میرزا حسن غفاری نژاد تبریزی (متولد ۱۳۴۵ ق.).
۹. حجت الاسلام و المسلمین حاج سید موسی کوکبی تبریزی.
۱۰. آیت الله حاج سید مهدی لاجوردی قمی.
۱۱. مرحوم حجت الاسلام و المسلمین حاج میرزا رسول مرزآبادی.

۱۲. آیت‌الله حاج میرزا باقر مرندی (متولد ۱۳۲۸ ق).
 ۱۳. آیت‌الله حاج سید عبدالحمید مرندی (متولد ۱۳۳۵ ق).
 ۱۴. مرحوم آیت‌الله حاج میرزا محمدصادق نصیری.
 ۱۵. مرحوم حجت‌الاسلام و المسلمین حاج میرزا احمد مولوی همدانی.
 ۱۶. آیت‌الله حاج شیخ قوام الدین و شنوهای (متولد ۱۳۲۹ ق).
 ۱۷. آیت‌الله سید عبداللطیف قریشی کوه‌کمری.
 ۱۸. حجت‌الاسلام و المسلمین میرزا اسماعیل مروی.
 ۱۹. حجت‌الاسلام و المسلمین شیخ علی اصغر موحدی همدانی.
- تعدادی از شاگردان مرحوم آقا که در دروس فقه و اصول ایشان طی بیش از ۶۷ سال تدریس ایشان در قم از محضر معظم‌له کسب فیض نموده‌اند، تقریرات درسی ایشان را نوشته‌اند که اشاره به همه آنها مجال دیگری می‌طلبد، اما دو مورد آن را در اینجا ذکر می‌کنیم:
۱. تقریرات خارج مکاسب، که مرحوم حجت‌الاسلام و المسلمین شیخ قدرت‌الله قارائی زنجانی در سال ۱۳۷۴ قمری نوشته‌اند و دست نوشته ایشان اکنون در کتابخانه عمومی حضرت آیت‌الله مرعشی موجود است.
 ۲. تقریرات کتاب فصاص، که حجت‌الاسلام و المسلمین حاج سید عادل علوی در سه جلد تنظیم و از سوی واحد انتشارات کتابخانه در حال انتشار است.

مصنّفات استاذی

عادل العلوی

قال الله تعالى في ميرم خطابه: ﴿ن والقلم وما يسطرون﴾ (سورة القلم: آية ١).

من الطبيعي ولا يخفى على من كان له قلب و القى السمع و هو شهيد، ان من يتلطف عليه سيد الشهداء مولانا ابو عبدالله الحسين عليه السلام في عالم المكاشفة بقلم^١ روحاني كيف لا يكون مكثراً في التصنيف و التأليف و لم لا تتجاوز رسائله و كتبه القيمة المائة؟ و ان كانت فترة التصنيف و التأليف لمراجع الدين فترة قصيرة جداً، تنحصر ما بين بلوغهم حدّاً عالياً من العلم، و بين توجه المرجعية اليهم، و لكن سيدنا الاستاذ مع ذلك كله، له من التأليف و التصنيف النافعة، التي لا تخلو المكاتب الخاصة و العامة منها و لا يستغني المطالع و الباحث عنها.

حدثني يوماً فقال: (عندي «اگواني»^٢ من مخطوطاتي و لكن لغربتي لم يكن عندي من يهذبها) و في يوم آخر ضمن حديث شيق قال: العلماء في قم خلال اشهر الصيف - حيث الحوزة تعطل دروسها لشدة الحر - يخرجون من قم الى اماكن خضراء ذات مناخ طيب للاصطياف، و لكن كنت اتحمل حرارة الصيف القاتل، و اتجرع حرارة المدينة من أجل الكتابة و التحقيق، و كنت استظل جدار الدار هذه، و بين ساعة و اخرى احمل كتاباتي باحثاً عن الظل و مرّت سنين و انا على هذه الحالة اكتب ثم اكتب

أجل، مثل هذا الرجل العظيم الصبور لا بد ان تثمر حياته بنفائس من الكتب و الرسائل، و كيف لا تكون تعليقاته على احقاق الحق من ثماره الياضعة و آثاره العلمية الخالدة.

١. راجع الكرامة الرابعه.

٢. اگواني جمع گونية باللهجة العراقية اذ كنا نتحدّث غالباً باللهجة الدارجة العراقية و اگواني بمعنى اكياس كبيرة طولها متر و عرضها اكثر من نصف متر محبوكة من الليف او الخيط المتين الخاص.

و كنت اشاهده - سنين - جالساً في محراب الصلاة قبل اذان الصبح و بيده كتاب يطالعه و ينتقى منه لاحقاق الحق.

فقد صنف و ألف في علوم مختلفة و فنون شتى كتب قيمة و رسائل نافعة و ان كان صفحات بعضها تعدّ بالاصابع.

و يقول سيدنا الاستاذ في وصيته الاولى لولده، في مجال تصانيفه: و اوصيه بتدوين كتابي مشجرات آل الرسول الاكرم صلى الله عليه و آله، و كذا ما علقت على كتاب عمدة الطالب، و سائر آثاري و رشحات قلبي، فإني قد سهرت الليالي و اتعبت الايام في استخراجها من خبايا و زوايا مئات الكتب، بل الوفها على تشعب فنونها. بالجملة فانهما من حسنات الزمان فيهما فوائد و نوادر لا توجدان في غيرهما، جزاني الله بهما خير الجزاء.

و قال: و اوصيه بتكميل ما صدر مني من التأليف و التصنيف و نشرها، و هي كتابات كثيرة، في الفقه و الاصول^١ و الانساب و الرجال و الدراية و التفسير و الحديث و التاريخ و التراجم و المجامع و العلوم الغربية و الشاردة و السير و السلوك و المقامات و كتاباتي في احوالي و اكتشافاتي و مجاهداتي و متاعبي.

و قال في موضع آخر: و اوصيه بنشر ما الفتة و صنفته طيلة عمري و ابان شبابي في صنوف العلم سيما الغرائب و الشوارد و الانساب.

و قال في مكان آخر: و اوصيه بجميع ما سمحت به قريحتي من المنظومات في شئون شتى.

و اليكم اسماء ماجادت به يراعه الكريمة، سائلين المولى الكريم ان يوفق الابناء في احياء آثار الابهاء، و ارواء الناس من مناهل علوم آبائهم.

الانساب و الرجال و التاريخ و الرحلات

١. مشجرات آل الرسول الاكرم - صلى الله عليه و آله - في اربعة مجلدات كبيرة، يضم انساب العلويين و السادة الكرام في اقطار العالم، و قد صرف على تأليفه و تنسيقه و جمعه و

١. علم اصول الفقه و علم الكلام الذي يبحث عن اصول الدين.

- هو علی شکل الاشجار، نصف عمره الشریف، و هو باللغة العربية.
۲. کتاب المسلسلات في ذكر الاجازات، يحتوي على جميع الاجازات التي نالها من علماء الشيعة الامامية و الزيدية و الاسماعيلة و من ابناء العامة، و رأيت نسخة عند ولده و هو مهياً للطبع و النشر.
۳. کتاب طبقات النسابين في مجلدين كبيرين يحتوي على ترجمة علماء النسب من القرن الاول للاسلام حتى القرن الحاضر الرابع عشر الهجري القمري، و قد اقتطف منه الفاضل السيد مهدي الرجائي ليكون مقدمة من سيدنا الاستاذ لكتاب لباب الانساب.
۴. مزارات العلويين في ذكر قبور السادة الكرام و العلويين في اقطار العالم، قد استخراجها من كتب الرجال و الانساب و الواح القبور، رتب على الحروف الهجائية، و هو باللغة العربية.
۵. كتاب الفوائد الرجالية يشتمل على فوائده قيمة في الرجال، أخذها من اساتذته في علم الرجال.
۶. كتاب أعيان المرعشيين يحتوي على ترجمة مئات من فقهاء و علماء و حكماء و متكلمين و فلاسفة و محدثين و ادباء و ملوك و وزراء من آل مرعش. و هو مخطوط.
۷. اللتالي المنتظمة و الدرر الثمينة في ترجمة العلامة الحلبي و القاضي نورالله المرعشي الشهيد (سنة ۱۰۱۹) صاحب كتاب احقاق الحق، و ترجمة القاضي الشافعي فضل بن روزبهان، و طبعت تراجمهم في مقدمة تعليقات احقاق الحق.
۸. مستدرك كتاب شهداء الفضيلة لآية الله الشيخ عبدالحسين الاميني النجفي صاحب كتاب الغدير و الاستاذ يذكر في مستدرکه جماعة من علماء الشيعة الذين استشهدوا و لم يذكر هم العلامة الاميني.
۹. لمعة النور و الضياء رسالة في ترجمة السيد ابي الرضا فضل الله الراوندي القاشاني طبعت بضميمة كتاب المناجات الالهيات في مناقب امير المؤمنين - عليه السلام - (عام ۱۳۸۴ هـ ق.) في طهران.
۱۰. سبع البلابل في ترجمة صاحب الوسائل رسالة في ترجمة الشيخ حرالعالملي صاحب كتاب وسائل الشيعة و مؤلفات قيمة اخرى، طبعت الرسالة مع كتابه اثبات الهداة بالنصوص و المعجزات.

١١. وسیلة المعاد في مناقب شيخنا الاستاذ رسالة في ترجمة المرحوم آية الله المحقق الشيخ محمدجواد البلاغي النجفي صاحب تفسير آلاء الرحمن و الهدى الى دين المصطفى و كتب قيمة أخرى. طبعت الرسالة بضميمة كتاب المترجم المدرسة السيارة في رد النصارى، طبعت سنة ١٣٨٣ في طهران.
١٢. لؤلؤة الصدوف في حياة السيد محمد الاشراف رسالة في ترجمة السيد محمد الاشراف بن العلامة عبدالحبيب سبط الفيلسوف الكبير المحقق ميرداماد، طبعت الرسالة بضميمة كتاب فضائل السادات من تأليفات السيد محمد الاشراف (سنة ١٣٨٥) في قم المقدسة.
١٣. منية العاملين رسالة في ترجمة المحدث الشهيد أبي جعفر محمد بن فتال النيسابوري، طبعت بضميمة كتاب روضة الواعظين (سنة ١٣٧٧) في قم المشرفة.
١٤. الفتحيّة رسالة في ترجمة مير أبي الفتح الشريف العرشاهي الجرجاني صاحب كتاب تفسير الشاهي في آيات الاحكام (باللغة الفارسية) طبعت بضميمة الكتاب في تبريز.
١٥. مطلع البدرين رسالة في ترجمة المحدث اللغوي المفسر الكبير الشيخ فخرالدين محمدعلي الطريحي النجفي صاحب كتاب مجمع البحرين. طبعت بضميمة الكتاب (سنة ١٣٧٩ هـ. ق) في طهران.
١٦. مفزج الكروب رسالة في ترجمة العلامة الديلمي صاحب كتاب ارشاد القلوب طبعت مع الكتاب (سنة ١٣٨٨ هـ) في طهران.
١٧. رسالة طريفة باللغة الفارسيه، في ترجمة الشيخ جعفر او الشيخ علي نقی الكمره اي شيخ الاسلام، طبعت مع كتاب تحفة شاهي في المعارف الالهية، (سنة ١٣٨٥ هـ).
١٨. رسالة باللغة الفارسية أيضاً في ترجمة استاذه آية الله الشيخ محمد المحلاتي النجفي صاحب كتاب گفتار خوش يارقلي في رد المذاهب الباطلة، طبعت مع الكتاب سنة ١٣٨٤ هـ. ق) في طهران.
١٩. رسالة في ترجمة الشيخ عزالدين ابن اثير الموصلي صاحب كتاب اسد الغابة طبعت مع الكتاب في طهران.
٢٠. رسالة في ترجمة الحاج السيد أبي القاسم الطباطبائي التبريزي النجفي المشهور بالعلامة

- المتوفی (سنة ۱۳۶۲ هـ. ق.) طبعت بضميمة مشجرة اجازات علماء الامامية.
۲۱. رياض الافاحي رسالة في ترجمة المتكلم المحدث الشيخ زين البياضي العاملي صاحب كتاب الصراط المستقيم الى مستحقي التقديم طبعت مع الكتاب (سنة ۱۳۸۴ هـ. ق.) في طهران.
۲۲. مقدمة على كتاب الدر المنثور لجلال الدين السيوطي الشافعي، طبعت مع الكتاب في طهران.
۲۳. الافطسية رسالة في بيان نسب السادة الكرام في قرية طغرود من قرى مدينة قم المقدسة، طبعت مع كتاب وقایع الايام للمحدث الشيخ عباس القمي، في طهران.
۲۴. رسالة في اثبات صحة نسب الخلفاء الفاطميين في مصر، كتبها بطلب من العلامة الفاضل حسن قاسم المصري مدير مجلة هدى الاسلام في مصر.
۲۵. رسالة في اشباه رسول الله صَلَّى الله عليه و آله.
۲۶. رسالة في تعيين موضع دفن الرأس المقدس لسيد الشهداء مولانا الحسين بن علي عليهما السلام، تحتوي علي اقوال المؤرخين و اختيار ما هو الاصح، ولما تطبع.
۲۷. كشف الظنون عن حال صاحب كشف الظنون رسالة في ترجمة مؤلف الكتاب الكاتب الجلبي طبعت بضميمة الكتاب في طهران.
۲۸. منهج الرشاد في ترجمة الفاضل الجواد رسالة في ترجمة الفاضل. طبع مع كتاب مسالك الافهام.
۲۹. رسالة في شرح حال الحاج مؤمن الشيرازي الجزائري. كاشفة الحال في ترجمة صاحب خزانه الخيال طبعت مع الكتاب.
۳۰. رسالة في ترجمة السلطان علي بن مولانا الامام محمد الباقر عليه السلام. المدفون في مشهد اردهان كاشان.
۳۱. المنن والمواهب العددية رسالة في ترجمة ميرمحمد قاسم النسابة السيزواري طبعت في تبريز.
۳۲. غنية المستجيز رسالة في سلسلة اجازاته، و اجازة رواية للمرحوم الحاج ميرزا محمد أحمد آبادي الاصفهاني طبعت مع كتاب الشمس الطالعة في شرح زيارة الجامعة.
۳۳. رسالة في ترجمة صاحب كتاب عمدة الطالب.

٣٤. العزّية رسالة في ترجمة الشهيد عزالدين يحيى المشهور بامام زاده يحيى المدفون في طهران له مزار شامخ، طبعت سنة ١٣٨٢ هـ. ق.

٣٥. كتاب هدية النبلاء في تراجم العلماء من العلويين يحتوي على ترجمة مجموعة كبيرة من العلماء و السادة العلويين من بعد الف الهجرية القمرية الذين كانوا قليلاً ما يذكر اسمائهم في كتب التراجم.

٣٦. التبصرة في ترجمة مؤلف النكملة رسالة طبعت في مقدمة كتاب نجوم السماء في قم.

٣٧. المجدي في حياة صاحب المجدي رسالة في ترجمة مؤلف كتاب المجدي في علم النسب لابن الصوفي من اعلام القرن الخامس الهجري، طبعت (سنة ١٤١٠ هـ. ق) في قم. بضميمة الكتاب.

٣٨. الضوء البدري في حياة صاحب الفخري رسالة في ترجمة مؤلف كتاب الفخري في علم النسب و هو القاضي السيد ابوطالب من اعلام القرن السابع، طبعت بضميمة الكتاب (سنة ١٤١٠) في قم.

٣٩. كشف الارتياب رسالة في ترجمة ابي الحسن البيهقي المشهور بابن الفندق (المتوفى ٥٦٥ هـ. ق) طبعت بضميمة كتاب باب الانساب للبيهقي.

٤٠. رسالة في ترجمة المرحوم السيد علي اصغر محمد الشفيح الجابلقلي.

٤١. حاشية على كتاب وقايع الايام للمحدث الكبير الشيخ عباس القمي قدس سره.

٤٢. رسالة يذكر فيها فوائد تتعلق بالصحيفة السجادية، طبعت مع الصحيفة في طهران.

٤٣. تكميل كتاب تذكرة القبور للأخوند ملاعبدالكريم الجزبي الاصفهاني، طبع منه مقداراً بضميمة الكتاب من قبل السيد مصلح الدين المهدي الاصفهاني.

٤٤. منية الرجال في شرح نخبة المقال يشرح منظومة نخبة المقال للعلامة السيد حسين الحسيني البروجردي المتوفى (سنة ١٢٧٧ هـ. ق) طبع المجلد الاول من الشرح (سنة ١٣٧٨) في قم.

٤٥. هدية ذوي النهي في ترجمة المولى علم الهدى رسالة في ترجمة المولى محمد المشهور بعلم الهدى الكاشاني ابن المولى محسن الفيض الكاشاني، طبعت بضميمة كتاب معادي الحكمة في مكاتيب الائمة في طهران.

٤٦. شرح كتاب عمدة الطالب في انساب آل ابي طالب للعلامة في النسب السيد جمال الدين

احمد بن عنبه الداودي، ويعتبر الشرح من المؤلفات القيمة لسيدنا الاستاذ، ولما يطبع. ۴۷. مزارات الطالبين.

۴۸ الصرفة رسالة في ترجمة صاحب كتاب النفة.

۴۹. الرحلة الاصفهانية تحتوي على سفر سيدنا الاستاذ الى اصفهان مدينة العلم (سنة ۱۳۴۲

هـ. ق) يذكر فيها ما شاهده في اصفهان من الآثار و الابنية التاريخية و قبور العلماء و

الادباء و ترجمة بعض الفضلاء، الذين التقى بهم.

۵۰. الرحلة الشيرازية تحتوي على سفره و رحلته الى شيراز مدينة الادب، فيذكر فيها الآثار

القديمة و لقاءه مع ادبائها و علمائها كالشيخ عبدالنبي و الميرزا احمد بن محمد كريم

التبريزي قطب السلسلة الذهبية من المتصوفة، و الشاعر السيد محمد القدسي الخطاط

و الشيخ محمد جعفر المحلاتي و غيرهم.

۵۱. الرحلة الآذربايجانية من مدن ايران يذكر فيها معالمها و ما حدث له فيها و ترجمة بعض

علمائها. و الرحلات الثلاثة لازالت في حيز المخطوطات، أملنا بالاولاد تشمير الذبول

في طبع جميع المخطوطات لسيدنا الوالد، كما وصى بذلك، و من الله التوفيق.

علم أصول الفقه

۵۲. الهداية في معاضل الكفاية يشرح مشكلات كفاية الاصول للمحقق الخراساني.

۵۳. مصباح الهداية في شوارع الكفاية.

۵۴. حاشية معالم الدين للمحقق الشيخ حسن بن زين الدين العاملي الشهيد الثاني.

۵۵. حاشية على قوانين الاصول للمحقق القمي.

۵۶. حاشية على فرائد الاصول المعروف بالرسائل لشيخنا الاعظم الشيخ الانصاري.

۵۷. مسارح الافكار في حل مطارح الانظار حاشية على التقريرات الاصولية لشيخنا

الاعظم الانصاري.

علم الفقه

۵۸. حاشية المكاسب حاشية على كتاب المكاسب للشيخ الانصاري.

٥٩. حاشیة على كتاب وسيلة النجاة لآية الله العظمى السيد أبي الحسن الاصفهاني.
٦٠. رسالة في اثبات حلية اللباس المشكوك.
٦١. رسالة في البيع بشرط.
٦٢. حاشية مختصرة على شرح اللمعة للشهيدین.
٦٣. اجوبة المسائل الرازية جواب جماعة من المؤمنین في طهران عن اسئلتهم كنجاسة الكحول المصنوعة و جواز التصوير و تشريح الاجساد في الجامعات الطيبة و غير ذلك.
٦٤. الصناعات الفقهية.
٦٥. رسالة في البيع الخياري.
٦٦. رسالة نخبة الاحكام، باللغة الفارسية طبعت في طهران.
٦٧. سبيل النجاة رسالة عملية فارسية، و هي اول رسالة طبعت له (سنة ١٣٧٠ هـ.ق).
٦٨. توضیح المسائل رسالة عملية من كتاب الطهارة الى الديات دورة فقهية كاملة طبعت اكثر من خمسين طبعة و اخيراً (عام ١٤٠٨ هـ.ق) في شهر رمضان المبارك امتثالاً لأمر سيدنا الاستاذ قرأتها عليه من البداية حتى النهاية في أحد عشر يوماً - صاحباً و عصراً - و تغيرت بعض آراءه الفقهية كما اضفت عليها فصلاً جديداً من المسائل المستحدثة، و طبعت باسم توضیح المسائل جديد.
٦٩. غاية القصى لمن رام التمسك بالعروة الوثقى تعليقات فقهية نافعة على العروة الوثقى للمحقق السيد اليزدي، و الكتاب في مجلدين طبع في قم.
٧٠. الشمس الطالعة فقه باللغة الفارسية يشتمل على اكثر ابواب الفقه طبع منه ثلاث اجزاء.
٧١. المصطلحات الفقهية في شرح الالفاظ المتداولة على السنة الفقهاء و المجتهدين و المحدثين.
٧٢. مناسك الحج مختصر مناسك باللغة الفارسية.
٧٣. هداية الناسكين رسالة عملية في مناسك الحج و زيارة الحرمين الشريفين.
٧٤. مصباح الناسكين طبع مراراً و هو في مناسك الحج أيضاً.
٧٥. راهنمای سفر مکه و مدينة دليل الحاج باللغة الفارسية طبع في طهران.

۷۶. منهاج المؤمنین رسالة عملية في مجلدين: الاول: في العبادات، و الثاني: في المعاملات، و امتثالاً لامر سيدنا الاستاذ حررتّها (عام ۱۴۰۶ هـ. ق) و كنت اقرء عليه - ما اكتبه خلال الأسبوع - صباح الخميس و الجمعة.
كما كتبت تقارير درسه (كتاب القصاص)^۱ و قرأت عليه معظمه، و لازال مخطوطاً اسأل الله ان يوفقني في طبعه و نشره.

علم المنطق

۷۷. رفع الغاشية عن وجه الحاشية قد كتبه ايام شبابه، ليكون شرحاً على كتاب حاشية تهذيب المنطق للمولى عبدالله اليزدي و التهذيب للعلامة التفتازاني.

الادب العربي

۷۸. قطف الخزامي من رياض الجامي تعليقات و شرح مختصر على شرح كافية عبدالرحمن الجامي.
۷۹. المعول في أمر المطول تعليقات و حاشية على كتاب المطول للعلامة التفتازاني في علم المعاني و البيان و البديع. (لم يطبع)
۸۰. الفروق في بيان الفرق بين الالفاظ المتشابهة مثل: الجسم و الجسد و الروح و النفس و الارادة و المشية و غيرها. (لم يطبع)

۱. لقد بدء سيدنا الاستاذ بتدريس خارج كتاب القصاص من جواهر الكلام، بعد انتصار الثورة الاسلامية و ذلك في ثلاث سنوات اي من عام ۱۴۰۰ هـ الى ۱۴۰۳ هـ و حضرت عنده هذه السنين الثلاث فقط كما كنت احضر درس (كتاب القضاء) عند سيدنا الاستاذ آية الله العظمى السيد محمدرضا الكلبايكاني دام ظلّه، و من ثم حضرت (كتاب الطهارة) عند شيخنا الاستاذ آية الله العظمى الشيخ محمد جواد التبريزي دام ظلّه - و قد حضرت دورة كاملة خارج اصول طالبت ثمان سنوات عند شيخنا الاستاذ آية الله محمد فاضل دام ظلّه، ثم حضرت دورة ثانية عند شيخنا الاستاذ التبريزي، و قد كتبت تقاريرهم - جزاهم الله خير الجزاء و احسن العطاء و اجمل الثناء، و كيف اشكرهم، و انى لي ذلك و لا زلت اجد نفسي عاجزاً عن الشكر قولاً و عملاً، و لا أدري كيف أقضي حقهم العظيم - ولو بجزء يسير - و هيات للولد ان يجازي والده، و هم أفضل الاباء لقوله - عليه السلام -: (الاباء ثلاثة: أب ولدك و أب زوجك و أب علمك و هو أفضلهم). فاجرهم على الله و جزاهم رضوانه، آمين رب العالمين.

علم الحديث

- ٨١ مفتاح احاديث الشيعة في عدة مجلدات يحتوى على تعيين موارد الاحاديث الشريفة و مواضعها، و لم يطبع منه شيء و هو ناقص.
- ٨٢ حاشية و تعليقات على كتاب الفصول المهمة للشيخ الحر العاملي - قدس سره - صاحب وسائل الشيعة، و هي ناقصة و لم يطبع منها شيء.
- ٨٣ حديث الكساء و حديث سلسلة الذهب طبع عام (١٣٥٦ هـ. ق).

علوم القرآن الكريم

- ٨٤ مقدمة التفسير. (لم يطبع)
- ٨٥ التجويد يشتمل على فوائد نافعة في علم التجويد. (لم يطبع)
- ٨٦ الرد على مدعي التحريف في رد كتاب فصل الخطاب للمحدث النوري صاحب كتاب مستدرك الوسائل. (لم يطبع)
- ٨٧ حاشية على كتاب انوار التنزيل في تفسير القرآن الكريم للمفسر القاضي ناصر الدين اليبضاوي. حدثني الاستاذ يوماً انه درّس هذا التفسير خمس دورات. و هو اول من أسس في قم دروس التفسير لعامة الناس في الدور و البيوت.

الادعية و الزيارات

- ٨٨ مجموعة منتخبة من الادعية و الزيارات من كتاب مفاتيح الجنان و زاد المعاد و الاقبال و المصباح و البلد الامين و كامل الزيارات و المزار الكبير و غير ذلك من الكتب المعتمدة. و قد طبعت عدة مرّات في طهران.
- ٨٩ شمس الامكنة و البقاع في خيرة ذات الرقاع رسالة ظريفة في بيان سند خيرة ذات الرقاع و رواياتها و كيفية أخذها.

علم الدراية

٩٠. الدر الفريد في بيان بعض الاسانيد، طبع مع المجلد الاول من كتاب من لا يحضره الفقيه

للشیخ الصدوق - قدس سره . .

علم الهيئة

۹۱. الوقت والقبلة. (لم يطبع)

النوادر و العلوم الغريبة

۹۲. حاشية على كتاب سرخاب في علم الرمل، يشتمل على فوائد متنوعة في هذا العلم وعن واضعه الاول واشهر من كتب فيه و الكتب المعروفة في هذا المجال.

۹۳. حاشية على كتاب مفتاح العلامة (ايدمر) في الاعمال الشمسية و القمرية و الزحلية.

۹۴. حاشية على كتاب السر المكنون في علم الحروف. (ناقص)

۹۵. الشمعة في مصطلحات اهل الصنعة يحتوي على الفاظ تداولت على اللسان في مقام الافادة و الاستفادة، قد استخراجها من كتب اللغة، و رتبها حسب الحروف الهجائية.

۹۶. اجوبة المسائل العلمية و الفنون المتنوعة.

۹۷. انس الوحيد كشكول كتبه ايام شبابه و اقامته في سامراء و هو ناقص.

۹۸. جذب القلوب الى ديار المحبوب او فاكهة النوادي كشكول يحوي فوائد علمية و رجالية و تاريخية.

۹۹. سلوة الحزين او روض الرياحين كشكول آخر فيه فوائد قيمة، في علم الجفر و الرمل و

الحروف و الاعمال الشمسية و الزحلية و الزهرية و المريخية، و بعض الختومات و

الاوراد و الاذكار المعجربة، و بعض المثلثات و المربعات، مجربات طيبة، و مطالب

متنوعة نفيسة، و هذا الكتاب هو الذي جاء في وصية سيدنا الاستاذ - قدس سره - فقال

في وصية الاولى: و اوصيه بتهذيب النفس و المجاهدات الشرعية، فاني نلت به ما نلت

و رزقني ربي الكريم ما لم تره اعين ابناء العصر و لا طرقت اسماعهم و لا سمعت

اذانهم فالحمد لله تعالى على هذه الموهبة العظيمة، الفضل الجسيم، و قد اودعت بعض

هذه الاسرار في كتاب مخصوص سميته به: سلوة الحزين تارة، و مؤنس الكتيب المضطهد

اخرى، و روض الرياحين ثالثة، و نسأت الصبارابعة، ايأ ما شئت فسّمه يا ولدي و ثمرة

فوادى. و اعلم ان هذه المجموعة التي اشرت اليها اوردت شرطاً من اسرار الاوراد و الاذكار و الطلاسم و الحروف و العمل الشمسي و القمري و الزحلي و المريخي و سائر اخواتها بالقلم الرمزي الشجري و الافلاطوني و غيره. و قد رأيت هذا الكتاب و في ضمنه رأيت رسالة مفتاح الاسرار لتوضيح مصطلحات علم الكيمياء بقلم سيدنا الاستاذ^١ كنت يوماً في حجرة سيدنا الاستاذ أقرء عليه، وكان أحد كتّابه يقلب اوراقاً فوجد ورقة من بين الاوراق في هذه العلوم فقال له: اكتبه في كتاب كذا، ولكن لا يطبع في حياتي، اذ هناك من الحساد و الاعداء من يتهجم عليّ بهذا الكتاب في حياتي و لكن يرجع اليه بعد مماتي، و ينتفع به الناس.

علم الكلام

١٠٠. و خير ما فاضت به يراعه الكريمة، و من أعظم ما صنفه و ألفه، كتابه الخالد في علم الكلام، و هو تعليقاته القيمة و شرح نافع على كتاب احقاق الحق. و لكي نقف على هذا السفر البارِع و الموسوعة الكبرى، أنقل بعض ما كتبه في رسالة و ميض من قسّات الحق^٢.

... هذا و العلماء صنفوا و ألفوا منذ فجر الاسلام الى يومنا هذا و غداً، كتباً قيمة، و مصنّفات جليلة، في مباحث الامامة و فضائل الائمة الاطهار - عليهم السلام - .

و من احسن ما أُلّف في هذا المجال احقاق الحق و ازهاق الباطل.

يقول السيد الاستاذ دام ظله في مقدمة الكتاب بعد الحمد و الصلاة: إن أثنى المطالب و اغلاها و ارفع المآرب و اعلاها و أهنا المشارب و أحلاها و أعذب المناهل و اصفها هو العلم بالمعارف الحقّة الالهية و الاصول الدينيّة الاعتقادية المتخذة من الادلة الصحيحة

١. و قد شرع بتدوين هذا الكتاب سحر ليلة الجمعة في مدينة سامراء سنة ١٣٣٩ هـ. ق في صحن الامامين العسكريين عليهما السلام.

٢. لقد طبعت هذه الرسالة لتكون مقدمة لكتاب علي في الكتاب و السنة في إمامة أمير المؤمنين و امام المتقين أسد الله الغالب مولانا علي بن ابي طالب - عليه السلام - (و هو خلاصة ما جاء في احقاق الحق و تعليقاته) بقلم فضيلة عمدة التجار الحاج حسين الشاكري النجفي دام مجده.

السمعیة و البراهین العقلیة السلیمة الفطریة إذ به تنال السعادة العظمی و الكرامة الکبری فی الآخرة و الاولی.

و قد شمر الذیول علماء الاسلام و كشفوا عن ساق الجد و الجهد فی تصنیف الكتب و الرسائل فی هذا الشأن.

و من احسن ما دون فی هذا الموضوع كتاب احقاق الحق و ازهاق الباطل للسید الشریف العلامة فخر آل الرسول و شرف بنی الزهراء البتول السیف الشاهر المنتضی علی مبغضی اهل البیت الامام الهمام القدوة فی المناصرة و الكلام السعید الشهید سیدنا و مولانا القاضي نورالله الحسینی المرعشی التستری ثم الهندی.

و ايم الله و رب الراقصات و داحی المدحوات إنی مع سعة بحثی و كذی و كثرة تنقیبی فی الكتب الكلامیة لم أر مثله لا فی المطولات و لا فی المختصرات. تفرد بین امثاله بذكر الادلة القویة و اقامة الحجج الباهرة فی كل من الاقسام الثلاثة: الاعتقادیات و الفقهیات و اصولها، و تعرضه لكل ما قیل او خطر او یمكن ان یقال او یخطر فی المسائل المذكورة مع التصدی لدفعها ببيان شاف و تحریر كاف، حاز السبق فی المضمار، فاصح قدوة لأترابه، اماماً یقتدی به فی محرابه.

اماط كل ریب و ازاح العلل، و اتمّ الحجة و ابان عن المحجة، سیما فی المسائل التي تتعلق بصفات الباری تعالی شأنه العزیز... فلله دره بهذا الكتاب الذي رفع به اعلام الحق و احیی معالم الصدق و بالجملة یقصر عن وصفة القول و ان كان بالغاً و یتقلص عنه ذیله و ان كان سابقاً، و فیه لمن رام الوقوف علی الواقع مقنع و بلاغ و عمّا عداه من جمیع الكتب الكلامیة غنیة و فراغ.

و بالجملة من سبر و اجال البصر فی مطاوی هذا الكتاب الشریف، یری ان ناسق تلك الدرر آیه من آیات الله قل ماتری سطرأ من سطره عریاً من اقتباس آیه من الكتاب او حدیث من السنه أو أثر او مثل او شعر معروف، مضافاً الی تبجره و احاطته بكلمات القوم فی المسائل الاعتقادیة و الفروع الفقهیة و اصولها، مع التعرض لكل شبهة من الشبهات التي خطرت ببال القوم او امکن ان یخطر، و تصدی لدفعها بحيث ازاح العلل و ازال

الغيوم عن وجه شمس الحق بمثابة لاتبقي للناظر فيها شبهة ولا ارتياب لو كان من أهل الانصاف منجنباً عن الاعتساف.

وكتاب احقاق الحق رد على القاضي الفضل بن روزبهان الخنجي الشيرازي كان من علماء الشافعية في عصره. له مؤلفات و تصانيف اشهرها الرد على نهج الحق. فرغ من تصنيفه سنة ٩٠٩ في مدينة قاسان بماوراء النهر و سماه بابطال نهج الباطل.

و هو في رد كتاب نهج الحق للعلامة الحلبي قدوة علماء الاسلام جمال الدين ابو منصور الحسن بن يوسف الحلبي المشتهر بالعلامة. اعترف بفضله المخالف و المؤلف، و اورده ارباب التراجم من الفريقين في معاجمهم مع الثناء الجميل عليه. هو العلامة على الاطلاق الذي طار صيته في الافاق بزغ شمس في المعقول و المنقول، و تقدم و هو في عصر الصبي على العلماء الفحول. مكارمه في الكثرة خرجت عن الاحصاء و البيان عجزاً عن تحرير مناقبه.

له تصانيف كثيرة و عن بعض الافاضل انه وجد بخطه خمسمائة مجلد من مصنفته، و عن بعض شراح التحرير: ان للعلامة نحواً من الف مصنف، و قيل: وزعت تصانيف العلامة على ايام عمره من ولادته الى موته فكان قسط كل يوم كراساً مع ما كان عليه من الاشتغال بالافادة و الاستفادة و التدريس و الاسفار و الامور الاجتماعية و العرفية و القيام بالعبادة، و قد صنف في علوم شتى عشرات الكتب في كل فن. و من كتبه الكلامية كشف الحق و نهج الصدق الذي صنفه باستدعاء السلطان المؤيد الجايو محمد شاه المشتهر بخدا بنده - اي عبدالله - و فقه الله للاستبصار باختياره بعد ملاحظة ادلة فرق الاسلام و حجج المذاهب. و كان استبصاره ببركة العلامة الحلبي و على يديه الشريفة، كما جاء في كتاب منتخب التواريخ و في مقدمة احقاق الحق، و كان على هذه العقيدة الحقبة الى ان توفي رحمه الله.

ولما ردّ روزبهان كتاب العلامة قيض الله سبحانه الامام المتبحر النحرير خريّت المناصرة و الكلام السيد نور الله ضياء الدين ابوالمجد المشتهر بالامير سيد علي الحسيني المرعشي التستري الشهيد - حشره الله مع سيد الشهداء في اعلى عليين - فردّه في كتابه احقاق الحق.

ولد المؤلف في خوزستان سنة (٩٥٦هـ) وبها نشأ و تربى ثم هاجر الى بلاد الهند لدعوة الناس الى الاسلام، وكان تأليف الكتاب المزبور في سبعة اشهر في الغربية و البعد عن الاهل و الوطن و غيبة الكتب محصوراً بحصار التقيّة.

و جعل الكلام فيه ثلاثة اقسام: اولها، قال المصنف رفعه الله، و ثانيها، قال الناصب خفضه الله، و ثالثها، صورة رده شكرالله سعيه على ما ذكره الناصب المذكور وهو من احسن الكتب المصنفة في الرد على علماء الجمهور.

ثم الكتاب القيم ألحق بملحقات و تعليقات نافعة تزيد على الاصل بكثير للمرجع الديني الآية العظمى السيد الاستاذ أبي المعالي شهاب الدين الحسيني المرعشي النجفي دام ظله الوارف.

قد ولد الاستاذ عام (١٣١٥هـ) و اشتغل بالتعليقات عام (١٣٧٧هـ) و قد تم الكتاب في (٢٤ مجلد) و حقاً إنه الموسوعة الكبرى في المعارف الالهية و العلوم الربانية، و هي اكبر موسوعة في فضائل أهل البيت الاطهار عترة الرسول المختار - عليهم السلام - ، تضم بين دفتيها ماورد من الآيات الكريمة و الاحاديث الشريفة، اجتمعت موادها طوال سنين متمادية من كتب العامة و طرقهم و قد بلغت مصادر الموسوعة القيمة الى اكثر من الفين كتاب مطبوع و مخطوط، و قد وضع للكتاب فهرس حسب المواد للكلمات المهمة في الاحاديث و بهذا الفهرس عبّد الطريق لمن اراد التحقيق في فضائل أهل البيت - عليهم السلام - .

و ما يلفت النظر و يزيد الاعجاب و يوجب التقدير هو ما يظهر واضحاً للمطالع الكريم و الغواص في بحار هذه الموسوعة، من صبر السيد الاستاذ و عنايته في البحث و التقصي ذلك الصبر الجميل و الجلد العظيم و الدأب المتواصل الذي جعل الموسوعة تتسع بسعة السماء و الارض فضمت كل جزء من الاجزاء، أبحاثاً دينية و تاريخية و علمية و ادبية و رجالية لاغنى لكل باحث عن الواقع و الحقيقة عن الامام بها و دراستها.

انها و رب الكعبة لموسوعة العلم و الدين و التاريخ الحقيقي، فانها مجموعة قيمة حافلة تحتوي على دراسات علمية لنظرية الامامية حول مناقب العترة الطاهرة على ضوء المنهج

العلمي العقلي و النقلي و التاريخي و الادبي. بذل المؤلف و المعلق جهده الجهد في استقصاء الكلام بحيث لا يدع في هذا المضمار لاي سابق و راه سبقه مجالاً، و قصداً و لا يترك لاي متكلم وراءه تنقيح مقالاً، فاراد السير على اضواء الحق و اتباع الاثر المتفق، ولم يذكر ما لا دليل و لانص عليه، ولم يرم الكلام على عواهنه. و اخيراً جاء بكتاب مستدل قل نظيره ينفع القارئ الكريم في الدارين. و قفوههم فإنهم مسؤولون و انما يسألون عن الولاية.

نگاهی به کتاب

القصاص علی ضوء القرآن والسنة

ناصرالدین انصاری قمی

القصاص علی ضوء القرآن و السنة (تقریرات درس آیت الله العظمی سید شهاب الدین مرعشی نجفی)، نگارش سید عادل علوی، قم، کتابخانه آیت الله مرعشی، ۱۴۱۶ و ۱۴۱۹ق، وزیری، ۲ج: ۴۵۶ + ۴۹۷ ص.

فقه شیعه امامیه از گاه پیدایش تا کنون همواره روبه تکامل و گسترش بوده است. پس از انقطاع عصر تشریح و قانون گذاری و آغاز غیبت کبرای امام عصر (عج) در سال ۳۲۹ق، فقیهان ما به فتوای به نصوص و روایات بسنده می کردند و از اظهار دیدگاه خویش خودداری می ورزیدند. این به دلیل نزدیکی زمان مردم به زمان ائمه اطهار و فراوان بودن قرائن حالیه و مقامیه در روایات بود. فقه الرضا، هدایه ابن بابویه، مقنع شیخ صدوق، و نهایتاً شیخ طوسی از این قبیل است.

سپس در زمان شیخ مفید و شیخ طوسی تا عصر محقق و علامه حلی، این علم روبه گسترش نهاد و با فکر و نظر توأمان گشت و فقهی عمیق و دقیق، مبتنی بر دلیل قرآن و حدیث و عقل، با غنایی بسیار و پاسخگوی مشکلات بشر در همه زمانها و مکانها پدید آمد و بر دامنه آن تا این زمان افزوده گشته است.

در میان کتابهای فقهی امامیه، شرایع الاسلام فی مسائل الحلال و الحرام، نوشته محقق حلی، ابوالقاسم نجم الدین جعفر بن حسن بن یحیی بن حسن بن سعید هذلی حلی (۶۰۲-۶۷۶ق) از معروفترین و برترین آنهاست و این به سبب ویژگیهای بی همانند این کتاب است؛ همچون: تبویب زیبا (عبادات، عقود، ایقاعات و احکام)، ترتیب احکام (واجبات،

مستحبات، مکروهات، محرمات)، کثرت فروعات، نثر زیبا و قلم شیوا، و جامع بودن ابواب فقه (از طهارت تا دیات).

این مزایا باعث شد که این کتاب رایجترین و استوارترین متن فقهی امامی قرار گیرد و به یمن شرح و تفسیر آن، از زمانهای گذشته تا کنون مجموعه‌ای ارزنده و گرانسنگ از تراث فقهی شیعه در دسترس ما قرار گرفته است.^۱

شرح این کتاب بر دو گونه است: گروهی از آنها شرح کامل شرایع است؛ مثل جواهرالکلام، هدایة الانام، منتهی مقاصد الانام، و گروهی از آنها شرح بخشی از شرایع است، که تعداد آنها بسیار است؛ از جمله کتاب گرانسنگ القصاص علی ضوء القرآن و السنة.

این کتاب، تقریرات درس خارج فقه مرحوم آیت الله العظمی مرعشی است که به خامه ارزنده جناب حجت الاسلام آقای حاج سید عادل علوی به رشته تحریر درآمده است.

با طلوع فجر پیروزی انقلاب اسلامی و پیدایش حکومت جمهوری اسلامی و نوید پیاده شدن احکام حیاتبخش اسلام، موضوع درس مراجع تقلید حوزه علمیه قم تغییر یافت و به بحث از مسایل جزایی اختصاص یافت. مرحوم آیت الله العظمی گلپایگانی به بحث از کتاب القضاء، و سپس کتاب الحدود، و مرحوم آیت الله العظمی مرعشی نجفی به طرح مسایل کتاب القصاص که به گفته قرآن کریم حیات جامعه در گرو اجرای آن است: «ولکم فی القصاص حیوة یا اولی الاباب» پرداخت. از آن جا که تا کنون، به جز کتابها و رساله‌های فتوایی مرحوم آیت الله مرعشی، کتابی حاوی آرا و نظرات فقهی استدلالی آن مرجع بزرگ در دسترس نبود، نشر این کتاب بسیار سودمند و پرارزش است، که علاوه بر غنای محتوا، شیوه فقهی ایشان نیز نمایان می‌شود.

در این کتاب، استاد بزرگوار با بهره‌گیری از دانش فراوان خویش، به تبیین مسایل فقهی پرداخته و در خلال آن از طرح مباحث کلامی، تاریخی، حدیثی، اصولی و رجالی

۱. رک: الذریعة، ۱۳/۳۱۶ - ۳۳۲؛ ناصرالدین انصاری، کتابشناسی شرح شرایع الاسلام.

مضایقه نکرده و درسی شیرین و خواندنی را ارائه داده است. از جمله آن مطالب عبارت است از:

مطالب کلامی:

اقسام کفار: ۲۶۲/۱؛

اقسام تناسخ: ۲۶۲/۱؛

شبهه سم خوردن معصومان: ۷۲/۱ - ۷۴.

مطالب اصولی:

فرق بین عموم و اطلاق: ۲۹۵/۲؛

استصحاب وجودی و اصل مثبت: ۴۱۱/۲؛

شهرت و اجماع: ۳۴۱/۱ - ۳۴۲؛

قاعده قرعه: ۱۵۱/۱ - ۱۵۳.

مطالب فقهی:

احکام حجر و مفلس: ۴۲۰/۲ - ۴۲۱.

مطالب رجالی:

درباره خبر ظریف بن ناصح: ۲۳۹/۲ - ۲۴۳؛

درباره اسناد یک حدیث: ۴۷۰/۲ و ۲۸۱/۲ - ۴۸۲؛

درباره ابان بن عثمان: ۴۸۸/۲ - ۴۹۰؛

درباره عمرو بن شمر: ۲۲۲/۱ - ۲۲۳؛

درباره فقه الرضا: ۳۶۱/۲؛

درباره مراسلات: ۳۶۰/۱.

مقرر محترم نیز با پیگیری مطالب و با کوششی درخور تحسین به خوبی مطالب استاد را تقریر کرده - به گونه‌ای که حتی کلمه‌ای از بیانات استاد فوت نشده است - و با استفاده از کتابهای فقهی عامه و خاصه - خصوصاً جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام، نوشته آیت الله شیخ محمد حسن نجفی (۱۲۰۲ - ۱۲۶۶ق) - مطالب ایشان را تکمیل کرده است. وی در

پاورقیها با رنجی که بر خویش خریده، به مطالب علمی بسیار اشاره کرده و آنها را روشن ساخته است؛ مانند:

اصل: ۱۰۱/۱ - ۱۰۲؛

تفیح مناط: ۱۰۷/۱؛

عده کلینی: ۱۱۵/۱؛

سوره بن کلیب و حدیقه بن منصور: ۴۷۸/۲ - ۴۷۹؛

در باره قسامه: ۱۲۶/۲ - ۱۳۹؛

ربیعة الرأی: ۳۲۱/۱؛

سهل بن زیاد آدمی: ۴۲۷/۱ - ۴۲۸؛

شریف العلماء: ۳۴۱/۱؛

سید حسن صدر: ۳۶۱/۱؛

حریر بن عبدالله سجستانی: ۴۶۸/۲ - ۴۶۹.

لازم به ذکر است که مقرر محترم، در پاورقی ۳۰۹/۱، نام تفسیر فخر رازی را به اشتباه کشف ذکر کرده که مفاتیح الغیب صحیح است.

محقق و مقرر گرامی، در فهرست منابع کتاب، نام ۴۴ کتاب فقهی و حدیثی شیعه و سنی مورد استفاده اش را ذکر کرده و در ادامه نام کتابهای فقهی عامه، زیدی و اسماعیلی موجود در کتابخانه آیت‌الله مرعشی (همراه با شماره کتاب در مخزن کتابخانه) و فهرستی از کتابهای فقهی (صد کتاب)، حدیثی، تفسیری، اصولی و رجال شیعه را ارائه کرده است. نخستین جلد کتاب، به بحث از احکام و فروع قصاص نفس (موجب و شروط قصاص) و دومین جلد کتاب به بحث از فروع: ادعای قتل و چگونگی استیفاء پرداخته و در جلد سوم آن به احکام قصاص الطرف می‌پردازد.

مقرر محترم، بر روی هم مجموعه‌ای خواندنی و دلپذیر فراهم ساخته، که دانش پژوهان فقه را بسیار به کار می‌آید. امید است جلد سوم کتاب (و هم تقریرات درس حج آیت‌الله مرعشی نجفی) به زودی انتشار یابد.

درنگی در

کتاب الاجازة الكبيرة

علی صدرایی خویی

تمدن اسلامی شکوفایی و رشد خود را با علم و اندیشه آغاز نمود و اندیشه‌ها را با نور علم و ایمان به کمال دعوت نمود و آموزش را عبادت دانست.

مسلمانان نیز در راستای تعلیم دینی، به آموزش علم و آداب تعلیم و تربیت توجه خاصی نمودند و بر همین اساس سنت اجازه‌نویسی و اعطای اجازات نقل روایات و نقل کتب، بنیان‌گذاری شد.

دانشمندان برای پاسداری حرمت علم و کنار زدن جاهلان و نااهلان از عرصه آن، شرایط خاصی را برای احراز مرتبه حمل علم قائل بودند که از جمله آن درس گرفتن آن علم در نزد استاد و سپری کردن دوره آموزشی بود که در پایان دوره نیز طی مدرک معتبری، مقام علمی شاگرد را تأیید و اجازه نقل آن علم و کتاب درسی گرفته شده را اعطا می‌کردند. بنابراین هر سخنی، از هر کسی، و هر کتابی، از هر دارنده کتابی، مورد قبول واقع نمی‌شد، بلکه باید ناقل سخن جواز نقل آن سخن را از گوینده آن - ولو به واسطه - داشته باشد و همچنین کتاب را نزد کسی که عالم به آن بوده و سلسله‌اش به مؤلف می‌رسد، خوانده و دست‌نوشته تأیید وی بر نسخه‌اش موجود باشد.

با این توضیحات دو فایده مهم اجازه و اجازه‌نویسی در تمدن اسلامی روشن می‌گردد که یکی مدرک علمی بودن اجازه برای صاحب آن است و دیگری پاسداشت حریم علم از دستبرد جاهلان و تحریف آن.

این نوشته گذر و نظری دارد بر تاریخ اجازه‌نویسی و اجازات معتبر و مهمی که از دانشمندان بزرگ صادر شده و پس از آن نظری و سیری در کتاب الاجازة الکبيرة، از نادره دوران، حضرت آیت‌الله سید شهاب‌الدین نجفی مرعشی قدس سره.

بخش اول: تاریخ اجازه‌نویسی

اقسام اجازه

در فرهنگ شیعه اجازه به معنای متعددی استعمال شده است که عبارتند از:

۱/۱. اجازه حدیث، که پس از این در باره آن، سخن گفته خواهد شد.

۱/۲. اجازه اجتهاد، این نوع اجازه در سده‌های اخیر، یعنی از نیمه‌های سده سیزدهم هجری، در فقه شیعه مطرح شده، و مفهوم آن این است که مجتهدی طی اجازه‌ای نایل شدن شاگردش را به مرتبه اجتهاد مورد تأیید قرار دهد.

این نوع اجازه، موقعیت اجتماعی صاحب اجازه را تثبیت می‌کرد. دکتر ابوالقاسم گرجی در باره این نوع اجازه چنین اظهار نظر می‌کند:

در سده‌های اخیر این امر تداول داشته است که به هنگام رسیدن طالب فقه به مقام شایسته‌ای از علم، از سوی استاد یا استادان وی، تصدیقی غالباً به صورت کتبی و احیاناً به طور شفاهی صادر می‌گردد که وصول او را به درجه اجتهاد گواهی می‌دهد. این تصدیق را اصطلاحاً «اجازه اجتهاد» می‌نامند. اما این «اجازه» ورای جنبه تشریفی و بازتاب اجتماعی، از دیدگاه علمی ارزش فراوانی در بر ندارد، مگر از باب قول خبره یا به احتمال ضعیف، شهادت.^۱

۱/۳. اجازه قطیبت و ارشاد، این نوع اجازه، در عرفان و تصوف رایج است و مفهوم آن، این است که قطب طریقه‌ای از تصوف، طی آن، یکی از شاگردانش را به مقام ریاست آن سلسله و قطب انتخاب می‌کند. این نوع اجازه، از قدیم‌الایام رایج بوده و امروزه نیز در میان سلسله‌های مختلف تصوف رواج دارد.

از ویژگیهای مهم این نوع اجازه، که اجازه طریقتی نیز به آن گفته می‌شود، فارسی بودن آن است، در حالی که دیگر نوع اجازات، اغلب به عربی نگاشته شده‌اند.

یکی از مهمترین این اجازات، اجازه سید محمد نوربخش به شیخ شمس‌الدین محمد بن یحیی لاهیجی، مشهور به اسیدی لاهیجی، صاحب شرح گلشن راز که نثر آن،

نمونه‌ای از نثر پارسی سدهٔ دهم هجری است. در بخشی از آن چنین آمده است:

... جناب تجلی مآب، قدوة المکاشفین، عمدة الواصلین، زبدة المحققین،
مفخر الکاملین، فرزند جانی شیخ محمد گیلانی - دام الله برکات تجلیاته و
کمالاته - در عنوان شباب بعد از اکتساب علوم صوریه به سبب جاذبه الهیه به
صحبت این فقیر رسید و به شرف توبت و انابت مشرف شد و ذکر خفی گرفت
و شرایط خدمت و عزلت و خلوت و صحبت، چنانچه وظیفهٔ ارباب طریقت
است، مرعی داشته و نتایج شریفه این مقدمات مقبوله از اطوار سبعیهٔ قلبیه و
انوار متنوعهٔ غیبیه و مکاشفات و مشاهدات و معاینات و تجلیات آثاری و
افعالی و صفاتی و ذاتی... به ظهور پیوسته، از اعیان و اصلان کاملان مرشدان
مکمل شد و در صحبت این فقیر به تربیت سالکان قیام نموده ...

چون حضرت الله تعالی این دولت عظمی و سعادت کبری وی را کرامت
فرمود، به اشارت الهی فرزند مشارالیه را اجازت نمودیم که بندگان خدا را به
خدا دعوت و دلالت کند و توجه طالبان و بیعت مایلان قبول نماید و تلقین
ذکر خفی قوی، مشروط به شرایطی که در صحبت دیده و دانسته و در
اربعیات متعدده خود بر آن مواظبت نموده، بگوید و اربعین بنشینند و سالکان
را به اربعین بنشانند.^۱

۱/۴. اجازهٔ ذکر، نوعی از اجازهٔ عرفانی است که طی آن استاد عرفانی (مراد) به شاگرد
خود (مرید)، اجازه گفتن ذکر خاصی را اعطا می‌کند. عرفا معتقدند که گفتن اذکار بدون
اجازهٔ استاد، اثری ندارد و در برخی اوقات نیز اثر معکوس دارد.

حضرت آیت الله مرعشی نجفی - قدس سره - در الاجازة الکبيرة، به این قسم از
اجازاتش، اشاره کرده و می‌نویسد:

انی أروى عدة ادعية مأثورة عن اهل البيت عليهم السلام سنده معنعة و قد

۱. نقل از نسخهٔ خطی شمارهٔ ۲۴، کتابخانهٔ مدرسه ولی عصر (عج) تبریز.

جربتها مراراً. ضمن تلك الأدعية ما حدثني به و أجاز لي في قرائته يوم الغدير ۱۸ ذی الحجة سنة ۱۳۳۴ عند قبر جدی أميرالمؤمنین - علیه السلام - مما یلی الرأس الشریف، حجة الاسلام العلامة الادیب الورع النسابة آية الباری السید مهدی بن علی الموسوی البحرانی الغریفی النجفی ...^۱

اجازه استخاره نیز قسمی از این نوع اجازه است، که طی آن کسی که در استخاره معتبر بوده، به شخصی طریقه و روش استخاره خود را اجازه می دهد.

۱/۵. اجازه امور حسیه، نوعی از اجازات فقهی است که طی آن فقیهی که مرجعیت عامه دارد به شاگردش اجازه می دهد که امور حسیه را، مانند سرپرستی ایتم، اموال مجهول المالک، طلاق غایب، اجرای حدود شرعی، که از اختیارات ولی فقیه است، عهده دار شود.^۲

اجازات حدیثی

معنی اجازه

اجازه، اصطلاحی در علوم حدیث است که به گونه ای خاص از فراگیری حدیث دلالت دارد. این واژه مصدر باب افعال از ماده «ج و ز» و در اصل به معنی «گذراندن» و نیز به معنی «دستور دادن» و «رواداشتن» است.^۳

در علم الحدیث، طریقه تحمل حدیث را بر هفت نوع می دانند که عبارتند از:

- شنیدن از استاد

- خواندن بر استاد که عرض نیز نامیده می شود.

- اجازه

- مناو له

- کتابت

۱. الاجازة الكبيرة، ص ۴۴۵.

۲. رجوع شود به: دائرة المعارف تنبیح، ج ۱، ص ۴۷۰.

۳. دائرة المعارف بزرگ اسلامی، ج ۶، ص ۵۹۶.

- اعلام (یعنی خبر دادن استاد)

- وجاده^۱

اجازه در کتب درایه

در علم درایه در ذکر طرق تحمل حدیث، اجازه را بیان نموده و اقسام اجازه را ذکر می‌نماید. کهن‌ترین مأخذ در درایه شیعه که اجازه در آن مورد بحث قرار گرفته بدایة الدرایة شهید ثانی و شرح آن موسوم به الرعایة فی شرح بدایة الدرایة است، شهید ثانی در تعریف اجازه و اقسام آن می‌نویسد:

اجازه، نوعی از تحمل حدیث است و اقسام مهم آن، چهار قسم است:

اول: آنکه اجازه دهد کتاب یا حدیث معینی را برای شخص معین. مثلاً بگوید: اجازه دادم تو را تا کتاب کافی را روایت کنی.

دوم: آنکه اجازه دهد کتاب یا حدیث غیر معینی را برای شخص معین. مثلاً بگوید: اجز تک مسموعاتی.

سوم: آنکه اجازه دهد کتاب یا حدیث معینی را برای شخص یا اشخاص نامعین.

چهارم: آنکه اجازه دهد کتاب یا حدیث غیر معینی را برای شخص یا اشخاص نامعین.^۲

پس از شهید ثانی، در کتابهای بعدی که در درایه تألیف شده مطالب وی به نوعی تکرار و بازگو شده است.

فوائد اجازات حدیثی

برای اجازات حدیثی، فوائد مختلفی ذکر شده، که نسبت به زمانها و عصرهای مختلف، متفاوتند، بدین معنی که در عصری از اعصار برخی از این فوائد بر اجازات حدیثی صادقند و در عصری صادق نیستند.

۱. فائق المقال فی الحدیث و الرجال، مهذب الدین احمد بن عبدالرضا بصری (م ۱۰۸۵ ق) ص ۳۴ - ۳۵.

۲. الرعایة فی علم الدرایة، ص ۲۶۵ با ترجمه و تلخیص.

برای تبیین اهمیت و ثمره اجازات باید فوائد اجازات را به دو قسم تقسیم کرد: قسم اول فایده اجازات از حیث حدیث و اعتبار روایتِ راوی و قسم دوم فایده اجازه بدون در نظر گرفتن حدیث، بلکه از نظر اعتبار و ارزش تاریخی و اجتماعی، و فایده نداشتن اجازه از یک نظر، لطمه‌ای به ارزش اجازه از حیث دیگر ندارد.

ارزش حدیثی اجازه

درباره ارزش اجازه در حدیث، بین علمای حدیث، اختلاف نظر وجود دارد. سید مرتضی در کتاب الذریعة الی اصول الشریعة، اجازه را از نظر حدیثی بی اعتبار می‌داند و می‌گوید: «اجازه اعتبار ویژه ندارد، زیرا آنچه برای متحمل حدیث رواست تا روایت کند، با اجازه یا بدون آن، روا خواهد بود و آنچه را حق روایت کردن ندارد، با اجازه یا بدون آن، بر او حرام خواهد بود».^۱ اما شیخ طوسی در عدة الاصول،^۲ نقل روایت با استناد به اجازه را قبول می‌کند^۳ و صاحب معالم نیز سخن سید مرتضی را تأویل می‌کند.

به هر روی امروزه فوائد حدیثی اجازه را منحصر در تبرک و منسلک شدن صاحب اجازه در طریق روایت از معصوم می‌دانند و گذشتگان نیز بدین مسأله توجه داشتند. استاد کل آقا حسین خوانساری در اجازه به سید امیر ذوالفقار، بدین امر تصریح نموده و چنین می‌نویسد:

فأجزت له، ولكن لم أعلم أني اهل لذلك أم لا؟ و أن للإجازة أثراً أم لا؟^۴

ارزش تاریخی و علمی اجازه

اما ارزش و اهمیت اجازه از نظر تاریخ و علم بر کسی پوشیده نیست، و از این نظر نه تنها از اهمیت اجازات کاسته نشده، بلکه با گسترش ارتباطات و علوم و فنون و توجه انسانها به ابعاد مختلف زندگی علمی و اجتماعی و سیاسی دانشمندان، ارزش اجازات هر روز افزون تر می‌گردد.

۱. الذریعة الی اصول الشریعة، سید مرتضی، ج ۲، ص ۸۵

۲. عدة الاصول، شیخ طوسی، ج ۱، ص ۳۸۵.

۳. معالم الاصول، شیخ حسن عاملی، ص ۱۸۴.

۴. دو گنتار، سید محمدعلی روضاتی، ص ۶.

فوائد علمی و تاریخی اجازات عبارتند از:

۱. دستیابی به شرح احوال و تاریخ زندگی و مرتبه علمی دانشمندان و شناخت نام و نشان و کنیه و لقب و نسب آنان و اطلاع یافتن بر طبقات و مشایخ و شاگردان و آثار ایشان.
۲. اطلاع یافتن بر اندیشه‌ها، گرایشها و کارهای فردی و اجتماعی دانشوران.
۳. در اجازة کتاب، احراز صحت نسبت نوشته‌ای به مؤلف آن و اعتماد بر آثار گذشتگان قابل توجه و حائز اهمیت است.
۴. در اغلب اجازات، محل و تاریخ صدور اجازة، از حیث جغرافیایی تاریخی شهرها و مسافرت دانشمندان به شهرها اهمیت دارد.

کهن‌ترین اجازة حدیثی شیعه

از کهن‌ترین اسناد که موضوع اجازة به گونه‌ای خاصی در آن مطرح گردیده، روایتی از سلیم بن ابی حیه است مبنی بر آنکه امام صادق (ع) به او توصیه کرد تا برای فراگیری حدیث نزد ابان بن تغلب برود و فرمود که: «آنچه بر تو روایت کرد، می‌توانی از من روایت کنی».^۱

بخش دوم: الاجازة الکبيرة

یکی از مشایخ بزرگ اجازة در سده حاضر، فقیه اهل بیت و دانشمند وارسته حضرت آیت الله العظمی سید شهاب‌الدین نجفی مرعشی - قدس سره - است. معظم له با طول عمری که داشته و مسافرت‌هایی که نموده محضر بزرگان زیادی را درک نموده و فیض صحبت آنها را دریافته و از آنها اجازة دریافت نموده است. با عنایت فوق‌العاده‌ای که آن مرحوم نسبت به ضبط و ثبت حالات و زندگی و آثار دانشمندان شیعه داشت، تصمیم گرفت که شرح حال اساتید روایی خود را در کتاب مستقلی درج نماید و این خواسته را در اجازة‌ای که به خلف صالح و جانشین خود حضرت حجت‌الاسلام والمسلمین سید محمود مرعشی نوشته، عملی نموده و در آن، نام و شرح حال اساتید خود را درج نموده و فواید زیادی را به آن ضمیمه نموده که با نام الاجازة الکبيرة منتشر شده و در اینجا در پیرامون آن مطالبی تقدیم می‌گردد.

۱. مدیرشانه‌چی، کاظم، دایرة المعارف بزرگ اسلامی، مدخل «الاجازة»، به نقل از نجاشی، ص ۱۳.

نام

این اجازه را مؤلف به نام «الطریق و المحجة لثمره المهجة» نامیده و با نام «الاجازة الكبيرة او الطريق و المحجة لثمره المهجة» منتشر شده است.

مجاز

این کتاب را حضرت آیت الله مرعشی نجفی - قدس سره - به عنوان اجازه به اینجانب تألیف نموده و خطاب به ایشان چنین آورده است:

قد استجاز عنی رواية الاحادیث المروية عن النبی الاکرم و خلفائه المعصومین
الائمة الهداة المهديين المودعة فی جوامع الحديث ... ولدی و قره عینی و
ثمره فؤادی الجامع بین طرایف المجد و تألده النشیط فی جمع آثار اجداده
حجة الاسلام والمسلمین ابوالمجد جمال الدین الحاج السید محمود الحسینی
المرعشی النجفی - ادام الله عزه و ایامه و اسعد اعوامه - و حیث کان اهلاً لذلك
و جدیراً بما هنالك.

فصول کتاب

مؤلف کتابش را در یک مقدمه و ده فصل تنظیم نموده که مطالب مندرج در هر فصل بدین قرار است:

۱. مشایخ اجازه شیعه

این فصل که مفصل ترین فصل کتاب است اختصاص به ذکر مشایخ اجازه شیعه دارد که حضرت آیت الله نجفی از آنها اجازه روایت دارد و در آن نام و زیستنامه ۳۲۰ شخصیت و دانشمند شیعی را آورده است. همین بخش اهمیت ویژه‌ای به این کتاب بخشیده، زیرا دانشمندی که شرح حالشان در این کتاب درج گشته، کسانی هستند که معاصر مؤلف بوده و مؤلف مطالب زندگینامه آنها را از خودشان اخذ نموده است و اغلب این مطالب در کتابهای مشابه به چشم نمی‌خورد.

۲. زنان صاحب اجازه

حضرت آیت‌الله مرعشی - قدس سره - در این فصل چهار تن از زنان را ذکر نموده که از آنها اجازه نقل روایت دارد. اینان عبارتند از: حاجیه نصرت بیگم اصفهانی، ثریا خانم محسنی، خانم قرائت شیرازی، خانم ضیافت شیرازی.

۳. مشایخ اجازه اهل سنت

در این فصل، مشایخ اجازه‌ای از اهل سنت اعم از عالمان شافعی، مالکی، حنفی، حنبلی و ظاهری که حضرت آیت‌الله مرعشی - قدس سره - از آنها اجازه نقل روایت دارد، ذکر شده است که تعداد آنها بالغ بر ۴۹ نفر است.

۴. مشایخ اجازه زیدیه

این فصل اختصاصی به مشایخ زیدیه دارد که آیت‌الله مرعشی از آنها اجازه روایت دارد و تعداد آنها بالغ بر هفده نفر است.

این چهار فصل که ذکر گردید اختصاص به ذکر مشایخ اجازه مؤلف داشت که بر اساس آن حضرت آیت‌الله مرعشی از ۳۹۰ تن از مشایخ اجازه سده چهاردهم هجری اعم از شیعه، زیدی، مالکی، حنفی، حنبلی اجازه روایت دارد که این تعداد شیخ اجازه داشتن در بین عالمان سده‌های اخیر بی نظیر است.

۵. اتصال سند به ائمه (ع)

این فصل اختصاص به ذکر طریق اتصال مؤلف به ائمه معصومین (ع) دارد. بدین ترتیب که چهار فصل اول کتاب اختصاص به مشایخ اجازه‌ای دارد که مؤلف بدون واسطه از آنها نقل روایت می‌کند؛ یعنی طبقه اول نسبت به مؤلف، اما این فصل اختصاص به ذکر کسانی دارد که حضرت آیت‌الله مرعشی از آنها، به واسطه مشایخ خود، نقل روایت می‌کند. این فصل حدود ۸۶ صفحه از کتاب را به خود اختصاص داده است.

۶. مشایخی که آیت الله مرعشی از آنها با واسطه نقل روایت می کند.

این فصل اختصاص به شرح حال ۳۶ تن از دانشمندانی دارد که معاصر مؤلف بوده اند و مؤلف از آنها مستقیماً اجازه نقل روایت ندارد، بلکه با واسطه از آنها روایت نقل می کند.

۷. احادیث مسند و معنعن

در این فصل احادیثی را که مؤلف به صورت مسند و معنعن از طریق اساتید خود از ائمه (ع) روایت می کند آورده است. از جمله آنها عبارتند از:

حدیث قدسی: لا اله الا الله حصنی فمن دخل حصنی أمن من عذابی.^۱

امام العسکری (ع): أحسن ظن ولو بحجر يطرح الله فيه سره فتناول نصيبك منه.^۲

قال رسول الله (ص): ألا من مات على حب آل محمد مات شهيداً، ألا من

مات على حب آل محمد مغفور ذنبه، ألا من مات على حب آل محمد مات و

قد زفت له الجنة، ألا و من مات على حب آل محمد مات سعيداً.^۳

قال رسول الله (ص): إنما الاعمال بالنيات و لكل امرء ما نوى.^۴

قال رسول الله (ص): المسلم من سلم المسلمون من يده و لسانه. (ص ۴۴۴)

در ادامه این فصل، آیت الله مرعشی، دعاهایی را که به طور مسند، از مشایخ خود روایت

نموده و خود اغلب آنها را خوانده و تجربه نموده ذکر کرده است. از جمله آنها عبارتند از:

يقرء هذا الدعاء لكشف الهم و الغم عقيب كل فريضة:

بسم الله الرحمن الرحيم، اللهم سرحني من الهموم و الغموم و وحشة

الصدر و وسوسة الشيطان برحمتك يا ارحم الراحمين.^۵

- من المجرب لسعة الرزق قراءة هذه السور بهذا الترتيب و المداومة عليها

۱. الاجازه الكبيرة، ص ۴۳۷.

۲. همان، ص ۴۴۰.

۳. همان، ص ۴۴۲.

۴. همان، ص ۴۴۳.

۵. همان، ص ۴۴۵.

بعد الفرائض الیومیة: بعد فريضة الصبح سورة يس و بعد فريضة العصر سورة نوح و بعد فريضة المغرب سورة الواقعة و بعد فريضة العشاء سورة الملك.
اقول: و قد جربت أنا هذا العمل مراراً و رأيت منه ما يقضى العجب.^۱

۸. فواید مختلف درباره اجازة

حضرت آیت الله مرعشی - قدس سره - در این فصل فواید مختلفی را که بزرگان شیعه در باره اجازة، در کتابهایشان ذکر کرده اند، جمع آوری نموده اند که عنوان فواید آن چنین است:

فایده اول: در روایت فرزندان از پدران

فایده دوم: در معنی و فواید اجازة، مناو له و کتابت

فایده سوم: بحث در سند و اقسام خبر

در ذیل این فایده، مباحث علم درایه به صورت مختصر و فشرده بحث شده است.

فایده چهارم: اصحاب اجماع

فایده پنجم: تفسیر اصطلاح «روینا» و «نروی»

فایده ششم: آداب التحديث و المحدث

۹. شرح حال خودنوشت

در این فصل حضرت آیت الله مرعشی - قدس سره - مختصری از شرح حال علمی و همچنین آثار و تألیفات خود را تحریر نموده است.

۱۰. وصیت به فرزندش

در این فصل حضرت آیت الله مرعشی - قدس سره - مختصری از دستورات دینی و اخلاقی را که موجب رستگاری دنیا و آخرت است خطاب به فرزند ارشد و وصی خودشان، تحریر فرموده اند.

خاتمه

در پایان این اجازه، حضرت آیت‌الله مرعشی تاریخ ختم این اجازه را ذکر نموده که سحر شب پنج شنبه ۲۰ ربیع‌الثانی ۱۳۹۸ ق است. با توجه به اینکه معظم له، متوفای ۷ صفر ۱۴۱۱ است، این اجازه را سیزده سال قبل از وفاتشان تحریر نموده‌اند.

محتوای کتاب

این کتاب یکی از مهم‌ترین کتابهایی است که در سده اخیر در موضوع خود نوشته شده است. در این کتاب تعداد ۳۹۰ تن از دانشمندان مسلمان ذکر شده و شرح حال و تاریخ تولد و تاریخ وفات و محل دفن آنها درج شده و علاوه بر آن طریق روایی این دانشمندان در ذیل شرح حال هر یک بیان شده است.

در این کتاب انواع اجازات (اجازه اجتهاد، اجازه روایتی، اجازه ذکر دعا) ذکر شده که از جهت نشان دادن سیر تطور این نوع اجازات مهم است.

مؤلف در فصلهای پایانی فوائد مهمی در علوم حدیث شامل فوائد اجازه، مصطلحات علوم درایه و رجال درج نموده که اهمیت کتاب را دوچندان نموده است. بالجمله این کتاب یک دوره شرح حال دانشمندان مسلمان سده چهارده هجری و یک دوره مباحث مهم علوم حدیث را در بر دارد.

تنوع دانشمندان ذکر شده از حیث مذهب و از حیث شهرهای گوناگون و داشتن مشربهای مختلف، یکی از دلایل اهمیت کتاب است. برای نمونه در ذکر دانشمندان شیعه که تعداد آنها به ۳۲۰ تن می‌رسد، گروههای مختلف دانشمندان شیعه (مانند فقهاء، فلاسفه، عرفاء، مفسرین و شعراء) ذکر گردیده است.

تحقیق و انتشار کتاب

پس از تألیف این کتاب ارزشمند، محقق توانا آقای محمد سمایی حائری طی جلسات متعددی آن را نزد مؤلف قرائت و فوائد و اضافات جدیدی را که مؤلف افاده می‌کردند در این کتاب درج می‌نمودند. آخرین جلسه‌ای که ایشان این کتاب را نزد مؤلف قرائت

نمود اوائل محرم ۱۴۱۱ بود. پس از آن مؤلف دارفانی را وداع گفته، تا اینکه با اشراف اینجانب، محقق کار خود را ادامه داده و در سال ۱۴۱۴ ق این اثر نفیس از سوی کتابخانه حضرت آیت الله مرعشی در قطع وزیری در ۷۳۰ صفحه منتشر شده است.

در پایان، بخشی از وصایای سودمندی را که حضرت آیت الله مرعشی در پایان این کتاب توصیه نموده اند برای تیمن و استفاده نقل می کنیم. معظم له می فرماید:

واوصیه بالتدبر فی کتاب الله و الاتعاظ به.

واوصیه بنشر کتب اصحابنا الامامیه، سیما کتب السلف فانه من اقوی ترویج المذهب فی هذا العصر.

واوصیه بالزهد و سلوک مسلک الورع و الحزم و الاحتیاط.

واوصیه بالتجنب عن اغتیاب عباد الله سیما اهل العلم فان غیبتهم اکل میتة مسموعة.

واوصیه موکداً بصلاة اللیل و الاستغفار بالاسحار.

واوصیه بحسن الخلق و التواضع و ترک النخوة و التجبر و التكبر مع المؤمنین.

واوصیه بتهذیب النفس و المجاهدات الشرعیة، فانی نلت به ما نلت و رزقنی ربی

الکریم، ما لم تره أعین أبناء العصر و لاطرقت أسمعهم، و لاسمعت آذانهم، فالحمد لله

تعالی علی هذه الموهبة العظيمة و الفضل الجسیم.

و اوصیه أن تثق بالله فی کل حال، ففی بعض کتب الحدیث ان مولانا الحسین

السبط الشهد علیه السلام کان نقش خاتمه الشریف هكذا: «ثق بمن لا ینساک و استح

ممن یراک».

و ان تخلص فی اعمالک له سبحانه و جل شأنه، فانه نعم الدواء الجالی لکدر القلب.

و علیک بتلاوة الکتاب الکریم و التدبر فی آیاته العزیز و الاستتارة من أنوار المقدسة.

و علیک بالجد و الاجتهاد فی التصنیف و التألیف و الافادة و الاستفادة و عدم ترضیع

العمر بما لا یعنی کما علیه أكثر أبناء العصر و أن یتورع فی أکل الشبهات، الا وانه

لامر عظیم.

نگاهى به

الاجازة الكبيرة

محمّد سامى حائرى

شمارش اجازاتی که به قلم علامه فقید، آیت الله العظمی مرعشی نجفی صادر گردیده، بسیار مشکل است. قدیم ترین اجازه ای را که از ایشان ملاحظه نمودم، در سال ۱۳۵۳ق است. ممکن است اجازاتی قبل از این تاریخ باشد که این جانب بدان واقف نگردیده‌ام. حدس می‌زنم که ایشان در حدود شصت سال، حدود پنج هزار اجازه روایت مشروح و موجز صادر کرده‌اند، که تا کنون در عالم اسلام شیخی نظیر ایشان سراغ ندارم. البته بودند شیوخی که اجازات عامه می‌دادند. مثلاً شیخی در مجلس درس، با یک انشا، به تمام شاگردان حاضر اجازه نقل حدیث می‌داد، ولی این گونه نبود که به تک تک اجازه کتبی داده باشد.

زمانی که چشمانشان ضعیف نشده بود، اغلب اجازات را شخصاً مرقوم می‌داشتند و ندرتاً منشی اجازه را به املائی معظّم له می‌نگاشت. همچنین اجازه را مهر و امضا می‌کردند. بعداً که مشاغل ایشان زیاد شد و ضعف عمومی بر ایشان چیره شد، دستور دادند دو هزار اجازه، به خطّ حجت الاسلام آقای محمود اشرفی، در سی صفحه تهیه شد و به صورت دفترچه‌ای صحافی گردید. فقط محلّ اسم مُجاز، سفید، و پس از ثبت نام مُجاز، مهر و امضا می‌شد و تاریخ آن ثبت می‌گردید. در این اجازه، نام صد شیخ، به طور اختصار، ذکر گردیده است. در سال ۱۴۰۵ق ایشان به این جانب دستور دادند، دفترچه اجازه، با تنظیم جدید و ترتیب تازه، تجدید چاپ گردد. برای این امر، این جانب چندین جلسه خدمتشان رسیدم و اجازات قبلی را قرائت کردم. ایشان اصلاحات زیادی انجام دادند و ترتیب را کاملاً عوض کردند. این بار، اجازه با اسلوب بهتری با ذکر ۱۶۱ شیخ به

چاپ رسید که محل اسم، سفید بود. پس از ثبت نام، مهر و امضا می شد و تاریخ آن ثبت می گردید. اما در حقیقت، چه در اجازاتی که قبلاً با قلم مبارک ایشان بود، و یا آنکه کاتب می نوشت، و چه بعد از آنکه در دو نوبت اجازات چاپ شد، هیچ گاه کلیه شیوخ ذکر نشد. البته قبلاً چندین اجازه مفصل برای خواص نوشتند و در آنها هم تمام شیوخ ذکر نگردیده بود. چندین بار اظهار تمایل کردند که اجازه ای جامع و شامل تمام شیوخ تنظیم کنند، ولی از طرفی، کثرت مشاغل، تدریس، پاسخ به استفتائات، حل و فصل مشکلات مراجعین، و از طرف دیگر، کسالت و ضعف عمومی و استماع اخبار مؤلّمه جنگ و... باعث عدم تنظیم و ترتیب چنین اجازه ای بود. در سال ۱۴۰۷ق حضرت حجّت الاسلام والمسلمین، سید محمود مرعشی - که حقیقتاً از خدمتگزاران صدیق فرهنگ اسلام و تشیع هستند - به این جانب پیشنهاد کردند که روزی یکی - دو ساعت بعد از ظهر، قبل از تشریف فرمایی حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی (ره) خدمتشان برسم و تمام اجازات ایشان را مجدداً قرائت کنم. ایشان هم اجازاتی را که قبلاً نوشته بودند، ملاحظه کردند و مجدداً اجازه ای جدید تنظیم کردند. البته قبلاً تصور می شد که این کار آسان باشد، چرا که برای تنظیم اجازه، الگویی در دست داشتیم، و آن، اجازه قدیمی الطریق و المحجة لثمره المهجة بود، ولی با شروع به تنظیم و قرائت اجازات، به مشکلاتی از قبیل ترتیب طریق شیوخ و طبقات محدثین و مجازین برخوردیم و متوجه دشواری کار شدم. الحمدلله پس از دو سال، برای مطالعه و تحقیق اجازات و یادداشتها، به ترتیب قابل توجهی دست یافتیم، و در این مدت، دوبار از آغاز تا پایان آن را قرائت کردم و در هر نوبت، جرح و تعدیل لازم در آن به عمل آمد، و دو ماه قبل از رحلتشان، دستور با کنویس و چاپ آن را صادر فرمودند، که متأسفانه، در حین تبیض اجازه، عالم اسلام این وجود گرانبها را از دست داد و برای همیشه آن عالم ربّانی از این خاکدان رخت بریست و به اجداد طاهرینش پیوست.

خلف صالح و برومندشان، جناب حجّت الاسلام والمسلمین سید محمود مرعشی،

مدیر لایق و توانا و متولی کتابخانه بزرگ آیت الله العظمی مرعشی نجفی، به این جانب پیشنهاد چاپ اجازه کبیر را داد. نگارنده کلیه نوشته‌ها را در اختیارشان قرار داد، و پس از چندی، به زیور طبع آراسته گردید.

اجازه کبیر در ده فصل، به شرح زیر، تنظیم گردیده است:

فصل اول: شرح حال ۳۲۰ تن از شیوخ شیعه، به طور اجمال، ذکر شده است که قبلاً در الطریق و المحجة لثمره المهجة به نام معاریف این بزرگان و ذکر مشایخشان اکتفا شده بود. در این اجازه، تقریباً نام همه شیوخ - اعم از کسانی که شفاهاً اجازه داده بودند و یا کتباً - ذکر گردیده است. آنچه را که آیت الله العظمی مرعشی (ره) در این باره به خاطر داشتند، تذکر می دادند. این جانب، تاریخ تولد و وفات و بعضی از معلومات را از کتب دیگر بدان می افزودم و برای ایشان قرائت می کردم. ایشان بعضی از نکات را که در خاطر داشتند، در ترجمه می آوردند، لذا در لابه لای این تراجم، مطالبی است که هیچ گاه در کتب دیگر یافت نمی شود. این نکته را متذکر شوم که آیت الله العظمی مرعشی (ره) از حافظه بسیار قوی برخوردار بود و مطالب علمی و تاریخی و تحقیقی فراوانی را حفظ داشتند و به حق می توان گفت که ایشان یک دائرةالمعارف بودند. آنچه را که من در ایشان مشاهده کردم، در دیگری سراغ ندارم. در این فصل از کتاب، اسامی و شرح حال بسیاری از دانشمندان شیعه ذکر شده است که اصلاً در هیچ یک از کتب تراجم شیعه مسطور نیست، و این خود یکی از فواید بسیار مهم این اجازه است.

فصل دوم: شرح حال چهار نفر از باتوانی است که در خلال این مدت به ایشان اجازه دادند. مشهورترین آنها، بانو نصرت بیگم امین، مشهور به بانوی ایرانی، دارای تألیفات عدیده و از اکابر مجتهدین عصر حاضر بود.

فصل سوم: شرح حال ۴۹ نفر از مشایخ عامه که در ترجمه آنها بعضی از طرفشان ذکر گردیده است. تراجم این بزرگان، اغلب در کتابها نیامده، بلکه نتیجه زحمت و کوشش ایشان است، که در خلال مکاتبات و ملاقاتها این مطالب را به دست آورده بودند.

فصل چهارم: شرح حال هفده تن از مشایخ زیدیه است. اغلب این مشایخ در یمن بودند. آن‌طور که ایشان فرمودند، اغلب از طریق مکاتبه اجازه را به دست آورده‌اند. بعضی از این شیوخ، متقابلاً، از ایشان اجازه دریافت می‌کردند، که به اصطلاح اهل فن، «مدبج» می‌گویند. در این چهار فصل، جمعاً ۳۹۰ شیخ ذکر گردیده است. ممکن است در خلال جمع‌آوری اجازات و نام شیوخ، بعضی از شیوخ از قلم افتاده باشد. به هر حال، در قرن حاضر، بلکه در چند قرن اخیر، شیخی که حدود چهارصد شیخ به او اجازه داده باشند، یافت نمی‌شود. مکرر برایم نقل فرمودند: هرگاه شخصیت علمی‌ای را زیارت می‌کردم، سعی می‌کردم از وجودش استفاده کنم و از او اجازه نقل حدیث دریافت نمایم. در ایام زیارات مخصوصه، بعضی از علما که برای زیارت از نواحی عراق و ایران و هند، به نجف و کربلا مشرف می‌شدند، سعی می‌کردم در کنار ضریح، تیمناً و تبرکاً، از آنها اجازه اخذ نمایم، و بعداً اجازه کتبی هم دریافت می‌کردم.

از صفات بارز آن مرد الهی، احترام فوق‌العاده به علما و شیوخ مرعی بود.

فصل پنجم: اعتبار احادیث و روایات معصومین (ع)، به وثاقت سلسله روایات بستگی دارد؛ و در صحت و سقم احادیث، درباره شخصیت محدث و راستگویی او بحثهای مفصّلی شده، و برای این منظور، کتابهای زیادی در علم رجال، تألیف و تصنیف گردیده است. اکنون صدها کتاب رجال از مؤلفات عامه و خاصه در دست است.

آیت‌الله العظمی مرعشی (ره) می‌فرمودند: سابقاً این علم در حوزه‌های علمی شیعه تدریس می‌شد، اما متأسفانه اکنون تدریس این علم شریف متروک شده است. از این رو، کراراً از عدم تدریس علم رجال اظهار تأسف می‌کردند. در این بخش، اغلب طرق مشایخ را تا معصوم، با توجه به کتاب اجازات بحار الانوار و خاتمه مستدرک الوسائل و مواقع النجوم و فهرست الصدریه فی اجازات العلیه ذکر کرده است.

معظمّله همیشه می‌فرمودند: «روایت را با سند بخوانید تا یادی از مشایخ و بزرگان گردد و از خاطر فراموش نشوند. در این فصل، نام اغلب مشایخ و علما ذکر گردیده است.»

فصل ششم: ترجمه و شرح حال اجمالی ۳۶ تن از علما و مشاهیر قرن چهاردهم است که به ترتیب حروف الفبا تنظیم گردیده است. نام این بزرگان در طریق مشایخ ایشان آمده، ولی ایشان مستقیم از آنها به دریافت اجازه نایل نشده‌اند، و بعضی از آنها قبل از تولد ایشان وفات یافته‌اند؛ این تراجم، از سید احمد تهرانی کربلایی (متوفی ۱۳۳۲ ق) آغاز، و به شیخ هادی تهرانی (متوفی ۱۳۲۱ ق) ختم می‌گردد.

فصل هفتم: در خلال تحصیل اجازات احادیث و ادعیه‌های مسند و معنعن از مشایخ خود استماع کردند، که برای تیمّن و تبرّک، بعضی از آنها را، با ذکر سند، در این بخش به ثبت رسانده که حایز اهمّیت است، زیرا بعضی از او را و ادعیه، در بعضی از کتب، بدون ذکر سند نوشته شده است و باعث شک و تردید در نقل آن می‌شود، ولی هرگاه به صحّت سند آن یقین پیدا شود، با اطمینان کامل می‌توان آن را نقل کرد. ضمناً فوایدی ذکر کرده‌اند که بسیار قابل ارزش است؛ از جمله، استخاره ذات الرقاع و سند آن تا امام صادق (ع) است.

فصل هشتم: شش فایده بسیار مهم از اقوال و کتب قدما درباره اجازة و اقسام آن و روایت و کیفیت آنها و فرق بین آنها و آداب تعلیم و تعلّم و... همه این فواید، از مباحث علم رجال و حدیث‌شناسی است. البتّه ایشان در نظر داشتند که فواید بیشتری در این قسمت درج گردد و یادداشتهای مختلفی را ارائه فرمودند، ولی برای اختصار و عدم اطالۀ کلام، این فواید انتخاب گردید.

فصل نهم: این فصل، شرح حال مختصری از مجیز، آیت‌الله العظمی مرعشی (ره)، به قلم و املاى ایشان است. در این شرح حال، بسیاری از قضایای مهمّ زندگی و اسفارشان نیز نقل شده است. همچنین اساتید و بخشی از مؤلفاتشان را یادآور گردیده‌اند. مهم‌ترین مطلبی که در این قسمت می‌توان یافت، تاریخ تولد ایشان است که در صبح روز پنجشنبه، بیستم صفر ۱۳۱۵، در نجف اشرف است، زیرا بسیاری از مورّخان معاصر، به غلط، تاریخ تولد ایشان را ۱۳۱۸ ق دانسته‌اند.

فصل دهم: قسمتی از وصیتنامه این مرد الهی در این فصل ذکر شده است. از این وصیتنامه، بسیاری از حقایق را می‌توان درک کرد: بی‌توجهی این شخصیت بزرگ به مادیات، دوری از محارم و شبهات، عشق به خاندان رسالت و امامت و.... این وصیتنامه، به چاپ رسیده و به چندین زبان ترجمه و منتشر شده است.

اجازة کبیر در حدود ۸۲۰ صفحه، با مقدمه حضرت حجّت الاسلام و المسلمین سید محمود مرعشی، در سال ۱۴۱۴ق، در قم، به چاپ رسیده است.

نگاهى به

المسلسلات فى الاجازات

ناصرالدين انصارى قمى

حدیث، پس از قرآن، دومین مصدر تشریح و معرفت اسلامی، از منظر حجّیت و اعتبار، و گسترده‌ترین منبع، از حیث وسعت محدوده به شمار می‌رود.

حدیث، در کتاب و سنّت دارای اهمیتی بسیار بوده و ائمه اطهار(ع)، شیعیان و شاگردان خویش را همواره به وجوب پیروی از آن و حفظ و نگهداری‌اش و نگارش و تدوینش، و فهمیدن و به کار بستنش، و تبلیغ و نشرش توصیه کرده‌اند. چنان‌که حدیث شریف «من حفظ علی امتی اربعین حدیثاً بعثه الله یوم القیامة عالماً فقیها» در بین مسلمانان مشهور است، و بر همین اساس، دهها کتاب «اربعین حدیث» نگاشته شده است.

مسلمانان از دیر زمان - به دلیلی که گفته آمد - به علم حدیث عنایت ویژه‌ای مبذول داشته و در صدد مواظبت و محافظت از آن بر آمدند و در این راستا به تأسیس علمی همانند رجال (شناسایی راویان حدیث)، درایه (شناخت تاریخ و انواع و آداب تحمّل حدیث)، علم حدیث (بیانگر تدوین و جمع حدیث) دست یازیدند، که هم اکنون صدها کتاب گرانسنگ و ارزشمند در این علوم در دسترس ماست.

راههای گوناگون حمل حدیث عبارت‌اند از: املا، قرائت، اجازه، مناوله، مکاتبه، إعلام، وصیت، و جاده، که در این میان، اجازه - پس از املا و قرائت - از اهمیتی ویژه برخوردار است، و به همین دلیل بوده است که دانشمندان مذاهب اسلامی، در بیش از دوازده قرن، از این سیرهٔ پسندیده به خوبی محافظت کرده‌اند.

اجازهٔ نقل حدیث - که استاد (مجیز) به شاگرد (مجاز) اعطا می‌کند - در حقیقت گواهی است بر شایستگی شاگرد در شناخت حدیث و خبرویت وی در این فن و اجازاتی است در ممارست مجاز با علم حدیث. نخستین اجازهٔ شفاهی که سراغ داریم، اجازهٔ امام

صادق (ع) به ابان بن تغلب در نقل حدیث و فتواست؛^۱ و اولین اجازه کتبی نیز اجازه شیخ عبدالسلام بن حسین بصری به احمد بن عبدالله و راق است.^۲

اجازات حدیثی، به وسیله کتابها و در گستره حلقات تدریس، منتشر گردیده، و دامنه آن از قرون گذشته، تا زمان ما گسترده شده است. این اجازات، غالباً دربرگیرنده معرفت طبقات، اخبار علما و دانشمندان و زندگی علمی و آرا و نظرات ایشان بوده، و منبع معتبر و اصیل شناخت ابعاد زندگانی آنان است.

این اجازات - که گاه بسیار مفصل و گاه مختصر بوده - در طول زمان در کتابهای متعددی گردآوری شده است؛ از جمله: جلد ۲۵ بحار الانوار (جلد ۱۰۴ - ۱۰۷ چاپ جدید)، مستدرک البحار میرزا محمد تهرانی، ریاض الابرار سید محمد علی روضاتی.

برخی از اجازات کبیر - که در طول زمان مورد مراجعه و استفاده بسیار قرار گرفته است - عبارت‌اند از:

۱. اجازه علامه حلی (م ۷۲۶ ق) برای بنی زهره.

۲. اجازه الکبیرة، سید عبدالله بن سید نورالدین بن سید نعمت‌الله جزایری، که به چهار تن از علمای هویزه در ۱۱۶۸ ق اعطا کرد.

۳. لؤلؤة البحرين فی الاجازة لقرتی العین، شیخ یوسف بحرانی (م ۱۱۸۶ ق)، که به دو پسر برادرش در ۱۱۸۲ ق اعطا کرد.

۴. مناقب الفضلاء فی ریاض العلماء، امیر محمد حسین خاتون آبادی (م ۱۱۵۱ ق).

۵. الروضة البهیة فی الطرق الشفیعیة، سید شفیع جابلقی (م ۱۲۸۰ ق)، که مرحوم مؤلف در ۱۲۷۸ ق به فرزندانش داده است.

۶. بغیة الوعاة فی طبقات مشایخ الاجازات، سید حسن صدر کاظمی (م ۱۳۵۴ ق) که مؤلف بزرگوار در ۱۳۲۶ ق، به علامه سید محمد مرتضی جونفوری داده است.

۱. رجال نجاشی، ۷۸/۱.

۲. همان، ص ۲۲۳.

۷. ذخیره المعاد فی الاجازة لا فلاذ الاكباد، شیخ محمدباقر بیرجندی (م ۱۳۵۲ ق).
۸. ثبت الایات فی سلسلة الرواة، سید عبدالحسین شرف‌الدین (م ۱۳۷۷ ق)، اجازاتی است که وی به دیگران اعطا کرد.
۹. الاسناد المصنفی الی آل بیت المصطفی، شیخ آقابزرگ تهرانی (م ۱۳۸۹ ق)، اجازاتی است که وی به صدها عالم شیعی اعطا کرده است.
۱۰. الطريق و المحجة لثمره المهجة، سید شهاب‌الدین مرعشی نجفی (م ۱۴۱۱ ق)، اجازة‌ای است که وی به فرزندش آقای سید محمود مرعشی در سال ۱۳۹۵ ق داده است. مرحوم آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (۱۳۱۵-۱۴۱۱ ق) در نیم قرن اخیر به کوششی تحسین برانگیز برای کسب اجازات متعدد از علمای مذاهب اسلامی دست یازید، که نتیجه این تلاش، اخذ و گردآوری بیش از چهارصد اجازة از علما و فقهای امامیه، زیدیه، اسماعیلیه و مذاهب مختلف اسلامی است (۱۶۴ اجازة کتبی و بیش از ۲۵۰ اجازة شفاهی، که ۳۲۷ اجازة از علمای شیعه، ۱۵۰ اجازة از علمای سنی، هفده اجازة از علمای زیدی و دو اجازة از علمای اسماعیلی است).
- آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی را، به حق، باید «سید مشایخ الاجازة» نامید. هیچ کس در اخذ و اعطای اجازة نقل حدیث به پایه وی نمی‌رسد، چرا که از نظر کثرت طرق و جمع اسانید و اهتمام در احیا و نشر حدیث، همچون خورشیدی فروزان در میان علمای مسلمان است.
- وی علاوه بر اجازات مفصل و گسترده، مانند الدوحة الفاطمية، غنية المستجيز، الدر الفريد، به تألیف اجازات دیگری دست زد که برخی از آنها عبارت‌اند از:
۱. الثبت الكافي؛ ۲. الطرق والاسانید الی مرویات اهل البيت (ع)؛ ۳. زبدة الاسانید؛ ۴. الاجازة الكبيرة.
- در زمره کسانی که از وی اجازة نقل حدیث گرفته‌اند، نام این افراد به چشم می‌خورد: شیخ آقا بزرگ تهرانی، سید محمد صادق بحر العلوم، میرزا علی علیاری تبریزی، شیخ عطاءالله اشرفی اصفهانی، سید محمدعلی قاضی طباطبایی، سید مصطفی صفایی

خوانساری، و از معاصران: محمدتقی بهجت، سید علی خامنه‌ای، جعفر سبحانی، ناصر مکارم شیرازی، لطف الله صافی، سید مرتضی عسکری، محمد فاضل لنکرانی، سید رضی شیرازی، شیخ عبدالله نظری مازندرانی، سید مهدی یثربی کاشانی، شیخ جعفر صبوری قمی، سید مهدی لاجوردی و ...

المسلسلات فی الاجازات دربرگیرنده اجازات کتبی آن فقیه فقید از علمای اسلامی، و اغلب به خط خود ایشان است. درنگ در صفحات این مجموعه، خواننده را به باغی دلگشا و آکنده از گل‌های خوشبوی علم و معرفت فرامی خواند. مطالب گوناگون رجالی، تاریخی، کتابشناسی و نسب‌شناسی، از جمله فواید این اجازات است.

۱. در نخستین مجلد این کتاب، تعداد ۱۶۴ اجازه گردآوری شده که برخی از آنها بسیار مفصل و شامل فواید گوناگون رجالی، تاریخی و کتابشناسی است؛ مانند اجازه شیخ محمدباقر بیرجندی، اجازه میرزا حسن علیاری، اجازه سید قاسم بن ابراهیم علوی حسنی زیدی، اجازه سید علوی حضرمی حداد، اجازه شیخ عبدالحفیظ فاسی، اجازه قاضی احمد سیاغی یمانی و اجازه سید اسماعیل و سید محمد زیدی یمانی.

۲. اکثر اجازات به خط مجیزان محترم است، اما برخی از آنها نسخه چاپی اجازات بوده که به نام آیت الله مرعشی مصدر گردیده است؛ مانند اجازه علامه سید عبدالحسین شرف‌الدین، اجازه آیت الله شیخ عبدالله مامقانی، اجازه شیخ محمدحسن محمد المشاط المکی، اجازه شیخ عبدالحفیظ فاسی و اجازه سید ابراهیم راوی بغدادی.

۳. برخی از اجازات این مجموعه مدبج است؛ یعنی هر یک از مجیز و مجاز (استاد و شاگرد) به دیگری اجازه حدیث داده است؛ مانند علامه شیخ آقابزرگ تهرانی، علامه سید محمدصادق بحر العلوم، حاج شیخ محمدحسین آیتی بیرجندی، حاج میرزا علی غروی علیاری و حاج سید محمدعلی موحد ابطحی اصفهانی.

۴. برخی از اجازات این مجموعه به خطی بسیار خوش نگاشته شده است؛ مانند اجازه شیخ محمد حرزالدین، اجازه میرزا محمد تهرانی، اجازه شیخ ابوالهدی کلباسی، اجازه سید جعفر بحر العلوم و اجازه میرزا فضل الله زنجانی.

۵. در این کتاب، برخی از علما به نام غیر معروفشان نیز مذکورند؛ مانند حاج آقا حسین طباطبایی قمی (میرسراجی)، سید محمدعلی حسینی تفرشی (میرسپاسی) و میرزای نائینی (منوچهری).

۶. مرجع فقید شیعه، از برخی از علما اجازات متعدّد روایی، اجتهاد و امور حسبیه دریافت داشته است که همه آنها در کنار هم ذکر شده است؛ مانند: حاج شیخ عبدالکریم حائری (سه اجازه)، سید حسن صدر (چهار اجازه)، آقا ضیاءالدین عراقی (چهار اجازه)، میرزا آقا اصطهباناتی (چهار اجازه)، سید فخرالدین امامت کاشانی (دو اجازه) و سید ابراهیم راوی بغدادی (سه اجازه).

دومین جلد این کتاب که به خامه حجت الاسلام والمسلمین، دکتر سید محمود مرعشی نجفی نگاشته شده، دربرگیرنده شرح احوال و زندگانی بزرگانی است که نام شریف آنان در نخستین جلد کتاب آمده است. این نوشتار آکنده از فواید گوناگون تاریخی، رجالی، کتابشناسی، اخلاقی و نسب شناسی است و مرجعی موثق در نگارش تراجم دانشمندان به شمار می رود. شرح احوال، همه با استفاده از دهها کتاب - و در صورت نبودن منبع، با استناد به گفتار و نوشتار اولاد و احفاد و علمای شهرها - به رشته تحریر درآمده، و حقاً مجموعه ای گرانبها فراهم آمده است.

در این کتاب، به زندگی ۱۴۰ تن از علمای شیعه، پانزده نفر از علمای زیدیه و هشت نفر از دانشمندان اهل سنت پرداخته شده، و اطلاعات برخی از تراجم احوال به خط آیت الله مرعشی، و بسیاری دیگر هم به خط صاحب ترجمه است؛ مانند شیخ محمدباقر بیرجندی، سید عبدالله بلادی بوشهری، سید ابوالقاسم ده کردی، سید راحت حسین لکهنوی، شیخ محمدرضا ابوالمجد اصفهانی، سید محمد مهدی موسوی اصفهانی، شیخ ابو عبدالله زنجانی، میرزا عنایت الله اخباری، سید محمد علم الهدی نقوی، شیخ مرتضی چهره‌قانی تبریزی، حاج میرزا حسن حائری و سید عبدالله برهان سبزواری.

در سایه احقاق الحق

محمد صحتی سردرودی

کتاب احقاق الحق، که اینک در ۳۳ جلد انتشار یافته است، بزرگترین و گسترده‌ترین اثر پژوهشی آیت‌الله العظمی سید شهاب‌الدین مرعشی نجفی (ره) است. پس از کتابخانه بزرگ آن مجتهد نستوه - که به راستی چون خزانه‌ای غنی و معتبر، پشتوانه بسیاری از پژوهشها و کتابهای منتشر شده در حوزه اسلام و تشیع شمرده می‌شود - این اثر سترگ دومین یادگار ماندگاری است که از بزرگ فرهنگبان اسلام به ودیعت مانده است.

اگر نگاهی به آسمان آثار آیت‌الله مرعشی بیندازیم، ستارگان فروزان و فراوانی خواهیم دید که همگی حاکی از جهاد و اجتهادی عاشقانه است، و هر یک روایت رسا و روشنی است از عشق غیوری که یک فقیه فرهیخته و مرجع متشرع و متشخص می‌توانست به حق و حقیقت داشته باشد.^۱ در این میان، احقاق الحق را حکایتی دیگر، و فصلی فراتر است، که در آسمان آثار آن یار سفرکرده، به تنهایی کهکشانی بلند و بالاست.

انتظار می‌رفت که دهها مقاله مفید و مفصل در حق احقاق الحق نوشته شود، و استادان و کتابشناسان زبده، ما را در شناسایی بیشتر این دائرةالمعارف امامت و ولایت راهنمایی کنند. اما افسوس که این انتظار راه به جایی نبرد و هرچه گشتیم، جز دو مطلب مختصر و مجمل ندیدیم.^۲

۱. از تلاش و تحقیق مستمر مرحوم آیت‌الله مرعشی نجفی، در راه احیای احقاق الحق، حکایتهای بسیاری نقل شده است. برای نمونه، آقای عادل علوی در کتابی که برای بزرگداشت آیت‌الله مرعشی نوشته و با نام قیامت منتشر ساخته است، سخنی دارد به این مضمون که: آیت‌الله مرعشی همه روزه، ساعتی بیشتر از نماز صبحی که در حرم حضرت معصومه (ع) به جماعت اقامه می‌کرد، در حرم مطهر می‌نشست و برای تدوین تعلیقات و ملحقات احقاق الحق مطالعه می‌کرد (رک: قیامت، ص ۵۱).

۲. نخست، مقاله‌ای است کوتاه که زیر مدخل «احقاق الحق»، در دائرةالمعارف تنبیح (۱/۵۰۷) منتشر شده است؛ و دیگری مختصر اشاراتی است که در کتاب شهاب شریعت (ص ۲۳۲) آمده است.

راستی که این همه کم لطفی، شگفت و دل آزار است.

زان یار دنوازم شکری است با شکایت گر نکته دان عشقی خوش بشنو این حکایت
 زندان تشنه لب را آبی نمی دهد کس گویی ولی شناسان رفتند از این ولایت
 علّت یا علل این بی مهری، علاوه بر حجاب معاصرت، این گمان است که احقاق الحق
 بیشتر بر مبنای تولّ و تبرّ تألیف و ترتیب یافته است، نه تفحص و تحقیق. البتّه با مطالعه
 کتاب، بطلان این گمان روشن می شود.

به هر حال، اینک ماییم و حاصل یک عمر تلاش و تکاپوی فقیه بافضیلت و پارسایی
 که به مصداق «حافظاً لدینه» این دائرة الحقایق و موسوعة الفضائل را برای احقاق حقّ
 مولای متقیان، علی (ع) و آل اطهارش، بنیان نهاد و سالیان سال تحقیق کرد و در تکمیل
 و تفسیر آن کوشید و خروشید تا نهج الحق و کشف الصدق را با احقاق الحق احیا کرد
 و جاودانه ساخت.

کتاب احقاق الحق، در حقیقت، چهار کتاب است:

۱. نهج الحق و کشف الصدق؛
۲. ابطال نهج الباطل؛
۳. احقاق الحق و ازهاق الباطل؛
۴. تعلیقات و ملحقات احقاق الحق.

نهج الحق و کشف الصدق

این اثر، که گاهی از سر تسامح، کشف الحق و نهج الصدق نیز نامیده شده است،^۱ از آثار
 کلامی علامه حلی (م ۷۲۶ق) است که در اصول عقاید است و از مسایلی سخن می گوید

۱. ثقة الاسلام تبریزی، مرآة الكتب، ۴/۱۵۸؛ الذریعة الی تصانیف الشیعة، ۲۴/۴۱۶. ناگفته نماند که شهید قاضی
 نورالله شوشتری در مقدمه احقاق الحق (۱/۱۴) اسم کتاب را نخست کشف الحق و نهج الصدق و الصواب می نامد،
 و سپس در جلد اول (ص ۲۶ و ۳۰) به نقل از ابن روزبهان، نهج الحق و کشف الصدق نام می برد، اما از خطبه
 کتاب نهج الحق که مرحوم آیت الله مرعشی در پاورقی جلد اول (ص ۷۶) آن را آورده است، به اسم
 صحیح کتاب، یعنی نهج الحق و کشف الصدق تصریح شده است.

که اهل سنت برخلاف قرآن و سنت نبوی به آنها التزام پیدا کرده‌اند.^۱ این کتاب، از همان نخست، مورد توجه دانشمندان و پژوهشگران بوده، و امروزه نسخه‌های متعددی از آن، در کتابخانه‌های مختلف باقی مانده است.^۲

نهج الحق و کشف الصدق، اولین بار در سال ۱۳۴۴ ق، در بغداد و در دو جزء چاپ شد و پس از آن نیز بارها تجدید چاپ گشت، تا اینکه شیخ عین‌الله حسنی ارموی، به اشراف مرحوم آیت‌الله سیدرضا صدر، به تحقیق آن پرداخت که در سال ۱۴۰۸ ق، در قم و سپس در بیروت انتشار یافت.

نهج الحق و کشف الصدق، مانند دیگر کتابهای علامه، قبول خاطر خاص و عام یافته است. علاوه بر شهید قاضی نورالله شوشتری، عده‌ای دیگر از علمای شیعی نیز، به شرح و ترجمه آن پرداخته‌اند که برخی از آنها عبارت‌اند از:

۱. رضی‌الدین محمد خوانساری، به دستور شاه سلیمان صفوی، آن را به فارسی ترجمه کرد.
۲. سید جلیل بن عبدالحی یزدی، بخش امامت آن را به فارسی ترجمه کرد و در سال ۱۳۷۳ ق، با عنوان فضائل امیرالمؤمنین منتشر ساخت.
۳. ملا محمدتقی بن ملا عیدی محمد قاری شوشتری (م ۱۱۵۷ ق)، بنابه نقل تذکره شوشتر، نهج الحق و کشف الصدق را به صورت لطیفی، به فارسی ترجمه کرده است.
۴. سید نصیرالدین مرعشی، جد بزرگ آیت‌الله مرعشی نجفی، شرحی بر این کتاب دارد.
۵. یکی از علمای عصر شاه تهماسب صفوی نیز، مسائل فقهی مورد بحث در نهج الحق و کشف الصدق را تلخیص کرده و آن را خلاصه النهج نامیده است.

ابطال نهج الباطل

این کتاب، که بیشتر ابطال الباطل نامیده می‌شود، توسط فضل بن روزبهان شافعی مذهب و صوفی مسلک، در رد کتاب نهج الحق و کشف الصدق در سال ۹۰۹ ق نوشته شده است،

۱. مرآة الکنب، ۱۵۸/۴.

۲. سید عبدالعزیز طباطبایی، مکتبه العلامة الحلی، ص ۲۱۱-۲۱۳.

و در میان آثار ابن‌روزبهان از همه معروف‌تر است. وی در این کتاب، از سر تعصب، به علامه حلی می‌تازد و از آرای متروک و کهنه اشاعره دفاع می‌کند، که از تبخر و تردستی وی در مناقشه و مغالطه حکایت می‌کند.

احقاق الحق وازهاق الباطل

از آثار ماندگار سید نورالله بن شریف حسینی مرعشی (۹۵۶-۱۰۱۹ ق)، مشهور به شهید ثالث و قاضی نورالله شوشتری است که در ردّ ابطال نهج الباطل، و در دفاع از نهج الحق و کشف الصدق نوشته شده است.

سطر سطر این اثر، مانند آثار دیگر شهید ثالث، بیش از هر چیز حاکی از روح علوی و همت حسینی شهید ثالث است که از سر غیرت دینی و برای دفاع از کیان تشیع در هندوستان (کشور ۷۲ ملت) نوشته است و اگر هم گاه‌گاهی عبارتهای تندی در آن دیده می‌شود، به علت همان محیطی است که احقاق الحق در آنجا و با شرایط چهار صد سال پیش نگاشته شده است. البته هر محیطی شرایط خاص خودش را می‌طلبد و گاه حتی آن شرایط را ناخواسته بر محقق و مؤلف، هرچند بزرگ و بیدار هم باشد، تحمیل می‌کند و شگفت‌آورتر اینکه برخی از آن شرایط هنوز هم پس از گذشت چندین قرن، باز در میان مسلمانان و شیعیان هند و پاکستان دیده می‌شود، حتی گاه از عناوین کتابهایی که امروزه از طرف مسلمانان و شیعیان هند و پاکستان منتشر می‌شود، به وضوح پیداست. یکی از نویسندگان معاصر هندی که کتابش در پاکستان انتشار یافته است، درباره قاضی نورالله و کتابش احقاق الحق می‌نویسد:

... قاضی نورالله در سال ۱۰۱۴ ق در آگره به سر می‌برد، و شیعیان به خاطر کتاب ابطال نهج الباطل تحت فشار شدید بودند. در این شرایط، علامه شهید تصمیم گرفت که پاسخ آن را تحت عنوان احقاق الحق بنویسد...^۱

۱. سید مرتضی حسین صدرالافاضل، مطلع‌انوار، ص ۶۹۶. برای تفصیل موضوع به همین کتاب، ص ۶۹۶ - ۶۹۸. مراجعه شود.

سپس همین نویسنده، در چند صفحه از کتابش، به تفصیل از نقش شهید ثالث در ترویج تشیع در دیار هند سخن می‌گوید، و چکیده سخنش این می‌شود که تشیع با تلاشهای مخلصانه شهید قاضی نورالله، به‌ویژه با شهادت مظلومانه‌اش - که پس از انتشار احقاق الحق به وقوع پیوست - در هندوستان، حیاتی دوباره یافت، تا توانست تداوم یابد و گسترده گردد.^۱

از زندگی‌نامه‌هایی که در حق شهید ثالث نوشته شده است، پیداست که وی در عمر برابر و پرتلاش خود، هیچ‌گاه آرام ننشسته و نیاسوده است، تا آنجا که نزدیک به ۱۵۰ کتاب و رساله در احیای تشیع نوشته است.^۲ امروزه تنها اندکی از آنها منتشر شده است؛ مانند مجالس المؤمنین، الصوارم المهرة فی نقد الصواعق المحرقة، السحاب المطیر فی تفسیر آیه التطهیر، احقاق الحق.

قاضی نورالله در میان عموم، بیشتر با مجالس المؤمنین، و در بین اهل علم، بیشتر با احقاق الحق شناخته شده است.

شهید در احقاق الحق، نخست متن نهج الحق را با عنوان «قال المصنّف رفع الله درجته» و سپس متن ابطال نهج الباطل را با عنوان «قال الناصب خفضه الله»، و در نهایت دیدگاه خود را با عنوان «اقول» می‌آورد. مرحوم آیت الله مرعشی نجفی نیز، در جای جای کتاب، در پاورقی، ضمن شرح و توضیح، و نقد و بررسی آرای مطرح شده، دیدگاه خود را بیان می‌کند. به این ترتیب، می‌توان گفت که در احقاق الحق، دیدگاه کلامی چهار دانشمند مسلمان گردآوری شده است، و اینک عقاید و آرای کلامی علامه حلی، ابن‌روزبهان، قاضی نورالله شوشتری و آیت الله مرعشی نجفی را یکجا می‌توان مطالعه کرد و تداوم و تطوّر بخشی از اندیشه‌های کلامی را در ده قرن گذشته به دست آورد.

با عنایت به این که شهید، احقاق الحق را در ده قرن گذشته به دست آورد.

۱. همان، ص ۶۹۴ - ۶۹۹.

۲. مرحوم آیت الله مرعشی نجفی، در مقدمه‌ای که بر احقاق الحق نوشته‌اند، ۱۴۰ اثر از آثار قلمی شهید ثالث را نام برده‌اند (رک: احقاق الحق، ۹۰/۱ - ۹۷).

و همزمان با مسؤولیتهای اجتماعی و دینی مهم و کارساز نوشته، شوق و ذوق او در مقام جدال و مباحثه، و حدت و دقتش در مقام یک متکلم، در خور ستایش است.

با این همه، احقاق الحق، برخلاف دو متن پیشین، تنها به مباحث خشک کلامی بسنده نکرده، بلکه مؤلف، با مطالعات و اطلاعات گسترده‌ای که داشته، و با سود جستن از منابع فراوان و گوناگونی که آن روزها شهید، در کشور پهناور هندوستان در اختیار داشته است، پس از آیات و احادیث فراوان، از امثال و اشعار عربی و فارسی نیز سود جسته است، تا آنجا که اگر بدایع ادبی و لطایف شعری از احقاق الحق استخراج گردد، خود رساله‌ای مستقل و چشمگیر خواهد شد.

سخنان قاضی در رد فقرات خطبه ابن روزبهان بسیار خواندنی است. آنجا که وی به تحقیر کتاب نهج الحق و کشف الصدق می‌پردازد، و پیشتر، جواب نگفتن علمای عامه را به کتاب علامه توجیه می‌کند و گاه علت آن را رکاکت الفاظ و متکلف و متعرب بودن متن کتاب می‌انگارد و علامه حلی را از عوام حله و بغداد می‌شمارد و گاهی عنایت به نهج الحق را اشاعه بدعت و ... می‌پندارد و به قوت قلمی خود می‌نازد و می‌بالد، شهید ثالث پس از آن که در مقدمه کتاب، جواب وی را داده بود، باز به اینجا که می‌رسد، سخن پیشین خود را یادآوری کرده و خوانندگان را به مطالعه و ملاحظه هر دو متن دعوت نموده و آنان را به داوری می‌خواند و در نقد این قسمت از سخن ابن روزبهان، که بیشتر طعنه و توهین است، به این شعر طنزآلود تمثل می‌جوید:

طعنه بر هر کامل از گفتار ناموزون زند خر چو سرگینش کند بو، خنده بر گردون زند^۱

و آن‌گاه که ابن روزبهان به دفاع از متصوفه و عارف‌نمایان برمی‌خیزد و آنها را اهل حق می‌نامد و آیین و آدابشان را، حتی ساز و سماع و رقص و غنایشان را نیز عبادت می‌خواند و انتقاد علامه حلی را در این باره، به آنها بر نمی‌تابد و با جسارت، آن مرد بزرگ علم و عبادت را ناحق می‌انگارد و با عبارت «هذا الرجل الطاماتی» از علامه حلی

نام می برد، شهید پس از نقد و بررسی این همه حق کشی، به شعری از لسان الغیب استشهدا می کند که گفت:

نقد صوفی نه همه صافی و بی غش باشد ای بسا خرقه که مستوجب آتش باشد
خوش بود گر محک تجربه آید به میان تا سیه روی شود هر که در او غش باشد^۱

و در جایی دیگر از سر درد می نالد و می نویسد: چه نیکو گفته اند برخی از عارفان:
گر رود اینجا بسی دعوای باطل باک نیست در قیامت قاضی روز جزا پیدا است کیست^۲
و گاهی که ابن روزبهان در تحقیر و تحریف نهج الحق و کشف الصدق به شعر متوسل می شود و با عبارت «و ما احسن ما قلت» شعری را که در هجو علامه حلی ساخته بود، می آورد و به بافته های خود می بالد، شهید قاضی نیز شعر را با شعر جواب می گوید.^۳ به راستی که احقاق الحق چنان است که از میرزای قمی، صاحب قوانین الاصول حکایت شده است که می گفت:

معتقدم که اگر خود علامه حلی می خواست، به سخنان ابن روزبهان جواب دهد، چنان که قاضی شهید توانسته است، نمی توانست.^۴

اینک سخنان برخی از دانشمندان شیعی را در حق احقاق الحق نقل می کنیم. سید احمد حسینی خوانساری، مشهور به صفایی، می نویسد:

در میان کتابهایی که در ردّ علمای عامه نوشته شده است، احقاق الحق از بهترینهاست.^۵

و در ادامه از مقامات سید نعمت الله جزایری نقل می کند که به مناسبتی از ابن روزبهان نام برده و می نویسد:

۱. همان، ص ۱۹۲.

۲. همان، ص ۳۳۸.

۳. همان، ۱۶۱/۲ - ۱۶۳ - ۳۰۵ - ۳۱۹.

۴. همان، ۳۳/۱ - ۳۴؛ الصوامع المهرقه، مقدمه.

۵. کشف الاستار عن وجه الکتب و الاسفار، ۱۰۲/۴.

این همان کسی است که بر کتاب علامه، نهج الحق و کشف الصدق، به زشت‌ترین صورت رد نوشت، و خدا، امام متبحر، سید نورالله شوشتری - تغمده الله برحمته - را بر او مسلط ساخت، تا کلامش را با کتابی که او را احقاق الحق نامید، نقد و رد کرد. و من کتابی برتر از این ندیده‌ام، چرا که هرچه در رد این ناصبی گفته است، از احادیث و کتابهای خودشان آورده است.^۱

و از ملا محمد تقی مجلسی حکایت می‌کنند که می‌گفت: «بر فرد فرد شیعیان، لازم است که نسخه‌ای از احقاق الحق را تهیه و از آن استفاده کنند».^۲

و از فقیه پرآوازه، مرحوم وحید بهبهانی نیز نقل می‌شود که می‌گفت: «هرکس می‌خواهد عقیده خود را محکم کند، به احقاق الحق مراجعه کند، که او را از کتابهای دیگر بی‌نیاز خواهد ساخت».^۳

از مزایای مهم احقاق الحق این است که در لابه‌لای آن، برخی از اخبار و اشعار و ... آورده شده است که در منابع متداول و رایج نمی‌توان یافت. البته این مزیت، آثار دیگر شهید را نیز شامل می‌شود، چرا که شهید، روزگار درازی را در هند و ... به عزت و شوکت می‌زیست و برخی کتابخانه‌های مهم هند را در اختیار داشت و در تدوین احقاق الحق و آثار دیگرش از آنها سود می‌جست، که امروزه بسیاری از آن کتابها یا از میان رفته‌اند و یا به هر علتی در دسترس نیستند. یکی از پژوهشگران معاصر، انگیزه مهاجرت نورالله شوشتری را از ایران به هندوستان - علاوه بر تبلیغ و ترویج تشیع در آن دیار - وجود همان کتابخانه‌هایی می‌داند که مانند گنجینه‌های کشف‌نشده، گوهر شناسان را شیفته خود ساخته و به سوی خود می‌کشید.^۴

۱. همان، ص ۱۰۳؛ احقاق الحق، ۳۴/۱.

۲. احقاق الحق، ۳۴/۱.

۳. همان، ص ۳۳.

۴. مراجعه شود به زندگینامه شهید ثالث، در سلسله کتابهای دیدار با ابرار، به قلم توانای آقای ابراهیم‌زاده، که در دست انتشار است.

آری، شهید ثالث برای تدوین احقاق الحق و دیگر آثار پربارش، غربت وطن را به جان می‌خورد، و سر از پا نشناخته، در راه دفاع از آل‌علی (ع) به شهادت می‌رسد، که برخی علت شهادتش را نوشتن کتاب مجالس المؤمنین و بسیاری دیگر انتشار کتاب احقاق الحق می‌دانند.

پس از شهادت قاضی، احقاق الحق همیشه مورد عنایت علمای شیعه بود و نسخه‌های متعددی از آن، امروزه در کتابخانه‌ها نگهداری می‌شود، که برخی از آنها را آیت‌الله مرعشی نجفی، در مقدمه جلد اول احقاق الحق (ص ۲۹-۳۰) و بعضی دیگر را در مقدمه جلد دوم (ص ۵۴)، و نیز مقدمه جلد سوم (ص ۸۹) معرفی کرده است.

احقاق الحق، نخست در ایران، در سال ۱۲۷۳ ق چاپ شد، و در مصر نیز با حذف بعضی از مطالب آن انتشار یافت. همچنین در سال ۱۳۲۶ ق، نیمه نخست آن، تا بحث چهارم که در تعیین امام است، به اشراف حسن بن دخیل حجامی نجفی، در مصر به طبع رسید. باز در تهران به تصحیح ابراهیم میانجی، در سال ۱۳۷۶ ق به چاپ رسید و سپس توسط کتابخانه اسلامی، به سال ۱۳۹۶ ق منتشر شد. بالاخره آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) با اهتمامی که از سال ۱۳۳۳ ق به آن داشت، از سال ۱۳۷۷ ق به احیا و انتشار آن قیام کرد.

ناگفته نماند که علمای شیعه، بیشتر به شرح و توضیح یا ترجمه احقاق الحق اقدام کرده بودند که برخی از آنها عبارت‌اند از:

۱. مرحوم علامه محمدحسن مظفر، کتابی را در تکمیل احقاق الحق و در رد کتاب ابن‌روزبهان نگاشت و آن را دلائل الصدق فی نهج الحق نامید که در سه مجلد انتشار یافت.
۲. سید نصیرالدین حسین بن عبدالوهاب طباطبایی بهبهانی، احقاق الحق را به فارسی ترجمه کرده است، که در تاریخ ۱۰۹۶ ق، یعنی پس از گذشت ۷۷ سال از شهادت قاضی، آن را به پایان برده است.

۳. مولوی محمدعلی سندی حائری نیز احقاق الحق را به زبان اردو ترجمه کرده که در کربلا، به سال ۱۲۰۵ ق، آن را تمام کرده است.

۴. یکی از نوادگان شهید نورالله هم، تعلیقاتی بر احقاق الحق نوشته است که نامش شناخته نشده است. تنها همین قدر از برخی حواشی آن فهمیده شده است که باید از احفاد شهید ثالث باشد.^۱

تعلیقات و ملحقات احقاق الحق

مرحوم آیت‌الله مرعشی، نخست در ابتدای جلد اول، مقدمه مفصلی را با عنوان «اللثالی المنتظمة و الدرر الثمینه» آورده که در ۱۶۱ صفحه نوشته است، و در ضمن آن، از علامه حلّی و محمد خدابنده العجایتو که علامه نهج الحق را برای وی نگاشته بود و همچنین از فضل بن روزبهان و قاضی نورالله شوشتری و کتابش احقاق الحق و ... سخن گفته است.^۲ سپس تعلیقات گسترده خود را در شرح و توضیح هر سه متن یاد شده، به صورت پاورقی‌های ممتد و مفصل نوشته است که گاهی بسیار فرا دامن بوده و دهها صفحه طول می‌کشد و هرچه پیشتر می‌رود، گسترده‌تر نیز می‌گردد.

جالب‌تر از همه اینکه گاهی برخی از آرا و افکار قاضی نورالله را هم رواندیده و از آنها انتقاد می‌کند. برای نمونه، قاضی در ردّ سخن ابن‌روزبهان، اهل تصوّف را به دو دسته حق و باطل تقسیم می‌کند و می‌نویسد: «فانّ الکلام فی متأخری المتصوّفة من النقشبندیّه و امثالهم، لافی قدام الصوفیة الحقّة» (۱۹۱/۱) و مرحوم آیت‌الله مرعشی - قدس سره - در انتقاد از این سخن می‌نویسد: «یالیت شعری کیف یجتمع التصوّف مع الحق...».

درست است که مرحوم آیت‌الله مرعشی، در این اثر سترگ خود، بیشتر، از عقاید شیعی دفاع می‌کند، اما این کار به هیچ وجه مانع از این نمی‌شود که از ابراز عقاید خویش سرباز زند. ایشان حتّی به شرح و توضیح عبارتهای ابن‌روزبهان هم می‌پردازد و آیات و احادیث بسیاری را که ابن‌روزبهان گاه تنها با اشاره به آنها استشهاد کرده است، به شرح

۱. احقاق الحق، ۵۴/۲ - ۵۵، مقدمه آیت‌الله مرعشی نجفی (ره).

۲. بیشتر نیز مرحوم محدّث ارموی، رساله‌ای را درباره زندگی و آثار شهید ثالث، با عنوان فیض الاله فی ترجمه القاضی نورالله نوشته و در مقدمه کتاب دیگر قاضی نورالله، الصوامر المهرقه منتشر ساخته بود.

و تفصیل می آورد و به هیچ وجه از سر تعصّب از توضیح و تبیین سخنان مخالف وی شانه خالی نمی کند.

جلد اول و دوم و سوم به همین ترتیب پیش می رود. البته چون از اواسط جلد دوم، بحث امامت شروع می شود، تعلیقات و ملحقات مرحوم آیت الله مرعشی هم به تناسب موضوع گسترش بیشتری می یابد که از جلد چهارم تا هفتم به صورت کامل ادامه پیدا می کند. چنانکه دیگر در جلدهای چهارم و پنجم و ششم خبری از متون سه کتاب گذشته نیست، و هر چه هست تألیف آیت الله مرعشی است که به صورت مستدرک در تکمیل احقاق الحق تدوین یافته است.

از اواسط جلد هفتم، دوباره متن کتابها با تعلیقات پی گرفته شده، پس از نزدیک به صد صفحه، باز قطع گشته، دوباره مستدرکات مفصل با عنوان کلی ملحقات الاحقاق شروع شده است و ظاهر این است که ملحقات تا آخر ادامه پیدا کرده و دیگر خبری از متن احقاق الحق نیست. با این همه، باز تا جلد نوزده، عنوان پشت جلد، احقاق الحق است و تنها در جلدهای ۲۰ و ۲۱ عنوان ملحقات الاحقاق، در پشت جلد ثبت شده است.

به این ترتیب، خواننده در می ماند که آیا بالاخره در جلد هفتم، متن احقاق تمام شده یا نه؟ اگر نشده، پس چرا عنوان پشت جلد (تا جلد نوزده) احقاق الحق است؟

به هر حال، پس از انتشار جلد ۲۱، گویی کار تمام شده فرض می شود و فهرست مفصلی در یک جلد - که شامل فهرست آیات و روایات ۲۱ جلد گذشته است - انتشار می یابد. اما دوباره ادامه کار ملحقات پی گرفته شده و تاکنون ۳۳ جلد از آن توسط کتابخانه بزرگ آیت الله مرعشی انتشار یافته و در بیروت هم، به صورت افست منتشر شده است.

گفتنی است که در سیزدهمین دوره معرفی کتاب سال، ملحقات الاحقاق در سال ۱۳۷۴ ش، به عنوان کتاب سال انتخاب شد که گزارشی مختصر از آن در شماره اول مجله شهاب دیده می شود. در ضمن همان گزارش نوشته شده است:

پیش‌بینی می‌شود، شماره جلد‌های این کتاب به پنجاه برسد. این مجموعه، دائرةالمعارفی از فضایل و مناقب ائمه طاهرین (ع) است که بدون استثنا، منابع و مصادر اهل سنت - با ذکر نام کتاب، مؤلف، صفحه، سال و محل چاپ - مورد استناد قرار گرفته است. این اثر حاصل کار چهل سال تلاش و تحقیق آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) است. در نظر است، پس از انتشار جلد ۳۳، فهرستی کامل از مطالب کتاب فراهم و منتشر گردد. همچنین منابع و مصادر استفاده شده، در فهرست جداگانه دیگری، با نام مصادر ملحقات الاحقاق معرفی شود.

ناگفته نماند که بعضی از محققان محترم و پژوهشگران سختکوش، در تدوین و تکمیل این اثر بزرگ سهم بوده‌اند که نامشان در مقدمه بعضی از جلد‌های احقاق الحق ثبت شده^۱ و گزارشی از چگونگی کارشان در کتاب شهاب شریعت آورده شده است که جا دارد در اینجا نقل شود:

آیت‌الله مرعشی نجفی، از نیم قرن پیش به تهیه مدارک و منابع این تحقیق اقدام کرد و کتابهای مهم و مرجع حدیث و دیگر موضوعات مربوط به این کتاب را با مشکلات فراوان تهیه نمود. فرزند ارشد و وصی ایشان، در این راه کمک فراوانی به ایشان کرد، که اگر مساعدتهای ایشان نبود، شاید کار تألیف به شکل کنونی انجام نمی‌گرفت. از همان زمان، آیت‌الله مرعشی نجفی هیئتی به نام «لجنة احقاق الحق» در منزل خویش منعقد نمودند. اعضای این لجنة، در آغاز کار، حدود شانزده نفر بودند و بعدها تعدادشان به بیست نفر رسید.

اعضای این لجنة - که مستقیماً زیر نظر ایشان فعالیت می‌کردند - در آغاز به استخراج احادیث مأثور از کتب اهل سنت و جماعت و ثبت و ضبط نکات دقیق علمی، شامل حدیث، کلام، تفسیر، تاریخ، رجال، درایه و ... می‌پرداختند، و به نام کتاب، مؤلف،

محل و سال چاپ و شماره جلد و صفحه مرجع و مدرک بررسی شده، اشاره می‌کردند. گروه دوم، مطالب استخراج شده و علامتگذاری شده را می‌نوشتند. گروه سوم، مقابله می‌کردند، و گروه چهارم، مطالب استخراج شده را - در هر موضوع که بود - با رعایت ترتیب تقدّم مؤلفین، از قرن دوم تا عصر حاضر، در جاهای مناسب احقاق الحق وارد می‌کردند. گروه آخر، نوشته‌های مذکور را دوباره مرور، و بعد از تصحیح دوم و علامتگذاری مطبعی، آماده چاپ می‌کردند.

منابع و مآخذی که حجّت الاسلام والمسلمین سید محمود مرعشی نجفی، برای این کار تهیه کرده بود، بیش از پنج هزار عنوان کتاب از اهل سنت، در فضایل و مناقب ائمه اطهار (ع) و مثالب دشمنانشان و بعضی مسایل مهمّ فقهی، اصولی و آرای آنان است. اهمّیت این کار وقتی روشن می‌شود که بدانیم بسیاری از این کتابها جدّاً کمیاب و یا منحصر به نسخه‌های خطّی آنها بوده است.

مرحوم آیت الله مرعشی، خود بیشتر این منابع را از اول تا آخر مطالعه می‌کردند، و در موارد لازم، علامتگذاری و یادداشت می‌کردند و مستقیماً عملکرد اعضای لجنه را زیر نظر داشتند و تمامی مطالب با تأیید ایشان استخراج و آماده می‌گردید.

اعضای لجنه احقاق الحق، که سالها به این کار مشغول بودند، عبارت‌اند از:

۱. مرحوم حجت الاسلام میرزا علی اکبر ایرانی؛
۲. آیت الله حاج شیخ ابوطالب تجلیل تبریزی (م ۱۳۴۵ ق)؛
۳. حجت الاسلام والمسلمین شیخ حسن باقری همدانی؛
۴. مرحوم حجت الاسلام والمسلمین حاج میرزا تقی زرگری تبریزی؛
۵. آیت الله میرزا اسماعیل رحمت خواه تبریزی؛
۶. مرحوم آیت الله حاج میرزا عبدالله شهیدی قزوینی (۱۳۴۰-۱۴۱۴ ق)؛
۷. حجت الاسلام والمسلمین حاج میرزا یدالله غروی تبریزی؛
۸. آیت الله حاج میرزا حسن غفاری نژاد تبریزی (م ۱۳۴۵ ق)؛

۹. حجت‌الاسلام والمسلمین حاج سید موسی کوکبی تبریزی؛
 ۱۰. آیت‌الله حاج سید مهدی لاجوردی قمی؛
 ۱۱. مرحوم حجت‌الاسلام والمسلمین حاج میرزا رسول مرزآبادی؛
 ۱۲. مرحوم آیت‌الله حاج میرزا باقر مرندی (م ۱۳۲۸ ق)؛
 ۱۳. آیت‌الله حاج سید عبدالحمید مرندی (م ۱۳۳۵ ق)؛
 ۱۴. مرحوم آیت‌الله حاج میرزا صادق نصیری؛
 ۱۵. مرحوم حجت‌الاسلام والمسلمین حاج میرزا احمد مولوی همدانی؛
 ۱۶. مرحوم آیت‌الله حاج شیخ قوام‌الدین وشنوه‌ای (۱۳۲۹-۱۴۱۸ ق)؛
 ۱۷. آیت‌الله سید عبداللطیف قریشی کوه کمری؛
 ۱۸. حجت‌الاسلام والمسلمین میرزا اسماعیل مردی؛
 ۱۹. حجت‌الاسلام والمسلمین شیخ علی اصغر موحدی همدانی؛
 ۲۰. حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر سید محمود مرعشی نجفی.^۱
- در اینجا تذکر این نکته ضروری می‌نماید که این اثر بزرگ و گسترده، در یک زمان و یکجا انتشار نیافته و پس از انتشار جلد‌های پیشین، همواره استدرا کهایی بر آن افزوده شده است، در نتیجه، مطالب کتاب جدا از هم و ناهمگون است، که کار را برای مراجعه کننده دشوار می‌کند و این گنجینه گرانسنگ و پرگوهر را همچنان غریب و دست‌نیافتنی می‌نماید. مثلاً کسی که می‌خواهد فضایل و مناقب امام حسین (ع) و اخبار شهادت آن حضرت را در احقاق الحق مطالعه کند، ناچار است همه کتاب را از جلد اول تا جلد ۳۳ ببیند، چرا که مطالب یادشده، در چندین جلد آورده شده است: پیشگوییهای امام علی (ع) درباره شهادت امام حسین (ع) در جلد ۸ (ص ۱۴۱-۱۵۱)، فضایل امام حسین (ع) یک بار در جلد ۱۱ (ص ۲۵۵-۶۴۸) و بار دیگر در جلد ۱۹ (ص ۳۶۱-۴۳۷) و دیگر بار در جلد ۲۷ (از اول تا آخر) و باز در جلد ۳۳ (ص ۵۶۹-۷۶۲) آورده

شده است؛ در حالی که اگر این همه، و موارد دیگری که یاد نشد، همه در یکجا آورده می‌شد، در حدود سه جلد از احقاق الحق ویژه امام حسین (ع) می‌شد، و مراجعه کننده می‌توانست، به سهولت همه را یکجا مطالعه کند.

البته این ناهمگونی را به چند طریق می‌توان جبران کرد: نخست اینکه پیش از هر کار، فهرستهای فنی و کلیدی احقاق الحق، به صورت دقیق و کارآمد تهیه گردد و انتشار یابد؛ دوم، چنان که مرسوم و متداول است، به تناسب موضوع و مفاهیم احقاق الحق، باید در کنار انتشار احقاق الحق، به انتشار ترتیب احقاق الحق، یا ترتیب ملحقات الاحقاق اقدام کرد. خوشبختانه این فهرستهای فنی در حال انجام است و به یاری خداوند در آینده منتشر خواهد شد.

حلقة احقاق الحق

حسن غفّارى

مدتی است که در منزل حضرت مستطاب استاد علامه آیه الله العظمی آقای سید شهاب الدین مرعشی نجفی - دام ظلّه الوارف - لجنه ای به نام احقاق الحق منعقد است، و در حدود شانزده نفر از فضلا و مدرسین حوزه مقدسه علمیه قم اعضای این لجنه کريمه را تشکیل می دهند.

نحوه کار و فعالیت این افراد برجسته که مستقیماً در تحت نظر معظم له به انجام وظایف محوله و نشر معاریف اسلامی اشتغال دارند، به نحوی است که ذیلاً از نظر قارئین محترم می گذرد.

عده ای از این فضلا به استخراج احادیث مأثوره از کتب اهل سنت و جماعت و ثبت و ضبط نکات دقیق علمی از جنبه های دینی و اجتماعی و اخلاقی در علوم متنوعه از حدیث و کلام و تفسیر و تاریخ و رجال و درایه و جرح و تعدیل و غیره با تعیین مدارک و صفحه و طبع و نام مؤلف و کتاب مشغول می باشند.

این عده با مراجعه به کتبی که حضرت استاد علامه در دسترسشان قرار می دهند، موارد لازمه و قابل ضبط را معین نموده و در اختیار افراد دیگری قرار می دهند که آنها را استنساخ نمایند.

موقعی که استنساخ و نگارش موارد معین و علامتگذاری شده از طرف گروه دوم تمام شد و کاتبین و نویسندگان، مطالب متنوع و معاریف اسلامی مورد نظر و معین را با خط نیکو و خوانا، البته با ذکر نام کتاب و مؤلف و سنه وفات مؤلف و تعیین محل طبع به رشته تحریر درآوردند، تحویل می دهند به عده دیگری که نوشتجات مزبور را دوباره با اصل کتاب مقابله و تصحیح نمایند.

بعد از ختام مقابله و تصحیح، عده دیگری مطالب مزبوره را چه در مناقب و فضائل اهل بیت عصمت و طهارت و چه در سائر جهات دینی و علمی، با رعایت ترتیب قدمت مؤلفین، از حیث سال وفات به حسب قرون از قرن دوم هجری تا قرن حاضر، در مورد معین از تعالیق نفیسه احقاق الحق وارد می‌نمایند.

در پایان نوبت به گروه آخری می‌رسد که نوشتجات مذکور را دوباره مرور و بعد از تصحیح ثانی و علامتگذاری مطبعی، از قبیل نقطه و دو نقطه و ویرگول و علامت استفهام و تعجب و غیره، کتاب را آماده طبع می‌نمایند.

البته عرایض فوق فهرست مختصر و فشرده‌ای از نحوه عملکرد فضیله گرامی می‌باشد که آستین همت بالا زده و در امر نشر معارف اسلامی نهایت سعی و کوشش را به عمل می‌آورند. و در اینجا لازم است که به نکات چندی اشاره شود.

الف. به طور جزم می‌توان گفت که در حدود بیشتر از دو هزار دوره از کتب اهل سنت و جماعت مراجعه شده و فهرست مرتب و مدونی که فعلاً در تحت اختیار ماست و مورد استفاده قرار می‌گیرد، مبین این معناست.

اهمیت کیفی این مسفورات و کتابهای کم‌نظیر، مشابه اهمیت کمی و بلکه بیشتر از آن است. زیرا که پاره‌ای از این کتابها جداً نایاب و یا منحصر به کتب خطی می‌باشد که با زحمات زیاد و توانفرسا و همت عالیۀ استاد در طی سالهای متمادی جمع‌آوری شده که جداً مایهٔ اعجاب و شگفتی است. مضافاً بر اینکه در این شانزده سال که ما به امر تألیف تعالیق نفیسه احقاق الحق مشغولیم، همواره شاهد وصول کتابهای نفیس و پرارچی هستیم که از ممالک مختلف اسلامی، از مصر و عراق و اردن و سوریا و لبنان و ترکیه و مراکش و تونس و الجزائر و هند و پاکستان و افغانستان، به محضر ایشان می‌رسد و غالب این کتابها در تعالیق احقاق الحق مورد استفاده قرار می‌گیرد. و آنچه بیشتر اهمیت دارد همانا عکسبرداری عده‌ای از کتب خطی نایاب در بعضی از کتابخانه‌های معتبر ایران، از قبیل کتابخانه دانشگاه تهران و کتابخانهٔ آستان قدس رضوی و همچنین کتابخانه‌های معتبر آمریکا و آلمان و فرانسه می‌باشد که الحق تهیهٔ این همه مدارک و مراجع، با این وضع و

کیفیت، بی نهایت کار حساس و دشوار می باشد.

و به طور جزم می توانم ادعا نمایم که تحصیل و جمع آوری این همه کتابهای نفیس در عصر حاضر و آینده برای دانشمندان بزرگ عالم تشیع اگر غیر ممکن هم نشود، مسلماً صعب و مشکل خواهد شد، و فضیله گرام را لازم است که از این منابع علمی - که بحمدالله و المنه در کتابخانه معظم و بی نظیر این مرد بزرگ علمی روحانی می باشد - استفاده نمایند، که البته شکرانه زحمات پیگیر و مداوم همچون شخصیت علمی مراجعه به کتب مزبور و استفاده از آنها به نفع اجتماعات بشری و ترقی و تعالی مسلمین، مخصوصاً طائفه حقه امامیه اثناعشریه می باشد.

ب. در حین مراجعه به مدارک تعالیق احقاق الحق به واقعیت مهمی برخورد نمودیم که جداً تکان دهنده و موجب حیرت و شگفتی گردید. زیرا که در غالب این مدارک مواردی که به نفع شیعه و از روایات و احادیث داله بر فضایل اهل بیت عصمت و طهارت بود، سالها پیش از طرف استاد علامتگذاری شده و در پشت صفحه اولی ثبت و ضبط گردیده است. مضافاً بر اینکه در هوامش بعضی از این کتابها و اسفار علمی، حواشی مفید و سودمندی به چشم می خورد که به قلم استاد نگارش یافته بود و البته این امر یک خصیصه استثنایی است که منحصر به ایشان بوده و می باشد.^۵

ج. اعضای لجنه کریمه با کمال رعایت امانت از مدارک و کتابهای مذکور با تعیین جلد و صفحه و محل طبع و مطبوعه ای که طبع کتاب در آن انجام یافته، احادیث مورد نیاز خود را با ذکر سند و متن وارد می نمایند و در ذکر یک حدیث از کتب متعدد راجع به سند، اگر طرق حدیث متفاوت شد، سند هر حدیثی را مستقلاً ذکر می کنند و اگر در مقداری از سند مشارکت داشته باشند، بقیه را درج می نمایند. و همچنین در ایراد متن از کتب متعدده، چنانچه قبلاً عرض شد، به حسب تقدّم زمانی متن حدیث، مؤلفی که به حسب تبعات افراد لجنه اسبق زماناً هست، ابتدائاً درج می گردد و اگر متون مدارک بعدی عین و یا مثل اولی شد، که در این صورت احاله می شود به متن اولی، و اگر به تمام معنی مغایر شد، هر دو متن نوشته می شود، و اگر در بعضی از موارد اختلاف

داشته باشند، به همان موارد اختلاف اشاره می‌گردد.

د. در فعالیت مداوم افراد لجنه شریفه در عرض این مدت مدید، خود استاد علامه شخصاً نظارت داشته و با ارائه طریق و راهنماییهای پدرانیه موجبات تشویق و ترغیب فردفرد افراد لجنه را فراهم می‌فرمایند، و اگر تمام عملکردها و نوشتجات مورد تأیید قرار گرفت و صحت و اتقان آنها از نظر معظم له تصویب گردید، در آن صورت اجازه طبع را صادر می‌نمایند.

ه. این لجنه شریفه، با این وضع و کیفیت، در حدود شانزده سال است که به این امر مهم قیام نموده و با تألیف تعالیق نفیسه کتاب مستطاب احقاق الحق، خدمت شایانی به عالم اسلام و مخصوصاً جامعه شیعه می‌نماید. و الحق می‌توان گفت کتاب مستطاب احقاق الحق با این تعالیق نفیس و پر قیمت دوره کاملی از دائرة المعارف اسلامی شیعه می‌باشد که از مدارک متقنه اهل سنت و جماعت جمع آوری و به حلیه طبع آراسته گردیده است. حقیر خود نیز افتخار شرکت و عضویت در این مجمع علمی را پیدا کرده و از بدو انعقاد آن تاکنون توفیق خدمتگزاری شامل گشته است.

در عرض این مدت مدید که ما به مطالعه و جمع آوری احادیث کتب روایی اهل سنت و جماعت - چه در مناقب و فضائل اهل بیت عصمت و طهارت و چه در سائر جهات و شئون دینی - از اول بحثهای عقاید تا آخر ابواب دیات فقه، و چه در حالات دیگران، اشتغال داریم، به مطالب سودمند و نافع برخورداریم که جداً شایان توجه و در خور اهمیت بوده و همچنین با حقایق تلخ و ناگواری روبرو شده ایم که مایه بسی تأسف و تأثر گردیده است.

از جمله مواردی که موجب نهایت خوشوقتی هر فردفرد مسلمان می‌باشد و الحق می‌توان از کرامات دودمان شریف حضرت ختمی مرتبت دانست، عبارت از احادیث بی‌شمار و روایات قابل اعتباری است که در همه آنها با صراحت تام و تمام مقام منبع و شخصیت باعظمت مولی الموحدین یعسوب الدین امیرالمؤمنین علی (ع) به انحصار تعابیر مختلف از لسان معصوم بازگو شده، به طوری که برای هر فرد ناظر و متبعی لازم می‌آید

که یقین و جزم پیدا کند بر اینکه بعد از رحلت سرور عالمیان اشرف کائنات و مفخر موجودات خاتم الانبیاء والمرسلین و حبیب اله العالمین حضرت ختمی مرتبت (ص) کسی از صحابه و مسلمین به مانند وجود نازنین علی (ع) قابلیت و لیاقت جانشینی آن حضرت و زعامت کبرای مسلمین را نداشته و شخصیت بارزه علی (ع) بود که می‌توانست آرمانهای مقدس و ملکوتی حضرت ختمی مرتبت را برای رهبری و هدایت جهان مسلمین تحقق بخشد؛ و لکن هزاران اسف که مردم جاهل و نادان به اغوای عده‌ای از صاحب‌غرضان، این مهر درخشان آسمان روحانیت و هدایت را در پس ابرهای مظلم و تاریک قرار دادند و کردند آن‌چه را که نمی‌بایستی انجام بدهند؛ و نتیجه امر آن شد که مفهوم تقوا و عدالت اجتماعی و فردی از میان مسلمین رخت بر بست و چنگالهای مخوف غفريت استبداد و اجحاف و ظلم و تعدی بر سینه‌های فرد فرد مسلمین فرورفت؛ به طوری که در زمانهای بعدی جبران این همه ضایعات برای افراد بی‌غرض و باایمان غیر ممکن گردید.

آری کتب مبسوطه برادران عزیز ما (اهل سنت و جماعت) این حقایق را برای هر فرد متبعی روشن می‌سازد. زیرا که در این کتابها مقام منبع حضرت علی (ع) و اهل بیت عصمت و طهارت و دوستان و شیعیان این خاندان شریف به نحو بارز و روشن از لسان معصوم بازگو شده است، تا جایی که غاصبین حقوق مسلم آن جناب نیز از راه اضطرار و ناچاری در موارد عدیده به حقیقت امر تصریح و یا اشاره نموده و به بطلان عمل خود اعتراف کرده‌اند که البته مایه اعجاب و تحیر است. در این کتابها از زبان به اصطلاح خلیفه ثانی این عبارت خیلی به چشم می‌خورد که وی دائماً می‌گفت: کانت بیعة ابی‌بکر فلتنة وقی الله شرها؛ بیعت مردم برای ابی‌بکر بعد از رحلت حضرت ختمی مرتبت فلتنة و فتنة ناگهانی بود که خداوند سبحان از شر آن مسلمانان را حفظ فرمود. البته مسلم است که اگر حق را به صاحبش می‌دادند و به فرمایش معصوم در این موضوع مهم اجتماعی و دینی تبعیت می‌کردند، شری نبود تا اینکه خداوند سبحان از آن حفظ فرماید؛ بلکه خیر محض بود که ضامن سعادت اجتماع مسلمین و بلکه جوامع بشری قرار

می گرفت. شرّ و فساد در میان هر قوم و ملتی در صورتی رخ می دهد و ریشه می دواند که موجبات آن فراهم گردد، و در امر خلافت و زعامت مسلمین که خیر محض جوامع مسلمین است، نهال شر در صورتی رشد می کند و خودنمایی می نماید که در این امر بزرگ حیاتی افرادی که صلاحیت این معنی را نداشته باشند، به جای افراد صلاحیت دار و با ایمان و با اراده و تقوا قرار گیرند، و در این صورت است که همچون قیادت و زعامت برای افراد آن ملت شر بوده و خداوند باید حفظ فرماید.

با این وصف - کما اینکه عرض کردیم - کتب و منشورات قوم، از صدر اول اسلام با آن شدت اهتمام و حساسیت عجیبی که در کتمان فضائل و مناقب خاندان جلیل نبوی به کار رفته، بحمدالله مملو از مناقب و فضایل اهل بیت عصمت و طهارت و مبین عظمت و برتری این دودمان شریف بر همه افراد مسلمین، از صحابه و تابعین و تابعین تابعین می باشد و برای شخص بانصاف و متدین جای شبهه باقی نمی ماند در اینکه علی (ع) و اولاد ظاهرینش برای رهبری اجتماعات مسلمین و بلکه برای تمام مردم جهان مقام اول را دارا بودند و سلب حقوق مسلم این افراد پاک و روحانی به ضرر مسلمین تمام شده است. مسلماً درک این معنا از کتب مبسوطه قوم جای بسی خوشوقتی است و دوستاناران خاندان حضرت ختمی مرتبت را مایه افتخار و بهجت و سربلندی. زیرا اینان علاوه بر ادله قطعی‌ای که از کتب معتبره خود دارند و در این امر هیچگونه تردید و شکی به خود راه نمی دهند، و لکن برای نمایاندن عظمت و حقیقت معتقدات خود از کتب مبسوطه مخالفین نیز استفاده نموده و در مقام احتجاج، با ادله خود آنان حقیقت و واقعیت امر را ثابت و مدلل می نمایند تا راه فرار و انکار از طرف را مسدود نمایند. و چنانچه به عقیده حقیر، برادران عزیز سنی ما با دیده انصاف و خالی از شوائب تعصب و عناد به این مندرجات توجه نمایند، مسلماً راه حق و جاده مستقیم را پیدا نموده و خودشان را در مقدم صفوف متشکله شیعه و دوستاناران اهل بیت عصمت و طهارت قرار خواهند داد. و اما حقایق تلخ و ناگواری که ما در ضمن مطالعات دامنه دار خود با آن روبرو شدیم و باعث بسی تأثر و تأسف گردید، به قراری است که ذیلاً از نظر قارئین محترم می گذرد.

قبلاً عرض شد که ما در عرض این مدت مدید به دو هزار دوره، و بلکه بیشتر، از کتب مبسوطه قوم، از حیث تاریخ و حدیث و تفسیر و کلام و رجال و درایه و جرح و تعدیل و غیره، مراجعه کردیم و موارد حساس آنها را یادداشت نمودیم. بعد از آنی که تمام این مطالب را در یکجا جمع نموده و به اعتبار موضوعات و عناوینش تقسیم کردیم، ملاحظه گردید که دانشمندان بزرگ و نامی قوم به علل مختلف و انگیزه‌های عدیده - که البته یک قسمت از آنها را در مطاوی مباحث کتاب ملاحظه خواهید فرمود - در مقام احتجاج به احادیث مرویه از رسول اکرم (ص) غالباً شرایطی را که در کتب رجال و درایه و جرح و تعدیل برای صحت یک خبر ذکر کرده‌اند، کنار گذاشته و در مقابل، ملاک حجیت و عدم حجیت روایات را حب و بغض اهل بیت عصمت و طهارت قرار داده‌اند. و به عبارت دیگر محدثین عالی مقام قوم، آن روایتی را که در طریق وصول آن به معصوم، یکی از روایتش از دوستان اهل بیت عصمت و طهارت بوده، از حجیت ساقط نموده و از احادیث ضعیفه و یا موضوعه قرار داده‌اند؛ و به عکس هر روایتی که در طریق ایصال آن به معصوم یکی و یا چند نفر از مبغضین و دشمنان اهل بیت اطهار واقع شده باشد، همچون روایتی را تصحیح و حجت مابین خود و خدا قرار داده‌اند. و تقریباً این رفتار ناشایست در غالب مسفورات و کتب قوم به چشم می‌خورد و هر فرد خواننده‌ای را به تحیر و تأسف و امی دارد. زیرا چنانچه قبلاً اشاره کردیم قوم با اینکه غالباً اظهار دوستی و علاقه به ساحت قدس خاندان جلیل رسول اکرم (ص) می‌نمایند و در ظاهر امر از تعظیم و تکریم آنان مضایقه نمی‌نمایند، ولیکن در مقام عمل برخلاف گفتار خود رفتار نموده و نهایت درجه ظلم و اجحاف را در حق این خاندان و دوستانشان روا می‌دارند، تا جایی که روایات وارده در فضایل آنان را به انواع وسایل، از حیث راوی و مروی، تضعیف و احادیث وارده در حق دشمنان این خاندان شریف را به هر نحو ممکن تصحیح و روایتشان را توثیق نموده‌اند. و در این عملکرد زشت فرقی نگذاشته‌اند در اینکه روایات مناقب اهل بیت به متنها درجه وثاقت و اعتبار رسیده باشند و یا اینکه روایات طایفه ثانیه به تمام معنی فاقد شرایط لازمه از حیث عدالت و تقوا و غیره

بوده باشند. و البته به طوری که قارئین محترم ملاحظه می فرمایند، این گونه عملکرد قوم داغ ننگی است بر پیشانی شریف علم حدیث و اشتباه جبران ناپذیری است در علم جرح و تعدیل.

روزی حقیر در یکی از جلسات احقاق الحق این موضوع بخصوص را با حضرت استاد علامه در میان گذاشتم و عرض کردم که اگر صلاح می دانید برای روشن شدن این حقیقت درد آلود جزواتی پخش کنیم. معظم له فرمودند که من از مدت‌ها پیش به این واقعیت تلخ اطلاع پیدا کرده بودم و خودم می خواستم کتابی در این زمینه بنگارم تا در دسترس عموم قرار داده شود، در آن هنگام توسط پست از جاوه دو کتاب به من رسید به نام العتب الجمیل علی اهل الجرح و التعدیل و رشفة الصادی فی فضائل بنی النبی الهادی، که هر دو کتاب را مؤلف محترم، العتب الجمیل، علامه فهامه سید محمد بن عقیل الحضرمی - طاب ثراه - فرستاده بود. چون این دو کتاب را مطالعه نمودم، گمشده خود را در آنها یافتم و دیدم که الحق مؤلف مزبور در کتاب مذکور حق مطلب را ادا نموده و حقایق تلخ مشارالیه را با مردم و دانشمندان اسلام در میان گذاشته است. فلذا به مصداق «الحق لمن سبق» از نیت خود منصرف و سایرین را به مطالعه آن تألیف نفیس تشویق نمودم.

خدمت استاد عرض شد که آن دو کتاب را در دسترس ما قرار دهند تا مورد مطالعه قرار گیرد؛ تقاضای ما به هدف اجابت رسید و حقیر آن دو کتاب نفیس را به دقت مورد مطالعه قرار دادم و دیدم انصافاً مؤلفین مزبورین، مخصوصاً مؤلف العتب الجمیل، در اثبات مطالب خود از قرآن و سنت به طرق صحیح علمی غایت سعی و کوشش را به عمل آورده و در این زمینه هیچگونه فروگذاری نکرده است.

گزارشی از
لجنة التحقيق احقاق الحق

سید علی رضا موسوی

احقاق الحق از برجسته‌ترین آثار کلامی شیعه امامیه است که علامه شهید قاضی نورالله شوشتری آن را تألیف نموده است. حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی - قدس سره - به لحاظ اهمیت موضوع اقدام به تشکیل «لجنة التحقيق احقاق الحق» نمود که این مهم پس از ارتحال معظم‌له به اهتمام حضرت حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر سید محمود مرعشی تداوم یافت. و اینک ۳۱ جلد از کتاب چاپ و منتشر شده و بقیه مجلدات در دست انتشار است. با سپاس از ایشان که ما را در تهیه این گزارش مدد رساندند.

انگیزه تألیف احقاق الحق

احقاق الحق و ازهاق الباطل، اثر دانشمند علوم عقلی و نقلی متکلم نابغه شیعه قاضی سید نورالله حسینی شوشتری، در واقع پاسخ به ردّ ابطال الباطل اثر قاضی فضل بن روز بهان است که بر کتاب نهج‌الحق علامه حلی نگاشته است.

علامه حلی (۶۴۸ - ۷۲۶ ه. ق) کتاب نهج‌الحق را بنا به درخواست سلطان غیاث‌الدین الجاتیو محمد خدابنده در اثبات حقانیت مذهب شیعه امامیه و خلافت بلافضل امیرالمؤمنین علی (ع) نگاشت.^۱

البته مدرس تبریزی گوید: «علامه کتاب فوق را در مناظره‌ای که بین او و سید موصلی در دربار سلطان محمد خدابنده واقع شده، نگاشته است».^۲

۱. دایرة المعارف تنبیح، ج ۱، ص ۵۰۷.

۲. روزی سلطان محمد خدابنده از روی غضب زن خود را سه طلاقه نمود، لیکن بعد از آن پشیمان شد.

گرایش سلطان محمد خدابنده به تشیع موجب شد تا در قرن هشتم مدرسه سیاری تأسیس شود و علامه به همراه اردوی همایونی به تدریس علوم و معارف الهی پردازد. این مدرسه شامل حجره‌های کرباسی بود و از چند استاد بهره‌مند می‌شد.

علاوه بر این در تمامی بلاد به نام دوازده امام علیهم السلام خطبه خوانده و سکه زده شد. و همین امر رغبت مردم را به فرهنگ تشیع بیشتر نمود و علامه با نگارش کتابهایی چون الفین و منهاج الکرامه فی الامامة به ترویج مذهب جعفری همت گمارد. در مجمع‌البحرین نقل است که پانصد نسخه از مصنفات علامه را دیده‌اند که در علوم فقه، اصول، حدیث، کلام و... بوده است. برخی از مهمترین آثار علامه حلی در علم کلام به قرار زیر است:

- الابحاث المفیده فی تحصیل العقیده.

- ابطال الجبر.

- اثبات الرجعه.

- الاربعون مسألة فی اصول الدین.

- استقصاء البحث و النظر فی مسائل القضاء و القدر.

- الاسرار (مباحث امامت).

- الاسرار الخفية فی العلوم العقلية من الحکمة و الکلامية و المنطقية.

- الالفین.

- انوار الملکوت فی شرح الیاقوت.

- تعلیم التام فی الحکمة و الکلام.

- الجبر و الاختیار.

→ تمامی علمای مذاهب اربعه به عدم امکان رجوع زوجیت بدون محلل حکم نمودند. یکی از وزرا گفت در حله عالمی است که این طلاق را باطل می‌داند. پس نامه‌ای به علامه نوشته و کسی را به احضار وی برگماشت. علامه حلی پس از حضور در مجلس و مناظره با عالمان اهل سنت، حقانیت نظر شیعه را به اثبات رساند و سلطان محمد خدابنده که سابقاً «الجایتو» نام داشت تشیع را برگزید. ریحانة الادب، ج ۴، ص

- جواب السؤال عن حکمة النسخ فی الاحکام الالهیه. (در جواب سؤال سلطان محمد خدابنده)

- جواهر المطالب فی فضائل امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام.
- خلق الاعمال.

- کشف المراد فی شرح تجرید الاعتقاد.

- مقصد الواصلین.

- منهاج الیقین فی اصول الدین.

- منتهی الوصول الی علمی و الکلام و الاصول.

- منهاج الاستقامة^۱.

- باب حادی عشر.

- منهاج الهدایة و معراج الدرایة فی علم الکلام.

- نظم البراهین فی اصول الدین.

- النکت البدیعة فی تحریر الذریعة فی اصول الدین.

- نهاية المرام فی علم الکلام.

- منهاج الکرامة فی الامامه.

- نهج الحق و کشف الصدق.

- نهج المسترشدين فی اصول الدین.

- واجب الاعتقاد.

بدین ترتیب علامه حلی با تألیف آثار کلامی و تربیت شاگردان برجسته، نهضتی کلامی در قرن هشتم هجری برپا نمود که آثار آن تا قرون بعد نیز ادامه داشت.^۲ همین امر موجب شد تا برخی از علمای اهل سنت کتابهایی در رد آثار کلامی شیعه بنگارند که

۱. ابن تیمیه در رد آن چند جلد کتاب نوشته است. ریحانة الادب، ج ۳، ص ۱۷۷.

۲. هم اکنون پس از گذشت چندین قرن کتاب وزین او کشف المراد فی شرح تجرید الاعتقاد از کتب درسی حوزه‌های علمیه شیعه محسوب می‌شود.

نهج الحق علامه حلی یکی از آثار مورد هجوم آنهاست.

قاضی نورالله شوشتری که از بزرگان علم کلام عصر صفوی است و در نشر فرهنگ علوی از برجسته ترین دانشمندان شیعه امامیه به حساب می آید، با تألیفات عدیده خود در علم کلام حقانیت مذهب شیعه را به اثبات می رساند و گاهی این تألیفات نقد و بررسی کتب اهل سنت است. وی که برای نشر فرهنگ تشیع به هندوستان مهاجرت کرده بود، با مشاهده کتاب ابطال الباطل فضل بن روزبهان به نقد و بررسی آن همت گمارد. بدینسان کتاب احقاق الحق و ازهاق الباطل بوجود آمد.

مؤلف احقاق الحق نخست عین گفتار علامه حلی را با عبارت «قال المصنف رفع الله درجته» آورده، سپس به گفته روزبهان اشاره نموده، آنگاه به داوری نشسته و نظر خود را با عبارت «اقوال» یاد آور شده است.

کتاب احقاق الحق در سال ۱۰۱۴ ه. ق به اتمام رسیده که در واقع پنج سال پیش از شهادت مؤلف است.

بنیاد «لجنة التحقيق احقاق الحق»

احقاق الحق در سال ۱۲۷۳ ه. ق در ایران به طریقه سنگی چاپ و منتشر شد و بیش از آن به جهت اهمیت موضوع بارها استنساخ شده و در اقصی نقاط جهان پخش شد که با تأسیس «لجنة التحقيق احقاق الحق» از سوی حضرت آیت الله مرعشی نجفی قدس سره در سال ۱۳۷۷ ه. ق برابر ۱۳۳۶ ه. ش چاپ و نشر کتاب با حروف سربی آغاز شد.

هر چند تاریخ چاپ و نشر جلد اول کتاب در شناسنامه آن درج نشده، لیکن تاریخ اتمام مقدمه محققان حضرت آیت الله مرعشی تحت عنوان اللالی المنتظمة و الدر الثمینة بر کتاب احقاق الحق ما را به این نکته هدایت می کند که این گروه تحقیقاتی سابقه ای چهل ساله دارد. ایشان در پایان مقدمه می فرمایند:

«... وقد تمّ التألیف فی منتصف شهر محرم الحرام ۱۳۷۷ بیلدة قم المشرفة حرم الأئمة علیهم

السلام و عش آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم»^۱.

این گروه علمی نخست در منزل معظم له مستقر بود. پس از تأسیس کتابخانه به آنجا انتقال یافت.

با توجه به این نکته که حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی خود از کتابشناسان بزرگ جهان اسلام به شمار می رفتند و قبل از تأسیس لجنة التحقیق در موضوع مورد نظر که احیای احادیث نبوی در فضایل اهل بیت عصمت و طهارت است، حدود دو هزار و سیصد و پنجاه عنوان کتاب از منابع تحقیقی را فراهم آورده بودند که در طی پژوهش عناوین منابع بالغ بر پنج هزار کتاب حدیث، تاریخ، رجال، درایه، تفسیر، کلام و... شد. منابع پژوهشی از ممالک مختلف اسلامی چون مصر، عراق، اردن، سوریه، پاکستان، یمن، لبنان، ترکیه، مراکش، تونس، الجزایر، هند و افغانستان تهیه می شد که البته در برخی از موارد به جهت عدم دسترسی به اصل کتاب، از کتب معتبر و لازم موجود در کتابخانه دانشگاه تهران و آستان قدس رضوی و همچنین کتابخانه های معتبر آمریکا و اروپا عکسبرداری شد که مستلزم دقت، وقت و هزینه بود.

اهتمام ویژه بنیانگذار لجنة التحقیق به کتاب و میراث فرهنگی موجب شد که هم، کار تحقیق احقاق الحق و تعلیقات آن به صورت تخصصی و فنی صورت گیرد و اثری بدیع در تاریخ تشیع پدید آید و هم کتابخانه ایشان به صورت کتابخانه ای تخصصی علوم اسلامی سامان پذیرد.

لجنة التحقیق در آغاز پیگیر دو امر بود:

نخست: تصحیح احقاق الحق و چاپ و نشر متن منقحی از آن.

دوم: تحقیق کتب اهل سنت و تهیه و تدوین تعلیقات لازم بر کتاب.

برای مرحله نخست کتاب احقاق الحق براساس نسخ خطی و چاپی زیر مورد استفاده

قرار گرفت:

۱. نسخه چاپ تهران، به خط میرزا ابی القاسم خوانساری، ۱۲۷۳ ه. ق.
 ۲. نسخه چاپی ناقص قاهره که در سال ۱۳۲۶ در مطبعة السعادة به اهتمام علامه مرحوم شیخ حسن دخیل نجفی منتشر شده است.
 ۳. نسخه خطی موجود در کتابخانه آیت الله مرعشی که تاریخ کتابت آن ۱۲۳۶ ق به خط شیخ عبدعلی بن معصوم شیرازی است.
 ۴. نسخه خطی موجود در کتابخانه مرحوم حضرت آیت الله شیخ عبدالرحیم ربانی شیرازی که می گویند از کتب کتابخانه علامه مولی محمد تقی مجلسی است.
 ۵. نسخه خطی که عالم جلیل القدر سید محمد سلیمی کاشانی از کاشان به لجنة التحقیق ارسال داشته اند. تاریخ کتابت نسخه «اواخر العشر الثانی من الشهر العاشر من السنة السادسة من العشر التاسع من المائة الحادی عشر بخط المولی محمدعلی الابهريجی الاصفهانی ابن المولی محمد مؤمن».
 ۶. نسخه خطی متعلق به کتابخانه مرحوم علامه میرزا محمدعلی مدرس خیابانی تبریزی، مؤلف ریحانة الادب که زمان کتابت آن به عصر مؤلف نزدیک است.
 ۷. نسخه خطی موجود در کتابخانه حضرت آیت الله سید احمد حسینی زنجانی که تاریخ کتابت آن سال ۱۱۲۹ ه. ق به خط مولی محمد زکی بن محمد سلیم بازرجانی تفرشی است. در چاپ کتاب از جلد اول تا جلد سوم متن احقاق الحق با تعلیقات همراه است و از جلد چهارم به بعد، که تا کنون ۳۳ جلد رسیده است، تعلیقات و ملحقات احقاق الحق است. انگیزه عدم چاپ متن احقاق الحق پس از سه جلد نخست این بوده است که، چون متن احقاق الحق به فضایل اهل بیت عصمت و طهارت - علیهم السلام - رسیده است ملحقات، که در واقع مستدرک و تکمله ای بر این قسم از کتاب است، به صورتی گسترده مطرح شده است. البته پس از تعلیقات این بخش لازم است متن احقاق الحق تصحیح و به بقیه مجلدات افزوده گردد.
- اسامی اعضای لجنة التحقیق که از آغاز تا جلد نوزدهم همکاری می کردند به قرار زیر است:

۱. حضرت آیت الله ابوطالب تجلیل.
۲. مرحوم حضرت آیت الله عبدالله شهیدی.
۳. مرحوم حجت الاسلام آقای علی اکبر ایرانی.
۴. حجت الاسلام والمسلمین شیخ حسن باقری همدانی.
۵. مرحوم حجت الاسلام والمسلمین میرزا تقی زرگری تبریزی.
۶. حضرت آیت الله اسماعیل رحمت خواه.
۷. حضرت حجت الاسلام والمسلمین یدالله غروی.
۸. حضرت آیت الله حسن غفاری نژاد.
۹. حضرت حجت الاسلام والمسلمین سید موسی کوکبی.
۱۰. حضرت آیت الله سید مهدی لاجوردی.
۱۱. مرحوم حجت الاسلام والمسلمین میرزا رسول مرزآبادی.
۱۲. مرحوم آیت الله محمدباقر مرندی.
۱۳. حضرت آیت الله سید حمید مرندی.
۱۴. مرحوم حجت الاسلام والمسلمین احمد مولوی همدانی.
۱۵. مرحوم آیت الله صادق نصیری.
۱۶. حضرت آیت الله قوام الدین و شنوی.
۱۷. اینجانب سید محمود مرعشی فرزند ارشد و وصی مرحوم آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره).

از جلد بیستم تا جلد ۳۵ اعضای لجنة التحقيق عبارتند از:

۱. حضرت آیت الله سید عبداللطیف قرشی کوه کمری.
 ۲. حضرت حجت الاسلام والمسلمین شیخ اسماعیل مردی.
 ۳. حضرت حجت الاسلام والمسلمین شیخ علی اصغر موحدی همدانی.
- لازم به ذکر است که تا کنون ۳۱ جلد از کتاب به چاپ رسیده و دو جلد ۳۲ و ۳۳ مراحل چاپ و نشر را طی می کنند. دو جلد بعدی نیز فهرستهای فنی مجموعه را برعهده خواهد

داشت و در آن فهرست آیات، احادیث، کتب و... خواهد آمد.

امور اجرایی احقاق الحق و ملحقات آن که در واقع دایرةالمعارف کلامی شیعه محسوب می‌گردد، به اهتمام جناب حجت الاسلام والمسلمین سید محمود مرعشی صورت گرفته و می‌گیرد و علاوه بر چاپ کتاب در قم، ۲۴ جلد از این اثر نفیس از سوی دارالکتاب الاسلامی در بیروت به زیور طبع آراسته گردیده و به کشورهای اسلامی ارسال شده است و بقیه مجلدات آن نیز از سوی مؤسسه فوق به چاپ سپرده خواهد شد. از آنجایی که منابع پژوهشی و تحقیقی به مرور ایام تهیه شد، فضایل هر یک از ائمه معصومین - علیهم السلام - در جلدهای مختلف کتاب ذکر گردید. در نظر است پس از تکمیل اثر، فصول جداگانه هر یک از ائمه شیعه - علیهم السلام - در جلد ویژه‌ای قرار گیرد. که البته این نقیصه با تدوین فهرست قابل جبران است.

از نکات ارزنده‌ای که می‌توان به آن اشاره کرد، این است که علامه شهید قاضی نورالله شوشتری و حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به این مسأله توجه داشتند که تدوین فضائل اهل بیت عصمت - علیهم السلام - بر اساس کتب اهل سنت، عامل وحدت بین فریقین خواهد بود. و در حقیقت مؤلفین کتبی که کتابهای آنها مورد استفاده واقع شده، رایت اخوت و وحدت اسلامی را از آغاز اسلام تا امروز افراشته نگاهداشته‌اند، هر چند بدخواهان با ساز تفرقه در صدد ایجاد اختلاف بین فریقین بوده‌اند و به قول علامه شهید قاضی نورالله شوشتری:

«بر مانده عشق اگر روزه گشایی همدار که صد گونه بلا حاضر اوست».

- به پاس تلاش چهل ساله در سیزدهمین دوره معرفی کتاب سال، ملحقات الاحقاق به عنوان کتاب سال شناخته شد.

آیت الله العظمیٰ مرعشی
در کتاب الذریعه

الذریعة الی تصانیف الشیعة، از مهم ترین آثار شیخ آقا بزرگ تهرانی (۱۲۹۳ - ۱۳۸۹) است و بی تردید، مفصل ترین و ارزنده ترین کتابشناسی در جهان اسلام. این کتاب شامل ۲۶ جلد و جلد نهم آن نیز چهار بخش است و در آن بیش از پنجاه و پنج هزار اثر شیعه معرفی شده است.

آنچه در پی می آید، شامل برخی از مواردی است که در کتاب الذریعة از حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی یاد شده است. یادکرد از ایشان در الذریعة به چند گونه است: یا کتابی از ایشان معرفی شده است، یا گفته شده نسخه ای در نزد ایشان است، یا افاضات شفاهی ایشان به شیخ آقا بزرگ تهرانی در باره کتابی آمده است، یا توضیحات کتبی ایشان به مؤلف الذریعة آورده شده است، و نظایر اینها.

گفتنی است نخستین بار که از آیت الله العظمی مرعشی در الذریعة یاد شده، در جلد اول آن است و آخرین بار در جلد آخر (جلد ۲۶). آنچه اینک می خوانیم شامل برخی از این موارد و مشخصات آن چنین است: ج ۱، ص ۱۶۸ و ۵۳۵ - ۵۳۶؛ ج ۴، ص ۴۴ و ۷۳؛ ج ۶، ص ۲۲۳ و ۳۷۸؛ ج ۷، ص ۱۰۸ - ۱۰۹؛ ج ۸، ص ۱۹؛ ج ۱۰، ص ۲۵؛ ج ۱۱، ص ۹۶؛ ج ۱۲، ص ۹ و ۴۵ و ۱۴۰؛ ج ۱۳، ص ۶۷-۶۸ و ۲۲۵ و ۳۶۳؛ ج ۱۴، ص ۱۳ و ۱۹ و ۳۱ و ۳۲ و ۶۷-۶۸ و ۷۶-۷۷ و ۸۲ و ۱۰۵-۱۰۶؛ ج ۱۵، ص ۸۷؛ ج ۱۶، ص ۱۱۱؛ ج ۱۸، ص ۲۶۴ و ۳۵۵؛ ج ۲۰، ص ۲۰ و ۱۲۲ و ۳۱۷؛ ج ۲۱، ص ۴۳ و ۷۱؛ ج ۲۲، ص ۸۶؛ ج ۲۴، ص ۱۲-۱۳ و ۱۳۳-۱۳۴ و ۲۷۲-۲۷۳ و ۳۸۵؛ ج ۲۵، ص ۱۲۶ و ۱۸۷ و ۱۹۳ و ۳۰۰؛ ج ۲۶، ۲۰ و ۲۱ و ۲۴ و ۳۲ و ۴۱ و ۴۴ و ۵۵-۵۶ و ۵۸ و ۸۳ و ۸۵ و ۸۷-۸۸ و ۹۱ و ۹۴ و ۹۷

۱۰۱ و ۱۲۹ و ۱۳۶ و ۱۴۸ و ۲۲۸ و ۲۳۲ و ۲۴۲ و ۲۵۹ و ۲۶۶ و ۲۶۸ و ۲۸۲ و ۲۸۳ و ۲۸۴ و ۲۸۵ و ۲۸۶ و ۲۸۸ و ۲۹۲ و ۲۹۷.

چنانکه گذشت، آنچه بعد از این می‌آید فقط شامل برخی از مواردی است که در الذریعه از حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی یاد شده است. به دست دادن همه یادکردها در این مجال ممکن نیست و به دهها صفحه می‌رسد. این موارد برای نشان دادن آن است که هر جا نامی از کتاب و نسخه مخطوط است، نیز نامی از آن مرجع فرهنگیان است.

(۱)

إجازة شاه الدين حسن الحساب للعبة الشريفة الرضوية لتلميذه نورالدين محمد مختصرة كتبها له على ظهر بعض الاربعينيات تاريخها السابع والعشرون من ربيع الأول سنة ۹۹۰، و النسخة عند آقا نجفي التبريزي.

(۲)

الأزهار اللطيفة في شرح مفردات الصحيفة، و يقال له أزهار الرياض أيضاً كما مرّ، للسيد محمدرضا بن الحسن الحسيني الأعرجي الحلبي. رأسته في بقايا مكتبة العلامة الشيخ عبدالحسين الطهراني بكر بلاء، و عند العلامة السيد آقا نجفي التبريزي نزيل قم.

(۳)

تذكرة القبور للسيد شهاب الدين بن السيد محمود بن السيد علي الحسيني المرعشي التبريزي نزيل قم المعروف بأقا نجفي، لانه ولد بها في ۲۰ صفر ۱۳۱۸. ألفه ۱۳۵۰ بعد اقامته في اصفهان ثلاثة أشهر يتفحص فيها عن أحوال العلماء و الادباء و الشعراء و العرفاء المدفونين بمقابرهما من تحت فولاد، و آب بخشان، و طوقچی، و چولمان، و دارالبطيخ، و غيرها مستقصياً مستدرکاً من فات الجزی المذكور فی تذکرته.

(۴)

ترجمة آداب المتعلمين للسيد على الطيب بن محمد بن ابراهيم الحسيني المرعشي التبريزي المتوفى ۱۳۱۶. يوجد بخطه عند حفيده السيد شهاب الدين بقم.

(۵)

الحاشية عليه [اي على منتهى المقال فى علم الرجال] للسيد شرف الدين على بن محمد المرعشى التبريزى المذكور فى ص ۱۳۵. المتوفى ۱۳۱۶، ذكرها حفيده السيد شهاب الدين نزىل قم.

(۶)

حديث الكساء مختصر فارسى فى بيان سند حديث الكساء المشهور و حديث سلسلة الذهب، ألفه السيد شهاب الدين الحسينى التبريزى المعاصر نزىل قم و قد طبع فى ۱۳۵۶.

(۷)

الحواشى على كتب كثيرة للسيد على بن السيد محمد بن عبدالفتاح المرعشى التبريزى الطيب المتوفى ۱۳۱۶. قال السيد شهاب الدين فى ترجمته و له تعاليق على الجواهر و الرياض و الفرائد و المتاجر و كليات القانون و شرح النفسى و الرجال الكبير و غيرها.

(۸)

حواشى المجدى فى الأنساب. و قد ذكرنا حواشيه فى ج ۶، ص ۱۹۱، و هذه للسيد عبدالفتاح بن ضياء الدين محمد المرعشى، أحد اجداد السيد شهاب الدين لأنه ذكره حفيده هذا.

(۹)

داد و ستد فى مسائل البيع على طبق الروايات بالفارسية، ألفه السيد على بن محمد

المرعشی المعروف بسید الحکماء، المتوفی ١٣١٦. ذکر حفيده السيد شهاب الدين ابن محمود ابن المؤلف أنه موجود عنده.

(١٠)

ذرية المصطفى للسيد على بن محمد المرعشي التبريزي المتوفى ١٣١٦، مؤلف قانون العلاج وغيره. قال حفيده السيد شهاب الدين بن محمود بن المؤلف أنه فارسي في انهاء سلسلة نسب أجداده الى الحسين الاصغر و تراجم بعض اعيانهم.

(١١)

رسالة في أعمال السنة للميرزا يوسف بن عبدالفتاح الطباطبائي التبريزي، المتوفى ١٢٤٢، تلميذ الوحيد و بحر العلوم. ذكره السيد شهاب الدين المرعشي و قال انه من اجدادى من طرف الامهات.

(١٢)

زاد المسافرين في دواء الامراض البدنية و دعائها. للسيد على بن السيد محمد مولوى بن السيد ابراهيم الحسينى المرعشى التبريزى المولود ١٢٥٢ و المتوفى ١٣١٦ طبع بطهران، و فى اوله مدح ناصر الدين شاه و المؤلف مترجم فى دانشمندان آذربايجان مع تاريخى الولادة و الوفاة كذلك، لكن بعنوان الآقا سيد على الطيب التبريزى، و قال هو من السادة الموسويين المقيمين فى تبريز. و يظهر من بعض المدارك عند اولاده أن جد هم خليفه سلطان وزير الشاه عباس الصفوى من احفاد المير قوام الدين الحاكم فى مازندران فى ٨٩٨ اقول على هذا فهو مرعشى حسينى، و هو والد السيد محمود التبريزى المتوفى متردياً من السطح فى النجف ١٣٣٨ كما ذكره ولده السيد شهاب الدين المدعو بأقا نجفى نزيل قم. و قد ترجم المؤلف فى الريحانة، ج ٢، ص ٢٥٥ مفصلاً نقلاً عن كتابة هذا الحفيد مع ايراد فهرس تصانيفه البالغة الى ثلاثين و مطبوعاتها الثلاثة المذكورة فى

دانشمندان و منها زاد المسافرين.

(۱۳)

الزكامة رسالة فارسية في الزكام و أقسامه و علاجه، للسيد ميرعلى بن محمد الحسيني المرعشي التبريزي المعروف بسيد الاطباء المتوفى ۱۳۱۶. ألفه باسم الحاج الميرزا جواد آقا المجتهد التبريزي. توجد بخطه عند حفيده السيد شهاب الدين كما كتبه الينا من قم.

(۱۴)

سبيل النجاة للسيد شهاب الدين التبريزي المرعشي النجفي. طبع ۱۳۷۴ بقم في ۲۵۹ ص.

(۱۵)

شرح أدعية السر للشيخ رضي الدين محمد بن بهاء الدين محمد بن المولى حسن علي بن المولى عبدالله التستري الإصفهاني، ألفه لمريم بيگم من بنات السلاطين الصفوية. رآه السيد شهاب الدين المرعشي كما كتبه الينا، قال و أوله: ستايش معرى از آلايش الخ.

(۱۶)

شرح دعاء الصباح للسيد قطب الدين محمد الحسيني التبريزي الشيرازي الشهير بالسيد محمد القطب جد السادة الذهبية بشيراز و المتوفى في ۱۸ شعبان سنة ۱۱۷۳. و قد رأيت الشرح عند الآغا نجفي المرعشي، أو ان شبابه في النجف.

(۱۷)

شرح ضوابط الأصول للسيد علي بن محمد المرعشي التبريزي المتوفى سنة ۱۳۱۶ هـ. ذكره حفيده السيد شهاب الدين و أنه في عدة مجلدات.

(١٨)

شرح قصيدة الفرزدق فی مدح علی بن الحسین علیهما السلام. توجد نسخة منه عند آقا نجفی المرعشی كما كتبه الينا. قال أوله «ان اولی ما یصرف الیه البعید من الهمم و ینتهی لده الفرص و تغتم.»

(١٩)

شرح قواعد الاحکام للشیخ عبدالحسین بن المولی علی بن محمد البرغانی، مجلد الصلاة منه أوله: «المقصد الرابع فی البحث عن أحكام التوابع» و آخره «قد فرغت من تسویده یوم الجمعة ٢٦ حجة ١٢٦٦» عند السيد شهاب الدین المرعشی كما كتبه الينا.

(٢٠)

شرح الکبری فارسیاً، أوله: «الحمد لله الذی خلق السماوات و الارض، و الصلاة و السلام علی سیدنا محمد و آله الطاهرين، اما بعد بدان که آدمی راقوتی است دراکه...» و الشرح مزجی أوله: «بدان که آدمی مرکب است از روح و بدن و حکماء اختلاف کرده اند در معنی روح...» و النسخة عند السيد شهاب الدین المرعشی كما كتبه الينا.

(٢١)

شرح الکبری فارسیاً للسید أبی البقاء بن عبدالباقی الحسینی، قال السيد شهاب الدین المرعشی: ینظر من أثناءه تشیع الشارح.

(٢٢)

شرح مشیخة شیخ الطائفة والشیخ صدوق للشیخ الشریف علی بن الحسن. یوجد فی آخر نسخة من الفقیة عند السيد شهاب الدین المرعشی التبریزی بقم (ایران)، تاریخ کتابة النسخة سنة ١١١٠، كما كتبه الينا و ذکرناه فی مصفی المقال، فی ص ٢٧٤.

(۲۳)

شرح مفاتیح الشرائع للمولی محمدرضا ابن المولی محمد مؤمن القمی خادم حرم السيدة فاطمة المعصومة علیها السلام بقم. أوله: الحمد لله الذي أكمل لنا الدين كما هو به حقيق و أتم علينا نعمه كما ينبغي و يليق... بدأ أولاً بمقدمة طويلة في اصول الفقه يخرج في مجلد نظير المعالم. و هو موجود عند السيد شهاب الدين مرعشي التبريزي بقم مع بعض تصانيفه الاخرى مثل عدة الطالب في كشف الآيات، و الحاشية على كتاب التوحيد من الوافي بخط المؤلف كما كتبه الينا.

(۲۴)

شرح مفردات الصحيفة السجادية لبعض الأصحاب، ذكر السيد شهاب الدين المرعشي التبريزي فيما كتبه الينا من قم: انه عنده و هو ناقص الاول و ينتهي الى الدعاء الرابع و الخمسين. و ينقل فيه عن شرح المولى محمد تقى المجلسي و رمزه م ح ق.

(۲۵)

شرح نصاب الصبيان لعبد الصمد بن كمال بن أمير الحاج كتبه لولد استاذه ضياء الدين محمد بن كمال الدين سلطان محمد الاسترابادي، أوله: حمد بي غايت و ثنای بي نهايت سخن آفرینی راست كه... يوجد عند السيد آقا نجفی المرعشي السيد شهاب الدين نزيل قم كما كتبه الينا.

(۲۶)

الصلوات و التحيات لعلم الهدى ابن المحقق الفيض. جمع فيه الصلوات المأثورة في الاحاديث على اهل البيت (ع) و التحيات التي أنشأها العلماء لهم مثل دوازده امام الخواجه الطوسي، و ما أنشأه نفسه من الصلوات. و النسخة عند السيد شهاب الدين المرعشي.

(٢٧)

الفتحية في ترجمة السيد الميرابي الفتح العرشاهي، لابي المعالي السيد شهاب الدين محمد حسين بن محمود الحسيني التبريزي المشهور بأقا نجفي، طبع بتبريز في ١٢ ص.

(٢٨)

لالى المنتظمة والدرر الثمينة للسيد أبوالمعالي السيد شهاب الدين محمد حسين بن محمود الحسيني، المشهور بأقا نجفي نزيل قم، المولود في ١٣١٨. ومزله الفتحية (١٦)، (١١١) ويأتي له منية الرجال في شرح نجة المقال. طبع بطهران في ٢١١ ص.

(٢٩)

لمعة النور والضياء في ترجمة السيد أبي الرضا وهو فضل الله ابن علي الراوندي الحسيني، المتوفى ٥٣١، للسيد شهاب الدين المعروف بأقا نجفي، المذكور في ١٨، ٢٦٤. طبع بنفقة فخر الدين النصيري بطهران ١٣٤٣ ش، مع مجموعة نماذج من خطوط العلماء المخزونة في مكتبة فخر الدين المذكور. ومقالة حول «المناجات الإلهية» المطبوعة بقلم السيد محمد المشكاة البيرجندي استاذ جامعة طهران.

(٣٠)

مجمع الاوصاف للميرزا نجفعلی خان التبريزي، هاجر في ١٢٧٣ إلى اسلامبول ونسخة منه مخطوطة كانت عند السيد شهاب الدين المرعشي التبريزي بقم.

(٣١)

محاسبة النفس في السير والسلوك والاخلاق للسيد علي بن السيد علاء الدين بن السيد محمد المرعشي المولود ١٠٢٩ و المتوفى ١٠٨٥. ينتهي إليه نسب السيد شهاب الدين المرعشي التبريزي نزيل قم بسبعة بطون وهذا ثامنهم، كما كتبه إلينا فإنه

شهاب الدین بن محمود بن علی بن محمد بن عبدالفتاح بن محمد بن صادق بن طاهر بن علی المذكور.

(۳۲)

المزار لآقا جمال الخوانساری، عند آقا نجفی التبریزی بقم.

(۳۳)

المشجرات أو مشجرات آل الرسول فی انساب العلویین فی مجلّدات، للسید شهاب الدین بن محمود بن علیّ الحسینی المرعشی التبریزی المعاصر بقم. ینقل عنه فی سایر تألیفاتہ، و ذکر أنه أخرج فیہ لكلّ حمولة و فصیل شجرة خاصة، و قال أن فیہ انساب بنی الحسن و بنی الحسین باليمن و مصر و بلاد الشام و الحجاز و العراق و ایران و الهند، و ذکر أنه بلغ بیوتات العلویین فی ایران حتی الیوم إلى ما یقرب من أربعمئة بیت. صرح بجمیع ذلك و ذکره فی فهرس تصانیفه الینا.

(۳۴)

مشیخة الاستبصار و التهذیب و من لا یحضره الفقیه، للمولی الشریف علی بن الحسن ساکن الروضة الرضویة. و النسخة فی النجف عند السید آقا نجفی التبریزی.

(۳۵)

مقدمة الصحیفة ترجمة لما كتبها المشکاة و المترجم هو السید صدرالدین البلاغی اخوالسید عبدالحجة البلاغی الصوفی، و له برهان قرآن، قصص قرآن، ترجمة الصحیفة، کلها مطبوعات كما طبع مع الأخيرة ترجمة المقدمّة و ترجمة بعض ما انشأها شیخ اجازته السید شهاب الدین المرعشی تکملة لمقالة المشکاة.

(٣٦)

الناسخ والمنسوخ لعلى بن شهاب الدين الحسينى العلوي الهمداني، موجودة عند آقا نجفى بن السيد محمود التبريزى في النجف و اليوم السيد شهاب الدين بقم.

(٣٧)

كتاب النسب لمحمود بن علي بن محمد، من أولاد سلطان العلماء علاء الدين حسين الحسينى التبريزى الموسوى المتوفى بالنجف ١٣ صفر ١٣٣٨. وهو والد السيد شهاب الدين آقا نجفى المرعشى. و النسخة موجودة عند ولده السيد شهاب الدين بقم، حيث انتقل من النجف إلى قم و بعث إلينا بفهرس مخطوطاته. و ذكر مكتبته في آخر ذ ٧، ٢٩٢. مر بعنوان الأنساب في ذ ٢، ٣٧٥.

(٣٨)

نقد الاصول في تلخيص الفصول في المنطق لمحمد بن حسين المدعو يوسف الطهرانى. و النسخة عند آقا نجفى التبريزى بالنجف، السيد شهاب الدين بقم.

(٣٩)

نور الهداية في الامامة لجلال الدين الدوانى، طبع بايران ١٣١١ في ذيل الخصائص لابن بطريق ← ٧ الرقم ٩٠٧، و ثانياً في آخر شرح زندگانى جلال الدين دوانى. و هذا الكتاب تأليف الشيخ على الدوانى، طبع بقم ١٣٧٥، فى ١٩٦ ص، مع تفاريظ لشريعتمدار و الزنجانى و السيد شهاب الدين المرعشى و الطباطبائى.

(٤٠)

وفيات الفضلاء للسيد شهاب الدين بن محمود بن على الحسينى المرعشى التبريزى المعروف بآقا النجفى نزيل قم. ذكر لى أنه كتاب ضخيم مع أنه لم يكن بصدر الاستقصاء و إنما ذكر كل من اتفق ان أطلع عيله.

(۴۱)

الهدایة فی شرح الکفایة مرّت الکفایة الخراسانیة و شروحها فی ۱۸، ۸۸، ۱۴، ۳۳. و هذا الشرح للسید شهاب الدین بن محمود بن علی المرعشی قم و: ۷۲۵. مجلده الأول فی مباحث الوضع الی مقدمة الواجب، فرغ منه ۱۳۴۲، و الثانی من الضد الی المجمع و المیین. فرغ منه ۱۳۴۶ كما كتبه الی فی فهرسه.

(۴۲)

هدایة المسترشدين فارسی فی الامامة لملا لطف الله بن کمال الدین حسین بن لطف الله التمیجانی الکیلانی من علماء عصر الصفویة و المترجم فی باب اللام من ریاض العلماء. ألفه لامام وردی خان مرتباً علی مقدمة و ثلاثة أبواب و خاتمة، و النسخة موجودة عند آقا نجفی التبریزی بالنجف و هو السید شهاب الدین بقم.

(۴۳)

الرسالة الیوسفیة، رسالة فی أصول العقائد و أعمال الصلاة. و جیزة لجمال الدین أبی علی ماجد بن هاشم بن علی بن مرتضا الحسینی الجد حفصی البحرانی.... نسخة أخرى موجودة بتبریز عند آقا نجفی التبریزی و هی بخط المولی خمیس بن عامر الجزائری، كتبها ۱۰۴۱.

(۴۴)

آداب بندگی فارسی فی أحكام الصلاة الواجبة والمستحبة و أحكامها، ألف بأمر السلطان فتحعلی شاه القاجار. و النسخة بخط المولی محمد علی الهزار جریبی، كتبها فی مدرسة المیرزا جعفر بالمشهد الرضوی سنة ۱۲۵۳ عند السید شهاب الدین التبریزی النجفی فی قم.

(٤٥)

آيينه شاهي فارسي في العرفان، للمولى محمد امين بن محمد شريف الاسترآبادي
الاخباري المتوفى بمكة سنة ١٠٣٣، ألفه أوان مجاورته بمكة المعظمة لبعض أمراء الهند.
توجد نسخة منه في قم، ذكرها السيد شهاب الدين التبريزي فيما كتبه الينا.

(٤٦)

الابانة عن حكم الرهانة للسيد عبدالفتاح ابن ضياء الدين محمد الحسيني المرعشي
التبريزي، ذكر حفيده السيد شهاب الدين المرعشي أنه توجد عنده نسخة منه بخط تلميذ
المصنف المجاز منه بخطه على ظهر النسخة و هو السيد عبد الله.

(٤٧)

ابواب الجنة في الادعية المختارة المجربة، للسيد شرف الدين علي الطيب الحسيني
المتوفى سنة ١٣١٦ المدفون بوادي السلام في النجف، جد السيد شهاب الدين التبريزي
كما كتبه الينا.

(٤٨)

أحسن السير تاريخ فارسي للمؤرخ الميرزا معصوم الاصفهاني، ذكر فيه أن المير داماد
توفي يوم الخميس ثالث شعبان سنة ١٠٤٠ بين النجف و كربلا و حمل الى النجف ورد
اليها صبح يوم الجمعة و شيعه العلماء و السادة و دفن بسرداب جده الامى الشيخ علي
الكركي، و كان المير داماد ملازم الشاه عباس الاول في تلك السفرة. رأى السيد
شهاب الدين التبريزي نسخة منه.

(٤٩)

ارده شيره مخمس فارسي في هذا الطعام الخاص على سبيل الظرافة، نظير «نان نامه»

لعید الزا کانی. نظمه الشیخ حسین بن الحسن بن محمد رضا بن محمد تقی بن علی اکبر بن ابراهیم القمی الادیب الشاعر الملقب فی شعره بمفلس و المعروف بأرده شیره لنظمه هذا المخمس نزیل قم، مطبوع بایران.

وله کتاب کبیر فی تاریخ قم فی مجلدين اسمه تحفة الفاطمیین، ذکره صدیقه السید شهاب الدین التبریزی نزیل قم.

(۵۰)

اساس المطالب فی علم الدراية و القواعد و الفوائد الرجالية. للسید محمد القاضي ابن السید فرج الله الذرفولی والد السید فاضل الهمدانی. و النسخة بخط تلمیذ المصنف الشیخ صادق بن رضا البروجردی فرغ منها سنة ۱۲۸۶ عند السید شهاب الدین التبریزی بقم كما كتبه الینا.

(۵۱)

الامامة ترجمة فارسية لكتاب الامامة للدشتكي، كما صرح في أوله مع بعض زيادات و اضافات عليه. و المترجم هو السید هاشم بن السید حسین بن المیر محمد رضا بن میر محمد علی الحسینی نزیل تنکابن. و نسخة الترجمة عند السید شهاب الدین النجفی بقم. أوله بعد الخطبة «بر ضمائر صافیه قلوب مؤمنین و سرائر صفیه افئدة عارفين ظاهر و باهر است که مذهب امامیه». و النسخة بخط تلمیذ المترجم المولی نجف قلی بن عبدالرحیم الشیرازی و فرغ من کتابتها سنة ۱۲۵۸.

(۵۲)

الانوار الجلیة فی شرح حدیث کمیل بن زیاد و كشف أسرار الحقائق العلوية، لآقا عبدالله المدرس الزنوزي المتوفی سنة ۱۲۵۷. نسخة منه عند السید شهاب الدین النجفی. أوله «جل جلالک و تعالی شأنک اللهم تفردت فی وحدانية ذاتک فلیس مثلك شیء».

ألفه لعلى شاه ابن السلطان فتحعلى شاه القاجار فى سنة ١٢٤٥ ورتبه على «شارد - شارد» و «لمعة - لمعة».

(٥٣)

بحارالعلوم مجلد فى متفرقات شبه الكشكول عند السيد شهاب الدين النجفى التبريزى
نزىل قم كما كتبه الينا.

(٥٤)

بحر الحقائق فقه استدلالى مبسوط فى استطرادات كثيرة، للمولى عبدالصمد الهمدانى
الحائرى الشهد فى سنة ١٢١٦ مؤلف بحرالمعارف المطبوع. و مجلد من الطهارة أوله
«المقصد الثانى فى النجاسات و الطهارات» و لعله بخط المؤلف، عند السيد شهاب الدين،
و عنده أيضاً المجلد الخامس كما كتبه الينا فى مسائل الصلاة. أوله «الحمد لله على نعمائه و
أشكره على آلائه». و لعله المجلد السادس كما ذكرناه.

(٥٥)

البدائية رسالة فى البداء للحاج ميرزا شهاب الدين بن فخرالدين بن الحاج مولى محمد
بن احمد بن مهدي بن ابى ذر النراقى الكاشانى المتوفى بها فى ٢٦ شوال سنة ١٣٥٠ و حمل
الى قم قرب مقبرة المحقق الميرزا القمى. ألفه سنة ١٣٤٠ و كان - رحمه الله - من شركائنا
فى الدرس و البحث و استجاز منه السيد شهاب الدين.

(٥٦)

بديع البيان لمعاني القرآن فى تفسير سورة الفاتحة، للشيخ حسين على خان بن الشيخ على
خان بن على خان زنكنه. أوله: «فاتحه مصحف كلام حمد و سباس ايزد سخن آفرين».
ليس فى النسخة تاريخ الشروع أو الفراغ، و هى بخط السيد معزالدين محمد المهدي

الحسینی القزوينی الحلبي المتوفى سنة ۱۳۰۰، فرغ من كتابتها و وقفها لاهل العلم في سنة ۱۲۴۴، وهي عند السيد شهاب الدين بقم.

(۵۷)

برج زواهر في الادب نثراً و نظماً، للميرزا سنكلاخ الكاتب الخطاط العارف الشاعر الخراساني المتوفى بتبريز سنة ۱۲۹۴ عن مائة و عشرة سنين كما في المآثر ص ۲۱۶ أو عن مائة و عشرين سنة كما يظهر من المجلد الثاني من تذكرة الخطاطين له. ألفه أو ان كونه في اسلامبول و فرغ منه سنة ۱۲۷۶. كان عند السيد شهاب الدين و معه درج جواهر أيضاً له و مجمع الاوصاف في ترجمة سنكلاخ لبعض تلاميذه و هو نجف قلي خان التبريزي.

(۵۸)

برهان القاري في تجويد كلام الباري للشيخ رحمة الله الجيلاني نزيل حيدرآباد الهند الذي حج منها في سنة ۱۰۴۲ و رجع اليها في سنة ۱۰۴۵. أوله «حمد و ثناى شايسته كه حامدان و شاكران حضرت»، رتبه على مقدمة وستة عشر باباً و سبع عشرة فائدة و خاتمة، و قد ألفه باسم حكيم الملك عبد الجبار خان. نسخة منه بخط السيد حجة الاسلام الشفتي الاصفهاني عند السيد شهاب الدين التبريزي نزيل قم، كتب الينا أن على ظهر النسخة كتب والده بخطه اجازة له.

(۵۹)

بشارة الباكين و انيس الذاكرين للشيخ حسين بن عبدالرزاق التبريزي الواعظ، ألفه باسم ناصر الدين شاه، في مقدمة و خاتمة و بينهما خمسون مجلساً، فرغ منه في ۱۵ جمادى الثانية سنة ۱۲۸۰، عند السيد شهاب الدين بقلم محمد حسين بن عبدالله بن علي بن عبداللطيف المظلوم القراچه داغلي.

(٦٠)

تاريخ خاني هو من تواريخ جيلان، ألفه علي بن شمس الدين بن الحاج حسين اللاهيجي الذي كان ملازماً للسلطان احمد خان والي لاهيجان من انقضاء مدة خمس عشرة سنة من عمره الى بلوغ الخمس والعشرين فعند ذلك أراد تأليف تاريخ جيلان فشرع فيه سنة ٩٢١ و فرغ منه سنة ٩٢٢، ورتبه على ثلاثة أبواب: الاول في وقائع السلطان محمد، الثاني وقائع السلطان حسن، الثالث في وقائع السلطان احمد خان. أقول: قد مر في ج ٣ ص ٢٥٠ النسخة الموجودة من هذا التاريخ عند السيد شهاب الدين التبريزي بقم و ذكرنا بعض خصوصياتها على ما كتبه الينا.

(٦١)

تاريخ علماء خراسان ذكر في ج ٣، ص ٢٩٧. نسخة منه عنه السيد شهاب الدين، أولهم المولى محمد الرستمداري و آخرهم نفسه. فرغ منه ليلة الاحد رابع ذي القعدة سنة ١٢٩٤. ألفه بأمر علي قلي ميرزا وزير العلوم عضد السلطنة القاجاري.

(٦٢)

تبصرة العرفاء في شرح تذكرة الفضلاء الذي هو منظوم في مديح أهل البيت عليهم السلام، شرحه الناظم نفسه في سنة ١١٢٦ باسم الامير محمدرضا مين باشي العامري من أمراء الشاه سلطان حسين الصفوي. أوله «حمدي خارج از احاطة بدايت». يوجد عند السيد شهاب الدين التبريزي كما كتبه الينا.

(٦٣)

تقريبات الفقه والاصول للسيد محمد القاضي ابن السيد فرج الله الدزفولي والد السيد فاضل الهاشمي نزيل همدان. و النسخة بخط المؤلف عليها اجازة أستاذه الشيخ حسن بن كاشف الغطاء و الشيخ عبد الرحيم مصرحين باجتهاده. عند السيد شهاب الدين في قم. و الشيخ

عبدالرحیم هو البروجردی نزیل طهران الذی کان تلمیذ الشیخ موسی کاشف الغطاء.

(۶۴)

التکملة فی شرح التبصرة للآقا محمدجعفر بن الآقا محمد علی بن الآقا البهبهانی، عدة أجزاء الموجود منها عند السيد شهاب الدين النجفي شرح كتاب الصلاة. أوله «الحمد لله وحده و الصلاة عنى من لانبى بعده و آله الطاهرين المبلغين شرعه و صحبه الكرام البررة»، آخره «فرغ منه مؤلفه محمد جعفر بن محمد علي بن محمد باقر الحائري القرميسيني ليلة الخميس الثاني عشر من شهر ربيع المولود من شهور سنة خمس و ثلاثين و مائتين و ألف».

(۶۵)

التوضیح و التکمیل فی مسأله التمثیل و التنکیل فارسی للمیرزا عبدالله بن عیسی الاصفهانی صاحب ریاض العلماء، سأله السلطان الصفوي عن جب الخصي و أنه یعتقد بذلك أم لا. أوله «بعد از حمد حضرت اله و صلوات بر رسول حلیم اواه». رتبه علی مقدمه و ثلاثة مقاصد و خاتمة و فرغ منه فی شهر رمضان سنة ۱۱۰۸. ینقل فیہ عن کتابه وسیلة النجاة و نسخة خطه عند السيد شهاب الدين التبريزي.

(۶۶)

جوابات المسائل الفقہیة للمحدث الشیخ یوسف البحرانی، أولها السؤال عن العصير الزبيبي و التمري في ۱۱۷۲، بخط تلميذه الشیخ علي بن علي التستري ضمن مجموعة من مسائله بذلك الخط عند السيد شهاب الدين.

(۶۷)

الجوهرة النجفية في شرح الدررة الغروية لمؤلف الشرائع المحمدية الموجود مجلد الطهارة

منه عند السيد شهاب الدين التبريزي.

(٦٨)

حاصل الترجمان في ترجمة اعتقادات الصدوق بالفارسية، للسيد محمد مهدي الرضوي المشهدي خادم الروضة الشريفة الرضوية، ترجمه باسم الشاه عباس الماضي. تاريخ كتابه النسخة سنة ١٠٨٠ كما كتبه السيد شهاب الدين التبريزي النجفي.

(٦٩)

الحواشي على الاشارات للمولى محمد هادي ابن معين الدين محمد الشريف الشيرازي، ألقه بعد مطالعة شرح الخواجة و الحواشي الشريفة و المحاكمات. بخط محمد طالب بن محمد حسين الامير كلاني كتبه سنة ١١٢١، عند السيد شهاب الدين النجفي التبريزي في قم.

(٧٠)

الحواشي على الحاشية الخفريّة على شرح التجريد للمولى محمد مسيح بن اسماعيل الفسوي. أوله «نحمدك يا من هو لسلوك مقاصد التجريد نصير و لمصالح اتقان الامور بصير و نصلي على نبيه البشير النذير». فرغ منه يوم السبت رابع صفر سنة ١٠٩٨، عند السيد شهاب الدين التبريزي.

(٧١)

الحواشي على شرح المطالع للسيد خليل بن محمد الرضوي. أوله «لا أحصي ثناء عليك أنت كما أثنيت على نفسك وأصلي على من هو خير المبعوثين»، عند السيد شهاب الدين المرعشى. أطرى في ديباجته على أستاذه الشيخ حسين، و المظنون أنه التكنابني تلميذ المولى صدرا الشيرازي.

(۷۲)

الحواشي على الفصول في الاصول للآقا علي الزنوزي المدرس نزيل طهران، دونها تلميذه الشيخ محمود بن محمدرضا الجهرمي في سنة ۱۲۹۹. و النسخة بخطه عند السيد شهاب الدين التبريزي النجفي.

(۷۳)

الحواشي على المبدأ و المعاد الصدرائية للحاج المولى هادي الحكيم السبزواري. أوله «هذه حواشي من الحقيق هادي السبزواري على كتاب المبدأ و المعاد». و النسخة بخط تلميذ السبزواري الشيخ ابراهيم الطهراني، فرغ من كتابتها في ۲۵ ربيع الاول سنة ۱۲۷۳، عند السيد شهاب الدين النجفي.

(۷۴)

الحواشي على الوافي الفيضية من باب التوحيد، للمولى محمدرضا بن محمد مؤمن القمي خادم حضرة المعصومة بها. أوله «الحمد لمفيض الخير و الجود و الصلاة على المبعوث في المقام المحمود و على آله المترفعين على كل موجود بالقيام و الركوع و السجود». نسخة خطه عند السيد شهاب الدين التبريزي. و أسرته الخدام باقون الى اليوم.

(۷۵)

الخلاصة رسالة فتوائية فارسية للمحقق السبزواري صاحب الذخيرة، ألفه للشاه عباس الثاني، مرتباً على مقدمة و أبواب. أوله «و بعد در اين اوان سعادت نشان». عند السيد شهاب الدين النجفي.

(۷۶)

خواص السور و الايات القرآنية لبعض الاصحاب ألفه بالفارسية و ختمه ببعض العقائد و

تجويد القرآن للسلطان محمدقلي قطب شاه بن ابراهيم قطب شاه المتوفى سنة ١٠٢٥. قال في خطبته «تيمن و اعتصام به نام خجسته فرجام آن علامى كه تلاوت كلام مجيد را صيقل دلها»، عند السيد شهاب الدين النجفي.

(٧٧)

درج جواهر للميرزا سنكلاخ الخراساني المتوفى سنة ١٢٩٤ مؤلف «برج زواهر». أوله «اين فقرات صورت ارقامى است كه در اوقات سير و سياحت اقاليم به رشتة ترقيم كشيده». فرغ منه في مصر سنة ١٢٧٢. عند السيد شهاب الدين كما كتب اليها.

(٧٨)

درالاسرار ذكرته في ج ٨ ص ١١٨ نقلاً عن الشيخ علي السبط ثم اطلعت على نسخته الموجودة عند السيد شهاب الدين بقم، اسمه درالاسرار في تعداد أمة النبي المختار، فيه تمام الملل و النحل الاسلامية مع الرد على بعض الفرق الباطلة، ألفه المولى عباس بن حيدر القمي و فرغ منه في ٢٦ شوال سنة ١٠٦٩، رتبته على مقدمة و أربعة فصول و خاتمة، ولعله بخط المؤلف و هو مما ألف في انتصار الميرلوحى.

موقوفات ماندگار

ابوالفضل حافظیان

مقدمه

شیفتگی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی به کتاب و خدمات ارزنده و ماندگار ایشان در حوزه کتاب و فرهنگ بر کسی پوشیده نیست، همت عالی ایشان به حدی بود که حتی با نماز و روزه استیجاری میراث فرهنگی شیعه را حفظ نمود و امروز بحمد الله کتابخانه بزرگ ایشان همچون خورشیدی در جهان اسلام می درخشد و از بزرگ ترین گنجینه های مخطوطات اسلامی در عالم است. و سرانجام به جهت عشق به کتاب و کتابخانه و دانش پژوهان سفارش نمود که در کتابخانه، زیر پای افرادی که به دنبال مطالعه علوم آل محمد (ص)، به این کتابخانه می آیند، دفن شود.

ایشان از سالهای آغازین سکونت در قم، به فکر تشکیل کتابخانه های مختلف و کمک به کتابخانه های موجود و مراکز علمی و دانشگاهی افتادند... از این رو، از مجموعه کتابهایی که با رنج زیاد فراهم کرده بود، تعداد ۲۷۸ نسخه خطی نفیس را به کتابخانه دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران اهدا کرد، که تفصیل آن در مقدمه جلد اول فهرست نسخه های خطی کتابخانه آمده است. همچنین شمار زیادی از نسخه های خطی و کتب چاپی رابه کتابخانه های آستان قدس رضوی، آستانه حضرت معصومه (ع)، آستانه احمد بن موسی (شاهچراغ)، مدرسه فیضیه و... اهدا کردند.^۱ جا دارد فهرستی از کتابهای وقفی ایشان به کتابخانه های مختلف تهیه شود.

نسخه های خطی وقفی آیت الله مرعشی نجفی به کتابخانه آستانه حضرت عبدالعظیم حسنی - علیه السلام - رونق بخشید.

ایشان در دو مرحله در سالهای ۱۳۳۸ و ۱۳۳۹ هجری شمسی تعداد ۴۰۰ جلد کتاب به کتابخانه آستانه حضرت عبدالعظیم علیه السلام اهدا نمودند.

از جمله آنها نسخه‌ای نفیس از «تحریر الاحکام» علامه حلی است که به خط احمد بن حسن بن یحیی فراهانی در روز جمعه ۲۳ ربیع الثانی ۷۲۱ کتابت آن به پایان رسیده و در چند جای نسخه بلاغ از فخر المحققین مشاهده می‌شود.

همچنین دوره «جواهر العقول فی شرح فرائد الاصول» از سید ابوالقاسم اشکوری به خط مؤلف در بین کتابهای وقفی مذکور است.

نسخه‌ای از شرح ابن ناظم بر الفیه ابن مالک به خط ابراهیم بن یونس جوازی با تاریخ کتابت ۲ ربیع الثانی ۱۰۸۴ در میان این موقوفات است، صفحه آخر این نسخه افتاده بوده و مرحوم آیت‌الله مرعشی به خط مبارک خود آن را تکمیل نموده‌اند.

و نیز مجموعه‌ای شامل دو رساله از میر محمد بن ابی طالب استرآبادی به نامهای: ۱. ترجمه دعای صنمی قریش، ۲. ترجمه نفعات اللاهوت. در بین موقوفات پیش گفته به چشم می‌خورد، این نسخه در ۱۰۳۶ق کتابت شده و رساله اول آن ظاهراً منحصر به فرد است. و نسخه‌های متعدد و ارزنده‌ای از کتب اربعه حدیثی شیعه و کتابهای تاریخی و فقهی و اصولی و کلامی و در یک جمله کتابهای حوزوی و اسلامی در بین نسخه‌های وقفی آیت‌الله مرعشی به کتابخانه مذکور مشاهده می‌شود.

نوشتار حاضر فهرست الفبایی و توصیفی کتابهای وقفی آیت‌الله مرعشی به کتابخانه آستان حضرت عبدالعظیم (ع) است که شامل معرفی ۱۶۱ عنوان کتاب و رساله و بیش از ۲۰۰ نسخه خطی است. معرفی هر یک از کتابها در دو بخش کتابشناسی و نسخه‌شناسی تنظیم شده است. بخش کتابشناسی با شماره ردیف (از ۱ تا ۱۶۱) شروع شده و نام کتاب و موضوع و زبان و نام مؤلف و توصیف ابواب و فصول کتاب و آدرس منابع و سپس قطعه‌ای از آغاز و انجام کتاب را دربرمی‌گیرد.

بخش نسخه‌شناسی نیز با شماره نسخه در مخزن کتابخانه شروع شده و پس از آن نام کاتب و تاریخ و محل کتابت و سایر خصوصیات نسخه‌شناسی به تفصیل ذکر می‌شود. در خاتمه این اثر ناچیز را به روح مطهر بزرگ فرهنگیان اسلام مرجع فقید مرحوم آیت‌الله مرعشی نجفی (ره) اهدا می‌نمایم.

۱. آداب المتعلمین

(اخلاق - عربی)

از: خواجه نصیر الدین محمد بن محمد طوسی (م ۶۷۲ق)

رساله اخلاقی کوتاهی است شامل ۱۲ فصل که بارها ضمن جامع المقدمات و به صورت مستقل به چاپ رسیده است. از این متن چند ترجمه فارسی در دست است. (نک: الذریعه: ۷۳/۴).

[فهرست کتاب‌های چاپی عربی، مشار: ۴؛ الذریعه: ۲۶/۱؛ التراث العربی: ۲۵/۱]

آغاز: أحمد الله على آلائه وأشكره على نعمائه... وبعد فكثير من طلاب العلم لا يتيسر لهم التحصيل وان اجتهدوا.

انجام: في الطب الذي جمعه الامام الشيخ أبو العباس المستغفري في كتابه المسمى بطب النبي يجده من يطلبه.

۶۰۳، رساله چهارم مجموعه «۱۶۴پ - ۱۷۱ر»، نسخ، قمر بن نجم بن هلال بن حاجی عبد العزیز، نیمه جمادی الاول ۱۰۷۲، عناوین شنگرف، در حاشیه تصحیح شده است، در حاشیه صفحات و صفحه آخر مطالب پراکنده ای درج شده از جمله طریق نماز حاجت خواندن و طریق ختم آیه من یتق الله به تاریخ جمادی الاول ۱۱۸۶ و تاریخ مختصر چهارده معصوم (ع) که در ۱۱۴۳ق کتابت شده است، ۸ برگ، ۱۵ سطر، ۲۰×۲۴/۵ سم.

۲. أجوبة مسائل الشيخ محمد القطيفي

از: شیخ احمد بن زین الدین احسائی (م ۱۲۴۱ق)
پاسخ به سؤالات حدیثی است که شیخ محمد بن عبد علی بن عبد الجبار قطیفی از احسائی پرسیده بود.

[التراث العربی: ۹۸/۱]

آغاز: حمدله. والصلوة. أما بعد... قد ورد علي من جناب المسدد الشيخ محمد ابن شيخ عبد علي القطيفي كتاب فيه مسائل... قال سلمه الله تعالى وما تأويل السبعة الأبحر. انجام: في هذه الآيات العشرة المشتملة على جميع الأحوال للسالكين من البدايات الى النهايات.

۶۷۳، رساله پنجم مجموعه «۲۰۰ر - ۲۰۳پ»، نسخ، محمد بن هادی، ۱۰ جمادی الاول ۱۲۶۶ق، نشانیها مشکى، ۴ برگ، ۲۰ سطر، ۱۵×۲۱/۵ سم.

۳. أجوبة مسائل الملا رشيد

از: شیخ احمد بن زین الدین احسائی (م ۱۲۴۱ق)
رساله کوتاهی است در پاسخ به سؤالات کلامی که ملا رشید از احسائی پرسیده بود. آغاز: حمدله. والصلوة. أما بعد فيقول... ان ذوالرأي السديد الملا رشيد قد عرض علي مسائل طلب مني الجواب عنها... و توضيح على مآله وهو ان محمداً وآله الطاهرين (ص) هل هم من الوجود المقيد أم المطلق. انجام: واغفر لنا ما مضى من ذنوبنا بمغفرتك واعصمنا فيما بقى من اعتمادنا برحمتك يا ارحم الراحمين، تمت الرسالة.

۶۷۳، رساله چهارم مجموعه «۱۹۷ر - ۲۰۰ر»، نسخ، محمد بن هادی، ۱۱ جمادی الاول ۱۲۶۶ق، ۴ برگ، ۲۰ سطر، ۱۵×۲۱/۵ سم.

۴. أجوبة مسائل الملا علی اکبر (النية) (عقائد شیخیه - عربی)

از: شیخ احمد بن زین الدین احسائی (م ۱۲۴۱ق)
رسالة کوتاهی است در پاسخ به سؤال ملا علی اکبر بن محمد سمیع درباره چگونگی دست یابی به اخلاص و نیت خالص در اعمال.

[التراث العربی: ۴۲۷/۵ «النية»]

آغاز: حمدله. والصلوة. أما بعد... ان الرجل الأفخم المكرم الملا علی اکبر بن البصیر محمد سمیع... قد أرسل اليّ كلمات... يريد من الفقير الجواب وهي انه قال... طریق خلوص النية وحضور القصد والقلب في الطاعات بأي شيء محصل.
انجام: من غير تصور له ولا نفسك وإنما توجه الى معطي الخيرات جل وعلا والحمد لله رب العالمين...

۶۷۳، رساله ششم مجموعه «۲۰۳پ - ۲۰۷ر»، نسخ، محمد بن هادی، ۲ جمادی الاول ۱۲۶۶ق، در مدرسه نيم آورد اصفهان، ۵ برگ، ۲۱ سطر، ۱۵×۲۱/۵ سم.

۵. أجوبة مسائل من اصبهان (عقائد شیخیه - عربی)

از: شیخ احمد بن زین الدین احسائی (م ۱۲۴۱ق)

بیاناتی است در شرح برخی احادیث مشکله که در پاسخ به سؤالاتی که از اصفهان رسیده نگاشته و در روز سه شنبه جمادی الاول ۱۲۲۳ تألیف آن را به پایان رسانده است.

[التراث العربی: ۱۱۳/۱]

آغاز: حمدله. والصلوة. اما بعد... قد اتت اليّ بعض المسائل من بلد الأمان والایمان اصبهان... من بعض الاخوان حفظ الله من نوائب الزمان بأحاديث مشکلة يريد فيها البيان.
انجام: ثم اعلم ان هذا التدوير ان كان في الغيب فهو في اصطلاحنا كور وان كان في الشهادة فهو دور والحمد لله رب العالمين...

۶۷۳، رساله نهم «۲۱۰-۲۲۰پ»، نسخ، محمد بن هادی، پنجشنبه جمادی الاول ۱۲۶۶ق، ۱۰ برگ، ۲۰ سطر، ۱۵×۲۱/۵ سم.

۶. احکام الأحكام في أصول الأحكام

(اصول فقه عامه - عربی)

از: ابو الحسن سيف الدين على بن ابي على محمد آمدی شافعی (م ۶۳۱ق)
اصول فقه اهل سنت را در چهار قاعده به نام یکی از سلاطین در ۶۲۵ق نگاشته است.
عناوین قواعد به این شرح می باشد:

۱. في تحقيق مفهوم اصول الفقه و مبادیه؛
 ۲. في تحقيق الدليل السمعی و ما يتعلق به من لوازمه؛
 ۳. في احوال المجتهدین، في احوال المفتین و المستفتین؛
 ۴. في ترجیحات طرق المطلوبات.
- در سال ۱۳۳۲ق به چاپ رسیده است.

اکشف الظنون: ۱۷/۱؛ معجم المطبوعات، سرکیس: ۱۰/۱

آغاز: ما توفیقی الا بالله علیه توکلت والیه اُنیب. الحمد لله خالق الأفلاک ومدیرها
ومزینها بالشهب الثاقبة... لما كانت الأحكام الشرعية و القضايا الفقهية و مسایل مقاصد
المکلفین.

انجام: لایخفی علی متأملها وهذا آخر ما أردناه و نهاية ما رتبناه. اللهم فکما ألهمت
بانشائه... مجیب الدعوات ومفیض الخیرات والحمد لله وحده وصلى الله على سيدنا
محمد وآله وأصحابه وسلم تسليماً كثيراً.

۴، نسخ، بدون نام کاتب، ۱۲۴۱ق، عناوین شنگرف، جلد: تیماج روغنی

مجدول با ترنج و سرترنج و نقش گل و بوته، ۲۵۹ برگ، ۲۶ سطر،

۳۱×۲۱ سم.

ثبت: ۲۴۳۸.

۷. اخلاق ناصری

(اخلاق - فارسی)

از: خواجه نصیر الدین محمد بن محمد طوسی (م ۶۷۲ق)

کتاب مشهوری است در علم اخلاق که خواجه نصیر در زندان قاین قهستان، بسال ۶۳۳ ق، برای ناصر الدین ابوالفتح عبدالرحیم بن منصور نگاشته است.

شامل سه مقاله:

۱. تهذیب اخلاق

۲. تدبیر منزل

۳. سیاست مدن و هر یک در فصلها.

[فهرست نسخه‌های خطی فارسی، منزوی: ۱۵۳۴/۲؛ الذریعه: ۳۸۰/۱]

آغاز: حمدی بی حد و انحصار و مدح بی عد و شمار لایق حضرت پادشاهی بود که همچنان که در اول آفرینش که انواع موجودات.

۴۳۱، نستعلیق، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ ق، انجام نسخه افتاده است، انجام: فصل هفتم در کیفیت معاشرت با اصناف خلق آدمی باید که نسبت حال خود... و تلفظ به دشنام و لعنت و تعرض دوشمنان بغایت مذموم و بد؛ صفحات مجداول محرر شنگرف و لاجورد به جز برگهای آخر، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح دارد، جلد: تیماج مشکى، طبله دوم افتاده است، ۱۱۱ برگ، ۲۱ سطر، ۵/۱۳ × ۵/۲۰ سم. ثبت: ۲۴۹۳.

۸. الأربعون حديثاً

(حدیثه شیعه - عربی)

از: بهاءالدین محمد بن حسین عاملی (م ۱۰۳۰ق)

شرح مفصلی بر چهل حدیث در عقاید و آداب و سنن دینی است که تألیف آن در روز دو شنبه ۲۳ صفر ۹۹۵ به انجام رسیده و بارها چاپ شده است و شروح و حواشی

و ترجمه های متعددی دارد.

[التراث العربی: ۱۵۱/۱؛ فهرست کتاب های چاپی عربی، مشار: ۳۶؛ الذریعه: ۲۱۵/۱] آغاز: ان أحسن حدیث تحلی اللسان بجواهر حقایقه.
انجام: وههنا نقطع الکلام شا کراً لله علی توفیقه للاتمام ومصلياً علی أشرف الانام وآله
الهادین الی دار السلام.

۳۲۱، نستعلیق، بدون نام کاتب، قرن ۱۱ق، یک صفحه از آغاز نسخه افتاده است، آغاز: الحدیث والروایة وضبطه ودرايته وصرف الأیام فی مدارسته... الحدیث الأول حدّثني والدي واستادي؛ عناوین شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و حواشی به لفظ: «منه قدس سره» دارد، در اول نسخه فایده ای در تعریف خبر و خبر صحیح و موثق و حسن و ضعیف درج شده است، مهر تملک مربعی به سجج: «قال انی عبد الله ۱۰۹۴»، به نسخه رطوبت رسیده است، جلد: تیماج مشکى، ۱۵۰ برگ، ۱۶ سطر، ۱۹×۱۱ سم. ثبت: ۲۴۶۹.

۹. الاستبصار فیما اختلف من الأخبار (حدیثه شیعه - عربی)

از: محمد بن حسن طوسی (م ۴۶۰ق)

یکی از کتابهای چهارگانه معتبر حدیثی شیعه است که در هر باب نخست احادیث و روایاتی که مورد اعتماد مؤلف بوده و بدان فتوا داده را آورده و سپس اخبار مخالف با هم را نوشته و جمع بین آنها را تا حد امکان شرح داده است. کتاب در ۳ جزء ترتیب یافته که جزء اول و دوم شامل عبادات و جزء سوم درباره سایر ابواب فقه یعنی عقود و ایقاعات و احکام است و در پایان اسانید را آورده است.

[التراث العربی: ۱۹۶/۱۴؛ فهرست کتاب های چاپی عربی، مشار: ۴۷؛ فهرست کتب

خطی آستان قدس رضوی: ۵۵/۱۴؛ دایرة المعارف تشیع: ۱۹۷/۲]

آغاز: الحمد لله ولي الحمد ومستحقه والصلوة على خيرته من خلقه محمد وآله الطاهرين.

انجام: ابن أبي يعفور هو عبد الله بن أبي يعفور، تمت.

۸۵، نسخ، محمد اشرف، شنبه ۱۱ جمادی الثاني ۱۰۹۵ق، شامل: جزء اول و دوم، انجام: أو يباع عليه ما يقضى دينه على ما تقدم القول فيه، تم الجزء الثاني من الاستبصار... ويتلوه في الجزء الثالث المكاسب؛ عناوين و نشانیها شنگرف، در حاشیه اندکی تصحیح دارد، در اول نسخه فایده‌ای در بیان اقسام هفتگانه شیعه به نقل از «ع ل» و نیز فایده‌ای درباره رجال سند به نقل از «زبدة الاصول» شیخ بهایی، و نیز وقف نامه کتابهای شیخ عبد الحسین بن احمد بحرانی از جمله این نسخه بر علمای شیعه در ۱۱۸۰ با مهر بیضوی سپس یادداشت حاج علی اکبر که نسخه بدستش رسیده و او نسخه را بر طلاب مدرسه اکبریه ابرقو وقف نموده به تاریخ جمادی الثاني ۱۲۲۷، جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول با ترنج و سرترنج، ۲۳۱ برگ، ۱۹ سطر، ۱۹/۵ × ۲۴/۵ سم.

ثبت: ۲۶۹۰.

۲۸۱، نستعلیق، بدون نام کاتب، قرن ۱۱ و کامل شده در قرن ۱۳، شامل: دوره کامل به ضمیمه مشیخه، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و علامت بلاغ مقابله دارد و نسخه بدلها در حاشیه ذکر شده است، با حواشی به رمز «م س ره»، یک برگ از آغاز و دو برگ در انجام نسخه نونویس است، در اول نسخه تعداد ابواب کتاب ۹۲۵ باب و احادیث آن ۵۵۱۱ حدیث شمرده شده است. جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول، ۳۸۰ برگ، ۲۵ سطر، ۱۵/۵ × ۲۴/۵ سم.

ثبت: ۲۴۴۹.

۲۹۷، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۲ق، از آغاز کتاب تا ابواب شرب الخمر را شامل است، انجام: ابواب شرب الخمر باب من شرب النبیذ المسکر... باب حد المملوک فی شرب المسکر... اذا ظهروا لک ذلك فی مصر من الأمصار؛ عناوین شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و نسخه بدلها ذکر شده است، دارای حواشی به امضای: «م د» و «ق» و «ص»، شیرازة نسخه از هم پاشیده و بیشتر صفحات وصالی شده و به نسخه رطوبت رسیده است، جلد: مقوا با روکش پارچه ای کرم رنگ، طبله اول افتاده است، ۲۴۷ برگ، ۲۵ سطر، ۲۹×۲۰/۵ سم. ثبت: ۲۷۰۰.

۱۰. اشارات الأصول

(اصول فقه - عربی)

از: محمد ابراهیم بن محمد حسن کلباسی (م ۱۲۶۲ق)

قواعد علم اصول را در دو جلد به تفصیل آورده است، جلد اول: ادله لفظیه، جلد دوم: ادله عقلیه. این کتاب در تهران به سال ۱۲۴۵ق در دو جلد رحلی با حروف سربی به چاپ رسیده است.

[التراث العربی: ۲۲۳/۱؛ الذریعه: ۹۷/۲؛ فهرست کتاب های چاپی عربی، مشار: ۵۸] آغاز: الحمد لله الذي مهّد لنا قواعد الدين وجعلها ذریعة المعارج الحقّ المبین... هذه اشارات الی مفاتیح الأحكام... ورتبتھا علی مقدمة و مناهج و خاتمة، المقدمة فی حد العلم و موضوعه.

۹۷، نسخ، محمد جعفر بن محمد کاظم، رجب ۱۲۴۵ق، شامل: جزء اول، انجام: والآمدی والشیرازی وغیرهم فی المقامین ولیکن هذا آخر الجزء الأول من الاشارات فی المباحث المتعلقة بالأدلة من المبادی اللغویة ویتلوه الجزء الثاني فی الأدلة الشرعية...؛ تمامی صفحات مجدول

مذهب محرر، صفحه اول سرلوح مزدوج مذهب مرصع، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و بلاغ مقابله با نسخه اصل در آخر ثبت شده است، با حواشی به لفظ: «منه دام ظلّه»، در اول نسخه مهر تملک حسین موسوی، جلد: تیماج سرخ با ترنج و سرترنج، ۳۰۰ برگ، ۲۴ سطر، ۱۹/۵×۳۰ سم.

ثبت: ۲۴۳۹.

۱۱۰، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ق، از انجام افتادگی دارد، آغاز: المنهج العاشر في الأدلة الشرعية و فيه مطالب مقدمة تشتمل على أمور الأول الدليل لغة فعيل بمعنى الفاعل و عند الفقهاء كما في النهاية و فيه نظر؛ انجام: غاية ما ثبت جوازه بالاجماع و العسر و الحرج و التكليف بما لا يطابق و الأمر بالسؤال من أهل الذکر ان شمله و التقرير؛ عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و بلاغ مقابله دارد، در اول نسخه تملکی دارد با مهر بیضوی به سجع: «ابن محمد تقی اسمعیل الموسوی ۱۲۷۴»، جلد: تیماج روغنی مجدول با ترنج و سر ترنج سوخت زرین، ۱۸۳ برگ، ۲۴ سطر، ۲۱/۵×۳۰/۵ سم.

ثبت: ۲۴۴۷.

(فقه امامیه - عربی)

۱۱. اصالة الطهارة

از: محمد باقر بن محمد اکمل وحید بهبهانی (م ۱۲۰۶ق)

رسالة کوتاهی است درباره اصالة الطهارة و اینکه اصل در اشیاء طهارت است.

[التراث العربی: ۱/۲۳۲]

آغاز: حمدله. و صلی الله علی محمد و آله الطاهرين مسألة الأصل طهارة الأشياء من المسلمات عند المجتهدين والأخباريين ناقش في ذلك صاحب الذخيرة. انجام: وافی بجمیع المطلوب بل لا بد من ثبوت الحكم بالأدلة كيف كان، تمت الرسالة.

۶۷۶، رساله دوم مجموعه «۴۰پ»، نستعلیق، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ق،
۱ برگ، ۱۸ سطر، ۱۴/۵ × ۲۰/۵ سم.

۱۲. الاصلاح وفيه الفوز والصلاح (اصلاح العمل) (فقه امامیه - عربی)

از: سید مجاهد محمد بن علی طباطبایی حائری (م ۱۲۴۲ق)

فقه فتوایی است مرتب بر مقدمه و خاتمه و ۳۸ کتاب و ۶۰ باب در بیان مسائل حلال و حرام و سنن و احکام که برای عمل مقلدان نگاشته است. مقدمه کتاب در بحث اجتهاد و تقلید و خاتمه در مسائل متفرقه است.

[التراث العربی: ۱/۲۴۲؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۳۹/۲۰]

آغاز: الحمد لله الذي مهّد لنا طريق اصلاح العمل ومسلك النجاة والتجافي.

۲۲۹، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ق، نسخه ناتمام مانده است، انجام:
الخاتمة وفيه مسائل متفرقة... المسألة الخامسة ذهب جماعة من أصحابنا
الى أن أسمائه تعالى توقيفية... المسألة السادسة؛ عناوين شنگرف، نشانیها
مشکی، با حواشی به رمز: «منه دام مجده العالی»، جلد: تیماج مصنوعی
مشکی با ترنج و سرترنج، ۱۷۰ برگ، ۲۷ سطر، ۱۷/۵ × ۲۸/۵ سم.
ثبت: ۲۴۵۸.

۱۳. اصول دین (عقائد - فارسی)

از: میرزا ابو القاسم بن حسن گیلانی قمی (م ۱۲۳۱ق)

رساله کوتاهی است در یک مقدمه و پنج باب: مقدمه در بیان جدایی میان اصول دین
و مذهب. بارها به چاپ رسیده است.

[فهرست نسخه‌های خطی فارسی، منزوی: ۲/۸۷۸؛ الذریعه: ۲/۱۶۷؛ مشار، فارسی:

آغاز: حمد له والصلوة... اما بعد چنین گوید اقل عباد الله ابو القاسم ابن حسن الجیلانی که این چند کلمه ایست در بیان اصول دین دلیلهای اجمالیه موافق فهم و طاقت عوام. انجام: و فریب شیطان مخور و خود را غافل مکن که طاقت عذاب جهنم نداری اعاذنا الله وایاکم من النار ورزقنا بفضله ورحمته...

۶۸۶، رساله چهارم مجموعه «۵۵ - ۱۰۹ر»، نستعلیق، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ق، عناوین و نشانیها شنگرف، ۵۵ برگ، ۱۲ سطر، ۱۱/۵ × ۱۴/۵ سم.

۱۴. الألفية في فقه الصلاة اليومية (فقه امامیه - عربی)

از: شهید اول محمد بن مکی عاملی (م ۷۸۶ق)

فقه فتوایی مختصری است پیرامون احکام نماز، شامل مقدمه و سه فصل و خاتمه که هزار واجب از واجبات نماز را بیان می‌کند. این رساله بارها به چاپ رسیده و در حدود ۵۰ اثر پیرامون آن از ترجمه و شرح و حاشیه نگاشته شده است.

التراث العربی: ۳۰۰/۱؛ فهرست کتاب‌های چاپی عربی، مشار: ۸۴؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۱۳۹/۲۱

آغاز: حمد له والصلوة والسلام علی أفضل المرسلین محمد و عترته الطاهیرین أما بعد فهذه رسالة وجيزة في فرض الصلوة اجابة لالتماس من طاعته حتم... وهي مرتبة علی مقدمة وفصول ثلاثة وخاتمة.

انجام: ولا تقضى الجمعة والعيدان ولا آيات لغير العالم بها ما لم يستوعب الاحتراق ولو أطلق القضاء على صلوة الطواف والجنابة فجاز وكذا النذر المطلق، تمت.

۶۰۳، رساله دوم مجموعه «۱۴۶ پ - ۱۵۸ر»، نسخ جلی، قمر بن نجم بن هلال بن حاجی عبد العزیز، ۱۰۷۲ق، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و حواشی دارد با امضای «ع ل» و «سید محمد»، یکی

از حاشیه ها که از شرح شرایع سید محمد نقل شده تاریخ روز دوشنبه ۱۱۱۹ را دارد، در آخر رساله فواید پراکنده درج شده است، ۱۳ برگ، ۱۵ سطر، ۲۰×۲۴/۵ سم.

۶۸۶، رساله اول مجموعه «ار - ۲۹»، نسخ، بهرام بن مخدوم حسینی، ۱۵ محرم ۱۲۲۷ق، آغاز افتاده است، آغاز: الأخذ عن مجتهد ولو بواسطه أو وسایط مع عدالة الجميع مع عدالة فيمن لم يعتقد ما ذكرناه، عناوين و نشانیها شگرف، در حاشیه تصحیح دارد، ۲۹ برگ، ۱۰ سطر، ۱۱/۵×۱۴/۵ سم.

۱۵. ایضاح الفوائد في شرح اشکالات القواعد (فقه امامیه - عربی)

از: فخر المحققین محمد بن حسن بن یوسف بن مطهر حلّی (م ۷۷۱ق)
 شرحی استدلالی است بر قواعد الاحکام پدرش علامه حلّی با عناوین «قال - اقول» فخر المحققین این شرح را به امر پدر و در زمان حیات او آغاز نمود و تا کتاب نکاح از آن را شرح کرد و پس از وفات علامه حلّی شرح را تکمیل نمود و در ۷۶۰ق آن را به پایان رساند. وی شرح مستقلی بر خطبه قواعد نیز نگاشت موسوم به جامع الفوائد في شرح خطبة القواعد. «ایضاح الفوائد» را انتشارات اسماعیلیان قم در چهار جلد به چاپ رسانده است.
 [الذریعه ۴۹۶/۲؛ التراث العربی ۳۵۶/۱؛ معجم المطبوعات العربیة في ایران، رفاعی ۴۷۰؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۱۶۹/۲۱]

آغاز: الحمد لله ذی العزة والبقاء والقدرة والعلا... أما بعد فلما كان كتاب شيخنا الأعظم... الموسوم بقواعد الأحكام في معرفة الحلال والحرام وهو أشرف الكتب الفقهية وأسنها وأرفعها.

۵۱، نسخ، بدون نام کاتب، یکشنبه غره صفر ۱۰۰۶ق، شامل: جزء اول، انجام: للأصل والأصلح عندي قبول قوله مطلقاً فهذا آخر ما أوردناه في حلّ اشکالات الجزء الأول من القواعد والحمد لله تعالى الذي وفقنا

لاتمامه...؛ عناوین و نشانیها شنگرف، در نیمه دوم نسخه جای عناوین خالی مانده است، در اول نسخه چند یادداشت تملک است که اسامی برخی مالکین پاک شده است، از جمله تملک محمد رضا بن محمد بسطامی با مهر بیضوی که تاریخ ۱۰۳۰ق در مهر حک شده است و نیز وقف نسخه بر اولاد ذکور از طرف محمد بن مظفر لحساک، جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج و سر ترنج، ۲۵۷ برگ، ۱۹ سطر، ۱۸×۲۴/۵ سم. ثبت: ۲۶۹۱.

(کلام - عربی)

۱۶. الباب الحادی عشر

از: حسن بن یوسف بن مطهر حلی (م ۷۲۶ق)

علامه حلی «مصباح المتهدد» شیخ طوسی (۴۶۰ق) را خلاصه کرده و در ده باب مرتب نموده و پس از آن یک باب هم در اصول عقاید شیعی به ده باب مذکور افزوده، این باب بعنوان «باب حادی عشر» بین علما و محصلین معروف و رایج گشت و شروح و ترجمه‌های بسیاری یافت و بارها به چاپ رسیده است.

فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۵۳/۱؛ التراث العربی: ۱/۳۶۷

آغاز: الباب الحادی عشر فیما یجب علی عامة المکلفین من معرفة اصول الدین أجمع العلماء كافة علی وجوب معرفة الله تعالی وصفاته الثبوتية والسلبية. انجام: ولحق أثر التأثير والأمن من الضرورة تم کتاب...

۶۰۳، رساله سوم مجموعه «۱۵۹- ۱۶۴»، نسخ جلی، قمر بن نجم بن هلال بن حاجی عبد العزیز، سلخ جمادی الاول ۱۰۷۲، عناوین شنگرف، در حاشیه دو صفحه از نسخه مطالب نجومی در نیک و بد ساعات و نیز نوروز سال ۱۱۸۵ در روز جمعه ۱۵ ذیحجه و تحویل آفتاب به برج میزان در روز پنجشنبه ۲۵ جمادی الثانی به ثبت رسیده است، ۶ برگ، ۱۵ سطر، ۲۰×۲۴/۵ سم.

۱۷. البهجة المرضية في شرح الألفية (ادبیات عرب - عربی)

از: جلال‌الدین عبد‌الرحمن بن ابی بکر سیوطی (م ۹۱۱ق)

شرح مزجی بسیار معروفی است بر الفیه ابن مالک در نحو، که تألیف آن دو سال به طول انجامید و جزو کتب درسی طلاب علوم ادبی قرار گرفته و بارها به چاپ رسیده است.

[فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۲۲/۱۲؛ التراث العربی: ۴۱۲/۱]

آغاز: أحمدهك اللهم على نعمك وآلائك وأصلى وأسلم على محمد خاتم أنبيائك...
و بعد فهذا شرح لطيف مزجته بألفية ابن مالك.

انجام: وأصلح لنا شأننا كله و افعل ياخواننا وأحبانا وسائر المسلمين و صلى الله على محمد وآله أجمعين.

۳۹۶، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۲ق، نسخه از آخر افتادگی دارد، انجام: في قوله أنه ليس بمبنى لعدم الشبه و لامعرب لعدم تغيير حركته، عناوين شنگرف؛ نشانیها مشکى، برگهای ابتدای نسخه مجدول مذهب، متن الفیه در بالای صفحات به خط نسخ معرب و با مرکب قرمز درج شده است، حواشی بسیاری از کتابهای نحوی در هامش نسخه نقل شده است، جلد: تیماج مشکى مجدول، ۹۸ برگ، ۱۳ سطر، ۲۱×۱۴ سم. ثبت: ۲۴۸۲.

۱۸. بیست باب در معرفت تقویم (نجوم - فارسی)

از: نظام‌الدین عبد‌العلی بن محمد حسین بیرجندی (م ۹۳۴ق)

رسالة مختصر و مشهوری است در معرفت تقویم، شامل بیست باب، عناوین بایها:

۱. معرفت حساب جمل
۲. معرفت ایام اسابع و تواریخ مشهوره
۳. معرفت بروج و کواکب
۴. مسیرات کواکب
۵. معرفت آفتاب و عروض کواکب
۶. معرفت ساعات و غایت ارتفاع ظل

۱۳. اوقات صلوات	نصف النهار
۱۴. تاریخ خطایان حکماء	۷. معرفت نظر و تناظر
۱۵. معرفت زاویه ای که در تقویم آرند	۸. معرفت شرف و هبوط کواکب
۱۶. معرفت احوال بروج	۹. معرفت طالع اجتماع و استقبال
۱۷. معرفت خطوط کواکب	۱۰. معرفت نطاقت و ظهور و خفا متحیره
۱۸. معرفت بیوت	و رؤیة اهله
۱۹. معرفت احوال انظار	۱۱. معرفت انتقال قمر
۲۰. اصولی که در اختیارات به کار آید.	۱۲. منازل قمر

این کتاب بارها به چاپ رسیده است.

[فهرستواره کتابهای فارسی، منزوی: ۲۸۳۳/۴؛ فهرست کتابهای چاپی فارسی،

مشار: ۸۴۳/۱]

۶۶۰، رساله سوم مجموعه «۱۱۹-۱۳۵ پ»، نستعلیق، بدون نام کاتب، بدون تاریخ کتابت، شامل: باب سوم تا بیستم، نسخه از وسط و طرفین افتادگی دارد، آغاز: سیوم تاریخ فرس قدیمست و آن را تاریخ یزدجردی نیز گویند... باب سیوم در معرفت بروج و کواکب و تقاویم ایشان دور فلک را دوازده؛ انجام: باب بیستم در معرفت اصولی در اختیارات به کار آید... قمر در برج قامت باشد بغیر از عقرب یا در یکی از خانهای عطارد؛ عناوین شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و حواشی اندکی دارد، ۱۶ برگ، ۱۴ سطر، ۱۲/۵ × ۱۹/۵ سم.

(عقائد شیخیه - فارسی)

۱۹. پاسخ به سؤالات میرزا حسن

از: محمد کاظم بن محمد قاسم رشتی (م ۱۲۵۹ق)

رساله کوتاهی است در پاسخ به سؤالات میرزا حسن بن محمد حسن که درباره معنی

قاب قوسین و غیر آن سؤال نموده بود.

آغاز: الحمد لمن لا یتحقه سواه والصلوة علی المبعوث علی کل من عداه... اما بعد... این کلماتی استقلیه مشتمله به معانی جلیله در جواب مسائل... حسن المؤمن المیرزا بن محمد حسن المسدد... مسئله اول در معنی قاب قوسین.

انجام: و در این مقام مراتب و مقامات و اسرار و انوار و حکایات بیشمار والله ترکتها خوفاً من فرعون وملانهم چیز دیگرند اما گفته با تو روح القدس گوید.

۶۷۳، رساله شانزدهم مجموعه «۲۴۹- ۲۵۲» نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ق، در حاشیه تصحیح شده است، ۴ برگ، ۱۹ سطر، ۱۵×۲۱/۵ سم.

۲۰. تاریخ جهانگشای نادری (وقایع نادری) (تاریخ ایران - فارسی)

از: میرزا محمد مهدی خان منشی استرآبادی (قرن ۱۲ق)

مؤلف منشی نادر شاه افشار (۱۱۴۸ - ۱۱۶۰ق) بوده و کتاب را با مقدمه‌ای در اوضاع سیاسی ایران پیش از نادر آغاز نموده سپس زادگاه نادر و ورود او به سیاست را آورده و پس از آن پادشاهی و جهانگشایی وی در خاور و باختر تا کشته شدن او در قوچان و اوضاع ایران تا یک سال پس از او در ۱۱۶۱ق را بیان نموده است. این کتاب بارها به چاپ رسیده است.

[فهرستواره کتابهای فارسی: ۹۴۶/۲؛ فهرست نسخه‌های خطی فارسی، منزوی:

۱۴۳۰۹/۶]

آغاز: بر دانایان رموز آگاهی و دقیقه شناسان حکمت‌های الهی واضح و مبرهن است که در هر عهد و اوان اوضاع جهان متقلب و پریشان.

انجام: و فتنه آن زمان که از حد و حصر افزون بوده و تقریر آن از حوصله زبان قلم بیرون است تحریر خواهد نمود.

۱۱۳، نستعلیق، بدون نام کاتب، ۱۲۴۸ق، عناوین و نشانیها شنگرف، جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول با ترنج و سرترنج، ۱۳۵ برگ، ۲۰ سطر، ۱۹/۵ × ۲۹/۵ سم.
 ثبت: ۲۶۷۵.

۲۱. **تحریر الأحكام الشرعية علی مذهب الامامة** (فقه لجامیه - عربی)
 از: حسن بن یوسف بن مطهر حلی (م ۷۲۶ق)

فقه فتوایی است که تعداد مسائل مطروحه در آن طبق برخی شمارش‌ها به ۴۰۰۰۰ مسأله بالغ می‌شود، شامل مقدمه در معنی فقه و فضل و آداب آن، و چهار قاعده: ۱. عبادات ۲. معاملات ۳. ایقاعات ۴. احکام. تألیف قاعده اول آن در روز سه شنبه ۱۰ ربیع الاول ۶۹۰ به اتمام رسیده است. این کتاب بارها به چاپ رسیده است.
 التراث العربی: ۱/۴۴۵؛ الذریعه: ۳/۳۷۸؛ مکتبه العلامة الحلی ۷۷ - ۹۵؛ فهرست کتاب‌های چاپی عربی، مشار: ۱۶۳]

آغاز: الحمد لله المقدس بکماله عن مشابهة المخلوقات المنتزه بعلوه عن مشاركة الممکنات القادر علی اتحاد الموجودات.
 انجام: فتكون الدية في ماله فهذا آخر ما أفدناه في هذا الكتاب... فعليه بكتابتنا الموسوم بمنتهى المطلب في تحقيق المذهب... تم الجزء الرابع من كتاب تحرير الأحكام الشرعية علی مذهب الامامة.

۲۵۸، نسخ، احمد بن حسن بن یحیی فراهانی، جمعه ۲۳ ربیع الثاني ۷۲۱ق، شامل: جزء اول و دوم، انجام: من حيث أنه تضييع للمال فلانعد عليه تم الجزء الثاني... ویتلوه الجزء الثالث القاعدة الثالثة في الايقاعات...؛ در پایان قاعده اول نام کاتب و تاریخ کتابت آمده است، نسخه بسیار نفیس از عصر مؤلف، در حاشیه تصحیح شده و بلاغهای متعدد از فخر المحققین

دارد، در پایان قاعده اول انهایی به خط فخر المحققین در تاریخ ۱۰ ذیقعدة ۷۵۹ بدین عبارت: «انهاه ائده الله تعالى قراءة وبحثاً في عاشر شهر ذیقعدة سنة تسع وخمسين وسبعمائة والحمد لله وحده وصلى الله على سيدنا محمد وآله محمد بن مطهر»، یادداشت‌های اول نسخه: چند مسأله شرعی از جمله درباره قرائت در صلاة الاموات و واجبات موصی بها، در پایان این مسأله امضای «وکتب محمد بن مطهر» دیده می‌شود، فهرست مطالب این جلد، تملک محمد بن غیاث الدین عریضی با مهر بیضوی به سجع: «محمد جعفر الحسینی ۱۰۴۱» و یادداشت خرید نسخه در ۹۸۲ ق بدین عبارت: «این کتاب را بعوض اجرت حج نواب مستطاب جنت مکان فردوس آشیان با چند کتاب دیگر... شیخ عبد‌النبی لحاوی فروخته بودند و شیخ مشار الیه نزد فقیر فروخت به حضرت سیادت... عماد للسیادة والشريعة والادب مجتبی العریضی و ثمن در حضور این فقیر قبض نمود وکان ذلك في شهر شعبان سنة ۹۸۲»، در صفحه عنوان یادداشت تملکی از محمد بن یحیی بن ابراهیم بن محمد بن حسن بن ابراهیم بابلی در روز شنبه ۵ ذیقعدة ۷۶۰، در آخر نسخه مهر بیضوی به سجع: «عبدہ عبد الغفور بن محمد اسماعیل»، چند برگ از میانه و آخر نسخه در قرن ۱۲ نو نویس شده است، جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج زرین، ۲۷۷ برگ، ۲۷ سطر، ۱۶/۵ × ۲۳/۵ سم.

ثبت: ۲۷۰۴.

۲۲. تحفه حاتمی (هفتاد باب در اسطرلاب) (نجوم - فارسی)

از: بهاء‌الدین محمد بن حسین عاملی (م ۱۰۳۰ ق)

رسالة مختصر و معروفی است درباره اسطرلاب، شامل هفتاد باب، به نام حاتم بیک

اردوبادی، وزیر شاه عباس، به سال ۱۰۰۴ ق تألیف شده و بارها به چاپ رسیده است.

الذریعه: ۴۲۵/۳؛ فهرست کتاب‌های چاپی فارسی، مشار ۱۲۰۱/۱؛ فهرست نسخه‌های خطی فارسی، منزوی: ۲۵۰/۱؛ فهرست مشترک پاکستان: ۲۵۱/۱

آغاز: حمدله. والصلوة علی خاتم الأنبياء محمد وآله الطاهرين صلاة دائمة الی يوم الدين و بعد چون در این ولا خواطر ملکوت ناظر قدسی القاب.

انجام: در کمال سهولت و آسانی است و این رساله بر لفظ سهولت و آسانی سمت اختتام یافت.

۴۳۸، شکسته نستعلیق، محمد حسین بن محمد رضا مرزنجانی کزازی، یکشنبه ۱۹ ربیع الاول ۱۲۰۲ق، در اصفهان، عناوین و نشانیها سنگرف، در اول نسخه مهر بیضوی به سجع «عبده محمد حسین الحسینی ۱۱۱۸»، جلد: تیماج مشکی، ۳۰ برگ، ۱۲ سطر، ۱۴/۵ × ۲۰/۵ سم.

ثبت: ۲۴۸۹.

۲۳. ترجمه دعای صنمی قریش (دعیه شیعه - فارسی)

از: میر محمد بن ابی طالب حسینی موسوی استرآبادی (قرن ۱۰ ق)

ترجمه و شرحی است بر دعای منسوب به امام علی علیه السلام موسوم به صنمی قریش، این دعا را مرحوم کفعمی در کتاب البلد الامین، در فصلی که شامل قنوت‌های ائمه علیهم السلام است و در کتاب جنة الامان الواقبة در اعمال ماه شعبان آورده و مرحوم مجلسی، به نقل از دو کتاب مذکور، در بحارالانوار در کتاب الصلاة «باب في القنوتات الطويلة» گنجانده است. شروع متعددی بر این دعا نگاشته شده که از قدیمترین آنها رشح الولا از اسعد بن طاهر شفروه اصفهانی (قرن ۷) است.

الذریعه: ۲۵۶/۱۳

۶۵۲، رساله اول مجموعه «۲- ۸۰»، نستعلیق، متن دعا نسخ معرب، بدون

نام کاتب، شنبه ۴ محرم ۱۰۳۶ق، آغاز افتاده است، آغاز: تقریر و تمهید مقدمه که مکلف را معرفت آن واجب و لازم است و هر متأهل؛ انجام؛ و بر جمیع ظالمان و غاصبان آل محمد و بر خارجیان و بی دینان و ملحدان اولین و آخرین و ظاهرین و باطنین باو بیش باد بیش باد...؛ عناوین و نشانیها شنگرف، از روی نسخه مغلوط کتابت شده است، ۷۹ برگ، ۱۶ سطر، ۱۹×۱۵ سم.

۲۴. ترجمه رساله صومیه (فقه لاهیجی - فارسی)

از: علی بن خلیل رازی (قرن ۱۳ق)

ترجمه رساله صومیه شیخ محمد حسن صاحب جواهر است که بدستور مؤلف علی بن خلیل رازی آن را به انجام رسانده است. کتاب متن شامل هشت فصل و یک خاتمه است. آغاز: الحمد لله الذي جعل الصيام مما بنى عليه فروع الايمان والسلام ومبعداً للشيطان... وبعد مخفی نماناد که چون... شیخ محمد حسن... بر حقیر فقیر المتمسک بشریعة النبی الغازی علی بن الخلیل الرازی لازم نمود که رساله صومیه آن جناب را بر وجه اختصار به ترجمه فارسی در آورم.

انجام: وکفاره اعتکاف مثل کفاره رمضانست و احوط مراعات ترتیب کفارهظهارست والله العالم بحقائق احکامه و حججه الطاهرون صلوات الله عليهم اجمعون.

۶۷۲، رساله دوم مجموعه «۸۲پ - ۱۱۱ر»، نسخ، محمد قاسم بن حاجی کاظم دربندی، جمعه سلخ رجب ۱۲۶۹، عناوین و نشانیها شنگرف، با نسخه اصل مقابله شده است، ۲۹ برگ، ۱۵ سطر، ۲۰×۱۳ سم.

۲۵. ترجمه قطب شاهی (ترجمه اربعین شیخ بهایی) (حدیث شیعه - فارسی)

از: شمس الدین محمد بن علی ابن خاتون عاملی (قرن ۱۱ق)

ترجمه و شرح فارسی است بر «الاربعون حدیثاً» استادش شیخ بهایی (۱۰۳۰ق) که در زمان حیات استاد با اسلوبی زیبا، با عناوین «بینش و نمایش» به امر سلطان محمد قطب شاه نگاشته و شیخ بهایی در ۱۶ رمضان ۱۰۲۹ آن را تقریظ نموده است. این کتاب به چاپ رسیده است. [الذریعه: ۱۵۶/۱۷؛ فهرست کتابخانه آیه الله مرعشی: ۲۰۴/۴؛ فهرست کتاب‌های

چاپی فارسی، مشار: ۲۱۵/۱؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۱۴۰/۱۴]

آغاز:

ای از تو حدیث معرفت را تبیین وی ترجمه وصف تو تنزیل مبین
انجام: از اسرار عالم قدوسی و ملکوتی والله وکیل علی مانقول، عالم بحقایق الامور
من المنقول والمعقول انه ولی خیر و ملهم الصواب.

۷۸، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۲ق، عناوین و نشانیها شنگرف، جلد: تیماج
مصنوعی قهوه‌ای با ترنج زرین، ۱۹۱ برگ، ۲۴ سطر، ۲۷/۵ × ۱۶/۵ سم.
ثبت: ۲۷۰۳.

۲۶. ترجمه المناقب (ترجمه کشف الغمة اربلی) (تاریخ معصومین - فارسی)

از: ابو الحسن علی بن حسن زواره‌ای (قرن ۱۰ق)

ترجمه «کشف الغمة» اربلی (۶۹۲ق) است، پیشکش شده به قوام الدین محمد به سال
۹۳۸ق در یک تمهید و پنج اصل.

[فهرستواره کتابهای فارسی، منزوی: ۱۵۹۵/۳؛ فهرست نسخه‌های خطی فارسی،

منزوی: ۴۳۹/۶؛ الذریعه: ۱۳۹/۴]

آغاز: حمد بلا احصا و سپاس بلا عدد و انتها معبودی.

انجام: شکر بی قیاس مر او را که اهل عطا و جود و شکر و حمد و ثناء آن معبودست
جلت آلاؤه اللهم ارزقنا من عظیم نواله و اجعلنا من المشرفین بلقائه و وصاله بحق سیدنا و
نبینا محمد و آله الحمد لله علی الاتمام...

۲۱۲، نسخ، بدون نام کاتب، ۱۱۰۴ق، اندکی از آغاز افتاده است، آغاز: شبهات باطله برهند و از درکات اهل شقاوت... این کتاب را بر نهج اصل ترتیب داد و ترجمه الناqb نام نهاد؛ عناوین و نشانیها شنگرف، جلد: تیماج مشکى مجدول فرسوده لولادار با ترنج و سرترنج و لچكى سوخت، ۴۰۷ برگ، ۲۱ سطر، ۲۱/۵ × ۳۰/۵ سم. ثبت: ۲۴۳۰.

۲۷. ترجمه نجات العباد (فقه لهمايه - فارسی)

از: سید ابوطالب بن عبدالمطلب حسینی همدانی (م ۱۲۶۶ق) منتخب و ترجمه‌ای است از «نجات العباد» شیخ محمد حسن نجفی صاحب جواهر. این ترجمه در سال ۱۲۹۳ق به چاپ رسیده است.

[الذریعه: ۱۴۲/۴]

آغاز: حمدله و صلی الله علی محمد و آله اجمعین، اما بعد چون جناب... شیخ محمد حسن نجفی... رساله در مسائل طهارت و صلاة و صوم نوشته بودند و نظر به طول او همه برادران ایمانی را تحصیل آن میسر نبود.

انجام: مسئله مستحب مؤکد است که مسافر بعد از هر فریضه مقصوره سی مرتبه بگوید سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله والله اکبر تمام شد کتاب صلاة.

۶۷۲، رساله اول مجموعه «اب - ۸۲»، نسخ، محمد قاسم بن حاجی کاظم دربندی، سلخ رجب ۱۲۶۹، عناوین و نشانیها شنگرف، با نسخه اصل مقابله شده است، ۸۲ برگ، ۱۵ سطر، ۲۰ × ۱۳ سم.

۲۸. ترجمه نفحات اللاهوت (لعنیه - فارسی)

از: میر محمد بن ابی طالب حسینی موسوی استرآبادی (قرن ۱۰ق)

متن «نفحات اللاهوت في لعن الجبت والطاغوت» از محقق کرکی (۹۴۰ق) در بدگویی از دشمنان اهل بیت (ع)، در یک مقدمه و چند فصل و یک خاتمه در ذیحجه ۹۱۷ در مشهد به انجام رسیده است. ترجمه از شاگرد او میر محمد بن ابی طالب استر آبادی، به خواهش یکی از بزرگان، در یک مقدمه و یک مقصد و یک خاتمه انجام پذیرفته است. از دیگر آثار میر محمد استر آبادی حدیقه الریاحین است که در فصلنامه میراث شهاب (شماره پیاپی ۲۷) به چاپ رساندم.

الذریعه: ۱۴۳/۴ و ۲۴/۲۵۰؛ فهرست نسخه‌های خطی مرکز دایرة المعارف بزرگ اسلامی: ۵۴/۱ و ۳۶۳

آغاز: سپاس بی قیاس لایق خالقیت که محبان آگاه و مخلصان درگاه را با اشارات با بشارت.

انجام: مخالف سنت و اخبار مصطفوی باشد باطل و نامسموع خواهد بود والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم والحمد لله رب العالمین.

۶۵۲، رساله دوم مجموعه «۸۰پ - ۹۴پ»، نستعلیق، کتاب متن نسخ معرب، بدون نام کاتب، قرن ۱۱ق، از انجام افتاده است، انجام: و روز قیامت نبوده است زیرا که مضمون آیه کریمه آنست که ایمان؛ عناوین و نشانیها سنگرف، ۱۵ برگ، ۱۶ سطر، ۱۵×۱۹ سم.

۲۹. ترجمهٔ چهل سوره تورات (حدیث قدسی - فارسی)

از: شهسوار بن عبد الحی میر عبد الله

ترجمهٔ فارسی چهل حدیث قدسی است مشهور به چهل سوره تورات، که به نام محمود ترجمه شده، با ماده تاریخ «عاقبت هم محمود گردان».

آغاز: ترجمه: این است فایده بزرگ و پندی است رساننده و آن فایده بزرگ چهل سوره است ممتاز کرده اند عربان از تورات آن چنانی که سخن گفت خدای تعالی با آن با

موسی پسر عمران. سوره اول تعجب می‌کنم مر کسی را یقین می‌کند مردن را.
انجام: ترجمه: حدیث چهلم فرمود پیغمبر (ص) اگر حدیث می‌کردم به همه آن چه
نازل شده در شان علی یا گذاشته نمی‌شد بر موضع در روی زمین مگر فرامی‌گرفت خاک
او را تا به آب.

۷۰۳، رساله پنجم مجموعه «اب - ۵۰»، متن نسخ معرب، ترجمه
نستعلیق شنگرف در بین سطور، عبد الحسین بن آقا بابا مصرقانی
ساوه‌ای، پنجشنبه ۵ ربیع الثانی ۱۲۶۵ق، در مدرسه التفاتیه قزوین، عناوین
شنگرف، ۵۰ برگ، ۱۰ سطر، ۱۷×۱۱/۵ سم.

۳۰. التصریح بمضمون التوضیح (نحو - عربی)

از: خالد بن عبد الله ازهری (م ۹۰۵ق)

شرح مبسوط و جامعی است بر اوضح المسالك (= التوضیح) ابن هشام انصاری، که آن نیز
شرح الفیه ابن مالک است. ازهری در روز عرفه سال ۸۹۶ التصریح را به اتمام رسانده است.
فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۴۷/۱۲؛ فهرست کتاب‌های چاپی عربی،
مشار: ۱۱۸۷

آغاز: الحمد لله الملهم لتوحیده حمداً موافياً لنعمة... ان الشرح المشهور بالتوضیح علی
الفیه ابن مالک فی النحو.

انجام: الواسع الفضل الوهوب المجزل والقیاس الأجل بالادغام والحمد لله الذي هدانا
لهذا... جعله الله خالصاً لوجهه موجباً للفوز لديه بمنه وكرمه.

۴۱، نستعلیق، بدون نام کاتب، قرن ۱۱ق، عناوین شنگرف، در حاشیه
تصحیح شده است، در اول نسخه فهرست مباحث کتاب و مهر تملک علی بن
عبد اللطیف حسینی در ۱۲۰۷ق ثبت شده است، جلد: تیماج مصنوعی

زرشکی با ترنج و سرترنج، ۳۷۹ برگ، ۲۵ سطر، ۱۸/۵ × ۳۰/۵ سم.
 ثبت: ۲۶۵۱.

۳۱. **تظلم الزهراء من اهراق دماء آل العباء** (تاریخ لهام حسین - عربی)

از: آقارضی الدین بن نبی قزوینی (بعد از ۱۱۲۷)

کتابی است در بیان فضایل و مناقب امام حسین علیه السلام و جریان شهادت آن حضرت در کربلا، و در واقع شرح مفصّلی است بر کتاب لهورف سید بن طاوس، شامل مقدمه و سه مسلک و خاتمه‌ای که دارای دوازده فایده است. تکمیل این کتاب در سال ۱۱۱۸ق انجام پذیرفته است. علامه تهرانی در الذریعه تاریخ وفات مؤلف را بعد از ۱۱۳۴ق نوشته است.

[التراث العربی: ۵۴/۲؛ فهرست کتاب‌های چاپی عربی، مشار: ۱۸۸؛ الذریعه: ۲۰۲/۴]

آغاز: یا من لا یخفی علیه أنباء المتظلمین ویا من لا یحتاج فی قصصهم الی شهادات الشاهدین ویا من قربت نصرته من المظلومین.

انجام: عطشی طالبی شراب فوافق تاریخ التمام سنة ثمانية عشر ومائة بعد الف من هجرة من هاجر الی الکهف علی هاجرها المقدّس الصلوة والسلام وعلی آله الغرّ الکرام....

۴۳، نسخ، مرتضی موسوی قزوینی، پنج شنبه دهه آخر ذیقعد ۱۲۵۷، عناوین و نشانیها سنگرف، در حاشیه تصحیح دارد، با حواشی به لفظ: «منه» و «ق»، در اول نسخه تملک محمد تقی حایری در ۱۱۷۸ق با مهر مربعی به سجع: «یا امام محمد تقی ۱۱۷۴»، جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول با ترنج و سرترنج، داخل ترنج آیه مبارکه «لا یمسه الّا المطهرون» ثبت شده است. ۱۸۱ برگ، ۲۱ سطر، ۱۵ × ۲۰/۵ سم.

ثبت: ۲۴۵۳.

(تفسیر روایی - عربی)

۳۲. تفسیر الامام العسکری

از: امام حسن بن علی عسکری علیه السلام

تفسیر روایی برخی از آیات قرآن کریم - و بیشتر آیات اعتقادی - است که گویند امام حسن عسکری (ع) آن را بر ابو یعقوب یوسف بن زیاد و ابو الحسن علی بن محمد بن یسار املاء فرموده است. این کتاب بارها به چاپ رسیده و به زبان فارسی نیز ترجمه شده است.

[فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۴۲۹/۱؛ التراث العربی: ۷۸/۲]

آغاز: محمد بن علی بن محمد بن جعفر بن دقاق حدثنی الشیخان الفقیهان ابو الحسن محمد بن احمد بن علی بن الحسن بن شاذان و ابو محمد جعفر بن محمد بن علی القمی. انجام: اذا كانت عنده ولا تکتوموا الشهادة ومن یکتونها فانه آثم قلبه یعنی کافر قلبه.

۱۷۳، نسخ، صدر علی بن شاهم علی، اواخر محرم ۱۰۹۳، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و نسخه بدلها ذکر شده است، با حواشی به امضای «رضا عفی عنه»، در اول نسخه مهر تملک به سجع «محمد تقی بن اسماعیل الموسوی» و تملک محمد رضا با مهر بیضوی، جلد: تیماج مصنوعی مشکی با ترنج و سرترنج زرین، ۱۷۹ برگ، ۲۲ سطر، ۲۸×۱۹ سم.

ثبت: ۲۴۷۴.

۲۳۰، نسخ، بدون نام کاتب، شوال ۱۰۹۸ق، در مدرسه صادقیه، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و نسخه بدلها ذکر شده است، در اول نسخه تملک محمد محسن بن محمد صادق به تاریخ ۱۳۰۵ که نسخه از طریق ارث به او رسیده است. جلد: تیماج مصنوعی با ترنج و سرترنج، ۱۴۳ برگ، ۲۵ سطر، ۲۸/۵×۱۸/۵ سم.

ثبت: ۳۴۱۳.

۳۳. تقریرات الأبحاث الفقهية

(فقه امامیه - عربی)

تقریرات درس فقه یکی از اساتید قرن سیزدهم هجری است که از روی متنی در فقه درس می‌گفته و مقرر این رساله به صورت شرح مزجی بر متن مذکور نگاشته است، بیشتر مباحث مطروحه درباره مسائل نماز است و از مقدمات نماز شروع شده و رساله با بحث استدلالی درباره نماز جمعه خاتمه می‌یابد.

آغاز: قال المصنف أعلى الله مقامه بعد الخطبة وقد رتبت الكتاب في ق رب ربوباً كقعد قعوداً أي استقر ولم يتحرّك.

انجام: علی تقدیر العینة نعم بكل لوکان الامام من غیرهم علی مامرّ، فتدبّر.

۱۶۲، تحریری، مؤلف، قرن ۱۳ق، در حاشیه تصحیح شده و متن نیز خط

خوردگی دارد، جلد: تیماج مصنوعی مشکی ترنجدار، ۲۰۹ برگ، ۱۷

سطر، ۲۲×۱۷/۵ سم.

ثبت: ۲۸۱۱.

۳۴. تقریرات في أصول الفقه

(اصول فقه - عربی)

تقریرت درس اصول فقه یکی از علمای شیعی قرن سیزدهم و چهاردهم هجری است شامل مباحث استصحاب و حجیت خبر واحد و دیگر مباحث اصول فقه، در این نوشته از بحر العلوم و سید صدر نقل قول می‌شود.

آغاز: ومن جملة الأدلة العقلية والشرعية على الاختلاف بين الطائفة الاستصحاب وهو في اللغة أخذ الشيء مصاحباً ويقال استصحب الشيء.

انجام: عن كل واحد اذ استعمال النكرة في الفردين غير جائز كاستعمال المشترك

في المعنيين.

۱۶۳، تحریری، مؤلف، قرن ۱۳ و ۱۴، نشانیها مشکی، در حاشیه تصحیح شده

و متن خط خوردگی دارد، جلد: تیماج مصنوعی قهوه‌ای با ترنج و سر ترنج،
 ۳۹۲ برگ، ۱۷ سطر، ۱۶×۲۲ سم.
 ثبت: ۲۴۷۱.

۳۵. **تقریرات فی الفقه والأصول** (فقه لاهیه - عربی)
 بخش‌های پراکنده‌ای از تقریرات درس فقه و اصول است شامل مباحثی از کتاب
 صوم، تکلیف واقعی و وضعی، خلل واقعه در صلاة، خیارات و قطعه‌ای از منظومه‌ای در
 فقه به عربی، مقرر از استادش بعنوان «شیخنا العلامة دام ظلّه» نقل قول می‌نماید.
 آغاز: کتاب الصوم والكلام فيه يقع في موارد الأول في معنى الصوم فنقول لا كلام في
 ان الصوم في اللغة بمعنى الامساك.
 انجام: وهي القول بالفورية لاستناده الى عدم الدليل على العموم ومنع جريان
 الاستصحاب في المقام وقد عرفت الكلام فيهما.

۳۴۹، تحریری، مؤلف، قرن ۱۴ق، نشانیها مشکئی، در حاشیه تصحیح شده
 و متن خط خوردگی دارد، در اول نسخه تملک شیخ علی بن ابراهیم به
 سال ۱۳۴۳ق و شش بیت فارسی با مطلع: آمد از آفاق یار مهربان * یوسف
 صدیق را شد میهمان، جلد: تیماج سرخ مجدول، ۹۱ برگ، ۱۶ سطر،
 ۱۸×۱۱/۵ سم.
 ثبت: ۲۸۸۴.

۳۶. **تقریرات فی الفقه والأصول** (فقه و اصول فقه - عربی)
 تقریرات درس فقه و اصول فقه یکی از فقهای شیعی در سده سیزدهم هجری است
 که مقرر از او بعنوان «شیخنا» و «استاد العلامة» نام می‌برد و در حق او دعای «دام ظلّه»
 می‌گوید، گویا متن درس فقه، یکی از کتب علامه حلّی بوده و مقرر مطالب کتاب متن را

به عنوان «قوله» و توضیحات خود را بعنوان «اقول» می آورد. بخش اول نسخه شامل بحث فقهی درباره صلاة مسافر است و بخش دوم بحث اصولی درباره استصحاب است. آغاز: حمدله. والصلوة... قوله قدس الفصل الخامس في صلوة المسافر اه أقول لاشكال في مشروعية صلوة المسافر لأن الأدلة الثلاثة. انجام: ذكره الأستاذ العلامة من صحة استناد عدم العقاب الى الأمر الغير الاختياري...العقاب على أصل فعل الغير من العقاب الأمر الغير الاختياري.

۶۸، تحریری، مؤلف، قرن ۱۳ق، نشانیها مشکئی، در حاشیه تصحیح شده و حواشی اندکی دارد و در برخی صفحات متن خط خوردگی دارد، در آخر نسخه یادداشت امانت گرفتن نسخه از سید محمد تنکابنی ثبت شده است، جلد: تیماج قهوه ای مجدول، ۲۷۷ برگ، ۲۱ سطر، ۱۸×۲۲ سم. ثبت: ۲۸۵۱.

۳۷. تمرین الطلاب في صناعة الاعراب (ترکیب خالد) (نحو - عربی) از: خالد بن عبد الله ازهری (م ۹۰۵ق) کتابی است در بیان اعراب کلمات و شرح غریب لغات و ضبط مشکلات الفاظ الفیه ابن مالک.

[فهرست مخطوطات دارالکتب قاهره، فؤاد سید: ۱/۱۸۲؛ معجم المطبوعات، سرکیس: ۱/۸۱۲؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۱۲/۵۵] آغاز: اللهم صل على محمد وآله يقول العبد... خالد بن عبد الله الأزهری... الحمد لله الذي رفع قدر من أعرب بالشهادتين و نصب الدليل. انجام: خلافاً للمكودي وهذا آخر ما أردنا جمعه في هذا المختصر والحمد لله ...

۶۷۷، رساله اول مجموعه «اپ - ۱۹پ»، نستعلیق، بدون نام کاتب، قرن

۱۳ق، انجام ناتمام مانده است، انجام: وكان فعل ماض واسمه مستتر فيه عايداً؛ عناوين و نشانیها شنگرف، ۱۱۹ برگ، ۱۸ سطر، ۲۱×۱۴/۵ سم.

۳۸. تنقیح المقاصد الاصولية في شرح ملخص الفوائد الحائرية (اصول فقه - عربی)

از: محمد حسن بن محمد معصوم قزوینی حائری (م ۱۲۴۰ق)

شرح مزجی مختصری است بر رساله «ملخص الفوائد السنیه ومنتخب الفرائد الحسينية» از خود مؤلف، که در ترتیب و تلخیص فوائد حائریه قدیمه و جدیده وحید بهبهانی نگاشته بود.

(التراث العربی: ۱۴۰/۲؛ الذریعه: ۴/۴۶۵)

۴۰۱، نستعلیق، محمد باقر، ذی قعدہ ۱۲۱۷ق، شامل: المقصد الثانی فی النواهی فائده ۱ تا ۵۴، آغاز: فی النواهی هو طلب ترک الفعل بقول من العالی علی سبیل الاستعلاء و یدخل فیہ التحريم... الفائدة الأولى لاریب فی توقّف بقاء نوع الانسان علی محافظة النفوس والفروج؛ انجام: والاهتمام فی تهذیب و تصحیحہ بالقدر المقدر والنهج المیسور... ان يجعله ذخراً لیوم لایسأل حمیم حمیماً؛ عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح دارد، جلد: تیماج مشکى، با ترنج و سرترنج، ۲۲۸ برگ، ۱۹ سطر، ۲۱×۱۵/۵ سم.

ثبت: ۲۹۱۶.

۳۹. تهذیب الاحکام (حدیث شیعه - عربی)

از: محمد بن حسن طوسی (م ۴۶۰ق)

یکی از کتب اربعه معتبر حدیثی شیعه است که آن را به عنوان شرح بر المقنعة استادش

شیخ مفید (۴۱۳ق) نوشته است. این کتاب در ده جلد به چاپ رسیده است.
 التراث العربی: ۱۵۷/۲؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۱۶۵/۱۴؛ الذریعه:
 ۵۰۴/۴؛ فهرست کتاب های چاپی عربی، مشار: ۲۲۸
 آغاز: الحمد لله ولی الحمد ومستحقه وصلواته علی... ذا کرنی بعض الأصدقاء.
 انجام: وقد ذکرنا نحن مستوفی فی فهرست کتب الشیعة فمن أرادہ وقف علیہ. تم
 الکتاب.

۸۲، نسخ، محمد تقی بن نظر علی مرام، دهه سوم شوال ۱۰۳۲ق، شامل:
 کتاب المزار تا پایان مشیخه، آغاز: کتاب المزار من کتاب التهذیب مختصر
 فی أنساب النبی و الأئمة علیهم السلام و زیاراتهم و تواریخ ذکر مشاهدیم
 و الخبر الوارد فی زیارة کل واحد منهم؛ عناوین و نشانیها شنگرف، در
 حاشیه تصحیح شده است، در اول نسخه وقف نامه این نسخه و تمام کتب
 علی کرم ساکن دار العباده ابرقوبر اولاد ذ کورش ثبت شده است، جلد:
 تیماج سرخ دورو، ۳۱۲ برگ، ۲۸ سطر، ۱۹×۲۵ سم.
 ثبت: ۲۹۷۴.

۱۲۲، نسخ، آقا نورالله بن حاجی محمد باقر ابهری جی اصفهانی، غره
 رجب ۱۰۷۶ق، شامل: کتاب الطلاق تا آخر مشیخه، آغاز: کتاب الطلاق
 باب حکم الایلاء قال الشیخ رحمه الله و اذا حلف الرجل بالله عالی... روی
 محمد بن یعقوب عن علی بن ابراهیم عن ابیه عن ابن ابی عمیر عن حماد
 عن الحلبي قال سألت أبا عبد الله عليه السلام؛ عناوین و نشانیها شنگرف،
 در حاشیه تصحیح شده و نسخه بدلها ذکر شده است و بارموز در هامش
 صفحات وضعیت سندهای احادیث بیان شده است، حواشی با امضای «م
 ق ر مد ظله» و «م ت ق ره» دارد، در اول نسخه یادداشتی از محمد طاهر
 مبنی بر شروع تصحیح و سماع نسخه در رجب ۱۰۸۴ق و تملک محمد

زکی بن عبد الصمد در ۱۱۳۵ق وجود دارد، جلد: تیماج مصنوعی
قهوه‌ای ترنجدار، ۲۳۶ برگ، ۲۰ سطر، ۱۹×۲۶سم.
ثبت: ۲۶۸۳.

۲۲۵، نسخ، علی بن استاد ولی بیگ همدانی، ۲۶ ربیع الثانی ۱۰۸۴ق،
شامل: کتاب النکاح تا آخر مشیخه، آغاز: کتاب النکاح باب السنة في
النکاح محمد بن یعقوب عن عدّة من أصحابنا. عناوین و نشانیها شنگرف،
در اوّل نسخه فایده‌ای درباره ذکر به خط محمد حسن بن محمد محسن به
تاریخ غره جمادی الثانی ۱۲۶۲، در آخر نسخه تملک فتحعلی بن گل
محمد برادگاهی لنکرانی در شوال ۱۳۱۶، جلد: تیماج سرخ مجدول لولا
دار با ترنج، ۲۹۶ برگ، ۲۳ سطر، ۱۹/۵×۲۹/۵سم.
ثبت: ۲۶۹۸.

۱۴۶، نسخ، بدون نام کاتب، ۱۰۸۶ق، شامل: کتاب زکات تا آخر کتاب
زیارات، آغاز: کتاب الزکوة. باب ما يجب فيه الزکوة. قال الشيخ رحمه الله
الزکاة في تسعة أشياء الذهب و الفضة و الحنطة... ؛ انجام: جمع الله بيني و
بينك و بينهم في مستقر من رحمته انه ولي ذلك و القادر عليه. ان شاء الله
تعالی و السلام و رحمة الله و بركاته... تم کتاب الزیارات من کتاب تهذیب
الاحکام... ؛ عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و علامت بلاغ
دارد، نسخه بدلها در حاشیه ذکر شده و با امضای «ق» حواشی دارد، جلد:
تیماج مصنوعی مشکی ترنجدار، ۴۰۵ برگ، ۱۹ سطر، ۱۵/۵×۲۴/۵سم.
ثبت: ۲۷۱۱.

۳۶، نسخ، بدون نام کاتب، ۱۰۸۶ق، شامل: کتاب الزکاة تا پایان کتاب
الحج، آغاز: کتاب الزکاة. باب ما يجب فيه الزکاة قال الشيخ رحمه الله الزکاة
في تسعة أشياء الذهب و الفضة و الحنطة؛ انجام: قال محمد بن حسن هذا
الخبر موافق للعامة و لسنا به نعمل و العمل على ما قدّمناه من الأخبار. تم

الجزء الرابع من كتاب تهذيب الأحكام و يتلوه في الجزء الخامس كتاب الزيارات .. ؛ عناوين و نشانیها شنگرف، نسخه بدلها در حاشیه تذکر داده شده است، در اول دارای تملک محمد محسن بن محمد صادق با مهر بیضوی در ۱۳۰۶، جلد: تیماج مصنوعی زرشکی با ترنج و سر ترنج زرین؛ ۲۵۲ برگ، ۲۳ سطر، ۱۷/۵×۲۹ سم.

ثبت: ۲۶۹۸.

۲۸۶، نسخ، بدون نام کاتب، رجب ۱۱۰۷ق، شامل: جلد اول تا آخر کتاب الصلاة و الزیادات، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و بلاغ سماع در ۱۱۳۲ق، در اول و آخر نسخه چند فایده درج شده از جمله: دیه کامله انسان، معرفت رجال حدیث از افادات شیخ بهایی، تعریف حدیث موثق از اربعین شیخ بهایی، اصحاب اجماع، اوصاف خیر واحد و...، در اول نسخه وقف از محمد تقی بر کافه مؤمنین، جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول، ۲۸۵ برگ، ۲۵ سطر، ۱۸/۵×۳۲/۵ سم.

ثبت: ۱۳۴۵.

۲۵۱، نسخ، محمد صالح بن عباس جولدری از ساحل ارس، سه شنبه ۱۱۲۹ق، شامل: از آغاز کتاب تا آخر زیادات به ضمیمه مشیخه، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و علامت بلاغ مقابله دارد، با حواشی «میر محمد حسین مدّظله»، در اول نسخه چند یادداشت تملک از جمله از محمد علی بن اسماعیل حسینی با مهر بیضوی، جلد: تیماج مصنوعی زرشکی با ترنج زرین، ۳۶۵ برگ، ۲۰ سطر، ۱۸/۵×۲۵ سم.

ثبت: ۲۶۹۲.

۱۲، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۲ق، شامل: طهارت تا پایان حج، از آغاز افتادگی دارد، آغاز: بهذا الاسناد عن محمد بن علی بن محبوب عن محمد بن الحسين عن محمد بن حماد بن زید ... قال رسول الله صلى الله عليه و آله

لا یبولن أحدکم و فرجه باد للقمر یستقل به؛ انجام: و العمل علی ما قدمناه من الاخبار. تم الجزو الثالث من کتاب تهذیب الأحکام و الحمد لله رب العالمین؛ عناوین و نشانیها شنگرف، اندکی تصحیح دارد و علامت بلاغ در آن به چشم می‌خورد، در هامش برخی صفحات وضعیت سند احادیث با رموز «صح، م، ق، ض، ح، ق، کق، ح کصح» مشخص شده است، صفحات اولیه حواشی دارد از جمله با امضای «م ق ر مدظله»، در اواخر نسخه یادداشت وقف بر اولاد ذکور از ملاکرم علی ابرقویی به چشم می‌خورد، جلد: تیماج مصنوعی مشکی مجدول با ترنج و لچکی، ۴۴۹ برگ، ۲۹ سطر، ۲۱/۵ × ۳۰/۵ سم.

ثبت: ۲۶۷۳.

۱۲۷، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۲ق، از آغاز و انجام افتادگی دارد، آغاز: لم یقضه لأنّ علیه وزره ان الله عزوجل یقول أنّما الصدقات للفقراء و المساکین و العاملين علیها ... باب الصلح بین الناس الحسین بن سعید عن صفوان و فضالة عن العلابن رزین، انجام: قال الشیخ رحمه الله و للرجل ان یطابم ملک الیمین ما شاء من العدد ... عن مثنی الحنات عن حاتم عن ابي عبد الله علیه السلام کان یقول؛ عناوین شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و بلاغهای متعددی دارد، نسخه بدلها در حاشیه ذکر شده است، در اول نسخه مهر بیضوی با سجع: «ابن محمد تقی اسماعیل الموسوی ۱۲۸۸» درج شده است، جلد: تیماج قهوه‌ای مصنوعی با ترنج زرین، ۲۸۸ برگ، ۱۹ سطر، ۲۵ × ۲۵ سم.

ثبت: ۲۷۰۹.

۴۰. تهذیب المنطق

(منطق - عربی)

از: سعد الدین مسعود بن عمر تفتازانی (م ۷۹۳ق)

متن مختصر و بسیار مشهوری است، شامل دو بخش منطق و کلام، بخش منطق آن جزء کتب درسی بوده، شروح و حواشی زیادی بر آن نگاشته شده است، تألیف این رساله در سال ۷۸۹ق به پایان رسیده است. نسخه حاضر بخش منطق را در بردارد.

[کشف الظنون: ۵۱۵/۱؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۲۶۸/۱؛ التراث

العربی: ۱۶۵/۲]

آغاز: الحمد لله الذي هدانا لهذا الطريق وجعل لنا التوفيق خير رفيق... أما بعد فهذا غاية تهذيب الكلام في تحرير المنطق والكلام وتقريب المرام. انجام: والتحديد أي فعل الحدق البرهان أي الطريق الى الوقوف على الحق والعلم به وهذا بالمقاصد أشبه.

۶۶۰، رساله دوم مجموعه «۱۰۵ پ - ۱۱۸ ا»، نسخ معرب، بدون نام کاتب، بدون تاریخ کتابت، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و حواشی دارد، ۱۴ برگ، ۱۱ سطر، ۱۲/۵ × ۱۹/۵ سم.

(فقه لمامیه - فارسی)

۴۱. جامع عباسی

از: بهاء الدین محمد بن حسین عاملی (م ۱۰۳۰ق)

فقه فتوایی فارسی است شامل مسائل مورد احتیاج با عباراتی روان که به دستور شاه عباس صفوی تألیف شده است. این کتاب بنابر تقسیم مؤلف شامل بیست باب بوده که او موفق به نوشتن تنها پنج باب طهارت، نماز، زکات، روزه و حج گشت و پس از وفاتش شاگردش نظام الدین محمد ساوجی در ۱۰۳۲ق آن را به پایان رساند. جامع عباسی بارها بچاپ رسیده و حواشی بسیاری بر آن نگاشته اند.

[الذریعه: ۶۲/۵؛ فهرستواره فقه، دانش پژوه: ۴۰؛ مقدمه ای بر فقه شیعه: ۲۲۲ و ۳۸۲؛

فهرست کتابخانه آیه الله مرعشی: ۱۲۵۶/۱۳]

آغاز: حمدله. والصلاة والسلام على خاتم النبيين وسيد المرسلين... اما بعد چون همگی

همت عالی رتبت بندگان همایون اشرف ارفع اقدس اعلی.

۱۵۵، نستعلیق، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ق، عناوین و نشانیها شنگرف، به نسخه رطوبت رسیده است، جلد: تیماج مصنوعی زرشکی با ترنج و سرترنج، ۱۵۴ برگ، ۱۸ سطر، $۱۷/۵ \times ۲۳/۵$ سم. ثبت: ۲۴۲۴.

۴۲. جلاء العیون (تاریخ معصومین - فارسی)

از: علامه محمد باقر بن محمد تقی مجلسی (م ۱۱۱۰ق) زندگی نامه چهارده معصوم علیهم السلام است در یک مقدمه و ۱۴ باب و فصلهایی، که در محرم ۱۰۸۹ق به نام شاه سلیمان صفوی تألیف شده است. [کتابشناسی مجلسی: ۲۰۲؛ الذریعه: ۱۲۴/۵؛ فهرستواره کتابهای فارسی، منزوی: ۱۶۰۵/۳]

آغاز: ستایش بی مثل و انباز سزاوار خداوند بی نیاز است که تذکره مصایب و استماع نوایب.

انجام: و دین حق برای من خالص باشد. به این جا ختم کردم صفات این عجاله کثیر الفایده را و از حق تعالی امیدوارم که در روز جزا وسیله نجات معصیت این غریق بحر خطا گردد.

۲۸، نسخ، بدون نام کاتب، شعبان ۱۲۳۲ق، عناوین و نشانیها شنگرف، جلد: تیماج مصنوعی مشکی ترنجدار، ۳۱۶ برگ، ۱۷ سطر، $۱۷ \times ۲۷/۵$ سم. ثبت: ۲۶۷۹.

۲۰۶، نستعلیق، سید حسن بن محمد مجید حسینی، ۲ ربیع الثانی ۱۲۶۶ق، تمامی صفحات مجدول شنگرف، عناوین و نشانیها شنگرف، در آخر نسخه یادداشت‌های تایخ تولد و وفات در بین سالهای ۱۲۳۰ تا ۱۳۱۷ق و در

اول نسخه و قفنامه مفصلی است از سید مجید در ۱۲۶۶ق، جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول، ۳۳۲ برگ، ۲۱ سطر، ۲۲×۳۰ سم. ثبت: ۲۶۶۶.

۱۹۹، نستعلیق، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ق، از آغاز و انجام افتادگی دارد، آغاز: و دیروز با زنان اکابر قبیله بنی قینقاع رفته است اگر در این جا توقف بنماید مشمول عنایت و کرامت ما خواهد بود؛ انجام: باب دوازدهم در بیان تاریخ احوال نونهال حدیقه مصطفوی و گل بوستان مرتضوی امام دهم حضرت امام علی النقی علیه السلام است. فصل اول در بیان تاریخ ولادت و نسب و اسم و لقب ... فصل دوم در بیان تاریخ شهادت ... می‌داند احکام دین خدا را حضرت موسی علیه السلام پیغمبر خدا بود؛ عناوین و نشانیها شنگرف، جلد: تیماج مصنوعی مشکلی با ترنج و سرترنج، ۲۶۸ برگ، ۲۳ سطر، ۲۲×۳۳ سم. ثبت: ۲۶۵۵.

۴۳. جواب مسألتین (عقائد شیخیه - عربی)

از: شیخ احمد بن زین الدین احسایی (م ۱۲۴۱ق)
پاسخ به دو پرسش یکی از علماست درباره مقصود از قرائت «ایاک نعبد وایاک نستعین» در نماز، و کیفیت تجلی حق تعالی بر صالحان در در حال نماز.

[التراث العربی: ۲/۲۲۶]

آغاز: حمدله. والصلوة. أما بعد... قد أرسل الیّ بعض الاخوان المخلصین من العلماء العارفين... قال سلمه الله المصلّي حين يقول ایاک نعبد وایاک نستعین کیف یقصد المخاطب بخطابه.

انجام: اعتماداً علی حسن الاستماع والفهم اللماع ولضیق الوقت أو الاستعجال

الجواب والحمد لله رب...

۶۷۳، رساله دهم مجموعه «۲۲۱ر - ۲۲۴ر»، نسخ، محمد بن هادی،
جمادی الاول ۱۲۶۶ق، ۴ برگ، ۲۰ سطر، ۱۵ × ۲۱/۵ سم.

۴۴. جواب مسألة الأمير الميرزا احمد (فلسفه - عربی)

از: شیخ احمد بن زین الدین احسائی (م ۱۲۴۱ق)

رساله مختصری است درباره شبیه آکل و مأکول، که در پاسخ به سؤال امیر میرزا
احمد نگاشته است.

آغاز: الی جناب... میرزا احمد... أما بعد فسلام عليك ورحمة الله وبركاته ثم أنا نحمد
الله الذي لاله الا هو... قد وصل الی محبكم وداعیکم ما ذکرتم فيه من شبهة الآكل
والمأکول.

انجام: كما بدتكم تعودون فافهم فان هذا مما لاشك فيه ولاشبهة تعتریه والسلام
عليك ورحمته وبركاته.

۶۷۳، رساله چهاردهم مجموعه «۲۳۶پ - ۲۳۷پ»، نسخ، بدون نام کاتب،
جمادی الاول ۱۲۶۶ق، ۲ برگ، ۲۰ سطر، ۱۵ × ۲۱/۵ سم.

۴۵. جواب مسألة السيد جابر (عقائد شیخیه - عربی)

از: شیخ احمد بن زین الدین احسائی (م ۱۲۴۱ق)

رساله کوتاهی است در پاسخ به سید جابر بن سید طاهر که درباره عصمت معصومین
علیهم السلام پرسیده بود.

آغاز: حمدله. والصلوة. أما بعد... انه قد انتهى الی... ابن طاهر الفاخر المرحوم السيد
جابر... وهي ما حاجة المكلفين الی عصمة المعصوم.

انجام: ولو فقدت أصلا فقد الادراك المجزي لعدم النور أصلا ومن لم يجعل الله له نور

فما له من نور، تمت.

۶۷۳، رساله سیزدهم مجموعه «۲۳۳ پ - ۲۳۶ پ»، نسخ، محمد بن هادی،
یکشنبه جمادی الاول ۱۲۶۶ ق، ۴ برگ، ۲۰ سطر، ۱۵ × ۲۱/۵ سم.

۴۶. جوامع الجامع (التفسیر الوسیط) (تفسیر - عربی)

از: امین الاسلام ابوعلی فضل بن حسن بن فضل طبرسی (م ۵۴۸ ق)
تفسیر متوسط مؤلف و خلاصه دو تفسیر دیگرش موسوم به مجمع البیان و الکافی الشافی
است که پس از هفتاد سالگی به خواهش فرزندش ابو نصر رضی الدین حسن تألیف
نموده است، شروع به تألیف در روز شنبه ۱۸ صفر ۵۴۲ و فراغت از آن ۲۴ محرم ۵۴۳
بوده است. این کتاب با تصحیح عالمانه دکتر ابو القاسم گرجی، جزء انتشارات دانشگاه
تهران به چاپ رسیده است.

التراث العربی: ۲/۲۲۷؛ الذریعه: ۵/۲۴۸؛ فهرست کتاب‌های چاپی عربی، مشار: ۲۵۷
آغاز: الحمد لله الذي أكرمنا بكتابه الكريم ومن علينا بالسبع المثاني و القرآن العظيم.

۸۴، نستعلیق، محمد بن میرزا جان قزوینی، ۲۴ ربیع الثانی ۱۰۱۱ ق، شامل:
جلد اول: ار آغاز قرآن تا آخر سوره مبارکه كهف، انجام: ما من أحد یقرأ
آخر الكهف عند النوم الا یتقیظ فی الساعة التي یریدها؛ عناوین و نشانیها
شنگرف، در اول نسخه تملك محمد جعفر بن ملا احمد در ۱۲۵۵ ق، این
نسخه از موقوفات آخوند ملا علی کرم بر اولاد ذکورش می باشد، جلد:
تیماج مشکی لولادار، ۲۹۸ برگ، ۲۲ سطر، ۱۸ × ۲۴ سم.
ثبت: ۲۶۹۴.

۴۷. جواهر العقول فی شرح فرائد الأصول (اصول فقه - عربی)

از: سید ابو القاسم بن معصوم حسینی اشکوری نجفی (م ۱۳۲۵ ق)

حاشیه‌ای استدلالی است بر فرائد الاصول شیخ مرتضی انصاری (۱۲۸۱ ق)، برگرفته از درس استادش میرزا حبیب الله رشتی.

[التراث العربی: ۲۳۵/۲؛ الذریعه: ۲۷۲/۵]

آغاز: حمدله. والصلوة والسلام علی خیر خلقه محمد وآله الطاهرين... ابن معصوم الحسيني أبو القاسم الاشكوري أصلاً والغري مسكناً ومدفنأ أن شاء الله تعالى الی بعد ما يلتفت... قوله اعلم أن المكلف اذا التفت اه ظهور.

انجام: والآن فالحكم هو التخيير. هذا آخر ما أردناه وأملنا بلوغه والحمد لله الذي أدركنا ما أملناه من اتمام التعليقة...

۷۱، نستعلیق، سید ابو القاسم بن معصوم حسینی اشکوری نجفی (مؤلف)، ۱۲۹۷ ق، شامل: جلد چهارم: جزء اول، آغاز: الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد و آله... و بعد فیقول اسیر الآمال و الامانی ابن معصوم الحسيني الاشكوري الجیلانی ابو القاسم الغروی مسكناً ومدفنأ أن شاء الله ان هذا هو الجزء الأول من المجلد الرابع من جواهر العقول فی شرح فراید الأصول فی أحوال تعارض الأدلة. قال المصنف قدس الله نفسه الزکیة خاتمة فی التعادل و التراجیح؛ نشانیها مشکى، در حاشیه تصحیح شده است، جلد: تیماج سرخ مجدول گرهی با ترنج و سرترنج، ۴۷ برگ، ۱۸ سطر، ۲۱×۱۶ سم.

ثبت: ۲۶۶۰.

۴۸. جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام (فقه امامیه - عربی)

از: محمد حسن بن باقر اصفهانی نجفی (م ۱۲۶۶ ق)

شرح مزجی بسیار مفصل و مهمی است بر شرایع الاسلام محقق حلی در فقه شیعی که

در ۴۳ جلد به چاپ رسیده و در مطالعات فقهی مرجع مهمی گردیده است.

[الذریعه: ۲۷۵/۵-۲۷۷؛ مشار، عربی: ۲۶۱؛ مقدمه‌ای بر فقه شیعه: ۳۴۳]

آغاز: الحمد لله الذي ختم الشرايع بأسمحها طريقة وأوضحها حقيقة وأظهرها برهاناً
وأكثرها أعواناً.

۱۰، نسخ، بدون نام کاتب، چهارشنبه ۱۲۶۲ق، پایان رکن ثانی در ۱۲۶۵ق، شامل: کتاب الطهارة، از آغاز افتادگی دارد، آغاز: العبادات فلا یجری فیہ النزاع أنّها الأعم والصحيح؛ انجام: وجهان یقوی فی النفس الأول وظاهر الأصحاب الثانی واللّه أعلم والحمد لله أولاً وآخراً؛ عناوین و نشانیها شنگرف، تصحیحات اندکی در حاشیه مشاهده می‌شود، استکتاب این نسخه از جانب آخوند ملا محمد کاظم همدانی بوده است، جلد: تیماج مصنوعی مشکی مجدول با ترنج و سر ترنج، ۳۱۸ برگ، ۳۶-۳۲ سطر، ۲۰×۳۰ سم. ثبت: ۲۴۴۸.

۵، نسخ، بدون نام کاتب، چهارشنبه ۲۵ صفر ۱۲۶۶ق، شامل: کتاب الصلاة، آغاز: الرکن الثالث من أركان الصلوة فی بقية الصلوات و فیہ فصول الأول فی صلاة ظهر يوم الجمعة الذي هو؛ انجام: قال الصلاة فی السفر ركعتا... الا أن الأمر سهل واللّه أعلم؛ نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیحات اندکی مشاهده می‌شود. جلد: تیماج مشکی مجدول با ترنج و سر ترنج، ۲۶۰ برگ، ۳۳ سطر، ۲۲×۳۰ سم. ثبت: ۳۰۴۱.

۳۱۱، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ق، شامل: قضاء و شهادات، آغاز: حمدله. وصلی الله .. کتاب القضاء الذي هو لغة لمعان كثيرة ربّما انتهت الى عشرة؛ انجام: ولانصّ فیها بالخصوص واللّه هو العالم والمؤید والمسدد؛ عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و علامت بلاغ دارد، در پایان نسخه بلاغ مقابله از محمد زریجاوی، در اول نسخه تملک عبد الله

بن علی موسوی بهبهانی و آخوند ملا محمد تقی کدوسرای و یادداشتی از پدر میر محمد صالح که برای فرزند مذکور اجازه روایتی مختصری نگاشته و نسخه را نیز از آن او دانسته است، و یادداشتی از فاضل طهرانی که تعداد ابیات این جلد را ۱۲۸۰۰ بیت شمرده است، جلد: تیماج قهوه‌ای سیر مجدول گرهی با ترنج و سرترنج، ۲۴۸ برگ، ۲۱ سطر، ۱۹/۵ × ۱۴/۵ سم. ثبت: ۲۴۶۷.

۴۹. الجوهر النضید فی شرح منطق التجرید (منطق - عربی)

از: حسن بن یوسف بن مطهر حلی (م ۷۲۶ق)

شرح توضیحی مهم و معروفی است با عناوین «قال - اقول» بر قسم منطق از کتاب تجرید خواجه نصیر طوسی.

التراث العربی: ۲/۲۴۰؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی:

۱۱/۴۳۹؛ فهرست کتاب‌های چاپی عربی، مشار: ۱۲۶۵

آغاز: الحمد لله المتفرد بوجوب الوجود المتوحد بالکرم والوجود مبدع المواد الناقصة بحسب ذواتها وخالق الصور المختلفة لتكملها.

انجام: فلا يمكن ضبطها كما أمكن ضبط المواضع في الصناعات الأوليين، تمت الكتاب.

۴۸۶، نستعلیق، بدون نام کاتب، ۱۰۶۴ق، عناوین شگرف، با تصحیحات و حواشی اندک، در آخر نسخه تملک عبدالرحیم بن میرزا احمد ابهری، و مهر تملکی که تاریخ ۱۰۴۲ در آن دیده می‌شود، در اول نسخه وقف نامه از کربلایی آقا کوچک ولد مرحوم کربلایی آقا جانی قزوینی با تولیت ملا عبد الحمید ولد مرحوم ملا آقا بابای مصرقانی در شعبان ۱۲۰۶، به نسخه رطوبت

رسیده است، جلد: تیماج مشکى، ۱۴۸ برگ، ۱۸ سطر، ۲۰×۱۳/۵ سم.

ثبت: ۲۴۳۵.

(تفسیر - عربی)

۵۰. حاشیه انوار التنزیل

از: بهاء الدین محمد بن حسین عاملی (م ۱۰۳۰ق)

حاشیه مهمی است بر تفسیر انوار التنزیل بیضاوی که تا آیه ۲۳ سوره بقره نگاشته شده است. حاشیه شیخ بهایی در هامش انوار التنزیل به چاپ رسیده است.

[التراث العربی: ۲/۲۵۶؛ الذریعه: ۶/۴۴]

آغاز: ان أحسن ما یفتح به الخطاب حمد الله الذی نزل علی عبده الكتاب.

انجام: وقد سبق لنا کلام فی هذا المقام عند اول تفسیر الفاتحة فتدبر.

۹۴، نستعلیق، بدون نام کاتب، ۱۹ ربیع الثانی ۱۲۴۱ق، عناوین و نشانیها

شنگرف، در حاشیه تصحیح شده دارای حواشی است با امضای «منه ره»

و «محمد شیروانی»، در اول نسخه نام این کتاب به عنوان «تحفة الالباب»

ثبت شده است، جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول، ۱۰۱ برگ، ۱۵ سطر،

۲۱/۵×۱۴/۵ سم.

ثبت: ۲۵۰۲.

(منطق - عربی)

۵۱. حاشیه تهذیب المنطق

از: ملا عبد الله بن حسین یزدی (م ۹۸۱ق)

متن از سعدالدین تفتازانی (۷۹۳ق)، در دو بخش، یکی منطق و دیگری کلام. حاشیه بر بخش منطق آن از عبد الله بن حسین یزدی، معروف به ملا عبد الله. در الذریعه (۵۳/۶-۵۴) سه

حاشیه از وی بر این متن آمده که نسخه‌های موجود یکی از آنهاست. در پایان آن نام کامل مؤلف و تاریخ نگارش، چهار شنبه ۲۷ ذیحجه ۹۶۷، در مشهد غروی (نجف) ثبت شده است.

[التراث العربی: ۲/۲۶۹؛ فهرست کتاب‌های چاپی عربی، مشار: ۲۷۵؛ کشف الظنون:

۱/۵۱۵؛ فهرست نسخه‌های خطی مرکز دایرة المعارف بزرگ اسلامی: ۱/۸۴]

آغاز: قوله الحمد لله افتتح بحمد الله بعد البسملة ابتداءً بخير الكلام.

انجام: بل المقصد من العلم العمل جعلنا الله وَايَاكُمْ مِنَ الرَّاسِخِينَ فِي الْأَمْرِينِ ... نجم بن شهاب المدعو بعبد الله بلغه الله ماتمناه و جعل آخرته خيراً من دنياه....

۳۲۲، نستعلیق، بدون نام کاتب، قرن ۱۱ق، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و حواشی دارد، در آخر نسخه مهر مربعی به سجع: «علی نقی بن فتاح الموسوی ۱۲۳۱»، جلد: تیماج قهوه‌ای مجداول با ترنج و سرترنج، ۷۰ برگ، ۱۴ سطر، ۱۰/۵ × ۱۹/۵ سم. ثبت: ۲۴۸۵.

۶۴۴، رساله اول مجموعه «۱پ - ۷۱پ»، نسخ، بدون نام کاتب، ۶ رمضان المبارک ۱۲۴۰ق، عناوین و نشانیها شنگرف، ۷۱ برگ، ۱۷ سطر، ۱۱/۵ × ۲۲ سم.

۵۲. حاشیة حاشیة الجرجانی علی لوامع الأسرار (منطق - عربی)

متن مطالع الاسرار از ارموی در منطق و شرح آن از قطب الدین رازی موسوم به لوامع الاسرار و حاشیه بر این شرح از میر سید شریف جرجانی است و رساله حاضر حاشیه ایست بر دیباچه حاشیه میر سید شریف جرجانی بر لوامع الاسرار.

[فهرست کتابخانه سپهسالار: ۲۶۰/۴]

آغاز: الفیاض الوهاب من فاض الماء الخ اعلم أنه الفیاض ههنا منقول عن معناه اللغوي وهو الكثير كثرة مخصوصة بالماء الى معنى الوهاب. اما بلا واسطة بأن شبه الهبة بتلك الكثرة فيستعار الفيض.

انجام: آخر ما ينحل اليه ان آخر ما ينتهي اليه توقف مجموع تلك المقاصد لا آخر ما يتوقف كل واحد منها عليه فتأمل، تم.

۶۸۳، رساله دوم مجموعه «۲۰۸ پ - ۲۴۵ پ»، نستعلیق، محمد مقیم بن مقصود علی دماوندی، دهه آخر صفر ۱۰۵۹، در مدرسه والده اصفهان، در حاشیه تصحیح شده و حواشی دارد، ۳۷ برگ، ۱۷ سطر، ۱۹×۱۲/۵ سم.

۵۳. حاشیه حاشیه الجرجانی علی الوافیه فی شرح الکافیة (نحو - عربی)
حاشیه مختصری است با عناوین «قوله - قوله» بر حاشیه میر سید شریف جرجانی بر الوافیه رکن الدین حسن استرآبادی، که آن نیز شرح بر الکافیة ابن حاجب در نحو است.
[فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۷۶/۱۲؛ کشف الظنون: ۱۳۷۰/۲؛ التراث العربی: ۳۶۷/۲]

آغاز: أحمد ابتدأ بالتحمید بعد التیمن بالتسمیة لیکون أداء الشیء من مواجب شکره...
الله علم خاص بذاته... علی عظمة جلاله فی الصحاح جلال... بسمله اعلم ان معرفة هذا الحد حد الشیء ما یلین ماهیته قوله موقوفة علی معرفة أجزائه فاللفظ ما یتلفظ به.
انجام: قوله حال عن ضمیر أخوف لیس ضمیر أخوف راجعاً الی الרכب... لکن یصح جعله غیراً عن أخوف بتأویل المصدر كما ذکره والله اعلم بالصواب...

۶۴۷، رساله اول مجموعه «۱ پ - ۶۷ ر»، نستعلیق، بدون نام کاتب، قرن ۱۱ ق، عناوین شنگرف، در حاشیه تصحیح شده است، ۶۷ برگ، ۱۲ سطر، ۱۸×۱۲ سم.

۵۴. حاشیه شرح حکمة العین (فلسفه - عربی)

از: شمس الدین محمد گیلانی (قرن ۱۱ ق)
حاشیه ای است بر شرح میرک بخاری بر حکمة العین نجم الدین کاتبی قزوینی. عناوین کتاب «قال المصنف، قال الشارح، قال المحشی الشریف...» است و در مواردی از اشعار فارسی مولوی استفاده می کند.

[الذریعه: ۱۲۲/۱۶ رقم ۱۶۵۸]

۳۶۵، نستعلیق، بدون نام کاتب، ۳ رمضان المبارک ۱۰۴۵ق، آغاز نسخه افتاده است، آغاز: بمعنی انه اذا كانت النفس بالقياس الى نظري واحد في مرتبة العقل الهیولایی يكون بالقياس الى جميع النظريات كذلك؛ انجام: قال المصنف و لكان انضیافه الى المهية موقوفاً على امتیازها عن غيرها..، قال الشارح فیلزم التسلسل و عین المحشی هذا التسلسل بقوله من طرف المبدأ..، لازم في جانب الموقوف عليه فقط؛ عناوین شنگرف، با حواشی «منه مد ظله العالی»، جلد: تیماج قهوه‌ای دورو، ۱۵۵ برگ، ۱۸ سطر، ۱۷×۱۰ سم. ثبت: ۲۸۸۷.

۵۵. حاشیه شرح العضدی علی مختصر ابن حاجب (اصول فقه - عربی)

از: ملا میرزا جان حبیب الله باغنوی شیرازی (م ۹۹۴ق)
حاشیه توضیحی مفصلی است با عناوین «قوله - قوله» بر شرح عضد الدین ایجی بر مختصر الأصول ابن حاجب در اصول فقه اهل سنت. باغنوی در این حاشیه از شروح و حواشی دیگر این کتاب همچون حاشیه سیف الدین ابهری و میر سید شریف جرجانی بهره برده است.

التراث العربی: ۳۰۸/۲؛ فهرست دانشگاه تهران: ۹۵۱/۹ شماره ۲۳۲۴؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۱۳۹/۱۶

آغاز: قوله من لطف الله تعالى احداث الموضوعات اللغوية هذا الكلام يدل بظاهره على أن الأصوات والحروف مخلوقة له تعالى ولا ينافي ذلك قوله أقدرهم على الصوت. انجام: كآئه قال جميع أحكامي مرفوعة حتى معرفة هذا الحكم والله أعلم وأحكم.

۱۲۸، نستعلیق، بدون نام کاتب، قرن ۱۱ق، از انجام افتادگی دارد، انجام: و لم يرد بعدم الجواز السمع عدم امكانه الذاتی الا انه مستند الى الدليل السمعي بل ما يرادف؛ عناوین شنگرف، جای برخی عناوین خالی مانده

است، در حاشیه تصحیح شده و حواشی به لفظ «منه مد ظله» دارد،
 رطوبت به آسیب زده است، جلد: تیماج مصنوع قهوه‌ای با ترنج زرین،
 ۲۰۰ برگ، ۲۳ سطر، ۱۵/۵ × ۲۴/۵ سم.
 ثبت: ۱۳۵۱.

۵۶. حاشیه شرح هدایة الحکمة (فلسفه - عربی)

از: میر فخرالدین محمد بن حسین حسینی استرآبادی (قرن ۱۰ ق)
 حاشیه‌ای است بر شرح میدی بر هدایة الحکمة اثر الدین ابهری.
 [التراث العربی: ۳۱۴/۲؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۱۱۲/۱۱]
 آغاز: الحمد لله العلی الحکیم والصلوة علی محمد المنعوت بالخلق العظیم و آله
 المبعوث لأقامة الدین القویم الشارح اعلم ان الحکمة اه عرف الحکمة أولاً تحصيلاً
 للبصيرة للشارع.
 انجام: عن النفس المنطبعة والحمد لله علی توفیق الفلکیات ومنه الاستعانة لتحقيق
 الباقية، تمّت الحاشية الفخرية.

۳۰۴، نستعلیق، بدون نام کاتب، یکشنبه ۲۵ ربیع الثانی ۱۲۶۶ ق، با
 تصحیحات اندک و چند حاشیه کوتاه به امضای: «عبد الغفار دام ظله»،
 جلد: مقوا، عطف پارچه زرد، ۱۸۷ برگ، ۱۳ سطر، ۱۲/۵ × ۲۰ سم.
 ثبت: ۲۹۰۵.

۵۷. حاشیه الفوائد الضیائیة (نحو - عربی)

از: عصام الدین ابراهیم بن محمد بن عریشاه سمرقندی (م ۹۵۱ ق)
 حاشیه‌ای است با عنوان «قوله - قوله» بر الفوائد الضیائیة جامی (۱۸۹۸ ق) در شرح الکافیة
 ابن حاجب (۶۴۶ ق) در نحو.

[التراث العربی: ۳۲۹/۲؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۱۲/۱۶۸]
 آغاز: یا هادی! سالک مسالک محامدک و یا سامع! جامع مسائل حامدک... هذه
 حواش كالشمس لنجوم درر الزبر غواش ما فيه للفوائد الضیائیة.
 انجام: ذخراي و موجبا لجزیل جزائک و صل علیه بدوام أرضک و سمانک.

۴۶۶، نسخ، محمد ابراهیم بن محمد علی اصفهانی، پنجشنبه ۲۲ محرم
 ۱۲۲۷ق، از آغاز اندکی افتاده است، آغاز: فيه مجاز أو لأن المحمود علیه
 ليس بمحمود علیه حقيقة بل جعل... قوله لولیه فی الصحاح الولی ضد
 العدو؛ عناوین شنگرف، حواشی اندکی دارد، فاقد جلد، ۱۴۸ برگ، ۲۲
 سطر، ۱۵ × ۲۰/۵ سم.
 ثبت: ۲۴۸۸.

۵۸. حاشیة القوانين المحكمة (اصول فقه - عربی)

از: میرزا ابو القاسم بن حسن گیلانی قمی (م ۱۲۳۱ق)
 حاشیه ای است توضیحی و مختصر با عناوین «قوله» بر «قوانین الاصول» مؤلف که
 همراه با اصل کتاب به چاپ رسیده است.

[فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۱۶/۱۷۰]
 آغاز: قوله الماهیات المراد بالماهیات هی الماهیات الشرعیة كالصلوة.
 انجام: ذكره الفاضل السيد نعمة الله في رسالة منبع الحیوة، تمت حواشی المجلدین من
 کتاب القوانين المحكمة.

۶۷۶، رسالة اول مجموعه «اپ - ۳۹»، نستعلیق، بدون نام کاتب، ۱۲۲۷ق،
 عناوین شنگرف، ۳۹ برگ، ۲۴ سطر، ۱۴/۵ × ۲۰/۵ سم.

۵۹. حاشیه لوامع الأسرار فی شرح مطالع الأنوار (منطق - عربی)

از: میر سید شریف علی بن محمد جرجانی (م ۸۲۵ ق)

حاشیه مهمی است بر لوامع الاسرار قطب الدین محمد رازی (۷۶۶ق)، که آن نیز شرح بر قسم منطق از مطالع الانوار قاضی سراج ارموی (۶۸۲ق) است. جرجانی این حاشیه را به اسم وزیر غیاث الدین محمد نگاشته است.

[التراث العربی: ۳۴۳/۲]

آغاز: قال وحید زمانه تغمده الله بغفرانه: الحمد لله فیاض ذوارف العوارف الفیاض الوهاب من فاض الماء فیضاً و فیوضه اذا کثر حتی سال عن جانب الوادی.
انجام: المرتب علی الاستعداد الحاصل من الاحساسات المتعلقة أقرب فیکون الحرف وهذا جار فی الذات و العرضی اذا کان أفراده محسوسة والله الموفق للصواب.

۶۸۳، رساله اول مجموعه «اپ - ۲۰۶ر»، نستعلیق، بدون نام کاتب، ۱۳۰۰ق، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و حواشی دارد، ۲۰۶ برگ، ۱۷ سطر، ۱۹×۱۲/۵ سم.

۶۰. حاشیه معالم الأصول (اصول فقه - عربی)

حاشیه استدلالی مفصلی است بر «معالم الأصول» با عناوین «قوله - قوله» که در آن به حاشیه شیروانی بر معالم نظر داشته است و به نظر می رسد رساله حاضر تقریرات درس وحید بهبهانی باشد که از او بادعای «دام ظلّه» یاد می شود.

آغاز: الفقه اه قال ائمة عرف المصنّف الفقه مع أنّ المقصد الشروع فی أصول الفقه والشارع فی کلّ علم يجب ان تعرف ذلك العلم قبل الشروع فيه لا غیره فکان المناسب ان يعرف أصول الفقه لأنّ مقصود الطلاب.

۶۷۶، رساله چهارم مجموعه «۱۰۲ر - ۲۳۷پ»، نستعلیق، بدون نام کاتب،

قرن ۱۳ق، انجام افتاده است، انجام: ولو كان مراده من علو الاسناد ما هو المرادف لقاله الوسائط لما كان له وجه لأن؛ عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و حواشی دارد، ۱۳۵ برگ، ۲۵ سطر، ۱۴/۵ × ۲۰/۵ سم.

۶۱. حاشیه الوافیة (شرح الوافیة) (اصول فقه - عربی)

از: سید صدر الدین محمد بن محمد باقر رضوی قمی (بعد از ۱۱۶۰ق)
حاشیه مشهور و مهمی است با عناوین «قوله - قوله» بر «الوافیة» ملا عبدالله تونی (۱۰۷۱ق)، خطبه این حاشیه را یکی از شاگردان صدر الدین قمی نگاشته است.
التراث العربی: ۳۶۶/۲؛ الذریعه: ۱۶۶/۱۴؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی:
۱۳۰۶/۱۶

آغاز: قلت انكار التبادر معنى كون التبادر من امارات الحقيقة هو ان يتبادر المعنى من اللفظ المجرد.

انجام: انما يعيد من لا يدري ما صلى، هذا آخر ما أردناه والحمد لله أولاً و آخراً... والمرجو ممن نظر الى هذا التعليق ان يمن على هذا الضعيف المعترف... والمؤمنات انه غفور رحيم.

۶۶۶، رساله چهارم مجموعه «۱۳۶پ - ۳۲۷پ»، نستعلیق، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ق، در آخر نسخه چند تاریخ تولد مربوط به سالهای ۱۲۱۰ و ۱۲۱۳ و ۱۲۱۴ق ثبت شده است، ۱۹۱ برگ، ۲۱ سطر، ۱۵ × ۲۱ سم.

۶۲. حجیة الظن (اصول فقه - عربی)

از: سید مجاهد محمد بن علی طباطبایی حائری (م ۱۲۴۲ق)
رساله استدلالی است در اثبات حجیة ظن و رد ادله قائلین به عدم حجیة آن. نسخه های دیگری از این رساله در کتابخانه دانشگاه تهران (فهرست: ۱۶۷۶/۵) و کتابخانه آیه

الله مرعشی (التراث العربی: ۲/۳۸۰) موجود است، ولی در فهرست نام مؤلف رساله مشخص نشده است. در فهرست آستان قدس رضوی این رساله از سید محمد مجاهد بن میر سید علی طباطبایی (۱۲۴۲ق) دانسته شده است و شواهدی بر این انتساب بیان شده از جمله اینکه مؤلف در جایی می‌گوید: «جدی العلامة البهبهانی»، دانسته است که سید مجاهد نوه دختری وحید بهبهانی بوده است، مؤلف در چند جای رساله از پدرش با این عنوان یاد می‌کند: «والدی العلامة فی رسالته فی الشهرة» و متن رساله مذکور را می‌آورد، می‌دانیم که سید علی طباطبایی صاحب ریاض (پدر سید مجاهد) رساله‌ای در حجیت شهرت دارد. اما مرحوم دانش پژوه در نشریه نسخه‌هایی خطی (۷۶/۳) احتمال داده که این رساله از ابو المعالی بن محمد ابراهیم کلباسی (۱۳۱۵ق) باشد، و یاد آور شده که مؤلف در جایی می‌گوید: «عائدة فی رد استدلال سید مشایخنا من مصنفات مولانا... النراقی قدیننا فی الكتب الاصولية كالمناهج و اساس الاحكام و شرح تجرید الاصول و مفتاح الاحكام فساد ما يظهر بین الطلبة...». گفتمی است نسخه‌ای از رساله کلباسی در کتابخانه آیه الله مرعشی موجود است که در آغاز با رساله حاضر متفاوت است (نک: التراث العربی: ۲/۳۷۹). در مجموع انتساب رساله به سید مجاهد قوی‌تر به نظر می‌رسد.

التراث العربی: ۲/۳۸۰؛ الذریعه: ۶/۲۷۶ - ۲۷۸؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۱۶/۲۳۵

آغاز: اذا علم المجتهد بحکم من الأحكام الشرعية الفرعية بعد استفراغ وسعه وبذل جهده فيه فلا اشكال في اعتبار علمه وكونه حجة شرعية يجوز الاعتماد عليها. انجام: ومنها ما لم يكن مظنون الصدق ولاموافقاً ومنجبراً بمثل أحد المذكورة فيبقى الباقي وهو المطلق، تمت الرسالة.

۲۶۱، نستعلیق، بدون نام‌کاتب، شنبه ۲۶ شوال ۱۲۴۹ق، جلد: تیماج مشکئی

سوخت با ترنج و سرترنج زرین، ۸۰ برگ، ۱۹ سطر، ۱۵×۲۳ سم.

ثبت: ۲۶۹۷.

۶۳. الحدائق الناضرة في أحكام العترة الطاهرة (فقه لماهیه - عربی)

از: یوسف بن احمد درازی بحرانی (م ۱۱۸۶ق)

کتاب معروفی است در فقه شیعی به شیوه استدلالی و مفصل که با دوازده مقدمه شروع شده و مؤلف تا اواسط «ظهار» را نگاشته و پس از آن اجل او را از ادامه کار بازداشت و بقیه تا پایان «لعان» توسط برادرزاده اش شیخ حسین آل عصفور - که شاگرد او نیز بود - نگاشته شد. این کتاب به همت انتشارات جامعه مدرسین قم به چاپ رسیده است. [الذریعه: ۲۸۹/۶ - ۲۹۱؛ فهرست کتاب های چاپی عربی، مشار: ۳۰۵؛ مقدمه ای بر فقه شیعه: ۲۹۶؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۱۵۰۶/۲۱]

۲۲۱، نسخ، بدون نام کاتب، ۱۲۳۱ق، شامل: کتاب الطهارة، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و بلاغ مقابله دارد، در اول نسخه یادداشتی از عبد الحسین بن محمد علی که به تاریخ ۱۲۳۱ق نسخه را استکتاب نموده است، جلد: تیماج مصنوعی قهوه ای مجدول با ترنج و سرترنج، ۳۵۳ برگ، ۳۵ سطر، ۲۰×۳۰/۵ سم. ثبت: ۲۴۳۲.

۱۴، نستعلیق، محمود بن حاج علی بن کربلانی ملک محمد خوینی، محمود بن علی خوینی، سه شنبه ۸ جمادی الاول ۱۲۴۹ق، شامل: کتاب الصلاة، آغاز: بسمله. حمدله. و صلی الله علی خیر خلقه [...] و فیه ابواب [...] فی المقدمات [...] فی فضل الصلوة الیومیة؛ انجام: من جانب الامام الی هذا بل الی غیر ذلک فیما هو مذکور فی مظانه من اراده فلیطلبه منها؛ جای عناوین خالی مانده است، حاشیه ای از استاد آخوند خوینی در یکی از صفحات درج شده است، جلد: تیماج ضربی زیتونی مجدول گرهی با ترنج و سرترنج و لچکی، ۲۱۵ برگ، ۲۷ سطر، ۲۱×۳۰ سم. ثبت: ۳۴۱۶.

۶۴. حساب (میزان الحساب، زبده الحساب) (ریاضیات - فارسی)

از: علاء الدین علی بن محمد قوشچی (م ۸۷۹ ق)

در سه مقاله:

۱. حساب اهل هند، در مقدمه و دو باب

۲. حساب اهل تنجیم، در مقدمه و شش باب

۳. مساحت، در مقدمه و سه باب.

چند بار چاپ شده است.

[الذریعه: ۵/۷؛ فهرستواره کتابهای فارسی، منزوی: ۲۶۵۱/۴]

۶۶۰، رساله چهارم مجموعه «۱۳۶ ار - ۱۶۸ ار»، نستعلیق، بدون نام کاتب، بدون تاریخ کتابت، طرفین نسخه افتاده است، آغاز: کردن بر جای بنویسم و ابتدا از جانب یمین کرده... فصل دویم در تنصیف عدد یعنی بدو نیم ساختن عددی؛ انجام: باب ششم در اعمال حسابی که در بروج باشد بدانکه منجمان دور فلک را بدوازده قسم... وضع کنند بر وجهی که بروج در محاذات؛ عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده است، ۳۳ برگ، ۱۳ سطر، $۱۲/۵ \times ۱۹/۵$ سم.

۶۵. حق الیقین (عقائد - فارسی)

از: علامه محمد باقر بن محمد تقی مجلسی (م ۱۱۱۰ ق)

اصول و ضروریات دین خصوصاً بحث امامت را بطور مفصل بیان می نماید و نیز مباحثی در پیرامون موضوعات اخلاقی و شماره گناهان کبیره دارد. این کتاب از آخرین تألیفات علامه مجلسی است که بنام شاه سلطان حسین صفوی نگاشته و در آخر شعبان ۱۱۰۹ تألیف آن را به انجام رسانده است و بارها چاپ شده است.

[الذریعه: ۴۰/۷؛ کتابشناسی مجلسی: ۲۱۶؛ فهرست نسخه های خطی فارسی، منزوی:

۹۳۷/۲؛ فهرست کتابخانه آیه الله مرعشی: ۲۰۱/۳

آغاز: الحمد لله الواحد الأحد الفرد الصمد القديم الذي ليس كمثلته شيء وهو السميع البصير.

۲۷۰، نسخ، پیر محمد بن کربلایی خالقی ویردی، غزه شعبان ۱۱۱۸، شامل: از مقصد هفتم در امامت تا آخر کتاب، آغاز: مقصد هفتم در بیان امامت سایر ائمه است صلوات الله عليهم بدانکه لفظ شیعه را بر کسی اطلاق می‌کنند که؛ عناوین و نشانیها شنگرف، جلد: تیماج مشکى دورو مجدول با ترنج و سرترنج و لچکى، ۱۹۳ برگ، ۲۳ سطر، ۲۸×۱۸ سم. ثبت: ۲۶۹۹.

۶۶. خسرو و شیرین (شعر - فارسی)

از: نظام الدین الیاس بن یوسف نظامی گنجوی (حدود ۶۱۱)

دومین مثنوی از پنج گنج نظامی است که به سال ۵۷۶ ق در بحر هزج مسدس، در ۶۵۰۰ بیت، بنام اتابک شمس الدین محمد جهان پهلوان ایلدگزر (۵۶۸ - ۵۸۱ ق) ساخته است. مثنوی است بزمی، در داستان عشق خسرو و شیرین، از داستانهای پایان روزگار ساسانی، که در المحاسن و الاضداد جاحظ و غرر اخبار ملوک الفرس ثعالبی و شاهنامه فردوسی آمده است.

[فهرست نسخه‌های خطی فارسی، منزوی: ۲۷۹۰/۴؛ الذریعه: ۱۵۹/۷ و ۱۲۰۹/۹؛

فهرست مشترک پاکستان: ۱۸۸/۷]

آغاز:

نظامی را ره تحقیق بنمای
زبانی کافرینت را سراید

خداوندا در توفیق بگشای
دلی ده کو یقینت را بشاید

انجام:

سخن را با سعادت ختم کردم
ورق کآنجا رساندم درنوردم
روانش بساد جفت شادکامی
که گوید باد رحمت بر نظامی

۲۶۹، نستعلیق، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ق، عناوین لاجورد، جلد: تیماج
قهوه‌ای مجدول. ۲۳۱ برگ، ۱۴ سطر، ۱۷/۵×۲۹ سم.
ثبت: ۲۶۷۸.

(ریاضیات - عربی)

۶۷. خلاصه الحساب

از: بهاء‌الدین محمد بن حسین عاملی (م ۱۰۳۰ق)
رساله مختصر و بسیار معروفی است در ریاضیات شامل یک مقدمه و ده باب و یک
خاتمه:

المقدمه: فی تعریف الحساب و موضوعه؛

الباب الاول: فی حساب الصحاح؛

الباب الثاني: فی حساب الكسور؛

الباب الثالث: فی استخراج المجهولات بالاربعة المتناسبة؛

الباب الرابع: فی استخراج المجهولات بعمل الخطائین؛

الباب الخامس: فی استخراج المجهولات بالعمل بالعکس؛

الباب السادس: فی المساحة؛

الباب السابع: فی ما یتبع المساحات؛

الباب الثامن: فی استخراج المجهولات بالجبر و المقابلة؛

الباب التاسع: فی قواعد لا بد للمحاسب منها؛

الباب العاشر: فی مسائل متفرقة.

شروح و حواشی بسیاری بر این رساله نگاشته‌اند و بارها به چاپ رسیده است.

الذریعه: ۲۲۴/۷ و ۸۴/۶ و ۲۲۷/۱۳ - ۲۳۴؛ فهرست کتاب‌های چاپی عربی، مشار:

۱۳۳۴

آغاز: نحمدک یا من لایحیط بجمع نعمه عدد.

۶۲۹، رساله ششم مجموعه «۱۳۲ پ - ۱۵۳ پ»، نستعلیق، حسین قلی بن ابوعلی بن کربلایی حسین قلی بازواری مشهور به بابا، ذی قعدہ ۱۲۷۹ق، عناوین و نشانیها شنگرف، از روی نسخه‌ای که به خط محمد هادی بن شیخ بهاء الدین محمد معمار اصفهانی بوده کتابت شده است، ۲۲ برگ، ۱۳ سطر، ۲۲×۱۸ سم.

۶۸. خلاصه منهج الصادقین (تفسیر - فارسی)

از: فتح الله بن شکرالله شریف کاشانی (م ۹۸۸ق)

گزیده‌ای است از تفسیر بزرگ او منهج الصادقین، که هر دو تفسیر به چاپ رسیده است. کاشانی تفسیری دیگری به زبان عربی نگاشته موسوم به زبدة التفاسیر، که در همین فهرست معرفی می‌شود.

الذریعه: ۲۳۳/۷؛ فهرست نسخه‌های خطی فارسی، منزوی: ۴۵/۱

آغاز: حمدی چون کلمات ربانی بی غایت شایسته لطیفی است که از محض لطف

ابدی بواسطه جود.

۲۳۷، نستعلیق، آیات نسخ معرب، جلال الدین محمد بن محمد باقر حسینی مشهدی، ۲ جمادی الثانی ۱۰۷۴ق، شامل: از سوره انبیاء تا آخر سوره زمر، آغاز: سوره الانبیاء علیهم السلام مائة و اثنی عشر آیه و رکوعها سبعة و اختلافها اثنی عشر؛ انجام: شکر و سپاس مرخدای راست که بر وفق فضیلت از برای ما مقامی و مرتبه‌ای تعیین فرمود، تم المجلد الثالث؛ عناوین شنگرف، در اول نسخه

تاریخ تولد فرزندان باقر بن محمد باقر هرندی ثبت شده است، جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول لولادار با ترنج زرین، ۳۲۱ برگ، ۱۹ سطر، ۱۸/۵ × ۲۵ سم. ثبت: ۲۶۸۸.

۶۹. ذخیره المعاد فی شرح الارشاد (فقه لهامیه - عربی)

از: محمد باقر بن محمد مؤمن، محقق سبزواری (م ۱۰۹۰ق)
شرح استدلالی مفصلی است بر ارشاد الأذهان الی أحكام الايمان علامه حلی (۷۲۶ق)، شارح قسم عبادات را به تفصیل شرح کرده و قسم معاملات را به اختصار برگزار نموده است، شرح کتاب الصوم آن در رجب ۱۰۵۵ق به پایان رسیده است.
[التراث العربی: ۶۳/۳؛ فهرست کتاب‌های چاپی عربی، مشار: ۳۹۲؛ مقدمه‌ای بر فقه شیعه: ۲۴۱]

آغاز: کتاب الطهارة أي هذا کتاب الطهارة والکتاب اسم مفرد وجمعه کتب بضم التاء.

۱۱۱، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ق، شامل: کتاب الصلاة، آغاز: الحمد لله رب العالمين و الصلوة على سيدنا و نبينا محمد و آله الطيبين الطاهرين. کتاب الصلوة لغة الدعاء قال الله تعالى و صلّ عليهم؛ انجم: انه لم يقل أحد بالوجوب. انتهى الجزء الثاني من كتاب ذخيرة المعاد في شرح الارشاد و يتلوه في الجزء الثالث كتاب الزكوة ان شاء الله تعالى؛ نشانیها مشکى، در حاشیه تصحیح شده است، جلد: تیماج مصنوعی قهوه‌ای مجدول با ترنج و لچکی زرین، ۳۱۲ برگ، ۲۳ سطر، ۲۰/۵ × ۳۰ سم. ثبت: ۲۶۷۲.

۷۰. رساله در تجوید (تجوید - فارسی)

رساله کوتاهی است در بیان احکام تجوید، از شیخ عز الدین عاملی در این رساله

مطلبی نقل شده است.

[فهرست نسخه‌های خطی فارسی، منزوی: ۱/۷۸]

آغاز: بعد از [حمد] خالق جسم و جان و رازق انس و جان و درود و ثنای بهتر و مهتر عالمیان و خلاصه آدیان محمد صلی الله علیه و آله فی کل اوان و مکان بدانکه... که چون تنوین بانون ساکنه بحروف حلق بر سند اظهار.

انجام: از درون حالت غنه است از خیشوم تنوین میم نون مخارج الحروف سبعة... تمّت هذا الاحکام القرائة علی قانونیة الشریعة النبویة المصطفویة.

۶۲۹، رساله دوم مجموعه «۱۸۹-۹۱»، نستعلیق، حسین قلی بن ابوعلی بن کربلایی حسین قلی پازواری مشهور به بابا، ۱۲۷۶ق، ۳ برگ، ۱۵ سطر، ۱۸×۲۲ سم.

۷۱. روزنامه (ساعت نامه، اختیارات) (نجوم - فارسی)

از: معین الدین ابو معشر جعفر بن محمد بلخی (م ۲۷۲ق)

اختیارات منسوب به ابو معشر بلخی است که به نام پادشاه روزگار سلطان سعید پسر سلطان بهرامشاه ساخته است. گویا ترجمه‌ای از کارهایش باشد از ناشناس، نسخه‌ها یکی نیستند.

[نشریه نسخه‌های خطی، دفتر سوم: ص ۳۴۱؛ فهرستواره کتابهای فارسی، منزوی:

۲۹۳۵/۴ و ۲۹۶۲]

آغاز: چنین آورده‌اند که سلطان سعید بهرام شاه به خواجه معین الدین ابو معشر بلخی که حکیم روزگار بود فرمود که از بهر من روزنامه‌ای بساز... یوم السبت اول روز زحل نیم چاشت مشتری.

انجام: شب پنج شنبه شمس و شب جمعه قمر. هم بدان منوال که شرح داده شد

می‌رود تا به مقصود رسد والله اعلم بالصواب.

۶۶۰ رساله پنجم مجموعه «۱۶۸ پ - ۱۶۹ ر»، نستعلیق، بدون نام کتاب، بدون تاریخ کتابت، عناوین و نشانیها شنگرف، پس از اتمام رساله حسابی درج شده که با آن می توان فهمید قمر در کدام برج است، ۲ برگ، ۱۷ سطر، ۱۹/۵ × ۱۲/۵ سم.

۷۲. *الروضة البهية في شرح اللمعة الدمشقية* (فقه لهمايه - عربی)
از: زین الدین بن علی عاملی (م ۹۶۵ق)

شرح متین و بسیار معروفی است بر رساله «اللمعة الدمشقية» شهید اول، محمد بن مکی عاملی (۷۸۶ق)، که از عصر شارح تا کنون مورد توجه دانشمندان بوده و حواشی و شروح متعددی بر آن نگاشته شده و از کتابهای درسی حوزویان است و بارها به طبع رسیده است. [التراث العربی: ۱۴۳/۳؛ الذریعة: ۲۹۰/۱۱؛ فهرست کتابهای چاپی عربی، مشار: ۴۹۶] آغاز: الحمد لله الذي شرح صدورنا بلمعة من شرايع الاسلام. انجام: ان يغفر لنا ما قصرنا فيه من الاجتهاد أو وقع فيه من خلل في ايراد أنه هو الغفور الرحيم. وليكن هذا آخر اللمعة... شهر جمادي الأول سنة سبع و خمسين و تسعمائة من الهجرة النبوية حامداً مصلياً مسلماً.

۱۵۶، نسخ، صدر الدین محمد بن سلیمان موسوی، قرن ۱۱ق، شامل: جلد دوم: کتاب الاجارة تا آخر کتاب، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و حواشی دارد با امضای «زین ره» و «سلطان» و «میرزا محمد ره» و «ع ل»، در آخر نسخه تملکی به تاریخ ۱۲۳۱ق که در کربلا خریدار است، جلد: تیماج قهوه ای سوخت با ترنج و سرترنج، ۱۸۵ برگ، ۲۱ سطر، ۲۴ × ۱۸/۵ سم.

ثبت: ۱۶۰۴.

۱۸، نسخ، علی بن عبدالحسن بن احمد بن سلیمان بن احمد حسین، شنبه

۲۷ شعبان ۱۱۰۷ق، شامل: دوره کامل، عناوین شنگرف، نشانیها مشکى، در حاشیه تصحیح شده و علامت بلاغ مقابله و قرائت و سماع در جایهای مختلف نسخه به چشم می خورد، کاتب اهل علم بوده و این نسخه را برای استفاده خودش کتابت کرده است، در آخر نسخه فایده‌ای درباره رضاع درج شده است، جلد: تیماج قهوه‌ای سوخت مجدول گرهی با ترنج و سرترنج، ۱۹۱ برگ، ۳۳ سطر، ۲۹×۲۰/۵ سم. ثبت: ۲۴۳۷.

۲۴۷، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۲ق، شامل: جلد دوم، نام کاتب و تاریخ کتابت سیاه شده است، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و حواشی «منه» دارد، فهرست مطالب این جلد در اول نسخه درج شده است، جلد: گالینگور قهوه‌ای با ترنج زرین، ۲۲۶ برگ، ۲۲ سطر، ۱۶×۲۵/۵ سم. ثبت: ۲۴۹۵.

۲، نسخ، عبدالله بن مجنون گوهرائی، جلد اول در ۱۲۲۱ و جلد دوم در ۱۲۲۲ق، شامل: دوره کامل، عناوین و نشانیها شنگرف، با حواشی بسیار از جمله با امضاهاى «حسن عفی عنه ۱۲۲۱» و «شیخ جعفر ره» و «لمحرره رضا» و «جم» و «ع ل ره» و تصحیحات اندک و چند تاریخ تولد در سالهای ۱۲۵۸ و ۱۲۶۲ق، کاتب این نسخه را بدرخواست میرزا ابو القاسم کلاتر استنساخ کرده است، جلد: تیماج مصنوعی مشکى با ترنج و سر ترنج، ۳۹۶ برگ، ۲۳ سطر، ۳۰×۲۰/۵ سم. ثبت: ۳۴۱۲.

۱۰۸، نسخ، عبد الهاشم بن عبد الحسین دوردکی نوری، ۱۲۴۴ق، شامل: جزء اول: طهارت تا آخر مساقات، کتابت شده در حضور میرزا محمد تقی نوری، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده، با حواشی

به رمزهای «منه ره» و «للسید الاستاد ره» «ق» و «جمال ره» و «سلطان ره»، این نسخه از روی نسخه ابن میرزا محمد حسینی (کتابت شده در ۱۱۱۴ق) استنساخ شده است، فواید متفرقه‌ای در اول و آخر نسخه درج شده است، جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول با ترنج و سرترنج و نقش گل و بوته و پرنده در آن، ۳۷۲ برگ، ۲۲ سطر، ۲۰/۵ × ۲۹/۵ سم. ثبت: ۲۵۰۸.

۷۳. ریاض المسائل في تحقیق الاحکام بالدلائل (فقه امامیه - عربی)
از: سید علی بن محمد علی طباطبائی حائری (م ۱۲۳۱ق)
شرح مزجی مفصلی است بر کتاب المختصر النافع محقق حلی (۶۷۶ق) در فقه امامیه، که به چاپ رسیده است.

[التراث العربی: ۱۵۵/۳؛ فهرست کتاب‌های چاپی عربی، مشار: ۵۰۱]
آغاز: حمدله. و صلی الله علی سیدنا و نبینا محمد و آله الطاهرين. کتاب الطهارة و أركانها أربعة الأول في المياه جمعه باعتبار تعدد أفراده والمراد بها الأعم من الحقيقة والمجاز والنظر في المطلق والمضاف.
انجام: الثالثة لا يعقل العاقلة للانسان جنایة بهیمة له علی انسان و ان كانت جنایتها...
أحمد الله سبحانه علی توفيقه و تسهيله التألیف بهذا التعليق وأسأله بوجوده وكرمه... و من الله أجراً جزياً.

۲۱، نستعلیق، محمود بن حاج علی بن کربلانی ملک محمد خوینی، ۱۰ شوال ۱۲۳۵ق، شامل: از کتاب طهارت تا پایان کتاب جهاد، عناوین و نشانیها سنگرف، در حاشیه تصحیحات اندکی دارد و حواشی «منه ره» نیز به چشم می‌خورد، فهرست مطالب کتاب در آخر نسخه درج شده است، در آخر نسخه فایده‌ای از روی خط استاد انصاری ره نقل شده و نیز عمل

قرطاس در برگ آخر نسخه آمده است، جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول با
ترنج و سر ترنج، ۳۲۰ برگ، ۲۷ سطر، ۲۱×۳۱ سم.
ثبت: ۲۴۳۴.

۲۴۲، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ق، شامل: از کتاب النذر و العهود تا اول
کتاب الحدود، آغاز: کتاب النذر و العهود هي في اللغة الوعد بالخير أو شر
على ما في المهدّب و الدروس؛ انجام: فلم يحصل منه بالشهادة أمر زايد و
الحمد لله و يليه كتاب الحدود من الرياض؛ جای عناوين خالی مانده است،
جلد: تیماج مشکی ترنجدار، ۲۴۷ برگ، ۲۵ سطر، ۱۵/۵×۲۶/۵ سم.
ثبت: ۲۶۸۴.

۹۸، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ق، شامل: تجارت تا آخر دیات، آغاز:
الحمد لله رب العالمين و صلى الله على خير خلقه محمد و آله الطاهرين.
کتاب التجارة هي في اللغة الكسب و في الشرع على تعريف المصنف و
جماعة عقد المفاوضة بقصد الاكتساب؛ عناوين و نشانیها شنگرف، در
حاشیه تصحیح شده و به نسخه رطوبت رسیده است، جلد: تیماج قهوه‌ای
مجدول گرهی با ترنج و سر ترنج، ۲۷۱ برگ، ۲۷ سطر، ۲۱/۵×۳۰ سم.
ثبت: ۳۴۰۱.

۲۰۳، نسخ، لطف علی بن محمد تهرانی، دوشنبه رجب؟، انجام: و لا ريب
ان الأول ان لم نقل بكونه أقوى فهو أحوط و أولى الحمد لله تعالى ... ؛
عناوين و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و با امضای «منه ره»
حواشی دارد، در اول نسخه تملکی در ۱۲۴۹ق با مهر بیضوی: «الراجی
علی الرضوی»، جلد: تیماج مشکی مجدول با ترنج و سر ترنج ضربی، ۳۳۷
برگ، ۳۰ سطر، ۲۱×۳۰ سم.
ثبت: ۳۴۰۴.

از: ملا احمد بن محمد مقدس اردبیلی (م ۹۹۳ق)

آیاتی را که مشتمل بر احکام فقهی بوده، به ترتیب کتب فقهی از طهارت تا دیات آورده و تفسیر نموده است، مؤلف در ضمن مباحث استدلالی خود، نظرات فقها و مفسرین را نیز نقل می‌کند.

[التراث العربی: ۱۶۲/۳؛ فهرست کتاب‌های چاپی عربی، مشار: ۱۶]

آغاز: اعلم انّ هنا فایده لا بدّ قبل الشروع فی المقصود من الاشارة اليها وهوان المشهور بین الطلبة انه لا يجوز تفسیر القرآن بغير نصّ.
انجام: لا یبعد التعمیم لفهم العلة فیستخرج الباقي فتأمل، قد تمّ هذا الكتاب.

۲۴۳، نسخ، محمد علی بن حاجی نظر ابهری، چهار شنبه دهه اول شوال ۱۰۸۰؟، در مشهد، برای حاج محمد صحاف، نشانیها سنگرف، در حاشیه تصحیح شده و حواشی دارد به امضای «فیض» و «منه»، در اول نسخه چند مهر و تملک من جمله از: محمد تقی بن فتاح موسوی حسینی که به تاریخ ۱۲۴۹ق در اصفهان نسخه را خریده، ابو القاسم بن محمد مهدی بن سید محمد موسوی در ربیع الثانی ۱۲۹۰ و قاسمعلی بن حسن علی سبزواری، جلد تیماج قهوه‌ای با ترنج و سرترنج، ۴۰۰ برگ، ۲۲ سطر، ۱۳/۵ × ۲۵/۵ سم. ثبت: ۲۴۹۴.

(فلسفه - عربی)

۷۵. زواهر الحکم

از: حسن بن عبد الرزاق لاهیجی (م ۱۱۲۱ق)

رساله فلسفی مختصری ست شامل مقدمه و سه باب: مقدمه در تعریف حکمت و موضوع و اقسام آن، باب اول در تقسیم وجود، باب دوم در طبیعیات، باب سوم در الهیات. تألیف این رساله در ۸ ربیع الاول ۱۰۸۵ به پایان رسیده است.

[التراث العربی: ۱۷۰/۳؛ الذریعه: ۱۶۲/۱۲]

آغاز: الحمد لله الذي أنزل من سماء وجوب وجوده ماء فيض فضل وجوده فسلك
بتابع مسالك الاحسان في أرض ماهيات عالم الامكان.

۳۰۸، نستعلیق، بدون نام کاتب، قرن ۱۲ق، از انجام افتادگی دارد. انجام: فی
اثبات نبوة نبينا وسينا ومولانا محمد بن عبدالله خاتم النبيين... وافرة
والعنايات الى نقل أمثال هذه الحكايات؛ جای عناوین خالی مانده، در
حاشیه تصحیح شده است، در اول نسخه وقف بر آستانه حضرت
معصومه (ع) با مهر مربعی به سجع «افوض امری الى الله عبده... ۱۱۳۷»، و
چند یادداشت از کتابدار آستانه حضرت معصومه به تاریخ ۱۱۴۰ق با مهر
مربعی به سجع «محمد رحیم بن محمد مهدی الحسینی»، جلد: تیماج
سرخ، ۵۹ برگ، ۱۸ سطر، ۱۴×۱۹/۵ سم.
ثبت: ۲۹۰۰۴.

۷۶. زیارات المعصومین (زیارات - عربی و فارسی)
کتاب مختصری است در زیارات ائمه اطهار (ع) شامل زیارت امیرالمؤمنین (ع) بنقل
صفوان از امام صادق (ع) و زیارت امام حسین (ع) در کربلا و فصلی در زیارت
کاظمین (ع) و فصلی در زیارت عسکریین (ع) و زیارت امام حسین (ع) در روز عرفه. متن
زیارات به عربی است و توضیحات به فارسی است.
آغاز: در بیان زیارت حضرت امیر المؤمنین (ع) گفت صفوان که پرسیدم از حضرت
صادق (ع) که چگونه زیارت می کنی.
انجام: السلام عليك يا بن رسول الله السلام عليك يا بن الحسين الشهيد.

۲۹۳، نسخ، حیدر بن مهدی بن حسین بن محمد موسوی رازی، ۲۵ شعبان
۱۲۸۶ق، تمامی صفحات مجداول محرر شنگرف و لاجورد و زرد رنگ،

عناوین شنگرف، در حاشیه تصحیح دارد، جلد: تیماج مشکى مجدول با
ترنج و سرترنج، ۱۳۳ برگ، ۵ سطر، ۱۳×۲۲ سم.
ثبت: ۲۷۱۶.

۷۷. شرح العقائد النسفية (عقائد - عربی)

از: سعد الدین مسعود بن عمر تفتازانی (م ۷۹۳ق)
شرح مزجی مختصری است بر رساله عقائد النسفی از نجم الدین عمر بن محمد نسفی
(۵۳۷ق)، این شرح در جرجانیه خوارزم به تاریخ پنج شنبه ۲۹ شعبان ۷۶۸ خاتمه یافته است.
(التراث العربی: ۳/۳۵۲)
آغاز: الحمد لله المتوحد بجلال ذاته وكمال صفاته المتقدس في نعوت الجبروت عن
شوايب النقص وسماته.
انجام: لافي مطلوب التشرف والكمال فلا دلالة على افضلية الملائكة، والله أعلم
وأحكم بالصواب واليه المرجع والمآب.

۳۴۶، تعلیق، بدون نام کاتب، قرن ۱۰ق، نشانیها شنگرف، در حاشیه
تصحیح شده و حواشی بسیاری دارد از جمله با امضای: «محمی الدین»، در
اول و آخر نسخه فواید و اشعار متفرقه به چشم می خورد از جمله: اقسام
زاویه ها، شعری از خواجه نصیر طوسی در تقاسیم موجودات، یک
رباعی از مولا نظام الدین و رباعی از ابن سینا و ابوسعید ابوالخیر، و چند
یادداشت تملک به نامهای: ملا محمد چماستانی و علی بن باقر حسینی و
مهدب بن محمد، جلد: تیماج قهوه ای مجدول ضربی، ۱۰۴ برگ، ۱۵
سطر، ۱۸/۵×۱۰/۵ سم.

ثبت: ۱۳۶۰.

۲۳۹، نسخ، محمد قاسم بن حاجی نظام قواس، ۲۸ رجب ۱۰۵۵ق، عناوین

و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده است، به نسخه رطوبت رسیده است، در اول نسخه تملک صادق با مهر مربعی به سجع: «لا اله الا الله الملك الحق المبين عبده محمد صادق»، و تملک ابن حاجی محمد ظاهر و محمد قاسم بن حاجی نظام، و تعیین بهای نسخه به چهار هزار دینار ثبت شده است. جلد: تیماج مصنوعی قهوه‌ای با ترنج و سرترنج، ۵۰ برگ، ۲۶ سطر، ۱۳×۲۵ سم.
ثبت: ۲۴۵۷.

۷۸. شرح ألفیه ابن مالک (شرح ابن ناظم) (نحو - عربی)

از: بدرالدین محمد بن محمد بن مالک طائی جیانی (م ۶۸۶ق)

شرح معروف و ممتازی است بر الفیه پدرش موسوم به الخلاصة فی النحو یا «ألفیه ابن مالک» با عناوین رمزی «ص - ش»، که در محرم ۶۷۶ به انجام رسیده و به شرح ابن ناظم مشهور گشته است. شارح در ضمن شرح مطالب، در برخی از مواضع بر ناظم خرده گرفته و اقوال او را رد نموده است. بر این شرح - که صفدی آن را احسن و اسد و اجزل شروح الفیه داند - شروح و حواشی چندی نگاشته شده است از جمله شرح محمد بن جماعه و حاشیه زکریا انصاری موسوم به الدرّة السنیة.

(التراث العربی: ۲۵۰/۳؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۱۱۴/۱۲)

آغاز: قال الشيخ الامام العالم العامل الصدر الكامل بدر الدين أبو عبد الله محمد بن عبد الله بن مالك الطائي عفى الله عنه. أمّا بعد حمد الله سبحانه بما له من المحامد على ما أسبغ من نعمه البوادي.
انجام:

محمد خیر نبی مرسل...

فأحمد الله مصلياً على

ثمّ ختم الكلام بحمد الله تعالى وبالصلوة على نبيه محمد صلى الله عليه وآله وأصحابه.

۸۰، نسخ، ابراهیم بن یونس جوازی، شنبه ۲ ربیع الثانی ۱۰۸۴ق، عناوین

و نشانیها سنگرف، با حواشی از «ترکیب» و «زکریا» و «شواهد» و «توضیح»، در اول نسخه چند مهر تملک من جمله از ابراهیم بن یونس جوازری، اختتامیه کاتب از بین رفته و مرحوم آیه الله سید شهاب الدین مرعشی به خط خود آن را نگاشته است، جلد: تیماج مصنوعی قهوه‌ای با ترنج و سرترنج، ۲۴۷ برگ، ۱۹ سطر، ۱۷×۲۶ سم. ثبت: ۲۷۰۸.

۷۹. شرح امثله (صرف - فارسی)

از: میر سید شریف علی بن محمد جرجانی (م ۸۲۵ ق)
متن و گزارش از کتابهای مشهوری است که مبتدیان در آموزش ادبیات عرب آغاز بدانها می‌کنند.

فهرست نسخه‌های خطی فارسی، منزوی: ۳/۵۹/۲۰

آغاز: قال رسول الله (ص) اول العلم معرفة الجبار و آخر العلم تفویض الامر الیه بدانکه هر آوازی که باشد عرب آن را صوت.

۶۸۶، رساله هفتم مجموعه «۱۱۱ پ - ۱۳۹ پ»، نستعلیق، خلیفه آقا بابا بن خلیفه دده خان مصرقانی ساوجی، ۱۲۳۸ ق، آغاز: بسمله بدانکه مصدر اصل کلامست یعنی اصل سخن است و از وی نه وجه باز می‌گردد یعنی نه صیغه حاصل می‌شود ماضی مستقبل اسم فاعل اسم مفعول؛ انجام: هل نضرب یعنی آیا می‌زنیم ما دو شخص یا بیشتر خواه مذکر و خواه مؤنث درین زمان یا در زمان آینده؛ ۲۹ برگ، ۱۳ سطر، ۵/۱۱×۵/۱۴ سم.

۸۰. شرح تجرید العقائد (کلام - عربی)

از: علاء الدین علی بن محمد قوشچی (م ۸۷۹ ق)
شرح مزجی معروفی است بر «تجرید العقائد» خواجه نصیرالدین طوسی (۶۷۲ ق) در

علم کلام، که به عنوان شرح جدید نیز شناخته می شود و بارها به چاپ رسیده و حواشی متعددی دارد.

التراث العربی: ۲۶۲/۳؛ فهرست کتاب های چاپی عربی، مشار: ۵۴۳؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۱۴۳/۱

آغاز: خیر الکلام حمد الله الملك العلام بما أبدع العالم علی أحسن وجه ونظام.
انجام: أتم الكل بترکه هذا آخر ما تيسر لنا من تجريد الکلام و الحمد لله بالتوفيق علی الاتمام...

۳۲، نستعلیق، میر آقا میر رضوی قمی، ۱۰۷۶ق، آغاز: المقصد الثاني في الجواهر والأعراض وفيه خمس فصول الأول في الجواهر قدم مباحثها علی مباحث الأعراض لأن وجود العرض؛ نشانیها شنگرف، با حواشی بسیار از جمله به نقل از «شرح حکمة العين» و «جم» و شروح و حواشی دیگر بر تجرید، در آخر نسخه یادداشت خرید این کتاب در تهران به قیمت هشت هزار در سال ۱۲۷۳ق نوشته شده است، جلد: تیماج قهوه ای سوخت مجدول با سه ترنج کوچک، ۲۱۲ برگ، ۲۵ سطر، ۱۴ × ۲۶/۵ سم. ثبت: ۲۴۷۳.

۸۱. شرح التصريف

(صرفه - عربی)

از: سعد الدین مسعود بن عمر تفتازانی (م ۷۹۳ق)

شرح مزجی مشهوری است بر رساله العزی فی التصريف عبدالوهاب زنجانی (۶۶۰ق) که بارها ضمن جامع المقدمات به چاپ رسیده و جزو کتابهای درسی حوزه های علمیه است.

[فهرست کتاب های چاپی عربی، مشار: ۵۴۴؛ التراث العربی: ۲۶۹/۳؛ فهرست کتب

خطی آستان قدس رضوی: ۱۴۰/۱۲]

آغاز: ان أروى زهر تخرج في رياض الکلام.

انجام: أو قبيحة أو غيرهما للنوع وكذلك البواقي والحمد لله رب العالمين.

۶۴۷، رساله دوم مجموعه «۶۸پ - ۱۱۵پ»، نستعلیق، جمال الدین محمد رازی، قرن ۱۱ق، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده است، ۴۸ برگ، ۱۹ سطر، ۱۲×۱۸ سم.

۸۲. شرح تهذیب المنطق (منطق - عربی)

از: احمد بن یحیی هروی حفید تفتازانی (م ۹۰۶ق)
شرح مزجی مختصر و نیکیوی است بر قسم منطق از تهذیب المنطق و الکلام سعد الدین مسعود تفتازانی (۷۹۳ق).

التراث العربی: ۲۷۴/۳؛ کشف الظنون: ۱/۱۵۱۶

آغاز: أحسن ما يوضح به صدر المنطق والكلام والجري ما أجرى إليه عنان الاهتمام... وبعد فيقول الفقير الى رحمة الله الغنى أحمد بن يحيى بن محمد سعد التفتازاني... ان علم الكلام هو الذي يعلو ولا يعلو.
انجام: أي شديد الارتباط بالمقاصد العلمية فلما وقع لفظ المقاصد العلمية، تمت.

۶۶۰، رساله اول مجموعه «۱۰۴پ - ۱۰۴پ»، نسخ، حسین بن محمد داود، بدون تاریخ کتابت، عناوین و نشانیها شنگرف، با حواشی به لفظ «منه»، ۱۰۴ برگ، ۱۲ سطر، ۱۲/۵×۱۹/۵ سم.

۸۳. شرح حدیث خلق الأسماء (شرح حدیث / عقائد شیخیه - عربی)

از: شیخ احمد بن زین الدین احسایی (م ۱۲۴۱ق)
شرح کوتاهی است بر حدیث مروی از امام صادق (ع) در کافی کلینی، که حضرت فرمود: «ان الله خلق أسماء الحروف غير مصوت وباللفظ غير منطق». احسایی این رساله را

در پاسخ بدرخواست شیخ علی بن صالح بن یوسف در ۲۹ صفر ۱۲۲۰ نگاشته است.
 التراث العربی: ۲۸۶/۳؛ فهرست کتابخانه دائرة المعارف بزرگ اسلامی: ۱۴۷/۱؛
 الذریعه: ۱۸۷/۱۳

آغاز: حمدله. وصلى الله على محمد وآله الطاهرين أمّا بعد... قد التمس مني الابن
 الروحاني الشيخ علي بن المقدس الصالح ابن يوسف أعلى الله مقامه... أن أكتب على هذا
 الحديث الآتي ما يحضرنى من بيان المراد.
 انجام: على ما ذكره الشارحون فليطلب مبتغيه ذلك من كتب ذويه والحمد لله أولاً
 وآخراً وباطناً وظاهراً.

۶۷۳، رساله سوم مجموعه «۱۹۳-۱۹۷ر»، نسخ، محمد بن هادی، ۱۰
 جمادی الاول ۱۲۶۶ق، در مدرسه نیم آورد اصفهان، در حاشیه تصحیح
 شده است، ۵ برگ، ۲۰ سطر، ۱۵×۲۱/۵ سم.

۸۴. شرح حدیث رأس الجالوت (شرح حدیث - عربی)

از: شیخ احمد بن زین الدین احسایی (م ۱۲۴۱ق)
 شرح حدیث منسوب به امام رضا(ع) است که در آن به سؤالات رأس الجالوت - یکی
 از بزرگان یهود - درباره کفر و ایمان و کفران و شیطان پاسخ فرموده بود. تألیف این رساله
 بدرخواست پرسنده‌ای در ۱۲۲۵ق انجام گرفت.

فهرست کتابخانه دائرة المعارف بزرگ اسلامی: ۱۴۷/۱؛ موسوعة مؤلفی الامامیة:
 ۵۳۶/۳؛ فهرست مشایخ عظام: ۲۲۵؛ فهرست کتابخانه آیه الله مرعشی: ۲۹۹/۲۶؛ فهرست
 آستان قدس رضوی: ۲۸۷/۱۴

آغاز: حمدله. والصلوة. أمّا بعد... قد التمس مني من يجب على طاعته ان أشير الى
 بعض بيان حديث نقل عن بعض المشايخ... قال سلمه الله سئل رأس الجالوت مولانا
 الرضا(ع) فقال يا مولاي ما الكفر وما الايمان.

انجام: الذي ألفاه اليه دفعة بهت ونخر وشهق شهقة وأسلم والحمد لله رب العالمين...

۶۷۳، رساله یازدهم مجموعه «۲۲۴ پ - ۲۳۱ ر»، نسخ، محمد بن هادی،
جمادی الاول ۱۲۶۶ق، در مدرسه نیم آورد اصفهان، ۸ برگ، ۲۰ سطر،
۱۵×۲۱/۵ سم.

۸۵. شرح حکمة العین (فلسفه - عربی)

از: شمس الدین محمد بن مبارکشاه بخاری (م ۷۴۱ق)

شرح مزجی است بر «حکمة العین» نجم الدین علی دیران کاتبی قزوینی (۶۷۵ق) در
حکمت الهی و طبیعی، بخش الهیات مشتمل بر شش مقاله و طبیعیات در پنج مقاله است.
بخاری در این شرح از حواشی قطب الدین شیرازی بهره برده و آراء او را بعنوان «فی
الحواشی القطیبة» مطرح می کند.

فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۱۴۹/۱؛ التراث العربی: ۲۹۹/۳؛ فهرست

کتاب های چاپی عربی، مشار: ۱۵۴۶

آغاز: أما بعد حمد الله فاطر ذوات العقول النورية ومظهر خفيات أسرار الربوبية المبدع
بنوره المشرق محرکات الأجرام العلوية.

۸۶، نسخ، حاجی یوسف بن حاجی حضر تقلی، ۱۲۷۲ق، در اسلامبول،
انجام: علی ما قال بعض علی هذا فيندفع عنه ما أورده الشارح فتأمل ثم اعلم
أنه كما أن للجزء؛ عناوين و نشانیها شنگرف، با حواشی به امضای «سید
قدس سره» و «میر هاشم»، در اول نسخه تملک حاج شیخ حسن در ۱۳۱۲
و تملک احمد بن محمد علی طهرانی در ۱۳۳۱، جلد: تیماج سبز
مجدول، ۲۰۸ برگ، ۱۶ سطر، ۱۷/۵×۲۴ سم.

ثبت: ۲۴۶۴.

۸۶. شرح خلاصة الحساب (ریاضیات - عربی)

از: فاضل جواد بن سعد الله کاظمی (م ۱۰۶۵ق)

شرح مشهوری است بر رساله «خلاصة الحساب» استادش شیخ بهایی (۱۰۳۰ق). این شرح در سال ۱۲۷۳ ق به چاپ رسیده است.

[الذریعه: ۲۲۸/۱۳؛ مشار، عربی: ۵۴۶]

آغاز: الحمد لله الواحد العظيم والفرد القديم الذي يقصر عن العدّ عن آلائه ويتعذّر الحصر عن أقلّ نعمائه.

انجام: في هذا الشرح نفايس يجب صيانتها ممّن ليس أهلها والحمد لله وحده والصلوة على من لانبی بعده وآله الأبرار الحجج الأطهار ما اختلف الليل والنهار.

۱۹۳، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ق، نشانیها شنگرف و مشکى، با

حواشی «منه» و «اب عفی عنه»، در اول نسخه تملک حسین در تاریخ

۱۳۳۵ق با مهر بیضوی، جلد: تیماج مصنوعی قهوه‌ای ترنجدار، ۸۲ برگ،

۲۰ سطر، ۲۲×۱۶/۵ سم.

ثبت: ۲۷۱۷.

۸۷. شرح الزيارة الجامعة الكبيرة (زیارات - عربی)

از: شیخ احمد بن زین الدین احسائی (م ۱۲۴۱ق)

شرح مفصّلی است بر زیارت جامعه کبیره و در آن آراء و عقاید احسائی به تفصیل

درج شده است، این شرح بدرخواست سید حسین حسینی اشکوری تألیف شده و در ۱۹

ربیع الاول ۱۲۳۰ به انجام رسیده و بارها چاپ شده است.

[التراث العربی: ۳۲۶/۳؛ الذریعه: ۳۰۵/۱۳؛ فهرست کتاب‌های چاپی عربی،

مشار: ۱۵۵]

آغاز: حمدله. وصلی الله على محمد وآله الطاهرين أما بعد فيقول العبد المسكين

أحمد بن زین الدین الاحسایی أنّ السيد السند والعارف المعتمد صاحب الفخر والزین السيد حسین... ان أشرح الزيارة الجامعة.

انجام: قد تقدّم الكلام عليه في شرح الزيارة ولنقبض عنان القلم على ما أراد الله سبحانه لنا من اثبات ما حصل من شرح الزيارة الجامعة الكبيرة وشرح وداعها والحمد لله رب العالمين.

۴۲۴، نسخ زیبا، ابو طالب بن محمد حسن آرائی کاشانی، اواخر دهه سوم محرم ۱۳۰۷ق، شامل: جلد اول و دوم، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده است و علامت بلاغ مقابله با نسخه اصل در پایان جلد اول و دوم ثبت شده است، در پایان نسخه آیات وارده در شأن اوصیاء نبی الله ثبت و ادعا شده که دشمنان این آیات را از قرآن ساقط کرده اند، جلد: تیماج مشکى، دور جلد تیماج سرخ، ۲۲۸ برگ، ۲۳ سطر، ۲۱/۵ × ۱۵/۵ سم.

ثبت: ۲۴۹۸.

(صرف - عربی)

۸۸. شرح الشافية

از: فخر الدین احمد بن حسن جاربردی (م ۷۴۶ق)

شرحی است بر رساله شافیه ابن حاجب در علم صرف که به دستور خواجه سعد الدین محمد بن تاج الدین علی ساوی نگاشته شده است.

التراث العربی: ۳/۳۲۸؛ فهرست کتاب های چاپی عربی، مشار: ۵۵۱؛ فهرست کتب

خطی آستان قدس رضوی: ۱۵۹/۱۲

آغاز: نحمدک یا من بیده الخیر و الجود و لیس فی الحقیقة غیره بوجود.

انجام: عملاً علیها لأنها بمعناها فی الغایة والانتهاة والله اعلم بالصواب.

۴۲۵، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۰ق، انجام نسخه افتاده است، انجام:

حرکة ما قبله یا کله شیء و یأس لأنّ تخفیفها كذلك و ان کانت؛ نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و حواشی بسیار دارد، در آغاز نسخه خطبه شافیه همراه با حواشی توضیحی در دو صفحه جداگانه درج شده است، جلد: تیماج مشکی لولادار، ۲۰۰ برگ، ۱۸ سطر، ۱۵×۲۱ سم. ثبت: ۲۴۸۷.

۲۶۳، نسخ، بدون نام کاتب، سه شنبه جمادی الثانی ۱۰۸۷ق، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده است، جلد: تیماج مصنوعی مشکی با ترنج ضربی، ۱۷۴ برگ، ۲۳ سطر، ۱۳×۲۴ سم. ثبت: ۲۴۴۶.

۸۹. شرح الفوائد الحکمیة (فلسفه - عربی)

از: شیخ احمد بن زین الدین احسایی (م ۱۲۴۱ق)

«الفوائد الحکمیة» عنوان رساله‌ای است از شیخ احمد احسایی، شامل دوازده فایده فلسفی، وی در رساله حاضر فواید مذکور را بدرخواست ملا مشهد بن ملا حسین علی شبستری با عناوین «قلت - اقول» شرح می‌نماید. نگارش این شرح در شب نهم شوال ۱۲۳۳ به پایان رسید است.

[التراث العربی: ۳/۳۶۴؛ الذریعه: ۱۳/۳۸۶]

آغاز: حمدله. و صلی الله علی محمد وآله الطاهرين أما بعد فيقول العبد المسكين أحمد بن زین الدین الاحسایی ان جناب الموفق المسدد والأكرم الممجد جناب الآخوند الأوحد ملا مشهد بن المعلى المقدس.

انجام: وكررت عليك والله سبحانه ولي التوفيق الى هذا انتهى شرح هذه الفوائد...

۴۱۲، نسخ، محمد قلی بن صفی قلی افشار خراسانی، دوشنبه ۱۶ ذی قعدة

۱۲۶۱ق، حسب الخواش حاج میرزا محمد خراسانی، عناوین و نشانیها

شنگرف، در حاشیه تصحیح دارد، در اول نسخه تملک محمد جعفر داری که همو در آخر نسخه منکرین مطالب مندرج در این کتاب را لعن کرده است!، جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول، ۱۹۸ برگ، ۱۹ سطر، ۲۱/۵ × ۱۳/۵ سم. ثبت: ۲۴۳۳.

۶۷۳، رساله دوم مجموعه «۱۳ - ۱۹۲ پ»، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ق، آغاز افتاده است، آغاز: قلت ویتوهمون انهم تعمقوا فی المعنی المقصود أقول المراد، در حاشیه تصحیح شده است، به ضمیمه ملحقات که در ۱۵ همین مجموعه آمده است، ۱۷۹ برگ، ۱۷ - ۲۴ سطر، ۲۱/۵ × ۱۵ سم.

۹۰. شرح کشف الغطاء (فقه امامیه - عربی)

از: ابراهیم بن مهدی آل عرفات قدیحی خطی بحرانی (قرن ۱۳ق) قطعه‌ای از شرحی است بر کتاب کشف الغطاء شیخ جعفر کاشف الغطاء، شارح در جایی نسخه حاضر آورده است: «هذه الکراریس شرحت بها کشف الغطاء حال قرآنی علی مصنفه الشیخ جعفر فی النجف الأشرف وأنا الأقل ابراهیم البحرانی».

۶۲۶، رساله دوم مجموعه «۲۸ - ۵۲ پ»، نستعلیق، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ق، طرفین نسخه افتاده است. آغاز: وهو الجاری أراد بالماسح هنا الید أو بدلها لا الفاعل أعنی الشخص بخلافه فی الغاسل والفارق، انجام: حسن المعین ومن جهة الاحوار وهكذا فی الصفات ولا یحکم بالحسن والقبح. در حاشیه تصحیح شده و متن خط خوردگی دارد، ۲۵ برگ، ۲۳ سطر، ۲۱ × ۱۶ سم.

۹۱. شرح کلام الفیض فی معنی الفناء والبقاء (عقائد شیخیه - عربی)

از: شیخ احمد بن زین الدین احسائی (م ۱۲۴۱ق) رساله ایست در پاسخ به سؤال سید حسین بن سید عبدالقاهر بحرانی که درباره کلام

فیض کاشانی در معنی فناء فی الله وبقاء بالله پرسیده بود.

آغاز: حمدله. والصلوة وبعد... قد أرسل اليّ بعض السادات الصالحين الطالبين للحق والدين فهو السيد حسين بن سيد عبدالقادر السيد الحسين البحراني في تبين الكلام ملا محسن الكاشاني في معنا الفناء في الله والبقاء بالله
انجام: ولو أني جعلتك في عيوني الى يوم القيمة ما كفاني ولا حول ولا قوة الا بالله
العلي العظيم ...

۶۷۳، رساله دوازدهم مجموعه «۲۳۱ ر - ۲۳۳ پ»، نسخ، محمد بن هادی،
جمادی الاول ۱۲۶۶ ق، نشانیها مشکى، ۳ برگ، ۲۰ سطر، ۱۵ × ۲۱/۵ سم.

۹۲. شوارق الالهام في شرح تجريد الكلام (کلام - عربی)

از: عبد الرزاق بن علی، فیاض لاهیجی (م ۱۰۷۲ ق)

شرح مزجی است بر کتاب تجرید العقائد خواجه نصیر الدین طوسی (۶۷۲ ق)، فیاض
لاهیجی شرح دیگری بر کتاب مذکور نگاشته موسوم به مشارق الالهام.

التراث العربی: ۴۴۹/۳؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۱/۱۶۸؛ فهرست

کتاب های چاپی عربی، مشار: ۱۵۷۶

آغاز: ربنا افتح بیننا و بین قومنا بالحق و انت خیر الفاتحین اما بعد الحمد لله الذي هدانا
لهذا.

انجام: الا اذا كان بسبب ما صار كان واجب الوجود بذاته واجب الوجود لغيره، تمت.

۱۷۵، نستعلیق، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ ق، آغاز: المقصد الثاني في الجواهر
والأعراض وفيه فصول خمسة أربعة منها في الجواهر والخامس في
الأعراض ووجه تقديم مباحث الجواهر؛ انجام: المبحث الثامن في
الجنس السابع على ما قال السابع في الملك... ان احتيل في توأطو هذه

المقولة و عنى بها النسبة؛ عناوين و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و حواشی «منه ره» دارد، جلد: تیماج مصنوعی زرشکی با ترنج زرین، ۲۳۷ برگ، ۱۸ سطر، ۵×۱۷×۲۲/۵ سم. ثبت: ۲۴۹۶.

۹۳. الصافی (تفسیر رولبی - عربی)

از: محمد محسن بن مرتضی، فیض کاشانی (م ۱۰۹۱ق) مهمترین اثر فیض در تفسیر قرآن است. وی در این تفسیر به اقوال ائمه معصومین علیهم السلام توجه دارد و مفسران را از تفسیر به رأی و عواقب آن پرهیز می دهد. فیض در آغاز تفسیر، دوازده مقدمه مهم ذکر می کند. مؤلف این اثر نفیس را در چهل و هفت هزار بیت به سال ۱۰۷۵ق به اتمام رسانید. این کتاب بارها در ایران و بیروت به چاپ رسیده است.

[التراث العربی: ۴۵۸/۳؛ فهرست های خودنوشت فیض کاشانی: ۱۹۳-۲۰۱] آغاز: نحمدک یا من تجلی لعباده فی کتابه بل فی کل شیء. انجام: وقد مضى تفسیر شیطین الناس فی سورة الانعام وقد سبق سبب نزول السورة و ثواب تلاوتها فی تفسیر أختها والحمد لله أولاً و آخراً و صلى الله على سيدنا محمد وآله أجمعين.

۲۷، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۱ و ۱۲ه، شامل: آغاز قرآن تا اواخر سوره کهف، انجام: الزانی لاینکح الا زانیة او مشرکة و الزانیة لاینکحها الا...؛ برگ اول نسخه نونویس است، نشانیها شنگرف و مشککی، در حاشیه تصحیح دارد، با حواشی «منه دام فیضه»، جلد: گالینگور آبی، عطف و گوشه تیماج قهوه ای، ۳۶۳ برگ، ۲۶ سطر، ۱۹×۲۹ سم. ثبت: ۲۴۳۶.

۲۳۱، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۲ق، شامل: از سوره کهف تا سوره فلق،

طرفین نسخه افتاده است، آغاز: فیهما أمر الفتية أمر اسلامهم و ماأراد منهم دقیانوس الملک... اذ اوی الفتية الى الكهف فقالوا ربنا آتنا من لدنک رحمة؛ انجام: و من شرّ حاسد اذا حسد اذا ظهر حسده و عمل بمقتضاه... فبعث النبي (ص) الي علی بن أبي طالب(ع) و قال انطلق؛ عناوین و نشانیها شنگرف، با حواشی به رمز «منه ره» و «لمحرره حسین»، در حاشیه نسخه تفسیر برخی از سوره‌ها بنقل از تفاسیر دیگر درج شده است، جلد: گالینگور مشکی ترنجدار، ۳۲۴ برگ، ۲۰ سطر، ۲۱×۲۸ سم. ثبت: ۲۷۰۱.

۲۴۸، نسخ زیبا، بدون نام کاتب، قرن ۱۲ق، شامل: از آغاز قرآن تا آخر سوره مبارکه نحل، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده است، در اول نسخه تملکی به تاریخ ۱۲۵۵ق و مهر مربعی به سجع: «شیخ الاسلام ۱۲۷۲»، جلد: تیماج مشکی مجدول با ترنج و سرترنج، ۳۰۰ برگ، ۲۷ سطر، ۱۶×۲۶ سم. ثبت: ۲۴۵۰.

۴۴۴، نسخ، محمد باقر بن محمد هادی، شنبه ۲۰ ذی حجه ۱۲۵۳ق، شامل: آغاز کتاب تا آخر تفسیر سوره مائده، عناوین و نشانیها شنگرف، در اول نسخه تملک میرزا ابو الفضل شریف نجفی و مصطفی علوی، جلد: تیماج مشکی، ۲۱۵ برگ، ۲۲ سطر، ۱۴/۵×۲۱ سم. ثبت: ۲۸۸۸.

۹۴. الصحیفة السجادیة (ادعیه شیعه - عربی)

از: امام سجاد(ع)

ادعیه امام سجاد علی بن حسین(ع) که در مناسبت‌های مختلف قرائت فرموده‌اند، در این کتاب گردآوری شده و صحیفه سجادیه جزء نخستین تألیفات در ادعیه شیعی است

که به آن «انجیل اهل بیت» و «زبور آل محمد» نیز می گویند. شروح، ترجمه ها و کتابهای بسیاری پیرامون آن نگاشته شده و تکمله ها و ملحقات متعددی نیز دارد و بارها در ایران و کشورهای دیگر به چاپ رسیده است.

التراث العربی: ۴۶۵/۳؛ الذریعه: ۱۸/۱۵؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۳۳۲/۱۵؛ فهرست کتاب های چاپی عربی، مشار: ۱۵۸۸
 آغاز: حَدَّثَنَا السَّيِّدُ الْأَجَلُ نَجْمُ الدِّينِ بَهَاءِ الشَّرَفِ أَبُو الْحَسَنِ... وَكَانَ مِنْ دَعَائِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذَا ابْتَدَأَ بِالْدُّعَاءِ... الْحَمْدُ لِلَّهِ الْأَوَّلِ بِأَوَّلِ كَانِ قَبْلَهُ.
 انجام: وَنَجِّنِي مِنْ مَضَلَّاتِ الْفِتَنِ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ...

۳۱۲، نسخ، بدون نام کاتب، ۱۰ صفر ۱۰۸۵ق، بدون ملحقات، عناوین شنگرف، در آخر نسخه دعایی که در صحیفه کفن نویسنده درج شده است بدین سرآغاز: شهد الشهود و المسمون بهذا الكتاب بان فلان، جلد: تیماج قهوه ای فرسوده با ترنج و سرترنج، ۱۲۰ برگ، ۱۲ سطر، ۱۱/۵ × ۱۹/۵ سم. ثبت: ۲۹۰۱.

۹۵. عدة الداعي ونجاح الساعي

از: احمد بن محمد بن فهد حلی (م ۸۴۱ ق)
 کتاب مشهوری در ادعیه شیعی است شامل یک مقدمه و شش باب و یک خاتمه بدین تفصیل:

مقدمه: در تعریف دعا و ترغیب بدان؛
 باب اول: در حدّ بر دعا؛
 باب دوم: در اسباب اجابت؛
 باب سوم: در داعی؛
 خاتمه: در اسماء الله تعالی.
 باب چهارم: در کیفیت دعا و آداب آن؛
 باب پنجم: در ادعیه مختصه به اوقات؛
 باب ششم: در تلاوت قرآن و آداب آن؛

تألیف این کتاب در شب دوشنبه ۱۶ جمادی الاول ۸۰۱ به پایان رسیده و بارها چاپ شده و ترجمه‌های متعددی دارد.

[التراث العربی: ۴۸/۴؛ الذریعه: ۲۲۸/۱۵]

آغاز: الحمد لله سامع الدعاء ودافع البلاء ومفیض الضیاء وكاشف الظلمات.

۲۵۰، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۲ق، انجام نسخه افتاده است، انجام: هو قصّتی وليست حاجة في الرجال فانا؛ عناوين سنگرف، در حاشیه تصحیح شده و در حاشیه ترجمه برخی از کلمات آمده و حواشی لغوی دارد، در اول نسخه تملک سید حسین بن محمد تقی حسینی با مهر بیضوی، جلد: تیماج مصنوعی زرشکی با ترنج زرین، ۱۳۵ برگ، ۱۷ سطر، ۲۵/۵×۱۵/۵ سم.

ثبت: ۲۶۸۷.

۹۶. العوامل المائة

(نحو - عربی)

از: عبد القاهر بن عبد الرحمن جرجانی (م ۴۷۱ق)

رسالة مختصر و بسیار معروفی است در علم نحو که عوامل نحوی را به دو دسته لفظی و معنوی تقسیم و بیان کرده است. بارها ضمن جامع المقدمات بچاپ رسیده است.

[التراث العربی: ۹۹/۴]

آغاز: الحمد لله على جزیل نواله والصلوة والسلام على نبيه محمد وآله أجمعين. أما بعد هذا حصر العوامل على ما ذكره الشيخ الامام عبد القادر ابن عبدالرحمن جرجانی رحمه الله تعالى مشتمل على أصل سابق و فصل لاحق فالأصل العوامل مائة وهى لفظية ومعنوية.

انجام: والصفة والبدل وعطفه وعطف البيان والعطف بالحروف وحروف العطف عشرة الواو والفاء وثم وواو ولا واما وبل ولكن وحتى. تمت الكتاب.

۶۷۷، رساله دوم مجموعه «۱۲۱-۱۲۹ پ»، نستعلیق، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ق، انجام افتاده است، انجام: زید قاعد غلامه کما تقول زید یقعد غلامه؛ عناوین و نشانیها شنگرف، ۹ برگ، ۱۷ سطر، ۱۴/۵×۲۱ سم.

۹۷. عیون أخبار الرضا علیه السلام

(حدیث شیعہ - عربی)

از: محمد بن علی ابن بابویه قمی (م ۳۸۱ق)

احادیث مروی از امام رضا(ع) است، در دو جزء شامل ۱۳۹ باب در بیان زندگانی و اخلاق و سخنان حکمت آمیز حضرت رضا(ع) و علل و فلسفه برخی از احکام و دیگر امور که تمام احادیث آن مسند و سلسله روات آنها ذکر شده است. شیخ صدوق این کتاب را به نام صاحب بن عباد نگاشته، چراکه او دو قصیده به منظور اهداء سلام و تحیت برای امام رضا(ع) سروده و برای صدوق ارسال کرده بود.

التراث العربی: ۱۰۴/۴؛ فهرست کتاب های چاپی عربی، مشار: ۶۴۲؛ فهرست کتب

خطی آستان قدس رضوی: ۳۶۱/۱۴

آغاز: الحمد لله الواحد القهار العزيز الجبار الرحيم الغفار فاطر الأرض و السماء.

انجام: و قد آلت علی نفسی ان لا افارق هذا المشهد ما بقیت. و الحمد لله اولاً و آخراً....

۲۸۹، نسخ زیبا، محمد باقر بن میرزا محمد علی خوزانی، ۲۵ محرم

۱۰۹۷ق، برگ اول افتاده است، آغاز: القمی مصنف هذا الكتاب رض وقع

الی قصیدتان من قصاید الصاحب الجلیل کافی الکفاة؛ عناوین و نشانیها

شنگرف، در حاشیه تصحیح شده است، جلد: تیماج سرخ دورو مجدول،

داخل جلد سبز، ۲۰۱ برگ، ۲۳ سطر، ۱۲/۵×۲۴ سم.

ثبت: ۲۶۹۶.

۱۸۴، نسخ، درویش علی بن شیخ شمس الدین، ۲۰ ربیع الثانی ۱۱۰۵ق، از

آغاز یک صفحه افتادگی دارد، آغاز: اکرامه لذریتهم و احسانه الی شیعتهم قاضياً بذلك حق انعامه ... قال الصحاب الجلیل اسماعیل بن عباد رضی الله عنه | فی اهداء السلم الی الرضا علیه السلام شعراً: یا سائراً زائراً الی طوس * مشهد طهروا و أرض تقدیس؛ عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده است، جلد: تیماج سرخ لولادار مجدول با ترنج و سر ترنج، ۲۰۹ برگ، ۲۳ سطر، ۱۶ × ۲۱/۵ سم. ثبت: ۲۴۵۶.

۱۳۰، نسخ، سلمان بن منصور قزوینی، دوشنبه غره شعبان ۱۱۱۰، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و نسخه بدلها درج شده است، دارای حواشی با امضای «ق»، جلد: تیماج مصنوعی با ترنج و سر ترنج، ۲۷۸ برگ، ۲۳ سطر، ۱۵ × ۲۵ سم. ثبت: ۲۴۷۵.

۹۸. الفوائد الحائریة الجديدة (اصول فقه - عربی)

از: محمد باقر بن محمد اکمل وحید بهبهانی (م ۱۲۰۶ ق)
تکمیل فوائد عتیقه و مشتمل بر ۳۵ فایده الحاقی به شرح زیر است: الفائدة الأولى اذا ظهر من فعل الشارع أو قوله المطلق ان شيئاً جزء العبادة...، الخامسة والثلاثون الأصل طهارة الأشياء ...
[فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۳۴۵/۱۶؛ التراث العربی: ۲۰۶/۴؛ فهرست کتاب های چاپی عربی، مشار: ۱۶۷۹]
آغاز: حمدله. اذا ظهر من فعل الشارع أو قوله المطلق ان شيئاً جزء لعبادة فالأصل كونه ركناً.

انجام: بل لابد من ثبوت الحكم بالادلة كيف كان، تمت.

۶۶۶، رساله دوم مجموعه «۴۸ پ - ۷۶ پ»، نستعلیق، بدون نام کاتب، قرن

۱۳ق، در حاشیه تصحیح شده و علامت بلاغ مقابله دارد، ۲۹ برگ، ۲۱ سطر، ۲۱×۱۵ سم.

۹۹. الفوائد الحائرية القديمة (اصول فقه - عربی)

از: محمد باقر بن محمد اکمل وحید بهبهانی (م ۱۲۰۶ق)
این رساله که به نام فوائد عتیقه نیز معروف است شامل برخی قواعد فقهی و اصولی در دو مقدمه و سی و شش فایده و یک خاتمه است و تألیف آن در روز جمعه ۲ ربیع الثانی ۱۱۸۰ به پایان رسیده است. عنوان فایده اول و آخر رساله چنین است: الفائدة الأولى في عظم خطر الفقه...، السادسة والثلاثون في ذكر شرايط الاجتهاد.
[فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۳۴۵/۱۶؛ التراث العربی: ۲۰۷/۴]
آغاز: الحمد لله رب العالمين حمداً لا يقوى على احصائه الا هو ربنا... أما بعد فانه لما بعد العهد عن زمان الانمة(ع) و خفي امارات الفقه والأدلة.
انجام: ان تهذيب الأخلاق من أوجب الأشياء كما لا يخفى والله هو الهادي الى سبيل النجاة كما هو طريقه ولا يحصل الهداية الا بارشاده وتوفيقه تمت الرسالة...

۶۶۶، رساله اول مجموعه « ۱پ - ۴۶پ»، نستعلیق، حسین بن عبد الله مرندی، قرن ۱۳ق، عناوین شنگرف، در آخر رساله فهرست فوائد ۲۸ گانه درج شده است، در حاشیه تصحیح شده است، ۴۶ برگ، ۲۱ سطر، ۲۱×۱۵ سم.
۶۷۶، رساله سوم مجموعه « ۴۲پ - ۹۷ر»، نستعلیق، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ق، عناوین و نشانیها شنگرف، با حوشی به لفظ: «منه دام ظلّه»، ۵۶ برگ، ۱۸ سطر، ۲۰/۵×۱۴/۵ سم.

۱۰۰. الفوائد الضيائية في شرح الكافية (نحو - عربی)

از: نور الدین عبد الرحمن بن احمد جامی (م ۸۹۸ق)
شرح مشهور و متینی است بر الکافیة ابن حاجب در نحو، که آن را برای فرزندش ضیاء

الدین یوسف نوشته و مسمی به الفوائد الضیائیة نموده است. این شرح بواسطه جامعیت و سهولت مدتها کتاب درسی محصلین و طلاب علوم ادبی بوده است و حواشی و شروح متعددی دارد.

التراث العربی: ۲۱۴/۴؛ فهرست کتاب های چاپی عربی، مشار: ۶۸۱؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۲۷۲/۱۲

آغاز: الحمد لولیه و الصلوة علی نبيه و علی آله و اصحابه المتأدین بآدابه أما بعد فهذه فوائد وافیه بحلّ مشکلات الکافیة.

انجام: وعن مضرة أسقام الجهالات شافية و علی آله و أصحابه و علی من زمرة أحبائه. تمت الرسالة الشریفة الضیائیة...

۴۵۲، نسخ، بدون نام کاتب، ۷ ذی حجه ۱۲۲۵ق، از آغاز افتادگی دارد، آغاز: المضاف الیها و لیکتف فی هذه الشرط لئلا یتوهم اشتراط اضافتها، عناوین شنگرف، نشانیها شنگرف و مشکئی، در آخر نسخه تاریخ کسوف در روز دوشنبه ۲۹ محرم ۱۲۲۸ ثبت شده است، جلد: تیماج قهوه ای مجدول، طبله اول افتاده است، ۱۶۶ برگ، ۱۶ سطر، ۲۱×۱۵/۵ سم. ثبت: ۲۵۰۰.

۲۳۳، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ق، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح دارد، با حواشی «نعمة الله» و «عصام»، در اول و آخر نسخه مهر مربعی به سجع: «افوض امری الی الله عبده احمد»، جلد: تیماج مشکئی مجدول با ترنج و سرترنج، ۱۶۰ برگ، ۲۱ سطر، ۲۸/۵×۱۵ سم. ثبت: ۲۴۷۲.

۱۰۱. قواعد الأحکام فی معرفة الحلال والحرام (فقه امامیه - عربی)

از: حسن بن یوسف بن مطهر حلی (م ۷۲۶ق)

از کتابهای معروف و معتبر فقهی در نزد امامیه است که از زمان تألیف تا کنون مورد

توجه فقها بوده و بیش از پنجاه شرح و حاشیه بر آن نوشته‌اند. علامه حلی این کتاب را به درخواست فرزندش فخر المحققین نوشته و در آن فتاوی فقهی را طبق قواعد و ادله بیان نموده و در شب ۲۴ ذیحجه ۶۹۹ به پایان رسانده است و در خاتمه وصیت نامه مؤلف به فخر المحققین درج شده است. این کتاب بارها به چاپ رسیده است.

التراث العربی: ۲۸۱/۴؛ مکتبة العلامة الحلی: ۱۳۵ - ۱۵۹؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۱۰۳۵/۲۱

آغاز: الحمد لله على سوابغ النعماء وترادف الآلاء المتفضل بارسال الأنبياء لارشاد الدهماء. انجام: هذه وصيتي اليك والله خليفتي عليك ورحمة الله وبركاته.

۱۰۹، نسخ، ابوالولی بن محمد اشرف حسنی حسینی طباطبایی، ۲۵ شعبان ۱۰۶۴ق، شامل: نیمه اول کتاب، انجام: قد تمّ النصف الأول من کتاب قواعد الأحكام في معرفة الحلال والحرام ويتلوه كتاب النكاح...؛ عناوین شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و بلاغ قرائت دارد، با حواشی بسیار به نقل از «ایضاح» و «س» و «ع ل»، در اول نسخه تعداد مسائل قواعد ۴۰۱۰۱ مسأله درج شده است، و مهر تملک جلال الدین حسینی، در آخر نسخه چهار مسأله فقهی مختصر که شیخ ابی طالب بن شیخ اسماعیل رزانی از شهید نقل کرده است، جلد: تیماج قهوه‌ای سوخت با ترنج و سرترنج، ۴۲۱ برگ، ۱۹ سطر، ۲۰ × ۲۸/۵ سم.

ثبت: ۲۶۷۶.

۱۴۷، نسخ، محمد ربیع بن محمد رفیع کاشانی، ۱۷ رمضان المبارک ۱۱۱۹ق، شامل: کتاب النکاح تا آخر قواعد، آغاز: کتاب النکاح و فيه ابواب الأول في المقدمات وهي سبعة مباحث الأول النکاح مستحب؛ جای بیشتر عناوین خالی مانده است، علامت بلاغ دارد، با حواشی مختصر به نقل از ایضاح و دیگر کتب، در اول نسخه فهرست مطالب این جلد درج

شده است، در اول و آخر نسخه یادداشت‌های پراکنده‌ای به چشم می‌خورد،
جلد: تیماج مشکی ترنجدار، ۲۸۰ برگ، ۲۲ سطر، ۱۸/۵ × ۲۴/۵ سم.
ثبت: ۲۷۰۶.

۱۱۴، نسخ، عبد القادر بسطامی، پنجشنبه ۱۲ محرم ۱۱۹۰ق، شامل: کامل
است، در مدرسه مرتضی قلی خان اصفهان، عناوین و نشانیها سنگرف، در
حاشیه تصحیح شده و حواشی بسیار دارد به نقل از «ایضاح» و «ع ل»، در
اول نسخه تملک شکر الله بن علی در ۳ شعبان ۱۱۸۶ و در آخر نسخه تملک
محمد امین بن مرحوم حاجی فرج الله خراط با مهر مربعی، جلد: تیماج
مصنوعی مشکی با ترنج و سرترنج، ۲۸۰ برگ، ۲۹ سطر، ۱۹/۵ × ۳۱ سم.
ثبت: ۲۶۴۲.

۱۰۲. القوانین المحکمة (قوانین الأصول) (اصول فقه - عربی)

از: میرزا ابو القاسم بن حسن گیلانی قمی (م ۱۲۳۱ق)

دوره کامل و مفصلی است که به هنگام تدریس معالم الاصول تدوین و نگاشته و آن
مشمول است بر:

مقدمه در تعریف و موضوع علم اصول در ۸ قانون،

باب اول در اوامر و نواهی (مقصد اول در ۱۶ قانون، مقصد دوم در ۵ قانون)؛

باب دوم در محکم و متشابه و منطوق و مفهوم در ۲ مقصد و ۵ قانون؛

باب سوم در عموم و خصوص (مقصد اول در ۷ قانون، دوم در ۲ قانون، سوم در

۷ قانون)؛

باب چهارم در مطلق و مقید در یک قانون؛

باب پنجم در مجمل و مبین در چهار قانون؛

باب ششم در ادلة شرعیه (مقصد اول در ۴ قانون، مقصد دوم در ۲ قانون، مقصد سوم

در ۱۵ قانون، مقصد چهارم در ۶ قانون، مقصد پنجم در ۴ قانون)؛

باب هفتم در اجتهاد و تقلید در ۱۲ قانون؛

خاتمه در تعارض و تعادل و تراجیح در ۳ قانون.

تاریخ ختم تألیف: سلخ ربیع الاول ۱۲۰۵ در دارالمؤمنین قم. این کتاب بارها به چاپ رسیده و در دو قرن اخیر مورد استناد مبتدی و منتهی بوده و جمعی از علماء بر آن شرح و تعلیق نگاشته‌اند. بعضی کاتبان به هنگام استنساخ کتاب را به ۲ جلد تقسیم نموده‌اند. با این توضیح که آغاز جلد دوم را از ابتدا مقصد چهارم از باب ششم شروع می‌نمودند.

التراث العربی: ۲۹۰/۴؛ فهرست کتاب‌های چاپی عربی، مشار: ۷۱۷؛ فهرست کتب

خطی آستان قدس رضوی: ۱۳۶۲/۱۶

آغاز: الحمد لله الذي هدانا الى اصول الفروع وفروع الأصول... أما بعد فهذه نبذة من المسائل الأصولية وجملة من المسائل الفقهية.

انجام: وأقال بها الزلات والعترات ونفعنا بها وجميع المؤمنين أنه ولي الخيرات... في

بلدة قم في سلخ ربیع الثانی من شهور سنة ألف و مأتین وخمس....

۱۸۲، نستعلیق، بدون نام کاتب، عصر مؤلف، عناوین و نشانیها شنگرف، در

حاشیه تصحیح شده و حواشی به لفظ «منه دام ظلّه» دارد، در آخر نسخه

ده بیت عربی درباره اصحاب اجماع با مطلع: قد أجمع الكلّ علی تصحیح

ما * یصحّ عن جماعة فلیعلما، جلد: تیماج مصنوعی مشکى ترنجدار، ۳۳۰

برگ، ۲۲ سطر، ۲۱/۵ × ۱۵/۵ سم.

ثبت: ۲۷۲۰.

(حدیث شیعه - عربی)

۱۰۳. الکافی

از: ثقة الاسلام محمد بن یعقوب کلینی (م ۳۲۸ق)

یکی از کتابهای چهارگانه حدیثی شیعه، بلکه بزرگترین و پرارجترین آنهاست،

شامل سه بخش:

۱. اصول، مشتمل بر روایات اعتقادی و اخلاقی؛
 ۲. فروع، حاوی روایات فقهی از طهارت تا پایان کتاب الایمان و الذور و الکفارات؛
 ۳. روضه، دارای احادیث متفرقه در موضوعات مختلف.
- کلینی این کتاب را در عصر غیبت صغری با تلاش خستگی ناپذیرش در طول ۲۰ سال به نگارش در آورده است. در طی قرون متمادی هزاران نسخه از این کتاب استنساخ شده و بارها به چاپ رسیده و شروح و ترجمه‌های بسیاری بر آن نوشته‌اند و هم‌اکنون محققان مؤسسه دارالحدیث تصحیح فنی این کتاب عظیم را با استفاده از نسخه‌های معتبر و کهن در دست دارند.
- التراث العربی: ۳۰۳/۴؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۳۹۷/۱۴؛ فهرست کتاب‌های چاپی عربی، مشار: ۱۷۲۱
- آغاز: الحمد لله المحمود لنعمته المعبود لقدرته المطاع في سلطانه المرهوب بجلاله المرغوب اليه فيما عنده.
- انجام: يعمل بكتاب الله لا يرى منكرًا الا أنكره.

۴۵، نسخ، بدون نام کاتب، ۱۰۷۰ق، شامل: فروع، از کتاب العقیقه تا اوائل کتاب الزی و التجمل، از انجام افتادگی دارد، آغاز: کتاب العقیقه. أخبرنا أبو عبدالله محمد بن ابراهیم النعمان... باب فضل الولد؛ انجام: و کفنا فيه موتا کم عدة من أصحابنا عن أحمد بن أبي عبدالله عن بعض أصحابه عن صفوان الجمال قال حملت أبا عبدالله عليه السلام؛ عناوین شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و علامت بلاغ مقابله دارد، نسخه بدلها در حاشیه ذکر شده است، با حواشی به امضای «ق» و «خ ل سلمه الله» و «ح ق سلمه الله»، در اول نسخه تملک میر آصف حسینی درج شده و در چند جای نسخه کلمه «وقف خاص» به چشم می‌خورد، جلد: تیماج سرخ، ۱۴۰ برگ، ۲۰ سطر، ۲۶×۲۰ سم.

ثبت: ۲۷۰۲.

۱۰۴، نسخ زیبا، عبد الله بن حسن بن سلیمان طالقانی، ۱۰۸۴ق، شامل:

اصول و روضه، عناوین شنگرف، در حاشیه تصحیح شده است، در اول نسخه وقفنامه‌ای است به تاریخ جمادی الثانی ۱۰۹۱ق که حاجی فرهاد آقا این نسخه را به اولاد خود وقف کرده است، جلد: تیماج سرخ سوخت مجدول لولادار با ترنج و سرترنج، ۲۴۷ برگ، ۳۰ سطر، ۲۲/۵×۳۶ سم. ثبت: ۲۶۷۱.

۱۰۴. کشف الآیات

(کشف الآیات - عربی)

۶۶۰، رساله ششم مجموعه «۱۷۰-۲۲۸پ»، نسخ، بدون نام کاتب، بدون تاریخ کتابت، شامل: از اواخر سوره مبارکه آل عمران تا سوره مسد، طرفین نسخه افتاده است، آغاز: رحمه الله ط خالدون ه بالحق ط للعامین ه وما فی الارض ط؛ انجام: سوره المسد وقیل سوره تبت و یقال سوره الحطب خمس آیات وهی مکیه حروفها احدى وثمانون وکلامها ثلث وعشرون... بعدها مستأنف علی الخطب ه مسده ه؛ عناوین و نشانیها شنگرف، ۵۹ برگ، ۱۷ سطر، ۱۲/۵×۱۹/۵ سم.

۱۰۵. کشف الغطاء عن خفیات مبهمات الشریعة الغراء

(فقه امامیه - عربی)

از: شیخ جعفر بن خضر کاشف الغطاء (م ۱۲۲۷ق)

فقه استدلالی مشهوری است در سه فن:

۱. در بیان اصول دین و عقاید؛

۲. در بیان برخی از مسائل اصول فقه؛

۳. فروع دین یعنی عبادات، عقود و احکام. این کتاب به چاپ رسیده است.

[فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۱۰۸۶/۲۱]

۶۶۶، رساله اول مجموعه «ار - ۲۷»، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ق، شامل: بخشی از کتاب الصلاة، آغاز: کتاب الصلاة و فيه مباحث الأول في بيان معناها ولها معانٍ كثيرة كالرحمة والاستغفار؛ انجام: مایکتب عند الملك العلام وصفة الوجود لا يتعلق بالمعدوم وتعلق الخطاب ابتداء؛ عناوین و نشانیه‌ها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و حواشی دارد، ۲۷ برگ، ۲۳ سطر، ۱۶×۲۱ سم.

۱۰۶. کفایة الأحکام

(فقه امامیه - عربی)

از: محمد باقر بن محمد مؤمن، محقق سبزواری (م ۱۰۹۰ق)

فقه استدلالی متوسطی است که در ابواب عبادات مختصر و در بخش معاملات مبسوط است. این کتاب به سال ۱۲۶۹ق در تهران چاپ سنگی شده است.

التراث العربی: ۳۵۰/۴؛ فهرست کتاب‌های چاپی عربی، مشار: ۷۴۵؛ الذریعه: ۸۸/۱۸

و ۹۹؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۱۱۰۱/۲۱

آغاز: کتاب الطهارة و فيه فصول الأول في الوضوء و فيه أبحاث الأول يجب الوضوء للصلوة الواجبة والطواف.

انجام: ويمكن ترجیح الثاني للأصل و يؤيده عدم ظهور الفائدة الا على المفيد ره، تمت الكتاب.

۹۹، نسخ، بدون نام کاتب، ۳ صفر ۱۲۵۹ق، عناوین و نشانیه‌ها شنگرف، در حاشیه تصحیح دارد، فهرست مطالب کتاب در اول نسخه درج شده است، در آخر نسخه مهر بیضوی به سجع: «عبده نصر الله»، جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول گرهی با ترنج و سرترنج، ۲۰۸ برگ، ۳۱ سطر، ۲۱×۳۰ سم.

ثبت: ۲۴۴۳.

۱۰۷. اللوامع الحسينية

(عقائد شیخیه - عربی)

از: محمد کاظم بن محمد قاسم رشتی (م ۱۲۵۹ق)

«اللوامع الحسينية في الحكمة والعرفان والعقائد الشيعية» از تألیفات کاظم رشتی است، شامل یک مقدمه و دو باب و خاتمه. محمد تقی هروی تعلیقاتی بر آن نوشته موسوم به الدرر المنتورة. اللوامع همراه با شرح حدیث عمران به چاپ رسیده است.

[الذریعه: ۳۶۶/۱۸]

آغاز: حمد لمن خلق الانسان وعلمه القرآن الناسخ بجميع الأديان... أما بعد فيا أيها الصالح الصفي والفاضل الزكي قد أجبنا دعوتك.
انجام: الي ما أنها كم عنه ان أريد إلا الاصلاح ما استطعت وما توفيقى الا بالله عليه توكلت واليه أئيب.

۶۷۳، رساله اول مجموعه «۱پ - ۱۲پ»، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ق،
عناوین و شنگرف، نشانیها مشکى و شنگرف، در حاشیه تصحیح شده
است، ۱۲ برگ، ۱۸ سطر، ۱۵×۲۱/۵ سم.

۱۰۸. لوامع صاحبقرانی (اللوامع القدسیة)

(حدیث شیعه - فارسی)

از: محمد تقی بن مقصود علی مجلسی (م ۱۰۷۰ق)

ترجمه و شرحی است بر «من لا یحضره الفقیه» شیخ صدوق، اهداء شده به شاه عباس صفوی. شارح ابتدا احادیث را ترجمه تحت اللفظی نموده، سپس به ذکر اقوال علما پرداخته و پس از آن نظر فقهی خود را بیان کرده است. وی در مقدمه ۱۲ فایده در بیان فضیلت دانش و دانشمندان، اجازه و اقسام آن، اصطلاح احادیث و غیر آنها آورده است. این کتاب به چاپ رسیده است.

[الذریعه: ۳۶۸/۱۸-۳۶۹؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۴۶۱/۱۴]

آغاز: حمدی که به اقلام اشجار و مداد بحار بر صفحات لیل و نهار شرح شطری از آن نتوان نگاشتن سزاوار فایض الانواری است که مقربان.

۲۰، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۲ق، شامل: باب الصلاة، آغاز: الحمد لله رب العالمين والصلوة على أفضل السابقين وأشرف المصلين؛ انجام: جاز است اکتفا به قرائت امام سنی کردن چنان که در اخبار بسیار وارد شده است. والحمد لله رب العالمين؛ عناوین و نشانیها شنگرف، احادیث نسخ معرب، در آخر نسخه یادداشتی به تاریخ ۲۰ رجب ۱۱۹۹ق درج شده است، جلد: تیماج مصنوعی قهوه‌ای با ترنج و سرترنج، ۳۵۱ برگ، ۱۹ سطر، $۲۸/۵ \times ۱۸/۵$ سم. ثبت: ۲۴۷۶.

۷، نستعلیق، بدون نام کاتب، قرن ۱۲ق، شامل: ابواب الصلاة، از انجام افتادگی دارد، آغاز: حمدله. والصلوة على أفضل السابقين وأشرف المصلين محمد وعترته الذين أذهب الله عنهم الرجس... أبواب الصلوة و حدودها قال الرضا صلوات الله عليه الصلوة لها أربعة باب... بأسانید متکثرة از زکریا بن آدم؛ انجام: نماز جمعه را در وقت به جا آرند با ایشان دو رکعت نماز بکن و در همان جا دو رکعت دیگر بکن که چهار رکعت به جا آورده باشی عرض نمودم؛ عناوین مشکى و شنگرف، نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده است، ۲۷۱ برگ، ۲۵ سطر، ۳۱×۲۰ سم. ثبت: ۲۶۴۱.

۱۰۹. لَوْلُوِيَه (نظم اللآلی)

(تجوید - فارسی)

از: سید ابو القاسم قاری (قرن ۱۱ق)

منظومه‌ای است در تجوید که بسال ۱۰۶۱ق بنام شاه عباس دوم سروده است.

[فهرست نسخه‌های خطی فارسی، منزوی: ۱۹۵/۱]

آغاز:

ای کلام از انتظام نام ذات در نظام
رحمت عام و سلامت بر روان انبیاء
وی زشهد شکرین شکر ت زبان شیرین بکام
خاصه بر روح محمد باد بر آل عبا

انجام:

قاریا رسم است خار و گل، گل بی خار کو به اصلاح آرش به نوک خامه و کن عفو او بعد از اهدای از ییاد عمر شاه روح ناظم را به حمد و سوره‌ای یاد آرگاه

۶۸۷، رساله چهارم مجموعه «۱۳۵ - ۱۳۸»، نستعلیق، طهماسب بن عزیز، ۱۲۲۳ق، ۴ برگ، ۱۵ سطر، ۱۱×۱۵ سم.
 ۶۷۲، رساله هفتم مجموعه «۲۴۴ - ۲۴۶»، نستعلیق، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ق، از انجام افتاده است، اشعار در متن و حاشیه صفحات درج شده است، ۳ برگ، ۱۵ سطر، ۱۳×۲۰ سم.

(تراجم - فارسی)

۱۱۰. مجالس المؤمنین

از: قاضی نورالله بن محمد شریف شوشتری (م ۱۰۱۹ق)
 زندگی نامه برخی از ناموران شیعه، از دانشمندان و شاهان و سرایندگان و راویان و پیران طریقت است، در یک فاتحه و ۱۲ مجلس، در ۹۸۲ق بدان آغاز کرده تا ۱۰۱۰ در آن کار کرده است. این کتاب بچاپ رسیده است.
 فهرستواره کتابهای فارسی، منزوی: ۲۲۶۱/۳؛ الذریعه: ۳۷۰/۱۹؛ فهرست کتاب‌های چاپی فارسی، مشار: ۴/۴۵۲۳
 آغاز: نفعات دلگشای حمد و رشحات جانفزای ثنا.
 انجام: و طبع لطیف ناظران را از مطالعه آن ملالت نیفزاید والله الموفق.

۴۴۵، نستعلیق، بدون نام کاتب، پایان مجلس پنجم: ۱۰۷۶ق، نسخه از طرفین افتادگی دارد، آغاز: در انکار این که حضرت امیر ساقی از حوض است کسی از مخالفان حوض ننموده؛ انجام: و لآخرام بدان سرو بوستان رضا * شهید دانه انگور در طوس منازل؛ عناوین و نشانیها شنگرف، با حواشی عبد الحسین گروسی، در میان نسخه تملک میر علی بن سید

هاشم بن میرزا محمد بیرجندی در ۱۲۳۶ق، جلد: مقوا، عطف پارچه،
 ۳۰۰ برگ، ۱۰ سطر، ۱۵×۲۱ سم.
 ثبت: ۲۸۸۱.

۱۱۱. مجموعه ۶۰۳

شامل چهار رساله با عناوین ذیل:

۱. المختصر النافع، محقق حلی (۲پ - ۱۴۵پ)
۲. الألفية، شهید اول (۱۴۶پ - ۱۵۸پ)
۳. الباب الحادی عشر، علامه حلی (۱۵۹پ - ۱۶۴پ)
۴. آداب المتعلمین، خواجه نصیر طوسی (۱۶۴پ - ۱۷۱پ)

۶۰۳، نسخ جلی، قمر بن نجم بن هلال بن حاجی عبد العزیز، ۱۰۷۲ق،
 جلد: تیماج مصنوعی قهوه‌ای ترنجدار، ۱۷۱ برگ، ۱۵ سطر، ۲۰×۲۴/۵
 سم.
 ثبت: ۲۴۷۰.

۱۱۲. مجموعه ۶۲۶

شامل چهار رساله در فقه و اصول و فواید متفرقه:

۱. كشف الغطاء، شیخ جعفر کاشف الغطاء (۱ - ۲۷پ)
۲. شرح كشف الغطاء، ابراهیم بحرانی (۲۸پ - ۵۲پ)
۳. وسائل الشيعة الى احكام الشريعة، اعرجی (۵۳پ - ۱۱۵پ)
۴. المحصول في علم الأصول، اعرجی (۱۱۶پ - ۱۶۳پ)
۵. فواید پراکنده (۱۶۹پ - ۱۹۱پ)

۶۲۶، نسخ و نستعلیق، ابراهیم بن مهدی آل عرفات قدیحی خطی بحرانی،

قرن ۱۲ و ۱۳ق، در اول نسخه مهر و تملک ابراهیم بحرانی (کاتب) در ۱۸۰ق، جلد: تیماج سرخ مجدول، ۱۹۱ برگ، ۲۳ سطر، ۲۱×۱۶ سم. ثبت: ۲۴۵۲.

۱۱۳. مجموعه ۶۲۹

شامل شش رساله:

۱. معالم الأصول، حسن عاملی (پ ۱-۸۸پ)
۲. رساله در تجوید (۸۹-۹۱)
۳. النافع يوم المحشر، فاضل مقداد (۹۲-۱۲۰پ)
۴. النکت الاعتقادیة، شیخ مفید (۱۲۰-۱۲۶پ)
۵. مختصر التحفة الکلامیة، ابن ابی جمهور احسائی (۱۲۷-۱۳۱ار)
۶. خلاصة الحساب، شیخ بهایی (۱۳۲-۱۵۳پ)

۶۲۹، نستعلیق، حسین قلی بن ابوعلی بن کربلایی حسین قلی پازواری مشهور به بابا، ۱۲۷۶ تا ۱۲۷۹ق، جلد: تیماج مصنوعی مشکی ترنجدار، ۱۵۴ برگ، سطور مختلف، ۲۲×۱۸ سم. ثبت: ۲۸۵۰.

۱۱۴. مجموعه ۶۴۴

شامل دو رساله:

۱. حاشیة تهذیب المنطق، ملا عبد الله یزدی (پ ۷۱-۷۱پ)
 ۲. النافع يوم المحشر، فاضل مقداد (۷۳-۱۳۰ار)
- ۶۴۴، نسخ، بدون نام کاتب، رساله اول: ۱۲۴۰ رساله دوم: ۱۲۴۴ق، جلد:

تیماج سوخت قهوه‌ای مجدول گرهی با ترنج و سرترنج، ۱۳۰ برگ،
سطور مختلف، ۲۲×۱۱/۵ سم.
ثبت: ۲۴۸۰.

۱۱۵. مجموعه ۶۴۷

شامل دو رساله:

۱. حاشیه حاشیه الجرجانی علی الوافیة فی شرح الکافیة (۱پ - ۶۷ر)
۲. شرح التصریف، تفتازانی (۶۸پ - ۱۱۵پ)

۶۴۷، نستعلیق، جمال الدین محمد رازی، قرن ۱۱ق، جلد: تیماج سرخ
مجدول گرهی، ۱۱۵ برگ، سطور مختلف، ۱۸×۱۲ سم.
ثبت: ۱۳۶۵.

۱۱۶. مجموعه ۶۵۲

شامل دو رساله از آثار میر محمد بن ابی طالب استرآبادی:

۱. ترجمه دعای صنمی قریش (۲ر - ۸۰ر)
۲. ترجمه نفحات اللاهوت (۸۰پ - ۹۴پ)

۶۵۲، نستعلیق، بدون نام کاتب، ۱۰۳۶ق، جلد: تیماج مشکلی، ۹۴ برگ، ۱۶
سطر، ۱۹×۱۴/۵ سم.
ثبت: ۲۹۰۲.

۱۱۷. مجموعه ۶۶۰

شامل شش رساله:

۱. شرح تهذیب المنطق، حفید تفتازانی (۱پ - ۱۰۴پ)

۲. تهذیب المنطق، تفتازانی (۱۰۵ پ - ۱۱۸ ر)

۳. بیست باب در معرفت تقویم، عبدالعلی بیرجندی (۱۱۹ ر - ۱۳۵ پ)

۴. حساب، قوشچی (۱۳۶ ر - ۱۶۸ ر)

۵. روزنامه، ابومعشر بلخی (۱۶۸ پ - ۱۶۹ ر)

۶. کشف الآیات (۱۷۰ ر - ۲۲۸ پ)

۶۶۰، نسخ و نستعلیق، بدون نام کاتب، بدون تاریخ کتابت، رساله اول:
حسین بن محمد داود، در اول نسخه تملکی در ۲۷ جمادی الاول ۱۲۹۴،
جلد: تیماج مشکی مجدول گرهی، ۲۲۸ برگ، سطور مختلف، ۱۲/۵ ×
۱۹/۵ سم.

ثبت: ۲۴۵۲ و ۲۴۵۱.

۱۱۸. مجموعه ۶۶۶

شامل چهار رساله در اصول فقه:

۱. الفوائد الحائریة القديمة، وحید بهبهانی (۱ پ - ۴۶ پ)

۲. الفوائد الحائریة الجديدة، وحید بهبهانی (۴۸ پ - ۷۶ پ)

۳. الوافیة، فاضل تونی (۷۷ پ - ۱۳۵ ر)

۴. حاشیة الوافیة، سید صدر الدین قمی (۱۳۶ پ - ۳۲۷ پ)

۶۶۶، نستعلیق، حسین بن عبد الله مرندی، ۱۲۱۰ ق، جلد: تیماج مشکی
فرسوده مجدول با ترنج و سرترنج، ۳۲۷ برگ، ۲۱ سطر، ۱۵ × ۲۱ سم.

ثبت: ۱۸۹۸.

۱۱۹. مجموعه ۶۷۲

شامل:

۱. ترجمه نجات العباد، ابو طالب حسینی همدانی (پ ۱ - ۸۲ر)؛
۲. ترجمه رساله صومیه صاحب جواهر، علی بن خلیل رازی (۸۲پ - ۱۱۱ر)؛
۳. قصه یوسف و زلیخا، محمد حسین یزدی (۱۱۳پ - ۲۰۱پ)؛
۴. ادعیه و ختومات (۲۰۲ر - ۲۰۸پ)؛
۵. مرآة المحققین، شبستری (۲۰۸پ - ۲۲۸پ)؛
۶. فواید پراکنده به نظم و نثر از جمله اشعاری از جامی، ظاهری و نالان، سعد و نحس منازل به نظم فارسی از خواجه نصیر طوسی و محرم نامه ترجمه روایت راوندی در قصص الانبیاء، احکام کسوف و خسوف به نقل از همو، فصل در بیان غالب و مغلوب، در دانستن قمر در عقرب، شرح استخاره، اسامی شهور رومیه، حساب ابجد (۲۲۹پ - ۲۴۴ر)؛
۷. لؤلؤیه، ابو القاسم قاری (۲۴۴پ - ۲۴۶ر)

۶۷۲، نسخ، محمد قاسم بن حاجی کاظم دربندی، ۱۲۶۹ق، جلد: تیماج
قهوه ای فرسوده، ۲۴۶ برگ، ۱۵ سطر، ۱۳×۲۰ سم.
ثبت: ۲۴۹۱.

۱۲۰. مجموعه ۶۷۳

شامل ۱۶ رساله و فایده از آثار شیخیه:

۱. اللوامع الحسینیة، کاظم رشتی (پ ۱ - ۱۲پ)
۲. شرح الفوائد الحکمیة، احسایی (۱۳ر - ۱۹۲پ)
۳. شرح حدیث خلق الاسماء احسایی (۱۹۳ر - ۱۹۷ر)
۴. أجوبة مسائل الملا رشید، احسایی (۱۹۷ر - ۲۰۰ر)
۵. أجوبة مسائل الشیخ محمد القطیفی، احسایی (۲۰۰ر - ۲۰۳پ)
۶. أجوبة مسائل الملا علی اکبر، احسایی (۲۰۳پ - ۲۰۷ر)

۷. فایده‌ای درباره ملک نقاله از احمد احسائی (۲۰۷پ)
(نک: التراث العربی: ۸۸/۱)
۸. فایده‌ای در تفسیر آیه: «قلنا یا آدم اسکن انت وزوجک الجنة...» (۲۰۸ر- ۲۰۹پ)
۹. أجوبة مسائل من اصبهان، احسائی (۲۱۰ر - ۲۲۰پ)
۱۰. جواب مسألتین، احسائی (۲۲۱ر - ۲۲۴ر)
۱۱. شرح حدیث رأس الجالوت، احسائی (۲۲۴پ - ۲۳۱ر)
۱۲. شرح کلام الفیض فی معنی الفناء والبقاء، احسائی (۲۳۱ر - ۲۳۳پ)
۱۳. جواب مسألة السيد جابر، احسائی (۲۳۳پ - ۲۳۶پ)
۱۴. جواب مسألة الامیر المیرزا احمد، احسائی (۲۳۶پ - ۲۳۷پ)
۱۵. ملحقات شرح الفوائد الحکمیة، احمد احسائی (۲۳۸ر - ۲۴۸پ)
- ادامه رساله ردیف دوم است از فائده ۱۳ تا ۱۹
۱۶. پاسخ به سؤالات میرزا حسن، سید کاظم رشتی (۲۴۹ر - ۲۵۲پ)

۶۷۳، نسخ، محمد بن هادی، ۱۲۶۶ق، در مدرسه نیماورد اصفهان، جلد: تیماج
مشکی مجداول با ترنج و سرترنج، ۲۵۲ برگ، سطور مختلف، ۱۵×۲۱/۵ سم.
ثبت: ۲۹۱۵.

۱۲۱. مجموعه ۶۷۶

شامل چهار رساله در اصول فقه:

۱. حاشیه القوانین المحکمة، میرزای قمی (۱پ - ۳۹ر)
 ۲. اصالة الطهارة، وحید بهبهانی (۴۰پ)
 ۳. الفوائد الحائریة القدیمة، وحید بهبهانی (۴۲پ - ۹۷ر)
 ۴. حاشیه معالم الاصول (۱۰۲ر - ۲۳۷پ)
- ۶۷۶، نستعلیق، بدون نام کاتب، ۱۲۷۷ق، فواید متفرقه‌ای در لابلاي نسخه

درج شده از جمله: مسأله‌ای از مطالع الانوار سید باقر شفتی، حاشیه‌ای بر فائده سیزدهم از فوائد وحید بهبهانی درباره مقدمه واجب، حاشیه وحید بهبهانی بر فوائد درباره اختصاص خطاب به مشافهین، فوایدی از وحید بهبهانی و سؤال و جواب فقهی از میرزای قمی، جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول گرهی با ترنج و سرترنج، ۲۳۷ برگ، سطور مختلف، ۱۴/۵ × ۲۰/۵ سم. ثبت: ۱۸۹۷.

۱۲۲. مجموعه ۶۷۷

شامل دو رساله در نحو:

۱. تمرین الطالب، خالد ازهری (۱پ - ۱۱۹پ)

۲. عوامل، جرجانی (۱۲۱ر - ۱۲۹پ)

۶۷۷، نستعلیق، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ق، فاقد جلد، ۱۲۹ برگ، سطور

مختلف، ۱۴/۵ × ۲۱ سم.

ثبت: ۲۴۸۳.

۱۲۳. مجموعه ۶۸۳

شامل:

۱. حاشیه لوامع الاسرار فی شرح مطالع الانوار، شریف جرجانی (۱پ - ۲۰۶ر)

۲. حاشیه حاشیه الجرجانی علی لوامع الاسرار (۲۰۸پ - ۲۴۵پ)

۶۸۳، نستعلیق، محمد مقیم بن مقصود علی دماوندی، رساله دوم: ۱۰۵۹،

رساله اول: ۱۳۰۰ق، در اول نسخه فایده‌ای در تعریف مقولات عشر درج

شده و تملک محمد علی بن حاجی قاسم یزدی به چشم می‌خورد، جلد:

تیماج قهوه‌ای دورو مجدول، درون جلد زمینه سرخ، ۲۴۵ برگ،

۱۷ سطر، ۱۹×۱۲/۵ سم.

ثبت: ۲۴۶۸.

۱۲۴. مجموعه ۶۸۶

شامل:

۱. الألفية، شهيد اول (۱ - ۲۹ ر)
 ۲. فوايد پراکنده به نظم و نثر فارسی (۲۹ پ - ۳۹ ر)
 ۳. احاديث نبوی (۳۹ پ - ۵۱ پ)
 - آغاز: قال النبي (ع) من جلس مع الامراء زاده الله الكبير وقساوة القلب انجام: واتمام الركوع والسجود يعرف بها حقها حرم الله جسده على النار تمت الكتاب.
 ۴. اصول دين، میرازی قمی (۵۵ ر - ۱۰۹ پ)
 ۵. شکایات نماز و ترتیب تیمم از میرزا ابو القاسم قمی (۱۰۹ پ - ۱۱۰ پ)
 ۶. سؤال و جواب منظوم از شيخ بهایی و میرداماد (۱۱۱ ر)
 ۷. شرح امثله، جرجانی (۱۱۱ پ - ۱۳۹ پ)
 ۸. عدد رکعات نوافل يومية و طريق نماز استسقاء (۱۴۰ ر)
- ۶۸۶، نسخ و نستعلیق، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ ق، رساله اول: بهرام بن مخدوم حسینی، ۱۲۲۷ ق، رساله هفتم: خلیفه آقا بابا بن خلیفه دده خان خرقانی ساوجی، ۱۲۳۸ ق، جلد: تیماج قهوه ای مجدول یک لا، ۱۴۰ برگ، سطور مختلف، ۱۴/۵×۱۱/۵ سم.
- ثبت: ۲۵۵۷.

۱۲۵. مجموعه ۷۰۳

- شامل چهار رساله چاپ سنگی و یک رساله خطی:
۱. الفوائد الصمدية، شيخ بهایی (چاپ سنگی)

۲. مناجات خواجه عبد الله انصاری (چاپ سنگی)
۳. رباعیات بابا طاهر و ابوسعید ابو الخیر (چاپ سنگی)
و شیر و شکر شیخ بهایی و حکایت سلطان جمجمه
۴. ترجمه چهل سوره تورات، شهسوار (۱پ - ۵۰پ)

۷۰۳، نسخ و نستعلیق، عبد الحسین بن آقا بابا مصرقانی ساوه‌ای، ۱۲۶۵ق،
در مدرسه التفاتیه قزوین، جلد: تیماج زرد مجدول، چاپی + ۵۶ برگ،
سطور مختلف، ۱۷×۱۱/۵ سم.
ثبت: ۲۴۶۰ و ۲۴۶۱.

۱۲۶. المحصول في علم الأصول (اصول فقه - عربی)

از: سید محسن بن حسن اعرجی کاظمی (م ۱۲۲۷ق)

قواعد علم اصول را به صورت استدلالی در یک مقدمه دارای مطالب و دو فن بدین شرح نگاشته است: فن اول در مباحث الفاظ، فن دوم در مدارک احکام. این کتاب برگرفته و حاصلی است از شرح مؤلف بر رساله وافیه فاضل تونی موسوم به الوافی فی شرح الوافیة. [الذریعه: ۱۵۱/۲۰؛ التراث العربی: ۴/۴۷۴؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی:

[۴۲۵/۱۶]

آغاز: حمدله. والصلوة والسلام علی خیر خلقه... هذا ما كنت وعدت به جماعة الطلاب من تأليف كتاب محرّر في أصول الفقه لا يحتاج معه الى كتاب.

۶۲۶، رساله چهارم مجموعه «۱۱۶پ - ۱۶۳ر»، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ق، از انجام افتادگی دارد. انجام: مجازاً فی خصوص هذا الصنف من اللحم الرابعة بين المجاز والاضمار وذلك؛ عناوين و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده است، ۴۸ برگ، ۲۳ سطر، ۲۱×۱۶ سم.

۱۲۷. المختصر (فی شرح التلخیص) (بلاغه - عربی)

از: سعد الدین مسعود بن عمر تفتازانی (م ۷۹۳ق)

دومین شرح تفتازانی است بر «تلخیص المفتاح» خطیب دمشقی، شرح اول وی مفصلتر و موسوم به «المطوّل» بنام سلطان محمود جانی بیک خان نگاشته شده و شرح مزجی حاضر در «عجدوان» به سال ۷۵۶ق به پایان رسیده است.

[التراث العربی: ۷/۵]

آغاز: نحمدک یا من شرح صدورنا لتلخیص البیان.

انجام: الی المعنی الذی یتضمنه مشتملاً علی لطف الفاتحة ومنطوق علی حسن الخاتمة، ختم بالخیر.

۲۴۵، نسخ، بدون نام کاتب، اوائل صفر ۱۰۱۰ق، کتاب متن به شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و حواشی بسیار دارد به نقل از مطول و شرح مفتاح سید شریف، جلد: گالینگور مشکی ترنجدار، ۱۱۶ برگ، ۲۵ سطر، ۱۸/۵×۲۶ سم. ثبت: ۲۵۵۸.

۲۹۲، نسخ، حسب الله جزایری منسوب به بنی اسد، ۱۵ رمضان المبارک ۱۰۴۶ق، آغاز افتاده است، آغاز: اضرب عن هذا الخطب الجلیل صفحاً... الحمد هو الثناء باللسان علی قصد التعظیم سواء تعلق بالنعمة أو بغيرها؛ کاتب این نسخه را برای عبد الطیف کتابت نموده است، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده است، با حواشی به نقل از «چلبی» و «سید شریف»، جلد: تیماج سرخ لولادار مجدول با ترنج و سرترنج، جلد از نسخه جدا شده است، ۲۲۹ برگ، ۱۷ سطر، ۱۳/۵×۲۱/۵ سم. ثبت: ۲۷۱۸.

۱۲۸. مختصر التحفة الکلامیة (کلام - عربی)

از: محمد بن علی بن ابراهیم ابن ابی جمهور احسایی (حدود ۹۰۶ق)

قسم کلام از رساله التحفة الکلامیة را با حفظ عبارات اصل کتاب در پنج باب

اختصار نموده است.

[التراث العربی: ۱۲/۵]

آغاز: الحمد لله الذي بصرنا على ادراك دقائق فصول الكلام وجعلنا ممن بعث اليه افضل رسله محمد صلى الله عليه وعلى آله السلام وبعد فاني بعد ما فرغت من تحرير التحفة الكلامية.

انجام: يؤيد مسألة الغيبة على هذه التعقيب والتنقيح لا بجمله من الكتب المبسوطة وقد استغناء الكلام في هذه المسألة في رسالتها المسمى بتحفة الكلامية من أراد الزيادة فليراجع اليها.

۶۲۹، رساله پنجم مجموعه «۱۲۷ر - ۱۳۱ر»، نستعليق، حسين قلى بن ابوعلی بن کربلايى حسين قلى بازوارى مشهور به بابا، يکشنبه ۱۵ شعبان ۱۲۷۵ق، ۵ برگ، ۱۶ سطر، ۱۸×۲۲ سم.

۱۲۹. المختصر النافع (فقه لهمايه - عربى)

از: جعفر بن حسن بن يحيى بن سعيد حلى (م ۶۷۶ق)

فقه فتوايى مختصر و بسيار مفيد و از متون متين و استوار فقهى است كه با عباراتى روشن و الفاظى زيا دوره فقه از طهارت تا ديات را شامل است و از زمان تأليف تاکنون مورد توجه فقها و محور بحث و تدریس و تأليف آنان بوده و هست و بیش از چهل شرح و حاشیه بر آن نوشته‌اند و بارها به چاپ رسیده است.

التراث العربی: ۲۲/۵؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۱۱۶۹/۲۱؛ فهرست

کتاب‌های چاپی عربی، مشار: ۸۱۸]

آغاز: الحمد لله الذي صغرت في عظمته عبادة العابدين وحصرت عن شكر نعمته السنة الحامدين.

انجام: و مستقبله انه لا يخيّب من سألّه ولا يخسر من أمّله، تمّت الكتاب.

۶۰۳، رساله اول مجموعه «پ ۲- ۱۴۵ پ»، نسخ جلی، قمر بن نجم بن هلال بن حاجی عبد العزیز، جمعه ۲۵ ربیع الثانی ۱۰۷۲ ق، عناوین شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و در مواردی اندک نسخه بدلها درج شده و حواشی به امضای «ع ل» دارد، فواید پراکنده در اول نسخه درج شده است، ۱۴۵ برگ، ۱۵ سطر، ۲۰ × ۲۴/۵ سم.

۱۳۰. *مختلف الشیعة فی احکام الشریعة* (فقه امامیه - عربی)

از: حسن بن یوسف بن مطهر حلی (م ۷۲۶ ق)

در این کتاب مسائل اختلافی بین علمای شیعه از ابتدای طهارت تا انتهای دیات، و دلایل هر یک از آنها با قبول یا رد به طور مبسوط و مستدل در ۷ جزء بیان شده است. بر این کتاب حدود ۱۸ حاشیه و شرح نوشته شده است (نک: الذریعه ۱۹۴/۶ و ۶۲/۱۴) و بارها به چاپ رسیده است.

افهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۱۱۹۸/۲۱؛ التراث العربی: ۲۴/۵؛ فهرست

کتاب‌های چاپی عربی، مشار: ۱۸۱۸

آغاز: الحمد لله محقّ الحق ومظهره وقامع الباطل ومدّمه ممیز الانسان عن غیره من أنواع الحيوان بقوة العرفان.

۲۶۰، نسخ، بدون نام کتاب، قرن ۱۱ ق، شامل: جزء ثالث، آغاز: الفصل الثالث فی افعال الحج و فيه فصول الاول في الاحرام مسألة المشهور استحباب الاحرام؛ انجام: وکل اقرار فانه بخلاف الظاهر، تم الجزء الثالث من کتاب مختلف الشیعة...؛ عناوین و نشانیها شنگرف، تصحیحات و چند نسخه بدل در حاشیه نسخه به چشم خورد، در اول نسخه تملک محمد بن علی بن حیدر نعیمی بحرانی در ۱۹ شعبان ۱۱۷۶ و تملک محمد بن علی بن حیدر بن حسن بن حیدر نعیمی بحرانی و دو تملک جدیدتر

دیگر، جلد: تیماج مصنوعی زرشکی با ترنج زرین، ۱۸۴ برگ، ۲۱ سطر،
۱۶/۵×۲۴ سم.

ثبت: ۲۶۹۳.

۲۷۱، نسخ، محمد امین دولت آبادی، ۳ ذی حجه ۱۰۰۰ ق، انجام: والعجب
ان ابن ادریس ادعی الاجماع في ذلك مع مخالفة مثل الشيخ وغيره من
علمائنا فيه؛ عناوين و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و با نسخه
خط مؤلف مقابله شده و علامت بلاغ دارد، جلد: تیماج سرخ دورو،
درون جلد سبز تیره، ۳۱۱ برگ، ۲۵ سطر، ۱۸×۲۸ سم.

ثبت: ۲۶۸۰.

۲۲۸، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۲ ق، شامل: کتاب عتق تا دیات، نسخه
ناتمام است، انجام: وانّ الدية من بيت المال وقال في الخلاف اذا ادعى
رجل على رجل انه قتل ولياً وهناك لوث وحلف، عناوين و نشانیها
شنگرف، در حاشیه تصحیح دارد، جلد: تیماج قهوه‌ای لولادار و
ترنجدار، ۲۰۷ برگ، ۲۵ سطر، ۱۸/۵×۲۸/۵ سم.

ثبت: ۲۶۷۷.

۱۳۱. مدارک الاحکام في شرح شرايع الاسلام (فقه امامیه - عربی)

از: سید محمد بن علی موسوی عاملی (م ۱۰۰۹ ق)

شرح مفصلی است بر بخش عبادات کتاب شرايع الاسلام محقق حلی، کتاب حج از این
شرح در ۹۹۸ ق به اتمام رسیده است.

(التراث العربی: ۳۰/۵؛ مشار عربی: ۸۲۰؛ مقدمه‌ای بر فقه شیعه: ۲۱۲؛ فهرست کتب

خطی آستان قدس رضوی: ۱۲۲۴/۲۱)

آغاز: الحمد لله المحمود لآلائه المشكور لنعمائه المعبود لکماله المرهوب لجلاله.

۲۵۲، نسخ، مسعود بن شیخ یوسف شاه، ۲۰ جمادی الثاني ۱۰۵۸ ق، شامل:

از آغاز کتاب تا آخر کتاب الصلاة، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده است، در اول نسخه کتبه ائمه اطهار (ع) و تملک ابن افضل با مهر بیضوی به سجع: محمد مهر علی بدل دارد، و تاریخ تولد علی در صفر ۱۱۶۲ درج شده است، جلد: تیماج قهوه‌ای لولادار با ترنج و سرترنج، ۴۲۲ برگ، ۲۱ سطر، ۲۵×۲۰ سم. ثبت: ۲۶۹۵.

۳۰، نسخ، بدون نام کاتب، در آخر اعتکاف: ۱۰۶۲ق، شامل: کتاب زکات تا آخر کتاب حج، آغاز: الحمد لله و الصلوة علی النبی و آله. الزکوة، الزکوة لغة الطهارة الزیادة و النمو قال فی المعتبر و فی الشرع اسم لحق یجب فی المال؛ انجام: فی أربعین عاماً و الحمد لله أولاً و آخراً و صلواته علی سیدنا محمد و آله. تم المجلد الثالث من مدارک الأحکام ... ؛ عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح و حواشی دارد، در اول نسخه تملک محمد مؤمن موسوی با مهر مربعی و نیز تملک علی نقی طباطبایی زواره‌ای با مهر بیضوی مورخ ۱۱۱۳ق و چند تاریخ تولد در سالهای ۱۰۸۱ تا ۱۰۹۳ق و تملک محمد بن فضل الله بن علی - که از محمد مؤمن موسوی در اصفهان نسخه را خریده است - به چشم می خورد، فهرست مطالب کتاب در آخر نسخه درج شده است، جلد: تیماج مصنوعی قهوه‌ای با ترنج زرین، ۳۲۸ برگ، ۲۱ سطر، ۲۶×۱۹/۵ سم. ثبت: ۲۶۸۹.

۴۲، نسخ، حسین بن علی بن محمد، سه شنبه ۱۷ شوال ۱۰۸۵ق، شامل: جلد اول (آغاز کتاب تا بخشی از کتاب الصلاة)، انجام: و الخروج بها عن مقتضى الأصل أما الخروج قبل الفجر فقال فی التذکرة انه جایز اجماعاً؛ عناوین شنگرف، نشانیها شنگرف و مشکى، در حاشیه تصحیح شده است، در برگهای آخر چند مسأله فقهی از جمله درباره «لبس ثوب مغضوب

حال الصلاة» یادداشت شده است، در اول نسخه تملک عبدالنسی بن احمد بن عبدالکریم درج شده است، جلد: تیماج مصنوعی قهوه‌ای مجدول با ترنج و لچکی، ۲۰۰ برگ، ۲۸ سطر، ۲۹×۲۰ سم. ثبت: ۲۴۳۱.

۲۶۷، نسخ، بدون نام کاتب، شنبه ۱۴ محرم؟ (قرن ۱۲)، شامل: جزء اول، عناوین و نشانیها شنگرف، جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول گرهی با ترنج و سرترنج، ۲۱۳ برگ، ۲۶ سطر، ۲۹/۵×۲۰/۵ سم. ثبت: ۳۴۱۰.

۱۳۲. مرآت المحققین (عرفان - فارسی)

از: شیخ محمود شبستری (م ۷۲۰ق)

رساله فلسفی و عرفانی مختصری است در شناخت نفس و خدا، شامل هفت باب، تألیف این کتاب به ابو علی سینا و خواجه نصیر الدین طوسی و نجم الدین شیرازی نیز نسبت داده شده است.

الذریعه: ۲۸۴/۲۰؛ فهرست نسخه‌های خطی فارسی، منزوی: ۸۴۲/۲؛ فهرست

کتاب‌های چاپی فارسی، مشار: ۴۶۷۷/۴

آغاز: حمد و ثنای بی عدد ذوالجلالی را که آثار قدرت او در آفاق و انفس چون آفتاب عالم تاب بر چشم اهل بصارت تابان.

انجام: اما چون نظر کنیم به ذات حق همه در تصرف امر و قدرت یک ذات بینیم این جا معنی معلوم می‌شود.

۶۷۲، رساله پنجم مجموعه «۲۰۸ پ - ۲۲۸ پ»، نسخ، محمد قاسم بن حاجی کاظم دربندی، سه شنبه ۸ ربیع الثانی ۱۲۶۴ق، عناوین و نشانیها شنگرف، تألیف رساله در این نسخه به خواجه نصیر طوسی نسبت داده

شده است، ۲۰ برگ، ۱۵ سطر، ۱۳×۲۰ سم.

۱۳۳. مسالك الافهام في شرح شرايع الاسلام (فقه لهمايه - عربی)

از: زين الدين بن علي عاملی (م ۹۶۵ق)

شرح مفصل و معروفی است بر کتاب «شرايع الاسلام» محقق حلی، که تألیف آن در ۹۶۳ق به پایان رسیده و بارها چاپ شده است.

التراث العربی: ۶۵/۵؛ مقدمه ای بر فقه شیعه: ۱۸۳؛ الذریعه: ۳۷۸/۲۰؛ فهرست کتب

خطی آستان قدس رضوی: ۱۲۴۹/۲۱

آغاز: الحمد لله الذي أوضح مسالك الأفهام الى تنقيح شرايع الاسلام.

انجام: والأصح مراعاة الابتداء أو الخاتمة كما مرّ وهو يرجع هنا الى اعتبار الخاتمة

نساء الله تعالى حسنها وسلامة عافيتها في الدارين... ذريعة الى رفيع الدرجات وان يقرنه برضاه ويجعله خالياً عن شوب سواه....

۱۲۹، نسخ، احمد، قرن ۱۲ق، شامل: كتاب تجارت تا اول وقوف و

صدقات، آغاز: حمد له. والصلوة... القسم الثاني في العقود وفيه خمسة

عشر كتاباً التجارة قد سبق في كلام المصنف في زكوة التجارة؛ انجام: قبض

المبيع على تقدير رده وكيف كان فقول الشيخ ضعيف وكذا تعليقه؛ جای

عناوين خالی مانده است، در اول نسخه تملك محمد شريف اردبيلي با

مهر بيضوی و تملك محمد علي بن عبد الرحيم در ۱۲۱۷ق، و يادداشتی

از معين بن احمد (فرزند كاتب) با مهر بيضوی به سجع: «العبد المذنب

معين ۱۱۷۹»، جلد: تيماج مصنوعي قهوه ای با ترنج و سرترنج زرین، ۲۵۲

برگ، ۲۳ سطر، ۱۶/۵×۲۴/۵ سم.

ثبت: ۲۷۱۰.

۲۶۶، نسخ، ملا لطفعلی بن محمد طهرانی، ۱۲۵۱ق، شامل: از اول کتاب

التجارة تا آخر کتاب الطلاق، آغاز: القسم الثاني في العقود وفيه خمسة عشر كتاباً قوله كتاب التجارة و هو مبنى على فصول؛ انجام: تزويجها في العدة... و يأتي البحث في هذه المباحث في هذه المسائل في مواضع متفرقة...، تم المجلد الرابع؛ عناوين و نشانها شنگرف، در اول نسخه یادداشتی از محمد تقی گلپایگانی و محمد ابراهیم آستانه، جلد: تیماج قهوه‌ای مجلد گرهی، ۳۰۷ برگ، ۳۳ سطر، ۲۱×۳۰ سم. ثبت: ۳۴۰۷.

۱۳۴، نسخ، علی بن ملا معصوم، ۱۲۵۲ق، شامل: جزء اول، از آغاز افتادگی دارد، آغاز: ومثلها ابدت وانما هي كناية عنه يفتقر في الدلالة عليه الى قصده وانضمام لفظ آخر اليهما يدل عليه منضمّاً اليها صريحاً كقوله صدقة موقوفة؛ انجام: توقفه على صحة النكاح المتقدم ثم الجزء الاول وهو النصف الاول من شرح كتاب شرايع الاسلام؛ عناوين شنگرف، در اول نسخه یادداشت تملک بدین عبارت: «قد اشتريته بثمان بخس دراهم معدودة» با مهر بیضوی به سجع: «الراجی علی بن معصوم ۱۲۳۷»، جلد: تیماج سرخ ضربی با ترنج و سرترنج، ۱۶۹ برگ، ۱۹ سطر، ۲۵×۱۹/۵ سم. ثبت: ۲۷۰۷.

۲۱۶، نسخ، احمد خوانساری، شنبه ۹ رجب ۱۲۵۴ق، شامل: از فرائض تا آخر کتاب، آغاز: الفرائض او هو جمع فريضة بمعنى مفروضة من الفرض و هو التقدير و القطع، عناوين و نشانها شنگرف، در حاشیه تصحیح دارد، در اول نسخه یادداشتی از محمد تقی گلپایگانی در صفر ۱۲۷۲ که نسخه را از شیخ علی امانت گرفته است، جلد: تیماج قهوه‌ای مجلد، ۱۹۵ برگ، ۲۸ سطر، ۲۱/۵×۲۹/۵ سم. ثبت: ۳۴۰۹.

۲۲، نسخ، بدون نام کاتب، اذان ظهر شنبه ۲۵ ذی حجه ۱۲۶۳ق، شامل:

آغاز کتاب تا آخر جلد ۶ (اتمام فرائض)، انجام: و ذلك مجموع عشرين دیناراً فتیین ان القسمة صحیحة. و الله الموفق. تم کتاب الفرائض و بتمامه تم المجلد السادس من مسالك الافهام...؛ عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیحات اندکی دارد، جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول با ترنج و سر ترنج و لچکی، ۳۴۹ برگ، ۳۴ سطر، ۲۱×۵/۳۰ سم. ثبت: ۳۴۲۰.

۱۳۴. مشارق الشموس فی شرح الدروس (فقه لهما میه - عربی)

از: آقا حسین بن جمال الدین محمد خوانساری (م ۱۰۹۸ق)

شرح مزجی و استدلالی مبسوطی است بر کتاب دروس شهید اول. شارح در تمام مسائل ادله روایی و اقوال فقها را ذکر نموده و به نقد و بررسی آنها پرداخته است. این شرح از ابتدای مقدمه تا پایان نجاست فقاع نگاشته شده و مبحث دماء ثلاثه و احکام اموات شرح نشده است. آقا رضی الدین محمد (فرزند مؤلف) کتاب صوم دروس را شرح کرده و در آخر مشارق به چاپ رسیده است.

التراث العربی: ۸۳/۵؛ فهرست کتاب‌های چاپی عربی، مشار: ۸۴۵؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۱۳۲۳/۲۱؛ الذریعه: ۳۶/۲۱

آغاز: حمدله. و الصلوة... کتاب الطهارة خیر مبتداء محذوف أي هذا کتاب الطهارة و الكتاب فعال من الكتب بفتح الكاف لما یكتب به.

انجام: الا أنه یقال المراد بالتسمية الاطلاق والاستعمال فیکون حاصل الدلیل أنه.

۲۷۵، نستعلیق، بدون نام کاتب، قرن ۱۳ق، نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح

دارد، جلد: تیماج مشکی مجدول، ۲۲۷ برگ، ۲۲ سطر، ۱۷/۵×۲۲ سم.

ثبت: ۲۷۱۵.

۱۳۵. مصابیح الاصول

(اصول فقه - عربی)

از: آقا محمد مهدی بن محمد ابراهیم کلباسی (م ۱۲۷۸ق)

مباحث علم اصول را به طور مفصل به صورت استدلالی و با نقل آراء بسیار و نقد آنها، در شش جلد شامل مقاصد متعدّد آورده است.

[التراث العربی: ۹۷/۵؛ الذریعه: ۸۴/۲۱]

۲۰۱، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۴ق، شامل: جلد چهارم، از انجام افتاده است، آغاز: حمد له. وصلى الله الافعال والناسى قال الله تعالى ولكم في رسول الله اسوة حسنة اعلم ان فعل النبي (ص) ان كان بياناً لمجمل؛ انجام: لاستلزامه ترك النهي عن المنكر وهو قبيح شرعاً بل عقلاً والاعانة على الأثم لولاه لو كان عالماً أو جاهلاً مقصراً أو لزوم؛ جای عناوين خالی مانده است، جلد: گالینگور مشکی ترنجدار، ۲۳۷ برگ، ۳۰ سطر، ۲۱ × ۳۰/۵ سم. ثبت: ۲۶۶۷.

۱۳۶. مصابیح القلوب

(اخلاق، حدیث شیعه - فارسی)

از: حسن بن حسین شیعی سبزواری (قرن ۸ق)

ترجمه و شرح ۵۳ حدیث از احادیث نبوی در مواعظ و نصایح است همراه با حکایات و آیات مناسب در طی ۵۳ فصل. چاپ تحقیقی این اثر را نشر میراث مکتوب در تهران به سال ۱۳۷۵ ش عرضه کرده است.

افهرست کتبی خطی آستان قدس رضوی: ۵۰۸/۱۴؛ الذریعه: ۹۰/۲۱؛ فهرست

کتابخانه آیه الله مرعشی: ۱۵۶/۸

۱۶۴، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۲ق، بخش اندکی از انجام نسخه، انجام: فصل ۵۳ روی عن رسول الله .. یوسف را در میان ایشان ندید گفت آه یوسف مرا چه کردید ایشان، عناوین و نشانیه‌ها شنگرف، جلد: تیماج

قهوه‌ای با ترنج و سرترنج سوخت، ۲۴۸ برگ، ۱۵ سطر، ۱۵×۲۲ سم.

ثبت: ۲۴۹۷.

۱۳۷. المطالب المظفرية في شرح الرسالة الجعفرية (فقه امامیه - عربی)

از: میر محمد بن ابی طالب حسینی موسوی استرآبادی (قرن ۱۰ ق)

شرح مزجی و استدلالی متوسطی است بر رساله جعفریه استادش محقق کرکی (۹۴۰ق) در احکام نماز، استرآبادی این شرح را در اواخر حیات استاد و اوایل جلوس شاه تهماسب صفوی (۹۳۰ - ۹۸۴) به نام امیر مؤید سیف الدین مظفر تبکچی نگاشته است، و شامل مقدمه و چهار باب و خاتمه می باشد.

افهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۴۶۱/۲۰ و ۱۳۵۳/۲۱؛ التراث العربی:

۱۲۱/۵

آغاز: الحمد لله الذي فضلنا على سائر الأمم بأعدل الأديان وأوضح لنا شرايع الاسلام

بأتم الايضاح.

انجام: وباقي الصلوات المذكورة في كتب الأصحاب فليطلب من هناك فإن رسالتنا هذه

وجيزة لا يحتمل ذلك والحمد لله رب العالمين.

۳۴۸، نسخ، روح الله بن حبيب الله بن عبد الخالق رازی، ۹۴۷ق، از آغاز و میانه

افتادگی دارد. آغاز: نبیل الثواب منه وحصول الرفعة لديه وانت خبير بان

الأول... الذكر المنذور على حال الاستقبال مفتتحاً بالتكبير، عناوين و نشانیها

شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و حواشی اندکی دارد، در آخر نسخه فایده‌ای

درباره ادله عقلیه (برائت، استصحاب و قیاس) و انواع دوازدهگانه کبایر و

مطلبی به نقل از « کتاب الحایریة » درج شده است، به نسخه رطوبت رسیده

است، جلد: تیماج مشکى مجدول گرهی، ۲۳۷ برگ، ۱۹ سطر، ۱۸×۱۲ سم.

ثبت: ۲۴۹۹.

۱۳۸. المطول (فی شرح التلخیص) (بلاغت - عربی)

از: سعد الدین مسعود بن عمر تفتازانی (م ۷۹۳ق)

شرح مزجی مفصلی است بر تلخیص المفتاح، تفتازانی این شرح را به نام معزالدین ابوالحسین محمد کورت نوشته و در جرجان خوارزم به تاریخ دوشنبه دوم رمضان ۷۴۲ شروع نموده و در هرات به تاریخ چهارشنبه ۱۱ صفر ۷۴۸ به پایان رسانده است. این کتاب مدت‌ها از کتب درسی حوزویان بوده و حواشی و شروح چندی دارد و بارها به چاپ رسیده است.

التراث العربی: ۱۲۸/۵؛ معجم المطبوعات العربیة والمعربة، سرکیس: ۱/۶۳۷

آغاز: الحمد لله الذي ألهمنا حقايق المعاني ودقايق البيان... الحمد لله افتتح كتابه بعد التيمّن بالتسمية بحمد الله سبحانه أداءً لحقّ شيء.

انجام: لعلم الغيوب هذا آخر ما أردنا جمعه من الفوائد ونضده من الفرايد... قد وفقنا الله للاتمام ورزقنا الفوز بهذا المرام.

۱۱۷، نسخ، محمد حسن بن کربلایی عبد الله قاینی کلی، پنجشنبه ۲۱ رجب ۱۲۶۲ق، در مایان مشهد، شامل: خطبه شارح را ندارد. نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح دارد، با حواشی اندک به نقل از «سید شریف» و «چلمبی»، در اول نسخه تملکی است بدین عبارت: «قد تملکت بعضه بالاستعواض وبعضه بالاستکتاب» با مهر بیضوی به سجع: «عزّ من قنع وذلّ من طمع ۱۲۶۲»، و یادداشتی به تاریخ ۱۳۱۰ق، جلد: تیماج مصنوعی قهوه‌ای با ترنج و سرترنج زرین، ۱۷۱ برگ، ۲۸ سطر، ۱۷×۳۰ سم.

ثبت: ۳۴۱۱.

۱۳۹. المعافیة فی شرح الکافیة (نحو - عربی)

از: شهاب الدین احمد بن عمر دولت آبادی هندی (م ۸۴۹ق)

شرح مزجی است بر الکافیة ابن حاجب در نحو، که یکی از شاگردان شارح نوشته های پراکنده او را جمع آوری کرده و به صورت کتاب در آورده است.

التراث العربی: ۱۳۶/۵؛ فهرست آستان قدس رضوی: ۲۱۷/۱۲

آغاز: نحمد الله نحو الآئه الوافیة ونشكره لنوال نعمائه الكافیة ونصلی علی نبیه الرضی الرفیع... فاضلاً من أفاضل الهند أكرم الله مآبه وأجزل ثوابه قد عمل حواشي علی الرسالة المشهورة في الاعراب... فأقول ناقلاً لكلامه... يبدأ الشيخ رحمه الله في هذه الرسالة بحمد الله هضماً للنفس بتخييل أنه كتابه.

انجام: ثم ختم بحث النون بانقلابها في الوقف وهذا كما ترى من باب حسن المختتم، والله اعلم.

۱۹۴، نستعلیق، جلال الدین، شنبه ۲۳ محرم ۱۰۶۶ق، نیمی از صفحه اول بریده شده است. برخی از برگهای نسخه مجدول مذهب، دو صفحه اول نقش گل و بوته در حاشیه، نیمه بالای صفحه اول بریده شده (گویا سرلوح داشته است)، نشانیها شنگرف، در اول نسخه نام کتاب «شرح الهادی علی کافیة ابن الحاجب» ثبت شده است، در آخر نسخه تملکی به تاریخ ۱۲۹۳ق، جلد: تیماج مصنوعی مشکی ترنجدار، ۱۶۲ برگ، ۱۹ سطر، ۲۵/۵ × ۱۴ سم. ثبت: ۲۴۶۵.

(اصول فقه - عربی)

۱۴۰. معالم الأصول

از: ابو منصور حسن بن زین الدین عاملی (م ۱۰۱۱ق)
نام کامل کتاب «معالم الدین وملاذ المجتهدین» است. این کتاب شامل دو بخش است: بخش نخست، در اصول فقه که به نام معالم الاصول شهرت یافته است. این بخش در ربیع الثانی ۹۹۴ به انجام رسیده است. از منتهای درسی است، با چاپها و حاشیه ها و شرح های بسیار؛ بخش دوم در فقه که از طهارت آغاز شده و به انجام نرسیده است.

نسخه‌های ذیل، همان بخش نخست است.

[الذریعه: ۱۹۸/۲۱؛ التراث العربی: ۱۳۷/۵؛ فهرست کتاب‌های چاپی عربی، مشار: ۸۶۶؛ فهرست نسخه‌های خطی مرکز دایرة المعارف بزرگ اسلامی: ۲۳۳/۱]
 آغاز: الحمد لله المتعالی فی عزّ جلاله عن مطارح الأفهام.
 انجام: ذلك كافٍ في الترجيح فكلام الشيخ عندي هو الحق تمّ بالخیر.

۴۶۲، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۲ق، نام کاتب پاک شده است، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و حواشی سلطان العلماء و ملا صالح مازندرانی در هامش صفحات درج شده است، در اول نسخه یادداشت‌هایی به تاریخ ۱۲۴۲ و ۱۲۶۴ق به چشم می‌خورد، جلد: تیماج مشکى یک لا فرسوده، ۶۶ برگ، ۱۹ سطر، ۵/۱۳×۲۱ سم.
 ثبت: ۲۴۸۶.

۶۲۹، رساله اول مجموعه «اب ۸۸پ»، نستعلیق، حسین قلی بن ابوعلی بن کربلایی حسین قلی پازواری مشهور به بابا، پنجشنبه ۲ رجب ۱۲۷۶ق، در مدرسه حاج ابراهیم تفلیسی، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه شده و حاشیه نویسی دارد، ۸۸ برگ، ۱۷ سطر، ۱۸×۲۲ سم.

۱۴۱. معراج الشریعة فی شرح منهاج الهدایة الی أحكام الشریعة (فقه - عربی)

از: آقا محمد مهدی بن محمد ابراهیم کلباسی (م ۱۲۷۸ق)

شرحی است بر کتاب پدرش محمد ابراهیم کلباسی در فقه موسوم به «منهاج الهدایة». صورت تقریظ چندتن از علماء بر این کتاب در اول نسخه درج شده است. از جمله تقریظ‌هایی با امضاهای محمد علی بن مقصود علی در ۱۲۶۱ق و محسن آل خنفر و سید محمد ابراهیم قزوینی و سید علی نقی سبط سید علی طباطبایی.

[التراث العربی: ۱۵۰/۵؛ الذریعه: ۲۳۰/۲۱]

آغاز: الحمد لله الذي هدانا الى خير الأديان ونور قلوبنا بنور الايمان وأرشدنا الى شرايع الاسلام وقواعد الأحكام... لما كان كتاب منهاج الهداية الى أحكام الشريعة من مصنفات والدنا.

۲۱۴، نسخ، بدون نام کاتب، دهه دوم شوال ۱۲۶۰، شامل: جزء اول و دوم، انجام: السجود فيما يكون الهوى داخلًا فيه و ضعفه ظاهر وليكن هذا آخر الجزء الثاني من أجزاء معراج الشريعة في شرح منهاج الهداية؛ عناوين و نشانیه شنگرف، در اول نسخه وقف بر مدرسه اكبیه ابرقو ثبت شده است، جلد: تیماج قهوه ای مجدول با ترنج و سرترنج، ۳۰۲ برگ، ۲۷ سطر، ۲۰/۵ × ۳۱/۵ سم. ثبت: ۲۶۵۲.

۱۴۲. مغنی اللیب عن کتب الاعراب (نحو - عربی)

از: جمال الدین عبدالله بن یوسف ابن هشام انصاری (م ۷۶۱ق)

کتاب مشهور و مهمی است در اعراب و نحو از تألیفات ابن هشام انصاری نحوی (۷۰۸ - ۷۶۱ق) که تألیف آن در ذی قعدة ۷۵۶ در مکه مکرمه به پایان رسیده است. مؤلف در این کتاب قواعد نحوی را در هشت باب با استشهاد به آیات قرآن کریم و اشعار شعرای متقدم عرب، به ترتیب و منهجی بدیع و اسلوبی متین آورده است، این کتاب بارها به چاپ رسیده و از کتب درسی حوزویان است.

[فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۴۴۳/۱۲؛ التراث العربی: ۱۶۵/۵؛ فهرست

کتاب های چاپی عربی، مشار: ۸۷۷]

آغاز: رَبَّنَا آتِنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا... أَمَا بَعْدَ حَمْدِ اللَّهِ عَلَى إِفْضَالِهِ وَالصَّلَاةِ وَالسَّلَامِ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ فَانْ أُولَى مَا يَقْتَرِحُهُ الْقَرَائِحُ.
انجام: دخول بعضها على بعض في معناه لجااء من ذلك أمثلة كثيرة وهذا آخر ما تيسر

ایرادہ فی هذا التالیف فاسأل الله الذی من علیٰ بانثائه واتمامه فی البلد الحرام... ونسأل الله المعونة هو الکبیر المتعال.

۸۱، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۱ق، از آغاز افتادگی دارد، آغاز: فی ذلك ایضاً ان الأصل فانظر من تتق به... التاسع ان یکون للاستدراک و الاضراب کقولہ فلان لا یدخل الجنة لسوء صنیعه علیٰ آتہ؛ عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده است، جلد: تیماج مصنوعی با ترنج و سر ترنج، ۲۲۱ برگ، ۲۵ سطر، ۱۷×۲۵/۵ سم. ثبت: ۱۴۵۰.

(فقه لاهیجہ - عربی)

۱۴۳. مفاتیح الشرایع

از: محمد محسن بن مرتضیٰ، فیض کاشانی (م ۱۰۹۱ق)
یک دوره کامل فقه است شامل دو فن و هر فن از شش کتاب و خاتمه‌ای تشکیل می‌شود:
فن اول در عبادات و سیاسات، شامل: مفاتیح الصلاة، مفاتیح الزکاة، مفاتیح الصیام، مفاتیح الحج، مفاتیح الذور و العهود، مفاتیح الحسبة و الحدود، خاتمة فی الجنائز؛
فن دوم در عادات و معاملات، شامل: مفاتیح المطاعم و المشارب، مفاتیح المناکح و الموالید، مفاتیح المعاش و مکاسب، مفاتیح العطايا و البروأة، مفاتیح القضاء و الشهادات، مفاتیح الفرائض و الموارث، خاتمة فی الحیل الشرعیة.

تألیف کتاب در ۱۰۴۲ ق به پایان رسیده و پس از آن شروح متعددی بر آن نگاشته شده است.

[فهرست‌های خود نوشت فیض کاشانی: ۲۵۱-۲۶۵؛ الذریعة: ۱۳۰۳/۲۱]

آغاز: الحمد لله الذی هدانا لهذا الذین الاسلام وسن لنا الشرایع والأحكام بوسيلة نبیہ المختار. انجام: کل شیء مطلق حتی یرد فیہ نهی والله أعلم بحقایق أحكامه، هذه آخر المفاتیح.

۱۳۱، نسخ، مسیب بن مرصفی حسینی، جمعه ۲۵ محرم ۱۰۹۱ق، در مدرسه فیضیه قم، شامل: عبادات و سیاسات، انجام: من الاصل ام الثلث و یأتی الکلام فیه و فی سائر احکام الوصایا فی فن العادات و المعاملات. ان شاء الله هذا آخر الکلام فی فن العبادات و سیاسات من مفاتیح الشرایع. عناوین شنگرف، در حاشیه تصحیح شده است، جلد: تیماج مصنوعی قهوه‌ای با ترنج زرین، ۲۳۵ برگ، ۲۰ سطر، ۱۴/۵ × ۲۵ سم. ثبت: ۲۷۱۲.

۱۸۰، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۲ق، شامل: از آغاز کتاب تا اواخر مسائل حج، نسخه از انجام افتادگی دارد، انجام: مفتاح من فقد الهدی و وجد ثمنه... و هو یوم النفر و یومین بعده للصحاح؛ عناوین و نشانیها شنگرف، با حواشی بسیار به امضای «منه» و «هادی»، رطوبت به نسخه آسیب رسانده است، جلد: تیماج مصنوعی مشکی ترنجدار، ۱۶۳ برگ، ۱۶ سطر، ۱۶ × ۲۱/۵ سم. ثبت: ۱۲۸۴.

۴۳۹، نسخ، سمیع، ۱۱ ربیع الاول ۱۲۰۹ق، در کربلا، شامل: فن عبادات و سیاسات، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و حواشی دارد، فهرست مطالب این جلد در آغاز نسخه آمده است، در ابتدای نسخه فایده‌ای در کشف رموز اسامی علمای شیعه همچون شیخ، صدوق، قاضی، فاضلین و... درج شده است، در آخر نسخه فایده‌ای درباره مساحت کر درج شده است، جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول، ۱۸۵ برگ، ۱۹ سطر، ۱۴/۵ × ۲۰/۵ سم. ثبت: ۱۹۰۱.

۴۳۵، نستعلیق، محمد باقر بن ملا علی کرم، چهارشنبه دهه دوم شوال ۱۲۰۹، شامل: دوره کامل، در حاشیه تصحیح شده و حواشی دارد، جلد: تیماج مشکی، ۲۵۳ برگ، ۲۱ سطر، ۱۵ × ۲۰/۵ سم. ثبت: ۱۸۹۹.

۶۵، نسخ، احمد بن علی بن آقا محمد خراسانی، جمعه ۲۸ جمادی الاول ۱۲۵۳ق، شامل: دوره کامل، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیحات اندکی دارد و حواشی با امضای «منه ره» و «هادی» و «س»، در اول نسخه تملک ابو البقا دیده شود، جلد: تیماج سرخ مجدول گرهی با ترنج و سرترنج، ۱۹۰ برگ، ۳۱ سطر، ۱۵/۵ × ۲۶/۵ سم. ثبت: ۲۴۵۵.

۱۴۴. مفتاح الفلاح

(ادعیه شیعه - عربی)

از: بهاء الدین محمد بن حسین عاملی (م ۱۰۳۰ق)

کتاب معتبر و مهمی است در اعمال و ادعیه شبانه روز، تألیف آن در دهه سوم ماه صفر ۱۰۱۵ در شهر گنجه به پایان رسیده است و بارها در ایران و لبنان به چاپ رسیده است.

این کتاب در شش باب تنظیم شده است:

۱. فیما يعمل ما بین طلوع الفجر الی طلوع الشمس
۲. فیما یعمل ما بین طلوع الشمس الی الزوال
۳. فیما یعمل ما بین الزوال الی الغروب
۴. فیما یعمل ما بین الغروب الی وقت النوم
۵. فیما یعمل ما بین وقت النوم الی انتصاف اللیل
۶. فیما یعمل ما بین انتصاف اللیل الی طلوع الفجر.

مفتاح الفلاح را دانشمندان بسیاری به فارسی ترجمه کرده اند که مشهورترین آنها ترجمه آقا جمال خوانساری است.

فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۴۷۰/۱۵؛ التراث العربی: ۱۷۸/۵؛ فهرست

کتاب های چاپی عربی، مشار: ۸۸۰؛ الذریعه: ۳۳۹/۲۱

آغاز: الحمد لله الذي دلنا على جادة النجاة وهدانا الى ما يوجب علو الدرجات.

۱۴۰، نسخ معرب، بدون نام کاتب، قرن ۱۲ق، از آغاز و انجام افتاده است، آغاز: من یده یقول قد التمس منی جماعة من اخوان الدین... و سمیته مفتاح الفلاح؛ انجام: قد خابت الا آمالنا العظيمة عندک کالغفو عن ذنوبنا؛ تمامی صفحات مجدول شنگرف و مشکى، عناوین و نشانیها شنگرف، با تصحیح و ذکر نسخه بدلها در حاشیه و با حواشی، جلد: تیماج قهوه‌ای با ترنج زرین، ۱۷۶ برگ، ۱۱ سطر، ۱۴×۲۳/۵ سم. ثبت: ۲۴۸۴.

(حدیث شیعه - عربی)

۱۴۵. من لا یحضره الفقیه

از: محمد بن علی ابن بابویه قمی (م ۳۸۱ق)

یکی از کتب اربعه حدیثی شیعه است حاوی یک دوره احادیث فقهی که مؤلف به آنها اعتماد و اطمینان داشته و مرجع فتوایش بوده‌اند. کتاب در چهار جلد تنظیم شده است:

۱. مقدمه تا پایان صلاة؛

۲. زکات تا آخر حج؛

۳. قضا تا آخر معرفة الکبائر؛

۴. مناهى النبى تا پایان مشیخه.

التراث العربی: ۲۷۷/۵؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۵۴۵/۱۴؛ مشار،

عربی: ۱۹۰۵

آغاز: اللهم انی اُحمدک و اشکرک و اومن بک و أتوکل علیک.

انجام: عن الحسن بن علوان عن عمرو بن ثابت عن سعد بن طریف الخفاف. تمّت

أسانید کتاب من لا یحضره الفقیه.

۲۹۶، نسخ، بدون نام کاتب، رمضان المبارک ۱۰۵۶ق، شامل: جزء اول و

دوم، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و نسخه بدلها ذکر

شده است و حواشی دارد، در اول نسخه دعای طواف درج شده است، شیرازة نسخه از هم پاشیده و لبه بیشتر صفحات وصالی شده است، جلد: تیماج سرخ مجدول با ترنج و سرترنج، جلد از نسخه جدا شده است، ۲۹۵ برگ، ۲۳ سطر، ۲۰×۳۰ سم.

ثبت: ۳۴۱۹.

۲۶۵، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۱ق، برگ اول نسخه افتاده و از انجام نیز افتادگی دارد، آغاز: وأترجمه بکتاب من لایحضره الفقیه لیکون الیه مرجعه و علیه معتمده؛ انجام: باب میراث ذوی الأرحام مع الموالی؛ عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و نسخه بدلها ذکر شده است، با حواشی به امضای «م ح ق» و «حسن عفی عنه»، جلد: تیماج زیتونی مجدول با ترنج و سرترنج، ۳۴۴ برگ، ۲۳ سطر، ۲۳×۲۹/۵ سم.

ثبت: ۳۴۱۴.

۲۰۷، نسخ، بدون نام کاتب، ربیع الاول ۱۱۲۸ق، شامل: جزء اول و دوم، انجام: والوصیة طویلة أخذنا منها موضع الحاجة ولا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم. تم الجزء الثاني؛ عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیحات و نسخه بدلها درج شده و حواشی دارد، صفحه اول نونویس است، جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول با ترنج و سرترنج، ۱۸۱ برگ، ۲۶ سطر، ۱۸/۵×۳۱ سم.

ثبت: ۲۴۲۱.

۱۳۲، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۲ق، شامل: از آغاز کتاب تا اواخر حدیث مناهی النبی (ص) را در بردارد، انجام: الله عزوجل فی کل یوم بما قدر له فیہ؛ عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و نسخه بدلها ذکر شده و حواشی لغوی دارد، جلد: تیماج مصنوعی مشکی با ترنج و سرترنج، ۱۹۴ برگ، ۱۹ سطر، ۱۶×۲۵/۵ سم.

ثبت: ۲۷۱۳.

۱۵، نسخ جلی، بدون نام کاتب، قرن ۱۲ق، شامل: از آغاز کتاب تا اوائل ابواب الزکاة را است، از انجام افتادگی دارد، انجام: خالد البرقي الى أبي جعفر الثاني عليه السلام هل يجوز ان يخرج مما يحب في الحرث من الحنطة؛ عناوين و نشانیها شنگرف، تصحیحات اندکی دارد، صفحات آخر ترمیم شده است، جلد: تیماج مصنوعی قهوه‌ای با ترنج و سرترنج، ۱۲۰ برگ، ۲۰ سطر، ۱۹/۵ × ۲۸/۵ سم. ثبت: ۲۶۷۰.

۲۱۸، نسخ، احمد بن محمد بن عبد الله قرن ۱۲ق، شامل: دوره همراه با مشیخه، برگ اول افتاده است، آغاز: فانه لما ساقني القضا الى الغربية و حصلي القدر منها بأرض بلخ... بکتاب من لایحضره الفقیه؛ عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده است، با حواشی «حسن»، جلد: گالینگور قهوه‌ای مجدول با ترنج و لچکی، ۳۳۷ برگ، ۲۱ سطر، ۲۰/۵ × ۲۹/۵ سم. ثبت: ۳۴۱۵.

۷۹، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۲ق، از انجام افتادگی دارد، انجام: باب الحقوق. روی اسمعیل بن الفضیل عن ثابت بن دینار عن سید العابدین علی بن الحسین... و فرض علی الیدین... فاغسلوا وجوهکم و ایدیکم؛ عناوین و نشانیها شنگرف و مشکی، در حاشیه تصحیح شده و نسخه بدلها ذکر شده است، حواشی دارد از جمله با امضای «میر قاسم رحمه الله»، در اول نسخه و قفنامه از طرف محمد تقی بن نظر علی بر کافه مؤمنین، جلد: تیماج سرخ ترنجدار، ۲۷۷ برگ، ۲۱ سطر، ۲۰/۵ × ۲۶/۵ سم. ثبت: ۱۳۴۶.

۸، نسخ خوانا، بدون نام کاتب، قرن ۱۲ق، شامل: نیمه دوم کتاب از ابواب القضا و الاحکام تا پایان مشیخه، آغاز: أبواب القضا یا باب من يجوز التحاکم الیه و من لایجوز قال أبو جعفر محمد بن علی بن الحسین بن

موسی بن بابویه القمی الفقیه؛ نشانیها سنگرف، در حاشیه تصحیح شده و نسخه بدلها آمده است و حواشی مختلفی دارد، در آغاز نسخه القاب ائمه علیهم السلام بیان شده است و چند تملک با مهرهای مربعی مشاهده می شود، در آخر نسخه تعداد مسانید و مراسیل کتاب به نقل از شیخ بهایی درج شده است، جلد: تیماج مصنوعی مشکی با ترنج و سرترنج، ۲۲۰ برگ، ۲۷ سطر، ۱۷×۳۱ سم. ثبت: ۲۶۶۸.

۱۴۶. مناہج الأحکام

(اصول فقه - عربی)

از: ملا احمد بن محمد مهدی نراقی (م ۱۲۴۵ق)

نراقی در این کتاب دقایق علم اصول را در یک مقدمه و پنج مقصد دارای فصول (و هر فصل دارای مناہج) و یک خاتمه آورده و تألیف آن را در روز دوشنبه ۵ جمادی الاول ۱۲۲۴ به پایان برده است.

فهرست اجمالی عناوین کتاب:

المقدمة: في حدّ الاصول و موضوعه و مرتبة و ثمرته.

المقصد الاول: فيما يتعلّق باحوال الالفاظ واللغات.

المقصد الثاني: في العام والخاص والمطلق والمبين.

المقصد الثالث: في تبدّ ما يتعلّق بالحکم.

المقصد الرابع: في الاجماع.

المقصد الخامس: في الاجتهاد والتقليد.

الخاتمة: في التعادل والتراجيح.

التراث العربی: ۲۳۸/۵؛ فهرست کتاب های چاپی عربی، مشار: ۹۱۲؛ مقدمه ای بر فقه

شیعه: ۳۳۱؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۴۷۵/۱۶

آغاز: الحمد لله بجمیع محامده وأشکره علی وافر عطائه ورافده.

انجام: وفقنا الله لسلك السبيل الأقوم و صرف وجوهنا الى ما هو الأخرى و الأهم وقد اتفق الفراغ من تأليفه...

۱۷، نستعليق، محمد ابراهيم بن محمد حسینی، ۱۲۳۱ق، حسب الامر ملا عبد المجید، عناوين و نشانیها شنگرف، با حواشی به امضای: «منه دام ظلّه»، جلد: تیماج مصنوعی قهوه‌ای مجدول با ترنج و سرترنج، ۲۶۲ برگ، ۳۰ سطر، ۲۱×۳۰ سم. ثبت: ۳۴۱۶.

۱۴۷. منتهی المطلب في تحقیق المذهب (فقه لهمايه - عربی)

از: حسن بن یوسف بن مطهر حلی (م ۷۲۶ق)

فقه استدلالی و مبسوطی است از طهارت تا عقد البیع، تألیف آن در ۱۱ جمادی الثانی ۶۸۸ به انجام رسیده است. علامه حلی در این کتاب پس از ذکر نه مقدمه در بیان هدف از علم فقه، سبب نیاز به آن، رتبه، موضوع، مبادی، مسائل، تعریف و وجوب تحصیل آن، به ذکر آرا و مذاهب فقهی فرق اسلامی پرداخته، پس از رد ادله مخالفان، رأی و نظر خویش را طبق دلایل شرعی بیان نموده است. منتهی الطلب در تبریز به سال ۱۳۱۶ ق به چاپ رسیده است.

فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۱۵۰۱/۲۱؛ التراث العربی: ۲۶۶/۵؛

فهرست کتاب‌های چاپی عربی، مشار: ۱۹۱۹

آغاز: الحمد لله المفضل فلا یبلغ مدحته العامدون المنعم فلا یحصی نعمه العادون الکریم فلا یحصر مدی کرمه الحاصرون.

۲۰۸، نسخ، سید عبد القادر بن ابی الحسن احمد رفاعی حسینی، قرن ۱۱ق،

شامل: جزء اول و دوم، از انجام افتادگی دارد، انجام: والصلوة علی

الارض كان افضل وهو جيد لأن استيفاء الافعال؛ عناوين و نشانیه
شنگرف، استنساخ از روی نسخه صحیحۀ مقابله شده انجام گرفته، در
حاشیه تصحیح شده است، دو برگ ابتدای نسخه نونویس است، برگهای
پایانی وصالی شده و آب خوردگی دارد، جلد: گالینگور مشکی مجدول
با تریج و لچکی، ۳۴۸ برگ، ۳۱ سطر، ۱۹/۵×۲۹ سم.
ثبت: ۲۶۷۴.

۱۴۸. منیة اللیب فی شرح التهذیب (شرح عمیدی) (اصول فقه - عربی)

از: سید ضیاء الدین عبدالله بن محمد حسینی حلّی (قرن ۸ ق)

شرح استدلالی است با عناوین «قال - اقول» بر کتاب تهذیب الوصول الی علم الأصول
علامه حلّی (۷۲۶ق). شارح این کتاب را در روز چهارشنبه ۱۵ رجب ۷۴۰ در نجف اشرف به
اتمام رسانده است. شارح خواهر زاده علامه حلّی بوده و برادر بزرگتر وی سید عمید الدین
عبدالمطلب (۷۵۴ق) نیز شرحی بر تهذیب الوصول نگاشته و شهید اول کتابی در جمع بین
شرح دو برادر نوشته موسوم به جامع البین من فوائد الشرحین. گفتنی است که برخی از نسخه‌ها
منیة اللیب را شرح عمیدی نامیده و بنا بر این از عمید الدین عبدالمطلب دانسته‌اند.

التراث العربی: ۳۰۳/۵؛ الذریعه: ۲۰۷/۲۳؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی:

۱۴۸۶/۱۶

آغاز: اللهم انی أحمدک حمداً لا یقدر حصره و لا یحصر قدره و لا ینسی ذکره و
لا یطوی نشره.

انجام: و باقی الاعتراضات و أجوبتها تقدمت و حیث انتهى کلام المصنف ره الی هنا
فلتختم الکلام حامدین لله تعالی علی تواتر نعمه و تظاهر آلائه و قسمته و مصلین علی سید
الرسل و هادی السبیل

۷۵، نسخ، نونویس حسن بن مهر علی اصفهانی، نونویس: ۹ ربیع الاول

۱۲۲۶، عناوین شنگرف، در حاشیه تصحیح دارد، جلد: تیماج قهوه‌ای
مجدول، ۲۷۴ برگ، ۲۶ سطر، ۱۳/۵ × ۲۵/۵ سم.
ثبت: ۲۶۸۵.

(پزشکی - عربی)

۱۴۹. الموجز فی الطب

از: علاء الدین علی بن ابی الحزم قرشی (م ۶۸۷ق)
تلخیص و شرحی است بر کتاب «القانون» شیخ رئیس حسین بن عبدالله بن سینا
(۴۲۸ق) با عناوین «قال الشيخ - الشرح» شامل چهار فن:
الأول: فی قواعد جزئی الطب علمیه و عملیه بقول کلی؛
الثانی: فی الادویة والاغذیة المفردة والمركبة؛
الثالث: فی الامراض المختصة بعضو دون عضو آخر؛
الرابع: فی الامراض التي لا تختص بعضو دون عضو.
التراث العربی: ۳۱۴/۵؛ كشف الظنون: ۱۸۹۹/۲؛ مخطوطات الطب فی المتحف
العراقی: ۳۷۳؛ فهرس المخطوطات الطیبة المصورة: ۲۲۷؛ فهرست کتاب‌های چاپی
عربی، مشار: ۹۳۴؛ کتابشناسی پزشکی ایران: ۲۸۹
آغاز: حمدله. والصلوة... أما بعد قال الشيخ الامام الحبر الكامل القرشي المتطبب فقد
رتبت هذا الكتاب على أربعة فنون الفن الأول في قواعد جزئی الطب أعني علمیه و عملیه.
انجام: قد عض كلب... واستعملوا جالینوس و غیر من العلاج المذكورة و من هنا تختم
الكتاب حامدين لله مصلياً على الأنبياء والمرسلين أجمعين.

۱۵۹، نسخ، نونویس محمد بدیع کجوری نوری، نونویسی در ۱۲۳۶ق،
عناوین شنگرف، نشانیها شنگرف و مشکى، در حاشیه تصحیح دارد، چهار
برگ اول و دو برگ آخر نسخه نونویس است، جلد: تیماج سوخت قهوه‌ای
مجدول با ترنج و سرترنج زرین، ۳۶۷ برگ، ۱۵ سطر، ۱۳/۵ × ۲۳ سم.
ثبت: ۲۴۹۰.

۱۵۰. النافع يوم المحشر في شرح باب حادی عشر (کلام - عربی)

از: فاضل مقداد بن عبد الله سیوری حلی (م ۸۲۶ ق)

شرح بسیار معروفی است با عناوین «قال - اقول» بر رساله «باب حادی عشر» علامه حلی، بارها به چاپ رسیده است.

التراث العربی: ۳۳۵/۵؛ فهرست کتاب‌های چاپی عربی، مشار: ۱۹۴۲

آغاز: الحمد لله الذي دلّ على وجوب وجوده افتقار الممكنات وعلى قدرته وعلمه.

انجام: أن ينفع به كما نفع بأصله وأن يجعله خالصاً لوجهه أنه سميع مجيب ...

۶۴۴، رساله دوم مجموعه «۷۳ - ۱۳۰ ر»، نسخ و نستعلیق، بدون نام کاتب،

شوال ۱۲۴۴ق، در مدرسه حاجی میرزا رضا قلی، نام کاتب سیاه شده

است، عناوین و نشانیها شنگرف، ۵۸ برگ، ۱۶ سطر، ۱۱/۵ × ۲۲ سم.

۶۲۹، رساله سوم مجموعه «۹۲ پ - ۱۲۰ پ»، نستعلیق، حسین قلی بن

ابوعلی بن کربلایی حسین قلی یازواری مشهور به بابا، ۱۲۷۵ق، در مدرسه

حاجی ابراهیم تفلیسی، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح

شده و حواشی دارد، ۲۹ برگ، ۱۶ سطر، ۱۸ × ۲۲ سم.

۱۵۱. نزهة الناظر وتنبيه الخواطر (مجموعه ورام) (حدیث شیعه - عربی)

از: ابو الحسن ورام بن ابی فراس بن حمدان حمدانی (م ۶۰۵ ق)

مجموعه‌ای است مشتمل بر پند، اندرز و نصیحت‌هایی که در احادیث و اخبار ائمه

اطهار (ع) آمده است و از کلمات و گفته‌های حکما و فلاسفه قبل از اسلام و پس از آن و

پیامبران گذشته و کتابهای آسمانی نیز نقل می‌کند.

التراث العربی: ۳۶۳/۵؛ فهرست کتاب‌های چاپی عربی، مشار: ۹۵۱؛ الذریعه:

۱۲۷/۲۴

آغاز: الحمد لله الأول بلا ابتداء والآخر بلا انتهاء والظاهر الغائب عن نوافذ الأبصار

والباطن المدرك بوجود الآثار.

۲۹۰، نسخ، محمد بن سید میرم حسینی اردبیلی اصفهانی، ۱۰۹۹ق، از انجام افتادگی دارد، انجام: اذا قبل علی ثلاثة اشخاص فدخلوا المسجد فلما توسطوا صرحته؛ عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و نسخه بدلها ذکر شده است، در میان نسخه یادداشت مطالعه و تصحیح نسخه در مجالس متعدد از محمد علی حسینی به تاریخ دوشنبه ۹ محرم ۱۱۰۱، با حواشی به امضای «محمد علی عفی عنه»، در اول نسخه فهرست مطالب کتاب به خط محمد علی حسینی اردبیلی به تاریخ جمادی الاول ۱۰۶۰ و حدیثی به نقل از «بشارة المصطفی» به تاریخ ۱۱۰۲ق، به نسخه رطوبت رسیده است، جلد: تیماج سرخ مجدول، ۲۹۳ برگ، ۲۰ سطر، ۲۴×۱۴/۵ سم. ثبت: ۲۴۶۶.

(عقاند - عربی)

۱۵۲. النکت الاعتقادیة

از: شیخ مفید محمد بن محمد بن نعمان بغدادی (م ۴۱۳ق)
رسالة مختصری است شامل چند فصل در بیان اصول پنجگانه دین به صورت سؤال و جواب، با عناوین «فان قيل - الجواب».

[فهرست کتاب‌های چاپی عربی، مشار: ۹۶۷؛ التراث العربی: ۳۹۱/۵]

آغاز: حمدله والصلوة والسلام علی أشرف الأنبياء والمرسلین... أما بعد فهذه عقيدة قادمی الدلیل أیها أقوى اعتمادی علیها جعلتها بعد التوضیح والتیین تحفة لأخوانی المؤمنین... رتبتها علی فصول.

انجام: فهو حق والالم یکن المعصوم معصوماً فکل ما أخبر به النبی فهو حق والحمد لله ..

۶۲۹، رساله چهارم مجموعه «۱۲۰پ - ۱۲۶پ»، تستعلیق، حسین قلی بن

ابوعلی بن کربلابی حسین قلی بازواری مشهور به بابا، ۱۲۷۵ق، ۷ برگ،

۱۶ سطر، ۲۲×۱۸ سم.

۱۵۳. النهاية في غريب الحديث والأثر

(غریب الحدیث - عربی)

از: مبارک بن محمد، ابن اثیر جزری (م ۶۰۶ق)

فرهنگ لغتی است در بیان کلمات مشکل احادیث به ترتیب حروف معجم اوائل کلمات، با رعایت حرف اول و دوم، برگرفته از «الغریبین» هروی (۴۰۱ق) و «غریب الحدیث» اصفهانی (۵۸۱ق). این کتاب بارها چاپ رسیده است.

التراث العربی: ۴۱۲/۵؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۱۴۵/۱۲؛ فهرست کتاب‌های چاپی عربی، مشار: ۹۷۳؛ معجم المطبوعات، سرکیس: ۱۳۵/۱

۱، نسخ، قاسم علی بن معز الدین تستری، محمد مقیم بن محمد موسی عبد العظیمی رازی (نونویس)، سه شنبه ۲۰ رجب ۱۰۷۶ق، شامل: از کتاب الزاء تا آخر کتاب، آغاز: کتاب الزاء ما أوله الألف. اذر فی الحدیث العلم یا ذر کما یا ذر الحیة فی حجرها؛ انجام: باب الیاء مع الهاء والیاء فی ذکر یهاب... صقع من بلاد الیمن جعله لهم والله اعلم. آخر کتاب نهاییه فی حدیث الغریب فی الأثر و الحمد لله أولاً و آخراً و ظاهراً و باطناً...؛ بخشی از نسخه در ۱۱۸۰ق نونویس شده است، عناوین و نشانی‌ها شنگرف، از حرف زاء تا حرف شین به دست محمد مقیم رازی نونویس شده است، در اول و آخر نسخه تملک محمد مقیم بن محمد مرسی عبد العظیمی رازی در ۱۱۷۸ و ۱۱۸۰ق با مهر بیضوی، جلد: تیماج مصنوعی مشکلی، با ترنج و سر ترنج، ۲۹۵ برگ، ۲۵ سطر، ۲۰×۳۲ سم. ثبت: ۲۷۱۴.

۱۵۴. نهاية الوصول الى علم الأصول

(اصول فقه - عربی)

از: حسن بن یوسف بن مطهر حلّی (م ۷۲۶ق)

مباحث علم اصول را به صورت استدلالی و مفصل در دوازده مقصد مطرح می‌کند، تألیف این کتاب که بدرخواست فخر المحققین بوده، در ۸ رمضان المبارک ۷۰۴ به انجام رسیده است.

عناوین مقاصد دوازده گانه:

۱. المقدمات
 ۲. اللغات
 ۳. كيفية الاستدلال بكتاب الله تعالى
 ۴. الامر والنهي
 ۵. العموم والخصوص
 ۶. باقى صفات الادلة
 ۷. الافعال
 ۸. النسخ
 ۹. الاجماع
 ۱۰. القياس
 ۱۱. الاستدلال
 ۱۲. الاجتهاد والتقليد والتعادل والترجيح.
- التراث العربى: ۴۱۶/۵؛ فهرست كتب خطى آستان قدس رضوى: ۵۰۵/۱۶
- آغاز: الحمد لله المتقدس بوجوب وجوده عن الأشباه والنظائر والأضراب المنتزه بكمال قدرته عن الأصحاب والأمثال والأتراب.
- انجام: ولا يخفى ذلك لمن له أدنى فطنة وليكن هذا آخر ما نوردته في هذا الكتاب ونسأل الله تعالى أن يجعل ما أثبتناه فيه حجةً لنا لأعلينا... والحمد لله رب العالمين.

۲۱۹، نسخ، بدون نام کاتب، ۱۰ ذی حجه ۱۲۵۳ق، جای عناوین خالی مانده است، جلد: تیماج مصنوعی مشکی مجدول با ترنج و لچکی، ۲۲۸ برگ، ۲۹ سطر، ۲۱×۳۰/۵ سم. ثبت: ۲۶۶۹.

(حدیث شیعه - عربی)

۱۵۵. نهج البلاغه

از: شریف رضی محمد بن حسین موسوی بغدادی (م ۴۰۶ق)

شریف رضی در این اثر گرانسنگ گزیده‌ای از خطبه‌ها، نامه‌ها و کلمات قصار حضرت علی علیه السلام را - که به نظرش از فصاحت و بلاغت بالایی برخوردار بوده - گردآوری نموده است. این اثر از هنگام تألیف تا کنون مورد توجه دانشمندان بوده و صدها کتاب پیرامون آن از شرح و ترجمه و حاشیه و منتخب و غیر آن نگاشته شده است. معرفی مفصل نهج البلاغه را در طی مقاله مبسوطی در جلد ۱۲ دانشنامه امام علی (ع) آورده‌ام.

التراث العربی: ۴۱۸/۵؛ الذریعه: ۴۱۲/۱۸؛ فهرست کتاب های چاپی عربی، مشار: ۱۹۷۵
 آغاز: اما بعد حمد الله الذي جعل الحمد ثمناً لنعمانه ومعاداً من بلائه.
 انجام: حامدين لله سبحانه على ما من به من توفيقنا لضمّ ما انتشر من أطرافه وتقريب ما
 بعد من أقطاره وما توفيقنا الا بالله ..

۴۲۹، نسخ معرب، بدون نام کاتب، قرن ۱۲ق، شامل: خطبه ها، طرفین نسخه
 افتاده است، آغاز: مصارف الريب ولا اقتسمتهم اخياف الهمم فهم اسراء
 ايمان... ومنها في صفة الأرض ودحوها على الماء كبس الأرض على أمور
 أمواج؛ انجام: وطلباً في حلال ونشاطاً في هدى وتحرجاً عن الطمع يعمل
 الأعمال الصالحة وهو على وجل، عناوين مشکى درشت، ۱۴۰ برگ، ۱۱
 سطر، ۱۴ × ۲۰/۵ سم.
 ثبت: ۲۴۷۹.

۱۵۶. الوافی

(حدیث شیعه - عربی)

از: محمد محسن بن مرتضی، فیض کاشانی (م ۱۰۹۱ق)

کتاب حدیثی است در چهارده جزو، که هر جزو آن اثری مستقل است، جمیع
 احادیث مندرج در کتب اربعه شیعه (کافی، من لا یحضره الفقیه، تهذیب الاحکام و استبصار) در
 وافی بیان شده و مشکلات آن شرح و تفصیل یافته است. الوافی دارای مقدمه و چهارده
 کتاب و خاتمه ای است و در هر کتاب خطبه و دیباچه و خاتمه ای وجود دارد. تألیف آن
 به سال ۱۰۶۸ ق به پایان رسیده و بارها در تهران چاپ سنگی شده و چاپ تحقیقی آن را
 مکتبه امیرالمؤمنین (ع) در اصفهان منتشر ساخته است.

[فهرست های خود نوشت فیض کاشانی: ۲۸۴ - ۲۹۹؛ الذریعه: ۱۳/۲۵]

آغاز: نحمدک اللهم یا من هدانا بأنوار القرآن والحديث لمعرفة الفرائض والسنن
 ونجانا بسفينة أهل بيت من أمواج الفتن.

۱۳۵، نسخ، شیخ حسن بن ملا کاظم کاظمی، غره شوال ۱۱۰۹ق، در مشهد رضوی، شامل: جزء ۱۳: کتاب الجنائز و الفرائض و الوصیات، آغاز: الحمد لله و الصلوة... کتاب الجنائز و الفرائض و الوصیات و هو ثالث عشر من اجزاء كتاب الوافي؛ انجام: ولم يورث الاخ في الولادة آخر أبواب الموارث وبتمامها تم كتاب الجنائز و الفرائض و الوصیات... ویتلوه في الجزء الرابع عشر كتاب الروضة؛ نشانیها شنگرف و مشکی، تصحیحات و حواشی اندکی دارد، در اول نسخه تملکی به تاریخ جمادی الاول ۱۲۱۲ با مهر بیضوی بزرگ و نیز تملک محمد قمی، جلد: تیماج مصنوعی قهوه‌ای با ترنج زرین، ۱۰۰ برگ، ۲۶ سطر، ۱۹×۲۴/۵ سم. ثبت: ۲۷۰۵.

۱۲۰، نسخ، عبد الحی بن فضل الله بن محمد شریف کاشانی، ۱۹ رجب ۱۱۱۵ق، شامل: جزء سوم و چهارم: کتاب الایمان و الکفر تا آخر طهارت و تزین، آغاز: الحمد لله و الصلوة و السلام علی رسول الله... کتاب الایمان و الکفر و هو الثالث من اجزاء كتاب الوافي؛ انجام: كما في الخبر السابق آخر أبواب قضاء التثف و التزین و بتمامها قد تم كتاب الطهارة و التزین الذي هو الجزء الرابع من اجزاء كتاب الوافي...؛ عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و بلاغ مقابله دارد به تاریخ ۷ ذیحجه ۱۱۵۲، جلد: تیماج قهوه‌ای مجدول با ترنج و سرترنج زرین، ۲۸۵ برگ، ۲۵ سطر، ۱۸/۵×۲۹ سم. ثبت: ۳۴۲۲.

(اصول فقه - عربی)

۱۵۷. الوافي في شرح الوافية

از: سید محسن بن حسن اعرجی کاظمی (م ۱۲۲۷ق)

شرح استدلالی مفصلی است با عنوان «قوله» بر «وافیه الاصول» فاضل تونی (۱۰۷۱ق)،

تألیف این شرح در اواخر رجب ۱۱۹۶ به انجام رسیده است.

التراث العربی: ۴۳۸/۵؛ الذریعه: ۱۴/۲۵؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی:

آغاز: الحمد لله الواهب المنان متبع الاحسان بالاحسان الذي خلق الانسان وعلمه البيان.

۴۲۰، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۲ق، انجام نسخه افتاده است، انجام: بهم دون الأحرار وهكذا قوله المقصد الثاني في الخصوص الخ، نشانیها مشکى و شنگرف، در حاشیه تصحیح شده است، جلد: تیماج مشکى مجدول با ترنج و سرترنج، ۱۸۰ برگ، ۲۵ سطر، ۲۱×۱۵/۵ سم. ثبت: ۲۸۹۰.

۱۵۸. الوافية

(اصول فقه - عربی)

از: ملا عبد الله بن محمد بشرویی تونی (م ۱۰۷۱ق)

مباحث علم اصول را به صورت استدلالی و مختصر در یک مقدمه و شش باب (دارای ابواب و فصول) آورده و تألیف آن را در روز دوشنبه ۱۲ ربیع الاول ۱۰۵۹ به انجام رسانده است. عناوین کتاب از این قرار است:
مقدمه: في تحقيق ما ينبغي العلم به قبل الشروع، بابها:

۱. في الاوامر والنواهي
۲. في العام والخاص
۳. في الادلة الشرعية
۴. في الادلة العقلية
۵. في الاجتهاد والتقليد
۶. في التعادل والترجيح.

[فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۵۱۰/۱۶؛ التراث العربی: ۴۳۹/۵]

آغاز: الحمد لله على جزيل آلائه والشكر على جميل نعمائه والصلوة والسلام على أشرف اصفيائه.

انجام: من المطالب الأصولية المبرهنة بالنصوص والأدلة القطعية....

۶۶۶، رساله سوم مجموعه «۱۷۷پ - ۱۳۵ر»، نستعلیق، حسین بن عبد الله مرندی، جمعه ۷ رمضان المبارک ۱۲۱۰ق، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و حواشی اندکی دارد، ۵۸ برگ، ۲۱ سطر، ۲۱×۱۵ سم.

۱۵۹. الوافية في شرح الكافية (شرح متوسط) (نحو - عربی)

از: رکن الدین حسن بن محمد بن شرفشاه استرآبادی (م ۷۱۷ق)
شرح متوسط از شروح سه گانه استرآبادی بر کافیه ابن حاجب (۶۴۲ق) در نحو است
که به رسم خدمت برای امیر ناصرالدین یحیی بن ابراهیم ختنی - که به مطالعه کافیه اشتغال
داشته - تألیف کرده است.

(التراث العربی: ۴۴۰/۵؛ فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی: ۴۷۷/۱۲)
آغاز: الحمد لله على عظمة جلاله حمد عريق بمطالعة جماله وأشكره بجزئيل نواله
شکر معتقد لمعاده ومآله.

انجام: لم يعلم أنه بدل عن النون أو المحذوف المردود وليكن آخر الكلام في هذا الكتاب.

۴۵۳، نسخ، بدون نام کاتب، قرن ۱۱ق، عناوین و نشانها شنگرف، در
حاشیه تصحیح دارد، به نسخه رطوبت رسیده است، جلد: تیماج قهوه ای
مجدول با ترنج و سرترنج سوخت، ۲۳۸ برگ، ۱۵ سطر، ۲۰/۵ × ۱۵ سم.
ثبت: ۱۹۴۶.

۱۶۰. وسائل الشيعة الى أحكام الشريعة (فقه امامیه - عربی)

از: سید محسن بن حسن اعرجی کاظمی (م ۱۲۲۷ق)
فقه استدلالی مفصلی است در چندین جلد، مؤلف دوره فقه را در این کتاب به پایان
نرسانده است.

(فهرست کتاب های چاپی عربی، مشار: ۹۸۹؛ التراث العربی: ۴۵۵/۵)
آغاز: كتاب الطهارة الطهارة في اللغة النظافة والتزاهة يقال ثياب طاهرة أى من القذر
والوسخ.

۶۲۶، رساله سوم مجموعه «۵۳پ - ۱۵پ»، نسخ، ابراهیم بن مهدی آل
عرفات قدیحی خطی بحرانی، بدون تاریخ کتابت، شامل: کتاب الطهارة و

کتاب الفراق، عناوین و نشانیها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و متن خط خوردگی دارد، با حواشی به لفظ «منه»، ۶۳ برگ، ۲۳ سطر، ۱۶×۲۱ سم.

۱۶۱. هیئت (فارسی هیئت، فتحیه) (هیئت - فارسی)

از: علاء الدین علی بن محمد قوشچی (م ۸۷۹ ق)

رساله مختصر و مشهوری است در علم هیئت، شامل یک مقدمه و دو مقاله و یک خاتمه. هیئت قوشچی از کتاب های درسی طالبان علم نجوم بوده، با شرح ها و ترجمه ها به زبان های دیگر، بارها چاپ شده است.

فهرستواره کتابهای فارسی، منزوی: ۳۱۱۲/۴؛ فهرست نسخه های خطی فارسی، منزوی: ۳۷۰/۱؛ الذریعه: ۹۴/۱۶ و ۲۵۸/۲۵؛ فهرست کتاب های چاپی فارسی، مشار: ۳۶۴۱/۴

آغاز: الحمد لله رب العالمین حمد الشاکرین... اما بعد این کتاب مشتمل است بر مقدمه و دو مقاله و خاتمه.

انجام: بیست و سه برابر زمین است والله اعلم باطوارهم و اوضاعهم.

۴۰۶، نستعلیق، بدون نام کاتب، یکشنبه ۷ ربیع الثانی ۱۱۰۰ ق، نام کتاب سیاه شده است، عناوین و نشانیها شنگرف، حواشی دارد، در هامش برگهای میانی فالنامه مجرب منظوم بدست درویش صالح قادری به تاریخ ۱۱۹۴ ق کتابت شده با مطلع: چو در فالت الف آمد مخور غم * که می گردی بسی فالست خرم، جلد: مقوا با روکش پلاستیک سبز، ۵۳ برگ، ۱۴ سطر، ۱۴×۲۱ سم.

ثبت: ۲۹۰۷.

آیت الله العظمیٰ مرعشی
در صحیفهٔ امام خمینی

آنچه در بعد می آید، نامه‌های رهبر فقید انقلاب، مرحوم امام خمینی، خطاب به مرحوم حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی است که از کتاب صحیفه امام (شامل ۲۲ جلد)، استخراج گردیده است.^۱ نخستین نامه در جلد اول صحیفه امام و آخرین نامه در جلد آخر آن آمده است و این، حکایت از آن دارد که میان این دو مرجع فقید، رشته مودت از آغاز تا پایان عمر برقرار بود.

گفتنی است در صحیفه امام خمینی، بیش از مواردی که در ذیل می آید از آیت‌الله مرعشی نجفی یاد شده است. آنچه در اینجا می آید فقط نامه‌هایی است که خطاب به ایشان نوشته شده است. تنها استثنا، یک نامه خطاب به نخست‌وزیر وقت و در باره کتابخانه معظم‌له است که آوردن آن نیز مفید دانسته شد.

□ نامه

زمان: دی ۱۳۴۳ / شعبان ۱۳۸۳

مکان: ترکیه، بورسا

موضوع: ابراز تشکر

مناسبت: تبعید امام خمینی به ترکیه

مخاطب: مرعشی نجفی، سید شهاب‌الدین (از مراجع تقلید)

۱. نامه‌ها به ترتیب تاریخی آورده شده و نشانی آنها در صحیفه امام، چنین است:

ج ۱، ص ۴۳۳؛ ج ۳، ص ۸۱ و ۵۰۱؛ ج ۱۲، ص ۱۷۱ و ۱۹۶ و ۲۱۸ و ۲۶۶؛ ج ۱۳، ص ۲۱۶ و ۲۴۵؛ ج ۱۴، ص ۲۶۰؛ ج ۱۵، ص ۱۵۲ و ۲۰۵ و ۲۳۲؛ ج ۱۶، ص ۱۰۲ و ۲۴۹ و ۳۷۲؛ ج ۱۷، ص ۴۳؛ ج ۲۱، ص ۳۲۰ و ۳۴۶.

بسم الله الرحمن الرحيم

حضرت آیت‌الله آقای نجفی - دامت برکاته

به عرض عالی می‌رساند، مرقوم محترم که حاکی از سلامت وجود شریف و حاوی مراتب محبت و مودت بود، موجب تشکر گردید. سلامت و سعادت جنابعالی را از خداوند متعال خواستار است. بحمدالله حال اینجانب خوب و هیچ نگرانی نیست. خداوند متعال هر چه مقدر فرموده صلاح اوست. از خداوند تعالی توفیق رضا به قضای الهی را خواستار است. سلامتی و موفقیت آن جناب را از خداوند تعالی خواستار است. روح الله الموسوی الخمينی

□ تلگراف

زمان: ۲۷ فروردین ۱۳۵۴ / ۴ ربیع‌الثانی ۱۳۹۵

مکان: نجف

موضوع: پیام تشکر

مخاطب: مرعشی نجفی، سید شهاب‌الدین

[بسمه تعالی]

ایران - قم

حضرت آیت‌الله آقای آقا نجفی - دامت برکاته

بحمدالله سلامت هستم. از الطاف جنابعالی متشکرم. سلامت شما را خواهانم.

خمينی

□ نامه

زمان: ۱۹ مهر ۱۳۵۷ / ۸ ذی‌القعدة ۱۳۹۸

مکان: پاریس، نوفل‌لوشاتو

موضوع: استقامت تا سقوط سلسله پهلوی

مخاطب: مرعشی نجفی، سید شهاب‌الدین

بسمه تعالی

حضرت آیت الله آقای نجفی - دامت برکاته

به عرض عالی می‌رساند، مرقوم شریف که حاکی از سلامت مزاج محترم بود و حاوی استفسار از اینجانب بود واصل، سلامت و توفیق جنابعالی را خواستار است. اینجانب به واسطه فشار عراق به تصویب شاه معلوم الحال، که مملکت اسلامی را تا سرحد سقوط رسانده است، از نجف به خارج آمده بلکه بتوانم برای این ملت محروم کاری بکنم. ما همه موظف هستیم که از پاننشینیم تا سقوط سلسله بی‌حیثیت پهلوی، والسلام علیکم ورحمة الله و برکاته.

روح الله الموسوی الخمینی

□ نامه

زمان: ۱۵ اسفند ۱۳۵۸ / ۱۷ ربیع الثانی ۱۴۰۰

مکان: تهران، شمیران، دربند

موضوع: پاسخ پیام ارسالی به مناسبت بهبودی حال امام و ترک بیمارستان^۱

مخاطب: مرعشی نجفی، سید شهاب الدین (از مراجع عظام تقلید)

حضرت آیت الله آقای مرعشی نجفی - دامت برکاته

از وصول تلگراف محبت آمیز آن جناب در مورد انتقال اینجانب از بیمارستان به

۱. در پی بهبود حال امام و ترک بیمارستان این تلگراف از سوی آقای مرعشی نجفی (از مراجع بزرگ تقلید) صادر شده بود:

بسمه تعالی

تهران - حضور محترم رهبر عالیقدر انقلاب اسلامی ایران حضرت مستطاب آیت الله آقای خمینی - دامت برکاته

خبر مسرت بخش بهبودی آن جناب و ترک بیمارستان قلب شادی و شعف زاید الوصفی در قلوب دوستان، خاصه اینجانب را برانگیخت و این عیدی بزرگ خداوند سبحان در آستانه سال نو به ملت مسلمان ایران اعطا فرمود. امیدوارم جزئی نفاقت سرکار نیز رفع و بزودی به وطن مألوف مراجعه فرمایید. والسلام علیکم ورحمة الله و برکاته. ۱۶ ربیع الثانی ۱۴۰۰ - قم شهاب الدین الحسینی المرعشی النجفی.

منزل متشکر. سلامت و موفقیت حضرت‌تعالی را از خدای تعالی خواستارم. والسلام
علیکم ورحمة‌الله وبرکاته.

روح‌الله الموسوی الخمینی

□ نامه

زمان: ۲۸ اسفند ۱۳۵۸ / ۱ جمادی‌الاول ۱۴۰۰

مکان: تهران، شمیران، دربند

موضوع: پاسخ تلگراف، حاوی قدردانی از فرمان عفو عمومی
مخاطب: مرعشی نجفی، سید شهاب‌الدین (از مراجع عظام تقلید)

بسم الله الرحمن الرحيم

حضرت آیت‌الله آقای مرعشی نجفی - دامت برکاته

تلگراف حضرت‌تعالی در مورد قدردانی از فرمان عفو عمومی واصل گردید. از این
ابراز محبت شما متشکر. امید است مسلمانان از ارشادات و راهنماییهای آن جناب
بهره‌مند گردند. سلامت و موفقیت شما را از خداوند متعال مسئلت دارم. والسلام
علیکم ورحمة‌الله.

روح‌الله الموسوی الخمینی

□ نامه

زمان: ۱۱ فروردین ۱۳۵۹ / ۱۴ جمادی‌الاول ۱۴۰۰

مکان: تهران، شمیران، دربند

موضوع: پاسخ تلگراف تبریک قطع رابطه با امریکا
مخاطب: مرعشی نجفی، سید شهاب‌الدین (از مراجع عظام تقلید)

بسم الله الرحمن الرحيم

قم - حضرت آیت‌الله آقای حاج سید شهاب‌الدین مرعشی نجفی - دامت برکاته

تلگراف شریف در مورد تبریک قطع رابطه با امریکای جهان‌خوار واصل و موجب

تشکر گردید. از خدای تعالی موفقیت همه مسلمانان جهان را در راه مبارزه و پیروزی کامل بر دشمنان اسلام مسئلت دارم. والسلام علیکم ورحمة الله.

روح الله الموسوی الخمینی

□ تلگراف

زمان: ۱۱ اردیبهشت ۱۳۵۹ / ۱۵ جمادی الثانی ۱۴۰۰

مکان: تهران، شمیران، دربند

موضوع: تشکر از تلگراف تسلیت

مخاطب: مرعشی نجفی، سید شهاب الدین (از مراجع عظام تقلید)

بسمه تعالی

قم - حضرت آیت الله آقای حاج سید شهاب الدین مرعشی نجفی - دامت برکاته

تلگراف تسلیت جنابعالی واصل گردید. از اظهار تفقدی که نموده اید متشکرم. ادامه

توفیقات آن حضرت را از خدای تعالی مسئلت دارم.

روح الله الموسوی الخمینی

□ نامه

زمان: ۲۲ شهریور ۱۳۵۹ / ۳ ذی القعدة ۱۴۰۰

مکان: تهران، جماران

موضوع: پایان دادن به اختلافات

مناسبت: اختلاف بنی صدر با روحانیون پیرو خط امام

مخاطب: مرعشی نجفی، سید شهاب الدین (از مراجع عظام تقلید)

بسم الله الرحمن الرحيم

حضرت آیت الله آقای نجفی مرعشی - دامت برکاته - قم

به دنبال مذاکرات و مصاحبات چند روزه که اظهار تأسف و ناراحتی کرده بودید و

[به] وسیله مخابره تلگراف، اعلام آن را نموده بودید، باید عرض کنم گرچه قشرهای

مختلف نیز ناراحت شده‌اند لیکن آقایان متوجه هستند که در این وضع فعلی باید به این اختلافات جزئی پایان دهند و ملت را از نگرانی در آورند. امید است به دعای جنابعالی و سایر آقایان، مسائل به خوبی حل شود. والسلام علیکم ورحمة‌الله.

روح‌الله الموسوی الخمینی

□ نامه

زمان: ۸ مهر ۱۳۵۹ / ۲۰ ذی‌القعدة ۱۴۰۰

مکان: تهران، جماران

موضوع: پیروزی نیروهای مسلح در گرو ایمان و فداکاری
مخاطب: مرعشی نجفی، سید شهاب‌الدین (از مراجع عظام تقلید)

بسمه تعالی

حضرت آیت‌الله آقای حاج سید شهاب‌الدین مرعشی - دامت برکاته - قم
تلگراف شریف در مورد پشتیبانی مبارزات قهرمانانه نیروهای مسلح عزیز و مردم مبارز و تبریک پیروزیهای ارزشمند آنان واصل گردید. این پیروزیها در گرو ایمان به خدای تعالی و فداکاریهای بی‌دریغ آنان و پشتیبانیهای صمیمانه تمام اقشار محترم ملت از این رزمندگان جان برکف می‌باشد و امید است تا پیروزی کامل بر همه ابرقدرتهای اشغالگر جهان و دشمنان اسلام ادامه داشته و این همبستگی و وحدت همچنان استمرار یابد. از خدای تعالی سلامت و توفیق جنابعالی را مسئلت دارم. والسلام علیکم ورحمة‌الله و برکاته.
روح‌الله الموسوی الخمینی

□ تلگراف

زمان: ۱۶ فروردین ۱۳۶۰ / ۲۹ جمادی‌الاول ۱۴۰۱

مکان: تهران، جماران

موضوع: پاسخ تلگراف تبریک سالروز جمهوری اسلامی (۱۲ فروردین)
مخاطب: مرعشی نجفی، سید شهاب‌الدین (از مراجع عظام تقلید)

بسم الله الرحمن الرحيم

حضرت آیت الله آقای آقا سید شهاب الدین مرعشی نجفی - دامت برکاته - اسپانیا^۱
تلگراف تبریک آن جناب به مناسبت روز ۱۲ فروردین، سالروز جمهوری اسلامی
واصل و موجب تشکر گردید. از خدای تعالی شفای کامل جنابعالی و مراجعت به وطن
مألوف^۲ را مسئلت دارم. والسلام علیکم ورحمة الله و برکاته.

روح الله الموسوی الخمينی

□ نامه

زمان: ۱۱ شهریور ۱۳۶۰ / ۳ ذی القعدة ۱۴۰۱

مکان: تهران، جماران

موضوع: پاسخ تلگراف تسلیت شهادت آقایان: رجایی و باهنر
مخاطب: مرعشی نجفی، سید شهاب الدین (از مراجع عظام تقلید)

بسم الله الرحمن الرحيم

حضرت مستطاب آیت الله آقای حاج سید شهاب الدین نجفی مرعشی - دامت برکاته
تلگراف تسلیت حضرت تعالی در مورد شهادت رئیس جمهور محبوب و نخست وزیر
عزیز واصل و موجب تشکر گردید.

ملت ایران با این شهادتها منسجم تر می گردند، ولی این ضایعات و وظیفه حوزه های
علمیه را در قبال مسئولیتشان روشن تر می گرداند. از خداوند تعالی سلامت و توفیق آن
جناب را خواستارم. والسلام علیکم ورحمة الله و برکاته.

۳ ذی القعدة ۱۴۰۱

روح الله الموسوی الخمينی

۱. در آن ایام، آقای مرعشی نجفی (از مراجع بزرگ تقلید) برای مداوای بیماری چشم خویش در اسپانیا به

سر می برد.

۲. انس و الفت گرفته. با انس و الفت.

□ نامه

زمان: ۱۸ شهریور ۱۳۶۰ / ۱۰ ذی القعدة ۱۴۰۱

مکان: تهران، جماران

موضوع: پاسخ پیام تسلیت شهادت آقای قدوسی (دادستان کل انقلاب)

مخاطب: مرعشی نجفی، سید شهاب الدین (از مراجع عظام تقلید)

بسم الله الرحمن الرحيم

حضرت مستطاب آیت الله آقای سید شهاب الدین مرعشی نجفی - دامت برکاته

تلگراف تبریک و تسلیت شما در مورد شهادت روحانی بزرگوار و مسئول، حجت الاسلام

آقای حاج شیخ علی قدوسی^۱ - رضوان الله علیه - واصل و موجب تشکر گردید.

این فاجعه جانگداز و نظایر آن که هر روز در گوشه و کنار این کشور بزرگ اسلامی به

دست مزدوران امریکای جهانخوار صورت می گیرد، آخرین تلاشهای مذبحخانه دشمن

است که می خواهد ملت ما را از راه مقدسی که در پیش گرفته و با دادن هزاران شهید آن

را پیدا کرده، باز دارد. اما ملت بزرگ و قهرمان ما نشان داد که این اعمال جنایتکارانه و

جنون آمیز، گذشته از آنکه آنها را از این طریق مستقیم باز نمی دارد، بلکه آنان را در

پیمودن این راه مصمم تر و منسجم تر خواهد ساخت.

وَمَكْرُوا وَمَكْرَ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ.^۲ والسلام عليكم ورحمة الله.

روح الله الموسوی الخمينی

□ تلگراف

زمان: ۲۳ شهریور ۱۳۶۰ / ۱۵ ذی القعدة ۱۴۰۱

مکان: تهران، جماران

۱. ایشان بر اثر انفجار بمب آنتزایی که تروریستهای منافق در محل دادستانی کل انقلاب کار گذاشته بودند،

در تاریخ ۱۴/۶/۱۳۶۰ ه. ش. به شهادت رسید.

۲. سوره آل عمران، آیه ۵۴: «آنها مکر کردند و خدا نیز مکر کرد، و خدا بهترین مکرکنندگان است.»

موضوع: پاسخ تلگراف تسلیت رحلت آقای شهاب الدین اشراقی^۱
مخاطب: مرعشی نجفی، سید شهاب الدین (از مراجع عظام تقلید)

بسم الله الرحمن الرحيم

حضرت آیت الله آقای حاج سید شهاب الدین مرعشی نجفی - دامت برکاته - قم
تلگراف تسلیت^۲ شما واصل گردید. از اظهار محبت و همدردی حضرت تعالی
متشکرم. از خدای تعالی سلامت و توفیق آن جناب را مسئلت دارم. والسلام علیکم
و رحمة الله.

روح الله الموسوی الخمينی

□ نامه

زمان: ۲۳ اسفند ۱۳۶۰ / ۱۸ جمادی الاول ۱۴۰۲

مکان: تهران، جماران

موضوع: پاسخ تسلیت رحلت آقای عبدالرحیم ربانی شیرازی
مخاطب: مرعشی نجفی، سید شهاب الدین (از مراجع عظام تقلید)

بسمه تعالی

حضرت آیت الله آقای مرعشی نجفی - دامت برکاته
تلگراف تسلیت آن حضرت به مناسبت ضایعه ناگوار رحلت مرحوم حجت الاسلام

۱. داماد امام خمینی.

۲. متن تلگراف بدین شرح است:

بسمه تعالی

حضور محترم رهبر انقلاب اسلامی ایران حضرت مستطاب آیت الله آقای خمینی - دامت برکاته
با سلام و اهدای تهیات رحلت مرحوم مغفور حجت الاسلام و المسلمین آقای اشراقی صهر مکرم را به
آن جناب و عموم بازماندگان محترم تسلیت عرض نموده از خداوند سبحان علو درجات آن مرحوم را
مسئلت می نمایم. از جنابعالی مخصوصاً مستدعی دعای خیر می باشم. والسلام علیکم و رحمة الله و برکاته.

۱۴ ذی قعدة الحرام ۱۴۰۱

قم - شهاب الدین الحسینی المرعشی النجفی»

والمسلمین آقای ربانی شیرازی^۱ - قدس سره - واصل و موجب تشکر گردید. از خدای تعالی علو درجه برای آن مرحوم و صبر و اجر جهت بازماندگان ایشان مسئلت داشته و طول عمر و سلامت جنابعالی را خواستارم. والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.

روح الله الموسوی الخمینی

□ نامه

زمان: ۲۱ اردیبهشت ۱۳۶۱ / ۱۷ رجب ۱۴۰۲

مکان: تهران، جماران

موضوع: پاسخ به تلگراف تبریک پیروزی رزمندگان در جبهه های جنگ تحمیلی
مخاطب: مرعشی نجفی، سید شهاب الدین (از مراجع عظام تقلید)

بسم الله الرحمن الرحيم

حضرت آیت الله آقای نجفی - دامت برکاته - قم

پس از اهدای سلام و تحیت، تلگراف شریف مبنی بر تبریک پیروزیهای بزرگ رزمندگان اسلام موجب تشکر گردید. اینجانب متقابلاً پیروزی غرور آفرین رزمندگان اسلام را به جنابعالی و جمیع علاقه مندان به اسلام و قرآن کریم تبریک عرض می کنم. اسلام از اول ظهورش گرفتار دشمنانی خودخواه و سرکشانی عنان گسیخته بوده است؛ و بحمد الله با عنایات خداوند متعال و نصرت های غیبی راه خود را به پیش می برد. حمله گستاخانه رژیم کافر بعث عراق، که با تحریک ابرقدرتها خصوصاً امریکای جهانخوار انجام گرفت و با انگیزه خدمت به دشمنان اسلام و بشریت بود. از طلیعه آن پیش بینی می شد که با شکست مفتضحانه روبرو خواهد شد و بدبختی و نفرت و ذلت برای دشمنان خدای تعالی به بار خواهد آورد، و عظمت و سربلندی برای اسلام و مسلمانان خواهد آفرید. این پیروزی و دیگر پیروزیها مرهون عنایات غیبی خداوند متعال و پشتیبانی بقیه الله - ارواحنا له الفداء - و ادعیه خالصه صاحب نفسان و بزرگان است. و این روحیه

۱. عضو فقهای شورای نگهبان.

معجزه آسای سلحشوران قوای مسلح از ارتش و سپاه و بسیج و سایر قوای نظامی و انتظامی و مردمی در جبهه‌ها و ملت عظیم‌الشان ایران در پشت جبهه‌ها، که از نوادر تاریخ است، مرهون خلوص نیت آنان و ایمان سرشار و عزم استوارشان است. خداوند این روحیه انسانی - الهی را هر چه افزونتر فرماید. از جنابعالی و از سایر مراجع عظام و علمای اعلام امید دعای خیر برای پیروزی نهایی اسلام بر کفر را دارم. والسلام علیکم ورحمة‌الله وبرکاته. ۱۷ رجب‌المرجب ۱۴۰۲ - روح‌الله الموسوی‌الخمینی

□ نامه

زمان: ۱۴ تیر ۱۳۶۱ / ۱۳ / رمضان ۱۴۰۲

مکان: تهران، جماران

موضوع: دشمنی منحرفان با طبقه علما و روحانیون

مناسبت: پاسخ تلگراف تسلیت شهادت آقای صدوقی (امام جمعه یزد)

مخاطب: مرعشی نجفی، سید شهاب‌الدین (از مراجع عظام تقلید)

بسم الله الرحمن الرحيم

حضرت آیت‌الله آقای مرعشی نجفی - دامت برکاته

تلگراف محترم در تسلیت شهادت شهید محراب و فرزند اسلام، حجت‌الاسلام والمسلمین، مرحوم شهید صدوقی موجب تشکر گردید. اینجانب متقابلاً به جنابعالی و عموم ملت عزیز و حوزه‌های علمیه تسلیت عرض، و از خداوند متعال رحمت برای این سرباز فداکار اسلام، که عمری در خدمت به حوزه‌های علمیه و خدمت به محرومان گذراند و به دست منافقین انتقامجو که کارهایشان خلاصه در ضربه‌زدن به اسلام و طبقه محروم ملت است، مسئلت می‌نمایم.

در طول پیروزی انقلاب، از اعمال وحشیانه منحرفان وابسته به امریکا ظاهر می‌شود که دشمنی با طبقه علما و روحانیون متعهد در رأس برنامه‌هاست. و شهادت هر یک از این عزیزان مشت آنان را که مدعی طرفداری ملت از آنان است باز نموده. از خداوند

تعالی عظمت اسلام و مسلمین را خواستار و از جنابعالی امید دعای خیر برای نظام جمهوری اسلامی را دارم. والسلام علیکم ورحمة الله و برکاته.

روح الله الموسوی الخمينی

□ نامه

زمان: ۲۸ مهر ۱۳۶۱ / ۲ محرم ۱۴۰۳

مکان: تهران، جماران

موضوع: پاسخ تلگراف تسلیت شهادت آقای اشرفی اصفهانی
مخاطب: مرعشی نجفی، سید شهاب الدین (از مراجع عظام تقلید)

بسم الله الرحمن الرحيم

قم - حضرت آیت الله آقای نجفی - دامت برکاته

تلگراف محترم در تسلیت شهادت ناگوار شهید محراب، مرحوم حجت الاسلام والمسلمین آقای اشرفی^۱ - رحمة الله علیه - موجب تشکر گردید. بحمد الله تعالی هر یک از این شهادتهای بزرگ که خسارت عظیمی برای ملت عظیم الشان اسلام است، برخلاف توهم تبهکاران منافق، موجب رسوایی منافقین جنایتکار و انسجام صفوف ملت بزرگوار می شود. وَلَا يَزَالُ يُؤَيِّدُ هَذَا الدِّينَ بِالرَّجُلِ الْفَاجِرِ.^۲ خداوند تبارک و تعالی منت گذاشته بر ملت ایران و آنکه به حسب برداشت دشمنان اسلام موجب ضعف و سستی است موجب قدرت و وحدت و انسجام می گردد.

از خداوند متعال پیروزی برای اسلام، و رحمت و مغفرت برای شهیدان، بویژه شهید اخیر، و سلامت و صبر برای بازماندگان شهدا، و صحت و عافیت برای آسیب دیدگان خواستار است. و سلامت و استدامه برکت وجود شریف را در پناه خداوند متعال و

۱. آقای عطاء الله اشرفی اصفهانی نماینده امام خمینی و امام جمعه کرمانشاه، که به دست گروهک منافقین به شهادت رسید و عنوان «چهارمین شهید محراب» را در تاریخ خونبار و پرشکوه انقلاب اسلامی از آن خود ساخت.

۲. «و دائماً این دین (اسلام) به دست فرد فساد انگیز تأیید می شود».

عنایت حضرت بقیة الله - ارواحنا فداه - خواستار است. والسلام علیکم ورحمة الله.
روح الله الموسوی الخمینی

□ حکم

زمان: ۲۴ اسفند ۱۳۶۷ / ۷ شعبان ۱۴۰۹

مکان: تهران، جماران

موضوع: کمک برای احداث ساختمان « کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی »
مخاطب: موسوی، میرحسین (نخست وزیر)

بسم الله الرحمن الرحيم

جناب آقای موسوی، نخست وزیر محترم - ایده الله تعالی

کتابخانه حضرت آیت الله آقای نجفی مرعشی - دامت برکاته - از کتابخانه های کم نظیر و شاید بتوان گفت بی نظیر ایران است. کتب نفیس اعظم شیعه و کتابهای منحصر به فرد و خطی آن از ذخایر فرهنگ غنی اسلام و ایران می باشد.
از قرار اطلاع مرکز حفاظت آنها به گونه ای نیست که کتابها مصون از خطر باشد و محیط مطالعه برای مشتاقان کتاب بسیار کوچک است.

جنابعالی موظف می باشید آنچه را که آن کتابخانه احتیاج دارد به بهترین وجه فراهم آورید. جناب حجت الاسلام آقای حاج سید محمود مرعشی نجفی که خود از خبرگان و شایستگان در امر کتابشناسی و کتاب و شناخت محیطی مناسب برای حفظ کتاب است بهترین فردی است که می تواند شما را در این امر یاری دهد. ان شاء الله هر چه زودتر با ساخته شدن بنایی در خور اسلام و انقلاب و حوزه علمیه قم، قدمی مفید در راه رشد تعالیم اسلام برداشته شود. روشن است آنچه در این زمینه ساخته می شود اختیارش با حضرت آیت الله آقای نجفی مرعشی و یا فردی است که ایشان تعیین نمایند. توفیق جنابعالی را از خداوند متعال خواستارم. والسلام علیکم.

۶۷/۱۲/۲۴

روح الله الموسوی الخمینی

□ نامه

زمان: ۲۰ فروردین ۱۳۶۸ / ۲ / رمضان ۱۴۰۹

مکان: تهران، جماران

موضوع: پاسخ نامه دربارهٔ احداث ساختمان کتابخانه آقای نجفی مرعشی در قم

مخاطب: نجفی مرعشی، سید شهاب الدین (از مراجع عظام تقلید)

بسم الله الرحمن الرحيم

حضرت آیت الله آقای نجفی مرعشی - دامت برکاته

با سلام و دعا برای سلامتی جنابعالی. نامهٔ محبت آمیز شما رسید، تشکر می‌کنم. امیدوارم کسالت برطرف شده باشد. در مورد کتابخانه نگران نباشید. احمد^۱ قرار است به جهاد بگوید کار ساختمانی آنجا را به صورت آبرومندی انجام دهد. ان شاء الله اینجانب را از دعای خیر فراموش نفرمایید. والسلام علیکم ورحمة الله و برکاته.

۶۸/۱/۲۰

روح الله الموسوی الخمينی

مخطوطات

آیت الله العظمیٰ مرعشی نجفی

شیخ آقا بزرگ تهرانی

تحقیق سیّد محمدحسین حکیم

در بین آثار شیخ آقا بزرگ تهرانی (م ۱۳۸۹ ق) - مؤلف گرانقدر کتاب الذریعة - مجموعه‌ای وجود دارد که ایشان در آن، فهرست برخی از کتابخانه‌های عمومی و خصوصی را یادداشت کرده‌اند. این یادداشتها - که در طی سفرهای شیخ آقا بزرگ تهیه شده - مربوط به فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه‌هایی مانند آستان قدس رضوی، سردار کابلی، سید محسن امین، سید جلال‌الدین محدث ارموی در تهران و ... است که ایشان آنها را از نزدیک رؤیت کرده است. یکی از این فهرستها، نوشته مختصری است در شش صفحه که مشخصات ۴۴ نسخه از نسخ خطی کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی در آن آورده شده است.

از آن جا که فهرست، مربوط به سال ۱۳۶۵ ق می‌باشد و قدیمی‌ترین فهرست از دست‌نوشته‌های کهن این کتابخانه بزرگ به شمار می‌رود، در این صفحات به آماده‌سازی آن پرداخته‌ایم.

بسم الله الرحمن الرحيم

قد وردنا الی مشهد فاطمة المعصومة بقم فی عصر الخمیس حادی عشر شعبان سنة ۱۳۶۵ ق. نزلنا قرب الحرم الشریف ونقل الینا السید شهاب الدین جملة من کتبه وهذا فهرستها: ۱. «کتاب الدعاء» فی عدة فصول: اولها فی الزیارات وبعض الادعية، وثانیها فی ادعية الصحیفة، الثالث فی ادعية القدسیة و فیها ابواب، رابعها آداب السفر وعاشر الابواب فی الاسم الاعظم. ینقل فیہ عن روضة العابدین للکراچکی، وشرح القواعد للسید عمید الدین، وفضل الدعاء للصفار، وعدة الداعی، وطریق النجاة، ولعله للفیض.

۲. «زبدة الدعوات النفسانية والآداب الجسمانية» للمولى محمد المدعو بسليمان الكرجي كما في اوله، وذكر اسمه في آخره ايضاً بعنوان ابن تنكريقلى محمد المدعو بسليمان الكرجي، اوله: «نحمدك اللهم يا من نورت بذكرك قلوب عبادك المخلصين»، ورتبه على مقدمة واربعة عشر باباً وخاتمة، وذكر فهرس الابواب المشتمل كل منها على فصول في اوله. ينقل فيه عن كتب العلامة المجلسي البحار وغيره، وعن خلاصة الاذكار للفيض وغيره، ونقل مصادره في آخره، منها: تحفة العابدين لأرشد تلاميذ المحقق الداماد. وللمؤلف حواشي «منه» الفه بعد وفاة العلامة المجلسي كما يظهر من دعائه، وكتابة النسخة قبل المائة الثالثة عشر جزءاً كما يظهر من خطه وقرطاسه.^۱

۳. «جامع مؤيدى وفيض مؤيدى» الموسوم اولاً بوجهة العارفين ومقصد العابدين فى خمس مجلدات. ثالثها الموجود. اوله: «الحمد لله الذى استعبد البرية كلها بالدعاء وتجلي لها بأكمل الصفات وأحسن الأسماء». وهذا المجلد مرتب على عشرين باباً ذكر فهرسها فى اوله، واكثر ما فى اعمال شهور السنة من المحرم الى ذى حجة ينقل فيه عن منهاج العارفين وعن خزائن الجواهر.^۲

۴. «الصحيفة الثانية السجادية» لمحمد بن مظفر المدعو بتقى صوفى الزيابادى القزوينى، تلميذ الشيخ البهائى، الفه فى حياة استاده المذكور. قال فى اوله: «الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى وبعد فيقول الفقير الى الله الغنى محمد بن مظفر المدعو بتقى الصوفى الزيابادى القزوينى... لما وفقت بقراءة الصحيفة الكاملة... على شيخى واستادى ومن اليه فى العلوم الشرعية استنادى، شيخ المحققين، وارث علوم الانبياء والمرسلين، حجة الاسلام والمسلمين، بهاء الملة والدين، محمد بن حسين بن عبد الصمد... واخذت الاجازة منها، طلعت على بعض الادعية المنسوبة اليه مما الحق بالصحيفة المذكورة ام لم يلحق، فالتمس منى بعض الاحباء ان أجمعها فى مجموع يكون سهل المأخذ». فذكر

۱. فهرست مرعشى، ج ۲۰، ص ۹۵، ش ۷۷۲۲ «زبدة الدعوات والآداب» از محمد سليمان بن تاريقلى الكرجي (ق ۱۲).

۲. همان، ج ۴، صص ۱۲۴ - ۱۲۵، ش ۱۳۴۷ «جامع مؤيدى وفيض مؤيدى».

اولاً الادعية المعروفة بملحقات الصحيفة، ثُمَّ ما الحق بها فى ادعية ايام الاسبوع، ثم ذكر بعد ذلك سائر ما وصل اليه من ادعيته عليه السلام. اوله فمن ذلك ما أورده شيخنا الاعظم، حجة الاسلام والمسلمين، بهاء الملة والدين فى مفتاح الفلاح، وبعد عدة صفحات أورد المناجات الانجيلية المنسوبة اليه، ثم أورد المناجات الخمسة عشر المنسوبة اليه ايضاً، ثم عدة مناجات أخر نظماً ونثراً، ثم ادعية أخرى كثيرة، وقال فى آخره: «حيث أتينا بما وعدنا؛ فلنقطع الكلام بحمد الله... وفرغ جامع الادعية... محمد بن مظفر المدعو بتقى الصوفى... فى يوم الأربعاء خمس بقين من صفر سنة ثلث وعشرين والف... ببلدة اقامتنا سمنان». والنسخة بخط المولى محمد تقى ابن عنايت الله القاضى الشوشترى، فرغ فى ربيع الاول سنة ١١٢٩ كتبها للسيد الاجل، شيخ الاسلام والمسلمين، الامير التحرير الفاضل، الامير محمد هادى المرعشى وملكه السيد اسد الله بن عبدالفتاح الطباطبائى سند ١٣٥١^١.

٥. «مرآة الصفا» فارسى، للمولى المفسر ابى الحسن على بن الحسن الزوارى، كتاب مبسوط فى الحج، بخط هداية الله بن نور الله، كتبه فى سلطانيه وفرغ من الكتابة سنة ٩٥١. مرتب على مقدمة وخمسة فصول وخاتمة: فالمقدمة فيما يتعلق بالكعبة والقبلة للبلاد، والفصول فى مناسك الحج، والخاتمة مزار مبسوط فى اربعة عشر مطلباً بعدد المعصومين، والمطلب الرابع عشر فى زيارة الحجة عليه السلام فى مقامه الذى غاب فيه وهو السرداب بسامراء ولفظه: «زيارت مقام صاحب الزمان كه در آن جا غايب شده وآن سردابى است در مشهد عسكريين» وهذا التعبير موهوم [؟] الاشتباه المشهور.^٢

٦. «ملخص المقال فى الرجال» المختصر من اصله الموسوم بجامع المقال فى معرفة الرواة والرجال، للسيد عبدالله بن محمد رضا الشير. اوله: «الحمد لله رب العالمين» وعدد آياته كما على ظهر النسخة ستة آلاف وثلثمائة وخمسين، وتاريخ كتابته شهر رمضان سنة

١. همان، ج ٢١، صص ٣٣٦ - ٣٣٧، ش ٨٣٧٥ «ملحقات الصحيفة السجادية» از محمد تقى بن مظفر صوفى قزوینى (ق ١١).

٢. همان، ج ١٢، ص ٣٥، ش ٤٤٣٥ «مرآة الصفا» از على بن حسن زواره‌اى.

۱۲۴۲ بعد وفاة المؤلف عن نسخة خط يده (ره).

۷. «بحر الحقائق والمعاني» في التفسير مزجاً. النصف الاول في مجلدة، وهو تفسير مزجى مكتوب في آخره انه للامام الفاضل المحقق الكامل، شيخ الوري، سالك الطريقة، برهان الشريعة، كاشف الحقيقة، وارث الانبياء والمرسلين، حجة الله على خلقه، نجم الملة، عز الدين ابى بكر بن محمد بن سهاور [؟] الاسدى الرازى قدس سره، الى تفسير قوله تعالى: «لا اله الا هو عليه توكلت وهو ربّ العرش العظيم». ولفظه لا اله الا هو أى لا مقصود ولا مطلوب في جميع الاحوال وهو ربّ العرش العظيم أى هو العظيم الذى يحتاج العرش مع عظمته الى ربوبيته مع اختصاص العرش باستواء صفة رحمانية عليه والله اعلم.^۱

۸. «فلاح السائل ونجاح المسائل في اعمال اليوم والليله» في مجلدين، اولهما من اعمال وقت الزوال الى وقت النوم في الليل، وثانيهما في الانتباه من النوم الى الزوال، والموجود هو المجلد الاول منه، وهو اول كتاب تتّمات مصباح المتهدّد و مهمّات في صلاح المتعبّد، والنسخة جديدة.^۲

۹. «تحفة الاحباب في نوادر آثار الاصحاب» فارسى، للحاج الشيخ عباس القمى. ذكر فيه نوادر آثار كثير من اصحاب النبي (ص) وبعض المعروفين من اصحاب الائمة، مرتباً على الحروف. اولهم ابان بن ابى عياش راوى كتاب سليم وآخريهم يونس بن يعقوب البجلي ابن اخت معوية عمار. بخط السيد محمد بن محمود بن مهدي الحسينى القمى في شوال سنة ۱۳۳۱، في حدود ۷۵۰۰ بيتاً.

۱۰. «المصباح المنير حاشية على الشرح الكبير» أى رياض المسائل، من اول الطهارة الى اواخر نواقض الموضوع. ذكر ان استاذ السيد السند المعتمد السيد محمد مهدي استحسناها.

۱. همان، ج ۱، صص ۲۱۹ - ۲۲۰، ش ۱۸۹ «بحر الحقائق والمعاني في تفسير السبع المثاني» از نجم الدين

عبدالله بن محمد اسدى معروف به دايه (۶۵۴).

۲. همان، ج ۱۳، صص ۳۸۷ - ۳۸۸، ش ۵۱۸۳/۱، فلاح السائل ونجاح المسائل، از رضى الدين على بن موسى

بن طاوس حلى (۶۶۴).

۱۱. «انتخاب الجید من تنبیهات السید» تألیف فی سنة ۱۱۲۲ علی الظاهر، وهو تألیف الحسن بن محمد الدمستانی. اوله: «الحمد لله الذی وطد قباب الشرع الشریف بالکتاب المبین»^۱.

۱۲. «شرح مشیخة الفقیه» اوله: «الحمد لله رب العالمین...» محمد تقی بن علی الملقب بالمجلسی و آخره وقع الفراغ فی رجب سنة ۱۰۶۴ علی يد مؤلفه محمد تقی بن مجلسی العاملی النطنزی الاصفهانی.^۲

۱۳. «نزہة الخاطر و سرور الناظر و تحفة الحاضر و متاع المسافر» ان شئت ترجمته بروح الاخوان الموضح لمشکلات القرآن. للشیخ فخرالدین بن محمد علی الطریحی. اوله: «الحمد لله الذی جعل القرآن وسیلة لنا الی اشرف منازل الکرامة». الفه بعد ما رأى نزہة القلوب و فرحة الکروب فی غریب القرآن للسجستانی. کتابته سنة ۱۱۱۵.^۳

۱۴. «ربیع الابرار» فی المزار، کتبه محمد حسین بن الحاج نذر علی، فی ۴ ذی قعدة سنة ۱۲۳۴. اوله: «الحمد لله الذی جعل مشاهد اولیائه مناراً للعباد». مرتب علی مقدمة فی آداب الزيارة و مقصدین: اولهما فی الفاظ الزیارات، و الثانی فی اعمال و رد فی یوم الزيارة و لیلتها. نقل فیہ عن الآخوند فی مزاره، و عن تحفة الزائر، و نقل عن الشیخ البهائی الجامعة: «سلام الله علیکم اهل بیت العصمة و مفاتیح الرحمة»، عن ملا حیدر علی فی مزاره.

۱. از کتاب «انتخاب الجید من تنبیهات السید» اثر شیخ حسن بن محمد علی بحرانی دمستانی (ق ۱۲) سه نسخه در کتابخانه آیت الله مرعشی نگه‌داری می‌شود. شماره‌های ۱۷۹۹ و ۴۹۸۶ و ۷۵۳۵ که به ترتیب در فهرست، ج ۵، ص ۱۸۴ و ج ۱۳، ص ۱۸۰ و ج ۱۹، ص ۳۳۹ معرفی شده‌اند. ضمناً فهرست‌نگار این کتابخانه، سال تألیف کتاب را ۸ جمادی الاولی ۱۱۷۳ ق ذکر کرده است.

۲. از این کتاب نیز سه نسخه در این کتابخانه وجود دارد که به شماره‌های ۱۵۳۶ و ۴۵۷۳ و ۱۰۳۰۶ در فهرست، ج ۴، ص ۳۳۶ و ج ۱۲، ص ۱۴۷ و ج ۲۶، ص ۲۴۵ معرفی شده‌اند. با اطلاعاتی که شیخ آقابزرگ در معرفی کتاب آورده، به درستی مشخص نشد که ایشان کدام یک از نسخ را رؤیت کرده است.

۳. از «نزہة الخاطر و سرور الناظر» نسخه‌ای که به سال ۱۱۱۵ ق کتابت شده باشد؛ در فهرست کتابخانه آیت الله مرعشی اثری پیدا نشد. اما دو نسخه دیگر به شماره‌های ۴۱۰۲ و ۵۱۶۰ در ج ۱۱، ص ۱۱۸ و ج ۱۳، صص ۳۶۸ - ۳۶۷ معرفی شده‌اند.

۱۵. «جواهر التعقیب» فارسی، للشیخ علی بن الشیخ حسین کربلایی. ألفه بامر الشاه سلطان حسین الصفوی. اوله: «الحمد لله رب العالمین». مرتباً علی مقدمة فی معنی التعقیب و آدابه، و ثلاثة ابواب: اولها فی التعقیبات الواردة فی الكتب الاربعة، و ثانيها فيما ورد فی سایر كتب الحديث، و ثالثها فی ادعية الصباح و المساء. بخط محمد نظیر بن الحاج عبدالغنی سنة ۱۱۸۷^۱.

۱۶. «مجموعه»

فیها اجازة المولى محمد النراقى بن المولى محمد مهدى النراقى كما كتب آقا نجفى على النسخة ولعله الكلباسى كما يأتى للشيخ محمد حسين البيدگلى الكاشانى. اوله: «الحمد لله الذى هدانا الى شرايع الاسلام». وصفه فيها بالعالم الفاضل المحقق الكامل المدقق الفاضل الى غير ذلك، وروى فيها عن والده العلامة وعن السيد حجة الاسلام الاصفهاني الرشتى. تاريخها يوم الاحد ۱۹ شوال سنة ۱۲۶۷. حكّت خاتمه «محمد ابراهيم بن محمد مهدى» وصرح بانه يومئذ ابن ستّ و خمسين سنة، وعدّ من تصانيفه العيون فى الاصول، و مجلدات المصاييح، و فى الفقه شرحى اللمعة والمنهاج، ولعل فى قوله ابن ۵۶ غلط فراجع؛ او انه محمد ابراهيم بن محمد مهدى الكلباسى لانه ذكر ان ولده سمي الحجة المنتظر يروى عن المحقق القمى.

و فيها «تعديل الميزان» فى المنطق، لغياث الدين منصور. مرتّب على انماط و مشروع: مشتمل على منهجين فى كل منهما مطالب.

و فيها «رسالة فى عدم جواز التكفير للمسلم الا بعد ثبوت انكار الضرورى من الدين و اعترافه به»، للمولى احمد بن مهدى النراقى. كتبها للسلطان فتحعليشاه. اوله: «الحمد لله الودود يفيض الجود على اهل الوجود» و هو ردّ على رسالة كتبها بعض معاصريه. اوله: «الحمد لله رب العالمين و العاقبة للمتقين» فرغ منه سنة ۱۲۳۲.

۱. فهرست مرعشى، ج ۱۴، ص ۳، ش ۵۲۳۳ «جواهر التعقیب» از شیخ علی بن حسین کربلانی (بعد از

۱۷. «رسالة في اعمال مسجد الكوفة والسهلة» وغيرهما من المساجد ومقاماتها وادعية المقامات، اوله: «الحمد لله على نواله». للحاج المولى محمد جعفر الاسترآبادی. مرتب على خمسة مطالب. فرغ منه في غرة ربيع الثاني سنة ۱۲۴۸^۱.

۱۸. «مجموعة» دون اكثرها الشيخ محمد بن الحاج ميرعلى بن حسين بن على الشوشتری في سنة ۱۱۵۷ بعنوان تراب نعالی المجتهدين والاخباريين.

منها «جوابات مسائل الشيخ ناصر بن محمد الجارودي» للشيخ سليمان بن عبدالله البحراني الذي هو من مشايخ السماهيجي. اوله: «اما بعد الحمد لله سبحانه على جميع افضاله وجيل نواله». وقابله مع شيخه الحاج محمد محسن البهبهاني الذي هو من تلاميذ السماهيجي المذكور.

وفيها «شرح حديث الأسماء» المذكور في الكافي في اول باب حدوث الاسماء، وكذا في توحيد الصدوق عن الكليني بسنده. اوله: «اما بعد حمد الله على ما له من الايادي» للشيخ عبدالله السماهيجي. كتبه لبعض من طلبه منه بعنوان خادم المحدثين و تراب اقدام العلماء الاخباريين، عبدالله بن صالح بن جمعة بن شعبان بن على بن احمد بن ناصر بن محمد بن عبدالله السماهيجي، وقابله الشوشتری الكاتب مع تلميذ المصنف البهبهاني المذكور.

وفيها نسخة المحدث الجزائري المذكور في شرحه للعوالي. عدّ من مشايخه سيد هاشم بن حسين الاحسائي عن استاده الشيخ محمد الحرفوشي عن معمر بن ابي الدنيا صاحب امير المؤمنين عليه السلام والراوى عن الائمة^۲.

۱. همان، ج ۵، صص ۹۷ - ۹۶، مجموعه ۱۷۰۳، رساله اول «اعمال مساجد الكوفة» از ملا محمد جعفر بن سيف الدين شريعتمدار استرآبادی (۱۲۶۳ ق). در اين مجموعه علاوه بر كتاب فوق، اثر ديگرى از همان شريعتمدار استرآبادی با نام «الكفاف في مسائل الاعتكاف» وجود دارد كه در غره ربيع الثاني ۱۲۴۸ ق تأليف آن به پايان رسيده است. ولي در متن بالا، اين تاريخ به عنوان سال پايان تأليف «اعمال مسجد الكوفة» ذكر شده است.

۲. همان، ج ۱۶، صص ۲۸۹ - ۲۹۲، ش ۶۳۲۲ «مجموعه».

۱۹. السيد ابی القاسم احمد بن محمد الحسنی الحسینی القهپائی الذی له کتاب «الارشاد فی ترجمة الصحاب بن عباد»^۱ الفه فی سنة ۱۲۵۹ وله «فهرس ابواب الکتب الاربعة». نسخة منه بخط السيد اسمعیل بن عبدالله فی سنة ۱۲۹۴ وقهپا معرّب کوه پایه قصبة فی شرقی اصفهان. اول الفهرس: «الحمد لله الکافی لتهدیب الاستبصار، الوافی لمن لا یحضره الاخبار.» ذکرانه الفه بأمر استاده ومجموعه فی خمسة آلاف بیت تقریباً.^۲

۲۰. «حديقة العارفين وحظيرة السالكين» فی المواعظ والحکم والاخلاق المأثورة والآيات والاحاديث القدسية وكلمات الحكماء الالهية، للسيد عبدالله الشبر. اوله: «الحمد لله على نعمائه والحمد من نعمائه والشكر له على آلائه والشكر من آلائه» مرتب على ابواب وخاتمة. اول الابواب فی مواعظ الله من الاحاديث القدسية استخراجها من كتاب خزانة الخيال للمولى محمد مؤمن الجزائرى والمجلد الثانى منه فى مواعظ امير المؤمنين واولاده الائمة الطاهرين. اوله: «الحمد لله الذى رَوَّح انفسنا ببدايع الحكم وطرايف الكلم» والاسف ان هذا المجلد ناقص وفيه التعرض لشرح خطبة فى المواعظ.^۳

۲۱. «السيرة الجليلة الموسومة بسعد السعود البوسعيدية [؟] فى تواريخ ونسب ملوك بوسعيديه» مرتب على ثلاثة ابواب. الباب الاول فى سلسلة نسب السادة البوسعيديه من العمانيين تنتهون الى الازد، الباب الثانى فى طائفتهم وذريتهم السلاطين الاساطين، الباب الثالث فى اسم ملكهم وحدود مملكته وبعض سوانحه. وللمؤلف مدايح ورتاء لبعض ملوكهم، منهم: السيد سالم بن سلطان بن الامام احمد بن سعيد الذى توفى سنة ۱۲۳۶، ومنهم السيد

۱. همان، ج ۵، صص ۸۰ - ۸۱، ش ۱۶۸۵ «الارشاد فى احوال الصحاب الكافي اسماعيل بن عباد» از: ابوالقاسم احمد بن محمد حسنى قوبانى اصفهانى (ق ۱۳). دو نسخه ديگر نيز از اين كتاب به شماره‌هاى ۵۱۸۰ و ۶۰۵۹ در كتابخانه نگهدارى مى‌شود.

۲. همان، ج ۸، صص ۲۸۰ - ۲۸۱، شماره ۳۰۵۹/۱ «فهرس الکتب الاربعة» از: سيد ابوالقاسم احمد بن محمد حسنى اصفهانى (پس از ۱۲۵۹). در فهرست احتمال داده شده استاد مؤلف، حجة الاسلام سيد محمد باقر شفتى باشد.

۳. همان، ج ۹، صص ۳۳۴ - ۳۳۵، شماره ۳۵۴۰ «حديقة العارفين وحظيرة السالكين» از: سيد عبدالله بن محمد رضا شبر كاظمينى، انجام افتاده.

الامام سعيد بن سلطان بن الامام احمد البوسعيدى اليمنى الازدى مدحه فى سنة ١٢٧١ واثنى عليه فى حياته وذكر المؤلف اسمه فى آخره بعنوان سليل محمد.

٢٢. «مجموعة» فيها:

«نظم البراهين فى اصول الدين» اوله: «الحمد لله الواحد فى ذاته المتفرد فى صفاته، واهب العقل لبريته ومكلفهم السلوك الى محبته» وهو مرتب على سبعة ابواب: الباب الاول فى النظر وشرحه الموسوم بمعارج الفهم فى شرح النظم. اوله: «الحمد لله على ما اولانا من التوفيق وهدانا الى سواء الطريق». ذكر فيه انه ألف اولاً مقدمة فى الكلام سماها نظم البراهين وكانت مشكلة على اكثر الناس فأراد أن يشرحها شرحاً موجزاً، وهو شرح حامل المتن بقال واقول. وبخط الكاتب فى آخره: «قد اتفق الفراغ من كتابة شرح نظم البراهين فى علم النجاح واليقين، الواثق بالله الغنى محمد بن يوسف البروغنى فى الثالث من ذى الحجة عام احدى عشر وسبعمائة فى المدرسة الجمالية بسيزوار.»

وبعد بخط هذا الكاتب مقالة فى نفى الجوهر الفرد، للامام العلامة سلطان العلماء والفضلاء، افضل المتقدمين، اعلم المتأخرين، ملجاء الضعفاء والمساكين، افتخار الحكماء المتألهين، زين الملة والدين - ادام الله فضائله - كتبها محمد بن الحسين بن على بن محمود الفقاعى يوم الاثنين ٢٥ جمادى الاول سنة ٧١٤ وعن خطه كتب محمد بن يوسف البروغنى فى ربيع الثانى سنة ٧١٥.

وبعد بخطه ايضاً اشكال ان الصفات اما زائدة على الذات كما عند المتكلمين او غير زائدة كما عند الحكماء ولاشك ان من كانت صفاته زائدة على ذاته غير من كانت صفاته عين ذاته فيلزم تعدد الآلهة. فاجاب عنه حسام بن عليشاه السجستانى لجواب فصله وشرحه بعض آخر بان تعدد الاله بحسب العقائد غير ممتنع والممتنع تعدده فى الخارج ولا يلزم فى تعدد العقائد تعدده فى الخارج.

وبعد بخطه ايضاً «تسليك النفس الى حظيرة القدس» فى المسائل المهمة الكلامية، تأليف آية الله العلامة الحلى. اوله: «الحمد لله القديم الازلى الدائم الابدى، الاله القهار الواحد الغنى المالك القوى» الفه بالتماس ولده محمد ورتبه على مراصد. المرصد الاول

فی الامور العامة وفيه فصول، الفصل الاول فى المقدمات وآخره البحث عن الايمان والكفر وان الفاسق مؤمن أو كافر.

وبعدہ بخطه ايضاً «كتاب فى الامامة» للشيخ كمال الدين على بن ميثم بن على البحرانى، مرتب على مقدمة واران. ذكر فيه ان الكلام فى الامامة ككلام فى النبوة مبنى على خمس مسائل ما وهل ولم وكيف ومن: ما حقيقة الامام وهل يجب وجوده وما كلمته وكيف مزاياه ومن شخصه. فرغ من تأليفه ٢٥ ربيع الاول ٦٧٦ و فرغ محمد بن يوسف المذكور من الكتابة بسبزواري فى مدرسة الجمالية سنة ٧١٨.

٢٣. «ارشاد المسترشدين فى طريقة المجتهدين والمحدثين» اوله: «الحمد لله رب العالمين» الفه الآخوند المولى على اكبر،

فرغ من تأليفه ٢٩ شعبان سنة ١٢٢٢، والنسخة بخط احمد بن محمد صادق الخوانسارى فرغ من الكتابة سنة ١٢٢٧.

٢٤. مجلد ثانى «جامع الاحكام فى الصلاة» للسيد الشير. اوله: «الحمد لله الذى جعل الصلاة عمود الدين ومعراج المتقين» الى آخر صلاة المسافر.

٢٥. «ملخص كتاب البحار» للحاج ميرزا ابراهيم بن حسين بن غفار الدنبلى الخويى، مجلده السابع فى جمل احوال الانمة ودلائلهم وفضائلهم من اول باب الاضطرار الى الحجة، اوله: «الحمد لله الذى اوضح لنا مناهج الهدى بمفاتيح الكلم» فرغ منه فى ذى الحجة سنة ١٢٨٦.^١

٢٦. «كتاب الامامة» للمولى على نقى بن محمد هاشم الطغائى كتبه فى جواب نوح افندى. اوله: «بعد حمد الله رب العالمين» على ظهره قطعة.

رهمين ضريحى فى الجنادل والترب	كتبت بخطى وهو يبقى واننى
على الورد عن بعد سريعا وعن قرب	وكيف وان الموت يبنى جميعنا
مدى عمره فى القرب بالاكل والشرب	فخسر الموالآتى الاله مقصرا

١. همان، ج ١، ص ٣٥٦، ش ٢٧٨ «ملخص بحار الانوار» از: حاج ميرزا ابراهيم بن حسين بن غفار دنبلی خونی (١٣٢٥) شايد به خط مؤلف.

انشأها فقير ربه الحميد وأسر حربه الشديد محمد الملقب بالمفيد وحررها ضحية يوم الاثنين خامس شهر جمادى الثانية فى شهور سنة ١١٩٢^١.

٢٧. «شرح دعاء العديلة» للمولى على بن خداويردى التبريزى النجفى. الفه فى النجف وفرغ منه فى ١١ ربيع الثانى ١٢٤٦ ق. اوله: «الحمد لله الذى لا يبلغ مدحته القائلون»^٢.

٢٨. «رسالة فى تميز المشتركات من رجال اصحابنا» للشيخ مهذب الدين احمد بن عبدالرضا. الفه سنة قدومه بحيدرآباد الهند وهى سنة ١٠٨٥ مطابق (قدم الشيخ) بدأ به اوائل رجب وفرغ منه وواخر ذيحجة من تلك السنة كما صرح بذلك فى آخره. وقد سقطت الخطبة من النسخة الموجودة. اولها فصل استعمال من اشترك فى الاسم فقط وهو امر مهم: آدم المشترك بين جماعة، منهم: آدم بن اسحق الثقة، ومنهم غيره واستعلام انه هو يمكن برواية احمد بن ابى عبدالله البرقى عنه ورواية عبدالجبار عنه: وانه ابن الحسين النحاس الثقة برواية اسمعيل بن مهران عنه وانه ابن المتوكل الثقة برواية عيسى عنه وهكذا الى آخر الاسماء المبدوة بالياء. قال فصل استعمال من اشترك فى الاسم والاب معاً ابراهيم بن اسحق المشترك بين الثقة وغيره و استعلام انه ابن اسحق الاحمرى الثقة ممكن برواية محمد بن الحسن الصفار عنه وهكذا الى آخر المبدو بالياء. فصل استعمال من اشترك فى الكنية فقط: ابوايوب المشترك بين الثقة وغيره الى قوله فصل استعمال من اشترك فى النسب فقط. وفى آخره فوائد كثيرة بعنوان تنمة جزيلة جميلة اسيلة وغير ذلك فى بيان بعض المتشابهات وبعض التقطيعات. وذكر فى آخره سند روايته عن شيخه بعنوان اسيلة فى خاتمة نبيلة. فذكر ان روايته عن الشيخ محمد بن الحسن بن زين الدين الشهيد المعروف بالشيخ محمد السبط المتوفى بمكة المعظمة سنة ١٠٣٠^٣.

١. همان، ج ١١، ص ٤٦، ش ٤٠٤٦ «الجامع الصغرى» از: شيخ على نقى بن محمد هاشم طغانى كمره اى (١٠٦٠)؛ الذريعة، ج ٥، ص ٦٢.

٢. شيخ آقا بزرگ، همین نسخه را در الذريعة، ج ١٣، صص ٢٥٧ - ٢٥٨ معرفی کرده است.

٣. فهرست مرعشى، ج ١٥، ص ٣٩، ش ٥٦٤١ «فائق المقال فى علم الحديث والرجال» از: مهذب الدين

۲۹. «توضیح الاشتباه والاشکال فی ضبط اسامی الرواة والقاب والرجال» بسط من ایضاح الاشتباه. للمولی محمدعلی بن محمدرضا الساروی. الفه ۹ شوال سنه ۱۱۹۳. اوله: «الحمد لله المحمود المتعال»^۱.

۳۰. «لوائح القمر» للمولی حسین الکاشفی مرتب علی مقدمة ومقالتین وخاتمة وفي کل منها عدة فصول، فی کل فصل بیان نوع من انواع الاختیارات فی انواع الاختیارات واستخراج الوقت المسعود المناسب لحصول المقصود و آخر فصوله المشتمل علی اربعة عشر نکته غریبه فی اسرار عجیبه وتاریخ کتابه النسخه ۱۰۷۹.^۲

۳۱. رساله فی الوقف الخاص لجهة خاصة وموت الواقف قبل قبض المتولی للوقف لكونه مستاجرة قبل الوقف، موسومة بـ «ملخص المقال فی دفع القیل والقال» للمیرزا ابی القاسم بن المولی مهدی بن ابی ذر النراقی. ذکر اولاد النراقی والقائم مقامه وبعده قام مقامه المولی احمد النراقی وبعده مهدی بن مهدی المعروف بأقا کوچک رساله مبسوطه ملمعة بالفارسیة والعربیة. اوله: «الحمد لله الذی وقف مزرعة الجنان علی من سارع الی تسلیل الباقيات الصالحات». یقرب من ثلاثة آلاف بیت. وبدأ بمقدمات ذکر فی ثالثها انواع الوقف واقسامه الی سبعة عشر قسماً وردّ فیہ علی رساله بعض معاصریه.^۳

۳۲. «حاشیة شرح المطالع» للمیرزا محمد بن الحسن الشیروانی بخطه الشریف مع قطعة

→ احمد بن عبدالرضا (ق ۱۲). در فهرست آمده که گویا کتاب مفصلی است در علم رجال وقواعد آن که مربوط به درایه نیز می باشد و در این نسخه فصلی از مشترکات وفصلی دارای چند فائده از آن کتاب جدا شده، پس از آن طرق روایتی مؤلف آمده و در ماه رجب ۱۰۸۵ در حیدرآباد پایان یافته است.

۱. همان، ج ۱۷، ص ۱۸، ش ۶۴۱۰ «توضیح الاشتباه والاشکال فی ضبط اسامی الرواة والقاب والرجال» از: شیخ محمدعلی بن محمدرضا ساروی مازندرانی (پس از ۱۱۹۳).

۲. از «لوائح القمر» ملاحسین بن علی کاشفی بیهقی (۹۱۰) نسخه ای که در سال ۱۰۷۹ ق کتابت شده باشد در فهرست کتابخانه یافت نشد. ولی دیگر شماره های آن عبارتند از: ۲۵۰۶، ۶۳۳۱، ۸۱۱۶، ۸۶۸۹، ۱۰۰۲۱/۱، ۱۰۴۷۸.

۳. فهرست مرعشی، ج ۸، صص ۳۶۵ - ۳۶۶، ش ۳۱۳۶ «ملخص المقال فی دفع القیل والقال» از: ابوالقاسم بن محمد مهدی نراقی.

من اوایل عیون اخبار الرضا ضمن مجموعه. فرغ من الحاشیه لیلۃ الجمعة ۲ رجب سنه ۱۰۷۶. ۱.
 ۳۳. «مزار الشہید» اوله: «یا من جعل الحضور فی مشاهد اصفیائه ذریعۃ الی الفوز
 بدرجات احبائه. نسألك ان نصلی علی سید انبیانک» ذکر فی اواخره صلوة مسجد... ۲ و
 فی الخاتمة زیارة مسلم وهانی ومختار عن نسخة بخط محمد مؤمن الجرفادقانی سنه
 ۱۰۸۰. ۳

۳۴. «منهج الزائرین سلیمانی» مزار فارسی الف باسم الشاه سلیمان الصفوی. والنسخة
 بخط محمد طاهر بن علاءالدین الابهری الاصفهانی. فرغ منه فی ۲۰ صفر ۱۰۸۶ وهو
 مرتب علی مقدمة وتسعة ابواب. اولها فی آداب السفر و الصفحة الاولى اسقطت من
 النسخة فی الصحافة. ۴

۳۵. «مزار آقا جمال» الفه باسم شاه سلطان حسین عند عزمه لزیارة مشهد خراسان وهو
 فی خصوص زیاراته. اوله: «الحمد لله رب العالمین... صحف تحمیدات بلا نهايات
 ورسائل تمجیدات زاکیات» مرتب علی مقدمة وثلاثة فصول وخاتمة.

۳۶. «صراط النجاة فی شرح حدیث الاعرابی عن معنی الواحد» فارسی، للعلامة المجلسی.

۳۷. «مزار قدیم» المنسوب الی محمد بن المشهدی. اوله: «الحمد لله القدیم، احسانه
 الظاهر، امتنانه العالی، سلطانه... اما بعد فانی قد جمعت فی کتابی هذا من فنون الزیارات

۱. همان، ج ۱۴، صص ۱۹۱-۱۹۳، ش ۵۴۰۳. مجموعه شامل ۱. عیون اخبار الرضا (ع) ۲. شبهة الدور از آقا
 حسین بن محمد خوانساری (۱۰۹۹) ۳. حاشیه شرح المطالع از: ملا محمد بن حسن شیروانی (۱۰۹۸) به
 خط مؤلف.

۲. سه کلمه از متن خوانده نشد.

۳. این کتاب نسخه‌های فراوانی در کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی دارد. ویر سر مؤلف آن اختلاف است. در
 فهرست کتابخانه در معرفی نسخه‌های شماره ۴۹۱، ۹۵۰، ۳۳۱۴، ۳۳۴۲، ۳۶۴۲، ۴۶۷۵، ۴۹۳۸، ۷۸۱۱ از
 آن شیخ مفید محمد بن محمد بن نعمان عکبری (۴۱۳ ق) دانسته شده ولی در شماره‌های ۱۰۷۱۲ و
 ۱۰۸۸۵ شهید اول محمد بن محمد مکی (۷۸۶ ق) مؤلف آن قلمداد گردیده است. شیخ آقا بزرگ نیز در
 این جا، آن را از شهید اول دانسته ولی در الذریعة، ج ۲۰، ص ۳۲۵ مؤلف را شیخ مفید معرفی کرده
 است.

۴. این نسخه در الذریعة، ج ۲۳، ص ۱۸۸ نیز معرفی شده است.

للمشاهد المشرفات» واول احاديثه اخبرنا الشيخان الجيلان العالمان ابو محمد عبدالله بن جعفر الدورى و ابو الفضل شاذان بن جبرئيل - رضى الله عنهما - قالوا حدثنا الشيخ الصدوق.^۱

۳۸. «اللمعة الجليلة فى معرفة النية» لابن فهد الحلبي، اوله: «الحمد لله مبدع الصور ومنشىء البشر» مرتب على مقدمة وتسعة ابواب: الطهارة، الصلاة، الزكاة، الخمس، الصوم، الحج، الجهاد، الامر بالمعروف. بخط محمد بن ابراهيم النادري فى دار الموحدين قزوين فى سنة ۹۶۰هـ.^۲

۳۹. «شرح الفريضة النصيرية» اوله: «اهم الفريضة واجب والزم فرض حمد الله وارث ميراث السموات والارض» للميرزا ابى الحسن بن احمد. فرغ منه فى الخمس ۳ جمادى الثانى سنة ۹۷۶هـ.

۴۰. «الحاشية على الكنى» لبعض الاصحاب. ينقل فى الورقة الاولى منه عن الفاضل المهندس البيرجندى فى كتابه المعمول فى مساحة الارض وبلدان الاقاليم. خطبة: «الحمد لله العليم المهيمن المبين والصلاة على مصطفىه على العالمين».^۳

۴۱. «حاشية المولى محسن بن محمد طاهر القزوينى على حاشية المولى عبدالله اليزدى على تهذيب المنطق» اوله: «الحمد لله الذى خلق فسوى والذى قدر فهوى» وعلى ظهر النسخة بخط بعض الفضلاء ان له حاشية فارسية ايضا على الحاشية اليزدية، وله زينة المسالك فى شرح الفية ابن مالك.

۴۲. «حاشية الميرزا محمد على على تعليقة الوحيد البهبهانى على منهج المقال» قليلة علقها

۱. فهرست مرعشى، ج ۱۳، ص ۸۳ ش ۴۹۰۳ «المزار (مزار ابن المشهدى)»: از: شيخ محمد بن جعفر حائرى معروف به ابن المشهدى.

۲. همان، ج ۱۰، صص ۱۱ - ۱۲، ش ۳۶۱۲/۱ «اللمعة الجليلة فى معرفة النية»: از: شيخ احمد بن محمد بن فهد حلبي (۸۴۱ ق).

۳. اين كتاب در فهرست مرعشى، ج ۸، صص ۲۱۷ - ۲۱۸ و ج ۹، صص ۳۱۳ - ۳۱۴ و ج ۱۴، ص ۱۸۹ (نسخه هاى شماره ۳۰۳، ۳۵۱۶/۲ و ۵۴۰۰) «حاشية رجال الكنى» از ميرداماد، محمد باقر بن محمد حسيني استرآبادى (۱۰۴۱) دانسته شده است.

على نسخة التعليقة التي كتبها بخطه في سنة ١٢٨٧ وبعضها عن شيخه واستاده الحاج مولى على الخليلي.

٤٣. «الحاشية على حاشية ملاعبدالله اليزدي» اسمها «الصراط المستقيم» اوله: «احلى تهذيب المتكلمين واحلى ذكر اجناس العارفين» للمولى محمد حسين بن اسماعيل اليزدي الياشنه طلائي.^١

٤٤. «زاد العابدين ليوم الدين» في كيفية ختم يس وبعض اعمال الاشهر الثلاثة رجب وشعبان ورمضان وغير ذلك، للمولى محمد على بن آقا محمد البرغاني اخ المولى محمد تقى الشهيد. اوله: «الحمد لله رب العالمين.» مرتب على خمسة ابواب وخاتمة وتذنيب و وصية.^٢

١. همان، ج ١٧، ص ١٥٩، ش ٦٥٨٣ با نام «القسطاس المستقيم والمكيال القويم» از: آقا محمد حسين بن

محمد اسماعيل اردستاني يزدي (١٢٧٢)

٢. همان، ج ٢، ص ٣١٢، ش ٧١٧ «زاد العابدين ليوم الدين» از: ملا محمد على بن محمد برغاني.

کتابخانه عمومی

حضرت آیت الله العظمیٰ مرعشی نجفی

علی رفیعی علامرودشتی

کتابخانه عمومی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی، یکی از کتابخانه های مهم و معتبر ایران است که از نظر کیفیت و تنوع کتب چاپی نادر و همچنین در برداشتن نسخه های خطی بسیار نفیس و منحصر به فرد، جزو ممتازترین کتابخانه های جهان اسلام و خاورمیانه به شمار می آید. این کتابخانه به لحاظ ویژگیهای کم نظیرش مورد توجه محققان، پژوهشگران، دانشمندان و مستشرقان سراسر جهان است که در شهر مقدس و مذهبی قم و در جوار بارگاه حضرت فاطمه معصومه (س) قرار گرفته است. مردم قم به اختصار آن را «کتابخانه آقا نجفی» می نامند.

سخن جامع و کامل در مورد این کتابخانه، اهمیت، تاریخچه و تطور و تحولاتی که از بدو تأسیس تا کنون پیدا کرده، خود مجال و فرصت بیشتری می طلبد که از حوصله یک مقاله خارج است، اما به مصداق «ما لا یدرک کله، لا یترک کله» بر آن هستم که تا آنجا که در این مقاله می گنجد مطالبی در مورد: مؤسس و تاریخچه، ساختمان، سرویس دهی، موجودی و نفایس و طرحهای آینده کتابخانه، به این شرح مطرح سازم:

الف) مؤسس و تاریخچه کتابخانه

۱. بنیانگذار این کتابخانه، فقیه عالیقدر و مرجع تقلید فقیه تشیع، عالم اصولی، محدث رجالی، ادیب اریب و علامه نسابه، حضرت آیت الله العظمی ابوالمعالی سید شهاب الدین بن آیت الله سید شمس الدین محمود حسینی مرعشی نجفی است که در فاصله سالهای ۱۳۶۵ - ۱۴۱۱ ق/ ۱۹۴۵ - ۱۹۹۰ م مرجعیت تقلید شیعیان را به عهده داشت.

ایشان در شهر نجف واقع در جنوب عراق در ۲۰ صفر ۱۳۱۵ / ۲۸ مرداد ۱۲۷۶ / ۲۳ ژوئیه ۱۸۹۷ م در میان خانواده‌ای روحانی قدم به عرصه وجود نهاد و علوم مقدماتی را نزد پدر بزرگوار خود و جده خویش بی بی شمس بیگم طباطبایی و دیگر اساتید به پایان برد، سپس علوم مختلف تجوید و قرائت، انساب، ادبیات، فقه و اصول، ریاضی و هیئت، طب، رجال و درایه و کلام را در حوزه‌های نجف، سامرا، کاظمین و تهران نزد اساتید فن و علمای اعلام و مراجع بزرگ آن زمان فراگرفت و با شخصیت‌های علمی و برجسته شیعی و تسنن ملاقات کرده و از آنان استفاده‌های فراوانی برد و به دریافت اجازه اجتهاد نایل گردید و در علوم: فقه، اصول، حدیث، تفسیر، رجال، قرائت، تجوید، عرفان، ریاضیات، هیئت، طب و بویژه انساب سرآمد اقران خویش گردید و در برخی از این علوم به مقام اجتهاد رسید و از شیوخ خویش اجازه اجتهاد دریافت کرد. گفتنی است که وی بیش از ۴۰۰ اجازه روایتی از علمای بزرگ شیعی، زیدی و سنی دریافت کرد که در مجموعه‌ای به نام المسلسلات فی الاجازات گردآوری شده و به زودی در دو جلد منتشر می‌گردد.

آیت الله مرعشی نجفی در ۱۳۴۲ ق / ۱۹۲۴ م به ایران سفر کرد و پس از زیارت مرقد مطهر امام علی بن موسی الرضا (ع) در مشهد، به تهران رفت و مدت یکسال در این شهر توقف نمود، سپس به دعوت مرحوم آیت الله حاج شیخ عبدالکریم حائری مؤسس حوزه علمیه قم، به این شهر مسافرت کرد و تا آخر عمر در این شهر سکونت گزید و به تدریس و تربیت طلاب پرداخت و از همان سال ۱۳۴۳ ق که به قم آمده بود، به عنوان مدرس رسمی حوزه علمیه قم شناخته شد، علم و تقوای ایشان و حسن خلق وی باعث شهرت روزافزون وی گردید، چنانکه مردم قم به ایشان علاقه و محبت بسیار و احترام فراوانی داشتند و روز به روز بر تعداد شاگردان ایشان افزوده شد، پس از مدتی به عنوان یکی از ارکان اساسی حوزه علمیه قم و در شمار مراجع بزرگ تقلید درآمد، و شمار فراوانی از شیعیان ایران، عراق، پاکستان، هندوستان و کشورهای حاشیه خلیج فارس و دیگر مناطق شیعه‌نشین ایران را به عنوان مرجع تقلید خویش پذیرفته و از ایشان تقلید کردند.

آیت‌الله مرعشی نجفی در مبارزات ضد استعماری مردم عراق علیه استعمار انگلیس به هنگامی که در نجف مشغول تحصیل بود شرکت داشت و سپس در ایران همگام با دیگر مراجع و مردم ایران علیه رژیم پهلوی و عوامل آنان به مبارزه پرداخت و پس از عمری تلاش و تدریس و مبارزه و خدمات مهم دینی، اجتماعی، فرهنگی که یکی از آنها تأسیس کتابخانه بود در ۷ صفر ۱۴۱۱/۷ شهریور ۱۳۶۹/۱ سپتامبر ۱۹۹۰ م در اثر بیماری قلبی درگذشت.

۲. تاریخچه کتابخانه: تشکیل هسته اولیه کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی به بیش از هفتاد سال پیش بازمی‌گردد، یعنی زمانی که آیت‌الله مرعشی نجفی در نجف اشرف به فراگیری دانش و تحصیل اشتغال داشت. در آن دوره هنوز ارزش و اهمیت کتب خطی و میراث فرهنگی اسلامی مانند امروز بر همگان روشن نبود، از این رویگانگان و دلالان بین‌المللی کتاب و سودجویان و سوداگران کتاب و عوامل دولتهای استعماری، کتابهای نفیس و کمیاب و نسخه‌های خطی را به کمترین قیمت می‌خریدند و از کشورهای اسلامی خارج می‌ساختند. در آن زمان کسی به فکر حفظ و نگهداری و گردآوری این میراث بزرگ نبود و کوشش در جلوگیری از خروج این کتابهای ارزشمند از کشورهای اسلامی انجام نمی‌گرفت. ایشان که علاقه خاصی به مطالعه میراث عظیم اسلامی و نیز به جمع‌آوری و حفظ و حراست آثار گذشتگان داشت و در صدد جلوگیری از تاراج آنها برآمده بود، متأسفانه به تنهایی یارای مقابله با آن موج عظیم غارت و چپاول میراث اسلامی که در کشورهای اسلامی پدید آمده بود نداشت، از این رو بسیار از این ماجرا ناراحت بود و چون شاهد و ناظر این تاراج فرهنگی بود نمی‌توانست دست روی دست بگذارد و اقدامی نکند، این بود که خود به تنهایی قدم علم کرد و تا آنجا که در امکانش بود به جمع‌آوری کتب نفیس خطی و آثار اسلامی پرداخت. چنانکه گاهی در این مسیر، گرفتاریهایی نیز برای وی پیش می‌آمد. چنانکه برای خرید کتاب و نسخه خطی ریاض العلماء میرزا عبدالله افندی که اتفاقاً نسخه منحصر به فردی هم بود با حاکم انگلیسی نجف اشرف درگیر شد، و به زندان افتاد، اما از پای ننشست و از آن کتاب چندین نسخه تهیه

کرد که اکنون در کتابخانه آیت‌الله مرعشی موجود است و نسخه چاپی ریاض العلماء کنونی از روی آن انجام گرفته است.

وی نخست فهرستی از کتابهای ارزشمند چاپی و نسخه‌های نفیس و گرانقدر خطی و چاپی را فراهم آورد و تدریجاً شروع به خرید آنها کرد، این فهرست اکنون به صورت دفترچه‌ای در کتابخانه موجود است. خریداری اینگونه کتابها با توجه به اینکه دلالت آن سوداگران بین‌المللی نیز در صدد تهیه آن بودند، بودجه بسیار و توان مالی فراوانی لازم داشت، از این رو ایشان با حذف کردن یک وعده از غذای شبانه‌روزی و کاستن از مخارج زندگی خود و تحمل زحمات بسیار و به جا آوردن نماز و روزه استیجاری و کارکردن شبانه در یک کارگاه برنج‌کوبی، مقداری از بودجه لازم جهت خریداری این نسخ را فراهم می‌نمود.

عشق و علاقه پایان‌ناپذیر وی به کتاب و علم و میراث بزرگ اسلامی و بویژه آثار شیعی تا آنجا بود که ایشان حاضر بود مشکلات بسیار و مصایب و حوادث تلخ و ناراحت‌کننده‌ای را در این راه به جان بخرد.

وی با این تمهیدات مجموعه گرانسنگی از کتب و نسخ خطی و مجموعه‌های آثار علمای شیعی و اسلامی را فراهم آورد، و بنیاد کتابخانه عمومی فعلی در نجف شکل گرفت. پس از عزیمت ایشان به ایران و سکونت در شهر مقدس قم، آیت‌الله مرعشی کتابخانه شخصی خود را از نجف اشرف به قم منتقل ساخت و در ایران نیز کار خریداری نسخ و کتب خطی را با جدیت بیشتری دنبال کرد، و با روابطی که از طریق مکاتبه با علما و شخصیت‌های علمی و دانشگاهی کشورهای اسلامی برقرار نموده بود، از طریق آنان کتابهای نفیس و ارزشمند را تهیه می‌کرد، به صورتی که تسامی اطاقهای بیرونی و درونی منزل ایشان مملو از کتاب گردید و دانشگاهیان آن روز، نظیر آیت‌الله سید محمد مشکوة، علامه محمد قزوینی، عباس اقبال آشتیانی، بدیع‌الزمان فروزانفر، محمدتقی مدرس رضوی، محمود شهابی، جلال‌الدین همایی، ناظرزاده کرمانی و جمعی دیگر، روزهای جمعه برای استفاده از منابع و نسخ و کتب موجود در کتابخانه شخصی ایشان به قم

می‌آمدند و در منزل ایشان از این کتب استفاده می‌کردند و به مباحثات علمی می‌پرداختند. یکی از کسانی که از کتابخانه ایشان و از اطلاعات آیت‌الله در مورد کتاب و نسخ خطی بسیار استفاده برد، علامه بزرگوار شیخ آقا بزرگ تهرانی صاحب کتاب معروف الذریعة الی تصانیف الشیعه است.

حجم کتابها روزبه‌روز بیشتر می‌شد و دیگر منزل شخصی ایشان گنجایش آنهمه کتاب را نداشت، از این رو وی تعداد ۲۷۸ مجلد کتاب خطی نفیس به کتابخانه دانشکده معقول و منقول (الهیات و معارف اسلامی امروز) دانشگاه تهران اهدا کرد، که در مقدمه جلد اول فهرست نسخه‌های خطی آن کتابخانه به آنها اشاره شده است. شمار زیادی از نسخه‌های خطی و کتب چاپی نفیس نیز از طرف آیت‌الله به کتابخانه‌های آستان قدس رضوی، آستانه حضرت معصومه (س)، آستانه حضرت عبدالعظیم (ع)، آستانه شاهچراغ، مدرسه فیضیه و دیگر کتابخانه‌های داخل و خارج کشور اهدا شده است. امام اینها مشکل کمبود جا را حل نکرد از این جهت ایشان پس از ساختن مدرسه علمیه‌ای در خیابان ارم قم، سالنی هم برای کتابخانه در نظر گرفتند و کتابها و متون درسی، فقهی، تفسیری، اصولی و برخی از کتب دیگر را برای استفاده و مطالعه اساتید و طلاب مدرسه و حوزه علمیه قم، به آنجا منتقل ساختند، پس از مدتی بر اثر استقبال طلاب مدرسه و دیگر علما و فضیلاي حوزه که از خارج مدرسه برای مطالعه به آن کتابخانه مراجعه می‌کردند، به منابع و کتب بیشتر و فضای وسیع‌تری نیاز افتاد. آیت‌الله مرعشی طبقه سوم مدرسه مذکور را به عنوان کتابخانه ساختند که در نیمه شعبان ۱۳۸۶/۲۵ آبان ۱۳۴۵/۱۰ دسامبر ۱۹۹۶ م با حضور آیت‌الله مرعشی و جمع بسیاری از طلاب و فضیلاي حوزه علمیه قم، گشایش یافت و مقدار زیادی کتاب چاپی و خطی نفیس بار دیگر از جانب ایشان به این کتابخانه اهدا گردید، که مجموعه آن کتابخانه را تا ۱۰۳۰۰ جلد چاپی و ۲۰۰۰ نسخه خطی نفیس افزایش داد. این کتابخانه شامل یک سالن مطالعه و قرائتخانه و یک مخزن بود.

هجوم فراوان علاقه‌مندان به کتاب و مطالعه و خریداری مجموعه‌ها و کتب جدید بار دیگر کمبود فضای مطالعه و مخزن نگهداری کتب را به صورت جدی‌تری مطرح

ساخت، چنانکه آیت‌الله مرعشی تصمیم گرفتند که بنای کتابخانه‌ای بزرگ و مستقل را پی‌ریزی کنند و مشکلات کمبود منابع، فضای مناسب و قرائتخانه را برطرف سازند، از این رو حدود ۱۰۰۰ متر زمین در مقابل همان مدرسه در خیابان ارم (خیابان آیت‌الله مرعشی فعلی) خریداری کردند و کلنگ بنای آن در ۱۳۹۰ ق/ ۱۹۷۰ م توسط خود ایشان به زمین زده شد و ساختمان اصلی کتابخانه آغاز گردید، کارهای ساختمانی آن پس از چهار سال کار مداوم پایان یافت و در ۱۵ شعبان ۱۳۹۴ ق/ ۵ سپتامبر ۱۹۷۴ م با حضور آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی، طی مراسم باشکوهی رسماً افتتاح شد و آغاز به کار کرد. کتابخانه در روز افتتاح حدود ۱۶۰۰۰ جلد کتاب چاپی و خطی داشت. فضای وسیع کتابخانه جدید، امکان پذیرش افراد بسیار و گنجایش کتابهای خطی و چاپی فراوانی داشت. آیت‌الله مرعشی قسمت اعظم کتابهای خود را به کتابخانه جدید اهدا کرد و از آن پس هر روز بر مجموعه ذخایر خطی و چاپی آن افزوده و تدریجاً همه کتابهای ایشان، اعم از خطی و چاپی، به این ساختمان جدید منتقل گردید و بر عموم وقف شد.

ب) ساختمان و تأسیسات و مدیریت کتابخانه

۱. پس از ساخته شدن کتابخانه در ۱۳۹۴ ق در سال ۱۳۵۸ ش / ۱۹۷۹ م حدود ۵۰۰ متر مربع زمین دیگر در کنار بخش غربی کتابخانه، خریداری گردید و در آن بنای یک ساختمان پنج طبقه ریخته شد که پس از تکمیل کارهای ساختمانی آن به مجموعه بنای کتابخانه اضافه گردید. در قسمت شرقی کتابخانه نیز فضای بازی از قبل باقی مانده بود که آن قسمت نیز به ساختمان کتابخانه اضافه گردید و به این ترتیب مساحت زمین زیربنای کتابخانه با احتساب طبقات مختلف به ۳۵۰۰ متر مربع رسید.
۲. نمای ظاهری و تعداد طبقات کتابخانه: سبک معماری و تمامی ظاهری کتابخانه متأثر از معماری سنتی اسلامی با کاشیکاری‌های معرق و تزیینی طاقنمای مقرنس و متعدد است. رویه ساختمان با آجر چهار سانتی زرد کمی و کتیبه‌های کاشی ساخته شده است. در عین اینکه رعایت سنت در نماسازی انجام گرفته، تجدد و رفاه معماری جدید

نیز به نحو اکمل در قسمتهای درونی لحاظ شده است.

۳. کتابخانه با احتساب زیرزمین در قسمت مرکزی و جلوی کتابخانه چهار طبقه و در بخش غربی کتابخانه فعلی پنج طبقه و به این شرح است:

طبقه زیرین شامل: تأسیسات کتابخانه، سالن صحافی، خدمات فنی، آرشیو مجلات، انبارهای وسایل کتابخانه.

طبقه همکف، مشتمل بر سالنهای مطالعه و قرائت، تحویل کتاب، دفتر تولیت، واحد کامپیوتر، بخش مراجع عمومی، برگه دانها، دفتر اطلاعات و تلفنخانه. مرقد آیت الله مرعشی نجفی بانی و مؤسس کتابخانه بنا بر وصیت ایشان در همین طبقه و در درگاه ورودی اصلی کتابخانه قرار دارد.

طبقه اول شامل: دفتر مدیریت داخلی، معاونان، امور اداری، سالن ذخایر خطی، فهرست نویسی کتب خطی، سالن اجتماعات، سالن محققان، سالن صحافی سنتی، بخش آسیب شناسی، آفت زدایی و ترمیم کتب خطی، بخش میکروگرافی (میکروفیلم، تکثیر، عکسبرداری، میکروفیش)، سالن فهارس کتب خطی کتابخانه های مختلف جهان و کتابهای عکسی.

طبقه دوم از بخش غربی کتابخانه شامل: مخازن کتابهای چاپی عربی، فارسی، اردو و ترکی، و در قسمت شرقی شامل بخشهای فهرست نویسی کتب وارده و ثبت و جداسازی و بخش کامپیوتر و رده بندی کتب. همه طبقات کتابخانه با آسانسور حمل نفر و حمل کتاب و همچنین پله های عریض به یکدیگر مرتبط شده است. کتابخانه شامل تجهیزات کامل آتش نشانی است که در قسمت مخازن کتابهای خطی مجهز به دستگاههای گاز هالیون است که در هنگام بروز حادثه آتش سوزی به صورت اتوماتیک عمل اطفای حریق و مهار آتش سوزی را انجام می دهد بدون اینکه به کتابها آسیبی وارد شود. نورگیری کتابخانه به صورتی است که سالنهای مطالعه و مخازن به اندازه کافی از نور طبیعی بهره مند می شود. در چیدن و تنظیم قفسه های کتاب، معیارها و اصول رایج فنی مراعات شده است.

از دیگر تجهیزات کتابخانه سیستم صوتی هشداردهنده است، همچنین تلکس لاتین، فاکس برای ارتباطات داخلی و خارجی، دستگاه نقش تمبر برای سهولت امر مبادلات پستی و برق اضطراری است.

۴. مدیریت و تولید کتابخانه: تولید کتابخانه بنا بر وصیت بانی و واقف کتابخانه، از اولین روز شروع کار کتابخانه تا اکنون به عهده فرزندان ارشد ایشان حضرت حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر محمود مرعشی نجفی است که خود شخصی کتابشناس و از خبرگان در فن کتابداری و کتابخانه و کتاب است. وی نقشی اساسی در شکل‌گیری و ساخت این کتابخانه داشته و بنا بر گفته آیت‌الله مرعشی: در حقیقت بنیانگذار این کتابخانه ایشان است. دکتر مرعشی از سالها پیش در محضر پدر خود با امور کتاب و شناخت نسخه‌های خطی آشنایی پیدا کرده است. و اصولاً پس از تشکیل کتابخانه تمامی مسؤولیت‌های اداری، فرهنگی، خرید کتاب، و توسعه و رشد آن به عهده ایشان بوده است. بر اساس همان وصیتنامه بانی و واقف، امر تولید کتابخانه برای همیشه به عهده خانواده ایشان است.

این کتابخانه دارای یک قائم مقام، مدیریت داخلی، و چند معاون، اداری، مالی و اجرایی است کارکنان کتابخانه هم اکنون بیش از ۱۵۰ نفر است که در توسعه بعدی این تعداد به بیش از ۲۵۰ نفر خواهد رسید.

۵. امور مالی و بودجه: تأمین بودجه کل کتابخانه از همان آغاز تا هنگام درگذشت آیت‌الله مرعشی بر عهده خود ایشان بوده، که صرف خرید کتابهای خطی، چاپی، مجلات، نشریات، تجهیزات، پرداخت حقوق کارکنان و کلاً هزینه‌های جاری کتابخانه می‌شده است. اما پس از رحلت ایشان و توسعه روزافزون کتابخانه و افزایش کارکنان و فعالیتهای گسترده تحقیقاتی و پژوهشی و... تأمین بودجه سالانه کتابخانه با مشکلاتی مواجه گردید که در اثر تدبیر و دوراندیشی تولید محترم آن و با مشورت با مقامات مسؤول مملکتی، طرحی آماده شد که به صورت لایحه‌ای به مجلس شورای اسلامی ارائه گردید. در این طرح بودجه‌ای در بودجه سالانه کشور پیش‌بینی شده بود که به تصویب نمایندگان پارلمان

رسید و به این طریق حدود ۶۰٪ هزینه‌های جاری کتابخانه از طریق بودجه عمومی دولت و بقیه بوسیله تولید کتابخانه از راه‌های مختلف تأمین می‌گردد.

۶. بخشها و واحدهای تابع کتابخانه: بخشهای اصلی و فرعی و واحدهای تابع کتابخانه در حال حاضر به این شرح است: بخش آسیب‌شناسی نسخه‌های خطی که افرادی متخصص در آن مشغول به کار هستند، بخش آفت‌زدایی که دارای چند دستگاه قرنطینه و آفت‌زدایی جدید و پیشرفته است که اگر نسخه‌ای دارای آفت موربانه و دیگر آفات باشد، هر نسخه به مدت حداقل ۷۲ ساعت در این دستگاههای قرنطینه قرار می‌گیرد تا آفتهای وارده از میان برود، بخش ترمیم و بازسازی نسخه‌ها و کتب، بخش صحافی معمولی و صحافی سنتی، بخش میکروگرافی، که دارای دستگاههای پیشرفته فیلمبرداری، تکثیر، میکروفیش و دوربینهای پیشرفته است، بخش فهرست‌نویسی کتب خطی که تا کنون ۲۲ جلد فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه با معرفی تعداد بیش از ۹۰۰۰ جلد نسخه خطی به چاپ رسیده است، دو جلد راهنما نیز برای ۲۰ جلد فهرست تهیه شده که آنهم به چاپ رسیده است، کار فهرست‌نویسی بوسیله حجت‌الاسلام والمسلمین سید احمد حسینی اشکوری و زیر نظر تولید کتابخانه انجام می‌گیرد، و همچنین تفکیک نسخه‌های معرفی شده در ۲۰ جلد فهرست نیز انجام گرفته و فهرست نسخه‌های خطی عربی در ۵ جلد تهیه و چاپ شده است، بخش فهرست‌نویسی کتب عکسی کتابخانه که نسخه‌های اصلی آنها در کتابخانه‌های داخلی و خارجی است و تا کنون ۲ جلد از فهرست آنها شامل ۱۰۰۰ نسخه توسط حجت‌الاسلام والمسلمین محمدعلی حائری و زیر نظر تولید تهیه و منتشر شده است، بخش فهرست‌نویسی کتب چاپی، بخش کامپیوتر که مشخصات کلیه کتابهای موجود کتابخانه اعم از خطی، چاپی، عکسی، میکروفیلم و کلیه برنامه‌های کتابخانه به آن داده می‌شود و برای خدمات ماشینی آماده می‌گردد، بخش روابط عمومی و بین‌الملل کتابخانه که هم‌اکنون با بیش از ۳۶۰ کتابخانه، مرکز علمی، دانشگاهها و مؤسسات فرهنگی ایران و سایر کشورها ارتباط فاکس دارد، بخش تأمین منابع که کارشناسایی و خریداری کتابها را در داخل و خارج ایران به عهده دارد و بخش حفاظت و حراست و ایمنی کتابخانه.

در کنار بخشهای فوق، کتابخانه دارای واحدهای تحقیقاتی و فرهنگی نیز می‌باشد که از آن جمله است: واحد تحقیقات که در یکی از تالارهای کتابخانه قرار دارد و محققان در آن به کار تحقیق می‌پردازند، و کتابهای بسیاری را مورد تحقیق قرار می‌دهند، واحد انتشارات که تاکنون بیش از ۱۱۵ عنوان کتاب در بیش از ۲۹۰ جلد منتشر نموده است و در چهارمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب سال ۱۳۷۰ ش / ۱۹۹۱ م تهران به عنوان ناشر نمونه سال انتخاب و شناخته شد، واحد دائرةالمعارف کتابخانه‌های جهان که از واحدهای بسیار فعال و مهم کتابخانه است و دست‌اندرکار تدوین دائرةالمعارفی درباره کتابخانه‌هایی است که حاوی نسخه‌های خطی و تراث اسلامی هستند، این واحد هم‌اکنون در ساختمان شماره ۲ کتابخانه واقع در ساختمان شهاییه در خیابان امام قم قرار دارد، و تاکنون بیش از ۵۰۰۰۰ برگه فیش عناوین کتابخانه‌های داخلی و خارجی تهیه کرده است. و پیش‌درآمد آن در حال انتشار است.

ج) سرویس‌دهی و خدمات کتابخانه

۱. رده‌بندی و فهرست‌نویسی و شماره‌گذاری کتابهای کتابخانه براساس قرار گرفتن کتب وارده در قفسه‌ها می‌باشد. برای هر کتاب سه برگه تهیه می‌شود: یکی براساس عنوان کتاب که برگه مادر به شمار می‌رود، دیگری برگه نام پدید آورنده کتاب و سومین، برگه موضوع کتاب است. برگه‌های موضوعی در قسمت اداری کتابخانه و محل مراجعه اولیای کتابخانه و متخصصان و پژوهشگران است. دو نوع برگه دیگر به ترتیب الفبایی در برگه‌دانه‌های مخصوصی که در سالن عمومی کتابخانه است قرار دارند. این برگه‌ها در سه رنگ: سفید (برای نام کتاب) سبز (برای موضوع کتاب) و صورتی (برای پدید آورنده کتاب) تنظیم شده‌اند. که مورد استفاده مراجعه‌کنندگان است.

کتابخانه در حال حاضر با همکاری تعدادی از افراد متخصص و کارآموده در واحد فهرست‌نویسی، مشغول تهیه فهرستی برای کتابهای چاپی و رده‌بندی آنها به شیوه‌ای جدید است، که با تکمیل شدن کارهای نهایی کامپیوتری کردن خدمات کتابخانه،

بهره‌برداری از این فهرست آغاز خواهد شد. و هدف این است که مراجعان در سریع‌ترین زمان ممکن به منابع مورد نظر دسترسی پیدا کنند.

به کارگیری کامپیوتر در کتابخانه تاکنون حدود ۱۵۰۰۰۰ عنوان کتاب را زیر پوشش قرار داده است، از این رو جستجوی کامپیوتری برای بازیابی مشخصات از میان این تعداد کتاب، قسمت عمده‌ای از نیازهای بازیابی منابع موجود در این کتابخانه را مرتفع ساخته است. در برنامه توسعه بعدی کامپیوتر، ارتباط شبکه‌ای با سایر کتابخانه‌های معتبر و مهم داخل و خارج کشور مورد نظر است که گام مهمی در مبادله اطلاعات کتابشناسی خواهد بود. بنابراین هم‌اکنون شیوه سرویس‌دهی و بهره‌برداری از منابع موجود در کتابخانه از دو طریق کامپیوتر و برگه‌دانه انجام می‌گیرد.

۲. شرایط عضویت در این کتابخانه بسیار سهل و آسان است. چنانکه اعضای ثابت کتابخانه در حال حاضر بیش از ۲۰۰۰۰ عضو ثابت است که روز به روز در حال افزایش است و روزانه ۱۵۰۰ نفر و سالانه بیش از نیم میلیون نفر در دو نوبت صبح و بعدازظهر یعنی از ساعت ۷ صبح تا ۹ شب از کتابخانه استفاده می‌کنند. در این برآورد، مراجعه‌کنندگان آزاد، محققان، استادان و دانشجویان دانشگاه‌ها که با معرفی‌نامه از طرف مؤسسات علمی، دانشگاه‌ها، مراکز فرهنگی و یا به صورت مستقل و بدون معرفی‌نامه مراجعه می‌کنند جزو آمار اعضا منظور نشده است. کارت عضویت افراد بدون پرداخت حق عضویت است و تنها با داشتن برگه عضویت و ارائه آن، از همه نوع امکانات و خدمات کتابخانه استفاده می‌کنند.

۳. مؤسسات و مراکز علمی و مجامع علمی و پژوهشی و محققین به راحتی از منابع چاپی و خطی کتابخانه استفاده می‌کنند، چه به صورت حضوری و چه از طریق مکاتبه و درخواست میکروفیلم، میکروفیش، عکس و زیراکس از همه امکانات این کتابخانه بهره‌مند می‌گردند.

۴. خدمات ویژه: بخش خدماتی کتابخانه را می‌توان به دو نوع عمده تقسیم کرد؛ خدمات متعارفی که در تمامی کتابخانه‌های فعال جهان مرسوم و معمول است و خدمات ویژه،

مانند تجهیزات فیلمبرداری و تهیه میکروفیلم و میکروفیش و میکروژاکت، پرینت کردن آنها، دستگاه فیلمخوانی، زیراکس و تکثیر، که همه این دستگاهها هم اکنون در حال سرویس‌دهی و خدمات به تمامی افراد یا مؤسسات و مراکز علمی داخل و خارج کشور است.

تهیه بیش از سه هزار میکروفیلم از نسخه‌های خطی موجود در کتابخانه‌های داخل و خارج کشور که به صورت کتب عکسی درآمده و در اختیار مراجعه‌کنندگان به کتابخانه است، این میکروفیلمها حاصل ارتباط این کتابخانه با کتابخانه‌های مهم و معتبری چون: کتابخانه ملی فرانسه، بریتانیا، چسترین، اسکوریان، واتیکان، آمپریانا، ظاهریه دمشق، دارالکتب قاهره و برخی از کتابخانه‌های مهم ترکیه، هند، عراق، سوریه و پاکستان و پیش از ۷۰ کتابخانه و مرکز علمی و فرهنگی در آمریکا از جمله کتابخانه کنگره است.

ارسال کتاب به کتابخانه‌ها و مؤسسات علمی و مراکز دانشگاهی و برخی از محققان داخلی و خارجی، چه از نشریات خود کتابخانه و چه از انتشارات دیگر مراکز عملی و مؤسسات فرهنگی، از خدمات ویژه کتابخانه به مجامع علمی و فرهنگی است.

آموزش کارکنان کتابخانه در موضوعات گوناگون مربوط به امور کتابداری و اداری و اطفای حریق و صحافی و فهرست‌نویسی و غیر از اینها نیز از دیگر خدمات مهم کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی است.

د) نفایس و موجودی کتابخانه

۱. مخازن و آمار

کتابخانه آیت‌الله مرعشی هم‌اکنون دارای چند مخزن اصلی و فرعی به این شرح است: مخزن کتب چاپی شماره ۱: در این مخزن که شامل ۳ سالن بزرگ است و در طبقه فوقانی کتابخانه واقع شده، در حال حاضر بیش از ۵۰۰۰۰۰ جلد کتاب چاپی فارسی، عربی، ترکی و اردو وجود دارد که روز به روز در حال افزایش است.

مخزن کتب چاپی شماره ۲: در این مخزن هم‌اکنون بیش از ۲۰۰۰۰ جلد کتاب به ۳۰ زبان خارجی وجود دارد.

مخزن کتب چاپی شماره ۳. شامل کتابهای چاپی سنگی و نادر و کمیاب که تاریخ چاپ برخی از آنها به ۴۰۰ سال پیش یعنی به اولین دوره صنعت چاپ بازمی‌گردد. مخزن کتب عکسی: که هم اکنون بیش از ۳۰۰۰ جلد کتاب عکس در آن وجود دارد. در این مخزن فهارس کتابهای خطی و چاپی بسیاری از کتابخانه‌های معتبر داخلی و خارجی نیز نگاهداری می‌شود.

مخزن میکروفیلم: در این مخزن تا این تاریخ نزدیک به ۹۰۰۰ میکروفیلم از همین تعداد نسخه خطی نگاهداری می‌شود.

مخزن کتب خطی کتابخانه: یکی از مخازن مهم و اصلی کتابخانه است و در طبقه دوم کتابخانه قرار گرفته است. در این مخزن تعداد ۲۵۰۰۰ مجله نسخه خطی وجود دارد که بالغ بر ۵۰۰۰۰ عنوان کتاب خطی است، و در آن نسخه‌های ارزشمندی وجود دارد که در قسمت نفایس کتابخانه به توضیح آن خواهیم پرداخت.

مخزن کتب اهدایی یا خریداری شده: در این مخزن کتابهای اهدایی یا مجموعه‌هایی خریداری شده قرار دارند که تا کنون فهرست نشده‌اند و در اثر محدودیت جا و تا زمان بهره‌برداری از ساختمان جدید کتابخانه، در ساختمان شماره ۲ کتابخانه واقع در ساختمان شهاییه استقرار یافته‌اند و به دهها هزار جلد بالغ می‌شود.

آرشیو مجلات، روزنامه‌ها و نشریات ادواری داخلی و خارجی قدیم و جدید که به زبانهای مختلف است و در طبقه زیرین کتابخانه مستقر است و به بیش از ۱۰۰۰ عنوان بالغ می‌گردد.

اکثر کتابهای خطی کتابخانه و چاپی را آیت الله مرعشی خریداری و به کتابخانه وقف کرده‌اند، بیش از ۶۵ درصد مخطوطات به زبان عربی و بقیه به زبان فارسی و مقدار اندکی به زبان اردو و ترکی است.

کار خرید مجموعه‌های خطی و چاپی هم اکنون نیز ادامه دارد و کتابخانه از طریق شرکت در نمایشگاههای بین‌المللی کتاب در ایران و خارج از ایران، ضمن به نمایش گذاردن و فروش انتشارات خود، جدیدترین کتابهای منتشر شده در جهان را فراهم

می‌سازد. همچنین کتابهای جدید منتشر شده در ایران از طریق وزارت ارشاد و خرید از ناشران و کتابفروشیها هر روزه به کتابخانه وارد می‌شود.

۲. نفایس کتابخانه

الف. خطوط: در میان مجموعه‌های خطی کتابخانه خطوط بسیار نفیسی از علمای بزرگ و خوشنویسان و حکام و سلاطین وجود دارد که بسیار نفیس و ارزشمند است، مانند: خطوط شیخ طوسی، محقق حلّی، علامه حلّی، فخرالمحققین، یحیی بن سعید حلّی، سید حیدر آملی، احمد بن فهد حلّی، محمد بن بندار، عبدالرحمان بن عتایقی، فاضل مقداد، صلاح‌الدین صفدی، محقق کرکی، فیض کاشانی، سید نعمت‌الله جزایری، مجلسی اول، مجلسی دوم (علامه مجلسی)، شیخ بهایی، شیخ حرّ عاملی، ملاعبدالرزاق گیلانی، ملاخلیل قزوینی، شهید ثانی، قاضی نورالله شوشتری، ملاصدرا، خلیفه سلطان مرعشی، فاضل هندی، میرمصطفی تفرشی، میرداماد، آقا حسین خوانساری، ملااحمد نراقی، میرازی قمی، قاضی سعید قمی، مولی عبدالله افندی اصفهانی، آقا رضی قزوینی، مولی عبدالله شوشتری، شیخ احمد احسایی، میرزا محمد استرآبادی، محمدامین استرآبادی، ملاشمس‌اگیلانی، سید علی خان مدنی، ملااسماعیل خواجوی، شیخ حسن صاحب معالم، شیخ فخرالدین طریحی، کاتب چلبی، کرمانی شارح صحیح بخاری، شیخ فضل الله نوری، شیخ مرتضی انصاری، شیخ حسن صاحب جواهر، حاجی نوری، حجت‌الاسلام شفتی، ملامحمدطاهر قمی، غیاث‌الدین دشتکی، و بسیاری علما و بزرگان و خوشنویسان بنام سده‌های گذشته و بسیاری از خطوط و احکام سلاطین و امرا و بزرگان و اجازات متعدد از شخصیت‌های مهم شیعی.

ب. نسخ خطی: نسخه‌های خطی بسیار نفیسی از قرون مختلف در میان مجموعه‌های خطی کتابخانه موجود است که به این شرح است:

سده سوم و چهارم هجری: اوراقی از قرآن به خط کوفی از سده‌های سوم و چهارم هجری در این کتابخانه موجود است، اما قدیمی‌ترین نسخه خطی این مجموعه که تاریخ

دارد، بخشی از قرآن مجید به خط علی بن هلال معروف به ابن بواب کاتب بغدادی است که شامل دو جزء قرآن است و در سال ۳۹۲ ق/ ۱۰۰۲ م در بغداد کتابت شده است. برخی از این نسخه‌ها بر روی پوست نوشته شده و بسیار نفیس هستند.

سده پنجم هجری: اعراب القرآن، تحریر ۴۴۶ ق با تفسیر الثبیان، شیخ طوسی در دو جلد که بر خود ایشان قرائت شده و تاریخ تحریر آن ۴۵۵ ق/ ۱۰۶۳ م است؛ نسخه‌ای از نهج البلاغه، که در تاریخ ۴۶۹ ق/ ۱۰۷۶ م نوشته شده است؛ از نهج البلاغه، دو نسخه دیگر نیز مربوط به همین سده موجود است.

سده ششم هجری / دوازدهم میلادی: نهج البلاغه، کتابت ۵۲۹ ق؛ نسخه‌هایی از النهایة شیخ طوسی در فقه نوشته سالهای ۵۰۷، ۵۳۵ و ۵۹۵ ق؛ المبسوط شیخ طوسی در فقه، مورخ ۵۰۷ ق و دو نسخه دیگر از المبسوط، کتابت شده در همین سده؛ کتاب المائة تألیف ابوسهل در طب تحریر ۵۰۷ ق؛ معجم الصحابة بغوی در حدیث مورخ ۵۱۳ ق؛ رسائل ابواسحاق صابی، در ادب مورخ ۵۳۲ ق؛ نسخه دیگری از رسائل صابی تحریر همین سده؛ نزهة القلوب ابوبکر سجستانی در لغات قرآن کریم، مورخ ۵۳۴ ق؛ ارشاد شیخ مفید، مورخ ۵۶۵ ق؛ مجموعه‌ای از رسائل شیخ مفید در اعتقادات و فقه نوشته شده در همین سده؛ الجمل الهادیه ابوالحسین نحوی، مورخ حدود ۵۷۲ ق؛ تفسیر الوسیط، ابوالحسن علی واحدی نیشابوری، مورخ ۵۷۴ ق، کیهان شناخت، در هیئت از ابوعلی بن قطان مروزی بخارانی، تحریر ۵۸۶ ق، رجال کشی، مورخ ۵۷۷ ق؛ بصائر الدرجات، ابوجعفر صفارقمی، در حدیث، مورخ ۵۹۱ ق؛ الانتصار، سید مرتضی، در فقه مورخ ۵۹۱ ق؛ تفسیر ابوالفتح رازی، به فارسی، مورخ ۵۹۵ ق؛ تبصرة الادله، در کلام، مورخ ۵۹۵ ق؛ صحاح اللغة، جوهری، مورخ ۵۹۶ ق؛ الثریبین، ابو عبید هروی، در لغت، مورخ ۵۹۹ ق؛ کتاب من لایحضره الفقیه، شیخ صدوق در دو جلد که در همین سده تحریر شده است.

نسخه‌های بسیار نفیس دیگری از همین سده موجود است که عبارتند از: کتاب المزار، در زیارات؛ ینایع اللغة ابوجعفر بیهقی؛ قسمتی از تفسیر الثبیان، شیخ طوسی؛ التیسیر در

قرائت؛ شرح صحیح بخاری، در حدیث؛ فقه حنفی، از مؤلفی مجهول؛ البدیع در بلاغت؛ شرح قصیده ابن فارض، به فارسی؛ معانی القرآن، ابو جعفر نحاس؛ شرح دیوان متنبی، از ابوالحسن واحدی نیشابوری؛ کامل الصناعه، علی بن عباس مجوسی در طب؛ قانون، ابن سینا در طب، الاجوبة المسکته، ابن عون در ادب.

سده هفتم هجری / سیزدهم میلادی: صحاح اللغة جوهری، مورخ ۶۰۸ ق؛ ایجاز الغرائب، ابوالفتح بیهقی در لغت، مورخ ۶۰۸ ق؛ منال الطالب، در تاریخ، مورخ ۶۲۰ ق؛ الشفاء ابن سینا، مورخ ۶۲۲ ق؛ قانون، ابن سینا، مورخ ۶۳۰ ق؛ اسباب النزول، ابو محمد بغوی شافعی در علوم قرآنی، مورخ ۶۳۷ ق؛ دیوان ابن عثین دمشقی، مورخ ۶۴۰ ق؛ مجموعه ای در شعر و صرف و ادب و اخلاق، مورخ سالهای ۶۴۱، ۶۵۳، ۶۵۵، ۶۵۷ ق؛ نهج البلاغه، مورخ ۶۵۵ ق؛ النهایة شیخ طوسی، مورخ ۶۵۴ ق که بر محقق حلی قرائت شده است؛ نهج البلاغه، با اجازه ای به خط یحیی بن سعید حلی، مورخ ۶۵۵ ق؛ تفسیر ینابیع العلوم، صفی الدین اندخوری به فارسی، مورخ ۶۶۱ ق؛ الايضاح فی شرح المقامات، از ابوالفتح مطرزی در ادب، مورخ ۶۷۳ ق؛ التهذیب فی التفسیر، از ابو سعید جشمی بیهقی، مورخ ۶۷۸ ق؛ الجمع بین الصحیحین، حمیدی، مورخ ۶۷۵ ق؛ اخلاق ناصری، از خواججه نصیرالدین طوسی به فارسی مورخ ۶۷۵ ق؛ ذخیره خوارزمشاهی، از سید اسماعیل جرجانی در طب به فارسی، مورخ ۶۸۵ ق؛ صحیفه سجاده، مورخ ۶۹۵ ق.

همچنین نسخه های بسیار نفیس دیگری از سده هفتم تا نهم هجری موجود است که برخی از آنها عبارتند از: مجمل اصول الاحکام، در نجوم از ابوالحسن کوشیار باشهری جیلی؛ ارشاد، شیخ مفید؛ الغرر و الدرر، آمدی؛ المفردات، راغب اصفهانی؛ المستصفی، غزالی؛ تفسیر الکشف و البیان، ثعلبی که با نسخه اصل مقابله شده است؛ فضائل امام علی (ع)، از عبدالله بن احمد بن حنبل؛ سیره ابن اسحاق؛ السرائر، ابن ادریس حلی؛ انوار الیقین فی امامة امیر المؤمنین (ع)، فضل زیارة الحسین (ع)، از ابن شجری کوفی؛ تفسیر التلخیص، از کواشی، السامی فی الاسامی، که بسیاری از این نسخه ها تا کنون به چاپ نرسیده اند.

ج. در میان کتب خطی نفیس اسلامی برخی نسخه‌های خطی از کتب غیراسلامی نیز وجود دارند که اگرچه تعدادشان زیاد نیست، اما در نوع خود از نفیس ارزشمند کتابخانه به شمار می‌روند که برخی از آنها عبارتند از: تفسیر انجیل، به خط لاتین که حدود هفت قرن قبل بر روی پوست بز نوشته شده و قطع آن بسیار بزرگ و جلد آن از چوب با روکش چرم و گوشه‌ها و ترنج وسط جلد آن از فلز است؛ چند جلد از انجیل بر روی پوست به خط حبشی که بیش از هشت قرن قبل تحریر شده‌اند؛ اوستا، به خط پهلوی که مجلداتی از آن در کتابخانه موجود است؛ نسخه‌هایی به خط و زبان سانسکریت که یکی از آنها به صورت آکاردئوننی با جلدی زیبا و مزین است.

د. مجموعه‌ای از کتابهای نفیس چاپی که قدمت چاپ برخی از آنها به قرن پانزدهم میلادی بازمی‌گردد، از جمله کتاب انجیل بسیار بزرگی به زبان ارمنی، چاپ قرن پانزدهم؛ تحریر اقلیدس، چاپ قرن شانزدهم میلادی؛ قانون ابن سینا چاپ قرن شانزدهم در شهر رم ایتالیا؛ انجیل دیگری به عربی چاپ قرن شانزدهم میلادی.

کتب خطی کتابخانه از لحاظ موضوع در زمینه‌های مختلفی به این شرح است: فقه، اصول، کلام، حدیث، فلسفه، عرفان، تاریخ، ادبیات، تفسیر، قرائت، تجوید، علوم قرآنی، ادعیه و زیارت، دواوین شعر، اخلاق، طب، منطق، لغت، رجال و تراجم، تذکره، هیئت و نجوم، تقویم کیمیا (شیمی)، صرف و نحو، بلاغت، بدیع، معانی بیان، حساب، هندسه، ریاضیات، جغرافیا، علم درایه، علوم غریبه (رمل، جفر، سحر، اسطرلاب)، معما، عروض و قیافه، فهرست، اجازات، طبیعیات، نامه‌نگاری، خواب‌گزاری، انساب، خط، پرسش و پاسخ و متفرقات.

زمینه‌های موضوعی کتب چاپی کتابخانه نیز به این شرح است:

۱. فرهنگ اسلامی: فقه، حدیث، تفسیر، تاریخ، رجال، درایه، انساب، تمدن و

هنر اسلامی.

۲. فرهنگ تشیع: کلام، فقه، حدیث، تفسیر، تاریخ، فلسفه، رجال، درایه، انساب.

۳. فرهنگ عمومی: دانش‌های گوناگون، تاریخ جهان، تاریخ ایران، علوم غربیه، موسیقی، هنر، شطرنج و متفرقات دیگر.

۴. به طور کلی کتب چاپی مشتمل بر موضوعات و مفاهیم مختلف تقریباً در تمامی رشته‌های علوم و فنون اسلامی و غیراسلامی، علوم و تکنولوژی جدید به زبانهای فارسی، عربی، ترکی، اردو و بیشتر زبانهای زنده جهان می‌باشد. ناگفته نماند که در میان این مجموعه عظیم فرهنگی کتابهای مربوط به علوم و معارف اسلامی و بویژه شیعی بیشتر است.

هـ طرح‌های آینده

با توسعه و رشد چشمگیر و روزافزون کتاب در کتابخانه و مراجعه افراد مختلف به کتابخانه که هر روز رو به افزایش است کتابخانه از مدتی پیش مواجه با دو مشکل اساسی شده است؛ نخستین مشکل اصلی، کمبود فضای مطالعه و فراهم نمودن امکان تحقیق و پژوهش جهت افراد و اعضای اصلی و جدید کتابخانه است که نمی‌توان به مراجعان، خدمات کافی ارائه کرد. دومین مشکل، محدودیت مخازن نگهداری کتاب و کمبود جا برای نگهداری کتب جدید است که هر روزه به کتابخانه وارد می‌شود و از بیش از چند سال پیش به این طرف، دیگر امکان استقرار آنها در کتابخانه وجود ندارد. از این رو از همان آغاز مواجه شدن با این دو مشکل بود که تولید کتابخانه به فکر توسعه کتابخانه و ایجاد فضای لازم برآمد و اقداماتی هم انجام شد که اقدام اصلی در زمان حیات رهبر کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (قدس سره الشریف) بود و حضرت ایشان را در جریان کمبود مکان و فضای کتابخانه قرار دادند و ایشان طی حکمی دولت وقت را مأمور همکاری کامل با کتابخانه کردند و در همان زمان قطعه زمینی به مساحت ۷۰۰ متر مربع که در جنب کتابخانه قرار داشت و در اختیار دولت بود، به کتابخانه واگذار گردید و چند باب از خانه‌های اطراف کتابخانه هم خریداری گردید و در مجموع ۲۴۰۰ متر مربع زمین برای گسترش ساختمان کتابخانه آماده شد. برای انتخاب بهترین و مناسب‌ترین نقشه گسترش کتابخانه، مشاوران متخصصی به منظور بررسی و مطالعه نقشه‌های

ساختمانی به کتابخانه‌های مهم و بزرگ جهان فرستاده شدند و سرانجام پس از یکسال و نیم مطالعه و بررسی، طرح مطلوب آماده گردید و در ۲۰ ذی‌الحجه ۱۴۱۰/۲۰ تیر ۱۳۶۹/۱۵ ژوئیه ۱۹۹۰، مجلس باشکوهی از طرف تولیت کتابخانه با حضور استادان و طلاب حوزه علمیه قم، اساتید دانشگاهها و گروهی از شخصیت‌های مملکتی و مردم تشکیل گردید و پس از گزارش تولیت کتابخانه در خصوص توسعه، آیت الله مرعشی نجفی اولین کلنگ ساختمان جدید را شخصاً به زمین زدند و کار ساختمانی قسمت جدید آغاز گردید که امید می‌رود تا ۱۳۷۴ آماده بهره‌برداری گردد.

ساختمان جدید کتابخانه در مرحله اول توسعه جمعاً ۱۶۰۰۰ متر مربع زیربنا را در بر می‌گیرد که در هفت طبقه ساخته شده است.

پس از اتمام کار مرحله اول، بازسازی ساختمان کنونی کتابخانه با ۹۰۰۰ هزار متر مربع به عنوان کارهای اجرایی مرحله دوم آغاز خواهد شد که آن نیز در هفت طبقه ساخته می‌شود.

مرحله سوم نیز شامل بخش‌های دیگری از جمله واحد خواهران است که آنان چون برادران، بتوانند از امکانات این کتابخانه استفاده کنند.

سخن آخر اینکه کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی از آن چنان اهمیت و اعتبار علمی و فرهنگی بالا و والایی برخوردار است که همه روزه محققان و پژوهشگران و شخصیت‌های علمی، فرهنگی سیاسی و اجتماعی ایرانی و بیشتر غیرایرانی از سراسر جهان از آن بازدید می‌کنند و از امکانات علمی و فرهنگی آن بهره‌مند می‌شوند. این مطلب، کتابخانه را به صورت یک مرکز علمی، پژوهشی و فرهنگی جهانی درآورده است و برای ایران و مسلمانان مایه افتخار شده است.

کتابشناسی مقاله: الذریعة آقابزرگ تهرانی تقریباً در بیشتر مجلدات؛ طبقات اعلام الشیعه (نقباء البشر). آقا بزرگ تهرانی، ۱/۲/۸۴۷-۸۴۸، فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه، سید احمد حسینی اشکوری؛ فهرست نسخه‌های عکسی کتابخانه، محمدعلی حائری، گنج و گنجینه (در

بررسی و معرفی کتابخانه عمومی مرجع عالیقدر حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی، علی‌اکبر خان‌محمدی؛ نسخ خطی کتابخانه آیت‌الله مرعشی، محمدتقی دانش‌پژوه در نشریه کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، دفتر ششم، ص ۳۵۵ - ۴۲۵؛ گنجینه دانشمندان، محمد رازی، ۳۷/۲ - ۵۲ و ۱۱/۹ - ۵۸؛ فهرست موضوعی نسخه‌های خطی عربی کتابخانه‌های جمهوری اسلامی ایران، محمدباقر حجتی، ص ۵۳ - ۵۷؛ تاریخ التراث العربی (مجموعات المخطوطات العربية فی مکتبات العالم)، فؤاد سزگین، ترجمه محمود فهمی حجازی و عرفه مصطفی، ص ۴۸؛ فسات من حیاة سیدنا الاستاد آیت‌الله السید شهاب‌الدین المرعشی، عادل علوی؛ کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی در یک نگاه، از انتشارات کتابخانه؛ مجله آینه پژوهش، قم، س ۱، ش ۱، ص ۶۱ - ۷۳ و ش ۲؛ اطلاعات شفاهی اینجانب از طریق تولیت کتابخانه.

آشنایی با

کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی

گفتگو با دکتر سید محمود مرعشی نجفی

کتابخانه حضرت آیه الله العظمی مرعشی نجفی اینک از مهمترین کتابخانه های دنیاست. نفایس مخطوطات و نسخه های بعضاً منحصر به فرد آن، کتابخانه را از برجستگی ویژه برخوردار ساخته است.

متأسفانه این مرکز بزرگ علمی و پژوهشی، آنچنان که باید و شاید معرفی نشده و شاید بسیاری از محصلان، فاضلان، استادان و پژوهشیان قم نیز به درستی ندانند در زوایای این گنجینه بزرگ علمی چه گنجهایی نهفته است.

مجله آینه پژوهش که شناسایی و شناساندن مراکز علمی و فرهنگی را وجهه همت خود ساخته است در اولین شماره - حُسن مطلع را - با حجت الاسلام والمسلمین آقای دکتر سید محمود مرعشی تولیت کتابخانه مصاحبه ای ترتیب داد تا در جهت شناساندن این مرکز گرانقدر و کم نظیر اسلام، خوانندگان و پژوهشیان را یاری رساند. با سپاسمندی از جناب آقای مرعشی، متن مصاحبه را می خوانید:

س: در ابتدا از حضور حضرت تعالی تقاضا می کنیم مروری بر چگونگی تشکیل و پیدایش کتابخانه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی داشته باشید.

ج: بسم الله الرحمن الرحيم. اندیشه تاسیس این کتابخانه، یک هسته اولیه دارد که سالیانی قبل شکل گرفته است؛ سالیانی که حضرت آیت الله العظمی مرعشی در حوزه نجف اشرف مشغول تحصیل بودند. در آن سالها هجوم بیگانگان به ویژه انگلیسیها، به فرهنگ اسلامی و ذخایر غنی آن شکلی جدی و علنی گرفته بود. هر روز سایه شوم و کرکس گونه این یغماگران بر کتابخانه ای می نشست و با یک نگاه سریع آنچه را مطلوب می افتاد، گلچین می کرد و می ربود. واسطه های سودجویی که به هیچ چیز جز سود شخصی

نمی‌اندیشیدند، دست این یغماگران را به منابع عظیم فرهنگ اسلامی گشوده بودند و آنان را در این سرقت یاری می‌کردند. اینان همه جا را زیر پا می‌گذاشتند و از همه کس سراغ می‌گرفتند تا نسخه خطی کمیابی را بیابند، و یا به مجموعه گرانبهای دست پیدا کنند، آنگاه به بهایی اندک آن را به چنگ می‌آوردند و با سود کمی در اختیار اربابان خود می‌گذاشتند.

با کمال تأسف، بی‌توجهی و کم‌مهری صاحبان و متوالیان نسخ خطی نسبت به حفظ ذخایر فرهنگ اسلامی، راه را برای سودجویان بی‌فرهنگ هموار کرده بود. آیت‌الله العظمی مرعشی که ناظر دلسوخته این تاراج فرهنگی بودند، توان لازم و قدرت کافی را برای مقابله کامل با آن نداشتند. از این رو ایشان تصمیم گرفتند تا به قدر توان با این پدیده شوم مقابله کنند و در حد میسر به حفظ ذخائر فرهنگ اسلامی بپردازند.

در ابتدا فهرستی از کتابهای ارزشمند چاپی و نسخ خطی موجود در کتابخانه‌های شخصی و کتاب فروشیها را تهیه کردند، به این امید که بتوانند آنها را خریداری کنند و از بونه تاراج خارج کنند. خرید این مجموعه بودجه زیادی لازم داشت که ایشان فاقد آن بودند. به این لحاظ از ضروری‌ترین مخارج زندگی خود می‌کاستند و زحمت نماز و روزه استیجاری را متحمل می‌شدند تا مقداری از آن بودجه را تأمین کنند. در همین راستا ایشان می‌فرمودند که مدت شش ماه در پایان شب و پس از فراغت از درس و بحث، به برنج‌کوبی می‌پرداختند و پول حاصل از آن تلاش را صرف خرید کتاب می‌کردند.

تحمل تنگدستی و زحمت کار و تلاش در راه حفظ میراث فرهنگی اسلام، نه تنها بر ایشان گران نمی‌آمد، که خوش و گوارا بود. شهد گوارایی که نتیجه کار به کام ایشان می‌نشانده، نه تنها خستگی را از تن ایشان می‌زدود، که مرارت حاصل از استهزا و تمسخر کسانی که ایشان را به انجام کاری بیهوده متهم می‌کردند، نیز می‌سُرد. کم نبودند افرادی که رنج جستجو در میان کتابهای مختلف و گردآوری نسخ خطی گرد و غبار گرفته را یک رنج بیهوده و بی‌سرانجام می‌دانستند؛ و نکوهش به ایشان را نوعی امر به معروف و هدایت و خیرخواهی تلقی می‌کردند. اما هدف و انگیزه مقدس ایشان مانند خورشیدی

نورانی نتیجه کار را مشخص می‌کرد و به ایشان روشنی و گرمای لازم را می‌بخشید. حتی آنگاه که برای خرید کتاب ریاض العلماء، تألیف میرزا عبدالله عیسی افندی اصفهانی از دانشمندان قرن دوازده هجری قمری، ایشان توسط مزدوران انگلیسی دستگیر و زندانی شدند و شبی را تا صبح با مرارت کامل در زندان انگلیسیها گذراندند؛ خم به ابرو نیاموردند و ناراحت نشدند. تنها غمی که بر دل ایشان نشست این بود که آن مزدوران کتاب را از کف ایشان ربودند. گرچه اجازه استنساخ آن کتاب را در مدت بیست و چهار ساعت از آنها گرفتند و به کمک تنی چند از دوستان خود به استنساخ آن پرداختند؛ ولی کدورت حاصل از به یغما رفتن کتاب، با ایشان بود.

از میان بردن منابع و ذخایر فرهنگی شیعه برای بی اعتبار جلوه دادن این مذهب، یکی از اهداف استراتژیک و قدیمی استعمارگر پیر انگلستان بوده و هست. در این جهت سرمایه گذاری هنگفتی شده بود: واسطه‌های سودجو مجموع کتابهای در معرض فروش را - چه ارزشمند و چه فاقد ارزش - می‌خریدند، تا بازار خرید کتاب کاملاً در کنترل آنان باشد. نتیجه این سرمایه گذاری را شما امروز می‌بینید: نسخه‌های خطی و قدیمی کتب اربعه شیعه به راستی کم و نایاب است؛ در حالی که نسخ خطی دیگر کتابها که حتی قدیمی‌تر از کتب اربعه است، موجود می‌باشد. این نشان می‌دهد که در کنار ساختن مذاهب و فرقه‌های ساختگی و دروغی، از میان بردن ذخایر فرهنگی و اصیل تشیع نیز در راستای هدف استعمارگران بوده است.

آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی از معدود کسانی بودند که بر این غارت میراث فرهنگی دل می‌سوزاندند و متأسف بودند و با تمام توان اندیشه مقابله با آن را داشتند. اما همان گونه که عرض کردم، توان ایشان محدود بود. علی‌رغم این محدودیت در توان و مشکلات دیگر، عنایات الهی شامل حال ایشان شد و معظم‌له توانستند مقدار زیادی از ذخایر فرهنگ اسلامی و شیعی را از این تاراج برهانند. مجموعه گرانقدری از این ذخایر را تهیه و گردآوری کردند و بخشی از آن را که شامل نسخ خطی و کتب چاپی نفیس بود، قبل از تأسیس این کتابخانه، به کتابخانه آستان قدس رضوی و کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران،

و بویژه کتابخانه دانشکده الهیات اهدا کردند؛ تا در آنجا محفوظ باشد و در اختیار محققان و علاقه‌مندان قرار بگیرد. مجموعه‌ای که ایشان به کتابخانه دانشکده الهیات اهدا فرمودند، حدود سیصد و هفتاد جلد از کتابهای فارسی نفیس خطی بود که صورت اسامی آن در جلد اول فهرست کتابخانه دانشکده الهیات آمده است، و در همانجا یاد شده که هسته اصلی مخطوطات این کتابخانه را مجموعه اهدایی ایشان تشکیل می‌دهد.

اهمیت و حفظ میراث فرهنگی اسلام همواره در ذهن ایشان جایگاه خاصی داشته و دارد. هنگامی که بنای مدرسه معظم‌له در قم به پایان رسید و آماده بهره‌برداری شد، یکی دو اتاق آن برای مطالعه و کتابخانه اختصاص داده شد و بیشتر کتابهای درسی و متون فقهی و تفسیری، برای استفاده طلبه‌های مدرسه در آن وجود داشت. به مرور زمان افراد دیگری نیز از خارج مدرسه برای استفاده از کتابخانه تشریف می‌آوردند و از کتابهای موجود استفاده می‌کردند. رفته رفته به منابع بیشتری احساس نیاز می‌شد، و با فراهم آمدن منابع و کتابهای جدید، فضای محدود و بازدهی مطلوب آن ممکن نبود به این لحاظ تصمیم گرفته شد طبقه سوم مدرسه ساخته شود و به عنوان کتابخانه مورد استفاده قرار بگیرد. این کار انجام شد و این کتابخانه در روز نیمه شعبان ۱۳۵۸ هجری قمری افتتاح شد. چندان زمانی سپری نگشت که دوباره احساس کمبود فضا شد و استقبال و تقاضا رو به فزونی داشت و مکان محدود بود. از این رو حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی تصمیم گرفتند بنای یک کتابخانه بزرگ و مستقل را پی‌ریزی کنند و مشکلات کمبود منابع و محدودیت فضا را بکاهند. حدود هزار متر زمین خریداری شد و کلنگ بنای کتابخانه به زمین زده شد. مراحل تکمیل بنا و آماده‌سازی آن چهار سال به طول انجامید و بنای کتابخانه در چهار طبقه آماده بهره‌برداری گشت. افتتاح رسمی آن نیز در نیمه شعبان ۱۳۹۴ هجری قمری انجام شد و کتابخانه با حدود شش هزار جلد کتاب شروع به کار کرد. فضای کتابخانه جدید، استعداد گسترش گنجینه کتابهای خطی و چاپی و سایر قسمتها را داشت؛ از این رو تمام همت و تلاش ما در گسترش و غنای آن به کار گرفته شد.

حضرت آیت الله العظمی مرعشی قسمت اعظم کتابهای خودشان را به کتابخانه اهدا فرمودند و هر روز به مجموعه ذخایر این کتابخانه افزوده می شد. در یک اقدام بعدی، حدود پانصد متر زمین دیگر در جنب کتابخانه تهیه شد و در آن بنای یک ساختمان پنج طبقه ریخته شد و پس از تکمیل، به مجموعه بنای کتابخانه موجود افزوده گشت.

امروز که حدود پانزده سال از اولین روز شروع کار کتابخانه با موجودی شش هزار جلد کتاب می گذرد؛ تعداد کتابهای چاپی موجود در آن از مرز دویست و پنجاه هزار جلد می گذرد که از این تعداد، مجموع صدوسی و پنج هزار جلد آن فیش برداری شده و بقیه در حال فیش برداری است. نسخ خطی کتابخانه مجموعه ای بالغ بر بیست و پنج هزار جلد را تشکیل می دهد که بعضی از عناوین آن، خود مجموعه ای از چند کتاب و رساله را تشکیل می دهد که اگر تعداد آن عناوین نیز جدا به حساب آید، این مجموعه بالغ بر پنجاه تا شصت هزار نسخه خطی می گردد. تا کنون بر این مجموعه هفده جلد فهرست نگاشته و چاپ شده و جلد هجدهم آن نیز در دست چاپ است. در هر جلد از این فهرستها، چهارصد کتاب معرفی گشته است.

مجموعه ذخائر این کتابخانه در حال فزونی و گسترش است. زیرا گذشته از ارسال کتابهای اهدایی یا وقفی به کتابخانه، بعضی از صاحبان کتابخانه های کوچک شخصی و نسخ خطی، کتابها و نسخ خود را به این کتابخانه اهدا و یا وقف می کنند و همچنین بنا به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی، کلیه ناشرین موظفند تعداد پنج جلد از آثاری که منتشر می کنند، به پنج کتابخانه بزرگ کشور، یعنی کتابخانه آستان قدس رضوی، کتابخانه مجلس شورای اسلامی، کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، کتابخانه ملی و این کتابخانه هدیه کنند، لذا از این طریق، تازه ترین آثار منتشر شده به کتابخانه ارسال می گردد. همه ساله نیز نماینده ای از سوی کتابخانه در نمایشگاههای مختلف کتاب که در خارج از کشور تشکیل می شود شرکت می کند و آخرین کتابهای منتشر شده از سوی ناشران، به ویژه ناشران کشورهای عربی، و خصوصاً لبنان و سوریه، خریداری می کند و به این کتابخانه ارسال می گردد.

در مسافرت‌هایی که گاه و بیگاه اینجانب بنا به دعوت کتابخانه‌ها به خارج از کشور دارم؛ کتابهای مختلفی که در رابطه با جهان اسلام و یا ایران است به زبانهای مختلف چاپ و منتشر شده است خریداری می‌کنم. گاهی نیز کتابخانه‌های شخصی که در آن مجموعه‌ای از کتابهای مختلف خطی و چاپی موجود است، برای فروش به این کتابخانه پیشنهاد می‌شود.

غیر از کتابهای عربی، بیشترین کتابهای خارجی زبان این کتابخانه، از طریق مبادله فرهنگی با مراکز تحقیقاتی و کتابخانه‌های بزرگ جهان تأمین می‌گردد. از هر کتابی که توسط کتابخانه ما چاپ و منتشر می‌گردد، یک نسخه برای مراکز ارسال، و آنان نیز متقابلاً کتابهای منتشره خود را به این کتابخانه ارسال می‌دارند. تمام تلاش ما بر این است که هر مقدار کتاب و نسخه خطی نفیس که برای فروش به این کتابخانه عرضه می‌شود، خریداری کنیم.

اکثر قریب به اتفاق کتابهای خطی این کتابخانه، غیر از آنهایی که حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی وقف فرموده‌اند، خریداری شده است؛ چراکه در میان کتب واقفین و اهداکنندگان، کمتر نسخ خطی دیده می‌شود.

س: حضرت تعالی اشاره‌ای داشتید که گنجینه نسخ خطی کتابخانه از بیست و پنج هزار جلد تشکیل شده است خواهشمند است از این گنجینه عظیم و کم‌نظیر، اطلاعات بیشتری در اختیار خوانندگان بگذارید.

ج: بیش از شصت درصد از مخطوطات این کتابخانه به زبان عربی، و بقیه به زبان فارسی و اردو می‌باشد. بعضی از آنها مجموع چندین رساله بزرگ و کوچک، در یک مجلد هست. اکثر نسخه‌های خطی این کتابخانه منحصر به فرد است. در میان آن، نسخه‌هایی به خط مبارک علمای بزرگ شیعه دیده می‌شود.

همچنین نسخه‌هایی وجود دارد که برای بزرگان از علمای شیعه قرائت شده و آنان صحّت متن را تصدیق کرده و اجازه بهره‌برداری از آن را داده‌اند. در این مجموعه، خط مبارک عالمان بزرگی مانند شیخ طوسی، محقق اول، علامه حلی فخرالمحققین، سید

حیدر آملی، شهید ثانی، علامه مجلسی، شیخ حرّ عاملی، میرداماد، شیخ بهائی، آخوند ملاصدرالدین شیرازی، فیض کاشانی همچنین شیخ انصاری شیخ فضل الله نوری و ... موجود است. قدیمی ترین نسخه خطی این مجموعه که تاریخ دارد، بخشی از قرآن مجید است که به خط علی بن هلال، مشهور به ابن بَوَّاب کاتب بغدادی است. این بخش شامل دو جزء از قرآن مجید است که در سال ۳۹۲ هجری قمری در بغداد نوشته شده و پایان آن، نام کاتب و تاریخ نگارش آن موجود است. البته نسخه خطی دیگری از قرآن مجید به خط کوفی وجود دارد که طبیعتاً باید قبل از نسخه ابن بَوَّاب نگارش یافته باشد؛ اما تاریخ نگارش آن مشخص نیست. حتی در یک نگاه گذرا به مجموعه نسخ خطی کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی، ارزش آن به خوبی مشخص می شود. اشاره ای به بعضی از نسخ موجود در این کتابخانه، جهت آشنایی بیشتر با این مجموعه، خالی از فایده نیست:

۱. چند برگ قرآن کوفی؛ از قرن سوم هجری.
۲. دو جزء قرآن به خط علی بن هلال، معروف به ابن بَوَّاب کاتب بغدادی؛ به تاریخ ۳۹۲ ق.
۳. اعراب القرآن؛ ۴۴۶ ق.
۴. دو جلد تفسیر تبیان شیخ طوسی که برایشان قرائت شده است؛ به تاریخ ۴۵۵ ق.
۵. نهج البلاغه؛ ۴۶۹؛ یا ۴۹۹ ق.
۶. نهایت شیخ؛ ۵۰۷ ق.
۷. مبسوط شیخ؛ ۵۰۷ ق.
۸. معجم الصحابه بغوی؛ ۵۱۳ ق.
۹. نهج البلاغه، با اجازه بر روی آن؛ ۵۲۹ ق.
۱۰. رسائل صابی؛ ۵۳۳ ق.
۱۱. نهایت شیخ؛ ۵۳۵ ق.
۱۲. نزهة القلوب؛ ۵۴۳ ق.

۱۳. الجمل الهادية؛ ۵۷۲ ق.

۱۴. ارشاد مفید؛ ۵۶۵ ق.

۱۵. بصائر الدرجات؛ ۵۹۱ ق.

۱۶. رجال کشی؛ ۵۷۷ ق.

۱۷. انتصار سید مرتضی؛ ۵۹۱ ق.

۱۸. دو جلد من لایحضر؛ قرن ششم.

۱۹. مجموعه رسائل مفید؛ قرن ششم.

۲۰. المزار؛ قرن ششم.

۲۱. نهج البلاغه؛ ۶۴۹ ق.

۲۲. تفسیر ینابیع العلوم؛ ۶۶۱ ق.

۲۳. شفای ابن سینا؛ ۶۲۲ ق.

۲۴. نهج البلاغه؛ ۶۷۷ ق.

۲۵. صحیفه سجادیّه؛ ۶۹۵ ق.

۲۶. الجمع بین الصحیحین؛ ۶۷۵ ق.

۲۷. ذخیره خوارزمشاهی؛ ۶۸۶ ق.

به طور کلی کتابهای قرن پنجم به بعد در این کتابخانه بسیار است که اگر بخواهیم

اسامی همه آنها را بیاوریم، بیش از آن است که در این مختصر بگنجد.

قسمت اعظم مجموعه کتب خطی، حاصل رنج بسیار و زحمت توانفرسایی است که حضرت آیت الله العظمی مرعشی در گردآوری آن متحمل شدند؛ کتابهایی که از چنگال واسطه‌های انگلیسی به دورنگه داشته شد. زمانی که این واسطه‌ها در همه‌جای نجف، بویژه در بازار قیصریه، چوب حراج و تاراج را به ذخایر فرهنگ اسلامی می‌زدند؛ تمام تلاش ایشان صرف این می‌شد که تا حدّ ممکن بخشی از این میراث فرهنگی و ذخایر گرانبها حفظ شود. البته تلاش ایشان در مقابل آنچه که آنان به پشتوانه سرمایه‌های هنگفت خود از عراق خارج می‌کردند، بسیار محدود بود. اما همین تلاش محدود که از

علاقه و توجه ایشان به این ذخایر فرهنگی سرچشمه می گرفت؛ هسته اصلی و مرکزی این مجموعه را فراهم ساخت. اگر تنگناهای اقتصادی و یا ملامتهای افراد بی توجه می توانست اراده ایشان را سست کند؛ امروز این مجموعه را نداشتیم.

بعدها که من نیز افتخار همراهی ایشان را در گردآوری ذخایر فرهنگی اسلام داشتم؛ خود ناظر ملامت افرادی بودم که به ظاهر و بنا به نیت خود برای ایشان خیرخواهی و دلسوزی می کردند. آنان می خواستند ایشان را از میان انبوه اوراق خاک گرفته نجات دهند و به ایشان پیشنهاد می کردند که اگر می خواهید کتابخانه ای داشته باشید، چه بهتر که از کتابهای چاپی امروز که با چاپهای خوب و جلدهای تمیز و قشنگ همه جا فراوان است، تهیه کنید و خود را از رنج جستجو در میان اوراق برهانید. اما ایشان در پرتو هدف و انگیزه مقدس خود، ثابت و استوار ماندند، حتی در سال ۱۳۴۳ ق در زمان مرحوم آیت الله حاج شیخ عبدالکریم حائری که ایشان از نجف اشرف به قم آمدند؛ این انگیزه و هدف را با خود داشتند و اینجا هم چه در لابلای انبوه کتابها و اوراقی که در مدرسه فیضیه بدون کمترین توجهی انباشته شده بود؛ و چه در مکانهای دیگر، هدف خود را تعقیب می کردند و به نتایجی هم رسیدند.

البته علمای پیشین ما سعی کامل و تلاش بسیار در حفظ ذخائر اسلامی داشتند و این امر از میان حوادث اندوهباری که بر میراث فرهنگی ما گذشته، به خوبی مشاهده می شود. چندین بار مجموعه آثار فرهنگ اسلام توسط دشمنان به آتش کشیده شد: کتابخانه شیخ طوسی را به آتش کشیدند؛ در حمله مغولها به ایران در نیشابور، کتابخانه ای را با حدود هشتاد هزار جلد کتاب آتش زدند و تمامی آن را سوزاندند؛ بعد از حمله افغانه به ایران و تسلط آنان بر این سرزمین، معروف است که سوخت حمامهای اصفهان را تا مدتی از کتابهای علمای بزرگ شیعه تأمین می کردند؛ و حوادث دیگر از این قبیل. بنابراین آنچه امروزه به دست ما رسیده است، حکایت از رنج فراوان و سعی و تلاش بسیاری دارد که در حفظ آن عالمان و بزرگان پیشین کوشیده اند. بنابراین ما باید با تمام وجود در حفظ این آثار بکوشیم و آن را از دسترس حوادث دور نگه داریم.

اگر تب حساسیت حفظ میراث فرهنگی در میان بزرگان ما فرو نمی‌نشست و روبه ضعف نمی‌گذاشت و همان حساسیت عالمان بزرگ سلف حفظ می‌شد؛ استعمارگر پیر نمی‌توانست نسخ خطی و اصیل کتب اربعه شیعه را در راستای اهداف پلید خود تا حد نایابی نابود کند. و بعد ادعا کند که مذهب تشیع اصل و بنیادی در تاریخ صدر اسلام نداشته، و ساخته و پرداخته دست حکام و زمامداران صفویه است.

س: همان‌گونه که حضرت‌تعالی نیز فرمودید، حفظ و نگهداری ذخائر فرهنگی اسلام بسیار لازم و بااهمیت است. در این راستا شما برای حفاظت از مجموعه‌ای که در اختیار دارید، چه تدابیری را اندیشیده‌اید؟

ج: مجموعه آثاری که ما در اختیار داریم، به دو بخش کلی آثار خطی کهن و آثار غیرخطی و جدید تقسیم می‌شود. و لذا به دو نوع مراقبت و نگهداری احتیاج دارد: یک مراقبت عمومی که شامل تمام این آثار می‌شود؛ و دیگر مراقبت‌های ویژه که مخصوص آثار خطی و کهن است. در بخش مراقبت‌های ویژه در مرحله اول تصمیم گرفته شده است از کلیه این آثار میکروفیلم تهیه شود؛ تا بنابر احتیاط اگر اصل نسخه دستخوش آفتی شد؛ حداقل میکروفیلم آن موجود باشد. تا کنون در حدود پنج هزار نسخه میکروفیلم شده و بقیه نیز در حال انجام یافتن است.

چون کلیه نسخ خطی نفیس و اکثر آنها منحصر به فرد است، در اختیار مراجعه‌کنندگان معمولی قرار نمی‌گیرد. چرا که استفاده از این نسخ شیوه و آداب بخصوصی دارد که عدم رعایت آن، عمر نسخه را کوتاه می‌کند و گاهی نیز آن را از بین می‌برد. به عنوان مثال در مطالعه این نسخه‌ها، هیچگاه نباید برای ورق زدند آن از رطوبت دست کمک گرفت؛ چرا که رطوبت بر روی جوهر و کاغذ آن اثر نامطلوب می‌گذارد و رفته‌رفته کلمات حاشیه آن محو و ناخوانا می‌شود.

هر گاه یکی از نسخ خطی کتابخانه بنا به ضرورتی مورد نیاز یک محقق باشد، آن را با نظارت یک فرد مسؤول در مدت مشخصی داخل سالن ویژه کتابخانه در اختیار او می‌گذاریم. البته ما چنین مشکلی را در مورد ارائه میکروفیلم از این آثار خطی به

اشخاص حقیقی یا حقوقی که در جهت تألیف و تحقیق به آن نیازمند باشند، نداریم. و هرگاه تقاضایی به ما برسد اقدام می‌کنیم.

از جمله مراقبتهای ویژه از نسخ خطی و آثار کهن، عدم تهیه زیراکس از صفحات آن است، چراکه حرارت دستگاه زیراکس باعث خشک شدن صفحات کتاب می‌گردد و به مرور زمان صفحات خشک شده، شکسته و خورد می‌شود. بنابراین تنها طریق مجاز تکثیر این نسخ، استنساخ و یا تهیه میکروفیلم از آن است.

در بخش مراقبتهای عمومی که شامل تمام ذخایر کتابخانه می‌شود؛ در کتابخانه‌های ایران نسبت به دو آفت آتش سوزی و موربانه بیشترین توجه را باید داشت؛ چراکه این دو آفت، کتابخانه‌های ما را نسبت به آفات دیگر بیشتر تهدید می‌کند. در مورد آتش سوزی، کتابخانه دارای دستگاههای تمام اتوماتیک مجهز به چشم الکترونیک می‌باشد که با احساس کوچکترین دود، در ابتدا زنگهای هشداردهنده آن به صدا در می‌آید؛ و در صورتی که عکس‌العمل مناسبی صورت نگیرد، کپسولهای حاوی گاز بالن این دستگاه به طور اتوماتیک به پنخس گاز می‌پردازد. این گاز فوراً حریق را خاموش می‌کند؛ بدون اینکه بر خلاف دیگر گازهای اطفای حریق، بر روی کتابها اثر سوئی بگذارد.

برای مقابله با آفت موربانه اخیراً کتابخانه به دستگاهی مجهز شده است که حالت قرنطینه برای کتابها دارد. کتابهایی که مورد هجوم موربانه قرار گرفته و یا در معرض هجوم بوده است، به مدت هفتاد و دو ساعت در این دستگاه که داخل آن حاوی گازی برای موربانه‌زدایی و استریزه کردن کتاب است، قرار می‌گیرد. کتابهایی که از این قرنطینه بگذرند، برای همیشه استریزه می‌شوند و نسبت به موربانه در امان خواهند بود.

س: در میان فرمایشات حضرت‌تعالی اشاره‌ای بود به مبادله میان انتشارات کتابخانه حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی با دیگر کتابخانه‌ها و مراکز فرهنگی؛ شما وجود چنین رابطه‌ای را در راستای حیات مفید و فعال کتابخانه در چه حد از ضرورت می‌دانید؟

ج: اصولاً یک کتابخانه یا مرکز فرهنگی بزرگ، بدون ارتباط با دیگر مراکز فرهنگی و کتابخانه‌های داخل و خارج کشور نمی‌تواند فعالیت کامل و مفیدی داشته باشد. در یک

ارتباط خوب و مفید با دیگر مراکز فرهنگی امکان سرویس‌دهی مطلوب و فایده‌رسانی مفید بیشتر فراهم می‌گردد. اطلاع از ذخایر و امکانات دیگر کتابخانه‌ها و مراکز فرهنگی و داشتن آثار منتشر شده آنها، امکان چنین سرویس‌دهی و فایده‌رسانی را فراهم می‌کند. در همین راستا این کتابخانه با بیش از سیصد و شصت مرکز علمی، آکادمی، دانشگاه و کتابخانه‌های بزرگ - اعم از داخل و خارج از کشور - ارتباط و مکاتبه و مبادله پایا دارد؛ تا بتواند چنین سرویس‌دهی و فایده‌رسانی مطلوبی را داشته باشد. ره‌آورد چنین ارتباطی برای این کتابخانه، آرشیو کتابهای خارجی آن است که بیش از پانزده هزار جلد کتاب در موضوعاتی مانند اسلام، ایران و علوم مختلف را در خود گنجانده است.

اکثر کتابهای این مجموعه از طریق همان رابطه پایا و مبادله منشورات، گردآوری شده است. آنچه کتابخانه‌ها و مؤسسات فرهنگی خارج در زمینه مسائل مورد نیاز ما منتشر ساختند، برای ما فرستادند. ما نیز در مقابل، یک جلد از کلیه منشورات خود را برای آنها فرستادیم. در نتیجه همین رابطه، ما مجموعه‌ای متشکل از دو هزار کتاب عکسی مخصوص داریم. میکروفیلماهایی که از کتابهای خطی موجود در کتابخانه‌های خارج از کشور گرفته شده، از روی آنها عکس تهیه گشته و به صورت کتابهای عکسی، مجموعه‌ای در دو هزار جلد را تشکیل داده است. این میکروفیلماها از روی نسخ خطی موجود در کتابخانه‌های مختلف از جمله کتابخانه ملی پاریس، کتابخانه بریتانیا در لندن، کتابخانه چستربیتی در دوبلین، کتابخانه اسکوریاال در اسپانیا، کتابخانه واتیکان، کتابخانه آمپروزیانا در میلان ایتالیا، کتابخانه ظاهریه دمشق، کتابخانه دارالکتب قاهره، و کتابخانه‌های ترکیه و هند و پاکستان، تهیه شده است. البته این بخش بسیار کوچک و محدودی از کتابخانه‌ها و مراکز فرهنگی است که ما به آنها ارتباط داریم؛ ذکر اسامی و مشخصات تمامی آنها در این مقال نمی‌گنجد. از جمله ما فقط در آمریکا با بیش از هشتاد مرکز فرهنگی، از قبیل کتابخانه کنگره ارتباط فرهنگی داریم. اخیراً تصمیم گرفتیم از کتابهای عکسی که اصل نسخه آنها در کتابخانه‌های دیگر نگهداری می‌شود و ما عکس آنها را داریم، فهرستی منتشر کنیم و در اختیار علاقه‌مندان بگذاریم.

البته این نکته قابل تذکر است که در این چند سال اخیر که روابط دولت جمهوری اسلامی ایران با دیگر کشورها نوساناتی داشته، ما هم در ارتباطهای خود کم و بیش چنین نوساناتی را داشتیم. اما خوشبختانه فعلاً تصمیماتی گرفته شده است که از طریق آن جبران کمبودهای هفت - هشت سال گذشته بشود و از این ناحیه، کتابخانه کمبود و مشکلی نداشته باشد و بتواند آثار مفید و لازم منتشر شده را کسب کند.

س: حضرت تعالی در یک نگاه گذرا، بعضی از عناوین نسخ خطی موجود در کتابخانه را به اجمال مرور کردید. لطفاً در مورد عناوین کلی کتابهای چاپی نیز چنین مرور کوتاهی داشته باشید؟

ج: یک نگاه اجمالی و مروری - هر چند کوتاه - بر عناوین مجموعه کتابهای چاپی که از مرز دویست و پنجاه هزار جلد گذشته و هر روز در حال افزایش است، فرصت زیادی مطلبد. اما در یک نگاه بسیار کلی و گذرا یادآوری می شود که در حدود صد و سی و پنج هزار جلد از کتابهای چاپی این کتابخانه فیش برداری شده و بقیه نیز در حال فیش برداری است. عناوین کلی این مجموعه عبارتست از:

۱. فرهنگ اسلامی: در این بخش مجموعه عناوین بسیاری که در رابطه با مکتب اسلام است، قرار می گیرد. از قبیل: علوم اسلامی، تاریخ اسلام، فرهنگ، تمدن، هنر اسلامی و ...

۲. فرهنگ تشیع: در این بخش منابع فرهنگ شیعی در موضوعاتی مانند کلام، تفسیر، فقه، تاریخ و غیره جای می گیرد.

۳. فرهنگ عمومی: این بخش شامل عناوینی در فرهنگ عمومی، از قبیل علوم مختلف و گوناگون، تاریخ جهان و ایران، فرهنگ ملل و اقوام گوناگون، هنرهای مختلف، علوم غریبه، و عناوین کوچک تری مانند موسیقی، شطرنج و ... می شود.

در این بخش کتابهای چاپی نیز مجموعه بسیار نفیسی از کتب چاپی بسیار کهن موجود است و مربوط به اوایل پیدایش صنعت چاپ می شود. به عنوان نمونه می توان از کتاب تحریر اقلیدس که پانصد سال پیش چاپ شده است، یا انجیل و کتاب قانون ابن سینا که در

اوایل پیدایش صنعت چاپ در رُم به چاپ رسیده، نام برد. در بخش کتابهای چاپی مجموعه‌ای از کلیه کتابهای فرقه‌های دینی، از قبیل وهابیت، بهائیت، همچنین کتابهای گروهکهای سیاسی در جایگاه مخصوص وجود دارد که می‌تواند مورد استفاده محققان و مؤلفان معتبر قرار بگیرد. این بخش کتابخانه از ناحیه کتابهای مصادره‌ای که از گروهکهای مختلف ضبط شده است، تغذیه گشته و می‌شود.

س: آیا آرشیو روزنامه و مجلات نیز دارید؟

ج: در حال حاضر چنین آرشیوی نداریم، اما تصمیم جدی بر این است که چنین آرشیو مهمی تشکیل شود؛ چرا که موجودی روزنامه‌های قدیمی، از قبیل روزنامه‌های چاپ سنگی و روزنامه‌های زمان مشروطیت، بد نیست. علت اینکه تا کنون اقدام به آرشیو آنها نشده، کمی وقت و اولویت آرشیو کتابها بوده است.

س: این کتابخانه براساس کدام متد کتابداری اداره می‌شود؟

ج: در حال حاضر شیوه و متد ما سنتی و قدیمی است. برای کتابها سه نوع فیش وجود دارد: فیشهای سفید رنگ و براساس نام کتابها؛ فیشهای سبز رنگ و براساس موضوع کتابها؛ و فیشهای صورتی رنگ و براساس مؤلف کتابها. هر سه دسته از فیشها براساس حروف الفبا تنظیم شده است.

البته همان گونه که ضرورت اقتضاء می‌کند، اگر بخواهیم همپای دیگر مراکز فرهنگی خوب دنیا حرکت کنیم و به سرویس دهی مطلوب و متناسب با زمان پردازیم، تصمیم جدی داریم که در آینده‌ای نه چندان دور سیستم کتابداری جدید را پیاده کنیم. البته این خود مقدمه کامپیوتری کردن سیستم کتابداری اینجا می‌شود، گرچه آن موقع نیز سیستم سنتی کنونی باقی خواهد ماند و مورد استفاده کسانی که مایل باشند از آن بهره بگیرند، قرار خواهد داشت.

س: تعداد اعضای این کتابخانه چند نفر است؟

ج: برای آقایان محققین و طلبه‌ها که محدودیتی در استفاده از کتابخانه نیست و احتیاج به کارت عضویت ندارند. ولی تعداد آقایان دیگری که با شرایط خاص عضو این

کتابخانه می شوند و کارت عضویت دارند؛ اکنون شش هزار و ششصد و چهل نفر هست. و روزانه - به طور متوسط - هزار و پانصد، تا دو هزار نفر از این کتابخانه استفاده می کنند. کتابخانه متأسفانه به علت کمبود مکان و محدود بودن سالن مطالعه، فعلاً از پذیرفتن خواهران معذور است. همچنین به علت وجود کتابهای بسیار نفیس و گرانسنگ و رعایت احتیاط کامل در حفظ و نگهداری آن، این کتابخانه بخش امانی ندارد و کتاب را برای مدتی به صورت امانت در اختیار اعضا قرار نمی دهد.

س: حضرت تعالی اشاره به کمبود مکان داشتید. برای توسعه کتابخانه و رهایی از این مشکل به چه طرحهایی اندیشیده اید؟

ج: بله، از چندین وقت پیش احساس کمبود مکان می شد. غیر از اینکه این کمبود سرویس دهی ما را تا حدی بامشکل روبرو کرده است و با این افزایش حجم کتاب، تا یک سال آینده، کتابخانه محل نگهداری کتابهای جدید را هم نخواهد داشت. از این رو دیر وقتی است که به فکر توسعه کتابخانه هستیم و در این زمینه اقداماتی انجام شده است.

در زمان حیات شریف حضرت امام خمینی - قدس سره الشریف - مسأله کمبود مکان را خدمت ایشان عرض کردیم و ایشان طی حکمی دولت را مأمور همکاری کامل با ما در جهت رفع این مشکل فرمودند که صورت این حکم موجود است. البته قبل از آن خدمت جناب آقای میرحسین موسوی - نخست وزیر وقت - که از کتابخانه دیداری داشتند، مشکل کمبود مکان مطرح شد. و ایشان قطعه زمینی به مساحت هشت صد متر (ساختمان قدیمی شرکت بیمه) که در جنب کتابخانه و در اختیار دولت بود، به ما واگذار فرمودند. متعاقباً مقدار دیگری هم از خانه های اطراف کتابخانه خریداری شد که در مجموع دو هزار متر زمین برای افزایش به مساحت هزار و پانصد متری کتابخانه آماده گشت.

برای تهیه نقشه بنای جدید کتابخانه، مهندسان و کارشناسان مربوطه را به کتابخانه های مهم و بزرگ دنیا فرستادیم؛ تا ضمن دیدار از بنای کتابخانه، نقشه ساختمان آنها را نیز بگیرند؛ و از میان آنها به بهترین و جامع ترین طرح دست یابیم. سرانجام پس از یک سال

و نیم، طرح مطلوب آماده شد. این طرح که إن شاء الله، هر چه زودتر کلنگ شروع آن به زمین می خورد، حدود چهارده هزار متر در هفت طبقه زیر بنا دارد. در این طرح مخزن کتب خطی کاملاً در زیرزمین و به گونه ضد اتم ساخته می شود. مخزن بتونی فوق استحکام و به صورت شناور که حتی در مقابل بمباران اتمی نیز مصون است. طبیعتاً این مخزن در مقابل زلزله با ریشترهای معمولی و موشک باران و انفجارها نیز مصون خواهد بود.

در همین بمباران و موشک باران اخیر قم توسط رژیم بغداد از جمله نگرانیهای ما مخزن کتب خطی کتابخانه بود که اگر موشک یا بمبی به آن اصابت می کرد، معلوم نبود چه بشود. - بحمد الله و منّه - چنین پیش آمدی نشد؛ ولی نسبت به آینده باید کاملاً رعایت مسائل ایمنی بشود.

قسمتی از بنا در طرح جدید به بیمارستان کتاب، یعنی بخش آسیب شناسی و ترمیم آسیبها؛ قسمتی به کارگاههای مجهز صحافی کتب خطی و دیگر کتب؛ همچنین قسمتی برای خدمات جنبی از قبیل تهیه میکروفیلم و ظهور فیلم و مسائل دیگر اختصاص یافته است. دیگر ضروریات یک کتابخانه مجهز و همچنین مکانهای لازم برای استقرار تجهیزات کامپیوتری نیز در نظر گرفته شده است. در طرح جدید قسمتی خاص برای محققان در نظر گرفته شده است که آنان بتوانند رأساً از منابع مورد نیاز استفاده کنند. جدای از سالن آمفی تئاتر، سالنهای سمعی و بصری هم برای استفاده نابینایان و ناشنویان نیز در نظر گرفته شده است.

س: حضرت تعالی در یک مقایسه میان کتابخانه حضرت آیت الله العظمی مرعشی و

دیگر کتابخانه های معتبر کشور، چه جایگاهی را برای آن ارزیابی می کنید؟

ج: این کتابخانه از نظر داشتن ذخایر فرهنگ اسلامی و به ویژه فرهنگ شیعی، از جنبه کمی و کیفی بر دیگر کتابخانه ها، حتی کتابخانه آستان قدس رضوی پیشی گرفته است. کتابخانه آستان قدس رضوی از نظر دارا بودن کتابهای بسیار نفیس هنری، میناتور و قرآنها نفیس، به راستی غنی و مقام اول را دارد. اما این کتابخانه بنابر اینکه هدف اصلی مؤسس و گردآورنده آن، مجموعه کتابهای خطی و نفیس در زمینه فرهنگ اسلام

متمرکز بوده است، در زمینه های هنری و مینیاتوری به پای آن نمی رسد. اما در فرهنگ اسلامی از آن غنی تر است.

و اما کتابخانه های خارج از کشور. در زمینه فرهنگ اسلامی، بیشتر به منابع اهل سنت تکیه و دسترسی داشتند. و به این لحاظ از نظر منابع فرهنگ تشیع بسیار ضعیف و محدود می باشند. قبل از پیروزی انقلاب اسلامی، از ایران کتاب خاصی به کتابخانه های بزرگ دنیا ارسال نمی شد؛ تنها چندین کتاب که مربوط به جشنهای دو هزار و پانصد ساله شاهنشاهی بود، ارسال گشته بود؛ و خیلی از کتابخانه ها تصور می کردند که تنها همین چندین کتاب در ایران منتشر شده است.

وقتی ما بعد از انقلاب کتابهایی را به کتابخانه های دنیا ارسال کردیم، آنها به دیده تعجب می نگریستند. امروزه ما ضمن ارسال منابع شیعه، کاتالوگهایی نیز از انتشارات موجود برای آنها می فرستیم.

س: حضرت تعالی اشاره فرمودید که شما هم از سالیانی پیش در گردآوری نسخ خطی سهم هستید و فعلاً نه به این امر مهم اهتمام می ورزید. بنابراین باید در این جهت خاطرات بسیاری داشته باشید. لطفاً برخی از خاطرات خود را در این زمینه بازگو بفرمایید.

ج: خاطرات من در این زمینه بسیار زیاد است: خاطرات شیرین و تلخ که از میان آنها می توان خیلی مطالب را فهمید. از جمله کیفیت برخورد تأسف آور ما با ذخایر فرهنگی بسیار غنی که از پیشینیان برای ما به ارمان مانده است، و ضرورت سر و سامان دادن به این مسأله حیاتی و گردآوری و حفاظت مطلوب این آثار.

یک روز جناب آقای والد به من تلفن فرمودند که بیا منزل یک آقایی آمده و نسخه خطی را برای فروش آورده است. بنده رفتم و دیدم کتابی در علم جفر است. از آن شخص سؤال کردم باز هم کتاب خطی دارید؟ گفت: نه؛ تنها یک سری اوراق دارم. گفتم: منزلتان کجاست؟ گفت: کاشان. پرسیدم: چه وقت به کاشان برمی گردید؟ گفت: همین ساعت عازم هستم. من نیز همراه ایشان رفتم کاشان. وارد منزل ایشان که شدم، سراغ اوراق را گرفتم. گفت درون طویله ای است که پدران ما در آنجا چهارپایان خود را

نگه می‌داشتند. رفتم آنجا و از میان انبوه گرد و خاک اوراق زیادی را در آوردم و مشغول مطالعه و بررسی آنها شدم. (در اینجا داخل پرانتز باید این مطلب را عرض کنم که از جمله الطاف خداوند متعال به اینجانب این است که در اثر ممارست زیاد با نسخ خطی کهن، در زمینه کتابشناسی و نسخه‌شناسی مهارتی به دست آوردم که از نوع کاغذ و خط، تاریخ کتابت آن را حدس می‌زنم.) در بررسی اولیه حدس زدم که تاریخ کتابت آن اوراق، اواخر قرن پنجم و اوایل قرن ششم است و کاملاً نظرم را جلب کرد. در میان آنها چندین ورق، به هم متصل بود که در همان نگاه اول مشخص شد که کتابی است در علم کلام؛ اما این کتاب ابتدا و انتها نداشت. در حالی که من با توجه و علاقه کامل مشغول بررسی آن اوراق بودم، خانم آن مرد از بیرون به صدای بلند گفت: آقا چرا خودتان را معطل کردید، خدا پدرتان را بیامرزد ما حاضر هستیم یک چیزی به شما بدهیم که ما را از شر این اوراق خلاص کنید. لطفاً تمام اینها را از اینجا ببرید! من گفتم باشد شما یک چادر رختخواب پیچ بیاورید؛ آن خانم ضمن اینکه چادر را آورد، گفت: این هم دستمزد شما که این خاک و خوله‌ها را از اینجا می‌برید. من تمام آن اوراق را بستم، مقداری هم پول به آن آقا دادم که او خیلی خوشحال شد و به دیده تعجب می‌نگریست و کتابها را به قم آوردم. سپس از میان این اوراق، مجموعه‌ای از رسائل شیخ مفید که در اواخر قرن پنجم نوشته شده بود، به دست آمد. یکی - دو نسخه منحصر به فرد هم در میان آنها بود که هر کدام شامل ده تا پانزده رساله بود که اصل این نسخه‌ها، در کتابخانه مرحوم فیض کاشانی بوده است و ایشان به لحاظ اینکه مبدا این نسخه‌ها از میان برود، به کاتب خود دستور فرموده بودند که آنها را استنساخ نکند.

همچنین روزی دیگر نامه‌ای از بابل برای ما رسید که فردی نوشته بود پدرم اهل علم و روحانی بوده و درگذشته است. مقداری کتاب قدیمی از ایشان به جا مانده است که می‌خواهیم آنها را بفروشیم، اگر شما مایل هستید برای خرید به اینجا بیایید. نامه قبل از ظهر یک روز زمستانی بسیار سرد به دست من رسید. من بلافاصله و بدون درنگ به همراه یک راننده روانه بابل شدم. جاده را برف زیادی پوشانده و در مواردی یخبندان

بسیار خطرناکی بود. با تمام مشکلات خود را به بابل رساندیم؛ پس از نیمه شب وارد شهر شدیم و در یک مسافرخانه بدون امکانات، ساعتی را به سختی بسر بردیم. سپس با زحمت زیاد نویسنده نامه را پیدا کردیم. یکی از مغازه‌داران بابل بود. به سراغ کتابها که رفتیم، دیدم آنها را مانند خرمنی روی زمین مربوط انباشته و چند عدد صندوق هم روی آنها گذاشته است. به او گفتم اینها را قیمت‌گذاری کن. گفت شما تمام اینها را ببرید، بعد هر چه قیمت آن شده برایم بفرستید. ما کتابها را به سختی داخل ماشین جای دادیم. ماشین چنان سنگین شده بود که گاه بی‌گاه کف آن به یخهای میان جاده برخورد می‌کرد. به سوی قم حرکت کردیم و در بازدید از آن کتابها به نسخه بسیار نفیسی از تألیفات محمد بن صفار قمی به نام بصائر الدرجات برخوردیم که در سال ۵۹۱ قمری نوشته شده بود. همچنین نسخه‌های دیگری که به خط علمای متأخر، یعنی قرن دوازده و سیزده نوشته شده بود، برخوردیم که در مجموع برای ما خیلی ارزنده بود.

علت شتاب ما برای به دست آوردن این‌گونه مجموعه‌ها همان نگرانی است که نسبت به واسطه‌های مزدور داریم؛ واسطه‌هایی که هنوز هم وجود دارند و می‌خواهند این منابع را از کشورهای اسلامی خارج کنند. در تهران، قبلاً کلیمیان و غیرکلیمیان بسیاری بودند که چنین مجموعه‌هایی را می‌خریدند و نقاشی آن را از خارج می‌ساختند. باکمال تأسف ظاهرأ هنوز هم این کار انجام می‌شود و بنابر آنچه که معروف است، این مجموعه‌های گرانبها توسط بعضی از سفارتخانه‌های خارجی از کشور بیرون برده می‌شود. خاطرات تلخ ما در این زمینه بیشتر به تاراج همین واسطه‌ها مربوط می‌شود یک روز از اهواز تلفن کردند که یک کتابخانه در معرض فروش است؛ ما به سرعت خود را به اهواز رساندیم اما باکمال تأسف واسطه‌ها حتی یک ورق از آن را باقی نگذاشته بودند. ظاهرأ وهابیه‌ها برای خرید نسخ خطی منابع شیعه پول خوبی می‌پردازند. آنها به انگیزه معدوم کردن این منابع، آنها را به قیمت‌های بالا از واسطه‌ها می‌خرند.

کلکسیونرهای قرآن هم در خارج از کشور برای قرآنها خطی ارزش فراوانی قائل هستند که جذبۀ فروش این قرآنها را بسیار بالا برده است. کتابهای ادبی و هنری هم در

خارج مشتریان مخصوص به خود را دارد. کلاً در زمینه خروج کتاب، ما با بعضی از مسئولین محترم مذاکراتی داشتیم. که ان شاءالله راههای جلوگیری و ممانعت از آن به خوبی شناخته و عملی گردد.

آنچه در زمینه گردآوری و حفاظت این میراث‌های فرهنگی بر مشکلات و تأسف ما دو صد چندان می‌افزاید، عدم همکاری و یا بدسلیقه بودن بعضی از دارندگان این مجموعه‌هاست که بعضاً به نابدی آن می‌انجامد. مثلاً کتابخانه‌ای شخصی در اصفهان وجود دارد که به لحاظ اختلافات ورثه، حدود هشتاد سال (یعنی از زمان قاجار) در آن مقفول مانده است و از سرنوشت کتابها هیچ خبری نیست. تمام تلاش و کوشش ما هم برای پایان دادن به این وضع اندوهبار به جایی نرسیده است. در موردی دیگر یک کتابخانه در قزوین است که متعلق به یکی از دانشمندان معاصر مرحوم مجلسی، به نام میرحسینا قزوینی است. تعداد کتابهای موجود بنا به آنچه در وقفنامه آمده، هجده هزار بوده است. ولی با کمال تأسف امروز بیش از هشتصد کتاب در آنجا موجود نیست. نه تنها ما نتوانستیم در جهت حفظ کتابهای باقی مانده، آنها را بخریم؛ که اجازه فیش برداری را هم به ما ندادند. از جمله کتابهایی که آنجا وجود دارد، رسائل خیام است که احتمالاً به خط خود خیام است. همچنین در این مجموعه کتابهای بسیار نفیسی از قبیل تلخیص الشافی که در تاریخ ۵۱۳ قمری تحریر یافته است، و رسائل ابن سینا با تاریخ تحریر ۴۸۰، وجود دارد. حدود صد جلد از این مجموعه از نفیس‌ترین نسخه‌های موجود در ایران است. پیشنهاد ما به مسئولان محترم این است که مرکزی را برای این منظور پایه‌ریزی کنند که در آن تعدادی کارشناس خبره در آنجا باشند و با یک بودجه خوب بتوانند چنین کتابخانه‌هایی را خریداری و مانع از میان رفتن آنها بشوند.

س: آیا شما نمی‌خواهید برای استفاده بیشتر علاقه‌مندان نسخ خطی، اقدام به چاپ میکروفیلیم‌های برگرفته شده از این نسخ بکنید؟

ج: چنین تصمیمی داریم و بناست بعضی از این نسخ حتی اگر هم چاپ شده باشد، میکروفیلیم‌های آن را فاکس کنیم. از جمله یک نسخه نهج‌البلاغه و کتاب دیگری به نام

الاصلی که مؤلف آن ابن الطقطقی است. در این جهت اولویتهایی را در نظر داریم. البته آنچه بر تمام این مراحل مقدم است و اولویت دارد، تکمیل مجموعه‌های ناقصی است که در میان این نسخ به چشم می‌خورد. مثلاً ما یک جلد از مجموعه پنج جلدی کتاب تهذیب مرحوم شیخ طوسی که به خط مرحوم حسین بن عبدالصمد جُائی حارثی، والد مرحوم شیخ بهایی است، داریم که ناقص است و باید تکمیل شود. اخیراً به وجود یک جلد دیگر آن در کتابخانه ملک واقف شدیم که بلافاصله از روی آن عکسی گرفتیم و به آن ضمیمه کردیم. ظاهراً یک جلد دیگر آن در لکنهو است که در صدد هستیم از آن نسخه هم عکسی تهیه کنیم. به طور کلی ما در پی تکمیل نسخ ناقص خود، ولو از طریق تهیه کتاب عکسی هستیم. نسخه تهذیب مذکور از روی نسخه فخرالمحققین استنساخ شده و نسخه فخرالمحققین با یک واسطه از روی نسخه خود مرحوم شیخ طوسی استنساخ گردیده است.

س: در پایان ضمن تشکر بسیار از اینکه مقداری از وقت شریف خود را در اختیار ما گذاشتید و ما را با این کتابخانه بزرگ آشنا کردید، اگر فرمایشی داشته باشید در خدمت شما هستیم.

ج: بنده عرضی ندارم، تنها خواسته من توجه لازم و شایسته به میراث فرهنگی و ذخایر باقی مانده از علمای پیشین است. امیدوارم مسئولین ذی‌ربط سیاستی را اتخاذ کنند و به مورد اجرا بگذارند که از خروج و نابودی این میراث و ذخایر حتی الامکان جلوگیری شود و به شیوه مطلوبی برای فرهنگ ما و آیندگان محفوظ بماند. والسلام علیکم ورحمة الله و برکاته.

بازتاب دیدار

یادگار نوشته‌های شماری از دانشوران در دیدار از
کتابخانه بزرگ حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی

بسم الله الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لقد تشرفت بزيارة مكتبة المرحوم المبرور استاذى فى الفقه السيد شهاب الدين المرعشى النجفى فوجدت نجله حجة الاسلام السيد محمود المرعشى احيا ماثر آية الله العظمى المرعشى والده جزاه الله عن الاسلام واهله خيرا و اطال عمره الشريف فى خدمة العلم والدين.

سيد مرتضى عسكرى

ق. ۲۳/۱۴/۲۸ هـ.

کتابخانه حضرت آیت الله العظمى نجفى مرعشى گوهرى است نادر و پرارزش، نه تنها برای تمام شیعیان بلکه تمام مسلمانان جهان. باعث افتخار اینجانب است که چنین گوهرى را پدر بزرگ خود بخوانم.

حمید موحدى لنکرانى

جمعه ۲۰ تیرماه ۱۳۸۱

بسمه تعالى

در روز ۱۳۸۰/۴/۷ از کتابخانه مرحوم حضرت آیت الله العظمى نجفى مرعشى بازدید به عمل آوردم. بدون مبالغه باید اذعان نمود که تلاش و عشق و نبوغ مرحوم حضرت آیت الله العظمى مرعشى خالق چیزی شده است که برای همیشه به عنوان مهم ترین مرکز

شیعه‌شناسی شناخته شده است. در واقع خلاقیت بنیانگذار این مرکز بزرگ افتخاری است برای همه شیعیان جهان و ذخیره‌گرانهایی است برای ملت شریف ایران. آنچه می‌توان از این مرکز آموخت بسیار گسترده و باارزش بوده که قطعاً نمی‌توان در جای دیگری فراگرفت. ضمن اینکه دست دعا و نیایش به درگاه خداوند دراز می‌کنم و برای بنیانگذار این مرکز شکوهمند طلب رحمت می‌کنم و از فرزند برومند ایشان جناب آقای دکتر سید محمود مرعشی بسیار سپاسگزارم که این فرصت را به اینجانب داد که از همه قسمت‌های این کتابخانه افتخار آفرین بازدید کنم.

کاظم موسوی بجنوردی

قم - ۱۳۸۰ / ۴ / ۷

بسم الله الرحمن الرحيم

در تاریخ ۱۳۷۹/۴/۳۰ برابر ۱۹ ربیع الثانی ۱۴۲۱ توفیق زیارت و بازدید از کتابخانه نفیس آیت الله العظمی مرعشی نجفی دست داد، حقیقتاً باید بر همت والای این مرد الهی و ربانی آفرین گفت و هم بر نیت پاک ایشان که کار خود را در جمع آوری کتاب از صفر آغاز فرموده و سرانجام به اینجا رسیده است. مسلماً این کتابخانه با محتویات غنی خود از مخطوطات و کتب چاپی در جهان اسلام کم‌نظیر و بلکه بی‌نظیر است. از خداوند متعال مسئلت داریم روح پرفتوح آن عالم ربانی و مجتهد صمدانی را با اولیاء دین و اهل بیت طاهرین محشور فرماید و بر فرزند برومند ایشان حضرت حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای حاج سید محمود مرعشی سلامت و طول عمر و مزید توفیقات عنایت نماید تا همچنان این باقیات صالحات پدر را توسعه دهد و محققان و فرهیختگان روزگار را رهین منت خویش و مستفیض از فیوضات این خزینه دانش بنماید.

محمد واعظزاده خراسانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين، با درود و سلام به روح پر فتوح حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی - اعلی‌الله مقامه - خداوند سبحان را شاکرم که این توفیق را نصیبم کرد تا در روز یکشنبه ۱۳۷۸/۱۲/۸ بازدید از کتابخانه باعظمت و منحصر به فرد حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی - اعلی‌الله مقامه - داشته باشم و زیارتی حضوری از جناب مستطاب حاج آقا دکتر محمود مرعشی نجفی که خدماتی شایسته و غیر قابل توصیف در گسترش و بازسازی کتابخانه داشته‌اند نصیبم گردید. امروز را هیچوقت فراموش نخواهم کرد. توضیحات جناب آقای اوسطی و سایر برادران در کتابخانه نشانگر کوشش وصف‌ناپذیر و خلوص توکل بانی در این کار باعظمت است که به عبارتی می‌توان گفت یک معجزه است، ان شاء الله خداوند بر توفیقات همه بیفزاید.

و من الله التوفیق

کریم حجتی - مدیر کل پست استان قم

۱۳۷۸/۱۲/۸

بِسْمِ اللَّهِ تَعَالَى

أَعَزُّ مَكَانٍ فِي الدُّنْيَا سِرَجٌ سَابِحٌ وَ خَيْرُ جَلِيسٍ فِي الزَّمَانِ كِتَابٌ

در روز پنجشنبه سیزدهم اسفند ۱۳۷۷ از کتابخانه مرحوم آیت‌الله العظمی مرعشی - تغمده الله بغفرانه و اسکنه فرادیس جنانه - دیدار به عمل آمد. حُسن نیت و خلوص عقیده و حب علم آن مرحوم، این کتابخانه را به صورت یکی از مراکز مهم تحقیق و تبیین در خاورمیانه در آورده است. خداوند خلف صدق آن مرحوم دانشمند گرامی حضرت مستطاب آقا سید محمود مرعشی - سلمه الله تعالی - را سلامتی و توفیق دهد که این مرکز را همچون شمع درخشانی زنده و پاینده و پوینده نگاه داشته است.

مهدی محقق

بسم الله الرحمن الرحيم

والصلاة والسلام على اشرف الانبياء والمرسلين سيدنا محمد و على آله اجمعين
تشرفنا اليوم الموافق ١٩ فبراير ١٩٩٩ بزيارة مكتبة آية الله السيد شهاب الدين المرعشى
النجفى... الذى قام به حضرته حفظاً لتراتنا الاسلامى وصوناً لكتاب الله و سنة نبيه (ص) و
حضارتنا الاسلاميه، سائلين الله أن يجعل ذلك فى ميزان حسناته. و أن يثيب القائمين على
الامر الآن خير البطراء.

و قد تشرف بهذه الزيارة من وزارة العلاقات الخارجية بجمهورية السودان
الدبلوماسيون الآتية أسمائهم:

- | | |
|-------------------------|--------------------------|
| ١. مبارك محجوب موسى | ٧. عثمان ابوقاطمه آدم |
| ٢. عوض الكريم الريح بله | ٨. عبدالرؤوف عامر |
| ٣. محمد عبدالرحمن يس | ٩. آمنه حسن الطيب |
| ٤. محمد اسماعيل العوض | ١٠. امانويد فتيا بناريو |
| ٥. كمال بشير احمد | ١١. الحافظ عيسى عبدالله |
| ٦. نورالدائم عبدالقادر | ١٢. محمد الغزالى التجانى |

ديلماتهاى كشور سودان

١٣٧٧/١١/٣٥

بسمه تعالى

بسم الله الرحمن الرحيم إنا نحن نزلنا الذكر و إنا له لحافظون

صدق الله العلي العظيم

من مبدأ ان لله رجالاً إذا أرادوا أراد، كان حفظ الشريعة واستمرارها بركة العلماء العاملين
المجاهدين و من اعلامهم سماحة آية الله العظمى المرجع الدينى الاعلى السيد مرعشى
النجفى (قده) الذى كان له الفضل الكبير بحفظ هذا الكنز الزاخر بتأسيس هذه المكتبة المباركة.

و أننا إذ نبارك هذه الجهود الجبارة التى يبذلها الاخوة العاملون والقيومون فى هذه
المكتبة للحفاظ على هذا الكنز الكبير.

و نسأل المولى العلى الغدير للمؤسس ولكم جزيل الاجر و عظيم الثواب.
لجنة امداد الامام الخميني (قده) لبنان
۱۲ جمادى الثانية ۱۴۱۹ هجرى

بسم الله الرحمن الرحيم

دیدن کتابخانه آیت الله نجفی در شب ولادت مولای متقیان علی علیه السلام اینجانب را به یاد عظمت تاریخی و اسلامی شهر مذهبی قم و پایگاه فقه و معارف اسلامی انداخت و جا دارد ضمن تشکر از زحمات دست اندرکاران این مجموعه عظیم فرهنگی به صورت مناسب این کتابخانه و مدارک آن را به مردم فرهنگ دوست ایران و جهان شناساند. باشد که مردم جهان به گوشه‌ای از عظمت تمدن بزرگ اسلامی پی ببرند.

دکتر عبدالله جاسبی

۱۳۷۶/۸/۲۲

بسم الله الرحمن الرحيم

در تاریخ سی و یکم خرداد سال ۱۳۷۶ به فضل الهی در معیت حضرت حجت الاسلام والمسلمین آیت الله زاده مرعشی جناب حاج سید محمود مرعشی به زیارت کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی - که از مشایخ اجازه این حقیرند - موفق شدم این خزانه معنوی و گنجینه الهی و منبع معارف الهی و بشری در تمام روی زمین از نظر کیفیت و کمیت الحق کم نظیر است، خداوند عزیز درجات مؤسس عالیقدر این مؤسسه را در عالم ملکوت عالی تر فرماید و به تولیت بزرگوار و عزیز آن حضرت حجت الاسلام والمسلمین حاج سید محمود مرعشی جهت گسترش بیشتر و حفظ مدرسه آل محمد و ارث باقیمانده از انبیا و ائمه توفیق بیشتری مرحمت نماید.

حسین انصاریان

مؤلف ۱۲ جلد عرفان اسلامی و هفت جلد تفسیر صحیفه سجادیه

که نسخه خطی آن در همین مؤسسه موجود است.

بسم الله الرحمن الرحيم

امروز دهم اردیبهشت ماه هزار سیصد و هفتاد و شش هجری شمسی توفیقی دست داد تا در معیت برادران عزیز مدیران کل دفاتر امور اجتماعی استانداریهای سراسر کشور، ضمن زیارت مرقد منور حضرت فاطمه معصومه - سلام الله علیها - از کتابخانه مرحوم حضرت آیت الله العظمی نجفی مرعشی - قدس الله نفسه الزکیه - بازدید داشته باشیم. قبل از هر چیز، آنچه که به طور جدی مرا تحت تأثیر قرار داده است، توفیقی است که خداوند برای محبین خود مقرر می‌دارد. بی‌شک خدمت آن مرجع فقیه به جهان اسلام از جهات مختلف قابل سنجش نیست. اما می‌توان رجاء گفت که خدمت حضرت آیت الله که در کمال صفا و خلوص و بر پایه عشق بی‌پایان به محمد و آل (ص) و فهم عمیق از حساسیت ماهیت حفظ آثار پاسداران حریم ولایت و امامت، محقق گشته است، تحت عنایت خاصه حضرت ولی عصر (عج) صورت پذیرفته است. این عنایت مستمر است چرا که زحمات فراوان فرزند برومند آن حضرت، حضرت حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر محمود نجفی مرعشی، ضمن حفظ این میراث گرانبها بر غنا و ثروت این خزانه گرانبها افزوده است. این نیز توفیق و عنایت الهی است که خداوند بزرگ به حضرت آیت الله فقیه - طاب ثراه - و فرزند ارجمند ایشان عطا شده است. از خداوند بزرگ توفیقات روزافزون جناب دکتر نجفی و علو مقام پدر بزرگوار ایشان را مسئلت می‌نمایم.

از طرف بازدیدکنندگان: اسفندیار رحیم‌مشایی
مدیر کل دفتر امور اجتماعی وزارت کشور

بسم الله الرحمن الرحيم

این از اعجاز بزرگ پیامبر امی است که بنای ایجاد کتاب و مکتبی بزرگ را پی ریخت و ساعات و ایام دهور برگسترش مدنیت افزود، وجود هزاران کتابخانه اسلامی که نمایشگر تمدن بزرگ اسلامی است حکایت از حیات این دین مبین را می‌کند و توجه

اندیشمندان بزرگ جهان گویای این حقیقت است که مدنیت امروز جهان فاقد هدایت و اخلاق و ایمان است و لامحاله بایستی به اسلام گرایند و نیاز روحی خود را از این آیین مقدس بجویند.

من این توفیق بزرگ را داشته‌ام که بکرات بر دستهای پاک و مبارک آیت عظمی حضرت مرعشی بوسه زده‌ام و امروز هم به تربت مقدسش بوسه زده‌ام و به زیارت این کتابخانه بزرگ نائل آمده‌ام.

این کتابخانه که از چهارده قرن حیات فرهنگی اسلام حکایت می‌کند بنای عظیمی است که جاودانگی اسلام را نشان می‌دهد و به ما و همه مسلمانان متعهد فرمان می‌دهد که فرهنگ وسیع و عظیم و انقلابی اسلام را رشد و گسترش دهند و بشر امروز را که در سوزش عطشناک جهل به سر می‌برند از کوثر حیات بخش اسلام را که مأخوذ از قرآن کریم و سنت پیامبر و هدایت امامان است سیراب سازند از خدای متعال ترویج روح آیت فقید مرعشی و توفیق فرزند رشیدش و دیگر خدمتگزاران این مکتبه شریف را خواستارم و پیروزی محتوم اسلام را در هدایت خلق خواستارم.

فخرالدین حجازی

۱۳۷۵/۱۲/۱۲

بسمه تعالی

برای هر مسلمان و ایرانی بسی افتخار است که شاهد چنین گنجینه گرانبهایی از تراث اسلامی و ایرانی باشد. اینجانب بهترین و زیباترین اوقاتم را حضور در این مجموعه شکوهمند می‌دانم، حظ و لذت و بهره‌ای که از آن برده‌ام فراموش ناشدنی و ماندگار می‌باشد. نیت خالص و همت بلند مؤسس این کتابخانه و درایت و مساعی مدیر با کفایت آن را بزرگ‌ترین عامل توفیق این میراث عظیم می‌شمارم.

محمدجواد صاحبی

مدیر مسؤول و سر دبیر کیهان اندیشه

بسم الله الرحمن الرحيم

در تاریخ نوزدهم جمادی الثانیه ۱۴۱۷ کتابخانه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی - اعلی الله مقامه الشریف - مورد بازدید اینجانب قرار گرفت. از لحاظ اشتمال این کتابخانه مقدسه به انواع کتب علمی اسلامی نفیس و ارزشمند و از جهت حفظ و نگهداری این آثار گرانبها بسیار قابل تمجید است. واقعاً اثر بسیار بزرگی از حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی - رضوان الله علیه - بجا مانده و الباقیات الصالحات ارزشمندی است. المال و البنون زینة الحیاة الدنیا و الباقیات الصالحات خیر عند ربك ثوابا و خیر املا و فرزند شایسته آن عالم ربانی حضرت مستطاب حجت الاسلام و المسلمین آقای حاج آقا محمود مرعشی نیز در حفظ این آثار گرانبها متحمل زحمات فراوانی گشته اند زاده الله توفیقاً و تأییداً.

آیت الله حاج شیخ حسین نوری همدانی

* * *

بسم الله الرحمن الرحيم

والحمد لله الذی هدانا لهذا و ما كنا لنهتدی لولا أن هدانا الله و الصلاة علی سیدنا و نبینا ابی القاسم محمد و آله الطاهرین سیما مولانا بقیة الله فی الارضین.

تشرف به این مرکز بزرگ علم و کتابخانه باشکوه و عظیم که باید آن را از بزرگ ترین آثار خیریه و علمی و فرهنگی معاصر دانست برای حقیر موجب مسرت و افتخار گردید. الحق از ابعاد و جهات متعدد و شایان توصیف بسیار و تحسین بی شمار است. هم از جهت اینکه خدمتی بزرگ به حفظ علوم اسلامی و خصوصاً آثار اهل بیت - علیهم السلام - است و هم از این جهت آسانی تحقیق برای اندیشمندان و محققان در علوم اسلامی است و هم از جهت وقوع این مرکز در قم عش آل محمد - صلوات الله علیهم اجمعین - و حوزه علمیه همه اسباب عزت و افتخار شیعه است و هم از این جهت که نشان می دهد با همت بلند و سعی و تلاش و با عدم امکانات و عدم شرایط از رجال دین و از باب عزم و تصمیم کارهای بزرگ و خطیر صادر می شود. برای همه درس و سرمشق است. انصافاً باید به

روح قدسی مرحوم آیت الله العظمی مرعشی نجفی - قدس سره - درود و تهنیت گفت. این کتابخانه و این اثر بزرگ از ایشان هدیه به علما و محققان و به حوزه و شیعه و کل امت اسلامی و جامعه علم و دانش و معرفت است. تأیید خداوند متعال و عنایات خاصه حضرت صاحب الامر ارواح العالمین روحی له الفدا در اینجا بارز و مشهود است. در خاتمه باید از جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای حاج سید محمود مرعشی آیت الله زاده که سهم مهم و خدمات ایشان در ظهور این اساس به این صورت زیبا و جامع و جالب و منظم و فراگیر و چشم گیر است تشکر نمود. جزاه الله و والده المؤسس عن الاسلام و اهله خیر جزاء.

به تاریخ ۱۸ جمادی الثانیه ۱۴۱۷

الاحقر لطف الله صافی

بسم الله الرحمن الرحيم

روز سه شنبه دوازدهم دی ماه یکهزار و سیصد و هفتاد و چهار، همراه با همکاران ارجمند خود آقایان مهندس حسن طارمی و محمدباقر کریمیان، توفیق بازدید از کتابخانه مرحوم آیت الله العظمی مرعشی نجفی به دست آمد.

خدا را شکر باید کرد که در دارالعلم قم، چنین کتابخانه ای وجود دارد که نه تنها فخر عالم تشیع، که مایه افتخار جهان اسلام است. خداوند روح بانی بزرگوار را غرقه دریای رحمت خود سازد که عظمت این کتابخانه، پاداش اخلاص و صفای عقیدت اوست.

غلامعلی حداد عادل

رئیس فرهنگستان زبان و ادب فارسی

و مدیر عامل بنیاد دایرة المعارف اسلامی

۱۳۷۴/۱۰/۱۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

خدای را برای چنین سعادت‌تی شاگرد و سپاسگزارم که امروز اشتیاق زیارت کتابخانه عظیم عالم ربانی حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی - قدس سره الشریف - محقق شد و از نزدیک مجموعه بی نظیر کتب خطی را که دستاورد همت بی‌بدیل آن مرحوم عالیقدر بود از نزدیک مشاهده نمایم.

ارزش این مجموعه به مراتب بیش از موزه جواهرات ملی و بسیار بالاتر از منابع و ذخایر دیگر کشور ماست و لذا حفظ و نگهداری آن و سپردن به نسل‌های آینده نیز درخور اهمیت و توجه است و جا دارد از متولی دانشمند و فاضل حضرت حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای حاج سید محمود مرعشی نجفی که حقاً تلاش وسیعی را برای حفظ این میراث گرانبها مصروف داشته‌اند تقدیر و تمجید شود.

خداوند روح پرفتوح بنیانگذار کتابخانه را با اولیا و ائمه معصوم (ع) محشور و متولیان و خدمتگزاران این آستان را توفیق و تأیید عنایت فرماید.

جواد انصاری

سفیر جمهوری اسلامی ایران - برونی دارالاسلام

۱۳۷۴/۰۱/۲۶

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رحمت خدا بر عالم بزرگوار و مرجع عظیم القدری که حیات پربار پس از رحلت ایشان از طریق این کتابخانه و مرکز علمی و پژوهشی عظیم تجلی دارد.

ارادتمند کوچک آستان علما

محمد گنجی دوست

وزارت امور خارجه - اداره جنوب و شرق آسیا

۱۳۷۴/۰۱/۲۶ هجری شمسی

بسم الله الرحمن الرحيم

بازدید از کتابخانه حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی رضوان الله تعالی علیه، این سرخوشی را به انسان ارزانی می‌دارد که بحمدالله یادگاری درخور شأن آن بزرگوار به جای مانده و مهم‌تر آنکه این گنجینه عظیم با همت والای فرزند برومند ایشان که خود یادگاری بزرگ از آن حضرت هستند، همواره در حال رشد و تعالی می‌باشد. کتابخانه را بسیار زنده و پویا یافتیم و متولی و سرپرست محترم آن را زنده‌تر و پویا‌تر. از خدای قادر منان خواهیم این همت والا را یاری فرماید و حمایت فرماید تا از برکات این کتابخانه عظیم بهره‌های بیشتری به عموم دانش‌دوستان برسد.

مسیح مهاجری

مشاور رئیس جمهور

۱۳۷۲/۰۷/۰۷

به نام هستی بخش هستیها

سپاس خالق ناس را سزااست که توفیق را رفیق شفیق گردانید تا در تاریخ ۱۳۷۲/۰۲/۱۶ به اتفاق اعضاء محترم کمیسیون فرهنگ، ارشاد و هنر اسلامی مجلس شورای اسلامی بازدید از گنجینه نفیس کتابخانه مرحوم حضرت آیت‌الله العظمی نجفی مرعشی - قدس سره الشریف - داشته باشم.

آنچه که بیش از همه تلاشهای ارزشمند ما را تحت تأثیر قرار داد همت والا و اخلاص آن بزرگمردی بود که از دوران طلبگی در نجف اشرف با اخذ صلوة و صوم استیجاری میراث گرانبهای اسلام و تشیع را گردآوری نموده و بخش قابل توجهی از این سرمایه عظیم علمی را از چنگال غارتگران فکر و فرهنگ جهان اسلام درآورد. رحمت و رضوان خداوند بر آن شخصیت غیرتمند باد که امروز به صورت گنجینه‌ای افتخارآمیز در اختیار ما قرار گرفته است.

تلاشهای مخلصانه برادر گرامی و فرزند بزرگوار آن عالم نامی حضرت عالی دکتر

سید محمود نجفی مرعشی قابل تقدیر و تشویق است که چون چشمش از این مجموعه نفیس نگهداری می‌کند و بر مجلس و دولت و همه دست‌اندرکاران نظام مقدس جمهوری اسلامی لازم است که از حمایت نسبت به این بوستان معطر و گوهر منور دریغ نوزند و صد البته که حمایتها و هدایتهای بنیانگذار جمهوری اسلام ایران حضرت امام خمینی - قدس سره - و رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت الله خامنه‌ای پشتوانه ارزشمندی است که مسؤولیت ما را سنگین تر می‌کند. برای همه عزیزان خدمتگزار در این مجموعه آرزوی توفیق را داریم. والسلام

سید رضا تقوی

رئیس کمیسیون فرهنگ و ارشاد اسلامی

۱۳۷۲/۰۹/۲۷

بسم الله الرحمن الرحيم

این مجموعه عظیم و نفیس سرمایه علمی - فرهنگی ارزشمندی در تاریخ اسلام و انقلاب خواهد ماند و شایسته هر گونه قدرشناسی و تقویت است. روان مرجع عالیشان آیت الله العظمی نجفی مرعشی شاد باشد.

اکبر هاشمی

رئیس جمهوری اسلامی ایران

۱۳۷۱/۰۹/۲۷

بسم الله الرحمن الرحيم

با سلام و درود بر روح بزرگ حضرت آیت الله العظمی آقای نجفی مرعشی - رضوان الله تعالی علیه - و با سلام به جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای حاج آقا محمود مرعشی در خدمت برادر بزرگواریاست محترم مجلس شورای اسلامی جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای کروی و سایر دوستان در تاریخ ۱۳۷۰/۰۹/۲۱ به زیارت

کتابخانه بزرگ آقای نجفی آمدیم که موجب شگفتی تمامی دوستان قرار گرفت. از خداوند متعال می‌خواهیم تا توفیق دهد مسؤولین محترم این کتابخانه به مقاصد عالیّه بنیانگذار آن عهد کرده و در راه تعالی اهداف آن عزیز گام بردارند. خداوند همه را در پناه خود حفظ فرماید.

احمد خمینی

۱۳۷۰/۰۹/۲۱

بسم الله الرحمن الرحيم

به یاری خداوند متعال بر ما میسر گردید که در این ایام پریمنت قریب به تولد حضرت ولی عصر - عجل الله تعالی فرجه - با گروهی از محققان و اسلام‌شناسان آلمانی از این کتابخانه گرانبها و پر قیمت دیدار به عمل آورده استفاده معنوی برای همیشه به عنوان توشه راه با خود ببریم.

سوم خرداد ۱۳۶۲ / یازدهم شعبان ۱۴۰۲

عبدالجواد فلاطوری

بسم الله الرحمن الرحيم و به نستعين

در چهل سال قبل که از محضر حضرت آیت الله نجفی مرعشی بهره‌مند می‌شدم این آرزو را داشتم که مکتبه ایشان در قم به صورت یک مکتبه عمومی مورد استفاده همه ایرانیان و مسلمانان و مستشرقین گردد. بحمد الله تعالی این توفیق لباس عمل پوشید و اکنون می‌بینم این خزینه غیر قابل فنای علمی و این ممیز و مشخص کمیت و مقدار و مقدرات علم و دانش و آموزش و پرورش به صورت بهترین مرجع و مأخذ مورد استفاده همگان قرار دارد در این سفر کوتاهی که با دوستان ارجمند به مصاحبت فاضل محترم لاهیجان آقای یکتا از عتبات عالیات عراق مراجعت نمودیم با جناب آقای سرهنگ عاصی و شاهزاده جهانبالی به کتابخانه قم مراجعه و از آثار درخشان علمای شیعه امامیه که به فرهنگ و

تمدن بشریت خدمت نموده‌اند و برهان قاطع آن کتبی است که از علمای امامیه در قفسه‌های این کتابخانه با شما سخن بدون ملالت می‌گوید و رهبری و راهنمایی به اقیانوس پهناور و عمیق و موج افاضات اهل بیت عصمت و طهارت می‌نماید. این موهبت عظیم فقط نصیب و بهره شیعه امامیه است. در سایر فرق و ملل و نحل این بهره علمی همگانی در اختیار همگان نیست بلکه محدودیت و محرومیت شگفتی که سبب دور ماندن از حقیقت معارف اسلام است دست و گریبان آنها شده امید است این خدمت بزرگ و این گنجینه عظیم علمی و هنری و این ذخیره ابدی که در سایه افاضات اشراقیه اهل بیت عترت و طهارت نصیب سنت شیعه امامیه شده از ما سلب نگردد و مورد قبول حضرت ولی عصر - عجل الله تعالی فرجه الشریف - قرار گیرد. والسلام علی من التبع الهدی.

خدمتگزار معارف دین

عمادالدین حسین اصفهانی (عمادزاده)

۱۳۵۶/۰۳/۰۱

بسمه تعالی

شکر و سپاس حضرت حق جل و علا را که پس از سالیان دراز و عمری انتظار به آرزو و آرمان قلبی خود که دیدار وجود کتابخانه‌ای مجهز و مدرن و مناسب عصر بود رسیده خصوص در این بلده طیبه دارالعلم و جوباً بر من است معروض دارم که این نعمت بزرگ و این کتابخانه معظم که از پر تو همت و موهبت وجود مقدس آیت الله العظمی سیدالمجتهدین حضرت آقای مرعشی النجفی - دام ظلّه العالی - در این شهر احداث شد. در ایران بی نظیر و از هر جهت بی‌عدیل است.

ادام الله ضله علی رؤوس المسلمین بمحمد و آل الطاهرین

الاحقر الفانی حسین صدر تویسرکانی

۱۳۵۵/۰۳/۳۰

بسمه تعالی

توفیقی بود که توانستم در روز نهم فروردین ماه ۱۳۵۵ از کتابخانه آیت الله العظمی آقای مرعشی دیدن کنم. امید دارم که خداوند بزرگ تمام سالکان راه دین و دانش را موفق و مؤید گرداند. ضمناً از راهنمایهای آقای امیرحسین مرعشی متشکرم.

دکتر رادمنش

* * *

بسم الله الرحمن الرحيم

بسیار مفتخرم که در این ایام به اتفاق بعضی از دوستان برای دومین مرتبه به زیارت کتابخانه بسیار نفیس و بی سابقه که در اثر توجهات خاصه سیدنا الاستاد فقیه العصر آیت الله العظمی نجفی - متع الله المسلمین بطول بقائه به وجود آمده و در حقیقت نتیجه یک عمر زحمت و کوشش و تلاش خستگی ناپذیری است که شخصاً حضرت آیت الله در این راه تحمل فرموده اند و این سرمایه نفیس را که محتوی هزاران نسخه های پرارزش خطی است به رایگان در اختیار علاقمندان علم و دانش قرار داده اند مشرف و مفتخر شدم و همیشه از درگاه پروردگار طول عمر و بقاء و موفقیت کامل حضرت آیت الله را خواستارم که در ظل توجهاتشان این عمل بزرگ جامه عمل پوشیده و پایان پذیرد.

میر سید احمد روضاتی

۱۲/ذیحجه ۱۳۸۹/ قمری

* * *

بسمه تعالی

امروز کتابخانه مدرسه حضرت آیت الله العظمی آقای نجفی مرعشی را زیارت کردم. از بهترین کتابخانه های مهم خاورمیانه بشمار می رود و به همت و فداکاری آقای حاج آقا محمود آیت الله زاده و توجه خاص حضرت آیت الله العظمی آقای نجفی - دامت برکاته - روز به روز بهتر و مهم تر می شود. ان شاء الله.

مرتضی مدرّسی چهاردهی

۱۳۴۸/۰۳/۰۴

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

امروز روز دوشنبه مطابق با روز اول اسفند ماه ۱۳۴۵ مصادف با شب میلاد مسعود حضرت سلطان خراسان ابوالحسن علی ابن موسی الرضا - علیه آلاف التحية و الثناء - است برای من که سال گذشته از کتابخانهٔ مدرسهٔ حضرت آیت‌الله العظمی آقای نجفی مرعشی مرجع عالیقدر شیعیان جهان که خداوند وجود مقدسش را برای مسلمین مستدام بدارد دیدن کرده بودم دیدار امروز بسیار تازگی داشت زیرا سابقه ندارد که کتابخانه‌ای بدون کوچک‌ترین تبلیغات خارجی با این سرعت و تا این حد جلو برود که در این مدت کوتاه بالغ بر ۱۳ هزار کتاب در آن جمع‌آوری شده باشد و عجیب‌تر کتب خطی منحصر به فرد است که از ذخایر بزرگ برای عالم اسلام است.

فراوش نمی‌کنم سال گذشته که به اتفاق چند تن از اساتید دانشگاه تهران و جناب آقای دکتر علی شابی استاد بزرگ دانشگاه زیتون تونس که به دعوت انجمن ایران‌شناسان به ایران آمده بود از مدرسه و کتابخانهٔ حضرت آیت‌الله مرعشی دیدن کردیم و سپس به ملاقات حضرت معظمّ نائل آمدیم. آقای دکتر علی شابی اظهار کرد که می‌توانم ملاقات و برخورد و گفتگوی امروز خود را با حضرت آیت‌الله مرعشی نجفی در رأس بهترین و ارزنده‌ترین خاطرات زندگی بگذارم. استاد اضافه کرد که من در سراسر جهان با بسیاری از شخصیت‌های بزرگ مذهبی و سیاسی ملاقات‌های عادی و رسمی کرده‌ام اما هیچگاه به یاد ندارم یک پیشوای روحانی آنقدر دارای اطلاعات وسیعی باشد که مساجد و مدارس و کتب تألیف شدهٔ کشور مرا بهتر از خود من بشناسد و اطلاع داشته باشد. به این جهت اظهار کرد بهترین سوقات این سفر رسمی من به ایران ملاقات با این پیشوای بزرگ روحانی است. خدایش مستدام بدارد و برای مزید حیثیت و آبروی شیعیان جهان برقرار فرماید.

سید محمد موسوی واعظ - تهران

۱۳۴۵/۱۲/۰۱

بسم الله الرحمن الرحيم

من حسن التوفيق تشرفت لزيارة مدرسة آية الله المجاهد العظيم السيد شهاب الدين النجفي المرعشي - دام ظله الوريث - فوجدت هناك مكتبة نفيسة حاوية على كتب جمه من المخطوط والمطبوع وقد بلغ عددها اكثر من عشرين الف وانما فرحت بوجود هذه المكتبة من حيث الكمية والكيفية واهميه ما فيها وليس بعجيب من مثل هذا المؤسس البارع الفذ هو فذ في جميع اموره علمه وتقواه نسل الله دوام توفيقه وان يكثر في العلماء العاملين امثاله.

وانا عبدالرضا الحسيني المرعشي الشهرستاني

١٣٨٧/٠٦/٢٣ هجري

گنجینہ شہاب

حسین رفیعی

سرآغاز

کتاب و کتابخانه سنگ زیربنای فرهنگ و تمدن اسلامی است؛ و در آیین مقدس اسلام از ارزش و اهمیت فراوانی برخوردار است. از میان پیامبران الهی، تنها معجزه پیامبر اسلام (ص) «کتاب» است؛ و نخستین پیام آن نیز امر به خواندن (إقرأ).

در روایات نیز به علم، کتاب و نوشتن اهتمام شده است؛ تا آن جا که فراگیری آن فریضه دینی به شمار آمده و حتی پیامبر اسلام (ص) در هنگامه‌ای که به مجاهدان شهادت طلب نیاز داشت، مرکب عالمان را برتر از خون شهیدان می دانست: «مِدادُ الْعُلَمَاءِ أَفْضَلُ مِنْ دِمَاءِ الشُّهَدَاءِ». تأکید قرآن کریم و روایات ائمه معصوم (ع) بر فراگیری دانش، از مهم‌ترین علل و موجبات توجه مسلمانان به کتاب و کتابخانه گردید.

همچنین وصیت حضرت امیرالمؤمنین (ع) خطاب به فرزند ارجمندشان شایسته یادآوری است: «مطالعه آثار و اخبار پیشینیان و سیر در اوضاع و احوال گذشتگان به منزله آن است که انسان در تمام مراحل زندگانی با آنان همسفر بوده و بدین وسیله می تواند نتیجه همه تجربیات و محصول تحولات چندین هزار ساله آنان را به رایگان به دست آورد. نیز از کلمات آن سرور متقیان (ع) است که فرمود: «الکُتُبُ بَسَاتِينُ الْعُلَمَاءِ؛ کتابها تفرجگاه دانشمندان اند».

علما و فرزانشان اسلامی نیز در توصیف و تعریف کتاب و نقش اساسی آن در انتقال علم و فرهنگ، سخنان بسیاری گفته‌اند، که از آن میان، سخنان جاحظ در این باره چشمگیرتر است. او در مقدمه الحیوان می نویسد:

کتاب بهترین پس انداز و خزانه است؛ بهترین همنشین و پشتوانه. معلمی آرام‌تر و دوستی سودمندتر و کم‌زیانتر از کتاب نیست. کجا دیده‌ای بوستانی در آستین و باغی در بغل جز کتاب.

کتاب همان است که اگر به آن بنگری، بهره‌ات دهد و زیانت را بگشاید و انگشتانت را در نوشتن مهارت و توانایی بخشد و واژگانت را در سخنوری شکوهمند سازد. با مطالعه یک کتاب در یک ماه می‌توان چندان دانش آموخت که در یک عمر از افواه رجال به دست نمی‌آید.

در همان سده‌های نخستین، بسیاری از عالمان، فقیهان، محدثان و دانشوران مسلمان به تدوین علوم اسلامی پرداختند و رساله‌ها، کتابها و مجموعه‌هایی ارزشمند در رشته‌های گوناگون به نگارش درآوردند؛ و از این رهگذر، هزاران کتابخانه تأسیس گردید؛ به گونه‌ای که در مساجد، مدارس، بیمارستانها و آرامگاه‌های بزرگان اسلام کتابخانه‌هایی پی‌افکنده شد، لذا تألیف کتاب و تأسیس کتابخانه‌ها، از آن رو که کاری بس مقدس و لازم شمرده می‌شد، شتاب بیشتری گرفت و در اواخر سده دوم و آغاز سده سوم هجری، با ظهور نهضت ترجمه در بغداد، مرکز حکومت عباسیان، به اوج شکوفایی خود رسید. در این دوره برخی از کتابخانه‌ها نه تنها دارای صدها هزار جلد کتاب بودند، بلکه به صورت یک مرکز مهم علمی و تحقیقی درآمدند که صدها دانشمند در آن جا به تدریس، تحقیق، تألیف و تصنیف اشتغال داشتند. این ندیم در فهرست گوشه‌هایی از آن همه کوششهای علمی و فرهنگی را گزارش کرده و اسامی بسیاری از مترجمان، مؤلفان و کتابهایشان را نام برده و در حقیقت نخستین کتابشناسی اسلامی را نگاشته است. پس از وی نیز عالمان دیگری به فهرست کردن کتابها و کتابشناسی آثار علمی دانشمندان پرداختند.

روند تألیف کتاب و تشکیل کتابخانه‌ها، با همه تصادمها و جنگ و ستیزهای سده‌های نخستین اسلام، هیچ‌گاه متوقف نگردید، بلکه با شتابی روز افزون تا اواخر سده ششم هجری ادامه یافت، اما از سده هفتم، با هجوم ویرانگرانه مغولان، کتابخانه‌های

اسلامی - که اندکی پیش از آن نیز بر اثر حملات پی در پی صلیبیان آسیب‌هایی دیده بود - خسارت‌های فراوانی دید. این صدمات جبران‌ناپذیر، بسیاری از آثار علمی و فرهنگی کتابخانه‌های پربار را از میان برد؛ به گونه‌ای که امروز فقط نامی از آنها باقی مانده است. شناخت دقیق کتابخانه‌های کهن اسلامی، که هسته مرکزی فرهنگ و تمدن بشری و گنجینه‌ای از میراث عظیم اسلامی بوده‌اند، ما را در بازشناسی فرهنگ و تمدن اسلامی یاری می‌کند. همچنین مسلمانان را با سابقه درخشان خویش آشنا می‌نماید و راه آینده را فرارویشان هموار می‌سازد. ملت‌ها و اقوام دیگر نیز با پیشینه فرهنگی و تمدن غنی اسلام آشنا خواهند شد.

آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی - قدس سره الشریف - که به حق بزرگترین فرهنگیان میراث اسلامی در چهار سده اخیر به شمار می‌آید، از دیر باز ضرورت این بازشناسی فرهنگی را احساس نمود و از سنین جوانی در جمع‌آوری ذخایر و میراث عظیم فرهنگی علمای اسلام لحظه‌ای درنگ را جایز ندانست. کوشش‌های پیگیر و گسترده ایشان زمانی آغاز شد که غارتگران بین‌المللی تلاشی همه‌جانبه را برای تاراج این میراث بشری آغاز کرده بودند. آیت‌الله مرعشی تا مدت‌ها، یک‌تنه در مقابل چپاولگران ایستاد و آثار ارزشمند و نسخه‌های بسیار نفیس اسلامی را از چنگ آنها بیرون آورد. همو بود که از دوران جوانی و آغاز تحصیلات عالی، و آن‌گاه که طلبه‌ای جوان بود، با چشم‌پوشی از نیازهای ضروری، مانند خوراک و پوشاک، به جمع‌آوری ذخایر اسلامی پرداخت.

اقدامات مؤثر ایشان، برخی از عالمان و فرزندان اسلامی را واداشت که به جمع‌آوری میراث علمی دانشمندان همت گمارند. حاصل این تلاش‌ها و فداکاری‌ها، تأسیس کتابخانه‌ای بود که اکنون شهره آفاق است و یکی از بزرگترین کتابخانه‌های جهان اسلام به شمار می‌آید. فرزند ارشد ایشان، حضرت حجّت الاسلام والمسلمین دکتر سید محمود مرعشی نیز از نوجوانی در کنار پدر بزرگوار خود از دانش‌کتابشناسی و نسخه‌شناسی بهره‌کافی برده و اکنون یکی از برجسته‌ترین کتابشناسان و نسخه‌شناسان در ایران و جهان است. حجت‌الاسلام مرعشی در جمع‌آوری ذخایر این کتابخانه سهم

بسزایی دارد. ایشان از دیرباز به این نکته واقف بوده‌اند که تنها گردآوری میراث اسلامی نمی‌تواند عامل حفظ و اشاعه آنها باشد، بلکه بایستی شرایطی فراهم آید تا این ذخایر به همگان شناسانده شود و پژوهشگران بتوانند از آنها سود جویند.

در این نوشتار به معرفی کتابخانه بزرگ آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی خواهیم پرداخت. بدیهی است که ما از بازگو نمودن تمامی خدمات و مشقات آن بزرگوار ناتوانیم. آنچه آمده است، گوشه‌هایی از آن همه رنجه‌ها و گرفتاریهایی است که برای به دست آوردن این ذخایر بی‌نظیر بر خود هموار ساخت و این سرمایه سترگ را در طبق اخلاص نهاد و به جامعه اسلامی تقدیم کرد تا همگان از آن بهره گیرند.

بنیانگذار کتابخانه

مؤسس و بنیانگذار این کتابخانه عظیم و بی‌نظیر، فقیه و مرجع تقلید شیعیان جهان، بزرگ فرهنگبان میراث اسلامی، عالم اصولی، محدث رجالی، ادیب اریب، تبارشناس برجسته، محقق و مورخ، حضرت آیت‌الله العظمی سید شهاب‌الدین مرعشی نجفی در صبحگاه بیستم صفر ۱۳۱۵ / ۲۱ ژوئیه ۱۸۹۷ در نجف اشرف در یک خانواده سرشناس علمی و مذهبی زاده شد.

نخست نزد پدر بزرگوارش آیت‌الله سید شمس‌الدین محمود حسینی مرعشی نجفی (متوفای ۱۳۳۸ ق)، که خود از علمای بزرگ آن زمان به شمار می‌آمد، و نیز شیخ مرتضی طالقانی، شیخ محمدحسین اصفهانی، حاجیه خانم بی‌بی شمس شرف بیگم طباطبایی، جدّه مادری خود، مقدمات علوم را بیاموخت؛ علم تجوید و قرائت قرآن کریم و تفسیر را از پدر خود و میرزا ابوالحسن مشکینی، شیخ محمدحسین شیرازی، سیده‌به‌الدین شهرستانی و سید ابراهیم شافعی رفاعی بغدادی؛ علم انساب را نیز از پدر و سید رضا موسوی غریفی صائغ بحرانی، و برادر او، سیدمهدی غریفی؛ فقه و اصول را از پدر، شیخ مرتضی طالقانی، سیدمحمدرضا رفسنجانی، شیخ غلامعلی قمی، میرزا ابوالحسن مشکینی، سید آقا شوشتری، میرزا محمدعلی کاظمینی، شیخ عبدالحسین رشتی، میرزا

آقا اصطهباناتی، شیخ موسی کرمانشاهی، شیخ نعمت الله لاریجانی و سید علی طباطبایی یزدی؛ علوم ریاضی و هیئت را از شیخ عبدالکریم بوشهری، سید ابوالقاسم موسوی خوانساری، دکتر عندلیب زاده، میرزا محمود اهری، آقا محمد محلاتی، شیخ عبدالحمید دشتی، میرزا احمد منجم و سید کاظم عصار؛ علم طب را از پدر، محمد علی خان مؤید الاطبا؛ علم رجال و درایه و حدیث را از پدر، سید ابوتراب خوانساری، میرزا محمد تهرانی، شیخ عبدالله مامقانی و میرزا ابوالهدی کرباسی؛ فقه و اصول استدلالی را از بزرگترین استاد اصول در نجف اشرف، شیخ ضیاءالدین عراقی، سید احمد بهبهانی، شیخ احمد کاشف الغطاء، شیخ علی اصغر ختائی تبریزی، شیخ محمدرضا مسجدشاهی آموخت و مدت سه سال نیز در سامرا و کاظمین دوره تکمیلی فقه و حدیث و رجال را از سید حسن صدر آموخت؛ اصول را از شیخ مهدی خالصی فرا گرفت و مجدداً به نجف بازگشت و علم کلام را از پدر خود و شیخ محمد جواد بلاغی و شیخ محمد اسماعیل محلاتی و سید هبة الدین شهرستانی آموخت.

آیت الله مرعشی یکی از معدود علمایی است که از استادان زیادی کسب فیض کرده است. او در بسیاری از علوم سرآمد اقران خود بود. استادان ایشان در شمار برجسته ترین استادان حوزه علمی نجف اشرف - که در آن زمان بزرگترین مرکز علمی جهان تشیع به شمار می رفت - قرار داشتند. دیری نپایید که با بهره گیری از استادان خود، به اخذ درجه اجتهاد - که بالاترین درجه علمی حوزه های علمیه است - نایل گردید.

بیشتر نیاکان ایشان عالمانی دین پژوه یا پزشکانی حاذق و یا حاکمانی صالح و با تدبیر بودند. بیش از دویست سال حکومت طبرستان آن روز (مازندران و گلستان فعلی) در دست اجداد ایشان بوده است. سید قوام الدین مرعشی، معروف به میربزرگ، سرسلسله سلاطین مرعشی طبرستان در سده هشتم هجری است که قبر شریفش در شهر آمل زیارتگاه اهل آن دیار است.

سلسله نسب ایشان با ۳۳ واسطه به حضرت امام زین العابدین علی بن حسین (ع) می رسد. نسب سادات مرعشی از معتبرترین سلسله نسبهای سادات به شمار می آید که بیشتر در

شهرهای قم، تهران، رفسنجان، دساوند، قزوین، مازندران، خوزستان و آذربایجان سکونت داشته‌اند.

آیت‌الله مرعشی چند سال پس از نیل به مقام رفیع اجتهاد، در سال ۱۳۴۲ قمری / ۱۹۲۴ میلادی به ایران سفر کرد و پس از تشریف به مشهد مقدس، به تهران رفت و در آنجا لحظه‌ای از تحقیق و استفاده از اسنادان برجسته باز نماند و از بزرگانی چون شیخ عبدالنبی نوری، شیخ حسین نجم آبادی و میرزا طاهر تنکابنی بهره گرفت. سرانجام در سال ۱۳۴۳ قمری / ۱۹۲۵ میلادی به قم رفت و به دعوت و درخواست آیت‌الله العظمی حاج شیخ عبدالکریم حائری یزدی، مؤسس حوزه علمیه قم، در آنجا سکونت اختیار کرد. از همان سال به عنوان مدرس رسمی درجه اول حوزه علمیه برگزیده شد. دیری نپایید که در شمار مراجع بزرگ تقلید درآمد و میلیونها نفر از شیعیان جهان، از جمله ایران، عراق، لبنان، کویت، احساء و قطیف عربستان، امارات، بحرین، پاکستان، هند و ترکیه و بخشی از کشورهای آفریقایی، مانند زنگبار، از ایشان تقلید می‌کردند.

آیت‌الله مرعشی طی ۶۷ سال تدریس در حوزه علمیه قم، که در برخی روزها به ده درس بالغ می‌گردید، در تحکیم پایه‌های این حوزه نوپای علمی لحظه‌ای درنگ نکرد. حاصل این تلاش هزاران شاگردی است که تربیت نمود و هر کدام خود از مشاهیر و مدرسان حوزه و دانشگاه‌اند.

بنیاد چندین مدرسه علمی و مسجد و حسینیه و مراکز درمانی و کتابخانه در قم و دیگر شهرستانها و خارج از کشور و نیز احیاء و انتشار آثار علمی دانشمندان مستقدم اسلامی و تشویق و ترغیب محصلین به استفاده از آنها، از جمله خدمات ارزنده آن فقیه سعید به شمار می‌آید.

موقعیت علمی و اطلاعات گسترده وی در علوم و فنون مختلف، از تألیفات و آثاری که برجای گذارده آشکار می‌شود، از جمله کتاب *ملحقات الاحقار*، به عربی، در کلام و عقاید و فضایل ائمه اطهار (ع)، که در تألیف آن به بیش از پنج هزار اثر از منابع اهل سنت مراجعه شده است و طی چهار سال به جمع‌آوری و تدوین این اثر مهم پرداخته‌اند

و تاکنون ۳۶ جلد آن، به اهتمام متولی کتابخانه چاپ و منتشر گردیده است؛ همچنین حاشیه بر عروة الوثقی، در دو جلد؛ منهاج المؤمنین، به عربی، در فقه، در دو جلد؛ تقریرات فصاح، به عربی، در سه جلد، که یکی از شاگردان ایشان جمع آوری نموده است؛ طبقات النسائین، به عربی، که در نوع خود یکی از بی نظیرترین آثار تألیف شده در این باره است؛ حاشیه بر کفایة الاصول، به عربی، در دو جلد؛ حاشیه بر رسائل، به عربی، در یک جلد؛ المشاهد و المزارات، به عربی، در یک جلد بزرگ؛ اعیان المرعشیین، به عربی، در یک جلد بزرگ؛ المعول فی امر المطول، به عربی، در یک جلد؛ علماء السادات، به عربی، در یک جلد؛ مسارج الافکار یا حاشیه بر تقریرات شیخ مرتضی انصاری، به عربی، در یک جلد؛ الفوائد الجالیة، به عربی، در یک جلد؛ کشف الارباب، به عربی، در نسب، یک جلد؛ المنجدی فی بیة صاحب المنجدی، به عربی، در یک جلد؛ رفع الغاشیة عن وجه الحاشیة، به عربی، در منطق، یک جلد؛ الردة علی مدعی التحریف، به عربی؛ تعلیقه بر عمدة الطالب، به عربی، در علم نسب؛ همچنین کتاب عظیم مشجرات آل رسول الله الاکرم (ص) که در برگیرنده شجرة سادات ایران و دیگر کشورهاست و در چند جلد تألیف شده و متأسفانه به صورت مسوده و ناقص است و سفرنامه های اصفهان - شیراز - سامرا و آذربایجان به عربی. تعداد عناوین آثار علمی ایشان - با احتساب برخی که مسوده اند یا کامل نیستند - بالغ بر ۱۵۰ اثر است.

ایشان یکی از پیش کسوتان وحدت میان مذاهب اسلامی است. آیت الله مرعشی با ایضاط مکاتبه ای که با علمای بزرگ فرق اسلامی در کشورهای مختلف برقرار ساخت، موفق به اخذ بیش از ۴۵۰ اجازه روایت حدیث گردید. تصویر بخشی از این اجازات به ضمیمه زندگینامه هر یک از صاحبان اجازه در المسلسلات فی الاجازات، به عربی، در دو جلد بزرگ - که به کوشش متولی محترم کتابخانه گردآوری شده - چاپ و منتشر گردیده است. همچنین کتاب الاجازة الکبيرة که در برگیرنده اسامی اجازه دهندگان به معظم له با ذکر طریق روایتی هر یک از آنها می باشد از سوی این کتابخانه چاپ و منتشر گردیده. نیز ایشان هزاران اجازه روایت حدیث به طلاب و محصلان و اسنادان حوزه و دیگر

واجدان شرایط - از سالهای ۱۳۳۹ قمری تا آخرین روز زندگی خود - اعطا کرده‌اند، که تولیت محترم کتابخانه بیشتر آنها را جمع‌آوری کرده است. آیت‌الله مرعشی را شیخ الاجازة عصر خویش نیز خوانده‌اند.

سجایای اخلاقی و احاطه ایشان بر علوم و فنون گوناگون، و ریاضتها و مجاهدات ایشان بیرون از شمار است. در ادوار زندگی با ارباب دانش و بزرگان دینی، اسلامی و غیر اسلامی، دیدار و ملاقاتهای مهمی داشته و پیوسته دانشگاهیان و پژوهشگران به ایشان مراجعه کرده‌اند. برخی از شخصیتهایی که آیت‌الله مرعشی با آنها دیدار کرده است عبارت‌اند از: تاگور، شاعر و فیلسوف مشهور هندی، علامه رشید رضا مصری مؤلف تفسیر المنار، شیخ طنطاوی جوهری مصری صاحب تفسیر الجواهر، کشیش و مؤلف بزرگ انستانس کرملی در بغداد و پرفسور هانری کربن فرانسوی.

یکی از برجسته‌ترین خدمات فرهنگی آیت‌الله مرعشی نجفی، بنیاد کتابخانه بزرگی است که در جهان از شهرت و اعتبار ویژه برخوردار است. با این کار سترگ، ایشان یکی از بزرگترین انقلابهای فرهنگی تاریخ ایران و اسلام را رقم زده است. از این رو، در مجامع علمی، فرهنگی و تحقیقی جهان از وی با نام «بزرگ فرهنگبان میراث اسلامی» یاد می‌شود.

او پس از نزدیک به یک قرن کوشش در جهت اشاعه فرهنگ اسلامی و احیای تفکرات شیعی و خدمات ارزنده علمی و اجتماعی، سرانجام در روز چهارشنبه هفتم صفر ۱۴۱۱ / هفتم شهریور ۱۳۶۹ / ۲۹ آگوست ۱۹۹۰ در ۹۶ سالگی بر اثر سکته قلبی دیده از جهان فروست. به همین مناسبت، دولت جمهوری اسلامی ایران سه روز عزای عمومی اعلام کرد. نیز در کشورهای پاکستان و لبنان سه روز عزای عمومی اعلام گردید. پیکر مطهر آیت‌الله مرعشی طی مراسم باشکوهی قبل از ظهر جمعه نهم صفر ۱۴۱۱ / نهم شهریور ۱۳۶۹ با حضور میلیونی مردم ایران و مقامات بلند پایه لشکری و کشوری و مراجع عظام، مدرسین و علمای حوزه‌های علمیه و نیز نمایندگان سیاسی کشورهای اسلامی در ایران تشییع گردید. سالها قبل از رحلت ایشان، تولیت آستانه مقدسه حضرت

معصومه (س) محل دفنی برای ایشان در داخل حرم و در نزدیکی ضریح مطهر در نظر گرفته بود، لیکن حسب وصیثشان که مرقوم فرموده‌اند: «مراد راهروی ورودی کتابخانه - زیر پای محققانی که برای مطالعه و تحقیق به این کتابخانه مراجعه می‌کنند - دفن نمایند»، در راهروی کتابخانه بزرگی که خود آن را بنیان نهاده است به خاک سپرده شد. آن شخصیت بزرگ جهان اسلام اینک در کنار کتابخانه‌ای که ثمره سالیان متمادی کوشش خستگی‌ناپذیر اوست، آرام و خاموش آرمیده است؛ و دلسوختگان خاندان عصمت و طهارت (ع) و محققان و پژوهشگران داخلی و خارجی در ستایش از خدمات آن عالم ربانی در این مکان مقدس عالی‌ترین جلوه‌های ارادت و اخلاص خود را به یک فقیه عالیقدر و یک فرهنگبان بزرگ جهان اسلام ابراز می‌دارند.

مرقد آن سلاله پاک حضرت زهرا (س) در نهایت سادگی ساخته شده است، اما روح بلند و ملکوتی آن عزیز سفر کرده، آرامش معنوی خاصی را برای هر زائری به ارمغان می‌آورد. همه روزه مشتاقان او از شهرهای دور و نزدیک به زیارت مرقدش مشرف می‌شوند.

گفتنی است که وزارت پست جمهوری اسلامی ایران، به منظور تجلیل از مقام شامخ آن نادره روزگار، یک تمبر زیبا مزین به تصویر ایشان و نمایی از ساختمان کتابخانه چاپ و منتشر کرد.

در باره زندگینامه ایشان می‌توان از کتابهای شهاب شریعت، بر سٹیخ نور، قیسات فی حیاة سیدنا الاستاذ، همچنین از وصیثنامه الهی - اخلاقی ایشان استفاده نمود.

انگیزه، خاستگاه و اهداف

بنیانگذار این کتابخانه، از جمع‌آوری ذخایر اسلامی و تأسیس مرکزی بزرگ به منظور گردآوری و استفاده پژوهشگران از آن ذخایر، اهدافی داشتند که فهرستوار برخی از آنها را برمی‌شماریم:

۱. ایجاد یک مرکز بزرگ فرهنگی اسلامی بین‌المللی که روند توسعه و پیشبرد

- دستاورد‌های عظیم علمی دانشمندان مسلمان را طی دوازده قرن گذشته بنمایاند.
۲. گسترش فرهنگ تحقیق و پژوهش در جامعه که ضرورت آن بیش از هر زمان دیگری احساس می‌شد.
۳. آگاهی پژوهشگران از وجود منابع مکتوب گردآوری شده در یک مرکز بزرگ و آشنایی بیشتر آنان با میراث اسلامی که در علوم و فنون مختلف نگارش یافته، و نام بسیاری از آنها در منابع موجود نیامده، از طریق تدوین و انتشار فهرست آنها.
۴. گردآوری نسخه‌های خطی نفیس اسلامی و تمرکز آنها در یک مرکز بزرگ به منظور جلوگیری از تاراج این ثروت ملی که پیوسته از سوی سوداگران بین‌المللی از کشورهای اسلامی خارج می‌شد.
۵. اولویت دادن به گردآوری نسخه‌های خطی کهن و یا نسخه‌های اصل به خطوط مؤلفان که از اعتبار و اصالت برخوردارند و تمرکز آنها در یک مرکز برای استفاده پژوهشگران.
۶. تهیه و جمع‌آوری تصویر و میکروفیلم و بایگانی از نسخه‌های خطی نفیس اسلامی که در صد سال اخیر از ایران و یا کشورهای اسلامی خارج شده و هم اکنون در کتابخانه‌های دیگر ملل قرار دارد. همچنین تمرکز آنها به منظور دستیابی پژوهشگران.
۷. تحویل این گنجینه عظیم بشری به نسل‌های بعدی؛ تا از فرهنگ سرشار نیاکان خود آگاهی یابند و بتوانند در تدوین تاریخ علم از این میراث مکتوب، که تنها کلید راهیابی به آن است، استفاده نمایند.
۸. حفظ و حراست از ذخایر مکتوب اسلامی که از لابه‌لای حوادث روزگار (از جمله: آتش‌سوزی، بی‌توجهی زمامداران بی‌کفایت و علم‌ستیز به میراث مکتوب، اوج‌گیری و تشدید اختلافات مذهبی و فرقه‌ای در طول اعصار، سیل و زمین‌لرزه) به ما رسیده است. نیز بازسازی و ترمیم و تهیه میکروفیلم از آنها به منظور پیشگیری از فرسایش بیشتر این میراث بشری.
- با مقایسه نسخه‌های خطی موجود در کتابخانه‌های کشورهای اسلامی پیش از هجوم مغولان و پس از آن، به‌خوبی وسعت و دامنه این خسارتها را می‌توان به دست آورد.

قطب‌الدین نهر والی در الاعلام باعلام بیت الله الحرام نوشته است: در حمله مغولان به بغداد در سال ۶۵۶ق / ۱۲۵۸م، که منجر به سقوط بغداد و انقراض خلافت عباسیان گردید، مغولان کتابها و تألیفات مسلمانان را - که در خزانه‌ها و مساجد و کتابخانه‌های بغداد و در مدارس، به ویژه بیت‌الحکمه، قرار داشت - به دجله ریختند؛ به گونه‌ای که بر اثر تراکم این ذخایر، پلی عظیم پدید آمد و سپاهیان مغول از روی آن عبور کردند و آب دجله نیز از مرکب این نسخه‌ها سیاهرنگ شد. همچنین در نیشابور - که یکی از مراکز مهم علمی اسلامی در سده پنجم و ششم هجری به‌شمار می‌آمد - ترکمانان غز کتابخانه بزرگ مسجد عقیل و پنج کتابخانه دیگر را سوزاندند و یا به تاراج بردند.^۱

کتابخانه‌های مرو و هرات نیز از حملات مغولان مصون نماند و در یورش و وحشیانه تمامی مراکز فرهنگی، به ویژه کتابخانه‌ها را آتش زدند. همچنین کتابخانه صاحب‌بن عباد در ری - که به گفته تاریخ‌نگاران حمل آن با کمتر از چهارصد شتر انجام نمی‌شد - در حمله سلطان محمود غزنوی به این شهر کتابهای کلامی، فلسفی، نجومی و معتزلی از این کتابخانه خارج شد و به دستور وی آنها را آتش زدند.^۲ در شهر اصفهان نیز کتابخانه نفیس مسجد جامع در اوایل سده ششم هجری به دست اسماعیلیه طعمه حریق گردید.^۳ هم‌اکنون در کشور ما نزدیک به نیم میلیون جلد نسخه خطی اسلامی شناسایی شده در کتابخانه‌های عمومی و شخصی وجود دارد، که نمونه بسیار اندکی از آن همه آثار از میان رفته است.

وضعیت حقوقی و گزارش ثبتی

این کتابخانه بر اساس چندین سند رسمی، از جمله سندهای شماره «۶۲۳۹۳» مورخ ۱۳۴۶/۲/۱۰ شمسی؛ «۴۲۷۴۳» مورخ ۱۳۴۶/۵/۱۲ شمسی؛ «۶۳۳۹۱» مورخ ۱۳۴۶/۱۱/۹

۱. الکامل ابن اثیر، ۷۴ / ۹.

۲. الحضارة الإسلامية في القرن الرابع الهجری، ۱ / ۲۰۳-۳۲۶.

۳. الکامل ابن اثیر، ۳۰۵ / ۸.

شمسی از سوی بنیانگذار معظم آن وقف عام گردیده و تمامی کتابها و تجهیزات و ساختمان اصلی و فرعی و وابسته به آن، اعم از منقول و غیرمنقول، جزو موقوفه است. مقررات آیین‌نامه و اساسنامه کتابخانه بر اساس همان شرایط و مقرراتی است که در وقفنامه‌های یاد شده بر آنها تأکید گردیده است.

همه کتابها و اسناد مکتوب و غیرمکتوب مهور به مهر وقفی کتابخانه است، که به صورت دایره‌ای، مربع مستطیل، بیضی و خط مستقیم است.

همچنین طی مصوبه‌ای در تاریخ ۱۳۷۶/۸/۷ شمسی در مجلس شورای اسلامی این کتابخانه در فهرست نهادهای رسمی عمومی غیر دولتی ثبت گردید. آیت‌الله مرعشی از نخستین روز آغاز به کار کتابخانه در سال ۱۳۴۵ شمسی تولیت و ریاست آن را به فرزند ارشد و وصی اش، حجت‌الاسلام دکتر سید محمود مرعشی، واگذار کرد. نیز به تصریح همین وقفنامه‌ها، تولیت کتابخانه بایستی در خاندان معظم‌له موروثی باشد. البته با شرایط مندرج در آن، با تقدم طبقه سابق بر لاحق.

جایگاه کتابخانه در میان کتابخانه‌های جهان

این کتابخانه از لحاظ تعداد و کیفیت نسخه‌های نفیس و کهن خطی اسلامی نخستین کتابخانه در کشور، و سومین کتابخانه در جهان اسلام به شمار می‌آید. همچنین نزد پژوهشگران و محققان داخلی و خارجی از شهرت و اعتبار خاص برخوردار است.

رهبر کبیر انقلاب، حضرت امام خمینی (ره)، در بخشی از پیام خود در تاریخ ۱۳۶۷/۱۲/۲۴ شمسی به دولت وقت درباره این کتابخانه چنین مرقوم داشته‌اند: «کتابخانه حضرت آیت‌الله آقای نجفی مرعشی - دامت برکاته - از کتابخانه‌های کم نظیر و شاید بتوان گفت بی نظیر ایران است...».

روند رو به گسترش این کتابخانه به گونه‌ای است که به یاری خداوند در آینده‌ای نه چندان دور در ردیف نخستین کتابخانه‌های جهان اسلام قرار خواهد گرفت.

تولیت و ریاست کتابخانه

همان‌گونه که یادآور شدیم، از نخستین روز آغاز به کار این کتابخانه در سال ۱۳۴۵ شمسی تولیت و ریاست آن رسماً از سوی بنیانگذار کتابخانه به فرزند ارشدشان، حجت‌الاسلام دکتر سید محمود مرعشی، واگذار گردید. دکتر مرعشی در تاریخ ۲۳ اردیبهشت ۱۳۲۰ در قم متولد شده‌اند. ایشان - که در زمره برجسته‌ترین کتابشناسان میراث مکتوب اسلامی ایران و جهان قرار دارد - با احساس وظیفه و علاقه و وصف‌ناپذیر به میراث مکتوب، تا کنون به بهترین شیوه کتابخانه را مدیریت نموده؛ و نه تنها از روند رو به رشد و گسترشی که در حیات مؤسس بزرگوار کتابخانه مشهود بوده، کاسته نشده، بلکه پس از ارتحال والد محترمشان نیز با شتابی روزافزون این کتابخانه بزرگ در حال گسترش است. وی نزدیک به چهل سال رنج و مرارت بسیار را بر خود هموار ساخت تا به تأسی از پدر بزرگوارش میراث فرهنگی اسلامی، به ویژه ذخایر شیعی را - با مسافرت‌های پی‌درپی و خطراتی که فرا روی ایشان قرار می‌گرفت - در این کتابخانه جمع‌آوری کند و از تاراج آنها جلوگیری نماید. ایشان افزون بر تحصیلات عالی حوزوی دارای تحصیلات جدید نیز هست. همچنین آثاری را به عربی و فارسی تألیف نموده و مقالات بسیاری را درباره کتابشناسی و نسخه‌شناسی مخطوطات و موضوعات مشابه در روزنامه‌ها و مجلات، از جمله میراث شهاب، نگاشته‌اند. حجت‌الاسلام مرعشی به جز مسئولیت کتابخانه، سرپرستی مدارس علمی را - که والد بزرگوارش بنیان نهاده است - بر عهده دارند.

در بخشی از وصیتنامه الهی - اخلاقی مؤسس کتابخانه چنین آمده است:

راجع به موضوع کتابخانه عمومی، که اهمّ موضوعات این وصیت است، این است که این کتابخانه در حقیقت بنیانگذار آن آقای حاج سید محمود فرزندم می‌باشد، زیرا ایشان بیش از بیست سال قبل با اختصاص دادن دو حجره در مدرسه مرعشیه خیابان ارم، که روبه‌روی کتابخانه فعلی قرار دارد، برای کتابخانه مدرسه، و سپس خریداری چند زمین و خانه قدیمی، که محل فعلی کتابخانه را تشکیل می‌دهد، این مؤسسه عام‌المنفعه عظیم را به تدریج

توسعه داده تا به امروز که یکی از بزرگترین کتابخانه‌های اسلامی است. من جداً از ایشان که برای ابقا و اداره و توسعه روزافزون آن از هیچ کوششی فروگذاری نکرده و نمی‌کند و همواره تمام اوقات خود، چه روزها و چه شبها، و با مسافرنهای متعدد و تحمل رنج و زحمت صرف در آن می‌نماید تشکر و قدردانی می‌کنم؛ و در حقیقت بایستی گفت که بانی و مؤسس اولی آن شخص ایشان است....

و در ادامه چنین نوشته‌اند:

خوب است آنهایی که تا کنون ندیده‌اند، از نزدیک ملاحظه نمایند و ببینند که چه خون‌دل‌هایی ایشان و حقیر برای جمع‌آوری این مقدار کتاب خورده‌ایم؛ باشد تا دعای صاحبان آن موجب توفیق بیشتر ایشان گردد....

مراحل شکل‌گیری کتابخانه

مرحله نخست

هسته اولیه این کتابخانه هنگامی که مؤسس بزرگوار کتابخانه در نجف اشرف به تحصیل اشتغال داشتند شکل گرفته است. در آن روزگار ارزش و اهمیت میراث اسلامی بر همگان روشن نبود. ایشان نخست فهرستی از کتابهای ارزشمند خطی و چاپی نادر را که در کمتر کتابخانه‌ای یافت می‌شد تهیه کرد؛ به امید آنکه بتواند به تدریج آنها را به دست آورد. عدم تمکن مالی و رقیبان قدرتمندی که میراث فرهنگی اسلامی را از کشورهای اسلامی بخارج می‌ساختند، دو مشکل اساسی بر سر راه ایشان بود. حتی روزی بر سر خرید یک نسخه خطی با نماینده کنسول انگلیس در عراق درگیر شد و شبی را در زندان سپری نمود. آیت‌الله مرعشی با انجام نماز و روزه استیجاری، حذف یک وعده غذای روزانه، کاستن بخشی از مخارج زندگی و کار شبانه در کارگاه‌های برنج‌کوبی - پس از فراغت از درس و بحث، و با انگیزه و عشق سرشار به جمع‌آوری میراث و ذخایر اسلامی و فائق آمدن بر مشکلات و شکنجه‌های روحی، که در مسیر این هدف مقدس قرار داشت -

سرانجام به مجموعه‌ای نفیس از نسخه‌های خطی و کتابهای چاپی نایاب دست یازید. هنگامی که ایشان طلبه بود و در نجف اشرف با شهریه‌ای اندک زندگی می‌کرد، بارها اتفاق می‌افتاد که ترجیح می‌داد با این مبلغ کم نیز کتاب بخرد. روزی هم پس از تحمّل گرسنگی چندروزه با پول ناچیزشان کتابی خرید و آن را در آغوش گرفته بودند که ناگاه بر زمین می‌افتند، لیکن همچنان کتاب را در آغوش خود می‌فشرده‌اند. گاه باگرو گذاشتن عبا و قبا و یا دیگر لباسهایشان کتاب تهیه می‌کردند. این همه، گویای اشتیاق زاید الوصف آن بزرگوار به تهیه کتب پیشینیان و مطالعه و پژوهش و سپس به یادگار گذاشتن آنها برای دیگر طالبان علم است.

بامهاجرت ایشان از عراق به ایران در سال ۱۳۴۲ق، مجموعه‌های فراهم شده نیز به ایران انتقال یافت و در منزل شخصی خویش به نگهداری از آنها پرداخت؛ و به جمع‌آوری دیگر نسخه‌های نفیس همت گمارد. در همان دوران استادان مشهور دانشگاه، همچون: آیت الله مشکوة بیرجندی، عباس اقبال آشتیانی، جلال‌الدین همائی، بدیع‌الزمان فروزانفر، محمود شهابی، عباس زریاب‌خونی، مدرّس رضوی، حسین کریمان و محمد تقی دانش‌پژوه به قم می‌آمدند و از نسخه‌های نفیس موجود در منزل ایشان - که در هیچ کتابخانه‌ای یافت نمی‌شد - بهره می‌گرفتند. شیخ آقا بزرگ تهرانی در تألیف الذریعة، از کتابخانه معظم له بیشترین بهره را برده و در جای - جای این اثر گرانسنگ از ایشان یاد می‌کند. جمع‌آوری تدریجی کتابها و استقرار آنها در چند اتاق در منزل، ایشان را با ضیق مکان مواجه ساخت. از این رو، نخست ۲۷۸ نسخه خطی نفیس را، که بیشتر به فارسی بودند، به کتابخانه دانشکده معقول و منقول دانشگاه تهران اهدا نمود، که در مقدمه جلد اول فهرست نسخه‌های خطی آن کتابخانه بدان اشاره شده است. سپس شمار بسیاری از نسخه‌های خطی و چاپی دیگر خود را به کتابخانه‌های آستان قدس رضوی در مشهد مقدس، آستانه حضرت معصومه (س) در قم، آستانه حضرت شاه‌چراغ در شیراز، آستانه حضرت عبدالعظیم در شهر ری و مدرسه فیضیه در قم هدیه کردند، که مجموعاً به هزاران جلد می‌رسد.

مرحله دوم

آیت‌الله مرعشی پس از تأسیس یکی از چهار مدرسه علمی بزرگ در قم، به نام مدرسه مرعشیه، در سال ۱۳۸۵ قمری / ۱۹۶۵ میلادی نخست کتابخانه کوچکی در دو اتاق مدرسه مزبور پی افکند. آن‌گاه در سوم شعبان همان سال، برابر با سال ۱۳۴۴ شمسی، با انتقال مجموعه‌ای از کتابهای چاپی و بخشی از نسخه‌های خطی به طبقه سوم مدرسه مرعشیه - با حضور معظم له و بسیاری از علما و مدرسان حوزه علمیه قم - کتابخانه جدید گشایش یافت.

مرحله سوم

استقبال روزافزون پژوهشگران و محققان، این کتابخانه را با کمبود جدی فضا مواجه ساخت. سرانجام چهار سال بعد، زمینی به مساحت هزار مترمربع، رو به روی مدرسه مرعشیه - که کتابخانه در طبقه سوم آن قرار داشت - خریداری گردید. در سال ۱۳۹۰ قمری / ۱۹۷۰ میلادی به دست مبارک آیت‌الله مرعشی کلنگ بنای کتابخانه‌ای بزرگ بر زمین زده شد. آن‌گاه در پانزدهم شعبان ۱۳۹۴ / دوازدهم شهریور ۱۳۵۳ / سوم سپتامبر ۱۹۷۴ به نام کتابخانه عمومی آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) با بیش از شانزده هزار جلد کتاب خطی و چاپی و با حضور تعداد بسیاری از استادان و محققان و طلاب حوزه علمیه قم افتتاح گردید. هجوم علاقه‌مندان و مشتاقان استفاده از ذخایر آن کتابخانه دیگر بار مسئولان را بر آن داشت تا در سال ۱۳۵۸ شمسی / ۱۹۷۹ میلادی پانصد مترمربع دیگر از زمینهای سمت غربی کتابخانه را خریداری کنند و به آن ضمیمه نمایند. به این ترتیب، مجموع زیربنای کتابخانه در پنج طبقه بالغ بر ۴۵۰۰ مترمربع گردید.

مرحله چهارم

استقبال بی‌نظیر حوزویان و دانشگاهیان بار دیگر کتابخانه را با کمبود فضا روبه‌رو کرد. به همین دلیل، حضرت امام خمینی (ره) طی حکمی در تاریخ ۱۳۶۷/۱۲/۲۴ شمسی دولت وقت را موظف نمودند که سریعاً کتابخانه را گسترش دهند. در پی این حکم، ساختمان

قدیمی شرکت بیمه ایران از سوی دولت به کتابخانه اهدا شد و تولید کتابخانه نیز تعدادی از خانه‌های پیرامون کتابخانه را خریداری کرد؛ و در مجموع، غیر از ساختمان قدیمی کتابخانه، زمین آن بالغ بر ۲۴۰۰ متر گردید. سپس بررسی و مطالعات لازم برای آماده‌سازی نقشه‌های اجرایی ساختمان جدید آغاز گشت. بدین منظور، کارشناسان ایرانی در طول یک سال و اندی با سفر به کشورهای مختلف جهان، از ساختمان کتابخانه‌های مهم آنها بازدید کردند و پس از بررسی، طرح نهایی آماده و آنگاه طی مراسمی (۲۰ ذی‌حجه ۱۴۱۰/۲۲ تیر ۱۳۶۹/۱۳ ژوئیه ۱۹۹۰) در پی گزارش مشروح تولید کتابخانه مرحوم آیت‌الله مرعشی نجفی (ره) نخستین کلنگ ساختمان جدید را به زمین زدند. در این مراسم، تنی چند از شخصیت‌های برجسته مذهبی، سیاسی، علمی و فرهنگی حضور داشتند. متأسفانه معظّم‌له ۴۷ روز بعد روی در نقاب خاک کشید و پایان کار ساختمان جدید را مشاهده نکرد.

به جز مرحله نخست، همه مراحل بعدی با پیگیری و کوشش جدی متولی کتابخانه به انجام رسیده است.

واحدهای کتابخانه

این کتابخانه، که یک مرکز بزرگ فرهنگی بین‌المللی در جهان است، برای تحقق بخشیدن به اهداف والای بنیانگذار بزرگوار آن، از مراکز و واحدها و بخشهای مختلفی تشکیل شده است، که زیر نظر مستقیم تولید و ریاست کتابخانه انجام وظیفه می‌نمایند. اینک هر یک از واحدها را به شرح زیر بر می‌شماریم:

الف. حوزه متولی و ریاست

مشکل از دفتر کار و اتاقهای ملاقات متولی، دفتر معاون متولی، دفتر مسئول واحد خواهران، مسئول دفتر متولی. در حال حاضر معاونت و مسئولیت واحد خواهران بر عهده سرکار خانم مرعشی، همسر محترمه متولی کتابخانه است.

متولی کتابخانه بالاترین مقام و مسئول کلیه امور است. همان‌گونه که یادآور شدیم، بنا

بر اسناد رسمی موجود از سال ۱۳۴۵ شمسی، حضرت حجت الاسلام والمسلمین دکتر سید محمود مرعشی نجفی، فرزند ارشد و وصی بنیانگذار کتابخانه، تولیت و ریاست کتابخانه را برعهده دارند.

یک. امور موقوفات وابسته به کتابخانه: تعدادی ساختمان مسکونی و تجاری در قم، تهران و اصفهان سالها قبل از سوی افراد نیکوکار وقف این کتابخانه گردیده است. متأسفانه به علت قدمت آنها، که نیاز به تعمیرات اساسی دارند، سوددهی چندانی ندارند و دریافتها در هر سال مبلغ قابل توجهی نخواهد بود. در نظر است به یاری خداوند برای احیای آنها تدابیری اندیشیده شود تا دقیقاً به نظریات واقفان آنها عمل گردد.

دو. روابط عمومی و امور بین الملل: این بخش دارای مسئولیتهایی بدین شرح است:

۱. مسئولیت هماهنگی و برنامه ریزی میهمانان و بازدیدکنندگان داخلی و خارجی و نیز تهیه و تنظیم اخبار کتابخانه و ارائه آن به رسانه های گروهی برای آگاهی عموم؛ ۲. ایجاد روابط با مراکز فرهنگی؛ ۳. هماهنگی لازم برای مصاحبه و سخنرانیهای متولی کتابخانه؛ ۴. تبلیغات مراسم سالگرد ارتحال بنیانگذار کتابخانه؛ ۵. تدارک برگزاری همایشها و نمایشگاه های ویژه که کتابخانه برگزار می نماید؛ ۶. تبلیغات کتابخانه در رسانه ها؛ ۷. برگزاری اردوهای مختلف علمی و فرهنگی کارکنان کتابخانه؛ ۸. برگزاری مسابقات معارف، حفظ قرآن و حدیث و انتخاب کارمند برتر؛ ۹. نظرسنجی از مراجعان و کارکنان و انجام مشاوره های فرهنگی و پاسخگویی به آنها؛ ۱۰. تنظیم عملکرد و آمار نامه های ماهانه و سالانه کتابخانه؛ ۱۱. تهیه و تنظیم بروشورهای مختلف از بیانات و سخنان مؤسس بزرگوار کتابخانه؛ ۱۲. تنظیم و ارائه گزارش سفرهای علمی متولی کتابخانه، و به طور کلی اخبار مربوط به کتابخانه، به رسانه ها. همچنین هماهنگی در روز و تنظیم ساعات بازدیدکنندگان از کتابخانه و آگاه نمودن مسئول تشریفات از ساعات بازدید میهمانان.

سه. تشریفات و استقبال: وظایف این بخش عبارت انداز: استقبال از میهمانان و

بازدیدکنندگان داخلی و خارجی کتابخانه؛ ارائه توضیحات لازم به میهمانان درباره

واحدهای کتابخانه؛ پذیرایی و تقدیم هدایا به میهمانان برحسب مقام و موقعیت هر کدام؛ تهیه و تنظیم فهرست بازدیدکنندگان و نشانی و مشخصات آنان و متقابلاً ارائه مشخصات کتابخانه به آنان؛ درخواست از میهمانان به منظور ثبت نظریات و دیدگاه‌های خود درباره کتابخانه در دفتر یادبود؛ تهیه گزارش مربوط به بازدیدکنندگان و تحویل آن به دفتر متولی برای درج در فصلنامه میراث شهاب؛ پذیرایی از میهمانان بازدیدکننده و فراهم کردن مقدمات اقامت میهمانان خارجی در مهمانسرای کتابخانه یا هتلها.

یادآوری می‌شود کتابخانه بیشترین روزها پذیرای بسیاری از میهمانان داخلی و نیز شخصیت‌های برجسته خارجی است. تا کنون هزاران نفر از مشاهیر دانشمندان، سیاستمداران و پژوهشگران کشورهای مختلف جهان از این کتابخانه بازدید نموده‌اند. نام بیشترین آنها در دفتر یادبود کتابخانه آمده است و هریک، پس از بازدید از مجموعه، دیدگاه‌های خود را کتباً در آن ثبت نموده‌اند. این دفتر گواه بر عظمت مجموعه و شخصیت بی‌نظیر آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) است که ایشان را در مراکز فرهنگی جهان از شهرت و اعتبار والایی برخوردار ساخته است. نمی‌توان مسئولان کتابخانه‌ای بزرگ یا دانشگاه معتبری را در جهان یافت که با نام کتابخانه بزرگ حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) آشنا نباشد. به گفته متولی محترم کتابخانه که در همایش‌های بین‌المللی حضور می‌یابد، آن قدر نام کتابخانه معظم‌له شهره آفاق است که بدون استثنا شرکت‌کنندگان در همایشها با نام ایشان و کتابخانه آشنایی کامل دارند.

چهار. دبیرخانه: مسئولیت کلیه مکاتبات کتابخانه، اعم از داخلی و خارجی، که پیش‌نویسهای آن باید به تأیید متولی کتابخانه برسد؛ همچنین تایپ مقاله‌ها، قراردادها، تفاهم‌نامه‌ها، فرمهای داخلی کتابخانه، بایگانی سوابق مکاتبات، ارائه نشانی و مشخصات افراد یا مؤسسات داخلی و خارجی به‌واحد مراسلات پستی در مورد کتابهای اهدایی کتابخانه بر عهده این واحد است. یادآور می‌شود که در حال حاضر این کتابخانه با بیش از چهارصد مرکز فرهنگی و کتابخانه‌های خارج از کشور ارتباط دارد و با تعدادی از آنها تفاهم‌نامه و یا قرارداد مبادله میکروفیلم، تصویر و یا نشریات منعقد ساخته، که

مشخصات و سوابق تمامی آنها در بایگانی دبیرخانه موجود است.

پنج. واحد خواهران: این واحد به منظور دستیابی خواهران پژوهشگر به منابع علمی و ذخایر موجود کتابخانه تشکیل شده است؛ و روزهای جمعه و شنبه کتابخانه به خواهران اختصاص دارد و کارکنان آن نیز از میان خواهران انتخاب شده‌اند. ضمناً محققان و پژوهشگران خواهر که دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترا را می‌گذرانند، می‌توانند غیر از جمعه و شنبه نیز با هماهنگی قبلی با دفتر متولی از منابع مورد نیاز خود بهره‌گیرند. شش. مراسلات: نشانی و مشخصات افراد و مراکزی که از سوی کتابخانه برای آنها کتاب ارسال می‌گردد، به وسیله این بخش از دبیرخانه دریافت می‌شود. تهیه کتاب و بسته‌بندی و ارسال آن از طریق پست و یا دستی و ارائه قبوض پستی به امور مالی، و به‌طور کلی کلیه امور پستی اعم از نامه و محمولات دیگر، بر عهده این بخش است. تولید کتابخانه، خود، کتابهای ارسالی به کتابخانه‌ها را انتخاب می‌نماید.

ب. مرکز خدمات همگانی

این واحد پاسخگوی مراجعان، اعم از عادی و متخصص، و پژوهشگران خواهر و برادر است. بخشهای این مرکز به ترتیب عبارت‌اند از:

۱. تالار بزرگ ابن سینا: این تالار برای استفاده عموم است و ۲۲۰۰ مترمربع مساحت دارد؛ و دارای ۷۵۰ صندلی با میزهای چهار و شش نفره است که متقاضیان هنگام ورود به کتابخانه نخست به مرکز رایانه راهنمایی می‌شوند و مسئولان مربوطه محل استقرار کتاب متقاضی را مشخص می‌کنند. آنگاه مراجعه‌کننده در جایگاه انتظار، که دارای صندلیهای متعدد است، قرار می‌گیرد و پس از چند دقیقه کتاب مورد درخواست را از گنجینه کتابهای چاپی به وسیله کتابرسانهای برقی به جایگاه انتظار منتقل و به او تحویل می‌دهند. سپس مراجعه‌کننده وارد تالار می‌شود و از کتاب مورد نظر استفاده می‌کند. این‌گونه متقاضیان باید دارای کارت عضویت باشند. در حال حاضر، به‌طور متوسط دو هزار نفر، در دو نوبت صبح و عصر، از این تالار استفاده می‌کنند. اعضای ثابت کتابخانه با

احتساب خواهران بالغ بر چهل هزار نفر است؛ و چنانچه ثبت‌نام متوقف نشود، تعداد متقاضیان بالغ بر صد هزار نفرند، زیرا در این کتابخانه غیر از ذخایر مکتوب، کتابهای چاپی بسیار نایاب، کهن و نفیس وجود دارد که در هیچ یک از کتابخانه‌های داخل کشور وجود ندارد. البته تعداد مذکور غیر از پژوهشگرانی است که در تالار شیخ طوسی یا تالار محققان به پژوهش اشتغال دارند.

۲. تالار ویژه کتب حوزوی: در این تالار طلاب حوزه علمیه بدون کارت عضویت و با ارائه هرگونه کارت شناسایی دیگر می‌توانند از کتابهای موجود در آن استفاده نمایند.

۳. تالار خواجه نصیرالدین طوسی: این تالار با ظرفیت دویست صندلی به برگزاری همایشها و اجتماعات گوناگون، به ویژه همایشهای تخصصی کتابداری، کتاب پژوهی، کتابشناسی و نسخه‌شناسی اختصاص یافته است.

۴. تالار شیخ مفید: این تالار ویژه نشستها و کنفرانسهای مختلفی است که کتابخانه برگزار می‌نماید.

۵. فروشگاه کتاب: در این فروشگاه نشریات کتابخانه و سایر نشریات و کتابهای مؤسسه‌های گوناگون برای فروش، به متقاضیان عرضه می‌شود.

ج. مرکز منابع و خدمات ویژه (کانون پژوهش)

این مرکز از بخشهای اصلی کتابخانه تشکیل شده و دارای واحدهایی به شرح زیر است: یک گنجینه نسخه‌های خطی: در حال حاضر تعداد نسخه‌های خطی کتابخانه شصت هزار عنوان، مشتمل بر بیش از ۳۱۰۰۰ مجلد است، که ۶۵ درصد آن به عربی و بقیه به فارسی و اندکی ترکی، اردو، تاتاری، حبشی، پهلوی و لاتین است. این تعداد نسخه خطی هیچ‌گاه ثابت نیست و به طور متوسط هر سال بیش از ۷۵۰ تا ۱۰۰۰ نسخه خطی نفیس گزینش شده، خریداری و یا به صورت اهدایی به این گنجینه افزوده می‌شود. این نسخه‌ها در موضوعات مختلفی است؛ از جمله: فقه و اصول، کلام و عقاید، منطق و فلسفه، عرفان و تصوف، حدیث، تفسیر و علوم قرآن، ادبیات، اخلاق، طبیعیات، تراجم و

رجال و درایه، انساب، علوم غریبه و اعداد، فیزیک، شیمی، ریاضی، جغرافی، هیئت و نجوم، طب، موسیقی و

در میان این ذخایر نسخه‌های منحصر به فرد بسیاری، به خطوط مؤلفان مشهور اسلامی و یا با اجازات آنان مزین است؛ مانند دستخط شیخ طوسی، محمد بن بشار، ابوالفضل راوندی فرزند قطب راوندی، علامه حلّی، محقق حلّی، سید حیدر آملی، عبدالرحمان بن عتائقی، ابن فهد حلّی، فخرالمحققین، صفدی، مولی عبدالله شوشتری، محقق کرّکی، شیخ حسین والد شیخ بهاء‌الدین عاملی، ملاصدرای، سید نعمت‌الله جزایری، میرداماد، قاضی نورالله مرعشی شوشتری شهید، فیض کاشانی، مولی محمد علم‌الهدی کاشانی، شیخ حرّ عاملی، شیخ بهاء‌الدین عاملی «شیخ بهائی»، مجلسی اول و دوم، سید علی خان مدنی، کاتب چلبلی و از متأخران: نراقیها، میرزای قمی، صاحب جواهر، شیخ انصاری، شیخ فضل‌الله نوری شهید، و نیز نسخه‌های نفیس دیگری به خطوط خوشنویسان از جمله: علی بن هلال مشهور به ابن بواب از سده چهارم هجری؛ عبدالله صیرفی از شاگردان یاقوت مستعصمی، سده هشتم هجری؛ حسین بن محمد شیرازی، اواخر سده هفتم هجری؛ عبدالله اصفهانی، نیمه دوم سده نهم هجری؛ شاه محمود کاتب نیشابوری و شاه‌بابا اصفهانی و ابراهیم کشمیری و ابوالبرکات حکیم، از سده دهم هجری؛ محمد حسین بن محمد تقی اصفهانی، فتح‌الله اصفهانی، محمد جعفر لاهیجی، محمد مظفرین محمد حکیم، سلطان محمد بن نورالدین، کمال‌الدین کرمانی، میر عماد حسنی، خواجه اختیار، مقصود علی شیرازی، محمد طاهر میرشکار، لطف‌الله سمنانی، محمد صادق بن محمد حسین تبریزی، راغب مصطفی، محمد حسن قشقایی و عبدالکریم اصفهانی، سده یازدهم هجری؛ احمد نیریزی و نورالدین محمد عاملی، سده دوازدهم هجری؛ زین‌العابدین اشرف‌الکتاب اصفهانی، علی عسگر ارسنجانی، محمد تقی بن محمد علی رشیداکاتب‌السلطان، محمد شفیع تبریزی، سید محمد بقاء اصفهانی، زین‌العابدین محلاتی، ابوالقاسم بن محمد یوسف اصفهانی، احمد بن محمد مهدی اصفهانی، احمد بن محمد تبریزی، عبدالله بن سلطان محمد مراغی،

زین العابدین همدانی، محمد بن علی محمد تبریزی، محمد خلیل بن محمد صادق اصفهانی، حاجی جعفر قزوینی، ابوطالب اصفهانی، و بسیاری دیگر از سده سیزدهم هجری؛ میرزا علیرضا مشهور به آقا جان پرتو، محمد صادق تویسرکانی، عبدالحسین بن محمد خراسانی، محمد حسن نجم آبادی، اسماعیل منشی ابن ملامحمود، فتحعلی بن غلامعلی، و برخی دیگر از خوشنویسان اوایل سده چهاردهم هجری؛ همچنین نسخه‌های نفیس دیگری وجود دارد که دارای نگاره یا مینیاتورهای زیبا، از استادان برجسته می‌باشد و مربوط به سده‌های یازده تا سیزدهم هجری است.

کهن‌ترین نسخه بدون تاریخ این گنجینه در حال حاضر، برگه‌هایی از قرآن کریم به خط کوفی از اواخر سده دوم و سوم هجری است و نیز قدیمی‌ترین نسخه‌های تاریخ‌دار، دو جزء از قرآن کریم به خط کوفی علی بن هلال، مشهور به ابن بواب، است که در بغداد به سال ۳۹۲ قمری / ۱۰۰۲ میلادی کتابت نموده است. همچنین دو جلد تفسیر التبیان شیخ طوسی که بر خود او خوانده شده و مورخ ۴۵۵ قمری / ۱۰۷۶ میلادی، نهج البلاغه شریف رضی مورخ سال ۴۶۹ قمری اصیل‌ترین و کهن‌ترین نسخه موجود در جهان و اعراب القرآن قراء مورخ سال ۴۴۶ قمری / ۱۰۵۴ میلادی.

تعدادی نسخه نفیس و کهن دیگر مربوط به ادیان و مذاهب مختلف نیز وجود دارد، که در نوع خود از نفاست ویژه برخوردارند؛ از جمله: دعا‌هایی از انجیل به خط لاتین در قطع بسیار بزرگ که در هفت سده قبل بر روی پوست نوشته شده و نیز نسخه‌های دیگر بر روی پوست به خط حبشی از چند سده قبل و همچنین نسخه‌هایی از اوستا به خط پهلوی. نسخه‌های فراوان بسیار کهن و نفیس دیگری در این گنجینه وجود دارد که در سده‌های ششم هجری به بعد کتابت شده و تعداد بی‌شماری از آنها نسخه اصل و تاکنون به چاپ نرسیده است. این گنجینه مهم‌ترین و بزرگترین بخش کتابخانه است که آن را از دیگر کتابخانه‌ها متمایز ساخته و شهرت و اعتبار و جایگاه ویژه‌ای دارد. از لحاظ دما و رطوبت، این گنجینه دارای تجهیزات بسیار پیشرفته است که هوای آن را در هر فصل از سال یکسان و به میزان ۱۸ تا ۲۴ درجه سانتیگراد و نیز رطوبت نسبی آن را ۴۵ درصد

با تغییر +۳ درصد تنظیم می‌سازد.

ضمناً درهای این گنجینه از فولاد مخصوص ساخته شده و دارای آلیاژ خاصی است که در صورت انفجار و یا آتش‌سوزی به هیچ وجه صدمه نخواهد دید. همچنین مجهز به تایمرهای پیشرفته ویژه می‌باشند که در هنگام تعطیلی کتابخانه قابل گشایش نیستند.

از فهرست نسخه‌های خطی موجود در این گنجینه تاکنون تعداد سی جلد شامل ۱۲۲۰۰ نسخه خطی چاپ و منتشر گردیده است؛ و بقیه، که بالغ بر شصت مجلد است، به وسیله گروه فهرست‌نگاران به سرپرستی متولی کتابخانه به تدریج چاپ و منتشر می‌گردد. کارکنان این بخش از زمره افرادی هستند که در این زمینه‌ها خبره‌اند و مراجعان را در بازایی این منابع و شیوه استفاده از آنها یاری می‌دهند. مسئول گنجینه نیز وظیفه حفظ و حراست از نسخه‌های دستنویس را بر عهده دارد و اگر نسخه‌ای به مرمت و بازسازی یا تحقیق یا فهرست‌نگاری یا میکروفیلم نیاز دارد، باید قبل از انجام کار موافقت کتبی متولی را به دست آورده و آنگاه اقدام نماید. البته در پایان وقت اداری هر روز نسخه‌ها را باید به گنجینه برگرداند. تماس و همکاری تنگاتنگ این بخش با سایر مراکز و واحدهای کتابخانه برقرار است، زیرا ذخایر موجود در این گنجینه بدون تردید از منابع دست اول پژوهش‌های اسلامی است.

چگونگی جمع‌آوری: نحوه جمع‌آوری نسخه‌های خطی این کتابخانه چنین است: ۱. بخشی از نسخه‌ها مجموعه‌ای است که از پدر بزرگوار مؤسس و بنیانگذار کتابخانه در نجف اشرف به ایشان به ارث رسیده است و تعداد آنها چندان قابل مقایسه با آمار فعلی نیست؛ ۲. بخشی را که معظم له در نجف اشرف با انجام نماز و روزه استیجاری و حذف یک وعده غذای روزانه خود و کارکردن شبانه در یک کارگاه برنج‌کوبی فراهم کرده‌اند؛ ۳. بخش دیگری که ایشان از نخستین روز اقامت در قم تا آخرین روز حیات خود در طول هفتاد سال خریداری نموده‌اند، که بخش عمده این گنجینه را تشکیل می‌دهد؛ ۴. بخشی دیگر که متولی کتابخانه در سفرهای بی‌شمار خود به شهرها و روستاهای ایران در طول چهل سال گذشته از سوی والد بزرگوار خود خریداری

نموده‌اند، که آن نیز بخش قابل توجهی است و این روند هم اکنون نیز ادامه دارد؛ ۵. بخشی اهدایی و یا وقفی است که از سوی علاقه‌مندان ایشان و دوستان علم و فرهنگ مکتوب به این کتابخانه اهدا شده است.

یادآوری می‌شود که تاکنون تعدادی از نسخه‌های خطی نفیس کتابخانه‌های شخصی برخی از علما و دانشمندان به کوشش تولیت محترم از بازماندگان آنان خریداری گردیده و یا به کتابخانه اهدا نموده‌اند؛ از جمله کتابخانه‌های: شهید ثقة الاسلام تبریزی؛ ابن یوسف حدائق شیرازی؛ شیخ محمد امین نجفی، فرزند امام جمعه خونی؛ بخشی از کتابخانه فیض کاشانی؛ حاج میرزا محمود طباطبائی بروجردی؛ سید ریحان‌الله موسوی؛ سید محمد حجت کوه‌کمری، مؤسس مدرسه حجتیه قم؛ سید ابوالحسن کتابی اصفهانی؛ بخشی از کتابخانه الفت اصفهانی؛ حاج میرزا محمد تقی تهرانی؛ حاج میرزا مهدی انگجی تبریزی؛ مهندس سرتیپ عبدالرزاق بُغایری؛ میرزا عبدالعظیم قریب‌گرکانی؛ محسن قریب؛ حاج میرزا محمود شفیع اصفهانی؛ سید عبدالله برهان المحققین سبزوار؛ اخوان موسوی زنجانی؛ میرزا موسی طیب ساوجی؛ شریعتمدار بارفروشی (بابلی)؛ محمدباقر بهاری همدانی؛ بخشی از نسخه‌های سید مهدی لاجوردی؛ بخشی از نسخه‌های حاج سید مصطفی صفائی خوانساری؛ حاج سید احمد مشرف قمی؛ حاج شیخ محمدهادی تالهی همدانی؛ میرزا موسی فرزند فضل‌الله حسینی همدانی؛ حاج شیخ حسین عندلیب‌زاده همدانی؛ سید محمدباقر بروجردی؛ بخشی از نسخه‌های فخرالدین نصیری امینی؛ سید محمد موسوی جزایری؛ آقا میرزا دستیار مرحوم حاجی نوری، صاحب مستدرک الوسائل؛ حاج میرزا محمد ارباب قمی «اشراقی»؛ شیخ شهید فضل‌الله نوری؛؛ مجتهدزاده تنکابنی؛ کتابخانه صاحب قصص‌العلماء؛ بخشی از کتابهای حاج سید علیرضا ریحان یزدی؛ دکتر خنجی، در تهران؛ باستانی راد؛ دکتر مفتاح؛ حاج سید مهدی صدر عاملی اصفهانی؛ عباس فیض قمی؛ حاج حیدری اصفهانی؛ حاج محمدجعفری تبریزی؛ امام جمعه سابق میناب؛ حاج میرزا یحیی اصفهانی بیدآبادی؛ بخشی از کتابخانه سید نعمت‌الله موسوی جزایری؛ بخشی از کتابخانه علامه محمدباقر مجلسی، که در میان

آنها ۴۰ جلد بحارالانوار، نسخه اصل به خط مجلسی موجود است؛ بخشی از کتابخانه مرحوم میرزای قمی، صاحب قوانین؛ و دامادش میرزا ابوطالب؛ بخشی از کتب مرحوم محدث قمی، صاحب مفاتیح الجنان و برخی دیگر که معرفی همگی آنها در این گزارش میسر نیست.

دو گنجینه نسخه‌های عکسی (تصویری): مشتمل بر بیش از چهار هزار مجلد که از نسخه‌های خطی نفیس موجود در کتابخانه‌های خارجی، و اندکی از کتابخانه‌های داخلی، تهیه شده است. تا کنون دو مجلد از فهرست نسخه‌های عکسی این گنجینه شامل هزار نسخه عکسی چاپ و منتشر گردیده است.

سه گنجینه میکروفیلم و میکروفیش: از دو بخش تشکیل شده است: نخستین بخش میکروفیلمهایی است که از بیش از چهار هزار نسخه خطی نفیس موجود در کتابخانه‌های بزرگ خارج و اندکی از داخل کشور تهیه شده؛ و بخش دیگر نسخه‌های خطی نفیس موجود در گنجینه این کتابخانه است، که تا امروز تعداد آنها ۱۲۲۰۰ است. این آمار با ارائه فهرست نسخه‌های خطی در هر سال افزایش می‌یابد. گفتنی است که مجموعه عظیمی از میکروفیشهای فهرست کتب چاپ شده در جهان به زبانهای مختلف وجود دارد که فهرست نخستین کتابهای چاپ شده تا پایان سال ۱۹۹۵م را شامل و بالغ بر پنجاه میلیون عنوان کتاب به زبانهای مختلف جهان است.

چهار گنجینه اسناد مکتوب: در این گنجینه بیش از صد هزار سند دستنویس از پنج سده قبل تا کنون وجود دارد که شامل احکام شاهان و امیران و حاکمان، اجازات حدیث به خطوط علمای بزرگ، عقدنامه‌ها، اسناد تملیکی و غیر آنهاست. نیز نامه‌هایی به خطوط علما و مراجع بزرگ، از جمله ده‌ها نامه از حضرت امام خمینی (ره) و دیگر رهبران مذهبی جهان اسلام، در میان آنها موجود است که از سالهای ۱۳۳۸ ق تا زمان حیات مؤسس و بنیانگذار کتابخانه به ایشان نوشته‌اند. ان شاء الله در آینده نمایه‌سازی و فهرست خواهد شد.

پنج. نمایشگاه دائمی نمونه‌هایی از نسخه‌های نفیس خطی کتابخانه: در این نمایشگاه

تعدادی از نسخه‌های بسیار نفیس خطی کهن، هنری، علمی، خطوط خوشنویسان، نسخه‌های اصل به خطوط مؤلفان آنها از بیش از هزار سال قبل تا عصر حاضر نگهداری می‌شود که ویژه میهمانان بازدیدکننده از کتابخانه است.

شش گنجینه آثار علمی مکتوب و غیر مکتوب بنیانگذار کتابخانه: در این گنجینه آثار تألیفی آیت‌الله مرعشی، که در موضوعات مختلف علمی است، همچنین نمونه‌هایی از نسخه‌های چاپی که ایشان آنها را با دست خود حاشیه‌نویسی کرده‌اند، و نیز نمونه‌هایی دیگر از آثار تألیفی چاپ شده ایشان به ضمیمه البسه و لوازم شخصی آن بزرگوار در آخرین روزهای حیات نگهداری می‌شود و مورد بازدید میهمانان کتابخانه قرار می‌گیرد. هفت گنجینه نسخه‌های چاپی بسیار کهن: در این گنجینه نمونه‌هایی از نسخه‌های چاپی بسیار کهن و نفیس قرار دارد که مشتمل بر نسخه‌هایی به عربی، فارسی، ترکی، لاتین و ارمنی است، که در سده‌های دهم و یازدهم هجری چاپ شده‌اند؛ از جمله: القانون و النجاة ابن سینا، به عربی، چاپ سال ۱۹۵۳ میلادی؛ تحریر اقلیدس، از خواجه نصیرالدین طوسی، به عربی، چاپ رم، سال ۱۹۵۳ میلادی؛ نزهة المشتاق، شریف ادریسی، به عربی، در جغرافی، چاپ رم، سال ۱۹۵۲ میلادی؛ و نیز نسخه‌هایی از انجیل به لاتین و ارمنی، چاپ سده‌های شانزدهم و هفدهم میلادی؛ تقویم التواریخ، به ترکی، از کاتب چلبی، مؤلف کشف الظنون، چاپ قسطنطنیه، به سال ۱۱۴۳ قمری؛ جهان نما، به ترکی، از کاتب چلبی، چاپ قسطنطنیه، در سده دوازدهم هجری؛ کلیات سعدی، در دو جلد، چاپ کلکته هند، سال ۱۲۰۵ قمری / ۱۷۹۱ میلادی؛ گلستان سعدی، خط اختراعی مقطع ملکم خان ناظم الدوله، چاپ لندن، سال ۱۳۰۲ قمری؛ ترجمه کتاب شرایع الاسلام محقق حلی، به زبان روسی، در دو جلد، از م. الف. کاظم بیگ، چاپ سنت پترزبورگ روسیه، سال ۱۸۶۲ میلادی؛ ترجمه همان کتاب شرایع الاسلام، به زبان فرانسه، در دو جلد، از آر. ح. کری فرانسوی، چاپ قدیم پاریس؛ مخزن الكنوز المشرقیة و معدن الرموز الاجنبیة، به آلمانی، در ادبیات عربی، از نیکلاس گونت سیاوشکی، در یک جلد بزرگ، چاپ وین اتریش، سال ۱۸۰۹ میلادی؛ فرهنگنامه فرانسه - عربی، ROBERT FREKE GOVLD، در دو

جلد، چاپ لندن، سال ۱۸۸۷ میلادی؛ ششمین سفرنامه ناورینه به ترکیه و ایران، به انگلیسی، چاپ لندن، سال ۱۶۷۸ میلادی و تعدادی دیگر از نسخه‌های کهن چاپی؛ همچنین شاهنامه فردوسی، چاپ بمبئی هند، سال ۱۲۷۲ قمری، با تصاویر رنگی دستی؛ و نیز نمونه‌هایی از نخستین کتابهای چاپ شده در ایران، مانند رساله جهادیه، به فارسی، چاپ تبریز، سال ۱۲۳۴ قمری؛ مآثر سلطانی، به فارسی، چاپ تبریز، سال ۱۲۴۱ قمری و ...

هشت. گنجینه نسخه‌های چاپ سنگی نادر و کمیاب: در این گنجینه، نسخه‌های چاپ سنگی نادر و کمیاب به زبانهای فارسی، عربی، ترکی، اردو، ازبکی، تاتاری و ... وجود دارد که اوایل سده سیزدهم به بعد در ایران و چند کشور دیگر چاپ شده است و تعداد آنها به ده‌ها هزار جلد می‌رسد.

نُه. گنجینه‌های مرکزی کتابهای چاپی فارسی، عربی، ترکی، اردو و غیرلاتین: این گنجینه‌ها به علت گستردگی و حجم بالای کتابهای آن، در حال حاضر صدها هزار مجلد است و در سه طبقه از ساختمان جدید قرار داده شده است. بخش نخست در گنجینه شماره یک و در طبقه دوم ساختمان؛ بخش دوم در گنجینه شماره دو و در طبقه سوم کتابخانه؛ و بخش سوم در گنجینه شماره سوم در طبقه چهارم کتابخانه قرار گرفته است. گنجایش کتاب در این گنجینه‌ها در مرحله نخست یک و نیم میلیون جلد و در مراحل بعدی با استقرار قفسه‌های ریلی بالغ بر پنج میلیون جلد است.

ده. گنجینه روزنامه‌ها و مجلات ادواری: در این گنجینه تا کنون بیش از ۲۵۰۰ عنوان مجله و روزنامه به زبانهای فارسی، عربی، ترکی و اردو (غیرلاتین) وجود دارد که در میان آنها تعدادی از مجلات و روزنامه‌های چاپ سنگی از عصر قاجار و نیز مجلاتی قدیمی چاپ کشورهای اسلامی از صد سال قبل به چشم می‌خورد.

یازده. گنجینه کتابهای مرجع و قفسه باز: این گنجینه، ویژه استفاده پژوهشگران و محققانی است که از مراکز آموزشی کشور و یا مؤسسات فرهنگی معرفی شده و در تالار شیخ طوسی کتابخانه، از آن استفاده می‌نمایند.

دوازده. گنجینه فهرس نسخه‌های خطی اسلامی کتابخانه‌های جهان: در این گنجینه فهرس

نسخه‌های خطی اسلامی بیش از شصت کتابخانه در جهان، از جمله ایران، به زبانهای مختلف وجود دارد که یکی از گنجینه‌های تخصصی کتابخانه است و در نوع خود از کامل‌ترین و کم‌نظیرترین آرشیوها به شمار می‌آید. همچنین کتابهای علوم کتابداری، اطلاع‌رسانی، کتابشناسی و کتاب پژوهی در این گنجینه مستقر است، که بیشتر مورد استفاده فهرست نگاران نسخه‌های خطی کتابخانه و نیز کارکنان مرکز دائرةالمعارف کتابخانه‌های جهان قرار می‌گیرد.

سیزده گنجینه کتابهای چاپی و مجلات و روزنامه‌های لاتین: در این گنجینه ده‌ها هزار جلد کتاب چاپی به بیش از چهل زبان خارجی چاپ کشورهای مختلف جهان و نیز بخشی از روزنامه‌ها و مجلات لاتین وجود دارد که تعداد آنها روبه افزایش است. برخی از عناوین موجود در این گنجینه از کتب نفیس و کهن به شمار می‌آیند که سابقه چاپ آنها به صد و پنجاه تا دویست سال قبل برمی‌گردد. البته تعدادی نسخه چاپی کهن لاتین دیگر، که سابقه چاپ آنها به بیش از پنج قرن پیش برمی‌گردد، در گنجینه کتب نفیس و کهن چاپی کتابخانه موجود است.

چهارده آرشیو کتب ممنوعه: در این مجموعه کتابهای ممنوعه که باعث گمراهی افراد می‌شوند گردآوری شده و از دسترس عموم دور نگاه داشته شده است. تنها محققان و پژوهشگرانی که در نقد و رد آنها بررسی و تحقیق می‌نمایند و مورد تأیید کتابخانه هستند، از این آرشیو استفاده می‌کنند. کتابهای این آرشیو مشتمل است بر کتب گروه‌های ملحد و ضد مذهب، مسلک‌های غیر شناخته شده و غیر رسمی و کتبی که بر ضد اسلام و علیه پیامبران و ائمه اطهار (ع) نوشته شده باشد.

پانزده گنجینه اطلسها و نقشه‌های جغرافیایی: در این گنجینه تعدادی از نقشه‌های جغرافیایی قدیم و جدید و اطلسهای کشورهای جهان و نیز منابع و مراجع جغرافیایی و نقشه‌برداری به زبانهای مختلف جمع‌آوری گردیده است. این نقشه‌ها به صورت رول و هر یک در محفظه مخصوص قرار دارد.

شانزده گنجینه کتابهای چاپی مکرر: این گنجینه اختصاص به کتابهای چاپی مکرر دارد

که مورد نیاز کتابخانه نیست و آنها برای شعبه‌های این کتابخانه در شهرستانها اختصاص یافته و به یاری خداوند در چند شهر، از جمله تهران، شعبه کتابخانه دایر خواهد شد.

هفته. تالار بزرگ شیخ طوسی: این تالار با مساحت ۲۲۰۰ متر مربع اختصاص به بخشهای پژوهشی ویژه دارد که پژوهشگران در قسمتهای مختلف از آن استفاده می‌کنند.

هیجده. بخش ویژه پژوهشگران نسخه‌های خطی و اسناد مکتوب: در این بخش پژوهشگران نسخه‌های خطی تحقیق می‌کنند و معمولاً از مراکز فرهنگی و آموزشی داخل و خارج کشور کتباً معرفی می‌شوند.

نوزده. مرکز قم‌شناسی: مجموعه کتابها یا مقالاتی که درباره قم به زبانهای مختلف نوشته شده در این بخش گردآوری شده و به زودی دوره کامل کتاب انوارالمشعشین، در تاریخ قم که نخستین جلد آن در سالهای دور با چاپ سنگی منتشر شده و دو جلد دیگر آن که چاپ نگردیده است، در این مرکز چاپ و منتشر خواهد شد. همچنین کتاب تحفة الفاطمیین فی احوال قم و القمیین، به فارسی، در دو جلد بزرگ که تاکنون چاپ نشده و قرار است به زودی چاپ و منتشر گردد. البته بخشهایی از این کتاب در فصلنامه میراث شهاب این کتابخانه آمده است، و نیز کتاب کوچک وقایع قحطسالی قم، به فارسی نیز چاپ و منتشر خواهد شد.

بیست. بخش تبارشناسی: در این بخش بیشترین منابع درباره علم نسب به زبانهای مختلف گردآوری شده و در نظر است به تصحیح و تنظیم و نشر آثار مؤسس کتابخانه پردازد؛ چراکه در این علم سرآمد بوده‌اند و تألیفات ارزنده‌ای دارند. به یاری خداوند به زودی شرح کتاب عمدة الطالب فی انساب آل ابی‌طالب (ع) که یکی از آثار ارزنده ایشان است، در چند جلد چاپ و منتشر خواهد شد. ضمناً تاکنون بیش از ۱۰ عنوان از آثار دانشمندان مشهور علم نسب از سوی این کتابخانه چاپ و منتشر گردیده است.

بیست و یک. بخش فهرست‌نگاری نسخه‌های خطی کتابخانه: در این بخش گروهی از کتابشناسان و نسخه‌شناسان نسخه‌های خطی، که سرپرستی مستقیم آن بر عهده متولی کتابخانه است، به بررسی و تنظیم و نگارش فهرست نسخه‌های خطی موجود در گنجینه

کتابخانه اشتغال دارند. قبلاً ۲۷ جلد از فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه - که به معرفی یازده هزار مجلد نسخه خطی پرداخته - منتشر شده است. همچنین در سال جاری جلد‌های ۲۸ و ۲۹ و ۳۰ منتشر شده و ان شاء الله بقیه مجلدات آن، که بیش از شصت جلد خواهد رسید، آماده و منتشر می‌شود.

یادآور می‌شود که روند رو به رشد نسخه‌های خطی کتابخانه از محل خریداری و اهدایی در هر سال بیش از ۷۵۰ تا ۱۰۰۰ نسخه خطی است که به گنجینه کتابخانه افزوده می‌شود. بنابراین، آمارهایی که در این گزارش ارائه می‌شود ثابت نیست.

بیست و دو. بخش بررسی و تنظیم و انتشار آثار علمی مؤسس کتابخانه: این بخش به بررسی و تحقیق و تنظیم و انتشار آثار علمی مؤسس بزرگوار کتابخانه اختصاص دارد، که زیر نظر مستقیم متولی کتابخانه انجام می‌شود. تا کنون یک دوره ملحقات الاحقاق، شامل ۳۶ مجلد، که در کلام و اعتقادات، از منابع اهل سنت، چاپ و منتشر گردیده و در سال ۱۳۷۳ شمسی بهترین کتاب سال جمهوری اسلامی ایران در حوزه دین شناخته شد. آن بزرگوار در تألیف این اثر که چهل سال به طول انجامیده است، از حدود پنج هزار عنوان کتاب از کتب اهل سنت استفاده نموده‌اند. در بیروت نیز این اثر برای دومین بار چاپ و منتشر گردیده است. تألیفات مؤسس کتابخانه بیش از ۱۵۰ کتاب و رساله است؛ درباره موضوعاتی چون: فقه و اصول، کلام، رجال و درایه، انساب، منطق، تفسیر، ادبیات عرب و تاریخ.

بیست و سه. بخش تصحیح و تحقیق و پژوهش نسخه‌های خطی اسلامی: در این بخش تعدادی از پژوهشگران کتابخانه به تصحیح و تحقیق نسخه‌های نفیس خطی اسلامی می‌پردازند، که تا کنون چاپ و منتشر نشده‌اند؛ و آنها را برای چاپ و نشر آماده می‌کنند. در این بخش تا کنون بیش از ۱۶۰ عنوان کتاب بالغ بر چهارصد جلد در موضوعات گوناگون به عربی و فارسی، تحقیق و چاپ و منتشر گردیده است و فهرست آنها نیز جداگانه منتشر شده است.

د. مرکز خدمات پشتیبانی اداری

این مرکز دارای بخش‌های گوناگونی به شرح زیر است:

۱. امور مالی: با زیرمجموعه‌ای شامل مسئول امور مالی، ذی‌حسابی، کارپردازی، تدارکات، مسئول انبار، جمع‌دار اموال کتابخانه. در این بخش تمامی اسناد هزینه‌ها، اعم از خرید کتاب و ملزومات و تجهیزات، مورد بررسی دقیق قرار می‌گیرد و پس از تأیید ذی‌حساب و مسئول امور مالی و نهایتاً متولی کتابخانه قابل پرداخت می‌شود. تمامی هزینه‌های جاری و عمرانی کتابخانه در زمان حیات مؤسس و بنیانگذار کتابخانه از سوی ایشان تأمین می‌گردیده است. پس از رحلت معظم له بر حسب تصویب نمایندگان مجلس شورای اسلامی به جز شش تا هفت درصد هزینه‌ها، که از محل کمک‌های مردمی و یا متولی محترم تأمین می‌شود، بقیه از سوی دولت تأمین می‌گردد. البته ناکافی است و بایستی در این زمینه چاره‌اندیشی شود، زیرا بخشی از طرح‌های تحقیقاتی و پژوهشی به علت عدم اعتبار لازم قابل اجرا نمی‌باشد و کتابخانه را با مشکل جدی مواجه ساخته است.

شایسته یادآوری است که پس از رحلت مؤسس کتابخانه، و در پی تصویب نمایندگان مجلس شورای اسلامی، یک ردیف خاص در بودجه عمومی کشور به کتابخانه اختصاص یافته است که اعتبارات جاری یا عمرانی کتابخانه پس از تنظیم موافقت‌نامه با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور مشخص و ابلاغ می‌گردد.

۲. بخش‌گزینش و امور کارکنان: این بخش مسئولیت تهیه مقدمات گزینش افراد را در صورت نیاز کتابخانه تا مراحل تأیید به عهده‌دارد. همچنین امور مربوط به کارکنان کتابخانه بر اساس طرح طبقه‌بندی مشاغل مصوب وزارت کار و امور اجتماعی، تعیین گروه و پایه شغلی هر فرد بر عهده این بخش است که پس از تأیید متولی ابلاغ می‌گردد. نیز تنظیم فهرست ساعات اضافه کاری یا کسری کار کارکنان، ساعت و روزهای مرخصی و ارائه آن به امور مالی از جمله وظایف بخش‌گزینش است. تمامی کارکنان کتابخانه مشمول ضوابط و مقررات بیمه هستند و هر کدام بازنشست شوند، تا آخر عمر حقوق خود را دریافت می‌نمایند.

تعداد کارکنان کتابخانه در حال حاضر، با احتساب قراردادیها، ۱۶۰ نفر است، که پس از آغاز به کار ساختمان جدید در صورت تأمین اعتبار لازم این تعداد به ۲۵۰ نفر خواهد رسید.

۳. بخش آموزش: این بخش به منظور ارتقای سطح علمی و تخصصی کارکنان کتابخانه

تشکیل شده است. همچنین تدارک سفر افرادی را که به منظور آموزشهای فنی، از قبیل آموزش ترمیم نسخه‌های خطی و اسناد مکتوب، از کشورهای خارج به این کتابخانه می‌آیند بر عهده این بخش است. تا کنون افرادی از کشورهای مختلف در پی امضای تفاهم نامه به این کتابخانه آمده‌اند و پس از آموزشهای لازم و اخذ گواهینامه از دست متولی کتابخانه به کشورهای خود مراجعت نموده‌اند. همچنین تا کنون آموزشهای زیر را تعدادی از کارکنان کتابخانه فرا گرفته‌اند: زبان عربی و انگلیسی، اطفای حریق، تندخوانی، تشعیر و تجلید و تذهیب، آموزش نظامی و تیراندازی، دوره آموزش غیرحضورى مدیریت رایانه، روخوانی و روانخوانی قرآن کریم. گفتنی است که چند تن از کارکنان کتابخانه در مسابقات سراسری قرآن نیز حضور پیدا کرده‌اند.

۴. واحد تعاون و رفاه کارکنان: این واحد دارای یک صندوق قرض الحسنه است که بخشی از سرمایه آن را تولید کتابخانه و بقیه را کارکنان کتابخانه تأمین کرده‌اند؛ و تا کنون کارکنان توانسته‌اند وامهای ضروری خود را از این صندوق اخذ نمایند.

۵. واحد بهداشت و درمان: این واحد برای مداوای کارکنان کتابخانه و خانواده آنان تشکیل یافته و هر پنجشنبه یک پزشک در کتابخانه به مداوای کارکنان می‌پردازد؛ و چنانچه نیاز به آزمایش پزشکی داشته باشند، هزینه آن از سوی کتابخانه تأمین می‌گردد. ضمناً یکی از خواهان همکار، که خود متخصص زنان و زایمان است، در این زمینه به مداوای همسران کارکنان می‌پردازد.

۶. واحد ورزش و تفریحات سالم: این واحد به منظور تقویت جسم و روح و سلامت کارکنان تشکیل شده و تا کنون تیم فوتبال شهاب از کارکنان کتابخانه شکل گرفته و در چندین دوره از مسابقات جوایزی را دریافت نموده‌اند. همچنین در فصل تابستان از سوی تولید کتابخانه، بلیت شنای تعدادی از کارکنان کتابخانه تأمین می‌گردد.

۷. واحد حمل و نقل و ترابری: این واحد، حمل و نقل محمولات کتابخانه از تهران یا شهرستانهای دیگر به قم و نیز مأموریتهای محوله به کارکنان را برعهده دارد؛ و دارای چندین خودرو است.

۸. بخش ملاقات با کارکنان کتابخانه: این بخش برای ملاقات افراد با کارکنان کتابخانه در نظر گرفته شده است. برای آنکه ملاقات‌کنندگان وارد مجموعه نشوند، یک اتاق در تالار ورودی کتابخانه به این امر اختصاص یافته است.

یادآوری می‌شود، طبق تصویب هیئت محترم وزیران در چندسال قبل، کارکنان بخش‌های دولتی می‌توانند با توافق متولی کتابخانه و مسئول مربوطه بخش دولتی به عنوان مأمور به خدمت تا مدتی در کتابخانه مشغول به کار باشند. تا کنون چند مورد انجام شده و هم‌اکنون نیز ادامه دارد.

ه مرکز خدمات پشتیبانی اجرایی

این مرکز از چندین واحد و بخشهای مختلف به ترتیب زیر تشکیل گردیده است:

یک. بخش خدمات رایانه‌ای: ویژه متقاضیان استفاده از شبکه‌های داخلی یا خارجی.

دو. مخابرات و شبکه‌های ارتباطی داخلی و بین‌المللی: که مسئولیت برقراری ارتباط

افرادی که با کتابخانه از داخل و خارج تماس می‌گیرند برعهده این بخش است. همچنین کارکنان بخشهای کتابخانه چنانچه در راستای وظایف اداری نیاز به تماس با داخل یا خارج کشور داشته باشند، این بخش ارتباط را برقرار می‌سازد. در این بخش یک دستگاه تلفن مرکزی دیجیتالی با ۲۶۰ شماره داخلی و ده شماره خارجی نصب شده که درخواستهای متقاضیان سریعتر از گذشته انجام می‌شود.

سه. بخش چاپ و انتشارات: این بخش کار آماده‌سازی نسخه‌های تحقیق شده به دست ویراستاران کتابخانه و تسهیلات فنی و چاپ تا آخرین مرحله انتشار را برعهده دارد؛ و تا کنون بیش از ۱۵۰ عنوان کتاب را در بیش از ۳۷۰ مجلد، به فارسی و عربی، منتشر نموده است. همچنین چاپ و انتشار بروشورها و راهنمای کتابخانه و برگه‌های تبلیغاتی و نیز چاپ فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه و وصیتنامه الهی - اخلاقی مؤسس کتابخانه از وظایف این بخش است.

چهار. امور نمایشگاه‌ها: تمامی مراحل اجرایی نمایشگاه‌هایی که کتابخانه در محلهای

مختلف برگزار می‌کند، بر عهده این بخش است.

تا کنون کتابخانه چند نمایشگاه ویژه برگزار نموده است از جمله ۱. نمایشگاه آثار علمی بنیانگذار کتابخانه به مناسبت هشتمین سالگرد ارتحال ایشان در محل کتابخانه؛ ۲. نمایشگاه نسخه‌های خطی نفیس مزین به خطوط ناموران اسلام از یک هزار سال قبل تا کنون؛ ۳. نمایشگاه ویژه فهارس چاپ‌شده نسخه‌های خطی کتابخانه‌های جهان شامل ۵۰ کشور همزمان با ولادت حضرت فاطمه زهرا(س) در سال ۱۳۷۴ شمسی در محل کتابخانه با ۲۰۰۰ عنوان کتابهای فهرست؛ ۴. نمایشگاه نسخه‌های خطی نفیس در ساختمان شماره ۲ بهارستان تهران که با استقبال بسیار بازدیدکنندگان مواجه گردید.

پنج. امور همایشها: تمامی مراحل برگزاری همایشهای علمی کتابخانه از وظایف این بخش است.

چهارمین همایش بین‌المللی فرسودگی زیست‌محیطی آثار فرهنگی مکتوب با همکاری این کتابخانه و پژوهشکده مرمت آثار فرهنگی - سازمان میراث فرهنگی - سازمان اسناد ملی و سازمان یونسکو با شرکت متخصصانی از کشورهای مختلف در تهران برگزار گردید.

شش. مهمانسرا: این بخش دارای چند اقامتگاه است و برای میهمانان برجسته خارجی در نظر گرفته شده است؛ تا شبها بتوانند با آسودگی به تحقیقات خود ادامه دهند.

هفت. رستوران: این بخش به منظور پذیرایی از میهمانان، اعم از داخلی و خارجی، در نظر گرفته شده است. همچنین پذیرایی از میهمانان همایشها از وظایف این بخش است.

هشت. مرکز تأمین و تهیه منابع کتابخانه: نسخه‌های خطی‌ای که تولیت محترم کتابخانه انتخاب و خریداری می‌کند و نیز کتابهای چاپی فارسی و عربی و لاتین و نیز مجلات مهم کتابشناسی و کتاب پژوهی و نسخه‌شناسی ذخایر اسلامی چاپ خارج از کشور را این مرکز تهیه می‌کند. بخشی نیز در پی تفاهم‌نامه فیما بین کتابخانه با دیگر کتابخانه‌های بزرگ جهان تأمین می‌گردد. بر اساس مصوبه ۲۰۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی در ۱۴ آذر ۱۳۶۸ / ۵ دسامبر ۱۹۹۰ وزارت ارشاد باید یک نسخه از کتابها و نشریاتی را که در

ایران منتشر می شود، از ناشران اخذ کند و برای این کتابخانه ارسال نماید.

تا کنون کتابخانه های خصوصی بسیاری از علما و محققان به این کتابخانه اهدا گردیده است، اینک برخی از آنها را که هر یک بالغ بر چند هزار مجلد بوده است نام می بریم:

کتابخانه های علی هیئت تبریزی، نظام السلطنه مافی، محمد عبده بروجردی، میرزا عبدالعظیم قریب گرگانی، حکمت آل آقا، محسن قریب، وحید خورگامی، بادکوبه ای تبریزی، سید عبدالله شبستری، شیخ محمدحسین آل طاهر خمینی، سید ابوالقاسم یاسینی، میرزا حسین فقیهی، میرزا مهدی عبائی، حاج شیخ اسدالله نجفی کرمانشاهی، دکتر شمس الدین عالمی، آیت الله خوانساری، سید عبدالحمید مولانا، حاج ابراهیم انصاری، حاج عبدالامیر آقائی، ذبیح الله عبدی، حاج شیخ یدالله خدائی - اسلامی، شیخ وهاب جعفری، دکتر مهدی مشکوة الدینی، حاج شیخ ضیاءالدین جوادی ابهری، حاج شیخ محمدرضا کاظمی کرمانشاهی، ممتجد گیلانی، آیت الله حاج سید مرتضی مرعشی نجفی (برادر بزرگوار مؤسس کتابخانه)، حاج سید علی اصغر جزایری، حاج شیخ قوام الدین و شنوی، سید حسن نبوی بیرجندی، حاج شیخ جواد تهرانی، سید محمد علی آل سید غفور، سید محمد تقی مرتضوی اصفهانی، سید رضا موسوی زاده، شیخ مصطفی فرزانه اصفهانی، سید صادق پیشنمازی، حاج میرزا علی مقبل، آیت الله کاظمینی، سربلندی، حاج علی اکبر سلدوزی، شریعتمدار تهرانی، نادر حبیب زاده، حاج ضیائی گیلانی، رضا جوادزاده، محسن قائمی، شیخ احمد کبیر قمی، محمد فرقانی، سید حسن جزایری، افجه ای، سید نورالدین علوی طالقانی، میرزا محمد متقی قمی، میرزا محمد موحدی قمی، حاج سید محمدباقر فاطمی قمی، محمد باقر حسام، حاج مولوی مداح قمی، علی اکبر وحیدی همدانی، فاضل نوری اصفهانی، علیرضا پرنیانپور، سید جمال الدین میردامادی، مهرآذین، شیخ غلامرضا فقیهی بروجردی، مقدسی زنجانی، ابراهیم ملازاده، شیخ غلامعلی جعفری، حاج رضا کریمی، حاج رسولی، حسن مؤمنی، ایروانی، عرفانی، سید علی اصغر موسوی، زرگر وفا، حسنقلی قبادیان، علی اصغری، شیخ محمود محمدی، محمد تقی آل آقا، حاج میرآقا موسوی کماری، حاج مظاهری،

صالحی خوانساری، شیخ محمدعلی بهرامی همدانی، غلامحسین کریمی، غلامرضا رحیمی، حاج شیخ رضا سراج، محمد جواد نجفی، محمدعلی توتیا، عبدالحسینی، رضائی، سید ذبیح الله موسوی زنجانی، شیخ احمد دانشور، شیخ ضیاءالدین نجفی، شیخ محمد تنکابنی، اسماعیل حسینی، میرزا موسی بن فضل الله حسینی همدانی، خانم ایلا بیاتی، شیخ محمدعلی انصاری، دکتر علوی، شیخ محمد صابری، شیخ علی پناه اشتهااردی، اخوان بجوانی قره داغی، خانم زهرائی، حاج شیخ راضی تبریزی، حاج سید احمد تکیه ای، شیخ احمد کافی الملکی، سید محمود طباطبائی، سید منیرالدین امامی اصفهانی، شیخ محمد محفوظی، میرزا محمدعلی واعظی قراملکی، حاج سید علی زمانی کرمانشاهی؛ تعدادی کتابخانه شخصی از کشورهای خارج که از ذکر نام آنها معذوریم؛ و بسیاری دیگر که ذکر نام یکایک آنان در این نوشتار میسر نیست و بدین وسیله از تمامی بازماندگان آنان سپاسگزاری می شود. از خداوند علو درجات آنان را خواستاریم.

همچنین سزاوار است از افرادی که توسط آنان طی سالیان متمادی نسخه های خطی و چاپی نفیس بسیاری برای این کتابخانه خریداری گردیده و اینک چهره در نقاب خاک کشیده اند، یاد شود؛ آقایان: شیخ حسینعلی کتابفروش، منوچهر زری باف، حاج حیدری اصفهانی، شیخ اسدالله اسماعیلیان، حاج محمد جعفری تبریزی، محمدحسین اسدی، اخوان شفیعی اصفهانی، شیخ عبدالرزاق اصفهانی، شیخ مهدی علامه، حاج حسین مصطفوی، محمدی شریانی، قاسم محمد رجب بغدادی؛ و نیز تشکر و قدردانی می کنیم از آقایانی که هم اکنون با این کتابخانه همکاری دارند و نسخه های بسیاری به وسیله آنان برای کتابخانه خریداری می گردد، به ویژه از آیت الله حاج سید مهدی لاجوردی قمی که خود از علما و مدرسین و صاحب آثار علمی بسیاری است. ایشان بیش از سی سال است که نسبت به این کتابخانه عنایت داشته و نسخه های نفیس بسیاری را برای کتابخانه تهیه کرده است. خداوند بزرگ بیش از پیش به ایشان و دیگران توفیق عنایت فرماید.

نه. بخش لابراتوار عکس و تصویر: این بخش مسئولیت عکس‌برداری از میهمانان و شخصیت‌های بازدیدکننده از کتابخانه را بر عهده دارد. همچنین تهیه تصویر از همایشها و یا نمایشگاه‌هایی که در کتابخانه برگزار می‌گردد. نیز تهیه تصاویر سالگرد ارتحال بنیانگذار کتابخانه و امور مشابه را بر عهده دارد. این بخش دارای لابراتوار مجهز و دوربینهای جدید عکاسی با تجهیزات کامل است.

ده. دفتر فنی گروه مشاوران ساختمانی: این دفتر مسئولیت امور اجرایی ساختمانها و یا تعمیرات اساسی آنها را بر عهده دارد. تعدادی از همکاران با تجربه نیز با این دفتر همکاری دارند.

یازده. دفتر فصلنامه میراث شهاب: متولی کتابخانه صاحب امتیاز این فصلنامه تخصصی است و زیر نظر هیئت تحریریه، هر سه ماه یک بار منتشر می‌شود. این نشریه به مباحثی از این قبیل می‌پردازد: کتابشناسی، کتاب پژوهی، کتابداری، نسخه‌شناسی، نسخه‌های خطی اسلامی، گزارش سفرهای علمی پژوهشگران کتابخانه به خارج از کشور، اخبار داخلی کتابخانه، آمار کتابخانه، فهرست نسخه‌های نفیس خریداری شده در هر فصل، چاپ برخی آثار مؤسس بزرگوار کتابخانه، آمار کتابهای منتشر شده از سوی کتابخانه در هر فصل و معرفی کتابخانه‌های جهان.

دوازده. دفتر تهران: برای تسریع در امور جاری کتابخانه، دفتری در تهران فراهم شده و نمایندگان از سوی کتابخانه در آن مستقرند. مسئول این دفتر در امور جاری کتابخانه در تهران فعالیت دارد.

سیزده. دفتر ترجمه: این دفتر به منظور ترجمه نامه‌های انگلیسی، آلمانی، فرانسه، عربی، ایتالیایی، روسی و... در نظر گرفته شده است.

چهارده. دفتر طرح و برنامه: این دفتر اختصاص به بررسی طرحها و برنامه‌های پیشنهادی از سوی کارکنان یا مراجعان و صاحب‌نظران دارد که پس از نهایی شدن به دفتر متولی تحویل می‌شوند تا ایشان تصمیم‌گیری نمایند.

پانزده. امور مربوط به شعب کتابخانه: تا کنون چندین پیشنهاد در مورد تأسیس شعب

کتابخانه در شهرستانهای مختلف به کتابخانه ارائه گردیده است. پس از بررسی و موافقت متولی کتابخانه ان شاء الله در آینده به تدریج راه اندازی خواهد شد. بسیاری از کتابهای چاپی مکرر در یک گنجینه ویژه برای ارسال به این شعب استقرار یافته که در آینده بین آنها توزیع خواهد شد. پیش بینی می شود این روال با استقبال بسیار روبه رو شود.

شانزده. واحد فنی تأسیساتی: این واحد دارای دو بخش است: الف) تأسیسات برق و تلفن و سیستمهای مخابراتی و حفاظتی مدار بسته. در حال حاضر حجم برق مصرفی این کتابخانه یک مگاوات و نیم است. این بخش نیز دارای ژنراتور قوی برق است که در صورت قطع برق سراسری، برق کتابخانه را تأمین می کند؛ ب) تأسیسات فنی موتورخانه و سیستمهای سرد و گرم و تجهیزات وابسته به آنها. در این بخشها مسئولان مجرب مشغول به کارند و دمای تمامی بخشهای ساختمان را - که باید بین ۱۸ تا ۲۴ درجه سانتیگراد باشد - و نیز رطوبت هوا را کنترل می نمایند. همچنین در موتورخانه مرکزی تجهیزات عظیم آب شیرین کن نصب گردیده که در تمامی ساختمان در هر ساعت از روز آب سرد شیرین در لوله های مخصوص شرب جاری است. موتورخانه مرکزی این کتابخانه در نوع خود یکی از کم نظیرترین موتورخانه هاست که به وسیله مانیتور کنترل می شود و مطابق استانداردهای بین المللی است.

هفده. مرکز حفاظت و نگهداری فیزیکی از کتابخانه: این مرکز با مرکز حفاظت ذخایر و منابع کتابخانه تفاوت دارد، زیرا آن مرکز مسئول نگهداری و حفاظت از مجموعه ذخایر و منابع کتابخانه است و این مرکز مسئولیت نگهداری و مقابله با حوادث غیر مترقبه، از قبیل انفجار، سرقت و خرابکاری، را بر عهده دارد. تدابیر و راهکارهایی که برای حفاظت فیزیکی در نظر گرفته شده عبارتند از:

۱. نگهداری شبانه روزی قسمتهای ورودی کتابخانه که از افراد با تجربه و زبده استفاده می شود؛
۲. نگهداری بخش غربی ساختمان به صورت شبانه روزی؛
۳. آنتنهای هشدار دهنده در مدخلهای ورودی و خروجی کتابخانه برای پیشگیری

از سرقت کتاب؛

۴. نصب ۷۵ دوربین مداربسته تلویزیونی در بخشهای مختلف کتابخانه و کنترل آنها در اتاق کنترل مرکزی.

کارکنان این بخش دوره‌های آموزشی لازم را فرا می‌گیرند؛ و دارای بی‌سیم هستند. هیجده. واحد تعمیرات: تعمیرات فنی کتابخانه بر عهده این واحد است؛ و دارای کارگاههای نجاری، لوله‌کشی، در و پنجره‌سازی است.

و. مرکز پژوهشهای خدمات فنی کتابداری و اطلاع‌رسانی

این مرکز از بخشهای انتخاب و سفارش، ثبت و اعلام وصول، بررسی و وجین کتابها، آماده‌سازی، فهرست‌نویسی، خدمات فنی، برگه‌آرایی، دبیزشگاه، پژوهشگاه و مرکز رایانه تشکیل گردیده است. این مرکز در سال ۱۳۷۵ شمسی به دستور تولیت کتابخانه تأسیس و زیر نظر ایشان انجام وظیفه می‌نماید. هدف از راه‌اندازی این مرکز، ایجاد نظام اطلاع‌رسانی متمرکز، پشتیبانی فنی، فهرست‌نویسی استاندارد، مجموعه‌سازی، برنامه‌نویسی و مدیریت شبکه رایانه برای خدمات بهینه آموزشی و پژوهشی است. وظایف این مرکز عبارت است از: ۱. انتخاب کتاب و نشریه بر اساس اصول مجموعه‌سازی؛ ۲. سفارش جدید مجموعه‌های انتخابی؛ ۳. ثبت مجموعه‌های رسیده؛ ۴. اعلام وصول؛ ۵. بررسی و وجین؛ ۶. آماده‌سازی؛ ۷. رده‌بندی؛ ۸. فهرست‌نویسی؛ ۹. برگه‌آرایی؛ ۱۰. برنامه‌نویسی بانکهای اطلاعاتی؛ ۱۱. تایپ، تصحیح و اطلاعات پژوهشی کتابشناختی؛ ۱۲. مدیریت شبکه رایانه؛ ۱۳. خدمات فنی و کتابی؛ ۱۴. آموزش کتابداری؛ ۱۵. اطلاع‌رسانی.

این واحد نیز به شبکه‌های رایانه‌ای بین‌المللی «اینترنت» متصل است و پژوهشگران می‌توانند از منابع موجود این کتابخانه در دیگر کتابخانه‌های جهان و بالعکس بهره‌گیرند.

یادآور می‌شود که بخش اعلام وصول وظیفه تحویل کلیه کتابهای چاپی، اعم از خریداری و اهدایی و وقفی، و نیز ثبت آن در دفاتر مربوطه و اعلام وصول آنها را بر عهده دارد. اعلام وصول نسخه‌های خطی مستقیماً از سوی دفتر تولیت کتابخانه انجام می‌شود.

تاکنون افرادی جهت کارورزی از مراکز مختلف به کتابخانه معرفی و دوره‌های کوتاه کتابداری و اطلاع‌رسانی را طی کرده و در پایان پس از گزارش مسئول واحد به متولی، دوره کارورزی تکمیلی آنان مورد تأیید قرار گرفته است. این روند هم‌اکنون نیز ادامه دارد. ضمناً برخی از دانشجویان دانشگاه‌ها، رساله خود را پیرامون این کتابخانه تدوین و به استاد خود ارائه داده‌اند، همچنین برحسب موافقت سازمان کتابهای درسی در وزارت آموزش و پرورش یک گزارش چندصفحه‌ای از کتابخانه در کتاب فارسی سال دوم دبیرستان جزء کتب درسی قرار گرفته است که خود موجب آشنایی بیشتر دانش‌آموزان از وضعیت کتابخانه و زحمات و مشقات بنیانگذار کتابخانه می‌باشد.

ز. مرکز حفاظت ذخایر و منابع کتابخانه

این مرکز مسئولیت تهیه و اجرای برنامه‌های عملی برای حفاظت و نگهداری از مجموعه ذخایر و اسناد کتابخانه را بر عهده دارد؛ و مشتمل بر چند واحد است:

یک. عملیات آسیب‌شناسی: این بخش دارای یک آزمایشگاه پیشرفته برای شناسایی انواع آسیب‌هایی است که بر کتابها و اسناد وارد می‌شوند. در این واحد تجهیزات فنی جدید، از قبیل میکروسکوپیهای بسیار قوی با دوربینهای حساس برای شناسایی حشرات و قارچهای کتابخوار و عکس‌برداری رنگی از نوع آفت وارده به کتاب و بزرگ‌نمایی و چاپ آنها وجود دارد، که پس از بررسی و شناخت نوع آسیب، اقدام لازم برای زدودن آن به عمل می‌آید. برخی دیگر از تجهیزات این واحد عبارت‌اند از: ۱. انکوباتور دیجیتال برای محیط کشت رشد قارچها و دیگر آفات؛ ۲. اتوکلاو دیجیتالی؛ ۳. PH متر دیجیتال برای بررسی مقدار کاغذهای اسیدی؛ ۴. سمپلر متغیّر در دو رنج ۱۰۰ E - ۱۰۰۰ و ۱۰ - OE برای استفاده مواد شیمیایی سمی؛ ۵. ترمومتر دیجیتالی برای سنجش حرارت مواد و آب مورد استفاده به منظور رنگ کردن کاغذهای مرمت.

دو. مرکز قرنطینه و آفت‌زدایی کتابها و اسناد: این بخش را بیمارستان کتاب می‌نامند. در این بخش سه اتاقک فلزی بخورده‌ی پیشرفته خارجی با تجهیزات مربوطه قرار دارد که کار

قرنطینه کتابها و اسناد (مکتوب و غیر مکتوب) آسیب دیده را در مدت ۷۲ ساعت انجام می‌دهد. بخشی نیز به زدودن و اسیدگیری کتابها اختصاص دارد. تمامی نسخه‌های خطی و اسناد مکتوب به ترتیب دوره‌ای همیشه ضد عفونی می‌شوند.

سه. مرکز مرمت و بازسازی کتب خطی و اسناد دستنویس: این مرکز یکی از بخشهای حساس و مهم کتابخانه به شمار می‌رود. تعدادی از افراد مجرب نسخه‌های فرسوده و آسیب دیده را ترمیم و بازسازی می‌نمایند؛ و تا آن جا که امکان دارد از روشهای سنتی استفاده می‌نمایند. تجهیزات بسیار پیشرفته نیز در این مرکز وجود دارد که عبارت‌اند از:

۱. میزهای نور ویژه مرمت؛ ۲. دستگاه چمبر یا محفظه رطوبت برای جداسازی کاغذهای به هم چسبیده نسخه‌های خطی و اسناد؛ ۳. دستگاه ویژه زدودن اسید نسخه‌ها؛ ۴. دستگاه پرسورتنی بل یا میز مکش مدرن، برای لکه و گرد و غبارزدایی و صاف نمودن سند بدون حرارت؛ ۵. پرسهای حرارتی برای محو نمودن چسبهای مرمت؛ ۶. ماشینهای نازک کردن چرم برای جلدسازی، ماشینهای برش دستی و برقی.

مسئولیت‌های این مرکز نیز عبارت‌اند از: تحویل گرفتن کتابها از گنجینه؛ قرار دادن آنها در اتاقکهای قرنطینه؛ تست کاغذهای اسیدی؛ تعیین میزان فرسودگی و جنس و قطر و رنگ کاغذ؛ رنگ نمودن کاغذی دیگر به وسیله مواد طبیعی برای تهیه کاغذ هم‌رنگ با نسخه‌های خطی یا سند؛ طراحی کاغذ هم‌رنگ با مقدار کاغذی که خورده شده و از میان رفته است.

پس از ترمیم برگها، کار جلدسازی آن از چرمهای طبیعی داخلی آغاز می‌شود، که حسب مورد جلدهای ضربی با نقوش و طرحهای اسلیمی چون ترنج و لچک و کتیبه و یا روغنی رنگین و بوته و یا گل و مرغ و یا جلدهای ساده یک‌لا بدون مقوا ساخته می‌شود. چهار. مرکز میکروگرافی کتابخانه: میکروگرافی در فارسی به معنای ریزنگاری یا ریزپردازی و روشی برای کنستانتره کردن یا فشرده‌سازی اطلاعات است. از آن جا که نسخه‌های خطی میراث فرهنگی است و وظیفه حفاظت از آنها بر عهده همگان است، این واحد نیز در کتابخانه شکل گرفته و هدف از تأسیس آن تهیه میکروفیلم از نسخ خطی

نادر و نفیس کتابخانه است؛ تا بدین وسیله خدمات دهی ایمن تر و نگهداری بهتر انجام پذیرد. در این راستا تا کنون هر آنچه از نسخه های خطی کتابخانه فهرست شده، از آنها میکروفیلم و تعدادی تصویر تهیه شده و در گنجینه میکروفیلم نگهداری می شود. همچنین بیش از چهار هزار حلقه میکروفیلم دیگر از نسخه های نفیس کتابخانه های جهان فراهم شده که وجود آنها این امکان را به پژوهشگران در مسائل اسلامی می دهد که به نسخه های خطی که در کتابخانه های دور دست موجود است، دست یابند. همچنین اطلاعات و داده ها از میکروفیلمها بر روی دیسکتهای رایانه ای با استفاده از اسکنر ویژه نسخه های خطی، و ارتباط با کتابخانه های داخل و خارج در این مرکز انجام می شود. نیز تجهیزات ویژه آرشیوهای نگهداری میکروفیلمها و مواد دیداری و شنیداری و سی. دی. رام برای سرویس دهی به مراجعان و انتقال مواد به کتابخانه های دیگر و آموزش بهینه کارکنان این مرکز از جمله برنامه هاست.

در این مرکز نخست از نسخه های خطی میکروفیلم به صورت ۳۵ میلی متری تهیه می شود و از روی آن تصویربرداری می کنند و پس از جلدسازی به صورت کپی از اصل در می آید. در حقیقت، کتاب اصلی یک فیلم و یک تصویر دارد. پژوهشگران فقط از تصویر نسخه های خطی استفاده می کنند، زیرا استفاده از اصل آنها شرایط ویژه ای دارد که همگان آگاهی ندارند و این ثروت ملی باید به نسلهای بعدی منتقل شود. در این مرکز تجهیزات پیشرفته زیر وجود دارد:

۱. دوربینهای جدید میکروفیلمهای ۳۵ و ۱۶ میلیمتری؛
۲. تجهیزات اسکنر ویژه کتابهای خطی و رایانه و چاپگرهای مربوطه که پس از اسکن به سی. دی منتقل شده، آنگاه بر روی شبکه های بین المللی قرار می گیرد؛ به گونه ای که پژوهشگران در گوشه و کنار جهان می توانند با رایانه از تصاویر نسخه های خطی بهره گیرند؛

۳. تجهیزات چاپگرهای لیزری و معمولی که از میکروفیلمها تصویر تهیه می کنند؛

۴. تجهیزات ظهور و ثبوت و پردازش میکروفیلمها (پرسور)؛

۵. دستگاههای کپی میکروفیلم و میکروفیش (دوبلکیتور)؛
۶. فیلم خوان و یاریدرهای متعدد میکروفیلم؛
۷. تجهیزات کامل چاپ عکسهای معمولی، اسلاید، فیلم استریپ و کلیه امکانات کپی برداری؛
۸. تجهیزات حساسیت سنج میکروفیلم (دِنسیتومتر)؛
۹. تجهیزات برش میکروفیلم (کاتِر).
- وجود امکانات مدرن میکروگرافی و کارشناسان زبده در این مرکز، قابلیت نگهداری مطمئن و بی خطر از اسناد، آسانی و سرعت در بازیابی اطلاعات، صرفه جویی در هزینه بایگانی و آرشیو، کنترل بیشتر اطلاعات، صرفه جویی در مکان، آسانی تبادل اطلاعات بین مراکز، حفظ تمامیت آرشیو، سازگاری با رایانه‌ها، امکان بازپردازی اطلاعات و پیشگیری از جعل و تحریف سند را امکان پذیر ساخته است.
- پنج. مرکز صحافی و جلدسازی کتابهای چاپی: در این مرکز تمامی کتابهای چاپی و عکسی و مجلات و روزنامه‌های مختلف، اعم از فارسی و عربی و لاتین، که نیاز به جلدسازی یا تعمیر دارند، صحافی می‌گردد. تعدادی از کارکنان زبده، که برخی از آنها بیست سال با این کتابخانه همکاری دارند، در این بخش مشغول به کارند. در این واحد کلیه مراحل جلدسازی، از قبیل تمیز کردن، اَره کردن عطف، دوخت، بدرقه، چسب عطف، برش، گرد کردن، ته کوبی، شیرازه، ململ، شومیز کاغذی عطف، شومیز مقوایی جلد، اندازه گیری، نازک کردن چرم، طلا کوبی عطف جلد انجام می‌شود. همه تجهیزات ضروری، مانند ماشینهای برقی بُرش و پرسهای عظیم برقی، در این مرکز وجود دارد.
- شش. واحد اعلام و اطفای حریق: این واحد برای بالا بردن ضریب ایمنی در کتابخانه تشکیل یافته و وظیفه آن پیشگیری از بروز حوادث ناشی از عدم رعایت نکات ایمنی است. در صورت بروز هرگونه حادثه، از قبیل آتش سوزی، تخریب، سیل و زمین لرزه، این واحد وارد عمل می‌شود. اطفای حریق و برقراری امنیت در محل حادثه نیز از دیگر وظایف آن است. این واحد در راستای وظایف محو له، از وسایل گوناگونی، از جمله

سیستم خودکار اعلام و اطفای حریق پیشرفته و انواع کپسولهای آب و پودر گازهای مختلف، بهره می‌گیرد. همچنین وظیفه تشکیل تیمهای مختلف و نظارت بر حسن اجرای امور ایمنی را بر عهده دارد؛ و برای حفاظت بیشتر با سازمان آتش نشانی، سازمان آب و شرکت گاز قم هماهنگیهای لازم را انجام می‌دهد.

ح. گنجینه اشیا غیرمکتوب

۱. گنجینه اشیا غیرمکتوب: در این گنجینه اشیا غیرمکتوب، از قبیل فولاد، سکه، تمبرهای قدیمی ایرانی و خارجی، آلبوم عکسهای قدیمی و چند اسطرلاب، نگهداری می‌شود. جالب‌ترین آن مجموعه‌ای از قفل‌های فولادی بسیار قدیمی از چندین سده قبل است که به در مساجد یا مدارس قدیمی تعلق داشته‌اند. همچنین مجموعه‌ای از سکه‌های قدیم قبل از اسلام و بعد از اسلام تا عصر قاجار در بین آنها وجود دارد که ۹۶ قطعه آن در شهر قم در سده‌های مختلف ضرب گردیده است. برخی از این سکه‌ها از طلای ناب و بقیه از نقره و مس‌اند.

۲. آرشیو منابع صوت و تصویر: در این آرشیو تعدادی نوارهای تصویری و دیسک‌های رایانه‌ای و نیز نوارهای صوتی گوناگون که از مراسم‌های مختلف و یا مصاحبه‌های اشخاص و از سخنان بنیانگذار کتابخانه در مورد نحوه شکل‌گیری کتابخانه تهیه شده، نگهداری می‌شود.

۳. آرشیو عکس: در این آرشیو عکسهای رنگی و سیاه و سفید قدیمی، به ویژه از عصر قاجار، و نیز از مراسم‌های گوناگون که از آغاز به کار کتابخانه تا زمان حاضر برداشته شده نگهداری می‌شود. برای نگاتیوهای رنگی این بخش درجه حرارت انبار ویژه یک درجه سانتیگراد و رطوبت ۳۰ درصد با تغییر + و - ۵ درصد است؛ و برای نگاتیوهای سیاه و سفید درجه حرارت انبارهای ویژه پنج درجه سانتیگراد و رطوبت ۳۰ درصد با تغییر + و - ۵ درصد است.

ط. مرکز دائرةالمعارف کتابخانه‌های جهان

دائرةالمعارف کتابخانه‌های جهان، یکی از واحدهای فرهنگی، علمی و پژوهشی کتابخانه است که در آذر سال ۱۳۷۰ به منظور تدوین و تألیف دائرةالمعارفی تخصصی درباره کتابخانه‌هایی که دارای مجموعه‌های خطی اسلامی هستند، تأسیس یافته است. هدف از تأسیس چنین مجموعه‌ای از آن‌جا نشأت گرفته است که مسلمانان و دیگر ملت‌ها از پیشینه فرهنگی و تمدن پرشکوه اسلامی اطلاع دقیقی نداشته، و در مقابل، منبع و مرجعی که جامع و علمی باشد و بتواند آنان را به محل این ذخایر رهنمون سازد، در دست نیست.

از این رو، تولید معظم کتابخانه، که بیش از سی سال واندی مسئولیت این کتابخانه را بر عهده داشته و خود از کارشناسان و صاحب‌نظران بنام ذخایر فرهنگی اسلامی به شمار می‌آیند، بر آن شدند تا امکانات چنین کار سترگی را فراهم سازند. ایشان عمری را در شناخت این مجموعه‌ها سپری کرده، و پیوسته همت خود را صرف تهیه منابع، مراجع، وسایل و امکانات تدوین دائرةالمعارف کتابخانه‌های جهان کرده است؛ و هر جا مقاله، رساله، کتاب و یا مجموعه‌ای درباره کتابخانه‌ها می‌یافت، به هر وسیله‌ای آنها را فراهم و ذخیره ساخت؛ تا سرانجام امکانات مادی و معنوی آن آماده و در سال ۱۳۷۰ شمسی دائرةالمعارف کتابخانه‌های جهان راه‌اندازی گردید. تاکنون اطلاعات و فیش‌برداری و استخراج عناوین بسیاری از کتابخانه‌های جهان از منابع مختلف، به زبانهای فارسی، عربی و لاتین، انجام شده و بیش از ۱۲۰ هزار شناسه عناوین کتابخانه‌های گوناگون از صدر اسلام تا عصر حاضر از تمام مراکز جهان فراهم شده است. و این کار هم اکنون نیز ادامه دارد. جدای از تهیه شناسه‌ها به صورت عام، کتابخانه‌هایی که حاوی نسخ خطی اسلامی هستند جداسازی می‌شوند. کار تفکیک، تنظیم و الفبایی نمودن این شناسه‌ها در دست انجام است و برای هر کتابخانه یک سابقه علمی تشکیل می‌شود. کتاب درآمدی بر دائرةالمعارف کتابخانه‌های جهان نیز چاپ و منتشر گردیده است. به یاری خداوند جلد نخست این مجموعه آماده و به تدریج چاپ و منتشر خواهد شد. این مرکز خود دارای

کتابخانه‌ای تخصصی است که کتابهای کتابداری، کتابخانه‌ها، کتابشناسی، کتاب پژوهی و نسخه‌شناسی را دربرمی‌گیرد. چنین مجموعه‌ی کاملی در این زمینه در دیگر کتابخانه‌ها کمتر یافت می‌شود.

گزارش فنی ساختمان جدید کتابخانه

به علت کمبود مکان مناسب و کثرت روزافزون مراجعان و مشتاقان، طرح توسعه کتابخانه در دستور کار قرار گرفت و پس از آماده‌سازی ۲۴۰۰ متر مربع زمین که کنار کتابخانه قدیم قرار دارد، مطالعات آن آغاز گردید. نخست تولیت کتابخانه به منظور بررسی و بهره‌گیری از دانش فنی ساختمانهای کتابخانه‌های بزرگ جهان، عازم چند کشور شد و در این سفرها تعدادی از نقشه‌های معماری و سازه‌های تعدادی از آنها را با خود به ایران آورد. آنگاه با انتخاب مهندسان و معماران و کارشناسان مربوطه، هیئت مشاوران کار خود را آغاز و پس از یک سال و نیم تلاش و استفاده از آخرین دستاوردهای علمی ساختمان‌سازی کتابخانه‌های بزرگ، طرح نهایی آماده گردید.

این ساختمان عظیم در هفت طبقه و با زیربنای شانزده هزار متر مربع ساخته شده و مشخصات آن چنین است:

۱. اسکلت بتونی مسلح و سقفهای دال، که سازه‌های آن به گونه‌ای است که در هر متر مربع هزار و پانصد کیلوگرم بار مفید را تحمل می‌کند، زیرا مخازن کتابهای چاپی در طبقات بالا قرار گرفته و می‌باید حداکثر مقاومت را داشته باشد؛ و دارای دیوارهای برشی ضد زمین‌لرزه با ریشترهای شش و نیم است.

۲. مستقل بودن طبقات، به خصوص تجهیزات هواساز که در هر طبقه دو دستگاه مستقل هواساز نصب شده است؛ تا چنانچه مشکلی پیش آید، بقیه بخشها تحت تأثیر قرار نگیرد.

۳. ارتفاع مفید طبقات اداری حداکثر سه متر، و در مخازن کتاب حداکثر دو متر و نیم، و تالار همایش حداکثر شش متر.

۴. دارای سیستم تهویه مطبوع از طریق کانالهای مربوطه که دمای کتابخانه را کنترل

- می‌نماید. در مجموعه این ساختمان که مخازن کتابها در مستطیل آنها قرار گرفته، به هیچ عنوان لوله‌های سرد و گرم و فاضلاب قرار ندارد و آنها در خارج از این محدوده نصب است.
۵. سیمهای برق و تلفن و کابل‌های رایانه‌ها در داخل لوله‌های فولادی و هر یک با رنگ مخصوص خود از زیر سقف کاذب عبور داده شده است.
۶. تمامی مجموعه زیر پوشش سیستمهای اعلام و اطفای حریق قرار دارد؛ به ویژه گنجینه نسخه‌های خطی و نمایشگاه دائمی نسخه‌های خطی مجهز به سیستمهای اعلام و اطفای حریق خودکار است.
۷. درهای مجموعه ضدحریق و از فلزهای مخصوص ساخته شده و مقاومت آن در برابر حریق تا دقایقی ادامه خواهد یافت. البته درهای گنجینه نسخه‌های خطی و نیز نمایشگاه دائمی نفایس کتابخانه و ویژگیهای خاصی دارند که در بخش گنجینه نسخه‌های خطی به آنها اشاره شده است.
۸. مخازن و گنجینه‌ها و بایگانیها، و نیز بخشهای اداری، و به طور کلی مجموعه ساختمان جدید مجهز به تلویزیون مدار بسته است که مرکز آن در اتاق کنترل مرکزی قرار دارد.
۹. برای انتقال کتابها از گنجینه‌ها به تالارهای مطالعه از چهار کتاب‌رسان برقی استفاده می‌شود. البته سیستمهای تله لیفت پیشرفته در چنین مجموعه‌هایی چندان کارایی ندارند؛ و از سوی دیگر، مقرون به صرفه نیستند.
۱۰. برای جلوگیری از سرقت کتاب از آنتنهای هشدار دهنده در ورودیهای کتابخانه استفاده شده است.
۱۱. تمامی دیواره‌هایی که با محیط خارج کتابخانه ارتباط دارند، مجهز به عایقهای پشم سنگ‌اند؛ تا از خروج هوای داخل ساختمان و یا نفوذ هوای بیرون آن جلوگیری شود؛ و بدین وسیله در سیستمهای دما و سرمادهی صرفه‌جویی گردد.
۱۲. در ورودی ساختمان از فولاد مخصوص و به قطر ده سانتیمتر است که با تزریق پشم سنگ در داخل آن از ورود حرارت و پروتد پیشگیری می‌شود. همچنین مجهز به درهای سیکوریت خودکار است.

۱۳. ارتباط طبقات از پنج راهروی پله‌ای ارتباطی و اضطراری تشکیل شده و به سه دستگاه آسانسور مجهز است که دو تای آنها با ظرفیت هشتصد کیلوگرم به حمل افراد اختصاص یافته، و یک دستگاه دیگر ویژه حمل بار با ظرفیت ۲۵۰۰ کیلوگرم.

۱۴. کلیه سیستم‌های حفاظتی فیزیکی، اعم از اعلام و اطفای حریق، جلوگیری از سرقت کتاب و انفجار، از طریق اتاق مرکزی فرمان کنترل می‌شود، که سه اپراتور با دهها مانیتور تمامی بخشهای کتابخانه را زیر نظر دارند.

بخشهای مستقر در ساختمان جدید

۱. زیرزمین منهای (۲)

الف. گنجینه نسخه‌های خطی: این گنجینه از لحاظ ایمنی، تجهیزات بسیار پیشرفته‌ای دارد. وضعیت دما و رطوبت به وسیله تهویه مطبوع از طریق کانالهای مربوطه تنظیم می‌شود. سیستم‌های اعلام و اطفای حریق، همچنین طراحی آن، به گونه‌ای است که به هنگام بروز حوادث و بلاایای طبیعی - از قبیل سیل، زمین لرزه، انفجار، بمباران، موریانه و کرمهای کتابخوار - هیچ صدمه‌ای به آنها نخواهد رسید. دیواره‌های آن با بتون مخصوص مسلح است و دارای دو بخش است: نخست دیوار اصلی به قطر پنجاه سانتیمتر، سپس یک کانال حفاظتی به عرض یک متر دور تا دور گنجینه ساخته شده؛ دیوار مسلح بعدی به قطر چهل سانتیمتر است. این گنجینه دارای سه در ویژه با مشخصات فنی مربوطه است: در اول به وزن ۱۵۰۰ کیلوگرم و مجهز به تایمر مخصوص تا کتابدار گنجینه نتواند در غیر وقت اداری در گنجینه را بگشاید. در این در نوعی از فولاد به کار رفته که ضد انفجار و حریق است. در دوم و سوم نیز با مشخصات در اول، لیکن بدون تایمر. سیستم‌های اعلام و اطفای حریق گنجینه نیز خودکار است؛ و در صورت بروز آتش سوزی و نبود نگهبانان مربوطه دستگاه‌ها رأساً بدون حضور افراد وارد عمل شده و حریق را مهار می‌کنند. این گنجینه مهمترین بخش کتابخانه است، که اهمیت جهانی این کتابخانه به دلیل وجود ذخایر موجود در این گنجینه است، لذا از نظر حفاظت فیزیکی

بیش از بخشهای دیگر به آن توجه شده است.

ب. نمایشگاه دائمی برخی از نسخه‌های خطی نفیس: نسخ خطی که بیشتر جلدهای آن از تیماج و یا چرم ساخته شده، در این گنجینه نگهداری می‌شود. لذا حرارت ثابت ده درجه سانتیگراد و رطوبت نسبی پنجاه درصد با تغییر + و - ۳ درصد است. گنجینه نسخه‌های عکسی (تصویری)؛ گنجینه نسخه‌های چاپی بسیار کهن؛ بایگانی کتابهای ممنوعه؛ بایگانی راکد؛ موتورخانه مرکزی کتابخانه، محل استقرار تابلوهای اصلی برق کتابخانه که دارای یک مگاوات و نیم برق است؛ بایگانی عکس و تصویر، که به تصاویر رنگی و غیررنگی قدیم و جدید اعم از تصاویر مختلف بنیانگذار کتابخانه و دیگر شخصیتها و میهمانان برجسته بازدید کننده از کتابخانه اختصاص دارد؛ دفتر مسئول تأسیسات و برق؛ اتاقهای هواساز؛ آبدارخانه و سرویسهای بهداشتی، از دیگر بخشهای مستقر در این طبقه است.

۲. زیرزمین منهای (۱)

واحد مرمت کتب خطی و اسناد دستنویس، واحد میکروگرافی و ریزنگاری، کارگاه صحافی و جلد سازی کتابهای چاپی و روزنامه‌ها و مجلات، گنجینه میکروفیلیمهای تهیه شده از نسخه‌های خطی و اسناد مکتوب، بایگانی صوت و تصویر، گنجینه اسناد مکتوب، موزه اشیا غیرمکتوب، مرکز کنترل مرکزی کل کتابخانه، آزمایشگاه ویژه بررسی آفات نسخه‌های خطی کتابخانه، مرکز مخابرات و اطلاعات، انبار شماره یک و دو ملزومات کتابخانه، نمایشگاه برخی از نسخه‌های بسیار کهن چاپی نفیس، اتاقهای هواساز، آبدارخانه و سرویسهای بهداشتی نیز در این طبقه قرار دارد.

۳. طبقه همکف

مرقد مطهر بنیانگذار معظم کتابخانه که همه روزه نماز جماعت ظهر و عصر و مغرب و عشاء در آن برگزار می‌شود، در این طبقه قرار دارد. این مکان، فضایی است که به عنوان نمازخانه کتابخانه در نظر گرفته شده است. دفتر مسئول انبارها و نیز جمع‌دار اموال

کتابخانه، تالار بزرگ عمومی ابن سینا، ویژه مطالعه کنندگان، مجهز به آنتهای هشداردهنده الکترونیکی پیشرفته برای پیشگیری از سرقت کتاب، و روشنایی مناسب بین ۵۰۰ تا ۶۰۰ لوکس بر مترمربع و بدون سایه، درجه حرارت برابر ۲۱ درجه سانتیگراد در زمستان و ۲۴ درجه در تابستان، رطوبت هوایین ۴۰ تا ۴۵ درصد و جریان هوای تازه به نسبت دو حجم در ساعت است، تالار بزرگ شیخ مفید، ویژه مطالعه کتابهای درسی طلاب حوزه علمیه، مرکز اطلاع‌رسانی رایانه‌ای عمومی، مرکز کتاب‌رسانی به مراجعان، درهای ورودی و خروجی کتابخانه، فروشگاه کتاب، جایگاه استقرار دریافت‌کنندگان کتاب، جایگاه راهنمایان، مرکز تحویل امانات دستی مراجعان، دفتر خدمات حمل و نقل و ترابری، اطلاعات، نگهبانی، مرکز تخلیه کتابهای وارده، بخش اعلام وصول، اتاقهای هواساز، آبدارخانه، سرویسهای بهداشتی و پارکینگهای شماره ۱ و ۲ ویژه کارکنان کتابخانه از دیگر بخشهای موجود در این طبقه است. این پارکینگها (طبق استاندارد) الزاماً به منظور پیشگیری از وقوع آتش‌سوزی، خارج از مجموعه قرار گرفته است.

۴. طبقه اول

حوزه متولی و ریاست کتابخانه: مشتمل بر دفتر تولیت، دفتر معاون تولیت، دفتر مسئول واحد خواهران و رئیس دفتر متولی کتابخانه؛ مرکز دائرةالمعارف کتابخانه‌های جهان، گنجینه آثار علمی مکتوب و البسه و لوازم شخصی مؤسس و بنیانگذار کتابخانه، تالار تشریفات، تالار کنفرانس، مرکز قرظینه و آفت‌زدایی نسخه‌های خطی (بیمارستان کتاب)، دبیرخانه، روابط عمومی و امور بین‌الملل، دفتر مسئول تشریفات، دفتر مسئول خدمات، اتاقهای هواساز، رستوران، کارگزینی و گزینش، دفتر رفاه کارکنان، دفتر امور ترجمه زبانهای خارجی، مراسلات، آبدارخانه، سرویسهای بهداشتی، تالار بزرگ شیخ طوسی یا کانون پژوهش ویژه گروه فهرست‌نگاران نسخه‌های خطی کتابخانه، گروه پژوهشگران و محققان نسخه‌های خطی و کتابهای چاپی، گنجینه فهارس چاپ شده نسخه‌های خطی کتابخانه‌های جهان، گنجینه کتابهای مرجع و سیستم قفسه‌باز، گنجینه کتب علوم کتابداری،

کتابشناسی و کتاب پژوهشی و امور کتابخانه‌ها، مرکز تبارشناسی، مرکز قم‌شناسی و بخش بررسی و تنظیم آثار علمی مؤسس کتابخانه هم، در این طبقه قرار گرفته است.

۵. طبقه دوم

گنجینه شماره یک کتابهای چاپی غیرلاتین، امور مالی، ذیحسابی، تدارکات، کاربردازی، دفتر موقوفات وابسته به کتابخانه، مرکز بهداشت و درمان کارکنان کتابخانه، مرکز بی‌سیم و مخابرات ویژه، گنجینه کتابهای چاپی مکرر، دفتر گروه مشاوران ساختمانی، سردخانه، صندوق تعاون و رفاه، دفتر امور شعب و کتابخانه‌های وابسته و اقامتگاه‌های ویژه میهمانان برجسته کتابخانه که برای اقامت‌های کوتاه مدت، به ویژه میهمانان خارجی که نیاز به استفاده از ذخایر این کتابخانه دارند، در این طبقه استقرار یافته است.

۶. طبقه سوم

گنجینه شماره دو کتابهای چاپی غیرلاتین، دفتر مسئول واحد پژوهشهای کتابداری و اطلاع رسانی، بخش ورود اطلاعات کتابی به رایانه‌ها، تالار بزرگ همایشها (آمفی تئاتر) که به منظور تبادل افکار، سخنرانیها، مراسم و برنامه‌هایی که از سوی کتابخانه برگزار می‌شود، ساخته شده است، مجهز به عایق سازی صوت ۴۵-۵۰ دسیبل، نورالکتريکی ۵۰۰ لوکس، حرارت هوا ۲۱ تا ۲۴ درجه سانتیگراد و مجهز به پرژکتور و پخش یکسان صدا و تصویر، کانالهای هوای بدون صدا، روشنایی همگانی، امور نمایشگاه‌ها و دفتر مسئول اعلام و اطفای حریق، در این طبقه جای گرفته است.

۷. طبقه چهارم

گنجینه شماره سه کتابهای چاپی غیرلاتین، آرشیو روزنامه‌ها و مجلات ادواری غیرلاتین، گنجینه کتابهای چاپ سنگی قدیمی، گنجینه کتابها و نشریات لاتین به بیش از چهل زبان، سایتهای مرکزی رایانه‌ها، فهرست‌نگاران کتابهای چاپی و نشریات غیرلاتین، اتاقهای هواساز، آبدارخانه و سرویسهای بهداشتی در این طبقه قرار دارند.

فرهنگیاردین

علی رفیعی علامرودشتی

مرعشی نجفی، آیت الله ابوالمعالی، شهاب الدین، محمدحسین حسینی (۱۳۱۵-۱۴۱۱ ق / ۱۲۷۶-۱۳۶۹ ش / ۱۸۹۷-۱۹۹۰ م) علامه محقق، جامع معقول و منقول، فقیه اصولی، محدث رجالی، ادیب اریب، مورخ و ریاضیدان، مفسر متکلم، نسابه آل رسول الله (ص) و مرجع تقلید شیعیان.

ایشان در روز پنجشنبه ۲۰ صفر ۱۳۱۵ ق، در نجف اشرف، در میان خانواده علم و فضیلت، چشم به جهان گشود و پرورش یافت. گفته اند که مادر وی هیچ گاه بدون وضو به وی شیر نداد و پس از دوران شیرخوارگی نیز مواظبت کردند که لقمه ای غذای حرام و حتی مشته به او ندهند و غالباً از غذای غیر حیوانی، او را تغذیه می کردند.

وی قسمتی از تحصیلات مقدماتی را در میان خانواده و نزد پدر، مادر و جدّه پدری خویش سپری ساخت و از جدّه خود مبادی احکام شرعی، قرائت قرآن و ادبیات عرب تا کتاب مغنی اللیب، را فراگرفت و پس از این دوره اولیه آموزش، به توصیه پدر، به مدارس جدید قدم نهاد، تا ریاضیات، هندسه، و جغرافیا و سایر علوم رایج را بیاموزد. او دروس جدید را در مدت پنج سال به صورت شایسته ای گذرانید و با احراز مقام اول، موفق به اخذ گواهینامه عالی آن زمان گردید. برخی از این دروس را بعدها نیز ادامه داد.

آیت الله مرعشی یکی از پرستادترین چهره های علمی عصر حاضر است که توفیق درک محضر استادان متعدد، در رشته های گوناگون را یافته و شمار اساتید و شیوخ وی به بیش از چهارصد تن می رسد. که به برخی از مشاهیر اساتید وی اشاره می شود: او ریاضیات را نزد اساتیدی چون: شیخ عبدالکریم بوشهری معروف به «سعادت»، عباس شیخ اسدالله خلیلی معروف به «اقدام»، میرزا علی خان بن حاج عندلیب الذاکرین تهرانی

نجفی معروف به «دکتر عندلیب زاده تهرانی»، آقا محمد محلاتی، حاج سید ابوالقاسم خوانساری، میرزا محمود اهری، سید محمد کاظم عصّار، شیخ حبیب الله ذوالفنون، سید هبة الدین شهرستانی و شیخ عبدالسلام کردستانی شافعی آموخت. علم طب را از پدر خود و محمد علی خان بختیاری معروف به «مؤید الاطباء» فرا گرفت. علوم غریبه و سیر و سلوک عرفانی را نزد شخصیت‌هایی مانند: میرزا ابوالحسن بن احمد اخباری هندی حائری، میرزا محمد باقر ایروانی، یاسین علی شاه هندی، محمد حسین بن محمد خلیل شیرازی، غلامرضا شاه عراقی معروف به «مربک ساز»، شیخ ضیاء الدین سرابی و علامه میرزا علی اکبر حکمی یزدی قمی، کسب کرد. ادبیات عرب را از کسانی مانند: شیخ مرتضی طالقانی نجفی، سید محمد کاظم خرم آبادی موسوی نجفی معروف به «امام النُّحاة»، شیخ محمد حسین سدهی اصفهانی نجفی، شیخ نعمت الله اسکی لاهیجانی یا لاریجانی و حاج شیخ محمدرضا اصفهانی آموخت. فقه و اصول را نزد: میرزا علی بن شیخ عبدالحسین ایروانی نجفی، سید محمدرضا مرعشی رفسنجانی، میرزا حبیب الله اشتهااردی، میرزا حسن رشتی، سید ابراهیم بن میرزا حسن حسینی معروف به «میرزا آقا اصطهباناتی»، سید علی طباطبایی یزدی، سید محمدجعفر بن محمد باقر بحر العلوم طباطبایی نجفی، شیخ عبدالحسین مرندی، محمد حسن تهرانی تویسرکانی الاصل و میرزا محمد علی بن محمد نصیر چهاردهی رشتی سپری ساخت.

حدیث، درایه رجال و تراجم را از عالمانی مانند: سید ابوتراب خوانساری نجفی، سید حسن صدر موسوی کاظمی، شیخ عبدالله مامقانی، میرزا ابوالهدی کرباسی اصفهانی، محمد حسین قمشه‌ای کبیر نجفی، محمد حسین قمشه‌ای صغیر، سید ناصر حسین بن میرحامد حسینی هندی لکهنوی؛ سید عبدالحسین آل کمونّه بروجردی نجفی، سید محمد علی حسینی شاه عبدالعظیمی نجفی و سید میرزا هادی خراسانی بجنستانی حائری رائی فرا گرفت.

کلام، عقاید و ادیان را از پدر خویش، شیخ محمد جواد بلاغی نجفی، سید هبة الدین شهرستانی، محمد اسماعیل محلاتی و میرزا علی اکبر حکمی یزدی آموخت. فلسفه و

منطق را از حاج ملاعلی محمد نجف آبادی اصفهانی، حاج فاضل مشهدی، میرزا طاهر تنکابنی و میرزا مهدی آشتیانی اخذ کرد. اخلاق و عرفان را از کسانی مانند: سید میرزا علی آقا طباطبایی تبریزی معروف به «قاضی»، سید احمد بن سید ابراهیم موسوی تهرانی معروف به «سید احمد کربلایی» و حاج میرزا جواد آقا ملکی تبریزی، کسب نمود.

علم انساب را از پدر خویش، سید محمدرضا بن سید علی موسوی مشهور به «صائغ بحرانی غُرَیفی»، «سید مهدی بن علی موسوی صائغ بحرانی غُرَیفی»، فراگرفت.

تحصیلات عالی خارج فقه و اصول را نزد آیات عظام: میرزا آقا اصطهباناتی، آقا ضیاء الدین عراقی، شیخ محمدحسین آل کاشف الغطاء، عبدالنّبی نوری طبرسی، شیخ عبدالکریم حائری یزدی، حاج میرسید علی یشرب کاشانی، آقا محمدرضا مسجدشاهی، شیخ محمدمهدی خالصی کاظمی، شیخ محمدحسین غروی معروف به «کمپانی»، و دیگر اساتید گذراند. آیت الله مرعشی از جمال الدین احمد بن علی بن حسن حسنی زیدی کوکبانی یمنی الاصل و سید عبدالوہاب افندی حنفی، شیخ نورالدین شافعی، سید ابراهیم راوی رفاعی شافعی بغدادی نیز علوم مختلف را فراگرفت.

به این ترتیب ایشان از هر شاخساری، گلی چید و از هر بوستانی، میوه‌ای برگرفت و از هر چشمه‌ای، جرعه‌ای نوشید و نهال جان و فکر خویش را بارور ساخت و قد برافراشت و از اقران خویش پیشی گرفت و مدارج کمال را یکی پس از دیگری طی کرد.

شمارش اساتید و شیوخ وی و معرفی آنان، سخن را به درازا می‌کشد که در گنجایش این مقاله نیست و در این مقال چون تکیه بر مسائل قرآنی، آموزش، قرائت، تجوید و تفسیر آن می‌باشد، از این رو به این بخش از زندگی آیت الله مرعشی نجفی می‌پردازیم که با این مجموعه سنخیت دارد و گرنه، گفته‌ها و ناگفته‌ها در مورد ابعاد وجودی این شخصیت علمی و فرهنگی بسیار است.

نخستین کسی که آیت الله مرعشی را با قرآن آشنا ساخت و به او آموخت، جدّه پدیری وی، بی بی شمس شرف بیگم که خود از نوابغ بانوان عصر خویش، در علم و عمل و شعر و ادب بود، می‌باشد. او این کودک را نخست با قرآن آشنا نمود و تمامی قرآن را به

وی آموخت و این آموزش قرائت قرآن، در پنج سالگی انجام گرفت. بنابراین آیه‌الله مرعشی از همان دوران کودکی با قرآن انس گرفت و پس از آن نزد پدر بزرگوار خویش سید شمس‌الدین محمود مرعشی، تجوید و تفسیر قرآن را فرا گرفت و بعد از الشیخ محمد حسین بن محمد خلیل شیرازی و در سن شانزده سالگی، تفسیر بیضاوی، و جوامع الجامع طبرسی، را آموخت. شیخ محمدحسین شیرازی، که در ۱۳۲۹ ق درگذشت و در رواق عسکریین در سامرا، به خاک سپرده شد، صاحب اثری به نام فی لغات القرآن بوده است. استاد دیگر او در تفسیر و تجوید و قرائت قرآن، سید هبة‌الدین شهرستانی، عالم بلند آوازه (م ۱۳۸۶ ق) است که در صحن کاظمیین مدفون است. استاد دیگر او شیخ عبدالسلام کردستانی شافعی (زنده ۱۳۵۶ ق) بوده که صاحب اثری به نام هدیه العبد الی القراء الکریم بوده است. اما دیگر اساتید وی در قرائت قرآن، تجوید و تفسیر عبارتند از:

۱. شیخ شمس‌الدین شکوئی عشق‌آبادی از شاگردان میرزا ابوالحسن جلوه که آیت‌الله مرعشی، در هفده سالگی، نزد او تفسیر قرآن آموخت.

۲. میرزا ابوالحسن مشکینی نجفی (۱۳۰۵ - ۱۳۵۸ ق) که علم تجوید و قرائت را به وی یاد داد.

۳. سید احمد، معروف به سید آقاشوشتی جزایری (۱۲۹۱ - ۱۳۸۴ ق) از احفاد سید نعمت‌الله جزایری.

۴. شیخ محمد اسماعیل بن محمد علی محلاتی نجفی (۱۲۶۹ - ۱۳۴۳ ق) فقیه متکلم.

۵. شیخ محمدجواد بلاغی نجفی (۱۲۸۲ - ۱۳۵۲ ق) متکلم و مفسر و صاحب تفسیر معروف: آلاء الرحمن.

۶. حاج میرزا فرج‌الله تبریزی، مشهور به «عباچی‌زاده» (متوفی ۱۳۴۲ ق) که تجوید را به ایشان آموخت.

۷. سید ابراهیم موسوی رفاعی شافعی (متوفی ۱۳۲۵ ق)، که آیت‌الله مرعشی مدنی در بغداد در جلسات درس تفسیر ایشان حضور یافته و تفسیر صحیح بخاری و شمایل ترمذی را از او فرا گرفته است.

۸. شیخ نورالدین شافعی، مشهور به «شیخ نوری» عالم، قاری و حافظ قرآن که آیت‌الله مرعشی در ۲۱ سالگی یک دوره تجوید و دو ثلث قرائت قرآن را از ایشان آموخته و سند قرائت را نیز، از ایشان دریافت کرده است.

ایشان پس از سالها آموزش و فراگیری علوم و فنون مختلف، موفق شد از جانب اساتید و شیوخ خود، اجازات اجتهاد و روایت دریافت کند که مهمترین این اجازات از جانب فقیهان و عالمان بزرگی از شیعه مانند: شیخ فضل‌الله حائری مازندرانی (متوفی ۱۳۴۵ ق)، شیخ محمدباقر بیرجندی جازانی قانلی خراسانی (متوفی ۱۳۵۲ ق)، شیخ عبدالکریم حائری یزدی، حاج شیخ عباس قمی (متوفی ۱۳۵۹ ق)، آقا ضیاءالدین عراقی، میرزا محمدحسین نائینی (متوفی ۱۳۶۱ ق)، سید ابوالحسن اصفهانی (متوفی ۱۳۶۵ ق)، سید عبدالحسین شرف‌الدین موسوی عاملی (متوفی ۱۳۷۷ ق)، حاج آقا حسین بروجردی (متوفی ۱۳۸۰ ق)، آقا بزرگ تهرانی (متوفی ۱۳۸۹ ق) و سید ناصر حسین هندی و از اهل سنت: سید ابراهیم راوی رفاعی شافعی بغدادی و از زیدیه، سید یحیی بن منصور بالله مشهور به «امام یحیی»، المتوکل علی‌الله، امام زیدیه، سید محمد بن زبارة حسنی یمانی زیدی، سید احمد بن محمد بن زبارة و از اسماعیلیه: سید سیف‌الدین طاهر، امام اسماعیلیه، سید محمد هندی و از حنفیه: محمد بُخیت مصری حنفی مطبعی مفتی قاهره و از مالکیه: شیخ یوسف بصیر رجوی مالکی مصری و شیخ عبدالحنفیظ بن محمدطاهر فهری فاسی مالکی مغربی و محمدطاهر بن عاشور مالکی مغربی و جمعی دیگر، می‌باشد. در این اجازات، اساتید و شیوخ وی مقام و شخصیت علمی وی را بسیار ستوده‌اند و مقام و منزلت او را می‌توان از عباراتی که در این اجازات در حق وی گفته شده به خوبی به دست آورد که چون نمی‌توان به همه آنها اشاره کرد، به چند نمونه اکتفا می‌کنیم:

۱. آیت‌الله شیخ عبدالکریم حائری یزدی، مؤسس حوزه علمیه قم، در اجازه اجتهادی که به ایشان داده، گفته است: سید سند، کشف معتمد، قدوة الانام و رکن الاسلام که به درجه اجتهاد نائل و در مکارم اخلاق به مراتب والا و در علوم و معارف به درجات عالی رسیده است.

۲. سید ابراهیم رفاعی شافعی بغدادی در اجازه‌روایتی که به ایشان داده، او را عالم علامه و محقق و مدقق نامیده است.

۳. محقق و مفتی یمن سید محمد زبارة در اجازه‌روایتی عامی که به وی داده، او را «آیت‌الله العظمی» و مجتهد اعلم افضل، خطاب کرده است. سایرین نیز در اجازات خود، او را: عالم قابل، فاضل کامل، مجتهد، محقق و دارای ملکه اجتهاد نامیده‌اند. از این تعبیرها و دیگر عباراتی که در اجازات مختلف عالمان و فقیهان به او آمده، به خوبی می‌توان، مقام، منزلت و درجات علمی وی را دریافت.

آیت‌الله مرعشی، پس از سالها استفاده و تدریس در نجف اشرف، در سال ۱۳۴۲ ق از نجف اشرف به ایران مهاجرت کرد و پس از زیارت امام هشتم (ع) در مشهد، به تهران آمد و مدتی در این شهر اقامت نمود و از حوزه‌های درس عالمان و فقیهان و فیلسوفان استفاده کرد و در هفتم شعبان ۱۳۴۳ از تهران عزیمت کرد و در دوازدهم همین ماه وارد شهر قم شد و در آنجا رحل اقامت افکند و گفته‌اند که مؤسس حوزه علمیه قم از ایشان درخواست کرد که به قم برود و در آنجا اقامت نماید و جلسه درس و تدریس بگستراند. ایشان این دعوت را پذیرفت و در قم ماندگار شد و به تدریس مشغول گردید و شاگردان و طلاب بسیاری در دروس سطح و خارج ایشان حضور پیدا می‌کردند و بسیاری از شاگردان ایشان به مدارج عالی علم و اجتهاد رسیدند که اشاره حتی به نام آنان نیز در این مقال نمی‌گنجد.

آیت‌الله مرعشی که به قولی در بیست سالگی به اجتهاد رسیده بود، در بین سالهای ۱۳۶۶ تا ۱۳۷۳ ق نخستین رساله‌های علمیه خویش را به نام‌های نخبة الاحکام و سیل النجاة، منتشر ساخت و از همان زمان، عده‌ای از شیعیان ایران از ایشان تقلید کردند. پس از درگذشت آیت‌الله بروجردی، ایشان به عنوان یکی از مراجع طراز اول ایران مطرح گردید و جمع زیادی از شیعیان در ایران، هند، پاکستان و افغانستان و بعضی از کشورهای عربی از ایشان تقلید کردند و از همان زمان امور شهریه طلاب حوزه علمیه قم و برخی حوزه‌های دیگر ایران و خارج را به عهده گرفت.

ایشان با این که بیش از هفتاد سال به تدریس مشغول بود و نزدیک پنجاه سال اداره شئون طلاب حوزه قم و دیگر حوزه‌ها را به عهده داشت و با اشتغالات استفتایی و مراجعات فراوان مردم به وی، هیچ‌گاه دست از مطالعه آثار و تألیفات عالمان اسلامی و غیراسلامی بازنیستاد و اضافه بر این به تدوین و تألیف آثار ارزشمند و فراوانی در رشته‌های گوناگون پرداخت که بسیاری از آنها به چاپ رسیده و شماری از آنها هنوز به صورت خطی باقی مانده است. تقریظها و مقدمه‌های وی بر آثار علما و بزرگان که گاهی خود یک رساله مستقل بود، در آغاز این کتابها به چاپ رسیده‌اند. مهمترین اثر ایشان، ملحقات احقاق الحق است که به گفته فرزند ایشان آقای دکتر سید محمود مرعشی به بیش از پنجاه جلد می‌رسد و خود دایرةالمعارف گونه‌ای در علم کلام است.

آیت‌الله مرعشی نجفی، بیش از ۱۴۸ عنوان کتاب، رساله و تألیف دارد که برخی از آنها به چندین جلد می‌رسد. آثار ایشان بیشتر در زمینه‌های: ادبیات، حدیث، ادعیه و زیارات، فقه، اصول فقه، منطق، لغت، تاریخ، رجال و تراجم، انساب، اجازات، هیئت، سفرنامه، نوادر و علوم غریبه، فهرست، متفرقات و کلام است.

آثار و تألیفات ایشان همگی در نوع خود مهم و ارزشمند است، اما اهمیت آثار ایشان در انساب و تبارشناسی از دیگر آثار و تألیفات ایشان بیشتر است. مهمترین آثار ایشان در علم انساب عبارتند از: طبقات النسبیین به عربی در دو جلد بزرگ، حاشیه بر عمدة الطالب فی انساب آل ابی طالب، مشجرات آل رسول الله الاکرم و یا مشجرات الهاشمیین، شامل انساب علویان و سادات کشورهای مختلف، به ویژه ایران که مدت نیم قرن روی آن زحمت کشیده‌اند که عربی است؛ کتابی در انساب و تبارشناسی غیرسادات به عربی؛ مزارات العلویین و جز اینها.

ایشان غیر از این آثار، به دلیل علاقه شدید به قرآن، در مورد کتاب الهی نیز آثار و تألیفاتی دارند. مشهور است که ایشان قصد داشته تفسیری بر قرآن مجید بنویسد که گویا موفق نشده است. بارها از دکتر سید محمود مرعشی فرزند ایشان شنیدم که می‌گفتند: مرحوم پدرم با قرآن انس عجیب و شگفت آور داشت، چنان که هیچ‌گاه قرآن را از خود جدا نمی‌کردند، حتی موقع خواب قرآن را بالای سر خود می‌گذاشتند و شب پیش از

خواب و صبح زود به قرائت آن می‌پرداختند و در مواقع بحرانی، توصیه می‌کردند که خود را به قرآن بسپارید و از نفعات آن استفاده برده و از خطرها برهید. آثار ایشان در مورد قرآن مجید، به این شرح است:

۱. التمجید، که مشتمل بر فایده‌های مهم علم تجوید است و هم اکنون به صورت مخطوط در کتابخانه بزرگ ایشان نگاهداری می‌شود.
۲. الرذ علی مدعی التحریف، که ردی است بر کتاب فصل الخطاب ثقة الاسلام نوری به عربی، این کتاب نیز به صورت خطی در کتابخانه ایشان موجود است.
۳. حاشیه علی انوار التنزیل بیضاوی که در ۲۲ سالگی در نجف اشرف نوشته است به عربی و مخطوط آن در کتابخانه ایشان وجود دارد.
۴. سند القراء و الحفظ، که در ۱۳۸۹ ق تألیف شده و به عربی است. مخطوط آن در کتابخانه است.
۵. مقدمة تفسیر الدر المنثور جلال‌الدین سیوطی که در ۱۳۷۷ ق تألیف شده و در آغاز جلد اول این تفسیر چاپ شده است.

یکی از ارزنده‌ترین آثار و خدمات علمی - فرهنگی ایشان، تأسیس کتابخانه بزرگ ایشان در شهر قم می‌باشد این کتابخانه که هسته اولیه آن به بیش از هفتاد سال پیش در نجف اشرف باز می‌گردد، پس از مهاجرت ایشان به قم، به این شهر انتقال یافت و در آغاز در منزل ایشان استقرار داشت سپس در مدرسه‌ای که خود ایشان ساختند مستقر گردید و در سال ۱۳۹۴ ق / ۱۳۵۳ ش، در ساختمان فعلی آن در پنج طبقه استقرار یافت و در ۱۴۱۰ ق / ۱۳۹۹ ش، ساختمان جدیدی در جنب کتابخانه در هفت طبقه احداث گردید که تا چند مدت دیگر آماده بهره‌برداری خواهد بود.

این کتابخانه از همان آغاز به خاطر نسخه‌های نفیس خطی گردآوری شده توسط ایشان، مورد توجه بیش از حد دانشمندان قرار گرفت و هم اکنون محلی برای مطالعه، تحقیق و پژوهش طالبان علم، دانشمندان و شخصیت‌های علمی داخل و خارج کشور می‌باشد و یکی از محدود مراکز علمی و کتابخانه‌ای است که هر روز مورد بازدید شخصیت‌های سیاسی، علمی و فرهنگی است.

کتابخانه معظم له هم اکنون دارای بیش از پنجاه هزار عنوان کتاب خطی در ۲۷ هزار مجلد است. آثار چاپی در این کتابخانه بالغ بر چهار صد هزار جلد و بیش از چهل هزار جلد کتاب چاپی به زبانهای بیگانه است.

آیت الله مرعشی نجفی پس از نود سال کار علمی، تحقیقی، فرهنگی و خدمات اجتماعی و دینی، در شامگاه روز چهارشنبه هفتم صفر ۱۴۱۱ ق، برابر با هفتم شهریور ۱۳۶۹ ش، در ۹۶ سالگی، چشم از جهان فرو بست و در درگاه کتابخانه بزرگ خویش بنابر وصیت خودشان به خاک سپرده شد که زیارتگاه مؤمنان و عاشقان کتاب است.

منابع: التحفة الاحمدية فی ترجمة زعيم الاسلام من السادة المرعشيه، روضاتی، خطی؛ رسالة ابن العلم دزفولی در زندگینامه آیت الله مرعشی نجفی، خطی؛ معارف الرجال، ج ۲ / ۲۶۸ - ۲۸۱؛ طبقات الاعلام الشیعة آقابزرگ تهرانی، قرن الرابع عشر، قم ۲، جز ۱، ص ۸۴۷ - ۸۴۸؛ ریحانة الادب، ج ۳ / ۱۲۹ - ۱۳۴؛ آینه دانشوران، ص ۲۵ - ۲۶؛ اعیان المرعشیین از آیت الله مرعشی، خطی؛ گنجینه دانشمندان، ج ۱ / ۲۱۱ - ۲۱۵ و ج ۲ / ۳۷ - ۵۲ و ۳۱۹ - ۳۱۹ / ۹؛ ۵۸ - ۱۱؛ علماء معاصرین خیابانی، ص ۲۱۷ - ۲۱۹؛ قسبات من حیاة سیدنا الاستاد آیت الله المرعشی النجفی، عادل علوی؛ آثار الحجة، ج ۲ / ۴۶ - ۵۳؛ برستیغ نور، علی رفیعی علامرودشتی؛ شهاب شریعت، علی رفیعی علامرودشتی؛ دایرة المعارف تشیع، ج ۱ / ۲۱۹؛ گنجینه دانشوران، ص ۱۵ - ۱۶ و ۲۱۹؛ برای زندگینامه تفصیلی ایشان علاقه مندان به کتاب شهاب شریعت مراجعه فرمایند.

كارنامه

حضرت آيت الله العظمى مرعشى نجفى

عبدالرحيم عقيقى بخشايشى

مراد در کنار کتابخانه عمومی دفن کنید، چون میل دارم زیر پای افرادی
دفن شوم که به دنبال علوم آل محمد (ص) به این کتابخانه می آیند.
فرازی از وصیتنامه آن مرحوم.

مرجع عالیقدر و فقیه اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم السلام)، آیت الله العظمی سید
شهاب الدین مرعشی نجفی (قدس سره الشریف)، یکی از بزرگان فقه و فقهت و یکی
از مجتهدین نام آور عصر حاضر به شمار می آید.

ولادت ایشان در روز بیستم صفر ۱۳۱۵ ه. ق در نجف اشرف در یک خانواده علم و
فضیلت رخ داد و در محیط تربیتی آن خانواده رشد و نما یافت و بالندگی گرفت و به
عنوان یکی از مشعل داران فقهت و زعامت اسلامی درآمد. آن بزرگوار یکی از
استوانه های علمی جهان اسلام و یکی از دانشمندان عاشق کتاب و مطالعه بود و در اکثر
علوم و معارف اسلامی متبحر و صاحب نظر بود. تدریس بیش از هشتاد سال در حوزه
علمیه نجف، تهران و قم، و تربیت هزاران شاگرد خداجوی که خود هر یک از زمره
بزرگان اسلام بوده و می باشند، از او به عنوان یک شاخص ترسیم نموده بود که در آفاق و
اکتاف جهان، او را مشارالیه بالبنان نموده بود.

خدمات ارزشمند

بنیاد دهها مدرسه علمی و دینی و تأسیس چندین مسجد و حسینیه و کتابخانه و مراکز
فرهنگی و رفاهی و درمانی در قم و دیگر شهرستانها، در داخل و خارج کشور، احیاء و

اشاعه آثار دانشمندان متقدم اسلامی و همچنین تألیف، تصنیف و مقدمه‌نگاری به بیش از یکصد اثر در علوم مختلف اسلامی، به ویژه فقه، اصول، کلام، تفسیر، رجال، درایه، انساب، ادبیات و تاریخ خودگواهی صادق از تلاشهای ربانی این فقیه وارسته می‌باشد. دریافت بیش از دویست اجازه روایتی از علمای بزرگ شیعه و اهل سنت و زیدیه، خودگواه صادق بر جامعیت آن بزرگ‌مرد الهی در رشته‌های علوم اسلامی است که در یکی دو سده اخیر، چنین علاقه و جامعیت در کسی سراغ نیست. علاقه خارج از وصف آن مرحوم به مطالعه و جمع‌آوری آثار گذشتگان به قصد حفظ و نگهداری از ضایع شدن و حراست از تاراج و یغماگری، یکی از اختصاصات آن بزرگ‌مرجع اسلامی بود. او از روزگاری که در نجف اشرف به تحصیل و تدریس و تدرّس اشتغال داشته است، پیوسته در گردآوری کتابهای نفیس و خطی از هر فرصتی استفاده می‌نمود. هر چند در مقابل انجام صوم و صلاة استیجاری و انجام کارهای شاق و پر زحمت، مانند کار در کارگاه برنج‌کوبی در شبها و اکتفاء به یک وعده غذا در ۲۴ ساعت به دست آمده باشد. او برخی از کتابها را به این طریق به دست آورده و در اواخر عمر، وقف امت اسلامی خداجوی و حوزه علمیه قم نمود که هم‌اکنون مورد استفاده میلیونها انسان شیفته علم و معرفت، در ایران و اکناف جهان می‌باشد.

تأسیس کتابخانه

در نتیجه آن تلاشهای مستمر، اکنون شاهد حضور کتابخانه بس نفیس و عظیمی در قلب حوزه علمیه قم هستیم که می‌توان گفت نبض علمی و فکری حوزه علمیه قم و الهام‌بخش مطالعات و تغذیه‌های فکری و علمی علماء و دانشمندان جهان اسلام می‌باشد. محصول تلاشهای خدایسندانه او و فرزند رشید و ارجمندش، حضرت حجة الإسلام والمسلمین، آقای حاج سید محمود مرعشی، اکنون حوزه علمیه اهل بیت (ع) شاهد کتابخانه عظیمی است که بخشها و واحدهای آن در برگرفته دهها هزار مجلد کتاب چاپی، عکسی و میکروفیلم، و دارای ۲۵ هزار نسخه خطی نفیس و

منحصر به فردی است که در تمام جهان اسلام بی نظیر است و کتابهای آن دارای پنجاه هزار عنوان می باشد که اغلب به خطوط دانشمندان بزرگ و مشهور اسلامی به رشته تحریر درآمده است که خود آن خطوط، امروز از ذخایر و میراثهای ارزشمند جهان علم و اندیشه می باشد.

مصاحبه با فرزند ارشد و وصی آن مرحوم

روزنامه اطلاعات در سالگرد رحلت آن فقیه راحل جهان شیععه، مصاحبه مفصلی با حضرت حجت الاسلام والمسلمین، آقای دکتر سید محمود مرعشی نجفی انجام داده اند که حاوی نکات اساسی زندگی والد معظم خویش می باشد، از آن جهت که گفته اند: «اهل البیت ادری بما فی البیت»، بخشهایی از مصاحبه ایشان را از آن جریده ذیلاً می آوریم و در پایان، بخشی از وصایای آن مرحوم را که در ارتباط با علم و علما و کتاب و کتابخانه و حراست از میراث ارزشمند اهل بیت عصمت و طهارت (ع) می باشد می آوریم تا مجموعه ای از اطلاعات ذی قیمت پیرامون این فقیه علم و روحانیت در اختیار پژوهندگان و طالبان علم و معرفت قرار گیرد.

سؤال: با توجه به اینکه در آستانه نخستین سالگرد رحلت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (قدس سره) قرار داریم، خواهشمندم شرح مختصری از زندگانی بابرکت معظم له را بیان فرمایید.

جواب: بسم الله الرحمن الرحیم. آیت الله العظمی سید شهاب الدین المرعشی النجفی، در روز بیستم صفر سال ۱۳۱۵ ه. ق در نجف اشرف در یک خانواده علم و تقوی متولد شد. پدر ایشان مرحوم آیت الله سید شمس الدین محمود الحسینی المرعشی النجفی، متولد سال ۱۲۷۹ ه. ق از علمای بزرگ نجف اشرف و از شاگردان میرز آیات عظام مرحوم آخوند خراسانی صاحب کفایة الاصول و مرحوم حاج سید محمد کاظم طباطبائی یزدی، صاحب کتاب العروة الوثقی و... بوده که به سال ۱۳۳۸ ه. ق در نجف اشرف وفات یافته اند.

جد ایشان مرحوم آیت الله سید علی، معروف به سید الأطباء یا سید الحکما، از شاگردان مرحوم صاحب جواهر و مرحوم شیخ مرتضی انصاری صاحب کتاب مکاسب و رسائل است. نسب شریفش چنانچه ذکر شد، با سی و سه واسطه به امام زین العابدین (ع) منتهی می شود. والده ماجده ایشان، علویّه صالحه فاضله، بنت مرحوم آیت الله آقا سید ابوالقاسم خوئی، فرزند مرحوم آیت الله سید مهدی خوئی است که از بنی اعمام مرحوم آیت الله العظمی آقای حاج سید حسین کوه کمری عم بزرگوار مرحوم آیت الله آقای سید محمد حجّت (قدس سرهما) می باشد.

ایشان پس از طی مراحل مقدماتی و دروس سطح، نزد مرحوم والدشان به خاطر هوش سرشار و عشق و علاقه وافری که به تحصیل علوم دینی داشته اند، به زودی در سن ۲۰ سالگی به درجه اجتهاد می رسند و از درس خارج فقه و اصول مرحوم آیت الله العظمی آقا ضیاء الدین عراقی، مرحوم علامه محقق اصولی، آیت الله سید احمد بهبهانی، مرحوم آیت الله علامه مصلح شیخ محمد حسین کاشف الغطاء نجفی، مرحوم علامه محقق آیت الله آقا میرزا آقا اصطهباناتی و دیگر بزرگان حوزه علمیه نجف اشرف استفاده می نمایند. علاوه بر این در سایر علوم اسلامی و غیر اسلامی، نظیر: علم حدیث، رجال، درایه، تراجم، انساب، تفسیر، حروف و اوقاف، کلام و عقاید و ادیان، طب، تجوید و قرائت قرآن کریم، ادبیات و علوم آلی، حساب و هندسه و سایر علوم ریاضی و بعضی علوم غریبه از محضر اساتید و بزرگانی چون مرحوم والد معظمشان، مرحوم آیت الله شیخ محمد حسین شیرازی، مرحوم حجّت الاسلام والمسلمین میرزا باقر ایروانی نجفی، مرحوم آیت الله شیخ اسماعیل محلّاتی نجفی و مرحوم آیت الله سید حسن صدر و بسیاری دیگر از اعلام و مشاهیر آن زمان بهره وافر برده و بر بسیاری از علوم مذکوره تسلط کامل یافتند.

معظم له پس از کسب مدارج عالی و اشتغال به تدریس در حوزه علمیه نجف اشرف، در سال ۱۳۴۲ ه. ق. به قصد زیارت ثامن الائمه (ع) به ایران سفر می کند. پس از تشرف به ارض اقدس و زیارت مرقد مطهر حضرت امام رضا (ع) به هنگام مراجعت در مجالس

دید و بازدید در تهران برخوردی داشتند با علمای آن روز تهران از جمله مرحوم آیت‌الله آقا شیخ عبدالنبی نوری و مرحوم آیت‌الله آقا حسین نجم‌آبادی و به خاطر علاقه‌ای که به فراگیری علوم مختلف داشتند. مدت یک سال در تهران اقامت داشتند و از محضر این بزرگان کسب فیض می‌نمایند. سپس به قصد زیارت مرقد مطهر حضرت معصومه (س) عازم شهر مقدس قم می‌شوند.

در آن زمان حضرت آیت‌الله العظمی حائری (مؤسس حوزه علمیه قم) در حوزه تدریس می‌فرمودند. مرحوم والد در همان چند روزی هم که قصد اقامت در قم داشتند، در محضر درس مرحوم آقا شیخ عبدالکریم حاضر می‌شوند و ضمن درس اشکالات متعددی به ایشان می‌گیرند. مرحوم آیت‌الله العظمی حائری چون ایشان را شایسته و لایق تشخیص می‌دهند، لذا به طور جدی از ایشان می‌خواهند که در قم اقامت نموده و به تدریس در حوزه مشغول شوند. ایشان می‌فرمایند من به قصد زیارت آمده‌ام و باید برگردم به نجف اشرف. ولی مرحوم آقا شیخ عبدالکریم به ایشان تکلیف می‌کنند و لذا معظم‌له از همان سال ۱۳۴۳ ه. ق در قم متوطن شده و از همان سال شروع به تدریس سطح و خارج فقه و اصول می‌نمایند. ایشان می‌فرمودند: «من به قدری برای تدریس مجهز بودم که هیچگاه خسته نمی‌شدم و هرگاه کسالتی یا مشکلی برای من پیش می‌آمد، نذر می‌کردم که اگر مشکل برطرف شود، یک دوره مکاسب محرمه درس بدهم و این کار در موارد بسیاری پیش آمد و تکرار شد.»

ایشان در طول بیش از ۶۸ سال تدریس در حوزه علمیه قم با تلاش و کوشش وقفه‌ناپذیر و برقراری روزانه بیش از هفت درس، شاگردان بسیاری را تربیت نموده‌اند که از جمله شاگردان برجسته و مبرز ایشان، می‌توان از آیت‌الله حاج سید باقر طباطبائی سلطانی، مرحوم آیت‌الله حاج شیخ مرتضی حائری یزدی، مرحوم آیت‌الله شهید مرتضی مطهری، مرحوم آیت‌الله شهید حاج شیخ حسن غفاری، مرحوم آیت‌الله شهید حاج سید محمدعلی قاضی طباطبائی، مرحوم آیت‌الله شهید صدوقی یزدی و بسیاری دیگر از بزرگانی که بعضاً در قید حیات هستند نام برد.

سؤال: رسالهٔ عملیهٔ معظّم‌له در چه سالی منتشر شد و آیا ایشان غیر از ایران در کشورهای دیگر هم پیروانی داشتند؟

جواب: پس از سالها تدریس در حوزهٔ علمیهٔ قم، کم‌کم از روی توجهی که مردم به ایشان پیدا کردند، با اصرار زیادِ طلاب و محصلین و شاگردان ایشان، معظّم‌له نخستین رسالهٔ عملیهٔ خود را در سال ۱۳۷۰ ه. ق به نام سبیل النجاة به زبان فارسی منتشر می‌کنند که بعداً چندین بار تجدید چاپ شد. با رحلت مرحوم آیت‌الله العظمی بروجردی (ره) رسالهٔ عملیهٔ دیگر ایشان به نام توضیح المسائل منتشر شد. این رساله تاکنون بیش از ۵۵ بار تجدید چاپ شده و مورد استفادهٔ مقلّدین قرار گرفته است. از آن سال به بعد ایشان مرجعیّت عامه پیدا کرده و در کنار حضرت آیت‌الله العظمی گلپایگانی (مدظله) و دیگر بزرگان، حوزهٔ علمیهٔ قم را اداره می‌کردند.

معظّم‌له دارای مقلّدین بی‌شماری در ایران و خارج، به خصوص در هند و پاکستان و قسمتی از لبنان و کشورهای حاشیهٔ خلیج فارس بوده‌اند. رسالهٔ دیگری نیز به زبان عربی دارند که به نام منهاج المؤمنین و در دو جلد چاپ شده است. همچنین خلاصهٔ فتاویٰ ایشان در یک مجموعه به زبان اردو در هند چاپ شده است.

سؤال: تألیفات معظّم‌له چه تعداد، در چه موضوعاتی است؟

جواب: ایشان دارای تألیفات بسیار متعدّدی هستند که تاکنون تعدادی از این آثار به طبع رسیده و مابقی انشاءالله به تدریج چاپ خواهد شد. این تألیفات را می‌توان در چند بخش تقسیم کرد که ذیلاً به ذکر نام آنها می‌پردازیم:

تألیف و تصانیف و آثار علمی و سفرنامه‌ها

الف. کتب رجال، انساب، تاریخ

۱. کتاب مشجرات آل رسول‌الله الأکرم (ص) در چهار مجلد بزرگ، شامل انساب کلیهٔ علویین و سادات در ممالک دنیا، حدود نیمی از عمر خود را صرف تألیف این اثر بزرگ تاریخی نموده و کتب رسائل بسیاری را جهت جمع‌آوری این کتاب مطالعه

- فرموده‌اند و آن به طریق تشجیر می‌باشد. (عربی)
۲. کتاب المسلسلات في ذكر الإجازات، شامل کلیه اجازات علمای شیعه و عامه و زیدیه که به معظم له داده شده است. (عربی)
۳. کتاب طبقات النسائین، در دو مجلد بزرگ، شامل شرح حال علماء علم نسب از قرن اوّل تا قرن حاضر (شروع تألیف این اثر بزرگ هنگام کشف حجاب در ایران زمان رضاخان) در این کتاب شرح حال و بیوگرافی صدها نفر از علماء علم نسب به ترتیب قرن ذکر شده است. (عربی)
۴. کتاب مزارات العلویین، در ذکر قبور سادات و علویین در اقطار عالم و در آن از صدها کتاب رجال و انساب و الواح قبور و تواریخ مختلف استفاده شده است. به ترتیب حروف الفبایی (عربی)
۵. کتاب الفوائد الرّجالیّه، شامل فوائد مهمّ در رجال که از درسهای رجالی اساتید آن زمان، مانند مرحوم آیت الله سید حسن صدر متوفی به سال ۱۳۵۴ صاحب کتاب تأسیس الشیعة الکرام لفنون الإسلام و مرحوم آیت الله سید ابوتراب خوانساری نجفی، صاحب کتاب: سبل الرشاد في شرح نجات العباد. و مرحوم آیت الله سید شمس الدین محمود مرعشی نجفی، متوفی به سال ۱۳۳۸ والد ماجد معظم له صاحب کتاب مشجرات العلویین. و مرحوم آیت الله میرزا محمد بن رجبعلی تهرانی عسکری، صاحب کتاب مستدرک البحار و غیره استفاده نموده‌اند. (عربی)
۶. کتاب اعیان المرعشیین، شامل بیوگرافی صدها تن از فقها و علما و حکما و متکلمین و فلاسفه و محدّثین و ادبا و ملوک و وزراء از این سلسله جلیله. (عربی)
۷. کتاب اللّالی المتظمة و الدرر الثمینة، در شرح حال علامه حلّی و قاضی نورالله مرعشی شوشتری، شهید به سال ۱۰۱۹ به دستور جهانگیر شاه تیموری در هند و قاضی فضل بن روزبهان خنجی اصفهانی شافعی معروف به «خواجه مالا» صاحب کتاب مهمانخانه بخارا در تاریخ و غیره، در این اثر معظم له شرح حال عده‌ای از نوابغ سلسله مرعشی رانیز ذکر فرموده‌اند و به سال ۱۳۷۷ هجری قمری در تهران به ضمیمه

- مجلد اول کتاب احقاق الحق قاضی نورالله شهید مذکور چاپ شده است. (عربی)
۸. مستدرک کتاب شهداء الفضيلة مرحوم آیت‌الله حاج شیخ عبدالحسین امینی نجفی، صاحب کتاب الغدير. در این کتاب شرح حال عده‌ای از علماء شیعه را که به درجه رفیعه شهادت نائل شده‌اند ذکر نموده‌اند. (عربی)
۹. کتاب لمعة النور و الضياء، در شرح حال سید ابوالرضا فضل‌الله راوندی حسنی کاشانی، که ضمیمه کتاب المناجات الإلهیات در مناقب حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام به سال ۱۳۸۴ هجری قمری در تهران به چاپ رسیده است. (عربی)
۱۰. رساله سجع البلابل في ترجمة صاحب الوسائل، شامل بیوگرافی شیخ محمد بن حسن حرعاملی که با کتاب اثبات الهداة بالنصوص و المعجزات از محدث مذکور به سال ۱۳۷۸ هجری قمری در تهران به چاپ رسیده است. (عربی)
۱۱. رساله وسیلة المعاد في مناقب شیخنا الاستاد، شامل شرح حال مرحوم آیت‌الله شیخ محمدجواد بلاغی نجفی، صاحب کتاب آلاء الرحمن في تفسیر القرآن. این رساله به ضمیمه کتاب المدرسة الشیارة در ردّ نصاری از آن مرحوم به سال ۱۳۸۳ هجری قمری در تهران چاپ شده است. (عربی)
۱۲. رساله لؤلؤة الصدف في حياة السيد محمد الأشرف، در شرح حال میرمحمد اشرف بن علامه عبدالحسین سبط فیلسوف بزرگ اسلام، علامه میرمحمدباقر داماد حسینی مرعشی. این رساله به ضمیمه کتاب فضائل السادات تألیف محمد اشرف مذکور به سال ۱۳۸۰ ه. ق در قم به چاپ رسیده است. (عربی)
۱۳. رساله منية العاملين، در شرح حال محدث شهید شیخ ابوجعفر محمد بن فتال نیشابوری که به سال ۱۳۷۷ ه. ق به ضمیمه کتاب روضة الواعظین آن مرحوم در قم به چاپ رسیده است. (عربی)
۱۴. رساله الفتحة، در شرح حال میرابوالفتح حسینی شریفی عربشاهی گرگانی الاصل صاحب کتاب تفسیر شاهی در آیات الأحكام به فارسی که به ضمیمه کتاب مذکور در تبریز چاپ شده است.

۱۵. رساله مطلع البدرین، در شرح حال محدث لغوی مفسر شیخ فخرالدین محمدعلی طریحی نجفی، صاحب کتاب مجمع البحرین در لغت که به سال ۱۳۷۹ هـ. ق. به ضمیمه کتاب مذکور در تهران به چاپ رسیده است. (عربی)
۱۶. رساله مفرج الکروب، در شرح حال علامه دیلمی صاحب کتاب ارشاد القلوب که به سال ۱۳۷۸ هـ. ق. به ضمیمه کتاب مذکور در تهران چاپ شده است. (عربی)
۱۷. رساله طریفه، در شرح حال شیخ محمدجعفر یا شیخ علینقی کمره‌ای قاضی صاحب تحفه شاهی در معارف الهی فارسی که به سال ۱۳۸۰ هجری قمری به ضمیمه کتاب مذکور در تهران چاپ شده است. (عربی)
۱۸. رساله در شرح حال استاد خود، مرحوم آیت‌الله شیخ محمد محلاتی نجفی، صاحب کتاب گفتار خوش یارقلی به فارسی در ردّ مذاهب باطله که به سال ۱۳۸۴ هـ. ق. به ضمیمه کتاب مذکور در تهران چاپ شده است. (فارسی)
۱۹. کتاب منیة الرّجال فی شرح نخبة المقال در شرح منظومه نخبة المقال در علم رجال تألیف سید حسین حسینی بروجردی متوفی به سال ۱۲۷۷ هـ. ق. جلد اول این شرح به سال ۱۳۷۸ در قم به طبع رسید. (عربی)
۲۰. رساله در شرح حال شیخ عزالدین بن اثیر موصلی صاحب کتاب اسدالغابة فی معرفة الصحابة که به ضمیمه جلد اول کتاب مذکور در تهران چاپ شده است.
۲۱. رساله در شرح حال آیت‌الله حاج سید ابوالقاسم طباطبائی تبریزی نجفی، مشهور به علامه، متوفی به سال ۱۳۶۲ هـ. ق. که به ضمیمه مشجّرة اجازات علماء امامیه از سید مذکور در دانشگاه تهران به چاپ رسیده است. (عربی)
۲۲. رساله ریاض الاقاحی در شرح حال متکلم محدث شیخ زین الدین بیاضی عاملی صاحب کتاب الصراط المستقیم الی مستحقّی التقدیم که به سال ۱۳۸۴ هـ. ق. در تهران به ضمیمه کتاب مذکور چاپ شده است. (عربی)
۲۳. کتاب هدیه ذوی الفضل النهی فی ترجمة المولی محمد علم الهدی در شرح حال مولی محمد مشهور به علم الهدی کاشانی این مولی محسن فیض کاشانی که به ضمیمه

- کتاب معادن الحکمة في مکاتیب الأئمة علم الهدی در تهران چاپ شده است. (عربی)
۲۴. مقدمه ای بر کتاب «الدرّ المنثور» تألیف جلال الدین عبدالرحمن سیوطی شافعی، شامل فوائد تفسیری و ذکر اختلاف سلیقه مفسرین و فوائد مهم دیگری که به ضمیمه کتاب مذکور در تهران چاپ شده است. (عربی)
۲۵. شرح کتاب عمدة الطالب في انساب آل ابی طالب، تألیف علامه نسب سید جمال الدین احمد بن عنبه حسنی داودی، شامل شرح و حواشی مهم در تراجم نوابغ علویین ذکر شده در کتاب مذکور، از جمله آثار علمی بسیار مهم معظم له به شمار می رود، در چند مجلد. (عربی)
۲۶. رساله الافطسیة در نسب سادات قریه طغروود از قراء قم که به ضمیمه کتاب وقایع الايام مرحوم محدث قمی در تهران چاپ شده است.
۲۷. رساله در اثبات صحّت نسب خلفای فاطمیین مصر که به خواهش علامه فاضل حسن قاسم مصری ساکن قاهره و مدیر مجله هدی الإسلام نوشته شده است. (عربی)
۲۸. رساله در اشباه رسول الله (ص). (عربی)
۲۹. رساله در تعیین مدفن سر مقدس حضرت سید الشهداء (روحی له الفداء) شامل ذکر اقوال مورّخین در تعیین مدفن آن سر و اختیار بین اقوال. (عربی)
۳۰. رساله کشف الظنون عن حال صاحب کشف الظنون، که با کتاب مذکور در تهران چاپ شده است. (عربی)
۳۱. رساله منهج الرّشاد في ترجمة الفاضل الجواد. (مطبوع)
۳۲. کتاب مزارات الطالبیین. (عربی)
۳۳. کتاب الصّرفة في ترجمة صاحب النّفحة.
۳۴. رساله در شرح حال حاج محمّد مؤمن شیرازی جزایری.
۳۵. رساله در احوال حضرت سلطان علی فرزند امام باقر (ع) که در مشهد اردهال کاشان مدفون است.
۳۶. رساله المنن و المواهب العددیة در شرح حال میر محمد قاسم نسابه سبزواری که به

ضمیمه کتاب مذکور در تبریز چاپ شده است.

۳۷. کتاب غنیة المستجیز شامل اجازه روایتی مفصّلی است برای مرحوم حاج میرزا محمّد احمدآبادی اصفهانی. (عربی)

۳۸. رساله در ترجمه احوال صاحب کتاب عمدة الطالب.

۳۹. کتاب الرحلة الإصفهانیة، شامل سفرنامه اصفهان و مشاهدات معظمّه از آثار و ابنیه تاریخی و قبور علما و ادبا و شرح حال فضایی که با آنان ملاقاتهایی داشته‌اند. (عربی)

۴۰. کتاب الرّحلة الشیرازیة، شامل سفرنامه اصفهان و مشاهدات آثار تاریخی و ملاقات و مذاکره با علما، از جمله مرحوم آیت‌الله حاج شیخ عبدالنّبی و همچنین میرزا احمد بن محمّد تبریزی قطب سلسله ذبیّه و عارف شاعر سیّد محمّد قدسی خطاط و آیت‌الله حاج شیخ محمّد جعفر محلّاتی و غیرهم. (عربی)

۴۱. تکمیل کتاب تذکرة القبور آخوند ملاً عبدالکریم گزی اصفهانی و این تکمیل تاکنون چاپ نشده، مگر مقداری از آن را که ادیب مورّخ سیّد مصلح الدّین مهدوی اصفهانی به ضمیمه کتاب مذکور در اصفهان چاپ کرده است.

۴۲. کتاب جذب القلوب الی دیار المحبوب. نام دیگر این کتاب «فاکهة النّوادی» در فوائد علمیّه و رجالیه و ادبیّه و تاریخیّه و دهها مطالب مفید دیگر. (عربی)

۴۳. رساله در فوائد متعلّق به صحیفه کامله سجّادیّه که با صحیفه مذکور در تهران چاپ شده است.

۴۴. الرحلة الأذربایجانیه. (ناتمام)

۴۵. حاشیه بر کتاب وقایع الاّیام محدّث قمی.

۴۶. رساله العزّیة در شرح حال شهید مظلوم سیّد عزالدّین یحیی مشهور به امامزاده یحیی که قبرش در تهران و مزار اهالی است و به سال ۱۳۸۲ در تهران چاپ شده است.

۴۷. کتاب هدیه النبلاء فی تراجم العلویین من العلما، در چند مجلّد شامل شرح احوال علماء و سادات بعد از سال یکهزار که نام آنان کمتر در کتب رجالی ذکر شده است. (ناتمام - عربی)

۴۸. الضوء البدری فی حیاة صاحب الفخری که با کتاب الفخری قاضی مروزی در علم

- انساب به سال ۱۴۰۹ هـ. ق در قم چاپ شده است. (عربی)
۴۹. المجدی فی حیاة صاحب المجدی که با کتاب المجدی ابن الصوفی در علم نسب به سال ۱۴۰۹ هـ. ق در قم چاپ شده است. (عربی)
۵۰. کشف الارتیاب فی ترجمة صاحب لباب الانساب و الاعقاب و الالتقاء که با کتاب لباب الانساب بیهقی در سال ۱۴۱۰ هـ. ق در دو جلد در قم چاپ شده است.
۵۱. الدرّة الثیرة فیما یتعلّق بالاجازة الکبیرة که با کتاب الإجازة الکبیرة سیّد عبد الله جزایری در سال ۱۴۰۹ هـ. ق در قم چاپ شده است.
۵۲. الطرائف فی ترجمة صاحب الطرائف که با کتاب طرائف المقال از سیّد علی اصغر جابلقی بروجردی در دو جلد به سال ۱۴۱۰ هـ. ق در قم چاپ شده است.
۵۳. زهر الزیاض فی ترجمة صاحب الزیاض که با کتاب ریاض العلماء و حیاض الفضلاء مولی عبدالله افندی اصفهانی در ۶ جلد عربی در سال ۱۴۰۱ هـ. ق در قم چاپ شده است. همچنین همین زهر الزیاض در مقدمه کتاب تعلیقه امل الآمل از همان مؤلف به سال ۱۴۱۰ هـ. ق در قم چاپ شده است.

* * *

ب. کتب فقه - اصول

۵۴. کتاب مسارح الافکار فی مطارح الأنظار، کتابی است به صورت حاشیه بر تقریرات شیخ انصاری. (عربی)
۵۵. کتاب مصطلحات فقهیه در شرح الفاظ دائره در زبان فقهاء و مجتهدین و محدثین. (عربی)
۵۶. حاشیه مختصر بر شرح لمعه شیخ زین الدین شهید ثانی. (عربی)
۵۷. حاشیه بر کتاب معالم الاصول شیخ حسن عاملی. (عربی)
۵۸. حاشیه بر کتاب متاجر استاد علامه شیخ مرتضی انصاری. (عربی)
۵۹. کتاب الهدایة فی معاضل الکفایة، حاشیه ای است بر کتاب کفایة الاصول آخوند خراسانی، شامل فوائد و مطالب مفید در دو مجلد. (عربی)

۶۰. رساله در بیع خیاری. این رساله به خواهش بعضی تلامیذ معظمّ له نوشته شده است. (عربی)
۶۱. حاشیه بر قوانین الاصول میرزای قمی. (نا تمام - عربی)
۶۲. رساله در اثبات حلیت لباس مشکوک. (عربی)
۶۳. کتاب الغایة القصوی، حاشیه‌ای است نسبتاً استدلالی بر العروة الوثقی علامه طباطبائی یزدی در دو مجلد که در قم چاپ شده است. (عربی)
۶۴. حاشیه بر فرائد شیخ انصاری (ره).
۶۵. رساله توضیح المسائل، کتاب فقهی فارسی از طهارت تا دیات که بیش از پنجاه بار به چاپ رسیده است.
۶۶. کتاب سبیل النّجاة، فقه فارسی، بیش از دو بار در قم چاپ شده است و نخستین رساله عملیّه معظمّ له می‌باشد.
۶۷. رساله در لباس مشکوک. (عربی)
۶۸. کتاب هدایة النّاسکین در مناسک حجّ و زیارت حرمین شریفین که در قم چاپ شده است. (فارسی)
۶۹. راهنمای سفر مکه و مدینه، که در تهران چاپ شده است. (فارسی)
۷۰. رساله نخبة الاحکام شامل بعضی مسائل فقهی به فارسی در تهران به چاپ رسیده است.
۷۱. حاشیه بر کتاب الوسیلة مرحوم آیت‌الله اصفهانی. (عربی)
۷۲. کتاب المصطلحات الفقهیة. (عربی)
۷۳. مصباح النّاسکین در مناسک حج، بسیار بزرگ در ۱ جلد که بارها چاپ شده است.
۷۴. کتاب منهاج المؤمنین، رساله عملیّه به عربی که در قم، در سال ۱۴۰۶ در دو جلد به چاپ رسیده است.

* * *

ج. مسائل متفرقه

۷۵. کتاب الروض الریاحین، کشکولی است شامل فوائد مهمّ علمی. (عربی)

۷۶. کتاب اجوبة المسائل الرّازیة، در جواب مسائلی که بعضی از مؤمنین از تهران از معظّم له سؤال کرده‌اند از جمله نجاست الكل و جواز عكّاسی با آلات متداوله و جواز تشریح اجساد در دانشگاهها و مدارس پزشکی و غیر آنها. (عربی)
۷۷. کتاب اجوبة المسائل العلمیة و الفنون المتنوّعة. (عربی)
۷۸. کتاب انس الوحید، کشکولی است که در عنفوان جوانی در سامرا، نوشته‌اند. (ناتمام - عربی)

* * *

د. حدیث

۷۹. کتاب مفتاح احادیث الشّیعة، در چندین مجلد شامل تعیین موارد احادیث و مواضع آنان. این کتاب تحت اشراف معظّم له با همکاری عده‌ای از افاضل حوزه علمیه قم تألیف شد و متأسفانه به عللی در حال حاضر تألیف این اثر به حالت تعطیل درآمده است و امیدواریم هرچه زودتر مجدداً اقدام به نوشتن آن شود. (عربی)
۸۰. حاشیه بر کتاب الفصول المهمّة صاحب وسائل. (ناتمام)

* * *

ه. کلام

۸۱. شرح کتاب احقاق الحقّ علامه قاضی نورالله شوشتری مرعشی، شهید به سال ۱۰۱۹ هـ. ق در هند. تاکنون ۲۶ مجلد آن در تهران و قم به طبع رسیده است و شاید بیش از ۵۰ مجلد بشود، شامل فضائل اهل بیت (ع) از طرق عامّه و مناقب آنان و مثالب دشمنان و بعضی از مسائل مهم فقهی و اصولی مختلف و آرای آنان. و این موسوعه عظیم بیش از چهل سال بر روی آن کار شده است و به بیش از سه هزار کتاب از کتب اهل سنت به دقت مراجعه گردیده است و مطالب مورد نظر از آن استخراج و در تألیف کتاب فوق به کار رفته است.

* * *

و. ادعیه و زیارات و اورداد و انکار

- ۸۲ مجموعه‌ای در ادعیه و زیارات انتخاب شده از کتابهای مفاتیح الجنان و زادالمعاد و اقبال و مصباح و بلد الأمين و کامل الزیارات و مزار کبیر و غیر آنها از مدارک معتبره. تاکنون بیش از ده بار در تهران به وسیله کتابفروشی حافظ به چاپ رسیده است. (فارسی)
- ۸۳ رساله شمس الأمکنة و البقاع فی خیرة ذات الرقاع، این رساله به خواهش حجة الإسلام شیخ محمدحسن منتظری مازندرانی ساکن تهران نوشته شده است.

* * *

ز. ادبیات

- ۸۴ کتاب قطف الخزومی من ریاض الجامی، حاشیه‌ای است بر شرح کافیة عبدالرحمن جامی. (عربی)
- ۸۵ کتاب المعول فی امر المطول، حاشیه‌ای است بر شرح تلخیص علامه تفتازانی. (عربی)
- ۸۶ کتاب الفروق، در بیان فرق بین الفاظ متشابه مثل اراده و مشیت و جسد و روح و نفس و امثال آن. (عربی)

* * *

ح. منطق

- ۸۷ کتاب رفع الغاشیة عن وجه الحاشیة، حاشیه‌ای است بر حاشیة مولی عبدالله یزدی بر کتاب تهذیب المنطق علامه تفتازانی. (عربی)

* * *

ط. نوادر و علوم غریبه

- ۸۸ حاشیه بر کتاب «سرخاب» در رمل. شامل فوائد متفرقة این علم و واضع آن و اسامی مشهورترین عالمان این علم و کتب معروف آنان. (ناتمام)
- ۸۹ حاشیه بر کتاب مفتاح علامه ایدمر جلدکی در اعمال شمسی و قمری و زحلی.

۹۰. حاشیه بر کتاب «السّر المکنون» در علم حروف. (نا تمام)
۹۱. کتاب سلوة الحزین و مونس الکتیب. کشکولی است در فوائد علم جفر و رمل و حروف و اعمال شمسی و زحلی و زهری و مزّیخی و ختومات و اوراد و اذکار مجرّب و مثلثات و بعض مجربات طبّی و غیر آن از مطالب متنوعه نفیسه.
۹۲. کتاب الشمعة فی مصطلحات اهل الصّنة، شامل الفاظی است که در زبانهای مختلف در مقام افاده و استفاده قرار می گیرد، به ترتیب کتب لغت با حروف الفبایی.

* * *

ی. علوم قرآنی

۹۳. کتاب التّجويد، مشتمل بر فوائد مهمّ علم تجويد
۹۴. کتاب الرّد علی مدعی التّحريف، در ردّ بر کلمات ثقة الإسلام نوری در کتاب فصل الخطاب با بهترین جوابها از اخبار مربوط به تحریف قرآن.
۹۵. حاشیه بر کتاب انوار التّنزیل در تفسیر قرآن، تألیف قاضی ناصرالدین بیضاوی. (عربی)

* * *

ک. نجوم، فلکیات

۹۶. کتاب الوقت و القبلة. (عربی)

* * *

ناگفته نماند که آثار علمی آن بزرگوار بیش از این است و انشاء الله در زندگینامه ایشان که در دست تهیه و انتشار است، خواهد آمد.

سؤال: حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) علاوه بر اشتغال در حوزه علمیه قم، فعالیت‌های دیگری نیز داشته‌اند. در مورد این فعالیتها توضیح دهید.

جواب: معظم له در بیشتر اوقات فراغت، اشتغال به تألیف و تصنیف در علوم و فنون مختلف اسلامی داشته‌اند. علاوه بر آن، همه روزه در سه وعده صبح و عصر و شب در

حرم مطهر حضرت معصومه (س) اقامت جماعت می فرمودند و این کار را تا آخرین روز حیات مبارکشان نیز ترک نفرمودند. یکی دیگر از کارهای معمول ایشان، رسیدگی به امور مقلدین در داخل و خارج کشور بوده است. برقراری ارتباط با علما و دانشمندان سایر بلاد و کشورها از اهم فعالیت‌های دیگر ایشان به شمار می‌رفته است. مکاتبات ایشان همیشه با دانشمندان بزرگ اسلامی، مثل مرحوم طنطاوی جوهری، صاحب تفسیر الجواهر، مفسر معروف مصری و... برقرار بود. به خاطر دارم در یکی از مکاتباتی که ایشان با مرحوم طنطاوی جوهری داشتند، برای ایشان می‌نویسند: «شما در آثارتان از نهج البلاغه ما اسم می‌برید، ولی از صحیفه سجادیه که بسیار کتاب مهمی است از حضرت سجاد (ع) اسمی نمی‌برید و من یک نسخه از این کتاب را برای شما می‌فرستم.» و این آقای طنطاوی جوهری در پاسخ برای ایشان می‌نویسند: «خوب شد شما این کتاب را برای من فرستادید و شما شیعیان باید به این کتاب افتخار کنید.» و به عبارت عربی در زیر نامه‌شان نوشته بودند: صحیفه سجادیه دون کلام الخالق و فوق کلام المخلوق است. به هر حال این مکاتبات و ارتباطات نیز بخشی از اوقات ایشان را به خود اختصاص می‌داد. و سؤالات علمی از معظم‌له می‌شد و ایشان نیز مبادرت به جواب آنها می‌فرمودند. توضیحاً اینکه پاره‌ای از این مکاتبات در دست است و انشاءالله در فرصت مناسب اقدام به انتشار آن می‌گردد.

سؤال: حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) از مقام و منزلت خاصی نزد علماء و اساتید برخوردار بوده است و اجازات زیادی از آنان دریافت داشته‌اند. در این مورد توضیحاتی بفرمایید.

جواب: یکی از خصوصیات مرحوم آقا این بود که ایشان مطالعه زیادی داشتند و هر کتابی که به دستشان می‌رسید، همان شب اول می‌نشستند و تا نصف شب و گاهی تا سحر مطالعه می‌فرمودند. سپس رئوس مطالب یا احیاناً مطلبی اگر به نظرشان می‌رسید، در حاشیه یادداشت می‌کردند. لذا اکثر کتابهایی که از منزل ایشان به کتابخانه منتقل شده است (بیش از دهها هزار جلد) این خصوصیت را دارند و روی این زمینه با اشخاص و

شخصیتهای بزرگ دنیا ارتباط و مباحثاتی نیز داشته‌اند. از جمله مباحثه خیلی مهم ایشان با فیلسوف معروف، تاگور هندی می‌باشد که مهمان مرحوم ابوی ما بودند، در قم و مباحثه با وزیر امام زیدیه، امام یحیی که در زمان مرحوم آیت الله العظمی حاج شیخ عبدالکریم حائری (ره) از سوی امام یحیی به دعوت ایشان به قم آمده بودند. و ایشان با زیدیه‌ها و علمای مصر و دیگر کشورهای اسلامی و علمای بزرگ داخل کشور روابط حسنه داشته‌اند و به خاطر همین ارتباطات و مباحثات به دریافت بیش از ۲۰۰ اجازه روایتی از این علما نایل آمدند که حدود ۱۶۰ اجازه از علمای بزرگ شیعی خودمان در ایران و حدود ۱۲ اجازه از علمای اهل سنت و حدود ۲۵ اجازه هم از علمای زیدیه است. این اجازات را در مجموعه‌ای به نام *المسلسلات فی الاجازات* در دو جلد جمع آوری کرده‌ایم که جلد اول شامل مقدمه و عین دستخط علما و جلد دوم شامل زندگینامه‌های آنان است که انشاء الله به زودی چاپ و منتشر خواهد شد. (البته چاپ متن جلد اول به تازگی تمام شده است.) و در این یکی دو سده اخیر در میان علمای اسلامی این تعداد اجازات و نیز عالمی که این قدر احاطه به ممالک اسلامی داشته باشد و دارای ارتباطات فرهنگی در این سطح باشد، سابقه ندارد. حداکثر اجازه‌ای که علمای اسلامی دریافت می‌کردند، شاید به ۲۰ تا هم نمی‌رسید. ولی اجازات ایشان متجاوز از دویست اجازه می‌باشد.

سؤال: درباره نقش معظم‌له در دوران مبارزات انقلابی مردم ایران و پس از پیروزی انقلاب و همچنین رابطه ایشان با رهبر کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (قدس سره) را توضیح بفرمایید.

جواب: مرحوم والد ما در دوران مبارزات انقلابی مردم ایران و همچنین دوران پس از انقلاب اسلامی، همواره در تمامی صحنه‌ها در کنار رهبر کبیر انقلاب حضرت آیت الله العظمی امام خمینی (ره) بوده است. به خاطر دارم زمانی که ساواک شاهنشاهی حضرت امام را دستگیر و در تهران زندانی کرده بودند، مرحوم آیت الله شهید حاج آقا مصطفی (ره) تشریف آوردند در منزل و مشغول صحبت با مرحوم والد بودند که ناگهان مأموران ساواک برای دستگیری ایشان با وضع اسفباری از روی دیوارها به خانه ما

ریختند و وقتی با ممانعت مرحوم ابوی روبرو شدند، مثنی به سینۀ ایشان زده و بالاخره مرحوم حاج مصطفی را بردند. به هر تقدیر، پس از آزادی امام و تشرّف ایشان به قم، مرحوم والد سه روز تمام تشریف می‌بردند بیت امام و در معیت امام و در کنار امام می‌نشستند و با این کار ثابت می‌کردند که مراجع همه در این هدف شریک بوده و متفقاً به دنبال حضرت امام هستند.

در قضیه ۱۵ خرداد که ساواک مجدداً حضرت امام را دستگیر کرد، مرحوم والد از نخستین افرادی بودند که تشریف بردند صحن مطهر و از بلندگو مردم را به تحصن در صحن مطهر دعوت کردند و مرحوم حاج آقا مصطفی و بعضی آقایان دیگر هم تشریف آوردند، در آن روز مرحوم ابوی اعلامیه‌ای صادر کردند و در آن رژیم را تهدید کردند که چنانچه یک مو از سر آیت‌الله خمینی کم شود، ما به اقدامات دامنه‌داری دست خواهیم زد.

پس از آن تا یک هفته منازل مراجع عظام در محاصره نیروهای امنیتی قرار داشت. سپس با مشاوره‌ای که با آقایان و مراجع دیگر داشتند، قرار شد مسافرتی به تهران بکنند. بدین ترتیب ایشان به اتفاق بعضی دیگر از مراجع قم و مرحوم آیت‌الله العظمی میلانی از مشهد و مرحوم آیت‌الله العظمی خوانساری و علمای منتفذ سایر شهرها که متجاوز از چند صد نفر می‌شدند، در تهران جمع شده و روزانه جلسات متعددی تشکیل داده و خواهان آزادی حضرت امام بودند. چهار ماه تمام این وضع ادامه یافت و رژیم که ادامه این وضع را خطرناک می‌دانست، لذا مرحوم والد ما و مراجع دیگر را دستگیر کرده و در ماشین انداختند و یکسره به قم آوردند. حتی ایشان در راه محصور بودند و می‌خواستند تطهیر کنند، ولی مأمورین گفتند ما حتی یک لحظه هم اجازه نداریم ماشین را نگه داریم. ایشان را آوردند و با یک وضع بدی داخل منزل انداختند و رفتند. پس از تبعید حضرت امام به ترکیه، نمایندگان از طرف برخی مراجع برای دیدار ایشان می‌رفتند، ولی دولت وقت به بنده که نماینده ایشان بودم، اجازه خروج نداد، لیکن پس از تبعید حضرت امام به عراق، بلافاصله مرحوم ابوی مرا خواستند و چند نامه به من دادند و فرمودند شما مأموریت دارید این چند نامه را به امام برسانید. من با کسب اجازه از محضرشان به طور

مخفیانه (به طور مجاز اجازه نمی دادند) از طریق خرمشهر خود را به بصره و از آنجا به کربلا رساندم و در بیت حضرت امام به حضور ایشان رسیده و دست مبارکشان را بوسیدم. ایشان سؤال فرمودند شما چطور آمدید؟ عرض کردم حسب الامر ابوی و برای ملاقات حضرت تعالی شرفیاب شدم. حضرت امام خیلی خوشحال شدند، نامه ها را گرفتند و تکلیف فرمودند تا روزی که در عراق هستید، باید در منزل ما باشید. لذا بنده در آن شرایط حساس پس از یک ماه اقامت در بیت ایشان در نجف اشرف، باکسب اجازه از محضر ایشان به ایران مراجعت نمودم و نامه هایی را هم ایشان در پاسخ نامه ها دادند و فرمودند سعی کنید اینها به دست نیروهای امنیتی نیفتد. در زمانی هم که امام در پاریس تشریف داشتند، بنده از طرف مرحوم ابوی خدمت ایشان شرفیاب می شدم. و در مجموع، روابط امام و ابوی ما بسیار خوب بود و نامه های زیادی بین آن دو بزرگ رد و بدل می شد. و همچنین مرحوم حاج آقا مصطفی نامه های زیادی را به مرحوم ابوی می نوشتند و می فرمودند: «من واقعاً همانگونه که به پدرم احترام می گذارم و علاقمند هستم، به حضرت تعالی هم علاقمند هستم.» بعضی از این نامه ها را الآن در اختیار داریم. همچنین مرحوم ابوی کراراً می فرمودند: «حضرت امام را من به تازگی نمی شناسم، بلکه از همان اوایل ورودم به شهر قم حجره ای در مدرسه دارالشفاء داشتم و به فاصله یک حجره، حجره حضرت امام قرار داشت و در نزدیکی ما بود و ما با حضرت امام از همان زمانها آشنایی نزدیک داشتیم. به هر حال مرحوم ابوی خیلی به حضرت امام علاقمند بودند و اعلامیه ها و سخنرانیهای ایشان گواه این مطلب است.

یادی از سال ۱۳۸۴

اینک قسمتی از سخنرانی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) که در روز شنبه ۲۳ رجب ۱۳۸۴ در مسجد بالاسر حرم مطهر حضرت معصومه (س) ایراد فرمودند:

«در این قضایای اخیر، و مسائل روز که پیش آمد، در اینجا علمایی که اقدام کردند از جمله سید بزرگوار المجاهد فی سبیل الله، حضرت مستطاب آیت الله آقای خمینی دامت

برکاته، آیا ایشان و سایر علمای اعلام می‌خواهیم بینیم هدفی غیر از این هدفها داشتند؟! شما را به خدا (این آقایان) در بیاناتشان و نوشتجاتشان هدفی غیر از این داشتند؟ آیا هدفشان حفظ دین نبود، حفظ احکام الهیه نبود، آیا هدفشان حفظ استقلال مملکت نبود؟ و می‌گفتند کاری نکنید که ما سرشکسته شویم و مملکت به دست اجانب بیفتد، کاری نکنید که منجر به یک مفاسدی بشود، غیر از این حرفها بود؟ والله غیر از این نبود. بالله غیر از این نبود. تالله غیر از این نبود. با قسم جلاله عرض می‌کنم. هر کسی قلمی برداشت. هر کسی حرفی زد، تمام هدفش همین است. همه علما با این هدف شریکند، حفظ مملکت و حفظ استقلال آن و حفظ احکام شرعیّه و احکام الهیه. روحانی هدفش این است و این یک هدف مقدسی است. سابقین و لاحقین و آینده‌ها هم انشاءالله در این هدف شریکند و فعلاً هم همه شریکند. اگر ایشان تبعید شده‌اند، اگر ایشان گرفتار شوند، همه گرفتار شده‌اند...»

خصوصیات اخلاقی

سؤال: در رابطه با خصوصیات اخلاقی معظم‌له مطالبی بیان بفرمایید.

جواب: حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ع) از سجایای اخلاقی بی‌شماری برخوردار بوده‌اند که ذکر همه این خصوصیات در این وقت کم مقدور نیست و ما تنها به ذکر چند مورد بسنده می‌کنیم.

۱. ساده زیستن

یکی از خصوصیات برجسته ایشان ساده‌زیستی و عدم توجه به مسائل مادی و زخارف دنیوی بود. ایشان پس از اقامت در قم و ازدواج با والده‌ما از نظر مالی مدت‌ها در وضعیت بدی به سر می‌بردند و مدت‌ها ایشان اجاره‌نشین بودند تا اینکه کم‌کم با تهیه یک زمین کوچک در آن خانه‌ای ساختند و تا آخر عمرشان نیز در آن زندگی کردند. ایشان هیچ وقت از وضعیت مالی مطلوبی برخوردار نبودند و هر آنچه به دست می‌آوردند، در راه رفع حوائج مردم مصرف نموده، یا وقف می‌کردند و هیچ‌گاه مالی را به خودشان

اختصاص نداده‌اند. می‌فرمودند: «من شب که می‌خواهم هیچ پولی، هیچ اندوخته‌ای در جیب من نباشد، چون ما عامل هستیم. ما باید از این دست بگیریم و با دست دیگر بدهیم به فقرا، ایام، نیازمندان و کمک کنیم به مراکز علمی، دینی و فرهنگی، اینها مال ما نیست!» و تا آخر عمر نیز چنین بودند. شب آخری که ایشان رحلت فرمودند، همان شب به بنده می‌فرمودند: «من خیلی بارم سبک است و هیچ نگرانی ندارم، تنها یک چیز مرا زجر می‌دهد و آن این است که می‌ترسم در ایام زندگیم نوشته‌ام من یا صحبت‌های من در هر موردی باعث شده باشد که حقی ناحب شود، یا در همسایگی ما گرسنه‌ای بوده باشد و ما غذای سیر خورده باشیم که والله و بالله و تالله اگر چنین چیزی بوده من آگاهی نداشته‌ام و نصیحت می‌فرمودند که شما هم بارتان را سبک کنید و از تجمل پرستی و خانه بزرگ و... پرهیزید، که همه چیز ظرف چند دقیقه نابود می‌شود». و روزی که ایشان از دنیا رفتند، یک قبا داشتند که مشکی بود و در ایام محرم و صفر می‌پوشیدند و مجموع پولی که در جیب ایشان بود، هشتصد تومان بود و هیچ اندوخته‌ای، زمینی یا ملکی نداشتند و هر آن‌چه به دستشان می‌رسید، در موارد فوق‌الذکر مصرف می‌کردند.

۲. عشق به کمال و علم

یکی دیگر از خصوصیات ایشان علاقه و عشق بی‌حد و حصر نسبت به کسب علم و دانش بود. یک وقتی ایشان نقل می‌فرمودند: «زمانی که ما در نجف اشرف به تحصیل اشتغال داشتیم، گاهی می‌شد که ما تا ۴۰ روز اصلاً گوشت گیرمان نمی‌آمد که بخوریم، خوب آقازاده هم بودیم و رویمان نمی‌شد برویم پیش اعلام آن وقت و دست دراز کنیم و گاهی آنقدر سرگرم درس بودیم که تا ۲۴ ساعت گرسنه می‌ماندیم ولی اصلاً توجه به این مسائل نداشتیم».

می‌فرمودند: «زمانی که من در مدرسه قوام در نزدیکیهای صحن مطهر مولی امیرالمؤمنین در نجف اشرف به تحصیل اشتغال داشتم، با مرحوم آیت‌الله حاج سید ابوالقاسم ارسنجانی شیرازی که از علمای بزرگ شیراز بودند، هم حجره بودیم، ما گاهی

گرسنه می‌شدیم و هیچ چیز نداشتیم بخوریم. بعضی از اعیان و اشراف آن روز هم فرزندان خود را می‌فرستادند به نجف اشرف که درس بخوانند، ولی اینها معمولاً می‌آمدند و درس نمی‌خواندند و آش و پلوپی راه می‌انداختند و عده‌ای هم از این افرادی که دنبال دنیا بودند، دور اینها را می‌گرفتند و ارتزاق می‌کردند. گاهی اینها کاهوی زیادی می‌خریدند و می‌آمدند در کنار حوض و برگهای زیادی را می‌ریختند در حاشیه حوض و ساقه‌های وسطش را می‌بردند و می‌خوردند. و من و آن رفیق هم حجره‌ام با هم می‌رفتیم این برگهای اضافی کاهوها را مخفیانه جمع می‌کردیم و با آنها سدّ جوع می‌کردیم و هیچ‌گاه هم به خودمان اجازه نمی‌دادیم که برای کسی بازگو کنیم، ولی آنی از تحصیل و تدریس غافل نبودیم.»

۳. استفاده از امکانات داخلی

حضرت آیت‌الله خصوصیت دیگری که داشتند، می‌فرمودند: «من از روز اولی که خودم را شناختم و روی پای خودم ایستادم، از البسه خارجی استفاده نکرده‌ام.» و تا آخر عمرشان هم همینطور بودند و می‌فرمودند: «این یک راه مبارزه با استعمار و استعمارگران است.» حتی یک وقتی من هنوز کوچک بودم، خیاط آمد و به ایشان گفت: آقا دکمه از خارج می‌آید و برای قبا ناچاریم از آن استفاده کنیم، ایشان اجازه ندادند و مدتی در این فکر بودند که چه بکنند، بعد یکی گفت بعضی از خانمها در خانه از این قیطانیهایی که به لب عبا می‌دوزند، شبیه دکمه درست می‌کنند و شما می‌توانید این را به خیاط بدهید و لذا لباسهای ایشان هیچ وقت دکمه نداشت و از همین قیطانیهایی که در داخل تولید می‌شد استفاده می‌کردند.

۴. مداومت بر نماز جماعت

خصوصیت دیگر ایشان، پایبندی ایشان به اقامه جماعت در حرم مطهر حضرت معصومه (س) بود. از همان زمان قدیم، نزدیک به ۶۰ سال پیش ایشان مرتب سه وعده مشرف می‌شدند به حرم مطهر و در آنجا اقامه جماعت می‌فرمودند. صبحها نخستین زائر

حضرت معصومه (س) ایشان بودند، گاهی یک ساعت قبل از اذان تشریف می بردند پشت درب صحن و آنجا می نشستند تا فراش حرم بیاید درب را باز کند و ایشان نخستین زائر حرم باشند. در زمستانهای خیلی سرد (که برف زیادی می بارید و گاهی ارتفاع برف به ۸۰، ۹۰ سانتی متر می رسید) ایشان قبل از اذان صبح، پارویی به دست می گرفتند و از منزل تا حرم مطهر مسیر را برای مردم باز می کردند و هرگاه هم کسی می گفت آقا شما این کار را نکنید، می فرمود: من می خواهم ثواب کنم.

رفتار ایشان چه با اهل منزل و چه با دیگران بسیار صمیمی بود و ایشان اجازه می فرمودند که هر کس مشکلی دارد بیاید مطرح کند و ارائه طریق می فرمودند. سینه ایشان به قبول خودشان صندوق اسرار مردم بود. ایشان در غم و شادی مردم شریک بودند و در مراسم مختلف و فیات و مجالس عقد و عروسی آنان شرکت می کردند و می فرمودند: «من به اکثر منازل قمیها قدم گذاشته ام.»

۵. ارادت به اهل بیت (ع)

یکی دیگر از بارزترین خصوصیات اخلاقی ایشان علاقه و اظهار ارادت و توسل و تضرع شدید نسبت به ائمه معصومین (ع) بود. ایشان می فرمودند: از روزی که خودم روی پای خودم ایستادم، هرگاه لباس نوی می دوختم، نخستین بار می بردم در حریمهای ائمه (ع) و با مالیدن به ضریح، آن را متبرک نموده، بعد از آن استفاده می کردم، ساختمان کتابخانه، مدرسه، حسینیه و یا هر ساختمانی که مستقیم زیر نظر ایشان ساخته می شد، وقتی گودبرداری می کردند، ایشان مقداری از تربت سیدالشهداء (ع) را در پیههای آن می ریختند و می فرمودند با این تربت من اینجا را بیمه می کنم. و به خصوص هر وقت مشرف می شدند به حرم، در آستانه حرم، هنگام ورود خودشان را روی زمین می انداختند و محاسنشان را روی خاکهای درب ورودی حرم می مالیدند و به ما می گفتند شماها مثل اینکه خجالت می کشید این کار را انجام دهید. این خجالت باعث می شود شما از در خانه اینها دور شوید و شما باید کاری کنید که دیگران هم تاسی کنند. علاوه بر این

در مجالس روضه‌خوانی هر کجا نام مبارک ائمه معصومین (ع) برده می‌شد، ایشان واقعاً بی‌اختیار اشک می‌ریختند. و آن زمان که حالشان مساعد بود، به طور ناشناس شبهای عاشورا کرامتاً در میان جمعیت‌های عزادار می‌رفتند و به سینه‌زنی می‌پرداختند و می‌فرمودند: من با این سینه‌زنی خودم را در طول سال بیمه می‌کنم. همچنین می‌فرمودند: من در این مدتی که در قم هستم، هرگاه مشکلی داشتم می‌رفتم حرم مطهر حضرت معصومه (س) و چند ساعت در آنجا دخیل می‌شدم و معمولاً گره‌گشایی می‌شد. ایشان از روی عشق و علاقه خاصی که به ائمه معصومین (ع) داشتند، سعی می‌کردند خودشان را خادم ائمه اطهار (ع) بدانند و سعی هم داشتند که از طریق مکتوب باشد، یعنی واقعاً خادم آنها باشند. لذا دارای چندین حکم افتخاری در حریمهای مشرفه شامل منصب تدریس و خدمت افتخاری در حرم مطهر فاطمه معصومه (س) در قم، منصب خدمت افتخاری در حرم حضرت ثامن الحجج (ع)، منصب تدریس و خدمت افتخاری در حرم حضرت سیدالشهداء (ع) در کربلا، منصب تدریس و نقابت سادات و خدمت افتخاری در حرم حضرت ابوالفضل العباس (ع) منصب خدمت افتخاری در حرم احمد بن الإمام موسی بن جعفر (ع) معروف به شاه چراغ در شیراز، منصب خدمت افتخاری در حرم حضرت عبدالعظیم حسنی در شهر ری، منصب خدمت افتخاری در بقعه سید جلال‌الدین اشرف از احفاد امام موسی بن جعفر (ع) در آستانه اشرفیه گیلان، و منصب خدمت افتخاری در حرم علی بن الامام محمد باقر (ع) در مشهد اردهال کاشان بودند. لذا همیشه در پایان دستنوشته‌هایشان مرقوم می‌فرمودند: «خادم علوم آل محمد (ص)»، «خادم اهل بیت عصمت و طهارت». مرحوم والد با وجود کسالت‌هایی که داشتند و با وجود کهولت سن، در سن ۹۶ سالگی هیچ‌گاه از خدمت به مردم غفلت نمی‌نمودند و همین اواخر عمر و حتی در همین سال آخر، روزی یک مرتبه می‌رفتند در حرم مطهر و آنجا درس می‌دادند. هر چه ما خواهش می‌کردیم آقا شما این درس را در منزل برگزار کنید، نمی‌پذیرفتند و حتی ایشان همیشه با تا کسی به حرم مشرف می‌شدند. من این اواخر به ایشان عرض کردم آقا یک اتومبیل پیکان را الآن بسیاری از مردم دارند و اگر شما

بخواهید سوار شوید مسأله‌ای نیست. ایشان می‌فرمودند: «می‌دانم، ولی من روزی دو سه ساعت بیشتر با ماشین کار ندارم، برای چه یک ماشین و یک راننده را اسیر کنم؟ من زمانی سوار اتومبیل شخصی می‌شوم که همه بتوانند از آن استفاده کنند.»

بناها و آثار دینی

سؤال: حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) مراکز و مؤسسات ارزنده‌ای نظیر مدارس، مساجد، کتابخانه و... از خود به جای گذاشته‌اند، در این مورد توضیح بفرمایید. جواب: ایشان از زمان قدیم که در قم اقامت گزیدند، همشیه در فکر احداث مدرسه، مسجد، حسینیه، کتابخانه و آثار خیریه بوده‌اند. مثلاً قبل از این که شهر قم دارای آب لوله کشی شود، مردم از طریق آب انبارها، آب مصرفی خود را تأمین می‌کردند. لذا این آب انبارها نقش مهمی در زندگی مردم داشت. به همین لحاظ مرحوم والدمان در آن زمان، بیش از صدها آب انبار چه به صورت مستقیم که خودشان بانی بودند و چه به صورت غیرمستقیم که دخالت داشتند، احداث نمودند. البته با جایگزینی آب لوله کشی این آب انبارها به تدریج از میان رفت و به جای آنها مساجد، حسینیه‌ها یا مؤسسات دیگری ساخته شده است. علاوه بر این ایشان در ساخت مساجد و حسینیه‌های بسیاری چه در شهر قم و چه در شهرهای دیگر و حتی در کشورهای خارجی دخالت داشته‌اند. مدارس علمیه مرعشیه، مهدیه، مؤمنیه، و شهابیه و حسینیه جنب بیت و کتابخانه عمومی و کوی آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی واقع در خیابان آذر قم از دیگر آثار احداث شده توسط ایشان است که به اختصار در مورد هر یک توضیح می‌دهم.

مدرسه مرعشیه که در خیابان ارم واقع شده، دارای سه طبقه است و در حال حاضر، طلاب در آن سکونت دارند و بسیاری از دادستانهای کل انقلاب و نمایندگان مقام معظم رهبری در نهادها، فارغ‌التحصیلان این مدرسه می‌باشند.

مدرسه مهدیه در خیابان باجک واقع بوده، و در دو طبقه هم‌اکنون دایر است و

حدود ۸۰ طلبه دارد.

مدرسه دیگر که مدرسه بزرگی هم هست، مدرسه مؤمنیه است که در خیابان چهارمردان (انقلاب) واقع است. ساختمان این مدرسه در دو طبقه و دارای کتابخانه و ۷۶ حجره و به ظرفیت ۲۲۲ نفر است. کتابخانه این مدرسه در حدود ۳۵۰۰ جلد کتاب دارد.

مدرسه شهابیه واقع در خیابان امام، در محلّ تنها سینمای سابق قم که به دست جوانان غیور و مبارز این شهر در زمان طاغوت منفجر و سپس به امر معظمّ له خریداری و در ۳ طبقه ساخته شد که قسمتی از آن جهت سکونت طلاب و قسمتی دیگر به روابط عمومی و انتشارات کتابخانه اختصاص دارد.

حسینیه که در جنب بیت ایشان واقع شده و ایشان دستور داده اند که بدون استثنا در تمام مراسم و فیات ائمه معصومین (ع) در آنجا روضه خوانی دایر باشد و غیر ایام روضه خوانی هم آقایان طلاب بیایند برای خواندن دروسشان و الآن به صورت مدرسه ای است که از صبح تا شب در آنجا تدریس می کنند.

کتابخانه عمومی که در خیابان ارم واقع و از نظر کتب چاپی و خطی موجود در آن، در ردیف بزرگ ترین کتابخانه های اسلامی جهان است.

سؤال: گفته می شود معظمّ له علاقه و توجه خاصی نسبت به جمع آوری کتب نفیس و نسخه های منحصر به فرد داشته اند. در این مورد اگر مطالبی دارید بفرمایید.

جواب: مرحوم والد از همان زمانهای قدیم موضوعی را تشخیص داده بودند و آن این بود که استعمارگران برای تاراج بردن فرهنگ و منابع اسلامی به این کشورها سرازیر شده بودند. اینها دستنوشته ها و کتابهای قدیمی و نسخه های خطی نفیس و منحصر به فرد را می خریدند و به کشورهای خود می بردند، و بدین ترتیب ما را از دسترسی به این منابع و مآخذ نفیس محروم می کردند، مرحوم ابوی این خطر را به خوبی حس کرده بودند، لذا علاقه زیادی به جمع آوری این گونه آثار از خود بروز می دادند. ایشان از همان جوانی کتابچه ای را تهیه کرده بودند و اسامی کتابهای مهم و منابع اسلامی را که در دسترس نبود، در آن یادداشت می کردند که به تدریج بتوانند اینها را فراهم کنند. (الآن این کتابچه در اختیار ماست.) کتابهای زیادی را در آن اسم برده اند و به مرور زمان هر کدام را

خریده‌اند. در مقابل مرقوم فرموده‌اند خریداری شده. البتّه این کار برای ایشان بسیار مشکل بوده است، چون ایشان آن روز مشکل مالی داشتند و حتّی نمی‌توانستند سدّ جوع کنند. ولی در مقابل، نمایندگان کنسولگری انگلیس در این رابطه پولهای فراوانی خرج می‌کردند و چنانچه اثری را به دست می‌آوردند، به هر قیمتی که بود آن را می‌خریدند. لذا مرحوم ابوی پس از رفع نیازهای ضروری حیات، هر آنچه که به دست می‌آوردند، برای خرید این کتابهای نفیس و مأخذ و مصادر مصرف می‌کردند. حتّی ایشان وقتی پول کم می‌آوردند، برای خرید کتاب با گرفتن نماز و روزه استیجاری پولی تهیّه می‌کردند و کتابی را می‌خریدند. ما الآن کتابهایی در کتابخانه داریم که در حاشیه آن نوشته شده: من این کتاب را خریدم، مثلاً در قبال یک ماه روزه و یا شش ماه نماز که برای فلان کس استیجار نموده بودم، و حتّی گاهی که از این راه هم تأمین نمی‌شد، مدّتی را شبها بعد از فراغت از درس و بحث می‌رفتند در کارگاه برنج‌کوبی کار می‌کردند و با دستمزد به دست آمده به خرید کتاب مبادرت می‌ورزیدند. ایشان نقل می‌کردند: «آن وقتها من در مدرسه قوام که در محله «مشراق» نجف واقع است، حجره داشتم. یک روز از مدرسه به قصد خرید از بازار که جنب صحن علوی بود حرکت کردم. ابتدای بازار ناگهان چشمم به زنی خورد که کنار دیوار نشسته و تخم مرغ می‌فروشد. برای خرید تخم مرغ به طرف آن زن رفتم و با تعجب از زیر چادر زن، گوشه کتابی را دیدم، شدیداً حس کنجکاوی‌ام تحریک شد، به طوری که مدّتی خیره به کتاب نگاه کردم، حالا دیگر قسمت بیشتری از کتاب از زیر چادر زن بیرون آمده بود، طاقت نیاوردم و پرسیدم این چیست؟ زن همانطور که تخم مرغها را با احتیاط جابجا می‌کرد، با خونسردی نگاهی به من انداخت و گفت: «کتابه، فروشی است.» کتاب را از دست زن گرفتم و عنوان را خواندم و با حیرت تمام متوجه شدم که نسخه نایاب «ریاض العلماء»ی علامه میرزا عبدالله افندی است که احدی آن را در اختیار ندارد، مانند یعقوبی که یوسفش را پیدا کرده باشد، با شور و شعفی وصف‌ناشدنی به زن گفتم این را چند می‌فروشی؟ زن گفت: پنج روپیه. و من گفتم: تمام دارایی من صد روپیه است که حاضریم برای این کتاب بدهم و زن تخم مرغ فروش

با خوشحالی پذیرفت. در همین گیر و دار سروکله کاظم دجیلی پیدا شد. این کاظم دلال کتاب بود و برای انگلیسیها کار می کرد. نسخه های نایاب و کتابهای قدیمی را به هر طریقی به چنگ می آورد و توسط حاکم انگلیسی نجف که گویا اسمش «میجر» بود، به کتابخانه لندن می فرستاد و این میجر نخستین حاکم انگلیسی بود که در نجف به حکومت گماشته شد.

کاظم دلال، کتاب را به زور از دست من گرفت و به زن گفت: من بیشتر می خرم و مبلغی خیلی بالاتر از آنچه من پیشنهاد کرده بودم به زن پیشنهاد نمود. در آن لحظه من اندوهگین رو کردم به سمت حرم شریف امیرالمؤمنین (ع) و آهسته گفتم: «آقا جان من می خواهم با این کتاب به شما خدمت کنم، پس راضی نباشید این کتاب از دست برود.» هنوز کلام تمام نشده بود که زن تخم مرغ فروش رو کرد به دلال و گفت به تو نمی فروشم، این کتاب مال این آقا است و کاظم شکست خورده و عصبانی از آنجا دور شد. پس من به زن گفتم بلند شو برویم تا پول کتاب را بدهم. زن همراه من به مدرسه آمد، در حجره بیشتر از ۲۰ روپیه نداشتم. تمام لباسهای کهنه و قدیمی ام را با ساعتی که داشتم، برداشتم و همراه زن به دکان حاج حسین شیش که دلال لباس بود رفتم و همه را به او دادم تا برآیم بفروشد، او هم بلافاصله دست به کار شد و با داد و فریاد مشتریها را خبر کرد تا آنها را به طریقی بفروشد و در این بین زن تخم مرغ فروش مرتب نق می زد و غرغر می کرد که آقا خیلی ما را معطل کردی و آن بابا پول نقد می داد. ساعت و لباسهای نو و کهنه که فروش رفت، باز هم صد روپیه جور نشد، ناچار به طرف مدرسه راه افتادم و زن تخم مرغ فروش هم غرغرکنان به دنبالم آمد، در مدرسه شروع به قرض گرفتن از دوستان طلبه ام کردم. از یکی پنج روپیه از یکی ده روپیه و از دیگری پانزده روپیه و... تا اینکه پول جور شد و زن کتاب را به من داد و به راه خود رفت و من در آن لحظه از شادی دست یافتن به آن کتاب عظیم در پوست خود نمی گنجیدم.

یک ساعتی از ختم معامله نگذشته بود که کاظم دلال همراه شرطه ها به مدرسه حمله کردند و مراد دستگیر کرده و پیش حاکم انگلیسی (میجر) بردند. میجر مرا به سرقت کتاب

متهم کرد و به زبان انگلیسی عربده‌ها کشید و چیزهایی گفت که من فکر می‌کنم بیشتر فحش و ناسزا بود. از فحش و ناسزا طرفی نیست و دستور داد تا مرا به زندان بیاورد. آن شب در زندان مدام با خدا راز و نیاز می‌کردم که کتاب در مخفیگاهش محفوظ بماند.

روز بعد مرجع بزرگ آن وقت، حاج میرزا فتح‌الله نمازی که به شیخ الشریعه شهرت داشت و میرزا مهدی پسر آخوند صاحب کفایه، جماعتی را برای آزادی من به نزد حاکم فرستادند. بالاخره نتیجه کار این شد که من از زندان آزاد شدم، با این شرط که در مدت یک ماه کتاب را به میجر تسلیم کنم.

پس از آزادی از زندان، به سرعت به مدرسه رفتم و همه دوستان طلبه‌ام را جمع کردم و گفتم: باید کار مهمی را انجام بدهیم که خدمت به شریعت مقدسه است.

طلبه‌ها گفتند: چه کاری؟

و من گفتم: باید از این کتاب نسخه برداری کنیم. این دو، جزء، دوم و سوم از ده جزء این کتاب بزرگ است که با حاء مهمله و لفظ حسن شروع می‌شود. طلبه‌ها با شور و شوق شروع به نسخه برداری و مقابله کردند، به طوری که قبل از مهلت مقرر الحمدلله کار به پایان رسید و نسخه دوم آماده شد. اما من هرچه با خودم فکر می‌کردم، نمی‌توانستم خودم را راضی کنم که آن کتاب را به میجر تحویل بدهم. در این مورد خیلی فکر کردم و با خودم سر و کله زدم تا اینکه یک روز کتاب را برداشتم و به خانه شیخ الشریعه رفتم و گفتم: شما امروز مرجع مسلمین هستید و این هم کتابی است که همانند و نمونه‌اش در جهان مسلمین پیدا نمی‌شود و حالا یک آدم انگلیسی می‌خواهد این کتاب را تصاحب کند.

شیخ الشریعه وقتی کتاب را دید، بلند شد و نشست و چند بار این کار را تکرار کرد و پرسید: این همان کتاب است؟
گفتم: بله.

شیخ الشریعه گفت: الله اکبر، لا اله الا الله... و بعد کتاب را از من گرفت و تا انتهای مهلت مقرر، پهلوی خودش نگهداشت. اما گفتمی این است که قبل از پایان مهلت با یک قیام و هجوم مردمی که به سرکردگی حاج نجم بقال صورت گرفت، حاکم انگلیسی یعنی

میجر به قتل رسید و کتاب در خانه شیخ الشریعه باقی ماند و بعد از فوت ایشان به ورثه‌اش منتقل شد که من پس از آن دیگر اطلاعی از این کتاب ندارم. اما از نسخه‌ای که طلبه‌ها با مشارکت هم تهیه کرده بودند و پیش من بود، ۱۲ نسخه دیگر استنساخ شد که از آن جمله، نسخه آیت‌الله سید حسن صدر، و نسخه آیت‌الله سید عبدالحسین شرف‌الدین است. همچنین نسخه‌های دیگری که نزد افراد دیگری موجود است.»

و نسخه ما امروز در کتابخانه ما در شهر قم است که البته بنده در قم جزء دیگری را پیدا کردم که آن هم الآن در کتابخانه ماست و این واقعه بین سالهای ۱۳۴۰ و ۱۳۴۱ هجری قمری می‌باشد.

ایشان وقتی هم که به قم می‌آیند، برای تهیه کتاب اقدام می‌کنند. هر روز در مدرسه فیضیه در دقایقی که ایشان استراحت داشتند بعضی افراد کتابهایی را می‌آوردند آنجا و حراج می‌کردند می‌فرمودند من این کتابهای موربانه خورده را آن روزها می‌خریدم و بعضی از آقایان طلاب که رد می‌شدند، می‌گفتند این کتابها را ایشان می‌خواهد چه بکند، وقتی این چاپهای زیبای امروزی هست، این کتابها را باید ریخت مثلاً در چاه یا در رودخانه، این آقایان توجه نداشتند که مصادر اصلی ما اینها هستند و خیلی از اینها هنوز چاپ نشده‌اند.

باگذشت زمان این کتابها در منزل جمع آوری و در چندین اطاق روی هم انباشته شده بود و استفاده از اینها مشکل بود. لذا مرحوم والد حدود ۲۷۸ جلد از کتب خطی فارسی را به دانشکده الهیات آن روز اهدا فرمودند که در مقدمه فهرست جلد اول آن کتابخانه نوشته شده است. مقداری هم به کتابخانه آستان قدس هدیه کردند و مقداری هم به کتابخانه آستانه مقدسه قم و بعضی کتابخانه‌های کوچک دیگر، ولی کتابهای مهم را نگه داشته بودند تا زمانی که یک کتابخانه بزرگی تشکیل دهند.

سرانجام با ساخته شدن مدرسه مرعشیه، یک حجره کوچک را اختصاص دادند به کتابخانه مدرسه با چند قفسه و کتابها را به تدریج از منزل منتقل کردند، چند روز گذشت و جمعیت کتابخوان بیشتر شد، لذا طبقه سوم مدرسه برای کتابخانه ساخته شد، ولی باز

هم طولی نکشید که مراجعین بی‌شمار شدند و جا نبود و این خلأ حس می‌شد که یک کتابخانه بزرگ ضرورت دارد ساخته شود. لذا زمین فعلی ساختمان کتابخانه به وسیله افراد خیر خریداری و به تدریج ساخته شد.

تأسیس کتابخانه فعلی

سؤال: همانگونه که رهبر کبیر انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی (قدس سره) تصریح فرموده‌اند، کتابخانه حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) از کتابخانه‌های کم‌نظیر و یابی نظیر ایران است، لطفاً تاریخچه تأسیس و وضعیت فعلی کتابخانه را بیان فرمایید.

جواب: این کتابخانه در سال ۱۳۵۳ ه. ش رسماً به دست مبارک ایشان افتتاح شد. روزهای اول حدود ۱۰ هزار جلد کتاب بیشتر نبود، ولی به مرور حضرت آیت‌الله کتابهایی را که با زحمات فراوان و تحمل مرارت‌های زیاد در طول چندین سال تهیه کرده بودند، به این کتابخانه اهدا فرمودند.

این کتابخانه در حال حاضر دارای بیش از ۲۵ هزار جلد از کتابهای دست‌نوشته بسیار نفیس و منحصر به فرد است که بعضی از این مجلدها خود شامل مجموعه‌هایی هستند که چندین رساله در آن است. مجموعاً میانگین عناوین خطی کتابخانه چیزی در حدود ۵۰ هزار عنوان می‌شود و در میان اینها کتب زیادی با خطوط علماء و دانشمندان بزرگ، به خصوص از قرن پنجم به بعد، نظیر خط مبارک مرحوم شیخ طوسی صاحب تفسیر تبيان، خط محقق حلّی، صاحب شرایع و علامه حلّی و فخرالمحققین و به خصوص از قرن هشتم به بعد تألیفات کلیه علمای شیعه، و به ویژه مشاهیر، به خطوط خودشان در کتابخانه موجود است. و در حال حاضر داریم از روی تمام نسخه‌های خطی میکروفیلم می‌گیریم و این میکروفیلمها را در یک ساختمان مجزا نگهداری می‌کنیم که احیاناً اگر اصل این کتابها از بین رفتند، لااقل میکروفیلم موجود باشد.

فهرست کتابهای خطی این کتابخانه بیش از ۵۰ جلد می‌شود که تا کنون ۲۱ جلد آن، به ضمیمه دو جلد راهنمای آن چاپ شده است و چاپ بقیه هم ادامه دارد. و این فهرستها

برای کلیه کتابخانه‌های مهم داخل و خارج کشور فرستاده می‌شود. بخش دیگری از کتابهای کتابخانه، شامل کتابهای عکسی وجود دارد که هم اکنون در گنجینه کتابهای عکسی این کتابخانه حدود ۳ هزار جلد کتاب عکسی وجود دارد. این عکسها از روی نسخه‌های خطی نفیس موجود در کتابخانه‌های بزرگ دنیا که اکثراً در زمان رضاخان از ایران خارج شده، تهیه شده‌اند. مجموعه کتابهای چاپی نیز تا این لحظه افزون بر ۳۰۰ هزار جلد کتاب به زبانهای فارسی، عربی و مقدار کمی هم اردو و ترکی در علوم مختلف اسلامی و غیراسلامی است و حدود ۱۵ هزار جلد هم به زبانهای دیگر می‌باشد.

در این کتابخانه منابعی هست که در کتابخانه‌های دیگر نیست، به خصوص کتابهای خطی. همچنین ما کتابهای چاپی بسیار مهمی داریم که نظیر کتاب خطی هستند، مثل قانون ابن سینا و نجات ابن سینا که در ۴۰۰ سال پیش در رم چاپ شده‌اند، تحریر اقلیدس که در ۵۰۰ سال پیش در اروپا چاپ شده است، کتاب شرایع به زبان روسی که ۱۳۰ سال قبل در لنینگراد چاپ شده، شرایع به زبان فرانسه که ۸۰ سال قبل در پاریس چاپ شده و اینها همه ذخایری هستند که در کتابخانه‌های دیگر نیست و واقعاً این مقدار از کتابهای خطی و چاپی که مورد توجه مستشرقین و اسلام‌شناسان سراسر دنیا است، پشتوانه فرهنگی عظیمی برای ما شیعیان است و بسیاری از این کتابها از نفایس دهر هستند. در حال حاضر همه‌روزه شاهد مراجعه افراد و محققینی هستیم که از مراکز آموزشی و دانشگاهها به اینجا مراجعه می‌کنند و از منابع غنی و ذخایر موجود در این کتابخانه بهره‌مند می‌گردند. کتابخانه فعلاً دارای بخشهای مختلف از جمله میکروفیلم با لابراتوار مجهز، آسیب‌شناسی و آفت‌زدایی، بازسازی، مرمت، صحافی و روابط عمومی و بخش تحقیقات و ویراستاری متون، بخش اداری و مالی، واحد فهرست‌نویسی خطی و چاپی، واحد پستی و دبیرخانه و از ساعت ۷ صبح تا ۹/۳۰ شب پاسخگوی بیش از ۱۵۰ تا ۲۰۰ نفر از مراجعین می‌باشد. ناگفته نماند که در حال حاضر کتابخانه به سیستم کامپیوتر مجهز گردیده و مراجعان از سرویس دهی آن بهره می‌گیرند.

شیوه بهره‌برداری از کتب خطی

سؤال: نحوه دسترسی و استفاده مراجعین از کتابهای نفیس خطی چگونه است؟

جواب: در مورد کتابهای خطی، تمامی آقایان اذعان دارند که این کتابخانه از سهل الوصول‌ترین کتابخانه‌ها نسبت به کتابخانه‌های دیگر ایران است. ما در اینجا یک محل ویژه‌ای را به این مسأله اختصاص داده‌ایم و محققینی که مراجعه می‌کنند، کتابها در اختیارشان گذاشته می‌شود و در حضور یکی از کارکنان کتابخانه به هر مقدار که بخواهند از آن استفاده می‌کنند. و چنانچه نیاز داشته باشند که کل یا قسمتی از کتاب را بیرون ببرند، ما برایشان از کتاب عکس تهیه می‌کنیم و فقط و فقط هزینه‌های عکسبرداری را از آنها می‌گیریم. حتی در مواردی بوده که کتابی منحصر به فرد را به همین صورت از کتابخانه گرفته و آن را چاپ کرده‌اند و حتی یک نسخه هم به خود کتابخانه نداده‌اند و ما هم پی‌گیری نکرده‌ایم، چون مرحوم والد می‌فرمودند: «مؤلفین این کتابها را برای استفاده عموم نوشته‌اند و هر یک حاصل عمر یک عالم است، برای اینکه همگان استفاده کنند، و اگر ما آن را حبس کنیم، این خلاف نظر مؤلف یا واقف است.»

سؤال: با توجه به اینکه مرقد مطهر آن معظّم‌له در سالن ورودی کتابخانه آن حضرت قرار گرفته، بفرمایید علت انتخاب این محل چه بوده است؟

جواب: یک روز بنده انگیزه سفارش دفن در کتابخانه را از ایشان سؤال کردم، ایشان فرمودند: «حقیر با آنکه محل مناسبی در حرم مطهر بی‌بی فاطمه معصومه سلام الله علیها برایم از سالیان قبل در نظر گرفته شده، لکن میل دارم در کنار کتابخانه عمومی، زیر پای افرادی دفن شوم که به دنبال مطالعه علوم آل محمد (ص) به این کتابخانه می‌آیند.»

* * *

مطالب فوق، مجموع گفتگوهایی بود که بین خبرنگار روزنامه اطلاعات و سرپرست کتابخانه، فرزند بزرگوار آن فقیه را حل در نخستین سالگرد رحلت آن عالم ربانی صورت گرفته بود که الحقی مطلبی را فروگذار ننموده بود، ما تنها چند مورد از مواد وصیّنامه را می‌آوریم که ختام آن مسکک باشد.

وصیتنامه

وصیتنامه‌های بزرگان و رجال علمی، خود گنجینه‌ای از تجربه‌ها و معارف و اندیشه‌های ناب علمی است که از دوران حیات گرد آورده‌اند و به بازماندگان خود انتقال می‌دهند. در وصیتنامه الهی - اخلاقی این مرد بزرگ نکته‌هایی نهفته است که بخشی از آنها که مربوط به علم و کتاب و آموزش و کتابخانه است، در اینجا آورده می‌شود که مورد استفاده همگان واقع گردد. این نکته‌ها، چکیده‌ای از چند وصیتنامه آن مرحوم می‌باشد که در تاریخهای متفاوت ثبت نموده‌اند:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. الْحَمْدُ لِلَّهِ الْبَاقِي بَعْدَ فَنَاءِ الْمَوْجُودَاتِ، وَ وَاثَرِ الْكَائِنَاتِ، وَ الصَّلَاةِ وَ السَّلَامِ عَلَى سَيِّدِ الْأَنْبِيَاءِ وَ مَقْدَامِ السَّفَرَاءِ، سَيِّدِنَا أَبِي الْقَاسِمِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ، وَ عَلَى سُفُنِ النُّجَاةِ وَ الْمَشَاكِي فِي الْهَلَكَاتِ، صَلَاةً دَائِمَةً مُسْتَمِرَّةً.

و بعد: چنین گوید خادم اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام، پناهنده و معتکف آستان مقدس آن بزرگواران و امیدوار به شفاعت آنان، ابوالعالی شهاب‌الدین الحسینی المرعشی النجفی که این چند صفحه را در حال صحت نفس و بدن، و سلامت عقل، بدون اکراه و اجبار، به عنوان وصیت ذیلاً به قلم تحریر در می‌آورم:

حقیق معتقد به عقاید حقّه شیعه اثنی عشریه و آنچه نبی اکرم (ص) و ائمه طاهرین (علیهم السلام) فرموده‌اند می‌باشم و از خداوند متّان مسألت می‌نمایم با همین عقیده پاک و موالاته و حبّ آل رسول (صلی الله علیه و آله) از دنیا بروم.

وصی خود را قرار دادم، فرزند ارشد ذکورم جناب حجّت‌الاسلام آقای حاج سید محمود مرعشی که دقیقاً به مواردی که ذکر می‌گردد، بایستی عمل نماید:

سفارش می‌کنم او را که دامن همت به کمر زده، و با اراده تمام و آهنین آماده ترویج دین حنیف و دفاع از مذهب حقّه اثنی عشری باشد، چه این مذهب در حالی که غریب است و با فریاد بلند آواسر می‌دهد:

هل من ناصر ینصرنی، هل من ذاب یدب عنی، ولا اری من یلبّ دعوته، ویجیب صرخته، إلا القلیل، شکر الله مساعیهم و جزاهم خیر الجزاء»

ترجمه: «آیا کمک کننده‌ای هست که دفاع از من بنماید؟ و نمی بینم کسی که لبیک گفته و ناله او را پاسخ دهد، مگر عده کمی که پروردگار کوششهای آنان را سپاسگذاری کند.» (اقتباس از سخن سرور آزادگان ابی عبدالله الحسین (ع) در روز عاشورا)

سفارش می‌کنم او را به اندیشیدن در کتاب خداوند و پندگرفتن از آن.

سفارش می‌کنم او را به تصنیف و تألیف کتابها و آثار دانشمندان شیعه امامیه، به ویژه کتابهای گذشتگان از آنان، زیرا این روش از بهترین راههای تقویت مذهب در زمان واژگونی و انحطاط است.

سفارش می‌کنم او را به اشتغال و کوشش در فراگیری علوم شرعی.

سفارش می‌کنم او را به تدوین و تنظیم کتاب خودم، مشجرات آل الرسول (صلی الله علیه و آله) و نیز حواشی و تعلیقاتی که بر کتاب عمده الطالب دارم، و تمامی آثار حقیر و آنچه از قلم من بر صفحات جاری شده، و چه بسا شبهای بسیاری را تا به صبح بیدار بوده، و چه رنجهایی در روزها جهت استخراج از گوشه و کنار صدها کتاب، بلکه هزاران کتاب در فنون مختلف کشیده‌ام.

سفارش می‌کنم به کوشش اکید در امر کتابخانه عمومی که در این شهر مقدس تأسیس کرده‌ام، برای حوزه مقدسه قم و عموم مردم، و نیز حسینیه‌ای که از نفقه مرحوم حاج غلامحسین شاکرین بنیاد کرده‌ام و در آن عزای آل رسول (صلی الله علیه و آله) و مجالس یادبود برادران دینی منعقد می‌گردد، همچنین مدرسه‌ای که در خیابان ارم ساخته‌ام، و نیز مدرسه‌ای که نوسازی و عمران آن را نموده‌ام که در انتهای خیابان ارم چهارمردان واقع شده، و نیز مدرسه شهبایه که در محل سینمای سابق قم قرار دارد که زمین آن را از صاحبش خریداری و با کمک مردمان با ایمان ساخته شد، خداوند توفیقات آنان را افزون فرماید. و غیر آنها از آثاری که خداوند توفیق ساختن آن یا ترمیم و تعمیر آن را به حقیر داد.

سفارش می‌کنم او را به تکمیل آنچه از قلم من صادر شده، از تألیف و تصنیف و نیز نشر آنها، و شامل نوشتجات زیادی در فقه و اصول و کلام و انساب و رجال و درایه و

تفسیر و حدیث و تاریخ و تراجم و مجموعه‌ها و سیر و سلوک و عرفان و مقامات و نیز نوشتجات دیگر در حالات معنوی و مکاشفات و مجاهدات و ریاضیات و سختی‌هایی که متحمل شده‌ام، می‌باشد.

سفارش می‌کنم او را که سعی کند موسوعه عظیم مدحقات الإحقاق را که تا کنون بیست و یک جلد آن چاپ شده و نتیجه زحمات پیگیر سی ساله حقیر و رفقا و نیز خود ایشان است، به تدریج چاپ و منتشر کند که این از آرزوهای دیرینه حقیر است.

سفارش می‌کنم او را به نشر آثار اسلاف کرامش و پدران بزرگوارش حاملین فقه و استوانه‌های حدیث و تمامی علوم اسلامی و طبع آن، تا در طول تاریخ برای استفاده و افاده بماند، به ویژه آنچه از قلم پدر علامه بزرگوارم صادر شده است.

سفارش می‌کنم او را به حفظ دعا‌هایی را که همیشه با خود داشتم.

نگهداری کتابخانه

راجع به موضوع کتابخانه عمومی که اهمّ موضوعات این وصیت است، این است که این کتابخانه در حقیقت بنیانگذار آن آقای حاج سید محمود فرزندی می‌باشد، زیرا ایشان بیش از بیست سال قبل با اختصاص دادن دو حجره در مدرسه مرعشیه خیابان ارم که روبروی کتابخانه فعلی قرار دارد، برای کتابخانه مدرسه، و سپس خریداری چند زمین و خانه قدیمی که محلّ فعلی کتابخانه را تشکیل می‌دهد، این مؤسسه عام‌المنفعه عظیم را به تدریج توسعه داده تا به امروز که یکی از بزرگترین کتابخانه‌های اسلامی است. من جداً از ایشان که برای ابقا و اداره و توسعه روزافزون آن از هیچ کوششی فروگذار نکرده و نمی‌کند و همواره تمام اوقات خود، چه روزها و چه شبها و با مسافرت‌های متعدد و تحمل رنج و زحمت صرف در آن می‌نماید، تشکر و قدردانی می‌کنم. و در حقیقت بایستی گفت که بانی و مؤسس اولی آن شخص ایشان است. تنها نگرانی حقیر در باره این فرهنگستان عظیم اسلامی، توسعه ساختمان و اداره آن از لحاظ مالی پس از حقیر می‌باشد، چون چنین مؤسسه عظیم با مخارج سنگین و توسعه روزافزون آن، ظاهراً از

عهده شخص یا اشخاص خارج و تنها می‌توان بر روی پشتوانه دولتی تکیه کرد و این خود از وظایف دولت یا نهادهای دیگر است که چنین مجموعه‌ای را نگاه بدارند. چه خوب است آنهایی که تا کنون ندیده‌اند از نزدیک ملاحظه نمایند و ببینند که چه خون دل‌هایی ایشان و حقیر برای جمع‌آوری این مقدار کتاب خورده‌ایم. باشد تا دعای صاحبان آن موجب توفیق بیشتر ایشان گردد. به هر حال من جداً خواهان این موضوع می‌باشم که به این مؤسسه عظیم که وقف عام شده و مربوط به عموم مردم است، توجه بیشتری شود تا به یاری خداوند این‌گونه آثار ارزشمند اسلامی که از آفات زمان مصون مانده و به دست ما رسیده، صحیح و سالم به نسل‌های بعدی تحویل گردد. و من اشخاصی را که در این راه از هیچ کوششی فروگذار نکنند، روز جزا آنان را دعا کرده و طلب مغفرت می‌نمایم. و بدانند که وجود این کتابخانه از صدها مسجد و مدرسه و حسینیه و بیمارستان و غیره لازم‌تر است. و خدا خود شاهد است که حتی برای یک حج بلدی خود از اینها به فروش نرسانیده و فقط ذخیره آخرت خود کرده‌ام. روا نیست حال که در طبق اخلاص گذارده و صدها و صدها میلیون ارزش ظاهری آنهاست و تقدیم جامعه نموده‌ام، نگران اداره و بقای آن باشم، گرچه خداوند بزرگ تا حال عنایت فرموده و از این پس نیز خود وسایل آن را مهیا می‌فرماید. انشاءالله تعالی. حقیر متولیان را یکی پس از دیگری معین کرده‌ام.

پایان وصیتنامه دیگر

«و فی الختام أرجو من فضله تعالی أن یوفّقنا بما یحبّ و یرضی، و یجیبنا عمّا لایحبّ و لایرضی و أسئله تعالی أن یغفرلنا ما صدرت منّا من تزییع حقّ او مالٍ او إسانیة أدبٍ، او إغتیابٍ او بهتٍ فی حقّ المؤمنین و هو العالم بالسرائر، و الواقف علی الضمائر، علیمٌ بأنّ الهفوات لم تصدر منّی عمداً سواء کان فی حقوق الله او حقوق النّاس، و استدعی ممّن له حقّ علیّ أن یعفونی عنّی ما بدرت و صدرت من هذه المظالم و أرجو من کرهم الصّفح عن زلّاتی فانی مفتقر إلی دعائهم فی حیاتی و بعد الممات، و السّلام علی عبادالله

الصالحین، فی مُنسلخ شهر الله رمضان المبارک سنة ۱۴۰۹ هـ. ق اُملیته فی حال کمال الشعور و الإختیار و الإرادة، وكان ذلك ببلدة قم المشرفة حرم الأئمة الأطهار (عليهم السلام) و عش آل محمد (عليهم السلام) حامداً مصلياً مسلماً مستغفراً و أنا العبد الموصی خادم علوم اهل البيت (عليهم السلام) و المُنِخ مطیته بأبوابهم: أبوالمعالی شهاب الدین الحسيني المرعشي النجفي رزقة الله شفاعة جدّه أمير المؤمنين (عليه السلام) روعي له الفداء، آمین.»

رحلت

سرانجام، پس از یک عمر سعی و کوشش در راه احیای شریعت نبوی (ص) و نگهبانی از میراث گرانسنگ فرهنگ اسلامی، حدود یک قرن تعلیم و تعلّم و ارشاد و هدایت و تألیف، فقیه بزرگوار اهل بیت عصمت و طهارت (ع)، علامه نسابه، در هفتم ماه صفر سال ۱۴۱۱ هجری قمری، مطابق با هفتم شهریور ۱۳۶۹ هجری شمسی، ساعت ۲۱، در سن ۹۶ سالگی به لقا الهی شتافت و تشییع بسیار باشکوهی از جنازه او به عمل آمد، و طبق وصیت در قسمت ورودی کتابخانه، که سالها در گردآوری کتابهای آن کوشیده بود، مدفون گردید.

منابع

در مورد زندگی ایشان می توان به ریحانة الأدب - علمای معاصرین، خیابانی - گنجینه دانشمندان، رازی - آثار الحجّة رازی - زیربنای تمدن و علوم اسلامی، تألیف نگارنده، و کتاب زندگی نامه معظمّه که در ایام حیات ایشان توسط حقیر تنظیم یافته و اغلب بخشها و ابواب آن با خود آن فقید راحل قرائت و بازخوانی و تصحیح گردیده است و اکنون در اختیار کتابخانه می باشد، مراجعه نمود.

فقيه اهل بیت (ع)

شورای نویسندگان مجلهٔ مکتب اسلام

علما و دانشمندان، مشعلهایی هستند که راه را برای دیگران روشن می‌سازند و انسانها را از سقوط در پرتگاه هلاکت، نجات می‌بخشند.

آنان، شمعهای فروزانی هستند که می‌سوزند و اطراف خود را روشن می‌سازند و به جامعه، حرارت و گرمی می‌بخشند.

اندیشمندان، درختان برومند و پرباری هستند که نسلها را با اندیشه‌های شیرین و حیات‌بخش خود تغذیه نموده و در پرورش آنان می‌کوشند.

علماء و دانشمندان دین، نگهبانان شریعت و پاسداران راه انسانیتند که با دیدگان نافذ و بینای خود، مراقب دزدان دین و سعادتند، و با بیداری پیوسته خویش، شیاطین را ردیابی کرده و از زندگی انسانی به دور می‌سازند.

وحی الهی فقدان عالم را نقصان و کاهش بخشی از زمین دانسته و می‌فرماید: «اولم یروا اناناتی الارض نقصها من اطرافها (رعد / ۴۱)

امام باقر(ع) می‌فرماید: مقصود، درگذشت عالم است، توگویی با رفتن او، بخشی از زندگی نیز از دست می‌رود.

رسول‌گرامی درگذشت و کتاب و عترت را به یادگار نهاد و سعادت مسلمانان را در گرو این دو دانست. کتاب، یک مرجع ساکت است که باید او را به سخن درآورد و اهل بیت پیامبر، مترجمان قرآن و بیانگران اسرار این کتاب آسمانی هستند پس از سپری شدن عصر پیشوایان معصوم، این مقام و موقعیت به فقهای اسلام و دانشمندان جامع‌الشرایط واگذار شده که در این رهگذر رسالت ائمه را برعهده بگیرند و با قرآن و سنت، جامعه را به سعادت رهنمون شوند.

در طول غیبت، اندیشمندان شیعی و دانشمندان فرزانه این وظیفه را بر دوش کشیده و پیوسته معلمان امت و هادیان سبیل و آگاهی دهندگان جامعه بوده‌اند.

اگر از این ضابطه کلی بگذریم و سخن را به جزئیات و مصادیق بکشیم، به حق باید گفت فقیه اهل بیت عصمت و طهارت، دانشمند جلیل‌القدر عالم متفنن و خبیر در رشته‌های گوناگون علوم اسلامی، آیت‌الله العظمی آقای سید شهاب‌الدین نجفی مرعشی - قدس الله سره - از طلایه‌داران علم و دانش بودند در طول عمر بابرکت خود رسالت تعلیم و تربیت را به دوش کشیده و از طریق قلم و بیان خدمتگزار صدیقی بودند.

او در محفل مؤلفان، نویسنده‌ای توانا، و در انجمن فقیهان و عالمان فقه و اصول، فقیهی ارجمند و اصولی باشخصیت به‌شمار می‌رفتند و در جرگه علمای نسب و رجال و درایه، نسابه‌ای آگاه و رجالی فرزانه، و در زمره علمای اخلاق و عرفان، عالمی متخلق به اخلاق اسلامی بودند.

آیت‌الله مرعشی در صبح روز پنجشنبه بیستم ماه صفر سال ۱۳۱۵ هجری در نجف اشرف، دیده به جهان گشود. وی فرزند عالم بزرگ سید محمود تبریزی نسابه معروف و او فرزند سید علی معروف به سیدالحکما و سیدالاطبا تبریزی از علمای بزرگ و اطبای حاذق و دارای تألیفات گوناگون در موضوعات مختلف بوده و با شیخ عبده، شیخ ازهر روابط دوستانه داشته است. «عبده» وقتی شنید سیدالحکما از بیماری رسته و لباس عافیت پوشیده است درباره او اشعاری را سرود که مطلع آنها این است:

صحت بصحتک الدنيا من العلل یابن الوصی امیرالمؤمنین علی

مرحوم سید الحکماء در سال ۱۳۱۶ هجری در ۱۱۴ سالگی بدرود زندگی گفت و

والد مرحوم آیت‌الله مرعشی در سال ۱۳۳۸ چشم از جهان پوشید.

آیت‌الله مرعشی در نجف اشرف، مقدمات و علوم ادبیه را از مدرس معروف، شیخ مرتضی طالقانی آموخت. و علم تجوید را از شیخ نورالدین شافعی بکتاشی که در تلاوت قرآن عاصم زمان خود بود فراگرفت.

علم انساب آل رسول را از والد معظم خود و سید محمدرضا صائغ بحرانی فراگرفت

و در فقه و اصول، از خرمن دانش آفاضیاءالدین عراقی خوشه چید و برای فراگرفتن علم حدیث و رجال از حوزه درس مرحوم سید حسن صدر به کاظمین رفت و نزد او به تحصیل پرداخت. علم کلام را از مرحوم شیخ جواد بلاغی و ریاضیات را از شیخ یاسین علیشاه هندی فراگرفت.

برای تکمیل معلومات و زیارت قبر ثامن الحجج در سال ۱۳۴۳ رهسپار ایران گردید و مدتی در تهران رحل اقامت افکند و علوم عقلیه را از مرحوم میرزا مهدی آشتیانی و میرزا طاهر تنکابنی فراگرفت و پیوسته از هر خرمنی سنبل می چید و از هر بلبلای نوایی می شنید و به مراتب والایی از علم و عمل رسید. آنگاه برای زیارت قبر دخت گرامی حضرت موسی بن جعفر فاطمه (ع) رهسپار قم شد و با حوزه گرم و جوان مرحوم آیت الله عظمای حائری روبرو شد. از این جهت با درخواست آیت الله مؤسس رحل اقامت در قم افکند و از سال ۱۳۴۴ تا آخرین سالهای عمر خود از طریق قلم و بیان، خدمات ارزنده ای انجام داد. اینک به گوشه ای از خدمات وی اشاره می کنیم:

۱. پرورش شاگردان

او در مدت اقامت خود در قم که قریب به ۶۶ سال به طول انجامید، در سنگر تدریس از سطوح متوسط تا سطوح عالی و سپس مراحل خارج را تدریس کرد و هیچگاه از تدریس خسته نمی شد و در این ایام که پیری و بیماری بر او هجوم آورده بود، حوزه تدریس خود را ترک نکرد و به تدریس فقه می پرداخت.

او در ظرف این مدت، صدها شاگرد پرورش داد و بسیاری از علمای بلاد از خرمن علمی او بهره گرفته اند و با مراجعه به تراجم علمای معاصر که دست پرورده های حوزه علمیه قم هستند، این حقیقت روشن می شود.

۲. احیای آثار علمی گذشتگان

وی علاقه وافری به احیای آثار علمای گذشته داشت و در این مورد گامهای بلندی برداشت و آثار زیادی از طریق تشویق و تقدیر و اخیراً از طریق سرمایه گذاری مالی ایشان منتشر شد.

احیای آثار علمی گذشتگان از نظر رنج و زحمت و اثر و فائده، احیاناً کمتر از آثار علمی خود انسان نیست و اگر مقدمه‌هایی که به قلم آن فقید بزرگ بر این کتابها نوشته شده به رشته تحریر درآمده در جایی گرد آید، خود کتاب قابل ملاحظه‌ای را تشکیل می‌دهد.

۳. آثار علمی به قلم خود آن مرحوم

فقید راحل آثار قلمی متعددی دارد. اسامی تألیفات ایشان، در کتابهای تراجم که جدیداً و قدیماً نگارش یافته منعکس است، و مرحوم مدرس تبریزی در ریحانه الادب از ۳۴ اثر ایشان نام می‌برد و جناب حاج شیخ محمد رازی در کتاب آئینه دانشوران فهرست آثار فقید سعید را آورده است. علاقه‌مندان می‌توانند برای آگاهی از فهرست تألیف ایشان به این کتاب مراجعه کنند.

دو یادگار بزرگ

در میان آثار و یادگارهای بزرگ فقید سعید، به دو اثر گرانبها اشاره می‌کنیم:

۱. تعلیقات گرانبهای ایشان بر کتاب احقاق الحق

این تعلیقات که خود، چند برابر اصل کتاب است، یک دائرةالمعارف بزرگ برای فضایل و مناقب و مصادر بسیاری از روایات مربوط به اهل بیت عصمت و طهارت به شمار می‌رود. اگر فرزند برومند ایشان، این تعلیقات را جدا از احقاق، آن هم به صورت موضوعی چاپ و منتشر کنند برای محققان، کار را آسان کرده و رنج و زحمت را از آنها بر می‌دارد.

۲. کتابخانه شکوهمند مرعشی

این اثر به حق، یکی از آثار بزرگ و سودمند این فقید است که توانسته است چنین کتابخانه عظیمی با کتابهای نفیس خطی و منحصر به فرد در حوزه علمی قم تأسیس کند و در طول متجاوز از پنجاه سال، دست سوداگران کتاب را از این کتابها قطع کرده و آثار دیرینه اسلامی را حفظ کند. این کتابخانه از نظر نفاست نسخ، در ایران تقریباً منحصر به فرد است و از نظر کتابهای مطبوع و منتشر شده کاملاً غنی به حساب می‌آید.

در این کتابخانه حدود ۲۵ هزار جلد نسخه خطی نگهداری می‌شود که بسیاری از آنها کتابهای منحصر به فرد و به خط مؤلفان بزرگ است و تعداد کتابهای چاپی آن از مرز دویست هزار می‌گذرد و هم‌اکنون این کتابخانه، مرجع علما و دانشمندان و محققان است و اخیراً به همت والای فقید راحل و کمکهای بی‌دریغ رهبر بزرگ انقلاب، حضرت امام خمینی - قدس الله سره - ساختمان عظیمی برای حفظ کتابهای نفیس در دست ساختمان است. امید است این کتابخانه گامهای بلندتری در نشر آثار علمای شیعه بردارد.

ویژگیهای جسمی و روحی آن فقید

مرحوم آیت‌الله عظمای نجفی قیافه‌ای گیرا، سیمایی نورانی و چشمانی جذاب داشت و با سهولت و صداقت خاصی سخن می‌گفت.

تسلط او بر کلمات و جمل شیه تسلط انسان بر حرکت دست خود بود. او محضری جذاب و شیرین داشت و در محفل دوستان، حکایات و قصص شیرین می‌گفت و در عین حال، سیمای روحانی او انسان را به جهان دیگر متوجه می‌ساخت.

وی مردی منظم و متعهد بود. در طول مدت امامت خود در حرم و صحن، امامت نماز خود را تعطیل نکرد و در نخستین لحظات دخول وقت، به نماز می‌ایستاد و شبها پس از تهجد در بیت خود از نخستین کسانی بود که با گشوده شدن در حرم، وارد صحن مقدس می‌شد.

او در عاریه دادن نفیس‌ترین کتابها، دستی سخاوتمندانه داشت و هیچگاه دیده نشد که در دادن کتابی هر چند ارزشمند و پر قیمت باشد تردیدی به خود راه دهد. نگارنده این کلمه را از خود ایشان شنیدم که فرمود انحصار طلیه‌های صاحبان کتابخانه‌ها سبب شد که کتابهای اسلامی از میان برود و بزرگ‌ترین خسارتها متوجه فرهنگ اسلامی شود.

یکی از ویژگیهای فقید راحل، علاقه به خاندان عصمت و طهارت بود. او در مصائب آنان چشمی گریان و در شنیدن فضائل آنان چهره شادمانی داشت.

فقید راحل از بسیاری از مشایخ شیعه و مراجع عظام، دارای اجازه روایت بود و از جمعی از علمای بزرگ اهل سنت نیز اجازه روایت داشته، و در عصر خود شیخ اجازه بوده است و اگر مجموع اجازاتی که از مشایخ خود دریافت داشته و اجازاتی را که به دیگران داده در یک جا گرد آورند، کتاب قابل ملاحظه‌ای را تشکیل می‌دهد.

او در علم قرائت و تجوید ممتاز بود و قرآن را با لحن بسیار زیبا قرائت می‌کرد و در نماز مغرب و عشا و صبح لحن قرائت او بسیار گیرا و روح‌افزا بود.

مرحوم آیت‌الله نجفی در شب پنجشنبه پس از اقامه نماز مغرب و عشاء در صحن مطهر و مراجعت به منزل، لحظاتی دچار عارضه قلبی شد (همان بیماری که از آن مدت‌ها رنج می‌برد) پس از برخورداری از یک عمر طولانی در سن ۹۵ سالگی دعوت حق را لبیک گفت و جهان علم و دانش را به سوگ خود نشانید. فسلام الله علیه یوم ولد و یوم مات و یوم یبعث حیاً.

اینک با نهایت تأثر و تأسف ارتحال آن فقید سعید را به پیشگاه حضرت ولی عصر امام زمان (ع) و حوزه‌های علمیه و فرزندان و خانواده محترم معظم‌له و عموم شیعیان جهان تسلیت عرض می‌نماییم.

زیور دانشوران

زیر نظر دکتر سید محمود مرعشی نجفی

صاحب الفضیلة و السماحة زین العلماء العاملين و سند الفقهاء و المجتهدین العلامة الکبری و الآیة العظمی سیدنا الاستاد ابوالمعالی السید شهاب الدین المرعشی النجفی الحسینی ابن العلامة الحجة آیة الله السید محمود المرعشی النسابة المتوفی ۱۳۳۸ ق یکی از مفاخر امروز عالم تشیع است که حق عظیمی بر حوزة علمیة قم و اسلام و مسلمین دارد و یکی از افتخارات بزرگ شیعه است و در میان عموم مسلمین شهرت بسزایی دارد و بسیار مورد تجلیل و تکریم علماء اهل سنت مصر و سوریه و یمن، حجاز، پاکستان، هندوستان، افغانستان، جاوه، سودان و اندونزی و غیره است.

اسم شریفش سید شهاب الدین و کنیه اش ابوالمعالی و شهرتش مرعشی نجفی است. در صبح روز پنجشنبه بیستم ماه صفر ۱۳۱۵ ق در نجف اشرف متولد شد و جامع شرافت حسب و فضیلت نسب می باشد زیرا از طرف پدر به سید فقیه نبیه عارف عابد زاهد محدث علامه سید قوام الدین مرعشی مشهور به میربزرگ موصول می باشد. نسب شریفش چنانچه ذکر شده است به سی و سه واسطه به امام چهارم حضرت علی بن الحسین زین العابدین علیه السلام منتهی می شود. و والده ماجده ایشان علویة صالحه فاضله بنت مرحوم آیت الله آقا سید ابوالقاسم خوئی فرزند مرحوم آقا سید مهدی خوئی است که از بنی اعمام مرحوم آیت الله العظمی آقای حاج سید حسین کوه کمری عم بزرگوار مرحوم آیت الله آقای سید محمد حجت می باشد.

پدر ایشان مرحوم آیت الله سید شمس الدین محمود مرعشی نجفی متولد سال ۱۲۷۹ هـ. ق از علمای بزرگ نجف اشرف و از شاگردان میرز آیات عظام مرحوم آخوند خراسانی صاحب کتاب کفایة الاصول و مرحوم حاج سید محمد کاظم طباطبائی یزدی

صاحب کتاب عروة الوثقی و مرحوم فاضل شریبانی و مرحوم حاج شیخ محمدحسن مامقانی و مرحوم شیخ الشریعه اصفهانی و مرحوم سید محمد شبر نجفی و مرحوم شیخ علی مامقانی نجفی و مرحوم شیخ محمد طه نجفی قدس الله اسرارهم بوده و وفات آن مرحوم سال ۱۳۸۱ در نجف اشرف و مدفون در قبرستان وادی السلام نجف می باشد.

جد ایشان مرحوم آیت الله سید علی معروف به سیدالاطباء یا سیدالحکماء از شاگردان مرحوم صاحب جواهر و مرحوم شیخ مرتضی انصاری صاحب کتاب مکاسب و مرحوم حاج میرزا حسن شیروانی و غیرهم است. آن مرحوم غیر از علوم اسلامی بویژه فقه و اصول در طب شهرت بسزایی داشته و اولین کسی است که دندان مصنوعی را اختراع نموده و شرح آن در مجله جهان پزشکی چاپ تهران به شماره ۳، سال ۱۳۳۸ آمده است.

تحصیلات ابتدایی

ایشان تحصیلات ابتدایی و مقدماتی را نزد مرحوم آیت الله والد خود و استادان دیگر آموخته و سپس تحصیلات عالی را نزد اساتید نامدار زمان مانند مرحوم آیت الله العظمی آقاضیاءالدین عراقی قدس سره و دیگر اعلام آن عصر در نجف اشرف آموخته اند به طوری که در زمره یکی از مبرزترین تلامذه آنان قرار گرفته اند. معظم له پس از تکمیل مدارج عالی و نیل به درجه اجتهاد به تصدیق دهها تن از مراجع و علما و مدرسین حوزه علمیه نجف اشرف به قصد زیارت حضرت ثامن الائمه (ع) عازم ایران شدند (سال ۱۳۴۲ هجری قمری) تا آنکه پس از برخورد با بعضی از علماء و بزرگان تهران اجباراً یکسال برای استفاده از محضر درس آنان از قبیل مرحوم آیت الله حاج شیخ عبدالنبی نوری و مرحوم آیت الله آقا حسین نجم آبادی و مرحوم آیت الله آشتیانی رحمهم الله در تهران اقامت نموده سپس عازم تشریف زیارت حضرت معصومه سلام الله علیها شدند که در اینجا بنا به خواسته مرحوم آیت الله العظمی حاج شیخ عبدالکریم حائری یزدی قدس سره رحل اقامت افکنده و به دستور ایشان از همان سال ۱۳۴۳ هجری قمری سمت

مدرسی حوزه علمیه قم را به عهده گرفته‌اند و تاکنون به تدریس اشتغال داشته و اکثر فضلا و علمای فعلی و گذشته چه در قم و چه در شهرستانها از محضر پرفیض معظم‌له استفاده نموده‌اند. آیت الله مرعشی نجفی به اکثر علوم اسلامی احاطه دارند و از بدو طفولیت از محاضر استادان هر فن استفاده نموده که نام آنان در زمره استادان معظم‌له در همین مجموعه ثبت است.

اولین رساله عملیه معظم‌له در سال ۱۳۷۰ هجری قمری به نام سبیل النجاة به چاپ رسید و دو سال بعد رساله عملیه دیگر ایشان به نام توضیح المسائل از چاپ خارج و تا حال پنجاه بار تجدید چاپ شده است و مقلدین بی شماری چه در ایران و چه در خارج به خصوص کشورهای عربی و ترکیه و هند و پاکستان و افغانستان و اندونزی و غیره از پیروان ایشان هستند و از رساله‌های عملیه‌شان استفاده می‌کنند.

ایشان دارای تألیفات بی شماری در زمینه‌های مختلف علوم اسلامی هستند که مقداری از آنها بطبع رسیده و مابقی انشاء الله به تدریج چاپ خواهد شد. نام آنان در زمره تألیفات معظم‌له در همین مجموعه ثبت است.

آثار اسلامی زیادی از معظم‌له به یادگار مانده که معروف‌ترین آن کتابخانه عمومی بزرگی است که در سال ۱۳۵۳ ه. ش برابر با ۱۳۹۴ ه. ق رسماً گشایش یافته است. و قبل از این تاریخ کتابخانه فوق مستقل نبوده و در مدرسه علمیه ایشان قرار داشته که آن هم در سال ۱۳۵۸ هجری قمری مورد استفاده قرار گرفته است.

دیگر از بناهای اسلامی ایشان می‌توان ساختمانهای چهار مدرسه بزرگ علمی را در شهرستان قم برای طلاب حوزه علمیه قم نام برد که یکی از آنها در محل سابق تنها سینمای قم که در رژیم طاغوت ساخته شده بود و سپس به دست جوانان مبارز منفجر گردید و حسب الامر ایشان خریداری و فعلاً که ساختمان آن به اتمام رسیده است، شامل یک مدرسه علمی و یک کتابخانه و مدرّس و سالن سخنرانی و چاپخانه و اورژانس و دفتر انتشار می‌باشد.

همچنین ساختمان یک حسینیه و کوی طلاب و صدها چاه عمیق و صدها مسجد و

کتابخانه و حسینیه دیگر را در شهرستانها می توان نام برد.

از خصوصیت‌های معظم له آنکه ایشان فوق‌العاده خوش‌برخورد و دارای سجایای اخلاقی بی‌شماری هستند. همگان از دوست و دشمن این مطلب را تأیید می‌کنند. اجداد و پدران ایشان اکثراً از علما و مدرسین بزرگ بوده و از سادات اصیل و صحیح‌النسب ایران (سادات مرعشی) که با سی و چند واسطه به حضرت امام زین‌العابدین علی بن‌الحسین (ع) منتهی می‌شوند و از سادات حسینی به شمار می‌روند. و شجره این سلسله جلیه در کتب بسیاری از جمله کتب انساب و رجال ضبط است. معظم له دارای اجازات زیادی از اکثر علما و اساتید زمان خود می‌باشند، به خصوص از بعضی علمای هند و ممالک عربی که حدود دویست نفرند. همچنین دارای چندین اجازه از علمای عامه و علمای زیدیه می‌باشند.

آیت الله مرعشی در مواقع تحصیلی روزی دو درس می‌فرمایند؛ یکی فقه قبل از ظهر در مسجد بالای سر حضرت معصومه (س) و دیگری اصول که بعد از ظهرها در منزل خودشان می‌فرمایند و در آن صدها نفر از فضلا و مدرسین حوزه شرکت می‌کنند. روزانه صدها نامه و سؤال از اطراف و اکناف چه داخل و چه خارج کشور به دست ایشان می‌رسد و عموماً به آنها جواب داده می‌شود.

فرزندان

ایشان دارای چهار فرزند ذکور می‌باشند که بزرگ‌ترین آنان فرزند ارشدشان حاج سید محمود مرعشی است که کلیه امورات حضرت آیت الله به وسیله ایشان حل و فصل می‌شود و متولی کتابخانه مذکور و مدارس ذکر شده می‌باشند.

اهم وظایف و مشاغل

تدریس فقه و اصول که از سال ۱۳۴۳ هجری قمری در حوزه علمیه قم تا کنون در حرم مطهر و سابقاً در مدرسه فیضیه به آن اشتغال داشته‌اند.

بیشتر اوقات فراغت اشتغال به تألیف و تصنیف در علوم و فنون مختلفه اسلامی

دارند که نام آنان در این مجموعه آمده و بعضی چاپ و بعضی هنوز به طبع نرسیده و یا ناتمام است.

ادای حوایج مؤمنین و مؤمنات و رسیدگی به امور مسلمین چه در ایران و چه در خارج از ایران به خصوص در هند و پاکستان و آفریقا و مقداری جزایر شیخ‌نشین. در موارد مختلف صدور بیانیه‌ها و سخنرانیها و آگاهی مردم در مسائل سیاسی بویژه قبل از پیروزی انقلاب. جهت اطلاع بیشتر مروری به اعلامیه‌ها و بیانیه‌ها و سخنرانیهای مختلف ایشان قبل و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی.

مسافرتها

تا کنون معظم‌له مسافرتهاى زیادى به اطراف و اکناف ایران و مقداری خارج از ایران نموده‌اند و در همه این سفرها به دنبال تحقیقات و استفاده از اساتید هر فنی بوده‌اند و می‌توان از مسافرتهاى زیر نام برد:

تبریز و اصفهان و شیراز و مشهد و قزوین و کازرون و سمنان و دامغان و شاهرود و سبزوار و کاشان و اراک و همدان و اردبیل و دماوند و کشور عراق و شهرهای آن از قبیل بصره و عماره و بغداد و کوت و مشاهد مشرفه و کرکوک و موصل و حله و سماوه و مسیب و کشورهای اسپانیا و انگلستان که این دو کشور به منظور معالجه چشم و قلب انجام گرفته است. و در این سفرها با دانشمندان مشهوری مباحثات علمی داشته‌اند از قبیل:

۱. علامه سید محمود شکرى آلوسى بغدادى ۲. علامه سید علی خطیب ۳. سید یاسین حنفى ۴. انتسانس کرملى بغدادى صاحب تالیف بسیار ۵. شیخ عبدالسلام شافعى کردستانی
۶. سید ناصر حسین هندى فرزند مرحوم سید حامد حسین صاحب کتاب عبقات الانواد
۷. فیلسوف مشهور هندى تاگور ۸. میرزا احمد تبریزی سرسلسله فرقه ذهبیه ۹. میرزا عنایت‌الله اخبارى ۱۰. پرفسور کربن فرانسوی ۱۱. حاج زین‌العابدین خان ابراهیمی کرمانی
۱۲. سید محمد بن زباره یمنى ۱۳. امام یحیی یمنى ۱۴. سید جمال‌الدین کوکبایی یمنى
- زیدى ۱۵. مسیو گدار فرانسوی ۱۶. دکتر فواد سزگین ۱۷. سید ابراهیم رفاعى راوی بغدادى

۱۸. رشید بیضون لبنانی ۱۹. سید محمد رشید رضا صاحب تفسیر المنار ۲۰. عارف الزین مدیر مجله العرفان در لبنان ۲۱. شیخ عبدالسلام کردستانی شافعی ۲۲. قاضی بهجت افندی صاحب کتاب تاریخ آل محمد ۲۳. پرفسور ولستر انگلیسی و صدها دانشمند دیگر که ذکر نام یک یک آنان بیش از آن است که در این مختصر بگنجد.

استادان

استادان حساب و هندسه و سایر علوم ریاضی و بعض علوم غریبه

۱. علامه محقق ریاضی حجت الاسلام شیخ عبدالکریم بوشهری صاحب کتاب ششهاز مسئله در علم حساب که در بمبئی طبع شده.
۲. علامه حجت الاسلام و المسلمین حاج سید ابوالقاسم موسوی خوانساری. معظم له در زمان اقامت آن مرحوم در مدرسه بزرگ مرحوم آخوند در نجف اشرف از وی تلمذ نموده و کتب زیادی در علوم ریاضی تألیف کرده از جمله: حاشیه بر خلاصه الحساب شیخ بهائی و حاشیه بر کتاب اکر حکیم «ذا ویزیلانوس» یونانی و حاشیه بر تحریر اقلیدس و کتابی در رمل و جفر و شرح بر دعا سیفی و غیر آن مدتی در هندوستان و پاکستان به ترویج شرع اشتغال داشته تا از دنیا رحلت نمود.
۳. محقق فاضل میرزا علی خان مشهور به دکتر عندلیب زاده فرزند مرحوم حاج عندلیب الذاکرین تهرانی نجفی، داماد مرحوم آیت الله حاج سید ابوالقاسم کاشانی قدس سره.
۴. علامه محقق حجت الاسلام و المسلمین میرزا محمود اهری مدرس ریاضیات در نجف اشرف، صاحب رساله ای در اثبات واجب به سبک اثبات الواجب محقق جلال الدین دوانی.
۵. علامه متکلم نقاد حجت الاسلام و المسلمین آقا محمد محلاتی (ابن آیت الله حاج شیخ محمد اسماعیل محلاتی نجفی) صاحب کتاب گفتار خوش یارقلی در رد مذاهب باطله که این کتاب با مقدمه ای از آیت الله العظمی مرعشی نجفی در تهران چاپ شده.
۶. علامه محقق شیخ عبدالحمید رشتی نجفی.

۷. فاضل محقق میرزا احمد منجم شیرازی نجفی صاحب کتاب معرفت التویم و غیره.
۸. علامه محقق مدق مرحوم آیت الله سید محمد کاظم عصار حسینی تهرانی صاحب تألیف بسیار در فقه و اصول و ریاضیات و غیر آن، آن مرحوم سالهای زیاد استاد و رئیس دانشگاه تهران بوده است.
۹. علامه زاهد متقی مرحوم حاج میرزا جمال الدین ابن علامه میرزا ابوالمعالی ابن علامه حاج ملامحمد ابراهیم کرباسی اصفهانی. معظم له در نجف اشرف کتاب تشریح الافلاک شیخ بهائی و کتاب فارسی هیئت ملاعلی قوشچی و کتاب شرح چغینی را نزد آن مرحوم تلمذ فرموده اند. متوفی در تخت فولاد اصفهان در مقبره خانوادگی دفن است.
۱۰. علامه محقق فقیه آیت الله میرزا محمود شیرازی نجفی عسکری صاحب حواشی بر کتب ریاضی و بر کفایة الاصول و مطرح الانظار شیخ انصاری مشهور به تقریرات شیخ و غیر آن. معظم له در نجف اشرف مسائل هیئت و مبحث وقت و قبله را نزد آن مرحوم تلمذ نموده اند. قبر آن مرحوم در سامرا می باشد.

استادان ادبیات و علوم آلی

۱. پدر ایشان مرحوم آیت الله نسابه سید شمس الدین محمود حسینی مرعشی نجفی متوفی به سال ۱۳۳۸ ه. ق صاحب کتاب مشجرات العلویین الکرام و کتاب هادم اللذات و حاشیه بر قوانین الاصول میرزای قمی و غیر آنها.
۲. جده ایشان فاضله عالمه زاهده بی بی شمس شرف بیگم متوفی به سال ۱۳۲۷ بنت علامه زاهد حاج سید محمد مشهور به حاج آقا ابن علامه سید عبدالفتاح ابن علامه دوران، زاهد فقه و مجتهدین آیت الله العظمی حاج میرزا یوسف طباطبائی تبریزی متوفی به سال ۱۲۴۲ موافق قول شاعر:
- | | |
|-------------------------|--------------------------|
| میرزا یوسف آن ملاذ انام | آن که در اجتهاد بود تمام |
| روحش از چاه تن برون آمد | سوی مصر بهشت کرد خرام |
| بهر تاریخ او بمن عربی | گفت بالخلد حجت الاسلام |

و این سید جلیل از شاگردان میرز وحید بهبهانی و همدران محقق قمی صاحب کتاب قوانین الاصول بوده و در جنگ ایران و روس در موضوع قفقاز شرکت فعال داشته است.

۳. مرحوم علامه زاهد، سلمان زمان آیت الله شیخ مرتضی طالقانی نجفی و ایشان علوم بلاغت و مقداری از تفسیر و مقامات حریری و مقامات بدیعی الزمان همدانی و نهج البلاغه و دیوان مجنون عامری و سبعة معلقة با شرح آن از صاحب مدارک و غیر آنها را به حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی تدریس نموده اند و آن مرحوم دارای تألیفات زیادی است از جمله حاشیه بر مطول و شرح منظومه سزواری و بر مجمع الامثال میدانی و بر روضات الجنات خوانساری و بر جوهر النضید علامه حلّی و غیر آنها و ایضاً از مشایخ روایتی معظم له می باشد. و عبارت مهر آن مرحوم چنین است: «رب نج مرتضی من النار» و با مرحوم آیت الله شیخ محمد حسن طالقانی از علمای تهران نسبت سببی داشته است.

۴. مرحوم علامه زاهد متقی نحوی حجت الاسلام والمسلمین میرزا محمود حسینی مرعشی مشهور به «معلم» ساکن نجف اشرف. صاحب شرح البهجة المرضیة سیوطی در نحو و غیر آن و آیت الله مرعشی نزد آن مرحوم شرح سیوطی و ابن عقیل و شرح نظام و شرح رضی بر کافیه و شرح شافیه و غیر آن را تلمذ نموده اند.

۵. مرحوم حجت الاسلام شیخ شمس الدین شکوئی قفقازی.

۶. مرحوم حجت الاسلام والمسلمین شیخ محمد حسین سدهی اصفهانی.

۷. مرحوم حجت الاسلام والمسلمین سید محمد کاظم خرم آبادی نجفی معروف به امام نحاة.

استادان تجوید و قرائت قرآن کریم

۱. مرحوم والد ایشان که مذکور است.

۲. مرحوم آیت الله سید آقا شوشتری.

۳. مرحوم آیت الله میرزا ابوالحسن مشکینی نجفی.

۴. مرحوم علامه شیخ نورالدین شافعی بکناشی.

۵. مرحوم علامه شیخ عبدالسلام کردستانی شافعی.

استادان سطوح فقه و اصول

۱. مرحوم آیت الله حاج شیخ مرتضی طالقانی مذکور.
۲. مرحوم آیت الله حاج سید محمدرضا مرعشی رفسنجانی.
۳. مرحوم آیت الله پدر ایشان که مذکور شده است.
۴. مرحوم آیت الله شیخ غلامعلی قمی.
۵. مرحوم آیت الله میرزا حبیب الله اشتهااردی.
۶. مرحوم آیت الله آقا سید احمد مشهور به سید آقا شوشتری.
۷. مرحوم آیت الله میرزا محمد تهرانی عسکری.
۸. مرحوم آیت الله میرزا محمد علی کاظمینی صاحب تقریرات.
۹. مرحوم آیت الله میرزا ابوالحسن مشکینی صاحب حاشیه کفایة الاصول.
۱۰. مرحوم آیت الله حاج شیخ عبدالحسین رشتی.
۱۱. مرحوم آیت الله میرزا آقا اصطهباناتی.
۱۲. مرحوم حجت الاسلام والمسلمین شیخ موسی کرمانشاهی.
۱۳. مرحوم حجت الاسلام والمسلمین شیخ نعمت الله لاریجانی.
۱۴. مرحوم آیت الله سید علی طباطبائی یزدی.
۱۵. مرحوم آیت الله شیخ محمد حسین بن محمد خلیل شیرازی نجفی.
۱۶. مرحوم آیت الله میرزا محمود شیرازی نجفی.
۱۷. مرحوم حجت الاسلام والمسلمین سید جعفر بحر العلوم.
۱۸. مرحوم سید کاظم نحوی خرم آبادی نجفی.
۱۹. مرحوم عباس خلیلی مدیر روزنامه اقدام.

استادان علم طب

۱. مرحوم آیت الله والد ایشان.
۲. مرحوم محمد علی خان مؤیدالاطباء ساکن کربلاء.

استادان علم کلام و عقاید و ادیان

۱. مرحوم آیت الله شیخ اسماعیل محلاتی نجفی.
۲. مرحوم آیت الله حاج شیخ جواد بلاغی نجفی.
۳. مرحوم آیت الله حاج سید هبه الدین شهرستانی.
۴. مرحوم آیت الله آقا محمد محلاتی صاحب کتاب گفتار خوش یارقلی.
۵. مرحوم والد ایشان.
۶. مرحوم آیت الله میرزا علی اکبر یزدی ساکن قم.

استادان علم حروف و اوفاق

۱. مرحوم حجت الاسلام و المسلمین میرزا باقر ایروانی نجفی.
۲. مرحوم آیت الله حاج شیخ محمد حسین شیرازی.
۳. مرحوم غلامرضا شاه عراقی معروف به «مربک ساز».
۴. مرحوم حجت الاسلام میرزا ابوالحسن اخباری هندی.
۵. مرحوم سید یاسین علی شاه هندی.
۶. مرحوم علامه میرزا علی اکبر حکمی یزدی قمی.

استادان علم تفسیر

۱. مرحوم آیت الله والد ایشان.
۲. مرحوم آیت الله شیخ محمد حسین شیرازی مذکور.
۳. مرحوم آیت الله سید هبه الدین شهرستانی.
۴. مرحوم علامه سید ابراهیم شافعی رفاعی بغدادی.

استادان علم انساب

۱. جلد علامه - مرحوم آیت الله سید شمس الدین محمود حسینی مرعشی نجفی متوفی به سال ۱۳۳۸ ه. ق صاحب کتاب مشجرات العلویین الکرام و کتاب هادم اللذات و حاشیه

بر قوانین الاصول محقق قمی و غیر آن.

۲. علامه نسابه حجت الاسلام والمسلمین سید رضا موسوی بحرانی غریفی نجفی مشهور به صانع، صاحب کتاب الشجرة الطيبة فی الانساب العلویه و... .
۳. برادر آن مرحوم، علامه فقیه اصولی آیت الله سید مهدی موسوی بحرانی غریفی نجفی صاحب تألیف بسیار.

استادان علوم حدیث، رجال، درایه و تراجم

۱. علامه فقیه آیت الله سید شمس الدین محمود حسینی مرعشی مذکور، جد نگارنده.
۲. علامه فقیه محقق آیت الله سید ابوتراب خوانساری صاحب کتاب سبل الرشاد در شرح کتاب نجات العباد.
۳. علامه محدث آیت الله میرزا محمد بن رجبعلی تهرانی عسکری مؤلف کتاب مستدرک بحار الانوار علامه مجلسی و صحیفه امام علی النقی علیه السلام و غیر آن و آن مرحوم از مشایخ روایتی می باشند.
۴. علامه فقیه رجالی آیت الله سید ابو محمد حسن صدرالدین موسوی عاملی متوفی به سال ۱۳۵۴ هـ. ق صاحب کتاب تأسیس الشيعة الكرام لفنون الاسلام و کتاب الشيعة و فنون الاسلام و غیر آن.
۵. علامه فقیه آیت الله حاج شیخ عبدالله بن علامه شیخ محمدحسن مامقانی نجفی صاحب کتاب منتهی المقاصد در فقه و کتاب رجال در ۳ مجلد و غیر آن.
۶. مرحوم آیت الله شیخ محمد حرزالدین نجفی صاحب کتاب معارف الرجال.
۷. علامه زاهد آیت الله شیخ محمد حسین ابن حاج میرزا محمد خلیل شیرازی نجفی عسکری صاحب حواشی بر تفسیر قاضی بیضاوی و مدارک و کفایة الاصول و کشف زمخشری و نهج البلاغه و کتابی در رضاع و رساله ای در شرح قول شیخ شهید: یحرم علی الانسان اصوله و فروعه و اصول فروع اصوله الخ... عبارت معروف بین فقها. متوفی در سامرا و مدفون در رواق شرقی عسکرین.

۸. علامه زاهد فقیه ابن عم گرامی آیت‌الله حاج میرزا علی حسینی مرعشی شهرستانی حائری ساکن کربلا صاحب کتاب شرح باب حادی عشر و شرح وجیزه شیخ بهائی در درایه و غیر آن. والد معظم هنگام توقف در کربلا در محضر آن مرحوم تلمذ فرمودند.
۹. علامه محقق فقیه زاهد آیت‌الله میرزا ابوالهدی ابن علامه میرزا ابوالمعالی ابن علامه حاج ملامحمد ابراهیم کرباسی اصفهانی والد معظم کتاب سماء المقال یا سیماء المقال را در محضر آن مرحوم تلمذ فرموده‌اند. متوفی در اصفهان و مدفون در مقبره خانوادگی در تخت فولاد.

استادان خارج فقه و اصول

۱. مرحوم مغفور علامه دوران آیت‌الله العظمی آقا ضیاء‌الدین عراقی و آیت‌الله مرعشی از اول اصول تا مبحث مطلق و مقید را از آن عالم بزرگوار فرا گرفته‌اند و از شاگردان طراز اول آن مرحوم به حساب می‌آیند.
۲. مرحوم علامه محقق فقیه اصولی آیت‌الله سید احمد بهبهانی ساکن تهران صاحب کتاب معین الوارثین در مسائل فرائض و مواریث که آیت‌الله مرعشی مبحث حجیت قطع را هنگام توقف آن مرحوم در نجف اشرف از ایشان فرا گرفته‌اند.
۳. مرحوم علامه فقیه آیت‌الله شیخ احمد بن شیخ علی بن شیخ محمدرضا بن شیخ موسی بن علامه بزرگ شیخ جعفر کاشف‌الغطاء نجفی که آیت‌الله مبحث طهارت و صلوة را در صحن مطهر حضرت امیرالمؤمنین از وی فرا گرفته‌اند.
۴. مرحوم علامه محقق اصولی آیت‌الله شیخ علی اصغر ختائی تبریزی ساکن نجف اشرف از شاگردان محقق تهرانی و شیخ محمد هادی آیت‌الله مبحث مشتق و اشتراک لفظی و ترادف و صحیح و اعم و حقیقت و مجاز را از آن مرحوم در مسجد شیخ انصاری در نجف اشرف فرا گرفته‌اند.
۵. مرحوم آیت‌الله علامه مصلح شیخ محمد حسین کاشف‌الغطاء نجفی صاحب کتابهای بسیار از جمله: المراجعات الیه و کتاب تحریر المجله و غیر آنها.

۶. علامه فقیه زاهد محقق آیت الله شیخ علی بن شیخ باقر نجفی از سلاله فقیه شیعه شیخ محمدحسین صاحب جواهر. آیت الله مبحث انفعال آب قلیل از کتاب طهارت را از آن مرحوم فرا گرفته اند.

۷. مرحوم علامه محقق آیت الله شیخ محمداسماعیل بن آخوند ملامحمدعلی محلاتی نجفی صاحب کتاب انوار العلم و المعرفة و غیر آن.

۸. مرحوم علامه محقق آیت الله آقا میرزا آقا اصطهباناتی شیرازی نجفی.

۹. مرحوم علامه محقق فقیه آیت الله حاج شیخ عبدالنبی نوری صاحب کتاب شرح قواعد علامه حلی و حاشیه بر فوائد الاصول و متاجر و غیر آنها. آیت الله در سال ۱۳۴۲ هجری قمری هنگام توقف در تهران از آن مرحوم در مدرسه محمودیه سرچشمه تلمذ فرموده اند.

۱۰. مرحوم علامه محقق در علوم متنوعه آیت الله آقا حسین نجم آبادی ساکن تهران صاحب کتاب شرح خلاصه الحساب و حاشیه بر طهارت شیخ و غیر آنها. آیت الله در سال ۱۳۴۲ در خدمت آن مرحوم در منزلشان هنگام اقامت تهران تلمذ فرموده اند.

۱۱. مرحوم علامه زاهد فقیه آیت الله العظمی حاج شیخ عبدالکریم حائری یزدی مؤسس حوزه علمیه قم. آیت الله از سال ۱۳۴۳ هنگام اقامت بر حسب فرمایش آن مرحوم در قم تا سال فوتشان در درس ایشان حاضر می شدند.

۱۲. مرحوم علامه مدرس و محقق آیت الله العظمی حاج میرسید علی حسینی یشربی کاشانی. آیت الله هنگام اقامت آن مرحوم در قم در جلسات درس ایشان حاضر می شدند.

۱۳. مرحوم آیت الله حاج شیخ حسن علامی اصفهانی.

۱۴. مرحوم آیت الله حاج شیخ محمدرضا مسجدشاهی اصفهانی.

بدیهی است از اکثر اساتید خارج فقه و اصول خود دارای اجازه اجتهاد می باشند.

خدمات افتخاری در مشاهد مشرفه

- منصب تدریس و خدمت افتخاری در حرم مطهر فاطمه معصومه سلام الله علیه در قم.

طی احکام موجود قدیم و جدید.

- منصب خدمت افتخاری در حرم حضرت ثامن الحجج (ع). (طبق احکام موجود)
- منصب تدریس و خدمت افتخاری در حرم حضرت سیدالشهداء (ع) در کربلا. (طبق حکم موجود)
- منصب تدریس و نقابت سادات و خدمت افتخاری در حرم حضرت ابوالفضل العباس (ع).
- منصب خدمت افتخاری در حرم احمد بن الامام موسی بن جعفر معروف به شاه چراغ در شیراز. (طبق حکم موجود)
- منصب خدمت افتخاری در حرم حضرت عبدالعظیم الحسنی در شهر ری. (طبق حکم موجود)
- منصب خدمت افتخاری در بقعه سید جلال الدین اشرف از احفاد امام موسی ابن جعفر (ع). (طبق حکم موجود)
- منصب خدمت افتخاری در حرم علی بن الامام محمد الباقر در مشهد اردهال کاشان. (طبق حکم موجود)

آثار خیریه

۱. ساختمان کتابخانه و کتب خطی و چاپی موجود در آن که در ردیف بزرگترین کتابخانه های اسلامی جهانست و شرح آن مفصلاً در کتاب گنج و گنجینه آمده است.
۲. مدرسه علمیه مهدیه واقع در خیابان بهروز قم برای طلاب و محصلین حوزه علمیه.
۳. مدرسه علمیه مؤمنیه واقع در خیابان چهارمردان قم برای طلاب و محصلین حوزه علمیه که مدرسه بزرگ و مجللی است.
۴. مدرسه مرعشیه واقع در خیابان ارم قم روبروی کتابخانه عمومی معظم له برای طلاب و محصلین حوزه علمیه قم.
۵. مدرسه علمیه شهائیه واقع در خیابان امام خمینی در محل سابق تنها سینمای قم که در زمان طاغوت آن سینما به دست جوانان متعهد منفجر و پس از چندی حسب الامر

معظم له خریداری و به صورت یک باب مدرسه علمی و دفتر انتشاراتی و چاپخانه و غیره بنیاد گردید.

۶. ساختمان یک حسینیه بزرگ برای اعیاد و وفیات و مراسم مختلف و تدریس آقایان مدرسین حوزه برای طلاب.

۷. کوی آیت الله العظمی مرعشی نجفی واقع در انتهای خیابان آذر قم.

۸. همچنین می توان از صدها مسجد و حسینیه و مدارس علمی در شهرستانهای مختلف نام برد که ذکر آنها از حوصله این مقال خارج است.

تألیف و تصانیف و آثار علمی و سفرنامه ها

بخش نخست: کتب رجال، انساب و تاریخ

۱. کتاب مشجرات آل رسول الله الاکرم (ص) در چهار مجلد بزرگ شامل انساب کلیه علویین و سادات در ممالک دنیا. حدود نیمی از عمر خود را صرف تألیف این اثر بزرگ تاریخی نموده و کتب و رسائل بسیاری را جهت جمع آوری این کتاب مطالعه فرموده اند و آن به طریق تشجیر می باشد. (عربی)

۲. کتاب المسلسلات فی ذکر الاجازات. شامل کلیه اجازات علما: شیعه و عامه و زیدیه که به معظم له داده شده. (عربی)

و انشاء الله به زودی به همت اینجانب طبع و نشر می شود.

۳. کتاب طبقات النساین - در دو مجلد بزرگ، شامل شرح حال علمای علم نسب از قرن اول تا قرن حاضر. شروع تألیف این اثر بزرگ هنگام کشف حجاب در ایران زمان رضاخان می باشد. در این کتاب شرح حال و بیوگرافی صدها نفر از علمای علم نسب به ترتیب قرن ذکر شده است. (عربی)

۴. کتاب مزارات العلویین در ذکر قبور سادات و علویین در اقطار عالم. و در آن از صدها کتاب رجال و انساب و الواح قبور و تواریخ مختلف استفاده شده است (به ترتیب حروف الفبایی). (عربی)

۵. کتاب الفوائد الرجالية، شامل فواید مهم در رجال که از درسهای رجالی اساتید آن زمان، مانند مرحوم آیت الله سید حسن صدر متوفی به سال ۱۳۵۴ صاحب کتاب تأسیس الشيعة الكرام لفنون الاسلام و مرحوم آیت الله سید ابوتراب خوانساری نجفی صاحب کتاب سبل الرشاد فی شرح نجات العباد. و مرحوم آیت الله سید شمس الدین محمود مرعشی نجفی متوفی به سال ۱۳۳۸، والد ماجد معظم له صاحب کتاب مشجرات العلویین. و مرحوم آیت الله میرزا محمد بن رجبعلی تهرانی عسکری صاحب کتاب مستدرک البحار و غیره استفاده نموده اند. (عربی)
۶. کتاب اعیان المرعشیین، شامل بیوگرافی صدها تن از فقها و علما و حکما و متکلمین و فلاسفه و محدثین و ادبا و ملوک و وزرای این سلسله جلیله. (عربی)
۷. کتاب اللئالی المتظمة و الدرر الثمينة، در شرح حال علامه حلی و قاضی نورالله مرعشی شوشتری، شهید به سال ۱۰۱۹ به دستور جهانگیر شاه تیموری در هند و قاضی فضل بن روزبهان خنجی اصفهانی شافعی معروف به «خواجه ملا» صاحب کتاب مهمانخانه بخارا در تاریخ و غیره. در این اثر، معظم له شرح حال عده ای از نوابغ سلسله مرعشی را نیز ذکر فرموده اند و به سال ۱۳۷۷ هجری قمری در تهران به ضمیمه مجلد اول کتاب احقاق الحق قاضی نورالله شهید مذکور چاپ شده است. (عربی)
۸. مستدرک کتاب شهداء الفضيلة مرحوم آیت الله حاج شیخ عبدالحسین امینی نجفی صاحب کتاب الغدير. در این کتاب شرح حال عده ای از علمای شیعه را که به درجه رفیعه شهادت نایل شده اند ذکر نموده اند. (عربی)
۹. کتاب لمعة النور و الضياء در شرح حال سید ابوالرضا فضل الله راوندی حسنی کاشانی که به ضمیمه کتاب المناجات الالهيات در مناقب حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام به سال ۱۳۸۴ هجری قمری در تهران به چاپ رسیده است. (عربی)
۱۰. رساله سجع البلابل فی ترجمة صاحب الوسائل. شامل بیوگرافی شیخ محمد بن حسن حرعاملی که با کتاب اثبات الهداة بالنصوص والمعجزات از محدث مذکور به سال ۱۳۷۸ هجری قمری در تهران چاپ شده است. (عربی)

۱۱. رساله وسیلة المعاد فی مناقب شیخنا الاستاد. شامل شرح حال مرحوم آیت الله شیخ محمدجواد بلاغی نجفی صاحب کتاب آلاء الرحمن فی تفسیر القرآن. این رساله به ضمیمه کتاب المدرسة السیارة در رد نصاری از آن مرحوم به سال ۱۳۸۳ هجری قمری در تهران چاپ شده است. (عربی)

۱۲. رساله لؤلؤة الصدق فی حیوة السید محمد الاشرف. در شرح حال میر محمد اشرف بن علامه عبدالحسین سبط فیلسوف بزرگ اسلام علامه میر محمدباقر داماد حسینی مرعشی. این رساله به ضمیمه کتاب فضائل السادات تألیف محمد اشرف مذکور به سال ۱۳۸۰ هجری قمری در قم به چاپ رسیده است. (عربی)

۱۳. رساله منیة العالمین در شرح حال محدث شهید شیخ ابو جعفر محمد بن فتال نیشابوری که به سال ۱۳۷۷ هجری قمری به ضمیمه کتاب روضة الواعظین آن مرحوم در قم به چاپ رسیده است. (عربی)

۱۴. رساله الفتحیة در شرح حال میر ابو الفتح حسینی شریفی عربشاهی گرگانی الاصل صاحب کتاب تفسیر شاهی در آیات الاحکام به فارسی که به ضمیمه کتاب مذکور در تبریز چاپ شده است.

۱۵. رساله مطلع البدرین در شرح حال محدث لغوی مفسر شیخ فخرالدین محمدعلی طریحی نجفی صاحب کتاب مجمع البحرین در لغت که به سال ۱۳۷۹ هجری قمری به ضمیمه کتاب مذکور در تهران چاپ شده است. (عربی)

۱۶. رساله مفرج الکروب در شرح حال علامه دیلمی صاحب کتاب ارشاد القلوب که به سال ۱۳۷۸ هجری قمری به ضمیمه کتاب مذکور در تهران چاپ شده است. (عربی)

۱۷. رساله طریفه در شرح حال شیخ محمدجعفر یا شیخ علینقی کمره قاضی، صاحب کتاب تحفة شاهی در معارف الهی فارسی که به سال ۱۳۸۰ هجری قمری به ضمیمه کتاب مذکور در تهران چاپ شده است. (فارسی)

۱۸. رساله در شرح حال استاد خود مرحوم آیت الله شیخ محمد محلاتی نجفی صاحب کتاب گفتار خوش یارقلی فارسی در رد مذاهب باطله که به سال ۱۳۸۴ هجری قمری

به ضمیمه کتاب مذکور در تهران چاپ شده است. (فارسی)

۱۹. کتاب منیة الرجال فی شرح نخبة المقال - در شرح منظومه نخبة المقال - در علم رجال، تألیف سید حسین حسینی بروجرودی متوفی به سال ۱۲۷۷ هجری قمری. جلد اول این شرح به سال ۱۳۷۸ در قم طبع شده است. (عربی)

۲۰. رساله در شرح حال شیخ عزالدین ابن اثیر موصلی صاحب کتاب اسدالغابة فی معرفة الصحابة. بضمیمه جلد اول کتاب مذکور در تهران چاپ شده است.

۲۱. رساله در شرح حال آیت الله حاج سید ابوالقاسم طباطبائی تبریزی نجفی مشهور به «علامه» متوفی به سال ۱۳۶۲ هجری قمری که به ضمیمه مشجرة اجازات علماء امامیه از سید مذکور در دانشگاه تهران به چاپ رسیده است. (عربی)

۲۲. رساله ریاض الاقامی در شرح حال متکلم محدث شیخ زین الدین بیاضی عاملی، صاحب کتاب الصراط المستقیم الی مستحق التقدیم، که به سال ۱۳۸۴ هجری قمری در تهران به ضمیمه کتاب مذکور چاپ شده است. (عربی)

۲۳. کتاب هدیة ذوی النهی فی ترجمة المولی علم الهدی، در شرح حال مولی محمد مشهور به علم الهدی کاشانی ابن مولی محسن فیض کاشانی که به ضمیمه کتاب معادن الحکمة فی مکاتیب الائمة علم الهدی مذکور به سال ۱۳ در تهران چاپ شده است. (عربی)

۲۴. مقدمه ای بر کتاب الدررالمثور جلال الدین عبدالرحمن سیوطی شافعی، شامل فوائد تفسیری و اختلاف سلیقه مفسرین و فواید مهم دیگر که به ضمیمه کتاب مذکور به سال ۱۳ ه. ق در تهران چاپ شده است. (عربی)

۲۵. شرح کتاب عمدة الطالب فی انساب آل ابیطالب، تألیف علامه نسب سید جمال الدین احمد بن غنیه حسنی داودی، شامل شرح و حواشی مهم در تراجم نوابغ علویین ذکر شده در کتاب مذکور. از جمله آثار علمی بسیار مهم معظم له به شمار می رود. (در چند مجلد - عربی)

۲۶. رساله الافطسیة در نسب سادات قریه طغرود از قراء قم که به ضمیمه کتاب وقایع الایام مرحوم محدث قمی در تهران چاپ شده است.

۲۷. رساله در اثبات صحت نسب خلفاء فاطمیین مصر، که به خواهش علامه فاضل حسن قاسم مصری ساکن قاهره و مدیر مجله هدی الاسلام نوشته شده است. (عربی)
۲۸. رساله در اشباه رسول الله (ص). (عربی)
۲۹. رساله در تعیین مدفن سر مقدس حضرت سیدالشهداء - روحی له الفداء - شامل ذکر اقوال مورخین در تعیین مدفن آن سر و اختیار بین اقوال. (عربی)
۳۰. رساله کشف الظنون عن حال صاحب کشف الظنون، که با کتاب مذکور در تهران چاپ شده است. (عربی)
۳۱. رساله منهج الرشاد فی ترجمة الفاضل الجواد. (مطبوع)
۳۲. کتاب مزارات الطالبین. (عربی)
۳۳. کتاب الصرقة فی ترجمة صاحب کتاب النفحة.
۳۴. رساله در شرح حال حاج محمد مؤمن شیرازی جزایری.
۳۵. رساله در احوال حضرت سلطان علی فرزند امام باقر علیه السلام که در مشهد اردهال کاشان مدفون است.
۳۶. رساله المنن و المواهب العددیه در شرح حال میر محمد قاسم نسابه سبزواری که به ضمیمه کتاب مذکور در تبریز چاپ شده است.
۳۷. کتاب غنیة المتجیز شامل اجازه روایتی مفصلی است برای مرحوم حاج میرزا محمد احمد آبادی اصفهانی که چاپ شده است. (عربی)
۳۸. رساله در ترجمه احوال صاحب کتاب عمدة الطالب.
۳۹. کتاب الرحلة الاصفهانیة شامل سفرنامه اصفهان و مشاهدات معظم له از آثار و ابنیه تاریخی و قبور علما و ادبا و شرح حال فضیلابی که با آنان ملاقاتهایی داشته اند. (عربی)
۴۰. کتاب الرحلة الشیرازیة، شامل سفرنامه اصفهان و مشاهدات آثار تاریخی و ملاقات و مذاکره با علما از جمله مرحوم آیت الله حاج شیخ عبدالنبی و همچنین میرزا احمد بن محمد کریم تبریزی، قطب سلسله ذهبیه و عارف شاعر سید محمد قدسی خطاط و آیت الله حاج شیخ محمد جعفر محلاتی و غیرهم. (عربی)

۴۱. تکمیل کتاب تذکرة القبور آخوند ملا عبدالکریم جزى اصفهانی و این تکمیل تاکنون چاپ نشده مگر مقداری از آن را که ادیب مورخ سید مصلح‌الدین مهدوی اصفهانی به ضمیمه کتاب مذکور در اصفهان چاپ کرده است.

۴۲. کتاب جذب القلوب الی دیار المحبوب. نام دیگر این کتاب فاکهة النوادی، کشکولی است در فوائد علمیه و رجالیه و ادبیه و تاریخچه و دهها مطالب مفید دیگر. (عربی)

۴۳. رساله در فوائد متعلق به صحیفه کامله سجادیه که با صحیفه مذکور در تهران چاپ شده است.

۴۴. الرحلة الآذربایجانیه. (نا تمام)

۴۵. حاشیه بر کتاب وقایع الایام محدث قمی.

۴۶. رساله العزیه، در شرح حال شهید مظلوم سید عزالدین یحیی مشهور به امامزاده یحیی که قبرش واقع در تهران و مزار اهالی است و به سال ۱۳۸۲ ه. ق در تهران چاپ شده است.

۴۷. کتاب هدیه النبلاء فی تراجم العلویین من العلماء، در چند مجلد شامل شرح احوال علما و سادات بعد از سال یکهزار که نام آنان کمتر در کتب رجالی ذکر شده است. (نا تمام - عربی)

بخش دوم: کتب فقه و اصول

۱. کتاب مسارح الافکار فی مطارح الانظار، کتابی است به صورت حاشیه بر تقریرات شیخ انصاری. (عربی)

۲. کتاب مصطلحات فقیه در شرح الفاظ دائره در زبان فقها و مجتهدین و محدثین. (عربی)

۳. حاشیه مختصر بر شرح لمعه شیخ زین‌الدین شهید ثانی. (عربی)

۴. حاشیه بر کتاب معالم الاصول شیخ حسن عاملی. (عربی)

۵. حاشیه بر کتاب متاجر استاد علامه شیخ مرتضی انصاری. (عربی)

۶. کتاب الهدایة فی معاضل الکفایة، حاشیه‌ای است بر کتاب کفایة الاصول آخوند

خراسانی، شامل فوائد و مطالب مفید، در دو مجلد. (عربی)

۷. رساله در بیع خیاری. این رساله به خواهش بعضی تلامیذ معظم له نوشته شده. (عربی)
۸. حاشیه بر قوانین الاصول میرزای قمی. (ناتمام، عربی)
۹. رساله در اثبات حلیت لباس مشکوک. (عربی)
۱۰. کتاب الغایة القصوی، حاشیه ای است نسبتاً استدلالی بر عروة الوثقی علامه طباطبائی یزدی - در دو مجلد که در قم چاپ شده است. (عربی)
۱۱. حاشیه بر فرائد شیخ.
۱۲. رساله توضیح المسائل، کتاب فقهی فارسی از طهارت تا دیات که بیش از پنجاه بار به چاپ رسیده است.
۱۳. کتاب سیل النجاة - فقه فارسی - بیش از دو بار در قم چاپ شده است. و اولین رساله عملیه معظم له می باشد.
۱۴. کتاب الشموس الطالعة - فقه فارسی - مشتمل بر اکثر ابواب فقه، ۳ جزء از آن تاکنون چاپ شده.
۱۵. کتاب هدایة الناسکین، در مناسک حج و زیارت حرمین شریفین که در قم چاپ شده است. (فارسی)
۱۶. راهنمای سفر مکه و مدینه که در تهران چاپ شده است. (فارسی)
۱۷. رساله نخبه الاحکام، شامل بعضی مسائل فقهی که در تهران چاپ شده است. (فارسی)
۱۸. حاشیه بر کتاب الوسیله مرحوم آیت الله اصفهانی. (عربی)
۱۹. کتاب المصطلحات الفقهیة. (عربی)

بخش سوم: مسائل متفرقه

۱. کتاب الروض الریاحین، کشکولی است شامل فوائد مهم علمی. (عربی)
۲. کتاب اجوبة مسائل الرازیة، در جواب مسائلی که بعضی از مؤمنین از تهران از معظم له سؤال کرده اند. از جمله نجاسة الكل و جواز عکاسی با آلات متداوله و جواز تشریح اجساد در دانشگاهها و مدارس پزشکی و غیر آنها. (عربی)

۳. کتاب اجوبة المسائل العلمية و الفنون المتنوعة. (عربی)

۴. کتاب انس الوحید، کشکولی است که عنفوان جوانی در سامرا نوشته شده است.

(ناتمام، عربی)

بخش چهارم: حدیث

۱. کتاب مفتاح احادیث الشيعة (در چندین مجلد، ناتمام) شامل تعیین موارد احادیث و مواضع آنان. این کتاب تحت اشراف معظم‌له با همکاری عده‌ای از افضل حوزه علمی قم تألیف می‌شود و متأسفانه به عللی در حال حاضر تألیف این اثر به حالت تعطیل درآمده و امیدواریم هر چه زودتر مجدداً اقدام به نوشتن آن بشود. (عربی)

۲. حاشیه بر کتاب الفصول المهمة صاحب وسائل. (ناتمام)

بخش پنجم: کلام

شرح کتاب احقاق الحق علامه قاضی نورالله شوشتری مرعشی، شهید به سال ۱۰۱۹ ه. ق در هند، تاکنون هفده مجلد آن در تهران و قم به طبع رسیده و شاید بیش از سی مجلد بشود. شامل فضایل اهل بیت از طریق عامه و مناقب آنان و مثالب دشمنانشان و بعض مسائل مهم فقهی و اصولی مختلف و آرای آنان. این موسوعه عظیم بیش از بیست سال بر روی آن کار شده است و به بیش از سه هزار کتاب از کتب اهل سنت به دقت مراجعه شده و مطالب مورد نظر از آن استخراج گردیده و در تألیف کتاب فوق به کار رفته است. (عربی)

بخش ششم: ادعیه و زیارات و اوراد و اذکار

۱. مجموعه‌ای در ادعیه و زیارات انتخاب شده از کتابهای مفاتیح الجنان و زادالمعاد و اقبال مصباح و بلدالامین و کامل‌الزیارات و مزار کبیر و غیر آنها از مدارک معتبره. تاکنون بیش از ده بار در تهران به وسیله کتابفروشی حافظ طبع شده. (فارسی)

۲. رساله شمس الامکنه و البقاع فی خیرة ذات الرقاع. این رساله به خواهش حجت‌الاسلام شیخ محمدحسن منتظری مازندرانی ساکن تهران نوشته شده.

بخش هفتم: ادبیات

۱. کتاب قطف الخزامی من ریاض الجامی، حاشیه‌ای است بر شرح کافیه عبدالرحمن جامی. (عربی)
۲. کتاب المعول فی امرالمطول، حاشیه‌ای است بر شرح تلخیص علامه تفتازانی. (عربی)
۳. کتاب الفروق، در بیان فوق بین الفاظ متشابه مثل اراده و مشیت و جسم و جسد و روح و نفس و امثال آن. (عربی)

بخش هشتم: منطق

- کتاب رفع الغاشیة عن وجه الحاشیة، حاشیه‌ای است بر حاشیه مولی عبدالله یزدی بر کتاب تهذیب المنطق علامه تفتازانی. (عربی)

بخش نهم: نوادر و علوم غریبه

۱. حاشیه بر کتاب سرخاب در رمل، شامل فوائد متفرقه این علم و واضح آن و اسامی مشهورترین عالمان این علم و کتب معروف آنان. (ناتمام)
۲. حاشیه بر کتاب مفتاح علامه ایدمر جلدکی در اعمال شمسی و قمری و رحلی.
۳. حاشیه بر کتاب السر المکنون در علم حروف. (ناتمام)
۴. کتاب سلوة الحزین و مونس الکنیب، کشکولی است در فوائد علم جفر و رمل و حروف و اعمال شمسی و زحلی و زهری و مریخی و ختومات و اوراد و اذکار مجرب و مثلثات و بعض مجربات طبی و غیر آن از مطالب متنوعه نفسیه.
۵. کتاب الشمعة فی مصطلحات اهل الصنعة، شامل الفاظی که در زبانهای مختلف در مقام افاده و استفاده است. بترتیب کتب لغت با حروف الفبایی.

بخش دهم: علوم قرآن

۱. کتاب التجوید، مشتمل بر فواید مهم علم تجوید.
۲. کتاب الرد علی مدعی التحریف، در رد بر کلمات ثقة الاسلام نوری در کتاب فضل

الخطاب با بهترین جوابها از اخبار تحریف.

۳. حاشیه بر کتاب انوار التنزیل در تفسیر قرآن، تألیف قاضی ناصرالدین بیضاوی. (عربی)

بخش یازدهم: نجوم و فلکیات

کتاب الوقت و القبلة. (عربی)

مشایخ روایت

مشایخ روایت معظم له از خاصه و عامه متجاوز از دویست نفر از بزرگان علما می باشند که ما به ذکر بعضی از آنان اکتفا می کنیم.

علمای امامیه

۱. علامه استاد سید حسن صدر.
۲. علامه استاد حاج شیخ عبدالحسین بغدادی.
۳. علامه استاد حاج میرزا حسین علوی سبزواری.
۴. علامه استاد حاج شیخ محمدرضا دزفولی.
۵. علامه استاد آخوند ملامحمد حسین فشارکی اصفهانی.
۶. علامه استاد شیخ فیاض الدین زنجانی.
۷. علامه استاد حاج میرزا عبدالباقی موسوی صفوی شیرازی.
۸. علامه استاد سید علی حسینی کوه کمری تبریزی.
۹. علامه استاد شیخ علی دامغانی.
۱۰. علامه استاد شیخ علی اکبر نهاوندی.
۱۱. علامه استاد شیخ آغا بزرگ تهرانی.
۱۲. علامه استاد شیخ محمدرضا اصفهانی مسجدشاهی.
۱۳. علامه استاد شیخ محمدباقر قاینی بیرجندی.
۱۴. سید محمدمهدی موسوی بحرانی غریفی.

۱۵. علامه استاد حاج میرزا ابی‌الهدی نواده علامه کرباسی.
۱۶. علامه استاد میرزا محمود شیرازی نجفی.
۱۷. علامه استاد حاج میرزا محمد تهرانی.
۱۸. علامه استاد سید محمد حسینی ساروی.
۱۹. علامه استاد حاج سید محسن امین حسینی عاملی شامی.
۲۰. علامه استاد شیخ علی بن جعفر کاشف‌الغطاء نجفی.
۲۱. علامه استاد شیخ محمد حسین کاشف‌الغطاء نجفی.
۲۲. علامه استاد شیخ محمد نجفی.
۲۳. علامه استاد سید هبة‌الدین حسینی شهرستانی.
۲۴. علامه استاد سید ابی‌الحسن نقوی از احفاد سید دادار علی هندی.
۲۵. علامه استاد سید علی نقی نقوی فرزند سید ابی‌الحسن مذکور.
۲۶. علامه استاد حاج سید ابوالقاسم دهکردی اصفهانی.
۲۷. علامه استاد حاج میرزا هادی بجستانی خراسانی حائری.
۲۸. علامه استاد سید محمدرضا حسینی کاشانی پشت مشهدی.
۲۹. علامه استاد سید محمد حسینی تهرانی مشهور به عصار.
۳۰. علامه استاد حاج شیخ علی بن ابراهیم قمی مشهور به زاهد.
۳۱. علامه استاد میرزا محمد بن محمد حسن همدانی مشهور به جولانی.
۳۲. علامه استاد حاج میرزا یحیی خوئی مشهور به امام.
۳۳. علامه استاد حاج شیخ محمد عراقی معروف به سلطان.
۳۴. علامه استاد حاج سید محمد موسوی زنجانی.
۳۵. علامه استاد سید جعفر از احفاد سید بحر العلوم نجفی طباطبائی.
۳۶. علامه استاد حاج شیخ عبدالحسین شیرازی مشهور به حائری.
۳۷. علامه استاد حاج سید حسین حسینی حاج سید جواد قزوینی.
۳۸. علامه استاد حاج سید علی تستری از احفاد سید جزایری.

۳۹. علامه استاد شیخ محمد جواد بن عباس گلپایگانی.
۴۰. علامه استاد حاج شیخ مهدی اصفهانی.
۴۱. علامه استاد حاج شیخ عیسی بن شکرالله لواسانی تهرانی.
۴۲. علامه استاد حاج سید صادق رشتی.
۴۳. علامه استاد حاج سید محمد صادق بحر العلوم طباطبائی نجفی.
۴۴. علامه استاد حاج میرزا حسن حائری شیرازی.
۴۵. علامه استاد حاج میرزا فخرالدین شیخ الاسلام حسینی قمی سبط صاحب قوانین.
۴۶. علامه استاد حاج سید محمد بن حسین موسوی نجف آبادی اصفهانی.
۴۷. علامه استاد حاج شیخ عباس محدث قمی.
۴۸. علامه استاد شیخ خلف آل عصفور بحرانی.
۴۹. علامه استاد حاج میرزا حسن بن حاج ملاعلی علیاری قراجه داغی تبریزی.
۵۰. علامه استاد سید محمد علی حسینی تفرشی نجفی.
۵۱. علامه استاد سید محمد موسوی خلخالی نجفی.
۵۲. علامه استاد سید محمد موسوی تبریزی مشهور به مولانا.
۵۳. علامه استاد میرزا محمد علی اردوبادی نجفی.
۵۴. علامه استاد سید احمد مشهور به سید آقا شوشتری موسوی نجفی.
۵۵. علامه استاد میرزا فضل الله زنجانی مشهور به شیخ الاسلام.
۵۶. سید احمد حسینی صفائی خوانساری.
۵۷. علامه استاد شیخ عبدالغنی عاملی نجفی از سلاله شیخ حر عاملی.
۵۸. علامه استاد حاج میرزا ابوالحسن جیلانی مشهور به شریعتمدار.
۵۹. علامه استاد حاج سید ناصر حسین بن هندی صاحب عباقت.
۶۰. علامه استاد سید عبدالحسین شرف الدین موسوی عاملی.
۶۱. علامه استاد شیخ محمد صالح نوری طبرسی.
۶۲. علامه استاد حاج سید علم الهدی بصیر نقوی کابلی.

۶۳. علامه استاد میرزا ابوالحسن مشکینی اردبیلی.
۶۴. علامه استاد شیخ فضل الله نوری طبرسی حائری.
۶۵. علامه استاد شیخ ملاحسین فرشی هندی.
۶۶. علامه استاد سید محمد اصفهانی.
۶۷. علامه استاد حاج شیخ ابوالقاسم قمی.
۶۸. علامه استاد سید آقا حسین اشکوری.
۶۹. علامه استاد حاج شیخ فاضل مشهدی خراسانی.
۷۰. علامه استاد حاج شیخ عبدالله مامقانی.
۷۱. علامه استاد حاج سید محمد حجت کوه کمری.
۷۲. علامه استاد حاج سید محمدباقر حسینی قزوینی.
۷۳. علامه استاد حاج شیخ محمد حسن فراهانی مشک آبادی.
۷۴. علامه استاد حاج سید محمدعلی موسوی شوشتری.
۷۵. علامه استاد شیخ ملامهدی بنابی حائری.
۷۶. علامه استاد سید محمدعلی شاه عبدالعظیمی.
۷۷. علامه استاد سید محمدحسین شاه عبدالعظیمی.
۷۸. علامه استاد شیخ باقر قمی.
۷۹. علامه استاد حاج شیخ محمد اسماعیل اصفهانی کاظمینی.
۸۰. علامه استاد شیخ علی ابوالوردی شیرازی.
۸۱. علامه استاد شیخ مرتضی طالقانی نجفی.
۸۲. علامه استاد شیخ میرزا محمدعلی چهاردهی رشتی.
۸۳. علامه استاد حاج سید محمد سعید جبویی نجفی.
۸۴. علامه استاد سید عبدالرزاق حلوی نجفی.
۸۵. علامه استاد سید عبدالله سبزواری معروف به برهان المحققین.
۸۶. علامه استاد حاج میرزا ابوالحسن آقا معروف به انگجی.

- ۸۷ علامه استاد شیخ اسماعیل معزالدين اصفهانی.
 ۸۸ علامه استاد سيد عبدالله بلادي بحرانی.
 ۸۹ علامه استاد شیخ محمد شريف اردوبادی نجفی.

اجازات علمای عامه

۱. اجازة العلامة الشيخ محمد بهجة البيطار الحنفي الدمشقي الحنبلي مفتي دمشق سابقاً.
۲. اجازة العلامة الشيخ يوسف الدجوى المصرى المالكي البصير.
۳. اجازة العلامة السيد على بن محمد بن عقيل العلوى الشافعى اليمانى نزىل ميناء الحديدية من بلاد اليمن.
۴. اجازة العلامة الشيخ ابراهيم الجبالى المصرى شيخ الازهر فى السابق.
۵. اجازة العلامة الشيخ محمد نجيب المطيعى - الحنفى المصرى - مفتى الحنفية.
۶. اجازة العلامة الشيخ احمد بن محمد مقبول الاهل الشافعى اليمانى الزيدى الحضرمى.
۷. اجازة العلامة الشيخ محمدالله حافظ جى حضور امير الشريعة ابن المولوى محمد ادريس البنغلاديشى الحنفى.

اجازات علمای زيديه

۱. اجازة العلامة السيد قاسم بن ابراهيم بن احمد العلوى الحسنى الزيدى اليمانى.
۲. اجازة العلامة الشيخ يحيى بن الحسن بن اسماعيل بن ابراهيم سهيل الزيدى اليمانى.
۳. اجازة العلامة السيد محمد بن محمد بن اسماعيل المنصور الزيدى اليمانى.
۴. اجازة العلامة السيد احمد محمد زبارة الزيدى اليمانى المفتى العام للجمهورية العربية اليمنية.
۵. اجازة العلامة الشيخ محمد بن حسين بن عبدالله الصنعائى.

ناگفته نماند که اسامی مشایخی که نام برده شد اعم از خاصه و عامه و زيديه، تمامی آنها اجازاتشان به خطوط خودشان محفوظ و انشاءالله به انضمام شرح حالاتشان به زودى به وسيله اينجانب سيد محمود مرعشى طبع و نشر مى شود.

استاد واسوه

كريم جوانشير

ولادت

اسم شریفش سید شهاب‌الدین و کنیه‌اش ابوالمعالی و شهرتش «مرعشی نجفی» است. در صبح روز پنجشنبه بیستم ماه صفر ۱۳۱۵ ه. ق، در نجف اشرف و در کانون فضل و دانش و خانواده علم و تقوا پا به عرصه وجود نهاد. از طرف پدر به سید فقیه، عارف عابد، زاهد محدث، علامه قوام‌الدین مرعشی و از طرف مادر به خاندان صفوی وابسته می‌باشد و نسبت شریفش با سی و سه واسطه به حضرت امام سجاده (ع) منتهی می‌گردد.

تحصیلات

ایشان مقدمات را از مرحوم شیخ زاهد عابد آیت‌الله مرتضی طالقانی و والد معظم خود و دیگر مشایخ وقت اخذ نموده و علم تجوید را از شیخ نورالدین شافعی بکتاشی که در تلاوت قرآن سرآمد زمان خود بود. علم انساب آل رسول (ص) را از پدر بزرگوارش اخذ و به سامرا عزیمت نمود و در آنجا علم تفسیر و متون فقه را از آیت‌الله شیخ محمدحسین شیرازی و علم اصول را از آقا ضیاء‌الدین عراقی و آیت‌الله شیخ مهدی نوایی و علم حدیث و رجال را از آیت‌الله آقا سید حسن صدر فراگرفت.

بعد از اقامت سه ساله در سامرا و کاظمین به نجف اشرف مراجعت و علم کلام و تفسیر را از آیت‌الله شیخ محمد اسماعیل محلاتی تلمذ نموده و از محضر سایر اساتید بهره جست.

حرکت به تهران

در سال ۱۳۴۲ ه. ق، به تهران وارد و در آن سامان حدود یک سال توقف نمود و عرفان و

علوم عقلیه و ریاضیات و علوم جدید را از افاضل تهران مانند آیت الله آقا حسین نجم آبادی و آیت الله حاج شیخ عبدالنبی نوری و دیگران استفاده نمودند تا آنکه حاوی مراتب علمیه و عملیه، عقلیه و نقلیه گردیده، و در سال ۱۳۴۳ ه. ق، مهاجرت به قم نموده و تا آخر عمر قریب ۷۰ سال در آن شهر مقدس به تدریس و تألیف کتب متنوعه و اقامه نماز جماعت و مرجعیت و سرپرستی حوزه مقدسه قم مشغول شدند.

اساتید و مشایخ

اساتید و مشایخ اجازه آن بزرگوار که تمامی از مراجع عظام تقلید و علمای اعلام و فقهای مذاهب مختلفه می باشند از ۴۰۰ نفر تجاوز می نمایند. اجازه روایتی از علمای بزرگ شیعه و اهل سنت و زیدیه و اسماعیلیه، خودگواه بر جامعیت آن عالم دانشمند در تمامی ابعاد مختلف علوم اسلامی است که در سده های اخیر چنین جامعیتی در سایر فقها کمتر به چشم می خورد.

چون ذکر اسامی اساتید و مشایخ آن عالم ربانی در این مختصر ممکن نیست برای تبرک چند نفر از آنها را نام می بریم:

۱. شیخ مرتضی آل کاشف الغطا.
۲. سید جعفر آل بحر العلوم.
۳. آیت الله شریعت اصفهانی.
۴. آیت الله سید عبدالحسین بروجردی.
۵. آیت الله میرزا محمد عسگری تهرانی.
۶. آیت الله سید محمد فیروز آبادی.
۷. آیت الله میرزا حسین نائینی.
۸. آیت الله شیخ عبدالحسین دشتی.
۹. آیت الله شیخ عباس محدث قمی.

تألیفات

آن بزرگمرد یکی از استوانه‌های علمی اسلام و از دانشمندان پرکاری است که در اکثر علوم اسلامی متبحر و متخصص و صاحب نظر بود. بیش از ۶۸ سال تدریس در حوزه علمیه قم و نیز قبل از آن در حوزه نجف اشرف و نیز احیا و اشاعه آثار دانشمندان متقدم اسلامی و تألیف و تصنیف بیش از یکصد اثر در علوم مختلف به ویژه فقه، اصول، کلام، تفسیر، رجال، درایه، انساب و ادبیات از خدمات جاودان آن فقیه می باشد. آثار علمی و قلمی چاپ شده و نشده فراوانی از ایشان به جای مانده که برخی از آنها عبارتند از:

۱. تعلیقات بر احقاق الحق قاضی نورالله در بیست و شش جلد. این کتاب شرح مفصلی است در ولایت امیرالمؤمنین علی (ع) و خاندان عصمت و طهارت و امامت ائمه معصومین (ع) و فضایل آن خاندان. در تدوین این مجموعه به هزاران کتاب اهل سنت مراجعه شده است.
۲. غایة القصوی. کتابی است در شرح عروة الوثقی علامه یزدی در دو جلد بزرگ.
۳. توضیح المسائل که بارها به چاپ رسیده است.
۴. حاشیه بر فصول المهمه شیخ حر عاملی.
۵. کتاب الهدایه حاشیه بر کفایه.
۶. دفع الغاشیه عن وجه الحاشیه. حاشیه بر حاشیه ملاعبده یزدی در منطق.
۷. جذب القلوب الی دربار المحبوب. در حوادث و وقایع دوران خلافت خلیفه دوم.
۸. مشجرات آل رسول که بزرگترین کتاب جهان تشیع و نفیسترین آنها در انساب است در چندین جلد.
۹. مطلع البحرين در احوال صاحب مجمع البحرين.
۱۰. لؤلؤ الصدف کتابی است حاوی صاحب فضایل السادات.
۱۱. رساله در بیان حقیقة التفسیر و تنوع آن در جهان.
۱۲. تحلیل زندگانی حضرت عباس (ع) قمر بنی هاشم.
۱۳. منیة الرجال شرحی است بر منظومه رجالیه سید حسین بروجردی.

۱۴. رساله‌ای در زندگانی سید یحیی شهید معروف به امامزاده یحیی مدفون در تهران. و دهها اثر ارزشمند دیگر.

آثار

آثار و باقیات‌الصالحات معظم‌له بیش از آن است که در این کتاب ذکر شود و خود کتاب مستقلی را لازم دارد. بنیاد صدها مدرسه علمی و هزاران مسجد، حسینیه، کتابخانه و مراکز علمی، فرهنگی، رفاهی، درمانی در قم و شهرستانهای داخل و خارج کشور، همه و همه نشانه‌ عنایت آن بزرگمرد به خدمت برای جامعه اسلامی بود. قسمتی از آثار ایشان عبارتند از:

۱. سه مدرسه علمیه به نامهای، مهدیه، مؤمنیه، آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی در قم.
۲. حسینیه مرکز تبلیغی قم در جنب منزل آن جناب که به امر ایشان ساخته شد و در ایام سوگواری امام حسین (ع) و ایام فاطمیه و سالگرد رحلت و شهادت پیشوایان دین هزاران نفر در آن حضور یافته و از بیانات خطبا و وعاظ محترم استفاده می‌نمایند.
۳. علاقه و صف‌ناپذیر آن مرحوم به مطالعه و جمع‌آوری آثار گذشتگان به منظور حفظ و حراست و جلوگیری از تاراج آنها ایشان را بر آن داشت تا بنیاد کتابخانه بی‌نظیری را پی‌ریزی نماید. از روزگاران که در نجف اشرف به تدریس و تحصیل اشتغال داشته، پیوسته در جمع‌آوری کتابهای نفیس خطی از هر فرصتی استفاده نموده و با انجام صوم و صلوة استیجاری و کار در کارگاه برنج‌کوبی در شبها و حذف یک وعده غذا در بیست و چهار ساعت، وجوه به دست آمده را کتاب خریداری نموده که هم‌اکنون در گنجینه کتابخانه عمومی معظم‌له موجود و مورد استفاده و بهره‌گیری محققان و پژوهشگران قرار می‌گیرد.

در نتیجه تلاش مستمر آن فرزانه نامدار تا کنون شاهد کتابخانه عظیمی هستیم که در نوع خود در جهان بی‌نظیر بوده و علاوه بر بخشها و واحدهای مختلف تا به امروز در برگیرنده صدها هزار جلد کتاب چاپی و بیست و پنج هزار جلد کتاب خطی نفیس

می باشد؛ کتابهایی که غالباً به خط مبارک دانشمندان بزرگ اسلامی و اندیشمندان نامی جهان تشیع بود از ذخایر فرهنگی کشور ما محسوب می شود.

علاقه آن مرجع نامدار به کتاب و کتابخانه به حدی بود که در پایان عمر شریف و سراسر افتخار خود، وصیت فرمودند تا آرامگاهشان در کتابخانه باشد؛ کتابخانه ای که یادگار پایدار و جاوید اوست.

ارتحال

عاقبت آن روح بلند که زندگانی سراسر افتخار خود را وقف اسلام و مسلمین کرده بود در هفتم شهریور ماه ۱۳۶۹ ه. ش، مطابق با هفتم صفر سال ۱۴۱۱ ه. ق، در شهرستان قم چهره در نقاب خاک کشید و جهان اسلام و حوزه های علمیه به ویژه شیعیان و هموطنان را به سوگ نشاند که تحمل آن بس سنگین و طاقت فرسا بود و بنا به وصیت خودشان در کتابخانه عظیمی که آن بزرگوار در قم احداث کرده بود به خاک سپرده شد. روحش شاد و راهش مستدام باشد.

فرازهایی از وصیتنامه

حقیر معتقد به عقاید حقه شیعه اثنی عشریه و آنچه نبی اکرم (ص) و ائمه طاهرين (ع) فرموده اند می باشم و از خداوند منان مسألت می نمایم با همین عقیده پاک و حب آل رسول (ص) از دنیا بروم.

وصی خود را قرار دادم فرزند ارشد ذکورم، جناب حجت الاسلام آقای حاج سید محمود مرعشی که دقیقاً به مواردی که ذکر می گردد بایستی عمل نماید:

سفارش می کنم او را که داسن همت به کمر زده و با اراده تمام و آهنین آماده ترویج دین حنیف و دفاع از مذهب حقه اثنی عشری باشد. چه این مذهب غریب است و با فریاد بلند آواسر می دهد: هل من ناصر ینصرنی... .

سفارش می کنم او را به اندیشیدن در کتاب خداوند و پندگرفتن از آن و به زیارت اهل گورستان و قبور و اندیشیدن در اینکه آنان دیروز چه کسانی بوده و امروز چه شدند و

چگونه بودند؟ پس چگونه گردید و کجا بودند و امروز کجا هستند؟

سفارش می‌کنم به کم کردن معاشرت و همنشینی، زیرا معاشرت در این زمان هم منع دارد و هم خطر، و کم انجمنی است که خالی از بهتان و غیبت در حق مؤمنین و عیبجویی و تحقیر و ضایع کردن حقوق و برادری آنان باشد.

سفارش می‌کنم بر صلۀ رحم، زیرا آن از نیرومندترین اسباب توفیق و برکت در عمر و زیادی روزی است.

سفارش می‌کنم او را به تصنیف و تألیف و نشر کتابها و آثار دانشمندان شیعه امامیه به ویژه کتابهای گذشتگان از آنان، زیرا این روش از بهترین راههای تقویت مذهب در زمان واژگون و انحطاط است.

سفارش می‌کنم او را به زهد و بی‌اعتنایی به شؤون دنیا، و راه و روش، ورع و پرهیزگاری و احتیاط.

سفارش می‌کنم او را به مداومت قرائت زیارت جامعه کبیره اگرچه در هفته یکبار باشد.

سفارش می‌کنم او را به اشتغال و کوشش در فراگیری علوم شرعی.

سفارش می‌کنم او را به دوری جستن از غیبت بندگان خدا به ویژه اهل علم، زیرا غیبت آنان چون خوردن مردار مسموم است.

سفارش می‌کنم به مداومت تسبیحات جده ما زهرای بتول روح من فدای او باد.

سفارش می‌کنم به مداومت و تفکر در خطبه این بانوی پاک و منزّه در مسجدالنبی (ص).

سفارش اکید می‌کنم او را به نماز شب و استغفار در سحرها.

سفارش می‌کنم به صلۀ رحم به ویژه به برادران و خواهران خود و نیکی کردن در حق

آنان. من پس از خود چیزی از زخارف دنیا برای آنان نگذاشتم و آنچه را که به دستم

رسید در نیازهای مردم خصوصاً اهل علم صرف نمودم، حتی نذورات شخصی خود را

که مردم برای من نذر می‌نمودند، همه را در احتیاجات اهل علم صرف کردم. من به

زودی از دنیا می‌روم و از مال دنیا چیزی برای بازماندگانم نهدام و وکیل آنها را خداوند

کریم قرار داده‌ام، پس پند گیرید ای صاحبان بصیرت.

سفارش می‌کنم به کوشش اکید در امر کتابخانه عمومی که در این شهر مقدس تأسیس کرده‌ام.

سفارش می‌کنم او را به تکمیل آنچه از قلم من صادر شده از تألیف و تصنیف و نیز نشر آنها که شامل نوشته‌های زیادی در فقه و اصول و کلام و انساب و رجال و درایه و تفسیر و حدیث و تاریخ و تراجم و مجموعه‌ها و سیر و سلوک و عرفان و مقالات و نیز نوشته‌های دیگر در حالات معنوی و مکاشفات و مجاهدات و ریاضات و سختی‌هایی که متحمل شده‌ام می‌باشد.

سفارش می‌کنم در نیکی کردن در حق فقرا و سادات و طلاب علوم دینی.

سفارش می‌کنم به مداومت زیارت مشاهد عترت زاکیه. من شخصاً چه بهره‌های فراوان از این مشاهد برده‌ام.

سفارش می‌کنم به شکیبایی در مصیبت‌ها و شداید روزگار، خصوصاً در میدان تیر حسودان. پس نگاه کن و بنگر به آنچه با پدر مظلوم و غریب تو چگونه رفتار کردند.

سفارش می‌کنم او را به قرائت قرآن شریف و تدریس و تدرّس احادیث بلندپایه پیشوایان راستین دین، زیرا آنان شفادهنده بیماری دلها، و نوردنده باطن هستند.

سفارش می‌کنم او را که مرا از دعای خیر فراموش نکند در زندگی من و پس از آن.

سفارش می‌کنم او را به دوری جستن از بیکاری و بطالت و صرف عمر عزیز در چیزهایی که نفعی ندارد.

سفارش می‌کنم او را به نیکی کردن در حق آنهایی که من آنان را تربیت کرده‌ام، از شاگردان باتقوای خود و کسان دیگر که مرا یاری کرده‌اند.

سفارش می‌کنم او را به کوشش و پایداری در برگزاری شعائر الهی در حسینیه‌ای که در قم مقدسه بنیانگذاری کرده‌ام.

سفارش می‌کنم او را به اینکه لباس سیاهی که در ماههای محرم و صفر می‌پوشیدم با من دفن شود.

سفارش می‌کنم به تسیحی از تربت امام حسین (ع) که با آن در سحرها به عدد آن استغفار کرده‌ام با من دفن شود.

سفارش می‌کنم به دستمالی که اشکهای زیادی در رثای جدم حسین مظلوم و اهل بیت مکرم او ریخته و صورت خود را با آن پاک می‌کردم بر روی سینه در کفم بگذارند.

سفارش می‌کنم که پیوسته با طهارت و وضو باشد که آن خود سبب نور باطن و برطرف کننده آلام و اندوههاست.

سفارش می‌کنم هنگامی که جسمم را در قبری که در کتابخانه عمومی خود در شهر قم تأسیس کرده‌ام، می‌گذارند، مصیبت وداع امام حسین (ع) را بخوانند.

سفارش می‌کنم که کوشش کند که بدن من در همین مکان کتابخانه دفن شود حتی اگر در بیرون شهر قم اجل من فرا رسد.

پیام رهبر معظم انقلاب به مناسبت ارتحال

انا لله و انا الیه راجعون

ارتحال عالم جلیل‌القدر و فقیه اهل بیت علیهم السلام آیت الله العظمی سید شهاب‌الدین مرعشی نجفی رضوان الله علیه را به حضرت ولی عصر ارواحنا فداء و جهان تشیع مخصوصاً مراجع عظام و علمای اعلام و حوزه‌های علمیه و بالأخص خانواده محترم ایشان تسلیت می‌گویم. آن بزرگوار یکی از اساطین حوزه علمیه و از ارکان علمی و عملی آن محسوب می‌شدند و عمر با برکت خود را به تعلیم و تدریس و تربیت و تزکیه مصروف نمودند. فقدان این عالم جلیل حقاً ضایعه‌ای بزرگ است. از خداوند متعال علو درجات آن حضرت را مسألت نموده و ملت عزیز را به تجلیل از مقام شامخ ایشان در سراسر کشور دعوت می‌کنم.

۷ شهریور ماه ۱۳۶۹، سید علی خامنه‌ای

شهاب شریعت

محمد رضا سماک امانی

ولادت

در سال ۱۳۱۵ ق. / ۱۲۷۶ ش. در نجف به دنیا آمد. شهاب‌الدین نام گرفت. پدرش، آیت‌الله سید شمس‌الدین محمود مرعشی (۱۲۷۹ ق. / ۱۳۳۸ ق.) از فقها و مدرسان علوم اسلامی نجف بود. آیت‌الله مرعشی نجفی دوران کودکی را در آغوش پُر مهر خانواده سپری نمود و با تربیت اسلامی بزرگ شد. مادرش زنی پاکدامن و باایمان بود که هیچگاه بدون وضو به او شیر نمی‌داد.

تحصیل

پس از یادگیری خواندن و نوشتن، در نوجوانی به کسوت روحانیت درآمد و به فراگیری علوم اسلامی پرداخت. ادبیات عرب، فقه، اصول، حدیث، درایه، رجال و تراجم و... را نزد استادان برجسته حوزه علمیه نجف فراگرفت و سپس در درس خارج فقه و اصول آیت‌الله آقا ضیاء عراقی (متوفای ۱۳۷۳ ق.)، آیت‌الله شیخ احمد کاشف‌الغطاء (متوفای ۱۳۷۳ ق.) و شماری از مراجع تقلید و مدرسان برجسته حوزه علمیه نجف شرکت کرد. آیت‌الله مرعشی چنان علاقه به یادگیری داشت که سر از پانمی‌شناخت. سالهای دراز در درس دهها استاد شهیر حوزه علمیه نجف شرکت کرد و از خرمن دانش آنان بهره جست. مدتی نیز نزد علمای زیدیه و علمای اهل سنت به فراگیری علم حدیث پرداخت و از آنان اجازه نقل حدیث گرفت.

تلاش شبانه‌روزی وی سرانجام در ۲۷ سالگی به ثمر نشست و به درجه اجتهاد نایل شد. کوشش خستگی‌ناپذیر او برای تحصیل دانش ستودنی است. خودش در این باره می‌گوید:

هیچگاه در سنین جوانی به دنبال تمایلات نفسانی نرفتم، همیشه در پی تحصیل علم بودم، به صورتی که شبانه‌روز، بیش از چند ساعت نمی‌خوابیدم و هر کجا نشانی از استادی یا عالمی و یا جلسه‌ی درسی که مفید تشخیص می‌دادم، می‌یافتم؛ لحظه‌ای در رفتن به نزد آن استاد، عالم و جلسه‌ی درس درنگ نمی‌کردم.

آیت‌الله مرعشی در نجف، کربلا، کاظمین، سامرا، تهران و قم نزد بیش از صد استاد زانوی ادب به زمین زد و از دانش و تقوای آنان استفاده کرد. وی از ابتدای تحصیل به پشتکار عالی، همت بلند، تقوا، نبوغ و دیگر فضایل اخلاقی شهره بود.

ایشان از بسیاری از مراجع تقلید شیعه اجازه‌ی اجتهاد گرفتند. برخی از آنها عبارتند از:

۱. آیت‌الله العظمی آقا ضیاء عراقی (متوفای ۱۳۶۱ ق.).

۲. آیت‌الله العظمی سید ابوالحسن اصفهانی (متوفای ۱۳۶۵ ق.).

۳. آیت‌الله العظمی شیخ عبدالکریم حایری یزدی (متوفای ۱۳۵۵ ق.).

آیت‌الله مرعشی پس از رحلت پدر در سال ۱۳۳۸ ق، برای ادامه تحصیل به کاظمین، سامرا و کربلا رفت و سالها در حوزه‌های علمیه آن دیار، از محضر استادانی برجسته استفاده نمود و سرانجام در سال ۱۳۴۲ ق، برای زیارت مرقد مطهر امام رضا علیه السلام به ایران آمد.

پس از زیارت مرقد امام رضا علیه السلام به تهران رفت و در حوزه علمیه تهران، نزد آیت‌الله شیخ عبدالنبی نوری (متوفای ۱۳۴۴ ق.) آیت‌الله آقا حسین نجم‌آبادی (متوفای ۱۳۴۷ ق.) آیت‌الله میرزا طاهر تنکابنی (متوفای ۱۳۶۰) آیت‌الله میرزا مهدی آشتیانی (متوفای ۱۳۷۲ ق.) و... به فراگیری فقه، اصول، فلسفه و کلام پرداخت.

سال بعد، برای زیارت مرقد حضرت معصومه علیها السلام به قم رفت. به دستور آیت‌الله العظمی شیخ عبدالکریم حائری یزدی در این شهر ماندگار شد. ایشان مدتی در درس آیت‌الله حائری و شماری از استادان حوزه علمیه قم شرکت جست و از دانش آنان بهره برد.

بر مسند تدریس

آیت‌الله مرعشی به دستور آیت‌الله حائری به تدریس پرداخت. ایشان علوم ادبیات عرب، منطق، اصول و فقه را برای طلاب جوان تدریس می‌نمود. آیت‌الله مرعشی پس از رحلت آیت‌الله حائری (۱۳۵۵ ق.) به تدریس خارج فقه و اصول پرداخت.

در طول بیش از هفتاد سال تدریس ایشان در حوزه علمیه قم، دانشمندان بسیاری تربیت شدند که شماری از آنان از ایشان اجازه اجتهاد دریافت کردند. اینک نام برخی از شاگردان وی را می‌آوریم؛ حضرات آیات:

شهید حسین غفاری، شهید حاج آقا مصطفی خمینی، شهید مرتضی مطهری، شهید دکتر محمد مفتاح، شهید دکتر سید محمد بهشتی، شهید محمد صدوقی، سید محمدعلی قاضی طباطبایی، سید محمود طالقانی، شیخ شهاب‌الدین اشراقی، شیخ مرتضی حائری، حاج میرزا جواد آقا تهرانی، شیخ حسن نوری همدانی، آقا موسی صدر، قدرت‌الله وجدانی فخر، سید مرتضی عسگری، مصطفی اعتمادی، محمد امامی کاشانی، میرزا جواد تبریزی، شیخ حسین نوری، سید عبدالکریم موسوی اردبیلی، شیخ علی پناه اشتهاردی، محمد تقی ستوده، شیخ محمدرضا مهدوی کنی.

در سایه کریمه اهل بیت

مرجع نستوه شیعه در طول سالیان دراز که مرجعیت تقلید شیعیان را بر عهده داشت، خدمات شایانی به جهان اسلام نمود. نماز جماعت با شکوه ایشان در صحن حضرت معصومه علیها السلام را همه زایران به یاد دارند. خوشرویی و اخلاق نیک ایشان را همگان به خاطر سپرده‌اند. ایشان بسیار شوخ طبع بودند. به مستضعفان عنایت ویژه‌ای داشت. به مشکلات آنان رسیدگی می‌کرد.

آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی علاقه خاصی به اهل بیت و حضرت معصومه علیها السلام داشت. ایشان پیش از انقلاب، هر روز پیش از اذان صبح به حرم مشرف می‌شد. همواره مدتی پیش از باز شدن درهای حرم، پشت در می‌ماند و سپس داخل حرم می‌شد و

پس از زیارت، نماز جماعت را اقامه می‌کرد.

در یکی از یادداشت‌هایش آمده است:

هنگامی که در قم سکونت کردم، صبحها در حرم حضرت معصومه علیها السلام اقامه نماز جماعت نمی‌شد و من تنها کسی بودم که این سنت را آنجا رواج دادم و از ۶۰ سال پیش به این طرف، صبح زود و پیش از باز شدن درهای حرم مطهر و زودتر از دیگران می‌رفتم و منتظر می‌ایستادم. این انتظار گاهی یک ساعت قبل از طلوع فجر بود تا خدام درها را باز کنند، زمستان و تابستان نداشت. در زمستانها هنگامی که برف همه جا را می‌پوشاند، بیلچه‌ای کوچک به دست می‌گرفتم و راه خود را به طرف صحن باز می‌کردم تا خود را به حرم مطهر برسانم. در آغاز خود به تنهایی نماز می‌خواندم، تا پس از مدتی یک نفر به من اقتدا کرد و پس از آن کم‌کم افراد دیگر اقتدا کردند و به این ترتیب نماز جماعت را در حرم مطهر آغاز کردم و تا امروز که ۶۰ سال از آن تاریخ می‌گذرد ادامه دارد. آهسته آهسته ظهرها و شبها نیز اضافه شد و از آن پس روزی سه بار در مسجد بالاسر حضرت معصومه علیها السلام و صحن شریف نماز می‌خواندم.

گنجینه ماندگار

آیت الله مرعشی نجفی در طول سالیان دراز، خدمت‌های شایانی به جهان اسلام نمود. تأسیس مدارس علمیه یکی از فعالیت‌های درخشان وی می‌باشد. مدرسه مهدیه در سال ۱۳۷۶ ق. در قم، توسط مرحوم حاج مهدی ایرانی ساخته شد و اداره آن بر عهده آیت الله مرعشی گذاشته شد. فقیه نستوه در جهت تکمیل مدرسه سعی فراوان نمود و کتابخانه مدرسه را که در برگیرنده دو هزار جلد کتاب است، بنا نهاد. مدرسه مؤمنیه در سال ۱۳۸۹ ق. در دو طبقه و کتابخانه مدرسه با حدود ۳۵۰۰ جلد کتاب نیز به وسیله ایشان تأسیس شد. مدرسه شهاییه در سال ۱۴۰۰ ق. در سه طبقه و مدرسه مرعشیه نیز از مدارس

علمیه‌ای است که در سه طبقه، در سال ۱۳۸۳ ق. به همت ایشان تأسیس شد و اداره آن بر عهده ایشان واگذار شد.

کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی از بزرگ‌ترین کتابخانه‌های کشور و در ردیف کتابخانه مجلس شورای اسلامی و کتابخانه آستانه قدس رضوی است. این کتابخانه بسیاری از کتب خطی اسلامی جهان را دارا است. بسیاری از این کتب جزو نفیس‌ترین و باارزش‌ترین متون تاریخی است که قرن‌ها از عمر آنها می‌گذرد.

آیت‌الله مرعشی در دوران جوانی که در حوزه علمیه نجف مشغول تحصیل بود به گردآوری کتب خطی پرداخت. وی که شاهد به غارت رفتن منابع اسلامی و نسخ خطی بود، تاب نیاورد و با شهریه ناچیز طلبگی به خرید کتب خطی پرداخت تا این میراث فرهنگی را از دستبرد بیگانگان حفظ نماید. گاه شبها در یک کارگاه برنج‌کوبی کار می‌کرد، روزها روزه استیجاری می‌گرفت و نماز استیجاری می‌خواند، تا هزینه خرید کتب را تهیه نماید. ایشان در خاطره‌ای می‌فرماید:

یک روز از مدرسه، به قصد بازار - که جنب صحن علوی بود - حرکت کردم. در ابتدای بازار ناگهان چشمم به زنی تخم مرغ‌فروش افتاد که در کنار دیوار نشسته بود و از زیر چادر وی گوشه کتاب پیدا بود. حس کنجکاوی من تحریک شد، به طوری که مدتی خیره به کتاب نگاه کردم. طاقت نیاوردم، پرسیدم این چیست؟ گفت: کتاب، و فروشی است. کتاب را گرفتم و با حیرت متوجه شدم که نسخه‌ای نایاب از کتاب «ریاض العلماء» علامه عبدالله افندی است که احدی آن را در اختیار ندارد. مثل یعقوبی که یوسف خود را پیدا کرده باشد، با شور و شعفی وصف‌ناشدنی به زن گفتم: این را چند می‌فروشی؟ گفت: پنج روپیه. من که از شوق سر از پا نمی‌شناختم، گفتم: دارایی من صد روپیه است و حاضرم همه آن را بدهم و کتاب را از شما بگیرم. آن زن با خوشحالی پذیرفت. در این هنگام سر و کله کاظم دجیلی، که دلال خرید کتاب برای انگلیسیها بود، پیدا شد. او نسخه‌های کمیاب، نادر و کتابهای

قدیمی را به هر طریقی به چنگ می‌آورد و توسط حاکم انگلیسی نجف اشرف که گویا اسمش و یا عنوانش «میجر» (سرگرد) بود، به کتابخانه لندن می‌فرستاد. کاظم دلال کتاب را به زور از دست من گرفت و به آن زن گفت: من آن را بیشتر می‌خرم و مبلغی بالاتر از آنچه من به آن زن گفته بودم، پیشنهاد کرد. در آن هنگام من اندوهگین رو به سمت حرم شریف امیرالمؤمنین علیه السلام کردم و آهسته گفتم: آقا جان من می‌خواهم با خرید این کتاب به شما خدمت کنم، پس راضی نباشید این کتاب از دست من خارج شود. هنوز کلامم تمام نشده بود که زن تخم مرغ فروش رو کرد به دلال و گفت: این کتاب را به ایشان فروخته‌ام و به شما نمی‌فروشم. کاظم دجیلی شکست خورده و عصبانی از آنجا دور شد... بیشتر از بیست روپیه نداشتم، از این رو تمام لباسهای کهنه و قدیمی را با ساعتی که داشتم به فروش رساندم تا پول کتاب فراهم شد... طولی نکشید که کاظم دلال همراه چند شرطه (پلیس) به مدرسه حمله کردند و مرا دستگیر نموده و پیش حاکم انگلیسی (میجر) بردند. او نخست مرا به سرقت کتاب متهم کرد و بسیار عریده کشید... دستور داد مرا زندانی کردند. آن شب در زندان مدام با خدا راز و نیاز می‌کردم که کتاب در مخفی‌گاهش محفوظ بماند. روز بعد مرجع بزرگ آن وقت، آیت‌الله میرزا فتح‌الله نمازی اصفهانی، معروف به شیخ الشریعه، فرزند مرحوم آخوند خراسانی را به نام میرزا مهدی، با جماعتی برای آزادی من به نزد حاکم شهر فرستاد. بالاخره نتیجه این شد که من از زندان آزاد شوم با این شرط که مدت یک ماه کتاب را به حاکم انگلیسی تسلیم کنم.

پس از آزادی به سرعت به مدرسه رفتم و همه دوستان طلبه‌ام را جمع کردم و گفتم: باید کار مهمی انجام بدهیم که خدمت به اسلام و شریعت است! طلاب گفتند: چه کاری؟ و من گفتم: نسخه برداری و استنساخ از روی این کتاب و فوراً دست به کار شدیم و قبل از مهلت مقرر چند نسخه از روی آن استنساخ گردید...»

آیت الله مرعشی نجفی پس از مهاجرت به قم، کتب خطی را همراه خود به ایران آورد. در قم نیز به خرید نسخ خطی و کتب ارزنده اقدام کرد. پس از مدتی به دلیل کمبود جا، کتابها را از منزل به کتابخانه مدرسه مرعشیه انتقال داد. پس از چندی طبقه سوم این مدرسه به عنوان کتابخانه ساخته شد که در نیمه شعبان ۱۳۸۶ ق/ ۲۸/ ۸/ ۱۳۴۵، با بیش از ده هزار جلد کتاب چاپی و دو هزار جلد کتاب خطی افتتاح گردید.

استقبال روزافزون طلاب و علما برای مطالعه، کمبود فضای مناسب برای کتابخانه و خرید کتابهای جدید موجب شد تا ایشان کتابخانه بسیار بزرگی (کتابخانه فعلی) را تأسیس نمایند که در نیمه شعبان ۱۳۹۴ ق. ۱۲/ ۶/ ۱۳۵۳ با حدود شانزده هزار جلد کتاب چاپی و خطی افتتاح گردید.

کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی اکنون با دارا بودن بیش از ۲۵۰۰۰۰ جلد کتاب چاپی و ۲۵۰۰۰ جلد کتب خطی^۱ به مسؤولیت حجت الاسلام دکتر سید محمود مرعشی نجفی - فرزند ایشان - در خدمت طلاب، فضلا، دانشجویان، دانش آموزان، محققان و نویسندگان می باشد.

کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی به خاطر نسخه های خطی نفیس و ارزشمند و گاه منحصر به فرد و کتب قدیمی مهم و کمیاب مورد توجه وافر نویسندگان، دانشمندان، مراکز علمی و تحقیقاتی سراسر جهان است. اکنون این کتابخانه شهرت جهانی دارد و با چهار صد مؤسسه، مرکز علمی و کتابخانه در سراسر جهان ارتباط دارد.

آثار سبزی

نخستین رساله های عملیه ایشان به نام نخبة الاحکام و سبیل النجاة بین سالهای ۱۳۶۶ ق. تا ۱۳۷۳ ق. چاپ شد و از همان سالها مرجعیت تقلید ایشان آغاز شد. آیت الله مرعشی پس از رحلت آیت الله العظمی بروجردی (۱۳۴۰ ش.) به عنوان یکی از مراجع تقلید طراز اول شیعیان جهان به شمار می آمد.

آیت‌الله مرعشی در طول سالیان دراز عمر بابرکت خویش کتابها و مقاله‌های زیادی در باره علوم قرآنی، ادبیات عرب، حدیث، دعا، فقه، اصول، منطق، لغت، تاریخ، رجال و تراجم، انساب و... نوشت که متأسفانه بیشتر آنها هنوز چاپ نشده است. شمار آثار ایشان به ۱۴۸ کتاب، رساله و مقاله می‌رسد. اینک نام برخی از آثار چاپ‌شده‌اش را می‌آوریم:

سند القراء و الحفاظ، مقدمه تفسیر الدر المنثور، نوشته جلال الدین سیوطی، مجموعه‌ای در ادعیه و زیارات، با مقدمه‌ای در شجره‌نامه خاندان مرعشی، مقدمه مفاتیح الجنان، شمس الامکنه و البقاع فی خیرة ذات الرقاع، فوائد چند در خصوص صحیفه کامله سجادیه، راهنمای سفر مکه و مدینه، الغایة القصوی لمن رام التمسک بالعروة الوثقی، التبصرة فی ترجمة مؤلف التکمله، تکمیل کتاب «تذکره القبور» نوشته آخوند گزی اصفهانی، الحدیقه الوردیه حول روضة البهیة، ریاض الاقاحی (شرح حال زین الدین بیاضی نباطی عاملی)، زهرا الریاض فی ترجمة صاحب الریاض (شرح حال مولی عبدالله افندی اصفهانی)، سجع البلابل فی ترجمة صاحب الوسائل (شرح حال شیخ حر عاملی)، شرح حال ادوارد فنڈیک، شرح حال سید ابوالقاسم طباطبایی تبریزی نجفی، شرح حال سید اعجاز حسین نیشابوری کنتوری، شرح حال بهلول بهجت افندی، شرح حال حضرت سلطان علی فرزند امام باقر علیه السلام، شرح حال مولی عبدالواسع کاشانی، شرح حال شیخ عزالدین ابن اثیر موصلی جزری، شرح حال آیت‌الله شیخ محمد محلاتی نجفی، الضوء البدری فی حیاة صاحب الفخری، العزیه (شرح حال امامزاده یحیی)، غایة الامال فی ترجمة صاحب بهجة الامال (شرح حال ملا علی علیاری تبریزی)، رساله طریفه (شرح حال شیخ محمدجعفر یا شیخ علینقی کمره‌ای)، الطرائف فی ترجمه صاحب الطرائف (شرح حال جابلقی بروجردی)، الفتحیه (شرح حال

میرزا ابوالفتح حسینی شریفی عربشاهی)، رساله‌ای در حالات نصر بن مزاحم منقری (نویسنده کتاب «وقعة الصفین»)، کاشفة الحال فی ترجمة مؤلف خزانه الخيال، کشف الاستار عن حياة مؤلف کشف الاستار، کشف الارتباب فی ترجمة صاحب لباب الانساب نوشته بیهقی، کشف الظنون عن صاحب کشف الظنون، اللثالی المنظمه و الدرر الثمینه (شرح حال علامه حلّی، قاضی نورالله شوشتری و فضل بن روزبهان)، لمعة النور و الضیاء فی ترجمة السيد ابی الرضا فضل الله راوندی کاشانی، لؤلؤة الصدف فی حیوة السيد محمد الاشراف، المجدی فی حياة صاحب المجدی، مطلع البدرین (شرح حال فخرالدین طریحی)، مفرج الکروب (شرح حال ديلمی، نویسنده ارشاد القلوب)، مقدمه ایضاح الفوائد فی شرح اشکالات القواعد، مقدمه تتمیم امل الامل، مقدمه روضة المتقین فی شرح کتاب من لایحضره الفقیه، مقدمه کتاب کاشهای علمی، مقدمه کتاب معجم الثقات و ترتیب الطبقات، مقدمه کتاب مجموعه نفیسه، مقدمه کتاب مؤتمر علماء بغداد، مقدمه کتاب وقایع السنین و الاعوام، المنن و المواهب العددیه (شرح حال عبیدلی سبزواری)، منیة العاملین (شرح حال ابن فتال نیشابوری)، منیة الرجل فی شرح نخبة المقال، المواهب العلیة فی ترجمه شارح الرساله الذهییه (شرح حال محمد بن حسن مشهدی)، منهج الرشاد فی ترجمة الفاضل الجواد الکاظمی، المیزان القاسط فی ترجمة مورخ واسط، بنراس النور و الضیاء فی ترجمه مؤلف نجوم السماء، وسیلة المعاد فی مناقب شیخنا الاستاذ (شرح حال بلاغی)، هدیة ذوی الفضل النهی بترجمة المولی علم الهدی، مقدمه «اثبات صحت نسب خلفاء فاطمیین مصر، الافطسیه (نسب سادات روستای طغرودم قم)، حاشیه بر «بحر الانساب»، رساله در خصوص سادات مدینه منوره، شجره نامه سادات حسینی کاشانی، رساله در شرح اعقاب و ذراری حضرت ابوالفضل العباس علیه السلام و مقدمه کتاب چهره درخشان امام زمان (عج).

دو اثر نفیس ایشان که ثمره نیم قرن تلاش وی می‌باشد، ولی هنوز به زیور طبع آراسته نشده، عبارت است از:

۱. مشجرات آل رسول الله الاکرام یا مشجرات الهاشمیین: درباره انساب علویان و سادات جهان.

۲. ملحقات الاحقاق: احقاق الحق نوشته قاضی نورالله شوشتری (متوفای ۱۰۱۹ ق.) است. آیت‌الله مرعشی نجفی به تکمیل این کتاب پرداخت و مدارک و منابع این اثر نفیس را پیدا نمود. ایشان برای به سرانجام رساندن این تحقیق بزرگ گروه تحقیقی متشکل از شماری از علمای قم را ترتیب دادند، که اینک با تلاش این گروه، زیر نظر فرزندشان حجت‌الاسلام دکتر سید محمود مرعشی، ۲۷ جلد از این کتاب چاپ شده است و بقیه در حال آماده شدن است.

احیا و ترویج فرهنگ

بازسازی مرقده علامه مجلسی در اصفهان، به امر آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی صورت پذیرفت. اهدای کتابهای فقهی شیعه برای دانشمندان شیعه، سنی، مسیحی و دانشگاههای جهان نیز از فعالیتهای فرهنگی ایشان است.

ایشان برای نوشتن کتابها به بسیاری از کشورهای اسلامی مسافرت نمود و با دانشمندان شیعه، سنی و مسیحی به گفتگو نشست. وی با علامه سید محمود شکری آلوسی بغدادی، شیخ طنطاوی جوهری مصری، انستانس کرملی بغدادی، شیخ عبدالسلام شافعی کردستانی، سید ناصر حسین هندی فرزند علامه میرحامد حسین هندی، تاگور (نویسنده و فیلسوف شهیر هند)، میرزا احمد تبریزی (پیشوای فرقه ذهبیه)، میرزا عنایت‌الله اخباری، پروفیسور هانری کربن، دکتر فؤاد سرگین آلمانی، سید ابراهیم رفاعی راوی بغدادی، رشید بیضوی لبنان، سید محمد رشیدرضا (نویسنده تفسیر المنار) و بسیاری از اندیشمندان دیگر دیدار نمود.

وی برای تألیف زندگینامه‌های علما، سادات و امامزاده‌ها گاه به قبرستانهای کهن

می‌رفت و با خواندن نبشته‌های قبرهای علما، ادبا، شعرا، سادات و امامزاده‌ها می‌پرداخت. ایشان در سالهای ۱۳۵۰-۱۳۵۱ ق. به اصفهان رفت و یک هفته در گورستان تخت فولاد به ثبت تاریخ ولادت و فوت علمای به خاک سپرده شده در آن قبرستان پرداخت. بسیاری از گورستانهای دیگر اصفهان را نیز مورد تحقیق قرار داد و اطلاعات سودمندی به دست آورد.

همگام با نهضت امام

نهضت امام خمینی در سال ۱۳۴۱ با پشتیبانی مراجع تقلید همراه بود. آیت‌الله مرعشی نجفی همواره از نهضت امام خمینی حمایت کرد. بارها اعلامیه داد و به افشاگری پرداخت. ایشان در پی دستگیری امام خمینی در سال ۱۳۴۲، با ارسال اعلامیه شدیدالحنی به رژیم پهلوی، خواستار آزادی امام خمینی شدند.

ایشان همراه مراجع تقلید و علمای طراز اول کشور برای آزادی امام خمینی به تهران سفر نمود و در این راه زحمت فراوانی متحمل شد. ایشان در سال ۱۳۴۲، در پاسخ نامه جمعی از طلاب می‌فرماید:

چنانچه کراراً اینجانب عقیده خود را اظهار کرده‌ام، باز هم به موجب این سؤال عرض می‌کنم که حضرت آیت‌الله خمینی دامت برکاته یکی از مراجع تقلید عالم تشیع هستند و از اساطین روحانیت اسلام و از مفاخره عالم تشیع.

آیت‌الله العظمی مرعشی نامه‌ها و تلگرافهای فراوانی در جهت حمایت از امام خمینی برای مراجع تقلید شیعه مقیم ایران و عراق می‌فرستاد.

ایشان پس از تبعید امام خمینی به ترکیه، در سخنرانیها و اعلامیه‌ها این عمل رژیم پهلوی را محکوم می‌نمود و برای شهدای ۱۵ خرداد، مجلس یادبود برپا می‌سازد. آیت‌الله مرعشی همواره از انقلاب اسلامی پشتیبانی می‌نماید و جنایتهای رژیم پهلوی را افشا می‌نماید. ایشان پس از شهادت آیت‌الله حاج آقا مصطفی خمینی در سال ۱۳۵۶، برای وی مجلس ترحیمی در حسینیه خویش برپا می‌کند، که پایان این مجلس به سر دادن

شعارهای کوبنده علیه رژیم پهلوی و دستگیری شماری از مردم پیوند می‌خورد. آیت‌الله مرعشی در طول سالهای تبعید امام خمینی، با ایشان در ارتباط بودند و با اوج‌گیری انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۶ همراه مراجع تقلید شیعه با فرستادن اعلامیه‌ها به هدایت نهضت می‌پردازد.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی نیز ایشان همواره از نظام جمهوری اسلامی حمایت کرد و در مناسبت‌های مختلف با ارسال پیامها به تقویت نظام پرداختند.

وفات

سرانجام مرجع بزرگ تقلید شیعه، در روز چهارشنبه ۱۳۶۹/۶/۷، در ۹۶ سالگی دارفانی را وداع گفت و به اجداد پاکش پیوست و پیکر پاکش با حضور انبوه مردم عزادار در جوار کتابخانه بزرگش به خاک سپرده شد. درود و رحمت خدا بر او باد. والسلام.

خلاً پرنشدنی

شورای نویسندگان مجله خاوران

آیت‌الله العظمی سید شهاب‌الدین مرعشی نجفی شامگاه هفتم شهریور ماه ۱۳۶۹ هجری شمسی پس از اقامه نماز جماعت بر اثر ایست قلبی دارفانی را وداع گفت و به دیدار دوست شتافت.

مرحوم آیت‌الله العظمی مرعشی، فرزند مرحوم آیت‌الله سید شمس‌الدین محمود مرعشی (۱۲۷۹-۱۳۳۸ ق)، در نجف اشرف دیده به جهان گشود و در این شهر به کسب دانشهای رایج در حوزه علمیه پرداخت. مقدمات را نزد مرحوم والد خود و دیگر اساتید آموخت و تجوید را از شیخ نورالدین شافعی بکناشی که از اساتید بنام این علم بود، فرا گرفت. سپس به شوق تحصیل علوم عالیه در محضر اساتید نامدار روزگار به تلمذ نشست. تفسیر را از محضر شیخ محمدحسین شیرازی و فقه اصول را از محضر آیت‌الله میرزا محمدعلی رشتی، میرزا محمود شیرازی و شیخ محمدحسین تهرانی آموخت؛ آنگاه عازم کاظمین شد و در دروس فقه و حدیث و رجال و درایه آیت‌الله آقا سید حسن صدر حضور به هم رساند و در محضر آیت‌الله شیخ مهدی خالقی نیز به تکمیل دانش اصولی خود پرداخت. پس از آن به نجف اشرف بازگشت و در جلسات درس کلام و تفسیر آیت‌الله شیخ محمدجواد بلاغی و آیت‌الله شیخ محمداسماعیل محلاتی شرکت کرد و اصول اخلاق را هم از شیخ مرتضی طالقانی فرا گرفت.

آن مرحوم پس از تکمیل مدارج علمی و دستیابی به درجه اجتهاد، در سال ۱۳۴۲ قمری به قصد زیارت مرقد مطهر امام علی بن موسی الرضا(ع) عراق را به سوی ایران ترک گفته وارد تهران شدند، اما پس از ملاقات با بعضی از علما و بزرگان تهران تصمیم گرفتند به منظور فراگرفتن عرفان و علوم عقلی و ریاضیات از محضر علمایی چون

آیت‌الله آقا حسین نجم آبادی، آیت‌الله حاج شیخ عبدالنبی نوری و آیت‌الله آشتیانی در این شهر اقامت‌گزینند که حدود یک سال به طول انجامید. سال بعد (۱۳۴۳ ق) برای زیارت مرقد حضرت معصومه - علیهاالسلام - به قم رفتند و در اینجا بود که بنا به خواست مرحوم آیت‌الله العظمی حاج شیخ عبدالکریم حائری یزدی برای تدریس در این شهر رحل اقامت افکندند.

مرحوم آیت‌الله مرعشی در جوانی به مقام اجتهاد نایل آمد و از چند تن از علمای وقت مانند آقا ضیاء عراقی، فشارکی، یثربی کاشانی، محمدحسن اصفهانی، حائری یزدی و میرزا محمدحسن نائینی اجازه گرفت. و اصولاً ایشان از اکثر علما و اساتید عصر خود بویژه از برخی علمای هند و کشورهای عربی - که شمار مجموع آنها به حدود ۲۰۰ تن می‌رسد - حتی از علمای عامه و زیدیه دارای اجازه اجتهاد بودند.

مرحوم مرعشی کتب بسیاری در زمینه‌های مختلف علوم اسلامی از قبیل فقه، اصول، حدیث، رجال و عرفان به رشته تحریر کشیده‌اند که شماری از آنها به زیور طبع آراسته شده است. آیت‌الله مرعشی بویژه در علم رجال و نسب‌شناسی ید طولایی داشت و این یکی از امتیازات ایشان بود.

ایشان به منظور تحقیق در علوم اسلامی مسافرت‌های متعددی به اطراف و اکناف ایران و گاه خارج از کشور داشته و در این سفرها با دانشمندان نامداری چون علامه سید محمود شکری، آلوسی بغدادی، انستاس رملی بغدادی، فیلسوف شهر هندی تاگور، پروفیسور کورین فرانسوی، مسیوگدار فرانسوی، دکتر فؤاد سزگین و... گفتگوهای علمی داشته‌اند. از مرحوم آیت‌الله العظمی مرعشی آثار اسلامی ارزشمندی به یادگار مانده که نشانگر عشق و علاقه شدید ایشان به فرهنگ اسلامی و بویژه شیعه و گویای آگاهی این فقیه ارجمند به زمان خویش و نیازهای آن است.

ساختمان چهار مدرسه علمیه، یک حسینیه و کوی طلاب در قم و نیز دهها چاه عمیق و دهها مسجد و کتابخانه و حسینیه در دیگر شهرستانها همه از آثار برکت وجود ایشان است. در این میان معروف‌ترین و مهم‌ترین یادگار فرهنگی ایشان کتابخانه عمومی

بزرگی است که در سال ۱۳۵۳ شمسی در قم گشایش یافت. این کتابخانه به راستی یکی از پربرابرترین کتابخانه‌های ایران بلکه جهان اسلام به شمار می‌رود. آقای دکتر محمود مرعشی، فرزند آیت‌الله العظمی مرعشی، در گفتگویی با آئینه پژوهش از این کتابخانه و زمینه‌های پیدایش و چگونگی شکل‌گیری آن و رنجها و تلاشهایی را که مرحوم والد ایشان در این راه متحمل شده‌اند و کتابهای موجود در آن و... به تفصیل سخن گفته و اطلاعات جامعی را در اختیار علاقه‌مندان گذاشته است که در اینجا به فرازهایی از آن اشاره می‌کنیم. ایشان در اشاره به زحمات و مرارت‌هایی که مرحوم پدرشان در راه تشکیل این کتابخانه کشیده و چشیده‌اند می‌گوید: «حضرت آیت‌الله مرعشی برای تأمین مقداری از بودجه تشکیل این کتابخانه از ضروری‌ترین مخارج زندگی خود می‌کاستند و زحمت نماز و روزه استیجاری را متحمل می‌شدند و در همین راستا مدت شش ماه در پایان شب و پس از فراغت از درس و بحث به برنج‌کوبی می‌پرداختند و پول حاصل از آن را صرف خرید کتاب می‌کردند.» وی درباره وضعیت فعلی کتابخانه اظهار می‌دارد: «امروز که حدود پانزده سال از اولین روز شروع کار کتابخانه با موجودی شش هزار جلد می‌گذرد، تعداد کتابهای چاپی موجود در آن از مرز دویست و پنجاه هزار جلد می‌گذرد... نسخه خطی کتابخانه مجموعه‌ای بالغ بر بیست و پنج هزار جلد را تشکیل می‌دهد که بعضی از عناوین آن خود مجموعه‌ای از چند کتاب و رساله را تشکیل می‌دهد که اگر تعداد آن عناوین نیز جدا به حساب آید این مجموعه بالغ بر پنجاه تا شصت هزار نسخه می‌گردد... بیش از ۶۰ درصد از مخطوطات این کتابخانه به زبان عربی و بقیه به زبان فارسی و اردو می‌باشد... اکثر نسخه‌های خطی آن منحصر به فرد است... قدیمی‌ترین نسخه خطی این مجموعه که تاریخ دارد، بخشی از قرآن مجید است که به خط علی بن هلال مشهور به ابن بواب کاتب بغدادی می‌باشد. این بخش شامل دو جزء از قرآن مجید است که در سال ۳۹۲ هجری قمری در بغداد نوشته شده و در پایان آن نام کاتب و تاریخ نگارش موجود است... قسمت اعظم مجموعه کتب خطی حاصل رنج بسیار و زحمت توانفرسایی است که حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی در گردآوری آن متحمل شده‌اند.»

یکی از اهداف علمی این مرکز علمی طبع و نشر کتب و آثار علمای متقدم شیعه می‌باشد و در این رهگذر تاکنون آثار سودمند و باارزشی چاپ و منتشر کرده‌اند. این کتابخانه ارزشمند و نفیس به فرمان حضرت امام خمینی (قدس سره) در دست بازسازی است و ساختمان جدید آن گنجایش یک میلیون و هشتصد هزار جلد کتاب را خواهد داشت.

مرحوم آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی به راستی مرجعی دانش دوست و فقیهی فرهنگ پرور بود. به فرهنگ اسلامی عشق می‌ورزید و با کتاب دوست و همدم بود و سرانجام هم در جوار این بهترین دوستان برای همیشه آرامید. در عشق و علاقه ایشان به کتاب همین بس که وصیت فرمود تا در کتابخانه خود به خاک سپرده شود؛ زهی سعادت! هرگز نمیرد آن که دلش زنده شد به عشق ثبت است در جریده عالم دوام ما در پایان بجاست قطعه‌ای را که آقای محمدرضا اظهري سروده‌اند و ماده تاریخ رحلت این عالم بزرگوار را در آن گنجانیده است بیاوریم:

«آیت‌الله مرعشی به صفر»	به سفر رفت از این سرای دودر
غم فقدان آنچنان عالم	در دل مسلمین فکند شرر
کردم اندیشه چون به تاریخش	مصراع اول آمدم به نظر
چون که الله یک است در همه حال	تو یکی در حساب بیش مبر
بفزایی اگر دو بر مجموع	آیدت شاهد مراد به بر

ضمناً اگر کلمه «به» جدا از این مجموع در نظر گرفته شود برابر ۷ است که روز رحلت آن حضرت در ماه صفر می‌باشد.

السيد شهاب الدين المرعشي

نورالدين شاهرودى

السيد شهاب الدين بن محمود بن علي المرعشي التبريزي، فقيه أصولي و محدث نسابه، إهتم كثيراً بدراسة أنساب سلاسل من آل رسول الله محمد(ص) و مراقد و مزارات العلويين. ولد في مدينة النجف سنة ١٣١٥ هـ و نشأ في بيت علم و فضيلة، درس مبادئ العلوم الدينية على والده، و في مرحلة الخارج درس على السيد أبو الحسن الإصفهاني و الشيخ ضياء الدين العراقي و الشيخ مهدي المازندراني، و أقام فترة في مدينة الكاظمية حيث إستفاد من دروس المفكر الاسلامي الكبير السيد حسن الصدر في الفقه و الحديث و الرجال و الدراية و درس الشيخ مهدي الخالصي في الأصول، و في طهران التي سكنها لبرهة من الزمن إستفاد من دروس الميرزا مهدي الآشتياني و الميرزا طاهر التنكابني و الميرزا حيدر علي النائيني، فأخذ منهم العرفان و الرياضيات و غيرها من العلوم العقلية، و سافر لعدة بلدان اسلامية حيث إستفاد من دروس عددٍ من علماء السنّة و حصل على اجازات منهم في الرواية منهم: الشيخ محمد نجيب الحنفي مفتي الديار المصرية و الشيخ محمد بهجت البيطار الدمشقي و عبد الحى المغربي و الشيخ داود الزبيدي اليماني و المولوي كفاية الله الدهلوي و الأفندي ضياء الدين الاصطنبولي.

و في سنة ١٣٤٢ هـ إستقر نهائياً بمدينة قم حيث إتحق بمعهد درس العلامة الشيخ عبد الكريم الحائري حتى أصبح واحداً من أبرز تلامذته، و بعد وفاة هذا الأخير في سنة ١٣٥٥ هـ إستقل هو بالتدريس و التصدي لشؤون الفتيا و الاهتمام بأمور طلاب العلم، و بعد وفاة المرجع الأكبر السيد محسن الحكيم في سنة ١٣٩٠ هـ. أصبح واحداً من مراجع التقليد المعروفين في مدينة قم.

كان مؤلماً بعلم الأنساب و الرجال و جمع المخطوطات النفيسة، و من مآثره الباقية

المكتبة الكبيرة التي أسسها بنفسه و جمع فيها آلاف الكتب، و تضم هذه المكتبة في الوقت الحاضر أكثر من ثلاثمائة ألف كتاب إضافة إلى مجاميع من المخطوطات النفيسة، و هي مكتبة عامة. يستفيد من كتبها العلماء و الطلاب و الباحثون في التراث الاسلامي، و تقوم داخل بناية شيدت على الطراز الاسلامي التقليدي، و تقع في أحد الشوارع التي تحيط بروضة السيدة المعصومة في مدينة قم. و يتولى الاشراف عليها نجله العلامة الميرزا محمود المرعشي، من مؤلفاته: «العناصير الفقهية» و «حاشية على تفسير الميضاوي» و «حاشية على شرح اللمعة» و «حاشية على مكاسب الشيخ الأنصاري» و «طبقات السابيين من صدر الاسلام إلى الآن» و «مزارات العلويين» و «مشجرات آل رسول الله».

توفي في شهر صفر سنة ١٤١١ هـ و دفن بحسب وصيته في البهو الكائن بمدخل مكتبته العامة.

الشيخ محمد علي الأراكي

الحاج الشيخ محمد علي بن الحاج الميرزا آقا الفراهاني الأراكي، شيخ الفقهاء و المجتهدين و الأستاذ المخضرم و المحاضر البليغ و المتكلم اللبق و المرجع الكبير حتى لوقت قريب. ولد في مدينة أراك سنة ١٣١٢ هـ و كان والده من العلماء و الزهاد، فقد عنى به و رباه تربية اسلامية ملتزمة، و شرع في تلقي العلوم الدينية و عمره أحد عشر عاماً، و أكمل دراسة كتب مرحلة السطح في فترة قياسية فأصبح مؤهلاً لحضور حلقات درس و بحث كبار الأساتذة في المراحل العالية.

و في سنة ١٣٣٢ هـ و حينما قام العلامة الشيخ عبد الكريم الحائري بتأسيس حوزته في مدينة أراك، كان من أوائل الطلبة الفضلاء الذين التحقوا بحلقة درسه هناك، و عندما هاجر العلامة الحائري إلى مدينة قم انتقل مع جمع من زملائه إلى هذه المدينة و سكن في البداية بالمدرسة الفيضية الدينية الشهيرة.

و بسبب ذكائه و قابلياته العلمية إختاره أستاذه في زمرة أصحابه المقربين و أوكل إليه مهمة إعادة النظر و إدخال التعديلات في «كتاب الصلاة» له، و استمر مواظباً على حضور درس هذا الأستاذ إلى سنة وفاته (١٣٥٥ هـ)، ثم إختار الحضور في حلقة درس العلامة الكبير السيد محمد تقي الخوانساري و أن يكون شريكاً له في السباحة و المناظرة، و ظل

علی هذا الحال يُعید و يستفید الی أن توفي هذا الأخير في سنة ۱۳۷۱ هـ فاستقل بالتدريس، حيث تخرّج عليه نخبة ممتازة من الفضلاء و العلماء المجتهدين.

و يقول البعض ممّن كانوا يحضرون درسه إن دروسه و أبحاثه كانت صعبة الفهم بالنسبة للطلاب المبتدئين فيما كانت مفيدة جداً للطلاب المتقدمين، و إن من ميزاته في التدريس عدم التكرار و اختيار الكلام الرصين ذي الدلالات العميقة و قدرته في تفهيم المواضيع المعقدة مستخدماً في ذلك تعبيرات شيقة و جميلة.

و الی جانب الانشغال بالتدريس إهتم كذلك بالتأليف و تدوين تقارير أساتذته منها:

۱. تقارير العلامة الحائري في الفقه و تقاريره في الأصول

۲. رسالة في الولاية و أخرى في الاجتهاد و التقليد، و كلاهما من تقارير درس

العلامة الحائري

۳. حاشية علی کتاب «دُرر الأصول» للعلامة الحائري

۴. کتاب الطهارة من تقارير درس العلامة السيد محمد تقي الخوانساري

۵. تقارير بحث آية الله سلطان العلماء

۶. شرح تفصيلي علی «العروة الوثقى»

۷. کُتب الخيارات، النکاح و الطلاق، البيع، المكاسب المحرمة

۸. مناسک الحج

۹. رسائل في ارث الزوجة و في نفقتها و في الاستفتاءات

۱۰. رسالة توضیح المسائل و هي رسالته الفتوائية

توفي في شهر جمادى الآخرة سنة ۱۴۱۵ هـ و شیع بكل إجلال و احترام و دفن في روضة السيدة معصومة بمدينة قم الی جانب قبور المراجع العظام الذين كانوا علی رأس الحوزة العلمية في هذه المدينة خلال العقود القليلة الماضية.

و قبل أن نُنهی هذا الفصل يجدر بنا أن نذكر في سطور قلائل بعض كبار العلماء الذين إحتلوا مرتبة الأستاذية الأولى في أهم الحوزات العلمية و الذين يرجع لهم الفضل في تربية كبار المجتهدين الذين تبوأ الكثير منهم سدة المرجعية في دنيا الشيعة، منذ عهد الوحيد البهبهاني الی يومنا هذا:

١. الميرزا أبو القاسم القمي، كان من كبار العلماء المحققين في عصره و من أبرز تلامذة الوحيد البهبهاني، اشتهر أمره في التدريس و التحقيق فلقب بالمحقق القمي و تخرّج عليه جمع من أقطاب العلماء، من أهم مؤلفاته «القوانين» في الأصول، توفي سنة ١٢٣١ هـ و مرقدّه في قم مزار معروف. ٢. الشيخ محمد تقى الإصفهاني صاحب «حاشية المعالم»، أحد محققى الامامية المشاهير، درس على الوحيد البهبهاني و السيد بحر العلوم و الشيخ جعفر كاشف الغطاء و فاز بدرجة عالية من العلم و الفضل و أقام بإصفهان ناشراً فيها أعلام الدين و مرتباً للعلماء، فكان يحضر درسه ما يقرب من أربعمئة عالم، توفي سنة ١٢٤٨ هـ.

٣. الشيخ محمد حسين بن عبد الرحيم الإصفهاني صاحب كتاب «الفصول» في الأصول، كان من أعظم المدرّسين في حوزة كربلاء، درس على السيد علي الطباطبائي و نجله السيد محمد المجاهد و تبوأ مرتبة الأستاذية الاولى و تخرّج عليه جمع من أفاضل العلماء، توفي سنة ١٢٦١ هـ. ٤. السيد حسين الكوه كمرى كان مدرّساً قديراً في مبثني الفقه و الأصول، درس على الشيخ مرتضى الأنصاري و تفرّغ للتدريس فتخرّج من معهد درسه أكثر من ثمانمئة عالم فاضل اشتهر منهم الشيخ حسن المامقاني و المولى محمد الشراياني، توفي سنة ١٢٩١ هـ. ٥. الشيخ الميرزا حبيب الله الرشتي، من أكابر علماء عصره، اشتهر أمره بالتدريس بعد وفاة أستاذه الشيخ الأنصاري و كان معظم حضّار درسه من العلماء المجتهدين و لم يكن في زمانه أرقى منه في التدريس، و تخرّج عليه المئات من العلماء، توفي سنة ١٣١٢ هـ. ٦. الشيخ محمد حسين الإصفهاني الغروي، من أبرز العلماء الأصوليين في عصره، و كان جامعاً لفنون العلم و الأدب العربي و له مواهب و قابليات علمية هائلة، و كانت حلقة درسه الغنية بالمواضيع العلمية المركزة مجمعاً لأهل الفضل و الكمال و استمر في تربية العلماء المجتهدين الى أن توفي في سنة ١٣٦١ هـ. ٧. الشيخ ضياء الدين العراقي، كان معروفاً بغزارة علمه و سعة عقله و ارتقى منبر التدريس لمدة خمسين عاماً فتخرّج من معهد درسه جمع كبير من العلماء المجتهدين، توفي سنة ١٣٦١ هـ. ٨. الشيخ محمدرضا الإصفهاني، اشتهر بغزارة علمه و احاطته بالمدارس الفلسفية و ذاع صيته في البلدان الاسلامية، و عُرف بدروسه الفلسفية و تخرّج عليه جمع من العلماء، توفي في كربلاء سنة ١٣٩٣ هـ.

آیت اللہ العظمیٰ

سید شہاب الدین مرعشی نجفی

مریم آقا شیخ محمد

سعید نوری نشاط

آیت‌الله العظمی سید شهاب‌الدین مرعشی نجفی، فرزند سید شمس‌الدین، آموزشهای اولیه خود را نزد پدر و جده‌اش آغاز کرد. پس از این در حوزه‌های درس اساتید شرکت کرد. دروس مقدماتی را نزد پدر، شیخ مرتضی طالقانی، شیخ محمدحسین سدهی اصفهانی نجفی، شیخ شمس‌الدین شکونی قفقازی، سید محمدکاظم خرم‌آبادی نجفی، میرزا محمود معلم و نیز جده خود بی‌بی شمس شرف بیگم طباطبایی فراگرفت. وی تجوید و قرائت قرآن را از میرزا ابوالحسن مشکینی نجفی، پدرش سید شمس‌الدین مرعشی نجفی، سید آقا شوشتری، شیخ عبدالسلام کردستانی شافعی و شیخ نورالدین بکتاشی شافعی آموخت. علم انساب را از پدر خود و از سید محمدرضا موسوی بحرانی و سید محمد غریقی صائغ و تفسیر قرآن را از پدر و از شیخ محمدحسین شیرازی، سید هبه‌الدین شهرستانی و سید ابراهیم رفاعی شافعی بغدادی و فقه و اصول را از پدر خود و از شیخ مرتضی طالقانی، سید محمدرضا مرعشی رفسنجانی، شیخ غلام‌علی قمی، ابوالحسن مشکینی نجفی، سید آقا شوشتری، میرزا حبیب‌الله اشتیاردی، میرزا محمد تهرانی، میرزا محمدعلی کاظمینی، شیخ عبدالحسین رشتی، میرزا آقا سید ابراهیم اصطهباناتی، شیخ موسی کرمانشاهی، شیخ نعمت‌الله لاریجانی، سید علی طباطبایی یزدی، شیخ محمدحسین شیرازی، میرزا محمود شیرازی، سید جعفر بحرالعلوم، سید محمدکاظم خرم‌آبادی و عباس خلیلی و علوم ریاضی و هیت را از شیخ عبدالکریم بوشهری، سید ابوالقاسم موسوی خوانساری، دکتر عندلیب‌زاده، میرزا محمود اهسری، محمد محلاتی، شیخ عبدالحمید رشتی، احمد منجم، سید محمدکاظم عصاره، جمال‌الدین کرباسی و علم طب را از پدر و از محمدعلی خان مؤیدالاطباء و علم رجال و درایه و

حدیث را از پدر و از سید ابوتراب خوانساری، شیخ عبدالله مامقانی، شیخ محمد حرزالدین نجفی، میرزا علی حسینی مرعشی شهرستانی و میرزا ابوالهدی کرباسی؛ فقه و اصول استدلالی را از آیت‌الله ضیاءالدین عراقی، آیت‌الله سید احمد بهبهانی، شیخ احمد کاشف‌الغطاء، شیخ علی اصغر ختایی تبریزی، شیخ محمدحسین کاشف‌الغطاء، شیخ علی بن باقر نجفی، شیخ محمد اسماعیل محلاتی، شیخ عبدالنبی نوری، سید ابراهیم اصطهباناتی، حسین نجم‌آبادی، آیت‌الله عبدالکریم حائری یزدی، سید علی یثربی کاشانی و محمدرضا مسجدشاهی فراگرفت. آنگاه در شهرهای سامرا و کاظمین مدت سه سال فقه و حدیث و رجال را از آیت‌الله سید حسن صدر و اصول را نزد آیت‌الله شیخ مهدی خالصی آموخت و بعد از مراجعت به نجف اشرف علم کلام را نزد آیت‌الله شیخ محمدجواد بلاغی، شیخ محمد اسماعیل محلاتی، سید هبة‌الدین شهرستانی، علی اکبر یزدی، پدر خود و دیگران آموخت.

آیت‌الله مرعشی موفق به دریافت بیش از چهار صد اجازه‌روایتی و تعدادی اجازات اجتهاد و اجازات نفسی از مشایخ دیگر گردید که اجازات کتبی وی در کتاب المسلسلات فی الاجازات آمده است.

آیت‌الله مرعشی نجفی در بیست و یکم محرم ۱۳۴۲ از نجف به ایران آمد و پس از سفری به مشهد و تهران و شهر ری، به قم سفر کرد و به سبب درخواست آیت‌الله عبدالکریم حائری یزدی در قم ساکن شد و مدتی هم در جلسات درس ایشان و حوزه‌های درس آیت‌الله حاج شیخ مهدی حکمی قمی، آیت‌الله سید علی یثربی کاشانی و علی اکبر مدرس یزدی، معروف به حکیم الهی و دیگر علما شرکت کرد.

آیت‌الله مرعشی نجفی از زمان ورود به قم، در کنار آیت‌الله عبدالکریم حائری یزدی به تحکیم پایه‌های حوزه‌نوپای قم پرداخت. ورود وی به ایران و قم مصادف بود با آغاز زمامداری رضاشاه که با مظاهر اسلام و تشیع به مبارزه برخاسته بود. او در مقابل فشارها و ضربات رضاشاه علیه حوزه و روحانیت مردانه ایستاد و جلسات درس او منظم بین شش تا هفت جلسه درس در مدرسه فیضیه، صحن و حرم حضرت معصومه (س) برقرار می‌شد. به

این ترتیب وی را می توان یکی از مؤسسان حوزه علمیه قم به شمار آورد که تا هنگام رحلت آیت الله حائری یزدی، همگام با ایشان فعالیت کرد. پس از رحلت آیت الله حائری یزدی نیز در جهت حفظ و بقای حوزه کوشش کرد. در آن زمان حلقه های دروس خارج فقه و اصول خود را تشکیل داد.

آیت الله مرعشی پس از رحلت آیت الله بروجردی در ۱۳۸۰ ق جزو معدود مجتهدانی بود که به عنوان مرجعیت شیعه انتخاب گردید و از آن پس به عنوان یکی از ارکان اصلی حوزه و جهان تشیع درآمد و به سهم خویش در اداره حوزه علمیه قم شرکت نمود. وی بیشتر از هفتاد سال به تدریس در حوزه علمیه قم مشغول بود.

آثار و تألیفات وی به این شرح است: تعلیقات احقاق الحق قاضی نورالله مرعشی شوشتری شهید که بیست و هفت جلد آن منتشر شده و تا پنجاه جلد می رسد؛ مشجرات آل رسول الله الاکرام (ص)؛ شرح و حاشیه بر عمدة الطالب (در چند مجلد)؛ طبقات النسابین؛ الهدایة فی معاضل الکفایة؛ حواشی رسائل شیخ مرتضی انصاری؛ المسلسلات فی الاجازات؛ مسارح الافکار فی مطارح الانظار (حاشیه بر تقریرات شیخ انصاری)؛ المعول فی امر المطول؛ الوقت و القبله؛ الرد علی مدعی التحریف؛ مصطلحات فقهیه؛ الغایة القوی؛ سلوة الحزین و مونس الکتیب؛ المشاهد و المنزرات؛ القصاص علی ضوء القرآن و السنة.

از خدمات فرهنگی آیت الله مرعشی نجفی می توان به این موارد اشاره کرد: ساختن مدارس علوم دینی و تعمیر آنها در قم: مدارس مهدیه در خیابان باجک، مؤمنیه در خیابان چهارمردان، شهابیه در خیابان امام خمینی، مرعشیه در خیابان آیت الله مرعشی (ارم سابق قم)؛ ساخت و تعمیر و بازسازی مساجد در ایران و جهان؛ ساخت و تعمیر بیمارستانها از جمله بیمارستان کامکار در قم، درمانگاهی در بیمارستان نکویی قم، آسایشگاه معلولین در قم، ساختمان بخش قلب بیمارستان نکویی، مرکز توانبخشی بهزیستی واقع در میدان امام خمینی قم که دارالشفای آل محمد (ص) نیز نامیده می شود؛ تأسیس کتابخانه، با خرید قطعه زمینی به مساحت ۱۵۰۰ متر مربع مقابل مدرسه مرعشیه در خیابان آیت الله مرعشی (ارم سابق) کتابخانه ای با زیربنای ۳۵۰۰ متر در پنج طبقه ساخته شد که

در نیمه شعبان ۱۳۴۹ یا حدود ۱۶۰۰۰ جلد کتاب چاپی و خطی افتتاح گردید. بعدها طبق حکم حضرت امام (ره) دولت قطعه زمینی در کنار کتابخانه با مساحت ۲۴۰۰ متر مربع فراهم و در اختیار تولیت کتابخانه قرار داد. توسعه جدید ۱۶۰۰۰ متر مربع زیر بنا در هفت طبقه با ظرفیت سه میلیون جلد کتاب چاپی و بیش از ۱۲۰۰۰۰ جلد کتاب خطی ملحوظ شده است. این کتابخانه (تا سال ۱۳۷۴) نزدیک به ۵۰۰۰۰۰ جلد کتاب چاپی، ۲۵۰۰۰ مجلد با ۵۰۰۰۰ عنوان نسخه خطی، بیش از ۲۰۰۰۰ جلد کتاب چاپی به زبانهای لاتین، نزدیک به ۵۰۰۰ جلد نسخه عکسی، حدود ۸۰۰۰ میکروفیلم و بیش از هزار عنوان روزنامه و نشریه دارد. همچنین مجهز به دستگاههای مدرن آتش نشانی، مبارزه با آفات طبیعی، دستگاههای قرنطینه و آفت زدایی است.

آیت الله مرعشی نجفی پیش از فوت چند بار در بیمارستانهای قم و تهران بستری شد و دو بار هم برای درمان به خارج از کشور یعنی اسپانیا و انگلستان مسافرت نمود. اما سرانجام در شامگاه روز چهارشنبه دهم ماه صفر ۱۴۱۲ برابر با هفتم شهریور ماه ۱۳۶۹ در سن نود و شش سالگی، پس از اقامه آخرین نماز جماعت در صحن حضرت فاطمه معصومه (س) و بازگشت به منزل گرفتار حمله و سکته قلبی شد و درگذشت. پیکر وی در کتابخانه عمومی خود ایشان دفن گردید.

منابع: پرستغ نور / گوشه‌هایی از زندگی وصیتنامه الهی - اخلاقی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) / علی رفیعی (علامه ودشتی)، چاپ اول. گنجینه دانشمندان، جلد یکم / شیخ محمد شریف رازی، ص ۵۱ - ۵۹ و ص ۲۱۱ - ۲۱۹. گنجینه دانشمندان، جلد دوم / شیخ محمد شریف رازی، ص ۳۷ - ۵۲ و ۲۶۰ - ۲۶۱. مجلس نشین قدس، یادواره یتگام شهدای محراب، آیت الله قاضی طباطبایی / شعر دوست، با مقدمه‌ای از حجت الاسلام سید حسین موسوی تبریزی، چاپ اول، ص ۵۳ - ۵۶، و ص ۲۱۲ - ۲۱۵. آثار الحجة با تاریخ و دایرة المعارف حوزه علمیه قم دینی - تاریخی - رجائی - ادبی - اجتماعی، جلد دوم / شیخ محمد شریف رازی، ص ۴۶ - ۵۳. گلزار معانی، نگارش بزرگان ادب و هنر ایران در دوران جنگ جهانی دوم / احمد گلچین معانی، ص ۶۹۵ - ۷۰۲. فرازمایی از وصیتنامه الهی - اخلاقی.

انا شهاب الدين

حضرت آيت الله العظمى مرعشى نجفى

طلب مني بعض الاحبة و الاخوان ان اترجم نفسي، لبيت طلبهم فاقول على سبيل الاختصار:
انى شهاب الدين محمد الحسين أبوالمعالى المشتهر بـ«النجفي» خادماً علوم الأئمة و نسابة
العترة الطاهرة. ولدت صبيحة يوم لخميس لعشر بقين من شهر صفر المظفر سنة ١٣١٥ في
النجف الأشرف فهى أول أرض مس جلدي ترابها فأذن و أقام في أذني عدة من أعلام
العلم و التقى و ذوي النهى و هم الآيات الباهرة و الحجج الظاهرة الحاج ميرزا حسين
الخليلى الرازي و الحاج ميرزا حسين النوري شيخ مشايخنا في الرواية و الحاج السيد
اسماعيل الصدر الموسوي الاصفهاني و السيد مرتضى الرضوي الكشميري قدس الله
أسرارهم و حشرهم مع مواليتهم و فيكنى بالتربة المقدسة الحسينية سلام الله على مشرفها
والدي العلامة المرحوم قدس سره الشريف و أخذوني الى حرم جدي أمير المؤمنين عليه
السلام بعد الغسل و التنظيف فأطافوا بي حول مرقده المنيف و مزاره المقدس.

فلما مضى من عمري خمس سنين اشتغلت بقراءة القرآن الكريم لدى جدتي الشريفة
الطاهرة الفاضلة الطباطبائية أم والدي قدس الله سرهما و أخذت عنها بعض الكتب الأدبية
و أخذت الميزان و النحو و غيرها عن الشيخ شمس الدين العشق آبادي نزيل النجف
الاشرف و السيد محمود المعلم الحسيني المرعشي التستري و غيرها و أخذت سطوح
الفقه و الأصول عن العلامة الأديب السيد محمد كاظم الخرم آبادي النحوي و الآيات
الباهرات الشيخ مرتضى الطالقاني و الشيخ محمد حسين الاصفهاني السدهي و الميرزا
محمود الشيرازي و الميرزا آقا الاصطهباناتي و الشيخ حسن الرشتي و الشيخ عبدالحسين
الرشتي و الميرزا علي آقا الايرواني و الميرزا أبو الحسن المشكيني صاحب «الحاشية» على
«الكفاية» و الشيخ محمد حسين الطهراني القاجار و غيرهم.

و تخرجت في خارج الأصول و الفقه على عدة منهم:
الآيات الحاج الشيخ عبدالكريم الحائري و الشيخ الآقا ضياء الدين العراقي و الشيخ آقا
رضا الاصفهاني قدس الله اسرارهم.

أخذت بعض العلوم من الرياضية و غيرها عن عدة منهم:
استاذي الشيخ ميرزا محمود الأهري و الشيخ حيدر علي الرقاع النائيني الأصل
الطهراني المسكن صاحب «الحواشي» على شرح الجعمني و العلامة الآقا حسين
النجم آبادي و الميرزا باقر الايرواني و ياسين عليشاه الهندي المقيم في الصحن الشريف
العلوي و العلامة السيد هبة الدين الشهرستاني و غيرهم.

أخذت الحساب و الهندسة و سائر العلوم المدرسية عن الشيخ عبدالكريم البوشهري
مؤلف كتاب «ششهاز مسئله» في الحساب و مؤسس مدرسة سعادت في الشيراز و الشيخ
آقا محمد المحلاتي صاحب كتاب «گفتار خوش يار قلبي» و الشيخ محمد المنجم و غيره.
أخذت التفسير عن شيخى و أستاذي و من رباني في حجر تربيته الشيخ محمد حسين
بن محمد خليل الشيرازي نزيل سر من رأى و والدي العلامة جزاه الله عني خيراً و فقني
لأداء حقه و التجويد عن العلامة السيد ابراهيم الراوي و الشيخ نورالدين الشافعي المشتهر
بالشيخ نوري و العلامة السيد أحمد المشتهر بالسيد آقا التستري الجزائري و العلامة الحاج
ميرزا فرج الله التبريزي نزيل النجف الأشرف.

و أخذت علم النسب عن والدي العلامة و عن السيد بن السندين الأخوين السيد
مهدي و السيد رضا البحرانيين الغريفيين نزيل النجف الأشرف و قرئت «المسالك» و
«الممالك» و «الجغرافيا» على الدكتور عليخان عندليب زاده رحمه الله تعالى و قرئت
الكلام و الفلسفة على جماعة كالميرزا طاهر التنكابني و الحاج ملاعلي محمد
النجف آبادي جزاه الله عني خيراً و وفقني لأداء حقهما و غيرها من غيرهم رحم الله معشر
الماضين منهم و من علينا ببقاء الباقين.

و قد تلمذت لدى عدة من علماء أهل السنة و الزيدية أيضاً في فقههم و غيره منهم
الشيخ نورالدين الشافعي المشتهر بالشيخ نوري الحافظ القاري و أخذت منه علم التجويد

و تلاوة القرآن الشریف و قرئت ما یقرب من ثلث «صحیح البخاری» علی السید علی خطیب النجف الأشرف و قرئت «کرامته» من «صحیح مسلم» علی الشیخ عبدالسلام الکردستانی و قرئت «سائل الترمذی» علی السید عبدالوهاب الحنفی مفتی کربلاء و غیرها علی غیرهم و قرئت «صحیفة الامام علی بن موسی الرضا علیهما السلام» و «أمالی الامام أبي الحسين الهاروني» من أنمة الزییدیة و کتاب «النفخة العنبریة فی سلاله خیر البریة» علی السید العلامة جمال الدین أحمد الحسینی الزیدی مذهباً الکوکبانی الیمانی الأصل و الهندی المسکن الذی ورد العراق لسیاحة فأدرکه أجله بمشهد کاظمیة و دفن به و کان أكثر استفادانی من أرباب العلوم المتنوعة زمن اقامتی و التجانی بحرم جدی أميرالمؤمنین علیه السلام محل ولادتی.

انتقلت سنة ۱۳۳۹ الی مشهد سر من رأی و اتخذته مسکناً و بقیة فیہ مدة مکباً علی تحصیل العلوم معرضاً عن معاشره الخلق مستأنساً بریبی و استفدت من بركات تلك العتبة السامیة و البقعة العالیة ما لا یطیقه لسان التلم ثم نزلت مدة مشهد الامامین الکاظمین علیهما السلام و التجت بفنائهما الشریف و كنت أحضر فی خلال اقامتی هناك فی الدرایة و الرجال و الفقه لدى آیه الله السید حسن الصدر و فی الاسول عند آیه الله الشیخ مهدي الخالصی و فی حدیث العامة و التفسیر عند السید ابراهیم الراوی الشافعی البغدادی مدرس جامع السید سلطانعلی من جوامع بغداد ثم عدت الی مسقط رأسی و مناخ أنسی الغری الشریف و بقیة بها مداوماً علی وظائفی.

ثم خرجت منه فی شهر صفر سنة ۱۳۴۲ الی ایران عارماً زیارة الامام علی بن موسی الرضا علیه السلام و نزلت طهران و بقیة بها ما یقرب من سنة مستفیداً من أرباب الفضل مستضیئاً بأنوارهم کآیه الله الحاج الشیخ عبدالنبی و آیه الله الآغا حسین النجم آبادی و غیرهما. فی سنة ۱۳۴۴ و فقتنی الله بتلثیم عتبة الشریفة الطاهرة الزکیة لمولاتی فاطمة المعصومة سلام الله علیها بنت الامام موسی بن جعفر علیهما السلام و التمت رحلی فیها و لذت ببایها و التجت بجانبها و عدت بکرمها کیف وهی من أهل بیت تطیبت سمائمهم بالکرامه و لاحت علی جباههم آثار الامامة لم یخب من التجأ بهم و لاد بحضرتهم.

سأعدتني السواعد الالهية في سنة ١٣٥٥ بالتشرف بزيارة سيدي و ابن سادتي شيخ العلويين في عصره مولاي أحمد الورع الكريم المشتهر بـ «شاهچراغ» المدفون بشيراز و أخيه محمد العابد ابني الامام موسى بن جعفر عليهما السلام و فزت أيضاً في سنة ١٣٥٤ بزيارة الامام الهمام شمس الشموس الطالعة و قمر الأقمار السيرة سيدي أبي الحسن علي بن موسى الرضا عليهما السلام و قبلت عتبة الشريفة الزكية فكم له على من من في تلك الرحلة.

سافرت في زمن اقامتي ببلدة قم المشرفة الى عدة من بلاد العجم كـ العراق العجم (اراك) - و همدان و بوشهر و زنجان و تبريز و شاهرود و سبزوار و قزوین و اصفهان و نيشابور و شيراز و أبهر و ميانج و غيرها و اجتمعت بأرباب الفضل بها فأفدت و استفدت و أجزت فاستجزت شاكراً لانعمه اجتناني برحمته من بين أقراني.

و أما ما قد صدرت من قلمي و جارت به قريحتي فعدة من التأليف النفيسة فقهية و أصولية - أدبية و كلامية و رياضية و رجالية و نسبية و حديثة و تاريخية و غيرها و من أهم ما أعنتني به كتاب ألفته من «مشجرات الهاشميين» سميته بكتاب «مشجرات آل رسول الله الأكرام صلى الله عليه و آله» فانه من أنفس ما أعده ذخراً ليوم فقري و فاقتي و قد حققت فيه و ذكرت من أنساب البيوت العلوية ما لا يوجد في غيره و أودعت فيه مسموعاتي و مروياتي عن والدي العلامة و شيخي السيد محمد مهدي الغريفي البحراني و أخيه السيد محمدرضا.

كتاب «مصباح الهداية» حاشية على «الكفاية» في الأصول في جزئين.

«مسارح الأفكار في حل مطارج الأنظار» حاشية على تقارير شيخنا الأنصاري.

رسالة في نسب سادات طغروود من عمال بلدة قم طبع.

«التعليقة» على كتاب «احقاق الحق» لمولينا العلامة متكلم الامامية القاضي نورالله

المرعشي الشهيد في غاية البسط ذكرت فيه جل مدارك أصحابنا في المعتقدات و المسائل

الأصولية و الفقهية التي وقع الخلاف فيما بيننا و بين القوم و هذه التعليقة وقعت في زها

مجلدات تبهر العقول من مطالعتها اذ خرها الله تعالى ذخراً ليوم فقري و فاقتي.

«التعليقة» على «عمدة المطالب» قد أتعب فيها نفسي و ذكرت تراجم العلويين سيما الذين وقعوا في أسانيد الروايات و من راجعها يقف على جماعة كثيرة أسند اليهم و روى عنهم ولم يذكر وافي كتب الرجال بمدح و لا قدح و بالجملة أين العيان من البيان و فني الله لتمامها و تدوينها.

كتاب «مزارات العلويين» في أقطار العالم فلا تسئل عما قاسيته من المتاعب في تأليفه و هو مبتكر في موضوعه.

كتاب «طبقات النسايين» في مجلدين جمعت فيه علماء النسب من القرن الأول الى العصر الحاضر و هو أيضاً فريد في بابه.

«رسالة» في مصطلحات الفقهاء ألفتها على نمط كتب اللغة.

كتاب «جذب القلوب الى ديار المحبوب» في السوانح العمرية.

كتاب «الكشكول» في مجلدات.

كتاب «التعليقة على الفرائد» في الأصول.

«التعليقة عليه القوانين».

«التعليقة على شرح اللمعة».

«التعليقة على حاشية» الولي عبدالله في الميزان.

«التعليقة على المطول» سميتها ب«المعول في أمر المطول».

«التعليقة على نخبة المقال» في الرجال للعلامة السيد حسين البروجردي و قد طبعت

هذه التعليقة مع المتن.

و كتاب «سجع البلابل» في ترجمة صاحب «الوسائل» و قد طبع مع «اثبات الهداة»

له قدس سره.

كتاب «اللثالي الثمينة» في ترجمة العلامة على الاطلاق و السلطان محمد خدابنده و

العلامة القاضي نورالله المرعشي التستري و غيرهم و قد طبع مع المجلد الاول من «الاحقاق».

رسالة في ترجمة العلامة الشهير بابن الفتال النيشابوري صاحب كتاب «روضة

الواعظين» قد طبعت معه أخيراً.

رسالة «مفرج الكروب» في ترجمة صاحب «ارشاد القلوب» للعلامة الشيخ حسن
الديلمي قد طبعت مع ترجمة الكتاب أخيراً.

و رسالة في «السير والسلوك».

رسالة في «الجفر».

رسالة في ترجمة السيد أبي الفضل اليماني صاحب «النفحة العنبرية».

كتاب في نفي التحريف و فقني الله لاتمامه و تدوينه الى غير ذلك من الكتب و الرسائل
و المتون و الحواشي و أرجو من فضله العميم أن يجزييني خير الجزاء. هذا ما صدر من القلم.
و أما التدريس و الافادة فاني لازلت مشغولاً به منذ عرفت يميني عن شمالي و قد
تخرج عن حلقة درسي الألوف من المحصلين في الفقه و الأصول و التفسير و الكلام
و غيرها و أني راض من أكثرهم و قليلاً منهم استحوذ عليهم الشيطان فأنساهم ذكر الله
تعالى فخرجوا من زيهم و اصطفوا في الموظفين من الحكومة بصرهم الله بسوء ضيعهم
انشاء الله تعالى.^١

١. اختصر سيدنا المجيز (قد) ترجمته في هذه الاجازة، ولم يذكر جميع مؤلفاته و آثاره و من أراد التفصيل
فليراجع الى ترجمة حياته في كتاب خاص الذي سوف يطبع قريباً انشاء الله.

ترجمة الإمام المرعشي

سيد محمود مرعشي نجفی

المرجع الديني الكبير فقيه أهل البيت سماحة آية الله العظمى أبوالمعالى السيد شهاب الدين ابن الآية السيد شمس الدين محمود الحسيني المرعشي النجفي. اسمه «محمد حسين» و عرف بلقبه «شهاب الدين».

نسب اصيل و بيت عريق

السيد شهاب الدين محمد حسين ابن السيد شمس الدين محمود ابن السيد شرف الدين علي سيد الحكماء ابن السيد محمد نجم الدين الحائري ابن السيد نورالدين محمد ابراهيم الحائري ابن السيد محمد شمس الدين ابن السيد مجد المعالي قوام الدين المتخلص بـ «شيوا» بن نصير الدين محمد بن السيد جمال الدين ابن السيد علاء الدين نقيب الأشراف المرعشي ابن السيد فخرالدين محمد خان الثاني المرعشي ابن السيد أبي المجد النقيب الشهيد ابن السيد محمد خان الأول المرعشي ابن السيد عبدالكريم خان الثاني ابن السيد مير عبدالله خان المرعشي ابن السيد عبدالكريم خان الأول المرعشي ابن مير سيد محمد خان المرعشي ابن مير سيد مرتضى خان المرعشي ابن مير سيد علي خان المرعشي ابن السيد مير كمال الدين صادق المرعشي ابن السيد قوام الدين مير بزرك المرعشي ابن السيد كمال الدين صادق ابن أبي محمد عبدالله النقيب ابن أبي عبدالله محمد النقيب ابن الشريف أبي محمد «أحمد» عبدالله النقيب ابن أبي هاشم النسابة ابن أبي الحسن علي نقيب الأشراف بطبرستان و الري ابن أبي عبدالله حسين الزاهد ابن أبي محمد الحسن المدني المحدث النسابة ابن أبي الحسن علي الملقب بالمرعش ابن الأمير السيد عبدالله أبي محمد أمير العراقين ابن أبي الحسن محمد الأكبر المعروف بأبي الكرم ابن أبي محمد الحسن الملقب بدكة ابن أبي عبدالله الحسين الأصغر ابن الإمام زين العابدين علي بن الإمام الحسين بن الإمام علي بن أبي طالب عليهم الصلاة و السلام، الحسيني المرعشي النجفي.

حاز هذا البيت العريق بالمجد و السؤدد، شرف الإنتساب إلى آل الرسول أئمة أهل البيت الذين أذهب الله تعالى عنهم الرجس و طهرهم تطهيراً، و هو أعظم شرف نسبي تناله البيوتات المنتسبة المتحفظة على أنسابها، فهم سادات أهل الدنيا و المنتسبون إليهم تزيدهم شرف الأرومة و أصالة البيت شرفاً على شرفهم.

و قد امتاز هذا البيت الرفيع بثلاث خصال أ كسبتهم مزيداً من الفضل، و هي الإضطلاع في العلوم الدينية، و التبحر في الطب و معالجة الأبدان، و الإحاطة بعلم الأنساب و معرفة نسب السادة من ذرية الرسول صلى الله عليه و آله و سلم. هذا بالإضافة إلى ما أثرهم الكثيرة و مكائهم الإجتماعية الكبيرة في مختلف الأدوار التاريخية.

و يجب أن ننوه هنا بذكر أبيه و جده

شمس الدين السيد محمود بن سيد الحكماء علي المرعشي النجفي (١٢٧٥ - ١٣٣٨)، و كان مضطلعاً بالفقه و الأصول و التفسير و الحديث و الرجال و المعقول بالإضافة إلى شهرته في علم الأنساب و رسوخ قدمه فيه، له أكثر من ثلاثين مؤلفاً في سائر العلوم و المعارف الدينية.

شرف الدين السيد علي بن نجم الدين محمد المرعشي المعروف بسيد الحكماء (١٢٥٢ - ١٣١٦)، الجامع للعلوم و الفنون و المتبحر في علم الأديان و الأبدان، و قد خلف آثاراً مهمة في الفنون الإسلامية و الطب و العلوم الرياضية و الغربية، طبع بعضها في إيران و لا يزال أكثرها غير مطبوع.

مولده و نشأته العلمية

ولد بالنجف الأشرف يوم الخميس عشرين شهر صفر سنة ١٣١٥، و ربي في كنف والده المقدس الذي كان من أجلاء العلماء و في أحضان والدته المقدسة التي كانت من الفاضلات العابدات، و أحاطت بتربيته منذ الأيام الأولى بالأداب الدينية، حتى ينقل أنها لم ترضعه إلا و هي متوضئة و في حالة طهارة.

بدأ بالتعليم عند جدته (أم والدته) «بي بي شمس شرف بيكم» التي كانت في غاية

الفضل و الإطلاع على الآداب، فقرأ عندها حتى كتاب مغني اللبيب بالإضافة إلى ما تعلمه على والده و والدته، ثم دخل المدرسة الحديثة لتعلم العلوم الرياضية من أساتذتها، و بعد تخرجه منها استمر حضوره في هذا الفن بالنجف و غيرها لدى السيد أبو القاسم الموسوي الخوانساري و ميرزا محمود الأهري و الشيخ عبد الحميد الرشتي و ميرزا أحمد المنجم الشيرازي و السيد محمد كاظم العصار الطهراني و ميرزا جمال الدين الكرباسي الاصبهاني و ميرزا محمود الشيرازي العسكري و الشيخ حبيب الله ذوالفنون و الشيخ حيدر علي رفاع النائيني و آقا حسين النجم آبادي الطهراني و ميرزا باقر الايرواني و ياسين علي شاه الهندي و السيد هبة الدين الشهرستاني و الشيخ عبدالسلام الكردي الشافعي.

و أخذ في فترة الطلب علم الطب عن والده السيد محمود المرعشي النجفي و محمد علي خان مؤيد الأطباء البختياري.

و استفاد العلوم الغربية و العرفان من ميرزا أبو الحسن الأخباري الهندي و الشيخ محمد حسين الشيرازي و غلام رضا شاه العراقي و الشيخ علي خاقاني النجفي و الشيخ ضياء الدين السرابي و الشيخ محمد حرز الدين النجفي و ميرزا علي أكبر الحكمي اليزدي القمي و غيرهم.

و التجويد و تفسير القرآن الكريم و مختلف علومه أخذها من بعض أساتذته السابقين و من لشيخ شمس الدين الشكوي العشق آبادي و ميرزا أبو الحسن المشكيني و السيد أحمد المعروف بالسيد آقا التستري و الشيخ محمد إسماعيل المحلاتي و الحافظ الشيخ نصر الله القاري الكاشاني و الشيخ محمد جواد البلاغي و ميرزا فرج الله التبريزي المعروف بعباجي زاده و السيد إبراهيم الراوي الشافعي و الشيخ نور الدين الشافعي.

أما العلوم الحوزوية فقد قرأ العلوم الأدبية - بالإضافة إلى ما تعلمه منها لدى جده و والده و والدته - لدى الشيخ مرتضى الطالقاني و السيد محمد كاظم الخرم آبادي و ميرزا محمد المرعشي التستري المعروف بالمعلم و الشيخ محمد حسين السدهي الإصبهاني و الشيخ أسد الله الأسكي اللاريجاني و الشيخ محمد رضا الإصبهاني.

و مرحلة السطوح في الفقه و الأصول تتلمذ على بعض من ذكرنا بالإضافة إلى الحاج

میرزا علی ایروانی و السید محمد رضا المرعشی الرفسنجانی و الشیخ غلام علی القمی و میرزا حبیب الله الإشتهاردي و الشیخ عبدالحسین الرشتي و میرزا محمد الطهرانی العسکری و الشیخ محمد علی الکاظمی و میرزا حسن الرشتي و میرزا آقا الإصطهباناتي و السید علی الطباطبائي اليزدي و السید جعفر بحر العلوم النجفي و میرزا محمد علی الرشتي الجهاردهي و الشیخ محمد حسین الطهرانی و الشیخ محمد حسن التویسرکاني الطهرانی و الشیخ یعقوب علی الزنجانی و الشیخ عبدالحسین المرندی.

و تتلمذ في علوم الحديث و الرجال علی بعض الشيوخ المذكورين و علی السید أبوتراب الخوانساري و السید حسن صدرالدين الکاظمي و الشیخ عبدالله المامقاني و الشیخ موسی الکرمانشاهی و الحاج میرزا محمد علی الحسيني المرعشي الشهرستاني و میرزا أبو الهدی الکرباسي و الشیخ محمد حسین القمشه اي الكبير و الآخوند ملا محمد حسین القمشه اي الصغير و الشیخ علی الزاهد القمی و الشیخ محمد باقر القائني البیرجندی و الشیخ محمد مهدي البنابي الحائري و السید ناصر حسین اللمکهنوي و السید عبدالصمد الجزائري التستري و السید عبدالحسین آل کمونة النجفي و السید محمد علی الشاه عبدالعظیمي و السید هادي البجستاني الخراساني.

و تعلم الفلسفة و العلوم العقلية لدى ملا علی محمد النجف آبادي و الشیخ شمس الدين الشکونئي و الفاضل المشهدي و میرزا طاهر التنکابني و میرزا مهدي الآشتیاني.

و في الكلام و العقائد تتلمذ عند والده السید شمس الدين محمود المرعشي و الشیخ إسماعيل المحلاتي و الشیخ محمد جواد البلاغي و السید هبة الدين الشهرستاني و آقا محمد المحلاتي و میرزا علی أكبر الحکمي القمی.

و في الفلسفة و المنطق استفاد من الحاج ملا علی محمد النجف آبادي و الحاج فاضل المشهدي و میرزا طاهر التنکابني و میرزا مهدي الآشتیاني.

و في الأخلاق و العرفان تخرج علی بعض من ذکر من أساتذته و السید میرزا علی آقا القاضي التبريزي و السید أحمد الطهرانی الکربلائي.

و في علم النسب استفاد من والده المرحوم و السید محمد رضا الصائغ الغريفي

و السيد مهدي الصائغ الغريفي.

وفي الفقه و الأصول العالين المعروف بمرحلة (الخارج) حضر أبحاث بعض أساتذته الذين حضر لديهم في مرحلة السطوح، كما حضر لدى الشيخ ضياء الدين العراقي و الشيخ أحمد كاشف الغطاء و السيد أحمد البهبهاني الحائري و الشيخ علي أصغر الختائي التبريزي و الشيخ محمد حسين كاشف الغطاء و الشيخ علي الجواهري و الشيخ عبد النبي النوري الطبرسي و الحاج ميرزا حسين الرضوي القمي و الشيخ عبد الكريم الحائري اليزدي و مير سيد علي الثري الكاشاني و الشيخ آقارضا أبوالمجد الاصبهاني و الشيخ مهدي الخالصي الكاظمي و الشيخ محمد حسين الاصبهاني الغروي و الشيخ محمد مهدي النوائي المازندراني و مير محمد صادق نائب الصدر الخاتون آبادي و الشيخ حسن العلّامي الكرمانشاهي. كان أكثر استفاداته خاصة في أصول الفقه من أستاذه المذكور الشيخ ضياء الدين العراقي، و كان من البارزين بين تلامذته و له منه إجازات اجتهادية متعددة.

لم يكتف سيدنا الوالد - قدس الله سره - بالتلمذ لدى أعلام الإمامية في مختلف العلوم و الفنون، بل استفاد من العلامة جمال الدين أحمد بن علي الكوكباني، و هو من علماء الزيدية أقام سنين بالكاظمية و استفاد منه الوالد في الحديث المروي عن طرق الزيدية. و من أساتذته من رجال السنة الشيخ عبدالسلام الكردستاني و الشيخ نورالدين الشافعي و السيد إبراهيم الراوي كما سبق ذكرهم و السيد عبدالوهاب أفندي الحنفي و السيد علي الخطيب و غيرهم.

المجتهد المجد

كان السيد الوالد - رحمه الله - ممتازاً في تلقي العلوم مجدداً في اكتساب الفضائل ساعياً في المزيد من الثقافة و المعرفة، لم يتوان في التحصيل و لم يكسل في الأخذ من الأساتذة الممتازين في العلوم الحوزوية و غير الحوزوية، يحاول الاستفادة الجادة كلما وجد حلقة درس فيها فائدة أو شيخاً متبحراً في فن من الفنون. و لذا أصبح مجتهداً جامعاً للعلوم الدينية و غيرها و هو لم يتجاوز السابعة و العشرين من سني عمره.

كان يتمتع بمواهب ممتازة و عبقرية في الحفظ و الذكاء، أهلته لأن يكون في طليعة شباب الحوزة النجفية، و توفر على علوم و فنون لم يكن من المعهود توفر طلاب العلوم الدينية عليها، ففاق بهذا و ذاك على مشاركته في الدروس و أخذانه في التلقي. أضف إلى كل ذلك جده الحثيث في الطلب و عدم تلف الوقت في المهملات و ما يشغل العمر من الملاذ و التمتع بالحياة - كما يقولون.

نشأ محققاً دقيق النظر في أبحاثه و بحوثه، لم يقنع بما يتعارف به البحث عنه في الكتب الدراسية و مجالس المدرس، بل راح ينقب في بطون الأسفار و لازم كبار رجال العلم و المعرفة، حتى حصلت له بجده المتواصل كنوز قلما ينالها الآخرون.

خلال هذه المجموعة من الإجازات ترى تعابير رفيعة من الأساتذة و كبار العلماء، تدل على عظيم مكانة السيد الوالد عندهم، ففي كثير منها - بالإضافة إلى الإشادة باجتهاده و مقامه العلمي - نرى هذه الألقاب و ما يشبهها «العالم العامل، العلم العلام، الحبر الخبير القمقام، زبدة العلماء المحققين، نخبة الفقهاء المدققين، افتخار المجتهدين، مجموعة المحامد و الفواضل، افتخار السادات الفخام و العلماء الأسناد الكرام، صاحب القوة القدسية و الملكة القدوسية، البحر الخضم الزاخر، السيد السند، الحبر المعتمد، الثقة الصدوق المعتمد، صاحب الفهم الرشيق و الفكر الدقيق، التقى الذكي الزكي الصفي الوفي، الجامع بين مكارم الأخلاق و طيب الأعراق، جامع المعقول و المنقول، مجمع الفروع و الأصول، الورع الناسك، السالك في علمه و عمله أهدى المسالك، الجامع بين الكمالات العلمية و العملية و الملكات الكريمة النفسانية، البالغ من المجد مستناه و من الفضل أعلاه و أقصاه، محرز خصال السبق في مضمار التحقيق، حائز قصب الشفق في سباق التدقيق...».

إن هذه النعوت العلمية و الأخلاقية و النفسانية التي أضفاها عليه أساتذته و العارفون به، إنما تدل على: مدى الثمرات التي جناها من دأبه في أخذ العلم و التحصيل، ثم ما بلغ إليه من المراتب العالية في الإجتهد و الإحاطة، ثم ما اكتسبه من المقامات السامية في الورع و التقوى، ثم ما تدرج عليه من تهذيب النفس و سلوك الطريق إلى الحق و درك الحقيقة.

ليس المهم اختزان العلم وحده، وإنما المهم مزج العلم بالعمل و تربية العقل و القلب، و التجرد عن الجهل و الصفات الذميمة... و هذا ما لمسناه في حياة الوالد في خلواته و جلواته.

الهجرة إلى ايران

خرج السيد الوالد - رحمه الله - من النجف الأشرف مجتهداً من معاريف الحوزة العلمية، خرج في يوم ٢١ محرم سنة ١٣٤٢ بقصد زيارة الإمام الرضا عليه السلام و صلة الأرحام في ايران، و ذهب من طريق همدان و زنجان إلى تبريز و من ثم توجه إلى مشهد، و بعد الزيارة و مكث مدة بجوار الإمام الثامن توجه إلى طهران و دخلها في ٢١ جمادى الثانية من نفس السنة.

كان السيد في طريقه و أينما يحل من المدن يحاول الإلتقاء بالشخصيات العلمية و الإستفادة منهم، و ينتهز فرصة اللقاء بهم - و لو كانت مدة الإقامة قصيرة لا تعدو الأيام القليلة - لأخذ ما عندهم من العلوم و الفنون، و في طهران خاصة حيث بقي بها مدة أطول حضر لدى الشيخ عبد النبي النوري و آقا حسين النجم آبادي و ميرسيد حسين الرضوي القمي و ميرزا طاهر التنكابني و ميرزا مهدي الآشتياني و ميرزا حيدر علي النائيني.

لم يهمل السيد في مسيرته هذه الإستفادة من الكتب النادرة و المخطوطات بالإضافة إلى لقاء العلماء، فزار كثيراً من المكتبات الخاصة و العامة، خاصة مكتبات تبريز و مشهد و طهران الغنية بالتراث الديني المخطوط، فوجد فيها بغيته من الكتب العزيرة الوجود و أكب على قراءتها و الإرتواء من نَميرها الفياض.

الإقامة بقم

ترك السيد الوالد - قدس الله نفسه الزكية - مدينة طهران في سابع شعبان سنة ١٣٤٣، و بعد زيارة السيد عبد العظيم الحسيني بري دخل قم في الثاني عشر من شهر شعبان، و أقام بها بطلب من المرجع الديني الكبير الشيخ عبد الكريم الحائري اليزدي، و فور إقامته بدأ يحضر دروس الأعلام من شيوخ العلم بالحوزة و الوافدين إليها، و كان الحضور لديهم بعضهم للإستفادة و بعضهم احتراماً.

لقد كانت الحوزة العلمية آنذاك في مضايقات شديدة من قبل الحكومة المعادية للدين ورجال العلم، ولولا صمود رجال معدودين من كبار الشيوخ بها لكانت عرضة للزوال أو الإنحطاط، ومن هؤلاء الشيوخ السيد الوالد الذي لا زال مقاوماً لمختلف التيارات المعادية للدين و المتشددة على العلماء البارزين.

بدأ السيد فور إقامته بالتدريس في مختلف المستويات حرصاً على جمع الطلاب و المنع من التشتت، فكان يدرس كل يوم ستة دروس أو سبعة في مرحلة السطوح بالإضافة إلى حضوره لدى بعض الأساتذة كما سبق آنفاً، وحتى في أيام العطل كان يدرس لجماعة من الطلبة أو يلقي عليهم محاضرات علمية تفيدهم.

بعد وفاة الشيخ الحائري بدأ السيد بالتدريس خارجاً في الفقه و الأصول العالين، ولم يزل مستمراً بالتدريس في هذه المرحلة حتى أواخر أيامه، ولم تقعه عن ذلك الشيوخة و مهام المرجعية و إدارة الشؤون العامة.

شارك المراجع الثلاثة (السيد الحجة و السيد الخوانساري و السيد الصدر) في إدارة الحوزة العلمية بقم، و شاركهم أيضاً في دعوة المرجع الديني السيد البروجردى للإقامة بقم، و لكن لم يترك المهام المنوطة إليه حتى في أيام هؤلاء المراجع، بل كان يمارسها بأحسن ما يمكن. كان له صلات علمية بكبار العلماء في البلدان الإسلامية، و له مكاتبات كثيرة مع رجالات العراق و سوريا و مصر و اليمن و اندونيزيا و مراکش و الهند و باكستان و غيرها، و لازالت توجد لدينا رسائل من الشيخ الطنطاوي الجوهري صاحب التفسير المعروف و الأستاذ عيسى اسكندر معلوف و الشيخ شلتوت شيخ الجامع الأزهر و الشاعر الهندي المعروف تاگور و الأستاذ حسن قاسم المصري و الشيخ يوسف الدجوي المصري و الشيخ إبراهيم الجبالي المصري و الشيخ محمد بهجة البيطار الدمشقي و كثير من العلماء الذين لا يمكننا تعداد أسمائهم هنا.

المرجعية العامة

قلنا: إن السيد الوالد كان من الرجال البارزين في الحوزة العلمية بالنجف و قم، و شارك

المراجع الثلاثة في إدارة شؤون الطلاب، واستمر في التدريس العالي طيلة مرجعية السيد البروجردي.. كانت هذه المراحل الإيجابية ممهدة لمرجعته العامة واتجهت إليه الأنظار في إيران وبقية الحواضر العلمية والدينية.

عرف السيد بالتقوى والعزوف عن الماديات بالإضافة إلى ما عرف عنه في المجال العلمي، وهما - أي العلم والتقوى - أهم الأركان في المرجع الديني الذي يناط إليه التقليد. وقد اعتادت الشيعة الإمامية منذ عصر الأئمة عليهم السلام أن لا يرجعوا في أمر دينهم إلا إلى مرجع تتوفر فيه هذان العنصران الأساسيان، فإن حياة الأئمة عليهم الصلاة والسلام كانت تكتنفها العصمة عن الخطأ والتجنب عن مغريات الدنيا ولعلم الفياض، ولا بد من المرجع أن يسير على خطاهم ويقتدي بهداهم ويأخذ بهديهم وسمتهم. هكذا نشأ الشيعة وعلى هذا تدرجوا في مختلف العصور.

لقد تخرج من حلقات درسه طيلة السنين والأعوام علماء لا يعدون انتشاروا في سائر المدن والأقطار، وتولى جماعة منهم التدريس والتأليف وتربية الطلاب في حوزة قم، وكان هذا عاملاً آخر لإشغاله لدست المرجعية ورجوع المؤمنين إليه.

إحاطته بمختلف العلوم والفنون - بالإضافة إلى تبحره في الفقه والأصول وبقية العلوم الدينية - جعلته من البارزين بين العلماء المجتهدين وكانت من عوامل احتفاء مختلف الطبقات به والرجوع إليه.

طبعت أول رسالة عملية له بعنوان «نخبة الأحكام» في سنة ۱۳۶۶، ثم رسالته الأخرى «سبيل النجاة» في سنة ۱۳۷۳، ثم توالى طبعات رسائله العملية حتى أن «توضيح المسائل» طبع أكثر من خمس وخمسين مرة بطهران وقم.

أقام أكثر من ستين عاماً الصلوات الخمس جماعة في حرم السيدة المعصومة عليها السلام، وكان يأتيه بصلاته عدد كبير جداً من طلاب العلوم الدينية والمؤمنين من سائر الناس، وهي أرحم صلاة جماعة كانت تقام في قم طول هذه السنوات المتمادية.

صفاته في خلقه وسمته

كان السيد يميل إلى الطول في قامته، عريض الوجه بيضاء مشرب بالحمر، تملأ صدره اللحية الكثة المتناسبة مع الوجه، على شفثيه إبتسامة دائمة خفيفة و في جبهته أثر السجود. يتكلم بالعربية الفصحى بالإضافة إلى اللغة الفارسية و التركية، و في لهجته ظرافة محببة و تجعل أحاديثه ذات طلاوة، يستعمل النكات النادرة و الإشارات و الكنايات اللطيفة تجذب إليه السامعين و المخاطبين.

يتمتع بحفاظة قوية جداً، لا يكاد ينسى ما يقرؤه في كتاب أو يسمعه من متحدث مهما طالت الأيام و بعدت الأزمنة، فهو كمسجل يختزن في ذاكرته كلما يمر عليها من بحوث علمية و قضايا تاريخية و نوادر و قصص شاهدها أو عايشها، و عند ما يتحدث عن شيء يتحدث بكل تفاصيله كأنما قد مر عليه في أمسه القريب لا في السنين المتباعدة.

فيه ذكاء و عبقرية، لا يحتاج في حل المعضلات العلمية إلى عناء طويل، فكان يصل إلى النتائج المطلوبة في دقائق لا يصل إليها غيره في ساعات بل أيام، و لذا تمكن أن يستوعب كثيراً من المسائل الفكرية علاوة على المسائل العلمية الحوزوية و توصل إلى كشف معضلات كانت مغلقة على غيره من معاصريه و المشاركين له في البحث و الدرس. قطع مراحل عالية في السير و السلوك و تهذيب النفس على الطريقة الشرعية المرضية لأئمة الهدى عليهم السلام، و لازم في مختلف أدوار حياته من كان يتوسم فيه صفاء الضمير و طهارة الباطن، فأخذ منهم طريق الرياضيات الدينية و جملة من الأذكار و الأدعية و الأعمال التي تعين على جلاء القلب.

واظب على عباداته و طاعاته في الخلوات و الجلوات، فكان قليل النوم كثير السهر لم يترك النوافل و صلاة الليل و التهجد في الأسحار حتى في أشد حالاته، و كان سباقاً إلى حرم السيدة المعصومة عليها السلام قبل الفجر بحيث صلى و تهجد في كثير من الليالي إلى جنب باب الصحن قبل فتحه.

و في مجالسه كان مرحاً حسن الأخلاق و المعاشرة، يؤنس جلسيه بأحاديثه الشيقة و نكاته المحببة إلى النفوس، لم تخلو حتى بحوثه العلمية من نوادر تاريخية و طرائف من

الحوادث، و لذا كان لا يمله جلسيه مهما تطول الجلسة و تشعب الأحاديث و يتعمق البحث. و هذه موهبة ربانية كانت تفتح له آفاقاً من المحبة في قلوب سامعيه. ليس فيه التواء و ازدواجية، بل كان يتسم بالصراحة و إبداء الرأي في غير مماراة أو مماشاة، فإذا جوبه مشكلة إجتماعية أو سياسية يدلي برأيه من غير دجل أو تغطية. له يقظه في الأمور الإجتماعية و السياسية، فلم ينجرف بالتيارات التي تورط فيها في عهد الإختناق كثير من رجال الدين جهلاً منهم بالعواقب و الخلفيات. كان يعرف مآل الأمور فيجتنب بدكاء ما يجب أن لا يتورط فيه و يأخذ بما يصلح العمل به. عطف على الفقراء و الطبقة المحرومة من الناس، يصلهم بسخاء و في تستر محافظاً على شرفهم و كرامتهم، يتبسط معهم و يشاركهم في أفراحهم و يواسيهم في آلامهم و يحاول كشف البؤس عنهم.

مؤسسات دينية و علمية

توسعت نشاطات السيد الوالد - قدس سره - عن الشؤون العلمية و الإجتماعية، فأولى اهتمامه بالمؤسسات الدينية و ما تحتاج إليه الحوزة من سائر المنشآت التي كانت الضرورة إليها ماسة بسبب تزايد الطلاب و الوافدين للدراسة من مختلف البلدان. لقد ساهم في ترميم بعض ما كان متروكاً أو مهدداً بالهدم من سائر المنشآت، كما أنشأ كثيراً من المساجد و الحسينيات و المدارس العلمية و المنشآت الصحية.

و فيما يلي نشير إلى بعض تلك المنشآت في مدينة قم و نكتفي بأسمائها لئلا نطيل على

قرائنا الأجلاء:

۱. المدرسة المهدية.
۲. المدرسة المؤمينة.
۳. المدرسة الشهابية.
۴. المدرسة المرعشية.
۵. المكتبة العامة، و هي أهم و أوسع مؤسساته.

٦. إضافة جناح في مستشفى نكوئي.

٧. الحسينية المرعشية.

٨. مسجد راه آهن.

٩. دارالشفاء آل محمد.

١٠. كوى آية الله مرعشى نجفى (مائة و أربعون بيت لسكنى الطلاب).

١١. هيئة تحقيق التراث الإسلامى.

١٢. هيئة جمع مواد إحقاق الحق.

إن مكتبته العامة من أروع المكتبات العامة في إيران، تحتوي على مئات الألوف من الكتب المطبوعة و أكثر من ستة و عشرين ألف نسخة مخطوطة، فيها كثير من المصادر الهامة غير المتوفرة في المكتبات الأخرى، و فهرست حتى الآن عشرة آلاف نسخة مخطوطة منها في خمسة و عشرين مجلداً مطبوعة، و العمل مستمر في إنماء المكتبة - بقسميها المطبوع و المخطوط - بالإضافة إلى سائر الأقسام المنشأة لتوفر الجهد و الوقت على المحققين و بقية المراجعين في أطار المكتبة و خارجها، و لي شرف العمل فيها أكثر من ثلاثين سنة بعنوان المتولي الشرعي و الرئيس لها.

هذا بالإضافة إلى اهتمامه الكبير في نشر و إحياء آثار علماء الإمامية داخل إطار مكتبته العامة و خارجها، فإنه سعى في طبع و نشر مئات من الكتب النفيسة غير المطبوعة و صرف على نشرها مبالغ طائلة، و لولا اهتمامه بهذه الأمور لكانت هذه الأعلق النفيسة مودعة على رفوف المكتبات أو عرضة للتلف.

و جانب آخر من اهتماماته الشديدة قيامه بإدارة كثير من شؤون طلاب الحوزة المادية، كالرواتب الشهرية بعنوان الخبز و إعانة المعوزين و المرضى و أصحاب العوائل و مساعدة من يحتاج إلى المساعدة و تشجيع من يرى فيه المؤهلات العلمية و حسن السمات. فقد كانت هذه الأمور تشغل جانباً كبيراً من إنفاقاته المالية، إضافة على ما كان ينفقه على المؤسسات الخيرية و العلمية و الدينية.

طرق روایت

لانعلم أحداً من أعلامنا المعاصرين و من قارب عصرنا كالسيد الوالد في كثرة المشايخ و طرق رواية الحديث، فإنه استحصل على أكثر من أربعمائة إجازة شفوية و كتبية من مشايخ الشيعة و الزيدية و أهل السنة و الإسماعيلية.

إن أول إجازة أجز بها السيد الوالد هي الإجازة التي كتبها له العلامة الشيخ فضل الله الحائري المازندراني، فقد كتبها في سنة ۱۳۳۷ و السيد في الثانية و العشرين من عمره، ثم تابعت الإجازات له حتى أواخر سني حياته.

لم تقتصر الإجازات له برواية الحديث، فإن في بعضها التصريح باجتهاده و الإشادة بمقامه العلمي الشامخ، و في بعضها إجازة الدعاء و الذكر و قطع المراحل السلوكية، و أكثرها لرواية الحديث خاصة. و بالقسم الأخير يروي جميع كتب الحديث و المسانيد و مختلف كتب العلم لدى المذاهب الإسلامية كافة.

جمعنا ما عثرنا عليه من الإجازات المكتوبة في هذه المجموعة الماثلة بين يدي القارئ الكريم، و بها نكتفي عن سرد أسماء المجيزين هنا و لا نطيل في الكلام. و هناك شيوخ كتبوا إجازات لم نعثر عليها حتى الآن و سنشرها انشاء الله تعالى عند العثور عليها في الأيام المقبلة.

و يجب أن نبه إلى أن بعض إجازات السيد مذبجة، و هي تبادل الإجازة بين الشيخين كل يعطي الإجازة للآخر، و من باب المثال نذكر إجازة السيد للشيخ عبدالواسع بن يحيى الواسعي بتاريخ ۱۳۵۵ هـ المذكورة في كتابه «الدر الفريد الجامع لمتفرقات الأسانيد» طبع بالقاهرة سنة ۱۳۵۷، و قد أعطى الواسعي إجازة له و ردت نصها في هذه المجموعة ص ۴۰۴.

المجازون عنه

لقد أجاز سيدنا الوالد - قدس الله سره - إجازات علمية كثيرة بحكم مرجعيته لا يمكن إحصاؤها كلها في هذا المجال القصير، استجاره علماء الأمصار و أفاضل الحوزة من

تلامذته و غيرهم في السنين المتطاولة في الأمور الحسينية و ما إليها مما يتعلق بالشؤون الدينية الإجتماعية.

أما الإجازات الحديثة التي كتبها فهي أيضاً كثيرة أكثر من أربعة آلاف إجازة، و منها إجازات مطولة تعتبر كتباً كبيرة أو رسائل، أكبرها ما كتبه لي بعنوان «الطريق و المحجة لثمره المهجة» و طبعت في قم سنة ١٤١٤ بعنوان «الإجازة الكبيرة».

و هنا نعد أسماء بعض رجالات العلم المجازين منه و نرجي التفصيل و الإحصاء التام إلى كتاب خاص قيد التدوين فيه التعريف بكل من أجزى منه و سنبدل السعي في أن يكون جامعاً لأسماء المجازين منه:

١. الشيخ مهدي المعزي الطهراني، إجازة سنة ١٣٧٦.
٢. الحاج سلطان الواعظين الشيرازي، إجازة سنة ١٣٧٠.
٣. ميرزا علي أصغر قراقرز لولو الهمداني، سمي الإجازة «الدر الفريد في نبذ من الأسانيد» و كتبها سنة ١٣٥٦.
٤. السيد أحمد الحسيني الإشكوري، أجازته بثلاث إجازات.
٥. الشيخ علي الثابتي الهمداني، إجازة سنة ١٣٧٦.
٦. السيد علي العلوي، سمي الإجازة «الثبت الكافي».
٧. الشيخ محمد الرشتي، أجازته برسالة «الثبت الكافي» و كتبها سنة ١٣٩٣.
٨. الشيخ محمد صادق النصيري السراي، و إجازته في أربعمئة صفحة كتبها سنة ١٣٨٢.
٩. السيد جلال الدين الطاهري الإصبهاني، و إجازته كبيرة في أكثر من أربعمئة صفحة كتبها سنة ١٣٧٨.
١٠. السيد معز الدين محمد صادق خليفه سلطاني، سمي الإجازة «الدوحة الفاطمية» كتبها سنة ١٣٣٩.
١١. الشيخ محمد باقر السراي المشهدي، أجازته في سنة ١٣٣٩.
١٢. السيد محمد صادق المرعشي، أجازته في سنة ١٣٣٩.
١٣. الخطيب الشهير رشيد ترايبي، سمي الإجازة «زبدة الأسانيد» و كتبها سنة ١٣٧٧.

۱۴. السيد محمد حسن المرتضوي اللنگرودي، أجازته في سنة ۱۳۷۸.
۱۵. ميرزا محمد أحمد آبادي طبيب زاده الإصبهاني، سمي الإجازة «غنية المستجيز» كتبها سنة ۱۳۷۷.
۱۶. قائد الثورة الإسلامية السيد علي الخامنئي.
۱۷. السيد عباس الحسيني الكاشاني الحائري، أجازته في سنة ۱۳۸۰ في ۳۰۷ ص.
۱۸. الشيخ محمد باقر المرندي.
۱۹. الشيخ محمد علي الزنجاني الطهراني، أجازته في سنة ۱۳۵۶.
۲۰. الشيخ ميرزا علي العلياري التبريزي، أجازته في سنة ۱۴۰۴.
۲۱. السيد محمد الاصبهاني الهرسيني، أجازته في سنة ۱۳۷۹.
۲۲. السيد أبو القاسم الفقيه الأرسنجاني.
۲۳. السيد أبو الحسن مولانا التبريزي.
۲۴. الشيخ قوام الدين الوشوي القمي، أجازته سنة ۱۳۵۶.
۲۵. السيد جعفر ميردامادي الاصبهاني.
۲۶. السيد رضا الإمامي الاصبهاني.
۲۷. السيد مرتضى فقيه المبرقي القمي.
۲۸. الشيخ عبدالله الشهيدي القرويني.
۲۹. الشيخ حسن الغفاري التبريزي.
۳۰. الشيخ إسماعيل رحمت خواه التبريزي.
۳۱. الشيخ عبدالحسين الغروي التبريزي.
۳۲. الشيخ محمد علي التوحيد التبريزي.
۳۳. السيد فخر الدين امامت الكاشاني.
۳۴. السيد عزيز الله امامت الكاشاني.
۳۵. السيد مهدي اللاجوردي القمي.
۳۶. الشيخ محمد فاضل الموحي اللنكراني.

٣٧. السيد علي رضا ريحان اليزدي.
٣٨. السيد محمد الموسوي الجزائري، أجازته سنة ١٣٧٥.
٣٩. الشيخ محمد باقر المحسنى الملايرى، أجازته سنة ١٤٠٣.
٤٠. الشيخ محمد جعفر الصبورى الكاشانى، أجازته سنة ١٣٩٥.
٤١. الشيخ علي محمد ابن العلم الدزفولى.
٤٢. الشيخ حسن النورى الهمدانى.
٤٣. السيد محمد صادق بحر العلوم النجفى، وإجازته مديجة.
٤٤. الشيخ عباس علي عميد الزنجاني «صهره».
٤٥. الشيخ محمد كاظم ملك أفضلي اليزدي.
٤٦. الشيخ محيى الدين المامقاني، أجازته سنة ١٤٠١.
٤٧. الشيخ مرتضى كاتوزيان الطهراني، أجازته سنة ١٣٨١.
٤٨. السيد مهدي الثريبي الكاشاني.
٤٩. الشيخ أحمد الصابري الهمدانى.
٥٠. السيد هادي الطباطبائي القمي.
٥١. الشيخ محمد تقى بهجت الكيلاني.
٥٢. الشيخ عبدالله النظري المازندراني.
٥٣. السيد حسين آيت اللهى الجهرمي.
٥٤. الشيخ محمد الأنوارى اليزدي.
٥٥. الشيخ رضا الأنصارى الهمدانى.
٥٦. السيد رضى الشيرازى.
٥٧. السيد حسن النبوي البيرجندى.
٥٨. الشيخ محمد حسين الآيتى البيرجندى.
٥٩. الشيخ محمد حسين نايف البيرجندى.
٦٠. السيد مرتضى العسكري.

۶۱. الشيخ محمود سالک الاصبهاني الكاشاني.

۶۲. السيد عباس الإعتماذي الكاشاني.

۶۳. الشيخ كاظم الخوانساري.

۶۴. الشيخ هادي روحاني البابلي.

۶۵. الشيخ عطاءالله الأشرفي الاصبهاني.

۶۶. الشيخ ناصر مكارم الشيرازي.

۶۷. الشيخ آقا بزرك الطهراني، و الإجازة مدبجة.

و للسید إجازات لجماعة من علماء الزيدية و أهل السنة، و بعضها مدبجة نذكرها في الكتاب الكبير المزمع إليه.

مؤلفاته

لم يترك السيد الوالد - قدس الله سره - منذ أوائل الطلب القلم و الدواة، فكانا مرافقين له يكتب ما يعن له في هامش الكتب التي يقرأها أو قصاصات من الأوراق، و هو اية التأليف و التصنيف رافقته في طول حياته إلا سنوات الطفولة القليلة. و من هنا تراه خلف تراثاً ضخماً من الكتابات في مختلف العلوم و الفنون التي مارسها قراءة و مطالعة و تجربة، و كثير من الكتابات بقيت غير منظمة لكثرة مشاغله التدريسية و مهام المرجعية التي كان لا بد له من القيام بها.

و فيما يلي نسرد جملة من المؤلفات و الرسائل و مقدمات الكتب التي برز من قلمه الشريف طبع بعضها و جلها غير مطبوع، و هي عناوين لما ألف منظماً و يمكن عدده كتاباً أو رسالة، و بقية الآثار غير المدونة لم نذكرها في هذا الثب حتى تتأني فرصة تنسيقها و ترتيبها:

« إثبات صحة نسب الخلفاء الفاطميين، طبع في مجلة «هدى الإسلام» بالقاهرة.

« إجازة الحديث، كبيرة كتبت للسيد جلال الدين الطاهري الإصبهاني سنة ۱۳۷۸.

« إجازة الحديث، كتبت للسيد سلطان الواعظين الشيرازي و طبعت بطهران مع كتاب

«شهای پيشاور» سنة ۱۳۷۰.

- * إجازة الحديث، للشيخ علي الهمداني الثابتي كتبت سنة ١٣٧٦.
- * إجازة الحديث، كتبت للسيد محمد حسن اللنگرودي في سنة ١٣٧٨.
- * إجازة الحديث، كبيرة كتبت للشيخ محمد صادق النصيري سنة ١٣٨٢.
- * إجازة الحديث، كبيرة كتبت للشيخ مهدي المعزي الطهراني سنة ١٣٧٦.
- * أجوبة المسائل الرازية.
- * أجوبة المسائل العلمية و الفنون المتنوعة.
- * الأفطسية في نسب سادة «تَقْرود»، طبع بطهران ضمن «وقائع الأيام».
- * الأمثال، مستل من نهاية الأرب.
- * أنس الوحيد، ألفه في سامراء.
- * الأنساب، لغير السادة.
- * أنساب سادات المدينة المنورة، طبع بطهران ضمن «بيشواي اسلام».
- * البيع الخياري، رسالة.
- * التبصرة في ترجمة مؤلف التكملة، طبع مع تكملة نجوم السماء في سنة ١٣٩٧.
- * التجويد، فيه فوائد مهمة.
- * تراجم أعيان السادة المرعشيين، كتبها سنة ١٣٧١.
- * ترجمة نصر بن مزاحم المنقري.
- * تعيين مدفن رأس الحسين عليه السلام.
- * تكملة تذكرة القبور، طبع ضمن الأصل بإصهبان.
- * توضيح المسائل، طبع أكثر من ٥٥ مرة في قم و طهران.
- * الثب الكافي، إجازة كتبت سنة ١٣٩٣.
- * جذب القلوب إلى ديار المحبوب، ألفه في سامراء سنة ١٣٣٩.
- * حاشية أنوار التنزيل، ألفها في النجف و هو في الثاني و العشرين من عمره.
- * حاشية بحر الأنساب للسيد عميد الدين النجفي، طبع معه بالقاهرة سنة ١٣٥٥.
- * حاشية السر المكنون، في علم الحروف.

- * حاشیه عمده الطالب في أنساب آل أبي طالب لابن عنبه الداودي، في مجلدات.
- * حاشیه فرائد الأصول، غير تامة.
- * حاشیه الفصول المهمة، للحر العاملي.
- * حاشیه قوانين الأصول، غير تامة.
- * حاشیه كتاب سرخاب، في الرمل.
- * حاشیه مبحث الوقت و القبلة من الروضة البهية، كتبها سنة ۱۳۴۵.
- * حاشیه المفتاح، لأيدمر الجلدكي.
- * حاشیه المكاسب.
- * حاشیه من لا يحضره الفقيه، مختصرة.
- * حاشیه وسيلة النجاة، غير تامة.
- * حاشیه وقائع الأيام، للمحدث القمي.
- * الحديقة الوردية حول الروضة البهية، طبع في قم سنة ۱۴۰۳.
- * حذف الفصول عن مطالب الفصول.
- * حقيقة الغناء و أقسامه.
- * الدر الفريد في نبذ من الأسانيد، إجازة كبيرة كتبت لميرزا علي أصغر قراگزلو الهمداني سنة ۱۳۵۶.
- * الدرّة النشيّرة فيما يتعلّق بالإجازة الكبيرة، طبع ضمن إجازة السيد عبد الله الجزائري الكبيرة.
- * الدوحة الفاطمية، إجازة كتبت للسيد معزالدين من أحفاد خليفة سلطان المرعشي في ۲۵ رمضان سنة ۱۳۳۹ بالنجف الأشرف.
- * ذرية سيدنا العباس «ع»، طبع بطهران سنة ۱۳۲۱ ش.
- * راهنمای سفر مکه و مدینه، طبع بطهران.
- * الرحلة الآذربايجانية.
- * الرحلة الإصهانية.

- * الرحلة الخراسانية، في سنة ١٣٤٢.
- * الرحلة الشيرازية.
- * الرد على مدعي التحريف، رد على «فصل الخطاب» للنوري.
- * رسالة طريفة، طبعت ضمن «تحفه سلطاني» في طهران سنة ١٣٨٠.
- * رفع الغاشية عن وجه الحاشية، غير تام.
- * رياض الأفاحي، ترجمة البياضي مطبوعة مع الصراط المستقيم له.
- * زبدة الأسانيد، إجازة كبيرة كتبت للعلامة رشيد ترابي في سنة ١٣٧٧.
- * زهر الرياض في ترجمة صاحب الرياض، طبع مع الأصل في قم سنة ١٤٠١.
- * سادات العلماء فيما بعد الألف الهجري.
- * سجع البلابل في ترجمة صاحب الوسائل، طبع مع كتاب «إثبات الهداة».
- * سبيل النجاة، طبع سنة ١٣٧٣ بقم.
- * سلوة الحزين و مونس الكتيب «مونس المضطهد»، «روض الرياحين»، كشكول في العلوم الغربية.
- * سند القراء و الحفاظ، ألفه سنة ١٣٨٩.
- * سيصد مسأله در أحكام أموات، طبع بطهران.
- * شرح حال ابن الأنير، طبع مع «أسد الغابة» بطهران سنة ١٣٤٢ ش.
- * شرح حال إدوارد فنديك، طبع مع «إكتفاء القنوع» في سنة ١٤٠٩.
- * شرح حال بهلول بهجت أفندي، طبع بطهران مع «تشريح و محاكمه».
- * شرح حال السيد أبو القاسم الطباطبائي، طبع مع «مشجرة إجازات علماء الإمامية» في سنة ١٣٧٨.
- * شرح حال السيد السلطان علي بن الإمام محمد الباقر (ع).
- * شرح حال الكنتوري، طبع مع «كشف الحجب» سنة ١٤٠٩.
- * شرح حال المحلاتي النجفي، طبع ضمن «گفتار خوش يارقلي» بطهران سنة ١٣٨٤.
- * شرح حال المولى عبدالواسع الكاشاني، طبع مع «شرح دعاء السمات» في قم سنة ١٣٩٦.

- * شرح دعاء السمات، کتبه فی سامراء و هو فی الثاني و العشرين من عمره.
 * شرح الزيارة الجامعة الكبيرة، ألفه بالكاظمية.
 * شقائق النعمان و نفحات الريحان.
 * شمع الأندية «الأمكنة» و البقاع في خيرة ذات الرقاع في الإستخارات، ألفه سنة ۱۳۵۰.
 * الشمعة في مصطلحات أهل الصنعة.
 * الصرفة في ترجمة صاحب كتاب النفحة العنبرية، أي السيد أبو الفضيل محمد كاظم الموسوی الیماني.
 * الضوء البدری في حياة صاحب الفخري، طبع في قم سنة ۱۴۰۹.
 * طبقات النساين، في مجلدين.
 * الطريق و المحجة لثمرة المهجة، أكبر إجازة كتبها السيد الوالد، و هي لکاتب هذه السطور، و طبعت في قم سنة ۱۴۱۴.
 * الطرائف في ترجمة صاحب الطرائف، طبع بطهران سنة ۱۴۱۰.
 * العزبة، طبع بطهران سنة ۱۳۴۱ و ۱۳۵۴ ش.
 * غاية الآمال في ترجمة صاحب بهجة الآمال، طبع في قم سنة ۱۳۹۵.
 * الغاية القصوى لمن رام التمسك بالعروة الوثقى، حاشية على العروة الوثقى، مطبوعة في جزئين.
 * غنية المستجيز، إجازة حديثة لميرزا محمد أحمد آبادي طيب زاده الاصبهاني طبعت مع «الشموس الطالعة» سنة ۱۳۷۷.
 * الفتحة، طبع ضمن «تفسير شاهي» في تبريز.
 * الفروق، في اللغة.
 * فوائد حول الصحيفة السجادية، طبعت بطهران.
 * الفوائد الرجالية.
 * الفوائد النسبية و الرجالية و الأدبية و الحديثية.
 * فهرس مصادر كتب التراجم و التاريخ و اللغة.

- * فهرس مصادر ملحقات إحقاق الحق.
- * قطف الخزامي من روضة الجامي، حاشية على شرح الكافية.
- * كاشفة الحال في ترجمة مؤلف خزانة الخيال، طبع ضمن الكتاب في قم سنة ١٣٥٢ ش.
- * كشف الإرتياب في ترجمة صاحب باب الأنساب للبيهقي، طبع معه في قم سنة ١٤١٠.
- * كشف الأستار عن حياة مؤلف كشف الأستار، طبع معه في قم سنة ١٣٥٢ ش.
- * كشف الظنون عن صاحب كشف الظنون، طبع معه بطهران سنة ١٣٨٨.
- * اللائي المنتظمة و الدرر الثمينة، طبع في أول «ملحقات إحقاق الحق» في طهران سنة ١٣٧٧.
- * لؤلؤة الصدف في حياة السيد محمد اشرف، طبع بقم مع «فضائل السادات» سنة ١٣٨٠.
- * اللباس المشكوك، رسالة في حليته.
- * لمعة النور و الضياء، طبع بطهران مع «المناجاة الإلهية» في سنة ١٣٤٣ ش.
- * المجددي في حياة صاحب المجددي، طبع بقم مع الكتاب سنة ١٤٠٩.
- * مجموعة في الأدعية و الزيارات، طبعت بطهران سنة ١٣٧١.
- * مزارات العلويين.
- * مسارح الأفكار في توضيح مطارح الأنظار.
- * مستدرك «شهداء الفضيلة» للعلامة الأميني.
- * المسلسلات في الإجازات، و هي المجموعة الحاضرة.
- * المشاهد و المزارات «مزارات الطالبين».
- * مشجرات آل رسول الله الاكرم (ص)، كتاب كبير.
- * مشجرة السادة الحسينية بكاشان، طبع في قم مع «رياض الأئمة» سنة ١٣٩٤.
- * مصباح الناسكين، طبع بقم سنة ١٣٤٨ ش.
- * مصطلحات الفقهاء.
- * مطلع البدرين في ترجمة صاحب مجمع البحرين - الطريحي - طبع بطهران مع الكتاب سنة ١٣٣٩.

- * المعول في أمر المطول، حاشية على «المطول» غير تامة.
- * مفتاح أحاديث الشيعة، غير تام.
- * مفرج الكرب، طبع بطهران ضمن «إرشاد القلوب» للدليمي في سنة ۱۳۸۷.
- * مقدمة إيضاح الفوائد، طبع بقم معه في سنة ۱۳۸۸.
- * مقدمة تميم أمل الآمل، طبعت معه في قم سنة ۱۴۰۷.
- * مقدمة تفسير الدر المنثور، طبعت في أول الكتاب.
- * مقدمة روضة المتقين، طبعت معه في سنة ۱۳۹۳.
- * مقدمة كاوشهای علمی، طبعت معه في قم سنة ۱۴۰۵.
- * مقدمة كتاب «چهره درخشان» المطبوع في قم سنة ۱۳۹۹.
- * مقدمة «مؤتمر علماء بغداد» طبعت معه في طهران سنة ۱۳۹۹.
- * مقدمة «المجموعة النفيسة» طبعت معها في قم سنة ۱۴۰۶.
- * مقدمة معجم الثقات، طبعت معه في قم سنة ۱۳۹۱.
- * مقدمة «وقائع السنين و الأعوام» طبعت معه في طهران سنة ۱۳۵۲ ش.
- * ملجأ الهارب في أغلاط عمدة الطالب.
- * من أشبه النبي (ص).
- * المكاتيب، مجموعة مراسلاته مع علماء الإسلام وغيرهم، جمعت سنة ۱۳۸۶.
- * ملحقات إحقاق الحق، طبع منه تسعة و عشرون مجلداً.
- * مناسك الحج، اردو طبع في باكستان سنة ۱۹۷۷ م.
- * المنز و المواهب العديدة في ترجمة العبيدلي السبزواري، طبع بتبريز سنة ۱۳۹۳ مع كتاب «الأسدية».
- * منهاج المؤمنین، جزان طبع في قم.
- * منهج الرشاد في ترجمة الفاضل الجواد، طبع بقم ضمن «مسالك الأفهام» سنة ۱۳۸۷.
- * منية الرجال في شرح نخبة المقال، طبع الجزء الأول منه في قم سنة ۱۳۷۸ ش.
- * منية العاملين، طبع ضمن «روضة الواعظین» في قم سنة ۱۳۷۷.

* المواهب العلیة فی ترجمة شارح الرسالة الذهبیة، طبع بقم فی مقدمة «الفوائد الرضویة» سنة ١٤٠٠.

* المیزان القاسط فی ترجمة مؤرخ واسط، طبع بطهران مع «المناقب» سنة ١٣٩٤.

* نبراس النور و الضیاء فی ترجمة مؤلف نجوم السماء، طبع مع الكتاب فی قم سنة ١٣٩٤.

* نخبة الأحكام، طبع فی قم.

* نظرات اصلاحی، کتبه سنة ١٣٩٩.

* وسیلة المعاد فی مناقب شیخنا الأستاذ، طبع بطهران مع «مدرسه سیاره» سنة ١٣٨٣.

* وفيات الأعلام (وفیات العلماء).

* الوقت و القبلة.

* الهدایة إلى مقاصد الکفاية^١، ألفه سنة ١٣٣٩.

* هداية الناسکین، طبع فی قم.

* هدية ذوي الفضل و النهی بترجمة المولى علم الهدی، طبع بطهران فی مقدمة «معادن الحکمة» سنة ١٣٨٨.

فی ذمة الخلود

لم أعهد شخصاً تهباً للموت و استعد للقاء ربّه كما رأيت سيدي الوالد - تغمده الله برحمته و رضوانه - فقد كان الموت كأنه بمنظر منه و مرأى يواجهه فی حله و ترحاله، خاصة فی السنوات الأخيرة كان على استعداد تام للقاءه.

فی يوم الأربعاء سابع شهر صفر سنة ١٤١١ ذهب السيد على العادة إلى حرم السيدة المعصومة عليها السلام لإقامة صلاة الجماعة، و بعد صلاة المغرب و العشاء و الزيارة عاد إلى البيت و لم تمض إلا دقائق يسيرة ظهرت عليه آثار السکة القلبية، و بالرغم من المعالجات الطیبة السریعة لحق بعد لحظات بالرفیق الأعلى مطمئن النفس و الإبتسامة

١. فی بعض النسخ «معاصل الکفاية»، أو «مصباح الهداية فی سالك الکفاية».

مرتسمة على شفتیه الکریمین لبهجتہ بقاء الله تعالى و ما أعدله من المنازل الرفیعة فی العالم الأخری.

قضی ستاً و تسعین سنة فی خدمة العلم و الدین، و خلف زخماً من الآثار الحیة جعلته من الخالدين، و وفد على ربّه نقي الثوب طاهر الجیب. فسلام الله علیه يوم ولد و يوم مات و يوم یبعث حياً.

أذاعت محطات الراديو و التلفزيون و الصحف نبأ وفاته فی نفس اللیلة، و أعلنت الدولة العزاء على روحه الطاهرة ثلاثة أيام، و انهالت على ذویه و العلماء فی الحوزة برقیات و رسائل كثيرة تعزي الحجة المنتظر علیه السلام و أولاده بمصابه الجلل، و وفد على قم كثير من الشخصیات العلمية و الأدارية و غیرهم من سائر الطبقات من طهران و بقية المدن الإيرانية للمشاركة فی التعزية و التشیع، و شیع فی يوم الجمعة تشیعاً منقطع النظر حتی مقره الأخير فی مدخل مكتبته العامة حیث كان قد أوصی بدفنه هناك، مع أنه كان له قبر مهياً داخل صحن السيدة المعصومة علیها السلام إلا أنه قال فی وصيته: إنه یحب أن یدفن فی مدخل المكتبة موطیء أقدام المحققین لعلوم آل محمد علیهم السلام.

استمرت مجالس الترحیم فی قم و بقية مدن ایران و الأفطار الإسلامية إلى ما بعد الأربعین، و أبته كثير من الخطباء و الشخصیات فی مختلف المحافل المقامة لتکریم ذکراه، كما رثاه شعراء كثیرون بالفارسیة و العربیة و غیرهما بقصائد و مقاطع لا یمكن حصرها فی هذا المجال الضیق، و منها هذه القصيدة من نظم الأستاذ صاحب ناصر سعید الباق:

أقم لذكری الخالدين بذی الدیار	مرجاً تعطر بالشذى و نظار
حباً لذی النجم المهیمن ضوءها	من آل طه، خلصاً أطهار
ولقد سألت النفس فی هیم السهی	عسما مضى من سالف أسفار
أین المعلى فی البروج له غناً	أین المغرّد فی القصور له الدیار
أین المورد فی البیادر حسنه	أیسن المعلى عارقاب یدار
تلك المقابر و القباب لهم توأ	والذکر عطر ناله أخیار
فالذکر باقٍ للسخیر ینار	هم أنجم تزهو بها الأدیار

ما الخلد إلا للعزیز و إن مشت
 فالنفس تهوى خيراً و مناوُ
 هذا العزاء و هذه الأخیارُ
 هذی بسطون و لاتسها شربت
 جئات تعزی عزها و ثمارُ
 لله ذکراً «المرعشی» یُمدارُ
 حبی لآل المصطفی شرفُ
 و أعزى محموداً له آثارُ
 عزُّ لآل المرعشی و منزلُ
 لله دام بناؤه و شعاعُ
 دامت یداک محامداً أغیارُ
 أسأ لذكرك یا فقید أضرارُ
 بین المحافل فی الدنا أوتارُ
 و النفس من ضمماً هوت أحرارُ
 عبری لذكر «المرعشی» تحارُ
 من كأس حیر عالم مبرارُ
 لله دامت أدمعی مدرارُ
 لله خطب و الخطوب کبارُ
 إن المسحبة شعبة و شعاعُ
 ابن الفقید لذي الدیار عمارُ
 فی دار قم کله آثارُ
 للخیر ضم موارداً برارُ
 فالذکر رجب و الخیار منارُ
 فالله أدعو جنة أبرارُ

اعلام الامامية

آية الله العظمى السيد شهاب الدين المرعشي النجفي

شورای نویسندگان مجلّة الموسم

اسمه و نسبه*

آية الله العظمى السيد شهاب الدين الحسيني المرعشي النجفي ابن السيد شمس الدين محمود^١ (ت ١٣٣٨ هـ) بن السيد شرف الدين علي - سيد الحكماء - (ت ١٣١٦ هـ)^٢ بن السيد محمد نجم الدين الحائري (ت ١٢٦٤ هـ) بن السيد محمد ابراهيم الحائري (ت ١٢٤٥ هـ) بن السيد شمس الدين ت (١٢٥٥ هـ) بن السيد مجد المعالي قوام الدين بن السيد نصير الدين بن السيد جمال الدين (ت ١٥٨١ هـ) بن السيد علاء الدين بن محمد بن أبي المجد بن عبد الكريم خان الثاني بن عبد الله خان بن عبد الكريم خان الاول بن محمد خان

*. اعتمدنا في هذا الموضوع على ترجمة شخصية للسيد المرعشي بقلمه وردتنا من نجله الدكتور محمود المرعشي و اخرى من السيد عبدالعزيز الطباطبائي و الاولى بالفارسية شاركتا في ترجمتها السيد حيدر الميلاني وفق الله الجميع على حسن صنعهم.

١. ولد في النجف ١٢٦٠ هـ تلمذ على الميرزا حسين الخليل و الفاضل الشرياني و الآخوند الخراساني و الشيخ عباس كاشف الغطاء و غيرهم، كان من العلماء الافاضل له عدة كتب منها: مشجرات العلويين - عادم اللذات - ترجمة آل طاووس طبعت مع مهج الدعوات - حواش على المكاسب و تشریح الافلاك، و شرح للمعة و القوانين و الرياض و القانون لابن سينا و تعليق على كتاب في علم الهيئة.

٢. ولد في كربلاء سنة ١٢٥٢ هـ و توفي في تبريز و نقل جثمانه الى النجف فدفن هناك، بلغ عمره يوم مات ١١٤ سنة و كان من كبار الأطباء في عصره و ينسب اليه صنع الاسنان الاصطناعية في ايران وله تصانيف جيدة منها: قانون العلاج - جامع العلل - رسالة في الجدري - حاشية على القانون لابن سينا - حاشية على شرح العينى - حاشية على شرح الاسباب - شرح الزيارة الجامعة - رسالة في السير و السلوك - سفرنامه... الخ. انجب سبعة اولاد و هم: ميرزا جعفر افتخار العلماء - ميرزا محمد معظم السادات - ميرزا اسماعيل شريف الاسلام - السيد شمس الدين محمود - والد آية الله المرعشي - ميرزا ابراهيم - ميرزا عبدالغفار - ميرزا عبدالستار.

مرتضى خان بن علي خان بن كمال الدين صادق بن قوام الدين ميرزرك (ت ٧٨٠ هـ) بن كمال الدين بن عبدالله بن أبي هاشم بن أبي الحسن بن أبي محمد حسن بن أبي الحسن علي بن أبي محمد عبدالله بن أبي الحسن محمد الأكبر بن أبي محمد حسن ذكّة بن أبي عبدالله حسين الأصغر (ت ١٥٧ هـ) بن الامام علي بن الحسين بن أبي طالب (عليه السلام).^١
أما نسب السيد المرعشي من الام فينتهي الى الشاه عباس الصفوي.

ولادته ونشأته

ولد في العشرين من صفر عام ١٣١٨ هـ بمدينة النجف الاشرف و بها نشأ و تتلمذ على أساتذة الحوزة حتى نيله درجة الاجتهاد، غادر الى ايران و هو في العشرينات من عمره و أقام أول الأمر في طهران ثم استقر في قم منذ عام ١٣٤٣ هـ و حتى العصر الحاضر (رجب ١٤١٠ هـ) و هو يقوم منذ ذلك الحين بشؤون التدريس و التأليف و التفرغ لأموال مرجعته التي امتدت الى العديد من دول العالم و كان قد بدأ بطبع رسالته الفقهية لعمل مقلديه منذ عام ١٣٧٠ هـ و كانت باسم (سبيل النجاة) ثم أعد رسالة أخرى تحت عنوان (توضيح المسائل).

أسفاره

زار العديد من البلدان زيارات علمية خاصة ففي ايران زار: تبريز، اصفهان، سبزوار، كاشان، اراك، دامغان، همدان، اردبيل، دماوند و غيرها.
و في العراق زار: (البصرة، العمارة، بغداد، الكوت، مدن العتبات المقدسة، كركوك، الموصل، الحلة، السماوة و المسيب) كما زار بعض الدول الاوروبية مثل بريطانيا و اسبانيا، و التقى خلال أسفاره بجمهرة من أعلام الفكر و الأدب و منهم: الشيخ عبدالسلام البارزاني الكردستاني، السيد محمود شكري الألوسي البغدادي، السيد علي الخطيب، السيد ياسين

١. أصول هذا النسب و أسانيده و تراجم الاعلام فيه تجدها في كل من: حبيب السير - و التدوين في جبال شروين - و آثار الشيعة للجواهري - و تاريخ طبرستان لظهير الدين المرعشي - و تاريخ سادات مرعشي للدكتور ستوده - و مجالس المؤمنين للنستري - و رياض العلماء - و مجمع التواريخ لمحمد خليل المرعشي - و تاريخ عالم آري عباسي و غيرها.

الحنفی، الأب انتاس ماری الکرملی، السید ناصر حسین بن السید حامد حسین الهندی، الشاعر و الفیلسوف الهندی طاغور، المیرزا احمد التبریزی کبیر الفرقة الذهبیة، المیرزا عنایة الله الاخباری، الحاج زین العابدین بن خان الابراهیمی الکرمانی، السید محمد بن زیارة الیمنی، الامام یحیی الیمنی، السید جمال الدین الکوکبانی الزیدی، الدكتور فؤاد سزکین، السید ابراهیم الرفاعی الراوی البغدادی، الشیخ احمد عارف الزین صاحب مجلة العرفان، السید محمد رشیدرضا صاحب تفسیر المنار و عدد غیر قلیل من المستشرقین و العلماء و رجال الفضیلة.

أساتذته

فی الحساب و الریاضیات و بعض العلوم الغریبة: الشیخ عبدالکریم البوشهری صاحب کتاب (شش هزار مسألة) المطبوع فی بومبای، السید ابوالقاسم الموسوی الخونساری، میرزا علی خان المشهور بالدكتور عندلیب زاده بن عندلیب الذاکرین، میرزا محمود اهری، آقا محمد بن الشیخ محمد اسماعیل المحلاتی النجفی، الشیخ عبدالحمید الرشتی النجفی، میرزا أحمد الشیرازی، السید محمد کاظم عصار الحسینی الطهرانی، میرزا جمال الدین الکرباسی الاصفهانی، میرزا محمود الشیرازی النجفی العسکری.

فی الأدب

والده السید شمس الدین محمود المرعشی، جدته الفاضلة السیدة بی بی شمس شرف بیکم (ت ۱۳۲۷ هـ)، الشیخ مرتضی الطالقانی النجفی، میرزا محمود الحسینی المرعشی المعروف بالمعلم نزیل النجف، الشیخ شمس الدین الشکوئی القفقازی، الشیخ محمد حسین السدهی الاصفهانی، السید محمد کاظم الخرم آبادی النجفی.

فی القراءات و التجوید

والده المذكور، السید آقا الشوشتری، المیرزا أبو الحسن المشکینی النجفی، الشیخ نورالدین الشافعی البکاشی، الشیخ عبدالسلام البارزانی الکردستانی.

في الفقه و الاصول (مرحلة السطوح)

الشيخ مرتضى الطالقاني، السيد محمدرضا المرعشي الرفسنجاني، الشيخ غلام علي القمي، الميرزا حبيب الله اشتهاري، السيد أحمد المشهور بأقا الشوشتری، الميرزا محمد الطهراني العسكري، الميرزا محمد علي الكاظمي، الميرزا أبو الحسن المشكيني، الشيخ عبدالحسين الرشتي، الميرزا آقا الاصطهباناتي، الشيخ موسى الكرمانشاهي، الشيخ نعمة الله لاريجاني، السيد علي الطباطبائي اليزدي، الشيخ محمد حسين بن محمد خليل الشيرازي النجفي، الميرزا محمود الشيرازي النجفي، السيد جعفر بحر العلوم، السيد كاظم النحوي الخرم آبادي النجفي و عباس الخليلي النجفي.

في الطب

والده المذكور، و مؤيد الاطباء محمد علي خان نزيل كربلاء.

في الكلام و العقائد و الأديان

الشيخ اسماعيل المحلاتي النجفي، الشيخ محمدجواد البلاغي النجفي، السيد هبة الله الشهرستاني، آقا محمد المحلاتي و ميرزا علي أكبر اليزدي نزيل قم.

علم الحروف و الاوقاف

ميرزا باقر الايرواني النجفي، الشيخ محمدحسين الشيرازي، غلامرضا شاه العراقي المروف بـ «مركب ساز»، الميرزا أبو الحسن الاخباري الهندي، السيد ياسين علي شاه الهندي و الميرزا علي أكبر الحكمي اليزدي القمي.

علم التفسير

المرحوم والده، الشيخ محمدحسين الشيرازي، هبة الدين الشهرستاني و السيد ابراهيم الرفاعي البغدادي.

علم الانساب

المرحوم والده و السيد رضا الموسوي البحراني الغريفي النجفي المعروف بـ «الصائغ» صاحب

کتاب «الشجرة الطيبة في الانساب العلوية» و السيد مهدي الموسوي البحراني الغريفي.

علم الحديث و الدراية و الرجال

ابو تراب الخوانساري، ميرزا محمد بن رجب علي الطهراني العسكري، السيد حسن الصدر العاملي، الشيخ عبدالله بن محمد حسن المامقاني النجفي، الشيخ محمد حرز الدين النجفي، محمد حسين بن ميرزا محمد خليل الشيرازي النجفي العسكري، ميرزا علي الحسيني المرعشي الشهرستاني و الميرزا ابوالمهدى بن ابي المعالي الكرباسي الاصفهاني.

علم الفقه و الاصول (مرحلة الخارج)

الشيخ ضياء الدين العراقي، السيد احمد البهبهاني نزيب طهران، الشيخ احمد آل كاشف الغطاء النجفي، الشيخ علي اصغر ختائي التبريزي نزيب النجف، الشيخ محمد حسين آل كاشف الغطاء، الشيخ علي بن الشيخ باقر الجواهري النجفي، الشيخ محمد اسماعيل المحلاتي، آقا اصطهباناتي الشيرازي النجفي، الشيخ عبدالنبي النوري، آقا حسين النجم آبادي، عبدالكريم الحائري اليزدي، السيد علي الحسيني اليبربي الكاشاني، الشيخ حسين علامي الاصفهاني، الشيخ محمدرضا مسجدشاهي الاصفهاني.

مشايخه في الرواية

۱. علماء الامامية

السيد حسن الصدر، الشيخ عبدالحسين البغدادي، الميرزا حسين العلوي السبزواري، الشيخ محمدرضا الدزفولي، الشيخ محمد حسين الفشاركي الاصفهاني، الشيخ فياض الدين الزنجاني، السيد علي الحسين الكوه كمرّي التبريزي، الميرزا عبدالباقى الموسوي الصفوي الشيرازي، الشيخ علي الدامغاني، الشيخ علي اكبر الطهراني، الشيخ آغا بزرك الطهراني، الشيخ محمدرضا الاصفهاني مسجد شاهي، الشيخ محمدباقر القائيني البيرجندي، السيد محمد مهدي الموسوي البحراني الغريفي، ميرزا ابوالمهدى حفيد العلامة الكرباسي، الميرزا محمود الشيرازي النجفي، الميرزا محمد الطهراني، السيد

محمد الحسینی الساروی، السید محسن الامین العاملی، الشیخ علی بن جعفر کاشف الغطاء، الشیخ محمد حرزالدین، السید هبة الدین شهرستانی، السید ابوالحسن النقوی الهندی، السید علی نقی النقوی الهندی، السید ابوالقاسم الدهکردی الاصفهانی، میرزا هادی بجستانی الخراسانی الحائری، السید محمد الحسینی الکاشانی بشت مشهدی، السید محمد الحسینی العصار، علی بن ابراهیم القمی المشهور بزاهد، میرزا محمد بن محمد حسن الهمدانی جولانی، میرزا یحیی الخوئی الامام، الشیخ عبدالعزیز الشیرازی الحائری، السید حسین الحسینی القزوینی، السید علی الجزائرری التستری، الشیخ محمد جواد بن عباس الکلبایکانی، الشیخ مهدی الاصفهانی، الشیخ عیسی بن شکرالله اللواسانی الطهرانی، السید صادق الرشتی، السید محمد صادق آل بحر العلوم، المیرزا حسن الحائری الشیرازی، میرزا فخرالدین الحسینی القمی، السید محمد النجف آبادی الاصفهانی، الشیخ عباس القمی، الشیخ خلف آل عصفور البحرانی، المیرزا حسن العیاری القراجه داغی، السید محمد علی الحسینی التفرشی النجفی، السید محمد الموسوی الخلدالی النجفی، السید محمد مولانا الموسوی تبریزی، المیرزا محمد علی الاوردبادی النجفی، السید آقا الشوشتری الموسوی النجفی، المیرزا فضل الله الزنجانی شیخ الاسلام، السید احمد الحسینی الصفانی الخوانساری، الشیخ عبدالغنی الحر العاملی، ابوالحسن شریعتمدار الجیلالی، السید ناصر حسین الهندی، السید عبدالعزیز شرف الدین، الشیخ محمد صالح النوری، السید علم الهدی بصیر النقوی الکابلی، ابوالحسن المشکینی الاردبیلی، فضل الله النوری الطبری الحائری، الشیخ فدا حسین القریشی الهندی، السید محمد الاصفهانی، الشیخ ابوالقاسم القمی، السید حسین الاشکوری، الشیخ فاضل المشهدی الخراسانی، الشیخ عبدالله المامقانی، السید محمد حجّت الکوه کسری، السید محمد باقر الحسینی القزوینی، الشیخ محمد حسن الفراهانی المشک آبادی، السید محمد علی الموسوی الشوشتری، الشیخ مهدی بنابی الحائری، السید محمد علی شاه عبدالعظیمی، السید محمد حسین شاه عبدالعظیمی، الشیخ باقر القمی، الشیخ محمد صادق القمی، الشیخ محمد اسماعیل الاصفهانی الکاظمی، الشیخ

علی ابوالوردی شیرازی، الشیخ مرتضی الطالقانی، الشیخ محمدعلی الجهاردهی
 الرشیدی، السید محمدسعید الحبوبی، السید عبدالرزاق الحلو، السید عبدالله السبزواری
 برهان المحققین، میرزا ابوالحسن آقا انگجی، الشیخ اسماعیل معزالدین الاصفهانی،
 السید عبدالله البلادی البحرانی، الشیخ محمد شریف الاردوبادی النجفی، الشیخ
 محمدجواد الرازی الشاه عبدالعظیمی، المیرزا حیدرقلی خان سردار الکابلی، المیرزا
 هدیاءالله القزوینی، الشیخ ابو عبدالله الزنجانی، السید ابوالحسن الاصفهانی، الشیخ
 ضیاءالدین العراقی، الشیخ محمد حسینی النائینی، السید محمد ابراهیم الشیرازی، المیرزا
 صادق آقا تبریزی، الشیخ عبدالکریم الحائری الیزدی، آقا حسین الطباطبائی القمی،
 الشیخ عبدالمحسن الخاقانی، الشیخ حسن علی الاصفهانی، المیرزا محمد علی
 شاه آبادی، میرزا محمدرضا الکرمانی، آقا حسین الطباطبائی البروجردی، السید
 عبدالحسین النبطی، الشیخ حبیب الله الترشیزی، الشیخ محمدحسین الکمبانی، الشیخ
 محمدجواد البلاغی، السید نجم الحسن الهندی، الشیخ مهدی الاصفهانی المسجد
 شاهی، السید کاظم عصار، السید هبة الدین الشهرستانی، السید علی نجف آبادی، الشیخ
 اسماعیل الاصفهانی، السید محمد الاصفهانی الکاظمی، الشیخ مهدی القمی الحکمی
 یائین شهری، المیرزا محمدرضا الکرمانی، السید فخرالدین امامت الکاشاری، میرزا علی
 الشهرستانی المرعشی الحائری، السید اسماعیل شریف الاسلام المرعشی، السید حسین
 القمی المعروف بـ «کوجه حرمی»، السید محمدباقر القزوینی، السید محمد الزنجانی،
 الشیخ مرتضی جهره قانی التبریزی، میرزا صادق آقا التبریزی، حاج امام جمعه خوی،
 الشیخ سراج الدین فدا حسین القریشی.

۲. علماء العامة

الشیخ محمد بهجة الیطار الدمشقی، الشیخ یوسف الدجوی المصری المالکی، السید
 علی بن محمد بن عقیل العلوی الشافعی الیمانی، الشیخ محمد بخیت المطیعی المصری،
 الشیخ ابراهیم الجبالی المصری شیخ الازهر الاسبغی، الشیخ احمد بن محمد مقبول الاهدل

الیمانی، الشیخ محمد الله حافظ جی البنغلادیشی الحنفی، الشیخ محمد حسن محمد المشاط المکی، الشیخ محمد بن الصدیق البطاح الاهدل الحضرمی، السید علوی بن طاهر بن عبدالله العلوی الحضرمی، الشیخ محمد الطاهر بن عاشور المالکی المغربی، الشیخ عبدالواسع بن یحیی الواسعی الصنعانی، السید ابراهیم الراوی الرفاعی، الشیخ عبدالحفیظ بن محمد الطاهر الفهری الفاسی المالکی المغربی، الشیخ حسین المجدی الکردستانی، الشیخ داود بن محمد المرزوقی الزیدی الیمانی، الشیخ احمد بن الشیخ امین کفتارو، السید حسن الاسعدی الشافعی الکردی.

٣. علماء الزیدیه

السید قاسم بن ابراهیم العلوی الحسنی الزیدی الیمانی، الشیخ یحیی بن الحسین بن اسماعیل بن ابراهیم سهیل الزیدی، السید محمد بن محمد بن اسماعیل المنصور، السید احمد بن محمد زبارة، السید یحیی بن المنصور بالله محمد بن یحیی حمیدالدین، الشیخ عبدالله بن عبد الکریم الجرافی، الشیخ عبدالله بن محمد بن محسن السراجی، القاضي احمد بن أحمد بن محمد السیاعی، السید اسماعیل بن أحمد المختفی، الشیخ عبدالرزاق الرقیحی، الشیخ عبدالله بن احمد الرقیحی، الشیخ محسن بن أحمد بن الجلال، السید محمد بن حسین بن عبدالله الجلال، الشیخ یحیی بن صالح بن حسین السراجی الیمانی.

تلامذته

السید باقر الطباطبائی السلطانی، الشیخ مرتضی المطهری، الشیخ حسین الغفاری، السید محمد علی القاضي الطباطبائی، السید اسدالله المدنی، الشیخ صدوقی الیزدی، الطاهری الاصفهانی امام جمعه اصفهان، المرزا جواد آقا الطهرانی نزیل مشهد، احسان بخش امام جمعه رشت، الشیخ قوام وشنوه، الشیخ مروارید نزیل مشهد، الشیخ لا کانی (رشت)، المرحوم بیثوائی (بندر انزلی)، الشیخ حسن الغروی (لنکرود)، الشیخ کاشفی (لاهیجان)، مجتهدزاده (تنکابن)، سید حجت الله موسوی (جالوس)، الشیخ عبدالله النظری (ساری)، ایازی (رستم کلا مازندران)، داراب کلائی (مازندران)، السید جواد

المدرسي (يزد) الشيخ سالک (اصفهان)، الشيخ جعفر الصبوري (کاشان)، الشيخ اعتماد (کاشان)، الشيخ علي الانصاري (همدان)، الشيخ باقر المهاجراني (همدان)، الميرزا مهدي المدرسي (همدان)، الشيخ محمدرضا الکاظمي (کرمانشاه)، آقا علاء الدين آل آقا (کرمانشاه)، ميرزا حسين الطاهري (اردبيل)، الشيخ ولي الله اشراقي (تبريز)، السيد ابوالحسن مولانا (تبريز)، السيد ابوالقاسم مولانا (تبريز)، الشيخ محمدعلي التوحيدى التبريزي (قم)، الشيخ جواد التبريزي (قم)، الشيخ يوسف علي المامقاني، سيد علي رضا ريحان اليزدي، الشيخ عباس مستقيم (قم)، الشيخ عباس الصفائي (قم)، الشيخ ابوالمجد الاسلامي (قم)، آقا محمد القواني (بروجرد)، آقا شهاب الاشراقي (قم)، الشيخ يحيى ابوطالبى (ارك)، الشيخ محمدحسني نايف آيتي (بيرجند)، نجم الهدى (بيرجند)، سيد حسن النبوي (قم)، السيد مهدي غضنفرى (خوانسار)، السيد محمدعلي بن الرضا (خوانسار)، السيد مصطفى الموسوي الخميني، الشيخ امامي كاشاني (طهران)، آقا يحيى العبادي (طهران)، السيد محمود الطالقاني (طهران)، الشيخ علي اكبر الرفسنجاني (طهران).

آثاره^۱

في التاريخ و الرجال و الانساب

۱. مشجرات آل رسول الله (ص) يقع في أربعة مجلدات من القطع الكبير.
۲. المسلسلات في ذكر الاجازات: و هو مجموع الاجازات العلمية التي حصل عليها من مختلف العلماء.
۳. طبقات النسابين: في مجلدين من القطع الكبير.
۴. مزارات العلويين: معجم بأسماء و تواريخ المشاهد و القبور المعروفة للعلويين في العالم.
۵. الفوائد الرجالية: استفادها من أساتذته في فن علم الرجال.

۱. جل آثاره باللغة العربية و ما كان بغير العربية أشرت اليه ضمناً.

٦. أعيان المرعشيين: في تراجم اعلام الاسرة المرعشية ممن نبغوا في العلوم و الفنون و الآداب.

٧. اللثالي المنتظمة و الدرر الثمينة: في ترجمة العلامة الحلبي و القاضي نورالله المرعشي التستري المستشهد عام ١٠١٩ هـ. نشر كمقدمة للجزء الاول من كتاب احقاق الحق سنة ١٣٧٧ هـ.

٨. مستدرك كتاب شهداء الفضيلة للعلامة عبدالحسين الاميني النجفي.

٩. لمعة النور و الضيا في ترجمة السيد ابوالرضا (السيد فضل الله الراوندي الحسيني الكاشاني) طبع ضمن كتاب المناجات الالهيات في مناقب مولانا علي - عليه السلام - طهران ١٣٨٤ هـ.

١٠. سجع البلابل في ترجمة صاحب الوسائل (الشيخ محمد بن الحسن الحر العاملي) طبع ضمن كتاب اثبات الهداة بالنصوص و المعجزات للشيخ الحر العاملي.

١١. وسيلة المعاد في مناقب شيخنا الاستاذ (الشيخ محمدجواد البلاغي النجفي) طبع ضمن كتاب المدرسة السيارية في الرد على النصارى للبلاغي عام ١٣٨٣ بطهران.

١٢. لؤلؤة الصدف في حياة السيد محمد الاشراف (ابن عبدالحسب سبط المير محمدباقر الداماد الحسيني المرعشي) طبع ضمن كتاب فضائل السادات سنة ١٣٨٠ (قم).

١٣. منية العاملين في ترجمة الشيخ محمد بن الفتال النيسابوري طبع ضمن روضة الواعظين في (قم ١٣٧٧).

١٤. الفتحة في ترجمة أبي الفتح الحسيني الشريفي العرب شاهي الجرجاني - طبع ضمن كتاب تفسير شاهي در آيات الاحكام، بالفارسية طبع في تبريز.

١٥. مفرج القلوب في ترجمة الديلمي صاحب ارشاد القلوب - طبع ضمن ارشاد القلوب طهران ١٣٨٧.

١٦. رسالة طريفة في ترجمة الشيخ محمدجعفر و الشيخ علي نقي الكمره اي القاضي صاحب كتاب «تحفة شاهي در معارف الهي» طبع ضمن هذا الكتاب، طهران، ١٣٨٠ هـ.

١٧. ترجمة الشيخ محمد المحلاتي النجفي صاحب كتاب «گفتار خوش يارقلي» طبعت

- ضمن هذا الكتاب، طهران ۱۳۸۴هـ و الكتاب بالفارسية ردّ فيه على المذاهب الباطلة.
۱۸. منية الرجال في شرح نخبة المقال في شرح منظومة نخبة المقال في علم الرجال للسيد حسين الحسيني البروجردي (ت ۱۲۷۷ هـ) ج ۱ طبع في قم ۱۳۷۸ هـ.
۱۹. ترجمة عز الدين ابن الأثير طبعت ضمن كتاب الاخير (أسد الغابة في معرفة الصحابة). طبعة طهران.
۲۰. ترجمة السيد ابوالقاسم الطباطبائي التبريزي النجفي (ت ۱۳۶۲ هـ) طبعت ضمن كتاب مشجرة اجازات علماء الامامية. منشورات جامعة تهران.
۲۱. رياض الاقاحي في ترجمة الشيخ زين الدين البياضي العاملي طبعت كمقدمة لكتاب الاخير (الصراف المستقيم الى مستحقي التقديم) طهران ۱۳۸۴ هـ.
۲۲. هدية ذوي النهي في ترجمة علم الهدى (الكاشاني ابن محسن الفيض) طبع ضمن كتاب «معاون الحكمة في مكاتيب الأئمة» للمذكور، طهران.
۲۳. مقدمة على كتاب الدر المنثور للسيوطي - طبع ضمن الكتاب المذكور، بطهران.
۲۴. شرح كتاب عمدة الطالب في انساب آل ابي طالب لابن عنه يقع في عدة مجلدات.
۲۵. الافطسية في انساب سادات قرية طغروذ من قرى قم. طبع ضمن كتاب «وقائع الأيام» للمحدث القي في طهران.
۲۶. اثبات صحة نسب خلفاء الفاطميين في مصر: ألفه بطلب من الباحث المصري حسن قاسم صاحب مجلة «هدى الاسلام».
۲۷. أشباه رسول الله (ص).
۲۸. تعيين مدفن رأس الامام الحسين (ع).
۲۹. كشف الظنون عن حال صاحب كشف الظنون، طبعت ضمن الكتاب المذكور (طبعة طهران).
۳۰. منهج الرشاد في ترجمة الفاضل الجواد.
۳۱. مطلع البدرين في ترجمة صاحب مجمع البحرين، الشيخ فخرالدين الطريحي النجفي (۹۷۹ - ۱۰۸۵ هـ)، طبعت ضمن الطبعة الحجرية، طهران ۱۳۷۹ هـ.

٣٢. مزارات الطالبین.

٣٣. الصدفة في ترجمة صاحب كتاب النفحة.

٣٤. ترجمة الحاج محمد مؤمن الشيرازی الجزائري.

٣٥. ترجمة السلطان علي بن الامام الباقر - عليه السلام - المدفون بأردكان (كاشان).

٣٦. المنن و المواهب العديدة في ترجمة مير محمد قاسم النسابة السبزواری، طبع

في تبريز.

٣٧. غنية المستجير: اجازة رواية منحها للميرزا احمد الأحمد آبادي الاصفهاني.

٣٨. ترجمة صاحب كتاب عمدة الطالب.

٣٩. الرحلة الاصفهانية (في تاريخ و احوال اصفهان).

٤٠. الرحلة الشيرازية (تاريخ و أحوال شيراز).

٤١. تکملة كتاب تذكرة القبور للملا عبد الكريم الاصفهاني طبع قسم من التكملة المذكورة

السيد مصلح الدين المهدي الاصفهاني.

٤٢. فاكهة النوادي أو جذب القلوب الى ديار المحبوب (كشكول علمي أدبي).

٤٣. فوائد حول الصحيفة السجادية طبع مع الصحيفة السجادية بطهران.

٤٤. الرحلة الآذربيجانية (لم يتم بعد).

٤٥. حاشية على كتاب وقائع الأيام للمحدث القسي.

٤٦. العزبة في ترجمة الشهيد يحيى المعروف بـ «امام زاده يحيى» صاحب القبر في

طهران، طبعت بطهران ١٣٨٢ هـ.

٤٧. هدية النبلاء في تراجم العلويين من العلماء: في عدة مجلدات.

٤٨. المجدي في حياة صاحب المجدي: طبع ضمن كتاب المجدي، طهران ١٤٠٩ هـ.

٤٩. الضوء البدری في حياة صاحب الفخري: طبع ضمن كتاب الفخري، ١٤٠٩ هـ.^١

١. أتمنى على المشتغلين في أبحاث خزنة آية الله المرعشي حفظه الله المبادرة الى جمع هذه التراجم من

الكتب المشار اليها ضمن كتاب واحد لتيسر الاستفادة منها و سهولة تناولها.

فی الفقه و الأصول

۵۰. مسارح الافکار فی مطارح الانظار: حاشیة علی تقریرات الشیخ الانصاری.
۵۱. المصطلحات الفقهیة فی شرح الألفاظ و العبارات الفقهیة المتداولة عند الفقهاء.
۵۲. حاشیة مختصرة علی شرح اللمعة الدمشقیة.
۵۳. حاشیة علی کتاب المتاجر للشیخ مرتضی الانصاری.
۵۴. الهدایة فی معاضل الکفایة: حاشیة علی کفایة الاصول للآخوند الخراسانی.
۵۵. رسالہ فی البیع الخیاری.
۵۶. حاشیة علی قوانین الاصول للمیرزا القمی.
۵۷. اثبات حلیة اللباس المشکوک.
۵۸. الغایة القصوی: حاشیة استدلالیة علی العروة الوثقی للسید الیزدی الطباطبائی.
۵۹. حاشیة علی فرائد الشیخ.
۶۰. توضیح المسائل: رسالہ فقهیة بالفارسیة طبعت أكثر من خمسين مرّة.
۶۱. سبیل النجاة: فقه، بالفارسیة طبعت عدة مرات.
۶۲. الشمسوس الطالعة: فقه، فارسی، طبع منه ثلاث مجلدات.
۶۳. هداية الناسکین فی مناسک الحج و زیارة الحرمین الشریفین: بالفارسیة، مطبوع.
۶۴. نخبة الأحکام: فقه، فارسی، مطبوع.
۶۵. حاشیة علی کتاب الوسيلة للإصفهانی.
۶۶. مصباح الناسکین فی مناسک الحج: بالفارسیة، مطبوع ۱۴۰۶ هـ.
۶۷. منهاج المؤمنین: رسالہ فقهیة لعمل مقلدیه، باللغة العربية، طبع فی قم، ۱۴۰۶ هـ.

فی علوم القرآن و الحدیث

۶۸. کتاب التجوید.
۶۹. الرد علی مدعی تحریف القرآن الکریم: نقد کتاب فصل الخطاب.
۷۰. حاشیة علی تفسیر البیضاوی (انوار التنزیل).

٧١. مفتاح أحاديث الشيعة: عدة مجلدات، لم يكمل بعد.
٧٢. حاشية على كتاب الفصول المهمة لصاحب الوسائل، غير تام.

في الادعية و الاوراد و الزيارات

٧٣. مجموعة من الأوعية و الزيارات المنتخبة من كتاب مفاتيح الجنان، وزاد المعاد، و الاقبال و المصباح، و البلد الأمين، و كامل الزيارات و غيرها. طبع عدة مرات بطهران.
٧٤. شمس الامكنة و البقاع في خيرة ذات الرقاع ألّفها بطلب من الشيخ محمدحسن المنتظري المازندراني.

في الكلام و المنطق

٧٥. شرح كتاب احقاق الحق للقاضي نورالله التستري المرعشي المستشهد عام ١٠١٩ هـ. موسوعة ضخمة صدر منها حتى الآن ٢١ مجلداً و ربما يصل عدد مجلداتها الى ٣٥ مجلد اشتغل فيه أكثر من عشرين عاماً. و اعتمد فيه على ما يقرب من ثلاثة آلاف كتاب.
٧٦. رفع الغاشية عن وجه الحاشية: حاشية على حاشية ملاعبد الله على تهذيب المنطق للفتازاني.

في الأدب

٧٧. قطف الخزامى من رياض الجامي: حاشية على شرح الكافية لعبد الرحمن الجامي.
٧٨. المعول في أمر المطول: حاشية على شرح التلخيص للفتازاني.
٧٩. الفروق: في بيان الالفاظ المتشابهة كالأدارة و المشيئة و الجسم و الجسد و الروح و النفس و غيرها.

المتفرقات

٨٠. الوقت و القبلة.
٨١. روض الرياحين: كشكول.
٨٢. أجوبة المسائل الرازية: أجاب بها على أسئلة تتعلق بنجاسة الكحول و الحكم

الشرعی فی التصوير و التشریح و غیرها.
۸۳ أجوبة المسائل العلمية و الفنون المتنوعة.

فی النوادر و العلوم الغریبة

۸۴ حاشیة علی کتاب «سرخاب» فی علم الرمل.
۸۵ حاشیة علی کتاب «المفتاح» لایدمر الجلدکی فی الاعمال الشمسیة و القمریة و الزحلیة.

۸۶ حاشیة علی کتاب «السرامکنون» فی علم الحروف. غیرتام.
۸۷ سلوة الحزین و مؤنس الکنیب: کشکول یتضمن فوائد نفسیة فی علم الجفر و الرمل و الحروف و الختومات و الاحراز و الاذکار المجرّبة و المثلثات و ما یدخل من هذا فی علم الطب و الروحانیات.
۸۸ الشمعة فی مصطلحات اهل الصنعة: معجم بالألفاظ المتداولة عند المشتغلین بالعلوم الغریبة (الجفر و الرمل... الخ).

المناصب الفخریة

حاز السید المرعشی النجفی علی منصب التدریس و الخدمة الفخریة فی عدد من الاضرحة المقدسة فی ایران و من ذلك: مرقد السیة معصومة فی قم و مرقد الامام الرضا علیه السلام فی مشهد و حرم الامام الحسین فی کربلاء و حرم ابی الفضل العباس فی کربلاء و مرقد السید أحمد بن موسی بن جعفر (ع) المعروف بـ «شاه چراغ» فی شیراز و حرم السید عبدالعظیم الحسینی فی الري قرب طهران و بقعة السید جلال الدین الأشرف من أحفاد موسی بن جعفر (ع) و مرقد علی بن الامام محمد الباقر فی اردهان کاشان.

جلمة من مشاریعه الدینیة و العلمیة

۱. المدرسة العلمیة المهدیة: فی قم شارع بهروز.
۲. المدرسة العلمیة المؤمنیة: فی قم شارع چهارمردان.

٣. المدرسة المرعشية: في قم، مقابل مكتبة السيد المرعشي.

٤. المدرسة العلمية الشهابية: وتحتوي هذه المدرسة على مجمع للنشر والطبع.

٥. حسينية كبرى للمواسم والحفلات وفيها عدد من القاعات المخصصة للبحث

العلمي وحلقات الدراسة الحوزوية وهي حسينية مركزية تقع في قم.

٦. حي السيد المرعشي السكني، يقع في نهاية شارع آذر (قم).

و هناك عشرات المساجد والحسينيات والمدارس العلمية التي شيدت بإشرافه في

مختلف المدن الإيرانية، ومن أهم مشاريعه الكبرى مكتبته ذات الشهرة العالمية وتقع في

شارع ارم على مسافة قليلة من حرم السيدة المعصومة في قلب مدينة قم المقدسة، وقد

أقيم بناء المكتبة على مساحة تبلغ (١٥٠٠)م، ويدير المكتبة الدكتور محمود المرعشي

نجل السيد المرعشي حفظه الله، وللمكتبة عدة أقسام وهي:

١. قسم المخطوطات: ويديره مسؤول مع مساعدين ويقوم برعاية المخطوطات و

الحفاظ عليها وتصنيفها وفهرستها فهرسة علمية تتيح للباحث معرفتها والاطلاع عليها، و

قد تكلف القيام بهذا العمل أحد خبراء المخطوطات في العالم وهو السيد أحمد الحسيني

والباحث المعروف في عالم التحقيق وقد أنجز حتى الآن (١٦) مجلداً ويتوقع أن يصل

عدد الفهارس الى أكثر من (٣٠) مجلد، وجميعها باللغة الفارسية ومن منهجه في الفهرسة

ذكر الكتب المخطوطة حسب ورودها في سجل المكتبة وبمختلف اللغات التي كتبت فيها. مع

وصف دقيق لمحتويات كل مخطوطة، وتيسيراً للباحثين العرب قمت بجدد الكتب العربية

المخطوطة في هذه الفهارس مع ذكر أهم مواصفاتها المذكورة في الفهرس الأساسي و

رتبتها حسب المعجم الالفبائي وبذلك سهّلنا أمر الرجوع الى المخطوطات العربية في هذه

المكتبة و أتيح للناطقين بالضاد التعرف عليها بيسر وسهولة وسيصدر المجلد الاول من

فهرسنا الذي يختصر ١٥ مجلد من الفهرس الأساسي في صيف عام ١٩٩٠ م.^١

٢. قسم المطبوعات: ويختص بأعمال الطباعة والنشر.

١. يطلب الكتاب من مركز الدراسات والبحوث العلمية دمشق، ص ب ١١٩٠٤.

۳. قسم التجلید و التصحیف.
 ۴. قسم المؤلفین و المحققین: و یقوم بتحزیر الکتب الی یحتاجها المحقق أو الباحث من رواد المکتبة.
 ۵. قسم التصویر: و یقوم بأعمال تصویری الکتب المخطوطة و المطبوعة و فیہ أجهزة حدیثة مختلفة تلبي الطلبات الواردة الی المکتبة من الداخل و الخارج.
 ۶. قسم الادارة و الحسابات.
- دوام المکتبة صباحاً من الساعة ۷/۳۰ الی ۱۱/۳۰ و مساءً من ۴ الی ۸/۳۰ و تستقبل یوماً أكثر من ۱۵۰۰ زائر و باحث و قارئ من داخل ایران و خارجها، و یولی السيد المرعشی النجفی عنايته المستمرة للنهوض بالمکتبة الی مستوى المکتبات العالمیة الکیبری، و لنجله الدكتور السيد محمود المرعشی الفضل الکیبر فی تطورها.

قائمة المنشورات العربیة لمکتبة آية الله المرعشی النجفی

۱. احقاق الحق للتستری: شرح السيد المرعشی، صدر منه ۱۹ مجلداً.
۲. فقه القرآن لقطب الیدین الراوندی (مجلدان).
۳. الدر المنثور من المأثور و غیر المأثور، لعلي بن محمد بن زین الیدین العاملي، مجلدان.
۴. قواعد المرام فی علم الکلام لابن میثم البحرانی.
۵. فضل زیارة الحسین، لابن الشجری، تحقیق السيد أحمد الحسینی.
۶. جامع الرواة للاردیلی، مجلدان.
۷. الغایة القصوی حاشیة علی العروة الوثقی للسید المرعشی، مجلدان.
۸. ریاض العلماء و حیاض الفضلاء، لعبد الله افندی ۶ مجلداً، تحقیق السيد احمد الحسینی.
۹. اطائب الکلم فی بیان صلة الرحم للمحقق الکرکی.
۱۰. تفسیر مجمع البیان للطبرسی، ۵ مجلداً.
۱۱. نضد القواعد الفقهیة، للفاضل المقداد السیوری.

١٢. امالي المرتضى، للشريف المرتضى، مجلدان.
١٣. اقرب الموارد: معجم لغوي ٣ مجلدات.
١٤. بحر الفوائد في شرح الفرائد: للاشتياني.
١٥. شرح نهج البلاغة لابن ابي الحديد، ١٥ مجلدات.
١٦. مغني اللبيب: لابن هشام، جزان في مجلد واحد.
١٧. الجوامع الفقهية مع كتاب المقنعة للمفيد.
١٨. مستمسك العروة الوثقى: للسيد الحكيم، ١٤ مجلد.
١٩. وقعة صفيين: لنصر بن مزاحم المنقري.
٢٠. شرحي الاشارات لنصير الدين الطوسي و فخرالدين الرازي.
٢١. الدر المثور: تفسير جلال الدين السيوطي، ٦ مجلدات.
٢٢. قصص الأنبياء: لنعمة الله الجزائري.
٢٣. بصائر الدرجات: لمحمد بن الصفار القمي.
٢٤. مجموعة الرسائل: لعدة علماء.
٢٥. شرح ابن عقيل على الفية ابن مالك.
٢٦. الشفاء: لابن سينا، ١٥ مجلدات.
٢٧. معارف الرجال: محمد حرز الدين النجفي، ٣ مجلدات.
٢٨. فهرست آل بابويه: لسليمان الماحوزي.
٢٩. التنقيح الرائع و المختصر الشرائع: للفاضل المقداد السيوري، ٤ مجلدات.
٣٠. ارشاد الطالبين: للفاضل المقداد السيوري.
٣١. هداية المحدثين: لمحمد أمين الكاظمي.
٣٢. مستند الشيعة: لمحمد مهدي النراقي.
٣٣. الرواشح السماوية: للميرالداماد.
٣٤. منطق المشرقين: لابن سينا.
٣٥. كشف اللثام: للفاضل الهندي، مجلدان.

۳۶. مصارع المصارع: لنصیر الدین الطوسی.
۳۷. مجموعه نفیسة: عدة رسائل تاريخية في مجلد واحد.
۳۸. منهاج البراعة في شرح نهج البلاغة: لقطب الدین الراوندي، ۳ مجلدات.
۳۹. تکملة امل الامل: للسید حسن الصدر.
۴۰. ملاذ الاخياري في فهم تهذيب الاخبار: للمجلسي الثاني، ۲۰ مجلد، تحت الطبع.
۴۱. تميم أمل الامل: لعبد النبي القزويني.
۴۲. العدد القوية: لرضي الدين الحلبي.
۴۳. الوسيلة الى نيل الفضيلة: لابن حمزة.
۴۴. ايضاح ترددات الشرائع: لنجم الدين الزهدري الحلبي.
۴۵. تلخيص الخلاف: لمفلح الصميري، ۳ مجلدات.
۴۶. الرعاية في علم الدراية: للشهيد الثاني.
۴۷. منتخب التبيان: لابن ادریس، مجلدان.
۴۸. الاجازة الكبيرة: للسید عبدالله الجزائري.
۴۹. المنطقيات للفارابي: ۳ مجلدات.
۵۰. المجدي نسب الطالبين: لابن الصوفي.
۵۱. الفخري في أنساب الطالبين: لابن الصوفي.
۵۲. الفخري في أنساب الطالبين: للقاضي المروزي.
۵۳. الشجرة المباركة في الأنساب الطالبية: لفخر الدين الرازي.
۵۴. سراج الأنساب: عبدالرحمن الكيلاني.
۵۵. رسائل المحقق الكركي: مجلدان.
۵۶. حقائق الايمان: للشهيد الثاني.
۵۷. معارج نهج البلاغة بيهقي.
۵۸. الفهرست: للشيخ منتجب الدين الرازي.
۵۹. الاثنا عشرية: للشيخ البهائي.

٦٠. فهرس ملحقات احقاق الحق: اعداد مرتضی فرج پور.
 ٦١. کشف الحجب و الاشعار عن اسامي الکتب و الاسفار: لاعجاز حسین الکتوری.
 ٦٢. اکتفاء القنوع بما هو مطبوع: لادوار فنديک.
 ٦٣. شعراء الغري أو النجفیات للخاقاني، ١٠ مجلدات.

من مصادر ترجمة السيد المرعشي

١. معارف الرجال: للشيخ محمد حرز الدين ٢٦٨/٢ - ٢٧١، ٣٩٥ - ٣٩٨.
 ٢. آئینه دانشوران (بالفارسية) للسيد علي رضا ريحان الزدي (ص ٢٥ - ٢٦، ٣٥٥).
 ٣. زير بناي تمدن و علوم اسلامي (بالفارسية) تأليف عقيقي بخشايشي (ص ١٨٠ - ١٨٤) طبع قم.
 ٤. آثار الجمعة: للشيخ محمد الرازي القسم الاول (ص ٤٦ - ٥٣) طبع قم.
 ٥. مجلة جهان پزشكي (مجلة عالم الطب) بالفارسية، السنة ١٣، العدد ٤٥٣، ص (٦٥ - ٧٠).
 ٦. ريحانة الأدب للمدرس التبريزي، ط ٢ / ج ٣، (ص ١٢٩ - ١٣٤).
 ٧. علماء معاصرین (بالفارسية) للملاعلي الواعظ الخياباني، طهران ١٣٦٦ (ص ١٢٧ - ٢١٩).
 ٨. کنجینه دانشمندان (کنز العلماء - بالفارسية)، لمحمد الرازي، ج ٢ (ص ٣٧، ٢١١ - ٢١٥، ٣١٥ - ٣١٩).
 ٩. کنجینه دانشوران (بالفارسية)، للرحيمي القمي (ص ١٥ - ١٦).
 ١٠. کنجینه آثار قم (بالفارسية)، لعباس فيض (ص ٦٥٢ - ٦٥٣).
 ١١. اختران تابناک (بالفارسية)، للشيخ ذبيح الله المحلاتي (ص ٢٥٦).

كرامات وقبس من حياة الامام المرعشى

به كوشش مركز الامام المهدي (ع)

ولد السيد مرعشي النجفي في مدينة النجف الأشرف صباح الخميس في ٢٠ صفر سنة ١٣١٥ هـ. ق. (المصادف لأربعين الإمام الخميني) في عائلة علمية تنتمي إلى الإمام الحسين بن علي بن أبي طالب عليهما السلام عبر ٣٤ جداً جميعهم من السادة العلماء المجاهدين و كان أبوه أحد علماء النجف وهو آية الله السيد محمود شمس الدين المرعشي وجده سيد الحكماء آية الله السيد شرف الدين علي المولود في كربلاء وهو أحد تلامذة الشيخ الأعظم الأنصاري صاحب المكاسب وهو أيضاً من تلامذة الشيخ حسن صاحب الجواهر و كان السيد شرف الدين صديقاً حميماً للشيخ محمد عبده المصري، وله مؤلفات عظيمة و قد جال في البلاد الإسلامية لترويج الدين الإسلامي الحنيف.

و يروى عنه أنه كان من نوابغ عصره و أعلجيب دهره في الفقه و الأصول و الحديث و الرجال و التاريخ و النسب و الجفر و الرمل و المثلثات و الأوقاف و كان له يد طولى في العلوم الشمسية و القمرية و الزحلية. أما أعمامه فهم أيضاً من العلماء الأفاضل الذين اشتهروا و ذاع صيتهم بين العلماء.

و قد كتب والده في ولادته أنه بعد تطهير المولود الجديد أخذه إلى قبر جده أمير المؤمنين علي بن أبي طالب (ع) للتبريك و التيمن، ثم أخذه إلى أستاذه آية الله حسن الخليلي الطهراني فأكرمه باسمه و سماه محمد حسين و دعا له ثم أخذه إلى أستاذه خاتم المحدثين الشيخ النوري فأكرمه بكنية (أبي المعالي) ثم أخذه إلى دار أستاذه السيد صدر الدين فلقبه بـ (شهاب الدين).

نشأ السيد شهاب الدين في بيت العلم و السيادة و الشرف في أسرة مرموقة فأكتسب منها حب الله و مودة الرسول (ص) و أهل البيت (ع) و حب الخير و الصلاح و التعلق بالعلوم الدينية

و الأعمال الصالحة، وكان ينقل أن كان والده يصطحبه إلى درس المحقق الآخوند عليه الرحمة صاحب الكفاية و هو لم يبلغ الحلم، وكان متأثراً بعظمة الدرس و جمهورية صوت المحقق.

المكانة العظيمة

علم والده أنه سيكون له مكانة عظيمة و ذلك لما كان يتمتع به من الأخلاق منذ صغره. فعندما كانت والدته تطلب منه أن يوقظ والده كان يصعب عليه أن يناديه فكان يمسح وجهه و خده بباطن قدم والده فيستيقظ بعد هذه الدغدغة اللطيفة و يرى هذا الموقف المتواضع من ولده البار فيرفع يديه إلى السماء و يدعو لولده بالتوفيق.

وكان آية الله المرعشي النجفي يقول: إنما نلت هذا المقام و زاد الله في توفيقي ببركات دعاء والدي عليهما الرحمة.

الدراسة

تعلم السيد المرعشي في النجف الأشرف مبادئ القراءة و الكتابة و انكب على دراسة العلوم الآلية من العلوم العربية كالنحو و الصرف و البلاغة ثم العلوم النقلية من الفقه و الأصول و العلوم العقلية من المنطق و الفلسفة و تتلمذ على أيدي فطاحل العلم في النجف الأشرف و الكاظمية المقدسة.

فلم يترك آنذاك علماً من العلوم المتداولة في الحوزة إلا و حصلها و منها علم الفلك و الهيئة و الحساب و الهندسة و سائر العلوم الرياضية، كما درس علم الطب و أولياته في ستين و قال: «إنما درست الطب لأكتفي بمعالجة نفسي بنفسي عند الضرورة و قد انتفعت منه كثيراً. و أمتاز السيد المرعشي من بين المراجع المعاصرين بعلم النسب و اشتهر بذلك و قد كان مرجعاً فريداً لمعظم الناس في هذا العلم تحديداً حيث كان يقصده.

في قم المقدسة

هاجر السيد المرعشي النجفي من النجف بعدما حمل شهادة الاجتهاد من أساتذته و أقام الرحل في طهران من ثم إلى مدينة قم المقدسة ليرافق مؤسس حوزة قم العلمية آية الله

العظمی الشیخ عبدالکریم الحائری و يتلمذ علی یدیه حتی بدأ بتدريس الخارج فقهاً و أوصلاً و كان یشرع بالتدريس قبل صلاة الصبح فيدرس درساً ثم یصلي صلاة الصبح إماماً للجماعة في حرم (المعصومة) الشریف ثم یدرس درساً آخر ثم یذهب إلى الدار لیتناول فطور الصباح ثم یرجع و یدرس و هكذا حتى اللیل. و بقي علی هذه الحال مدة سبعین عاماً من التدريس في حوزة قم بجوار مولانا السيدة المعصومة فاطمة بنت الإمام موسى بن جعفر علیهم السلام، تعلم و تربی علی یدیه الکریمه و أنفاسه القدسیة مئات من الأساتذة و العلماء، أمثال السيد الشهيد مصطفى الخميني (نجل الإمام الخميني) و الشهيد مطهري و السيد محمود الطالقاني و الشیخ هاشمي رفسنجاني و غیرهم لا یتسع المقام لذكر أسمائهم. و قد أقام السيد أول دروس في تفسير القرآن في البيوت علی مستوى العامة في مدينة قم المقدسة.

مؤلفاته

كان للسید المرعشي كم وافر من التألیف و التصانیف النافعة التي ملأت المكتبات الخاصة و العامة.

و قد أنشغل السيد المرعشي طول حياته بالتألیف و التحقيق و كان العلماء في قم خلال شهر الصيف حيث الحوزة تعطل دروسها لشدة الحريرخروجون من قم إلى أماكن خضراء ذات مناخ طيب للاصطياف ولكن السيد يتحمل حرارة الصيف القاتل و يتجرع حرارة المدينة من أجل الكتابة و التحقيق و كان يستظل جدار الدار، و بين ساعة و أخرى يحمل كتاباته باحثاً عن الظل، و مرت سنين و هو علی هذه الحالة يكتب ثم يكتب....

فلا بد لهذا الرجل ذی الهمة العالیة و العزم الراسخ أن یثمر مئات التصانیف. و قد أوصی سماحته ابنه بنشر ما ألفه و صنفه طيلة عمره و ابان شبابه في صنوف العلم سيما الغرائب و الشوارد و الأنساب.

قبس بقلم السيد المرعشي النجفي

قال سماحته: طلب مني بعض الأحبة و الإخوان أن أترجم نفسي، و ليبت طلبهم، فأقول علی سبيل الإختصار:

إني شهاب الدين محمد الحسين أبوالمعالی المشتهر بـ: «النجفي» خادم علوم الأئمة و
نسابة العترة الطاهرة.

ولدت صبيحة يوم الخميس لعشر بقين من شهر صفر المظفر سنة ١٣١٥ في النجف
الأشرف، فهي اول أرض مس جلدي ترابها، فأذن وأقام في أذني عدة من أعلام العلم و
التقى و ذوي النهى و هم: الآيات الباهرة و الحجج الظاهرة الحاج ميرزا حسين الخليلي
الرازي و الحاج ميرزا حسن النوري شيخ مشايخنا في الرواية و الحاج اسماعيل الصدر
الموسوي الإصفهاني و السيد مرتضى الرضوي الكشميري - قدس الله أسرارهم و
حشرهم مع مواليهم - و فيكنى بالترية المقدسة الحسينية - سلام الله على مشرفها - والذي
العلامة المرحوم - قدس سره الشريف - و أخذوني إلى حرم جدي أمير المؤمنين عليه
السلام بعد الغسل و التنظيف فأطافوا بي حول مرقد المنيف و مزاره المقدس.

فلما مضى من عمري خمس سنين اشتغلت بقراءة القرآن الكريم لدى جدتي الشريفة
الطاهرة الفاضلة الطباطبائية أم والذي - قدس الله سرهما - و أخذت عنها بعض الكتب
الأدبية، و أخذت الميزان و النحو و غيرهما عن الشيخ شمس الدين العشق آبادي نزيل
النجف الأشرف، و السيد محمود المعلم الحسيني المرعشي التستري و غيرهما، و أخذت
سطوح الفقه و الأصول عن العلامة الأديب السيد محمد كاظم الخرم آبادي النحوي، و
الآيات الباهرات الشيخ مرتضى الطالقاني و الشيخ محمد حسين الإصفهاني السدهي و
الميرزا محمود الشيرازي و الميرزا آقا الإصطهباناتي، و الشيخ حسن الرشتي و الشيخ
عبدالحسن الرشتي و الميرزا علي آقا الإيرواني و الميرزا أبي الحسن المشكيني صاحب
«الحاشية» على «الكفاية» و الشيخ محمد حسين الطهراني القاجار و غيرهم.

و تخرجت في خارج الأصول و الفقه على عدة منهم:

الآيات الحاج الشيخ عبدالكريم الحائري و الشيخ الآقا ضياء الدين العراقي و الشيخ آقا
رضا الإصفهاني، قدس الله أسرارهم.

أخذت بعض العلوم من الرياضة و غيرها من عدة منهم:

أستاذي الشيخ ميرزا محمود الأهري و الشيخ حيدر علي الرقاع النائيني الأصل

الطهراني المسكن صاحب «الحواشي» على شرح الجعمني و العلامة الآية الآقا حسن النجم آبادي و الميرزا باقر الإيرواني و ياسين عليشاه الهندي المقيم في الصحن الشريف العلوي و العلامة السيد هبة الدين الشهرستاني و غيرهم.

أخذت الحساب و الهندسة و سائر العلوم المدرسية عن الشيخ عبدالكريم البوشهري مؤلف كتاب «ششهزار مسئلة» في الحساب و مؤسس مدرسة سعادت في شيراز و الشيخ آقا محمد المحلاتي صاحب كتاب «كفتار خوش يارقلي» و الشيخ محمد المنجم و غيره. أخذت التفسير عن شيخي و أستاذه و من رباني في حجره تربيته الشيخ محمدحسن بن محمد خليل الشيرازي نزيل سر من رأى، و والدي العلامة جزاه الله عني خيراً، و وفقني لأداء حقه، و التجويد عن العلامة السيد إبراهيم الراوي و الشيخ نورالدين الشافعي المشتهر بالشيخ نوري و العلامة السيد أحمد المشتهر بالسيد آقا التستري الجزائري و العلامة الحاج ميرزا فرج الله التبريزي نزيل النجف الأشرف.

و أخذت علم النسب عن والدي العلامة و عن السندين الأخوين السيد مهدي و السيد رضا البحرانيين الغريفيين نزيل النجف الأشرف، و قرأت «المسالک و الممالک» و «الجغرافيا» على الدكتور عليخان - عندليب زاده - رحمة الله تعالى، و قرأت الكلام و الفلسفة على جماعة كالميرزا طاهر التنكابني و الحاج ملاعلي محمد النجف آبادي جزاه الله عني خيراً، و وفقني لأداء حقهما، و غيرها من غيرهم رحم الله معشر الماضين منهم، و من علينا بطول عمر الباقيين.

و قد تلمذت لدى عدة من علماء أهل السنة و الزيدية أيضاً في فقههم و غيره منهم: الشيخ نور الدين الشافعي المشتهر بـ «الشيخ نوري الحافظ القاري» و أخذت منه علم التجويد و تلاوة القرآن الشريف و قرأت ما يقرب من ثلث «صحيح البخاري» على السيد علي خطيب النجف الأشرف و قرأت «كرامة» من «صحيح مسلم» على الشيخ عبدالسلام الكردستاني و قرأت «شمائل الترمذي» على السيد عبدالوهاب الحنفي مفتي كربلاء، و غيرها على غيرهم، و قرأت «صحيفة الإمام علي بن موسى الرضا عليهما السلام» و «أمالی الإمام أبي الحسين الهاروني» من أئمة الزيدية و كتاب النفحة العنبرية في سلالة خير البرية»

على السيد العلامة جمال الدين أحمد الحسيني الزيدي مذهباً الكوكباني اليماني الأصل و الهندي المسكن الذي ورد العراق للسياحة، فأدرکه أجله بمشهد الكاظمية، و دفن به، و كان أكثر استفاداتي من أرباب العلوم المتنوعة زمن إقامتي و التجائي بحرم جدي أميرالمؤمنين عليه السلام محل ولادتي.

انتقلت سنة ١٣٣٩ إلى مشهد سر من رأى و اتخذته مسكناً، و بقيت فيه مدة مكباً على تحصيل العلوم، معرضاً عن معاشره الخلق، مستأنساً بربي، و استفدت من بركات تلك العتبة السامية و البقعة العالية، ما لا يطيقه لسان القلم، ثم نزلت مدة مشهد الإمامين الكاظمين عليهما السلام و التجئت بفنائهما الشريف، و كنت أحضر في خلال إقامتي هناك في الدراية و الرجال و الفقه لدى آية الله السيد حسن الصدر، و في الأصول عند آية الله الشيخ مهدي الخالصي، و في حديث العامة و التفسير عند السيد إبراهيم الراوي الشافعي البغدادي مدرس جامع السيد سلطان علي من جوامع بغداد، ثم عدت إلى مسقط رأسي و مناخ أنسي الغري الشريف، و بقيت بها مداوماً على وظائف.

ثم خرجت منه في شهر صفر سنة ١٣٤٢ إلى إيران عازماً بزيارة الإمام علي بن موسى الرضا عليه السلام، و نزلت طهران و بقيت بها ما يقرب من سنة، مستفيداً من أرباب الفضل مستضيئاً بأنوارهم كآية الله الحاج الشيخ عبدالنبي و آية الله الآقا حسن النجم آبادي و غيرهما. و في سنة ١٣٤٣ و فقي الله بتلثيم العتبة الشريفة الطاهرة الزكية لمولاتي فاطمة المعصومة سلام الله عليها بنت الإمام موسى بن جعفر عليهما السلام، و ألقىت رحلي فيها، ولذت ببابها، و التجأت بجنابها، و عدت بكرمها، كيف وهي من أهل بيت نيظت تمانهم بالكرامة.

ساعدتني السواعد الإلهية في سنة ١٣٥٠ بالشرف بزيارة سيدي و ابن سادتي شيخ العلويين في عصره مولاي أحمد الورع الكريم المشتهر بـ «شاهجراغ» المدفون بشيراز، و أخيه محمد العابد ابني الإمام موسى بن جعفر عليهما السلام، و فزت أيضاً بزيارة الإمام الهمام شمس الشمس الطالعة و قمر الأقمار المنيرة سيدي أبي الحسن علي بن موسى الرضا عليهما السلام، و قبلت العتبة الشريفة الزكية فكم له عليّ من من في تلك الرحلة.

سافرت في زمن إقامتي ببلدة قم المشرفة إلى عدة من بلاد العجم كـ العراق العجم

(اراک) - و همدان و بوشهر و زنجان و تبریز و شاهرود و سبزوار و قزوین و اصفهان و نیشابور و شیراز و أبهر و میانج و غیرها، و اجتمعت بأرباب الفضل بها فأفدت و استفدت، و أجزت فاستجزت، شاكرًا لانعمه، اجتبانِي برحمته من بين أقراني.

و أما ما قد صدر من قلمي و جاءت به قريحتي، فعدة من التأليف النفيسة فقهية و أصولية و أدبية و كلامية و رياضية و رجالية و نسبية و حدیثية و تاريخية و غيرها، و من أهم ما أعتنى به كتاب ألفتة من مشجرات الهاشميين، و سميته بكتاب «مشجرات آل رسول الله الأكرم صلى الله عليه و آله» فإنه من أنفس ما أعده ذخراً ليوم فقري و فاقتي، و قد حققت فيه و ذكرت من أنساب البيوت العلوية ما لا يوجد في غيره، و أودعت فيه مسموعاتي و مروياتي عن والدي العلامة و شيخي السيد محمد مهدي الغريفي البحراني و أخيه السيد محمدرضا.

كتاب «مصباح الهداية» حاشية على الكفاية في الأصول في جزئين.

«مسارح الأفكار في حل مطارح الأنظار» حاشية على تقريرات شيخنا الأنصاري.

رسالة في نسب سادات طغروود من عمال بلدة قم، طبعت.

«التعليقة» على كتاب «احقاق الحق» لمولينا العلامة متكلم الأمامية القاضي نورالله المرعشي الشهيد، في غاية البسط ذكرت فيه جل مدارك أصحابنا في المعتقدات و المسائل الأصولية و الفقهية التي وقع الخلاف فيما بيننا و بين القوم، و هذه التعليقة وقعت في زهاء مجلدات تبهر العقول من مطالعتها، اذخرها الله تعالى ذخراً ليوم فقر و فاقتي.

«التعليقة» على «عمدة الطالب» قد أتعيت فيها نفسي، و ذكرت تراج العلويين، سيما الذين وقعوا في أسانيد الروايات، و من راجعها يقف على جماعة كصيرة أسند إليهم و روى عنهم، ولم يذكروا في كتب الرجال بمدح و لا قدح، و بالجملة أين العيان من البيان، و فقني الله لإتمامها و تدوينها.

كتاب «مزارات العلويين» في أقطار العالم فلا تسأل عما قاسيته من المتاعب في تأليفه و هو مبتكر في موضوعه.

كتاب «طبقات النسابين» في مجلدين جمعت فيه علماء النسب من القرن الأول إلى

العصر الحاضر و هو أيضاً فريد في بابه.

«رسالة» في مصطلحات الفقهاء ألفتها على نمط كتب اللغة.

كتاب «جذب القلوب إلى ديار المحبوب» في السوانح العمرية.

كتاب «الكشكول» في مجلدات.

كتاب «التعليقة على الفرائد» في الأصول.

«التعليقة على القوانين»

«التعليقة على شرح اللمعة»

«التعليقة على حاشية» المولى عبدالله في المنطق.

«التعليقة على المطول» سميتها ب«المعول في أمر المطول»

«التعليقة على نخبة المقال» في الرجال للعلامة السيد حسن البروجردي وقد طبعت

هذه التعليقة مع المتن.

وكتاب «سجع البلابل» في ترجمة صاحب «الوسائل» وقد طبع مع «إثبات الهداة» له

قدس سره.

كتاب «اللثالي الثمينة» في ترجمة العلامة على الإطلاق والسلطان محمد خدابنده و

العلامة القاضي نور الله المرعشي التستري وغيرهم، وقد طبع مع المجلد الأول من «الأحقاق»

«رسالة» في ترجمة العلامة الشهير بابن الفتال النيشابوري صاحب كتاب «روضة

الواعظين» قد طبعت معه أخيراً.

رسالة «مفرج الكروب» في ترجمة صاحب «ارشاد القلوب» للعلامة الشيخ حسن

الديلمي قد طبعت مع ترجمة الكتاب أخيراً.

و رسالة في «السير و السلوك»

رسالة في «الجفر»

رسالة في ترجمة السيد أبي الفضل اليناني صاحب «النفحة العنبرية».

كتاب في نفي التحريف و فني الله لإتنامه و تدوينه، إلى غير ذلك من الكتب و

الرسائل و المتون و الحواشي، و أرجو من فضله العميم أن يجزني خير الجزاء.

هذا ما صدر من القلم.

و أما التدريس و الإفادة، فإني لازلت مشغولاً به منذ عرفت يميني عن شمالي و قد تخرج عن حلقة درسي، الألو ف من المحصلين في الفقه و الأصول و التفسير و الكلام و غيرها، و إني راض من أكثرهم، و قليلا منهم استحوذ عليهم الشيطان فأنساهم ذكر الله تعالى فخرجوا من زيهم الروحاني و انخرطوا في سلك الموظفين في الحكومة، بصرهم الله بسوء صنيعهم إن شاء الله تعالى.

المدارس و الخدمات

لم يكن السيد المرعشي النجفي يملك مالاً و لا شبراً من أرض، ولكن المولى سبحانه و تعالى قد أجرى على يديه الخير العميم لأنه أخلص لله و جاهد نفسه طوال عمره الشريف. فكانت الناس تهوي إليه لتهبه أراضي أو بعض المساعدات فكان ينفقها كلها في سبيل الله و خدمة طلبة العلم و من هذه الكرامات و البركات:

١. المدرسة المرعشية

في شارع ارم مقابل المكتبة العامة، أوقف أرضها الحاج عباس فنائيان تأسست سنة ١٣٨٣ هـ. ق. مساحتها (٤٢٠) متر مربع (٦٦٠) متر تحت البناء ذات طوابق ثلاث و ساحة المدرسة (١٦٠) متر، تضم المدرسة (٣٧) غرفة، يقام فيها المآتم الحسيني في كل سنة عشرة أيام. و إنما سميت بالمرعشية باعتبار لقب السيد المرعشي النجفي.

٢. المدرسة المهديية

في شارع بهروز (باجك) تأسست سنة ١٣٧٦ هـ. ق. مساحتها ما يقارب (٤٥٠) متر مربع (٣٠٠) متر منها تحت البناء تضم (٣٥) غرفة فيها مكتبة تضم (٢٠٠٠) كتاب، و إنما سميت بالمهديية، تبركاً باسم صاحب الزمان مهدي آل محمد عليهم السلام، و باعتبار أنها بنيت من قبل المرحوم الحاج مهدي الإيراني و فوض أمرها لسماحة السيد قدس سره.

٣. المدرسة المؤمنية

في شارع جهار مردان - سجادية - مدرسة كبيرة حديثة البناء تأسست سنة ١٣٨٩ ق. و المدرسة ذات طابقين تضم (٧٦) غرفة مساحتها (٢٠١٦) متر مربع (١١٧٦) متر تحت البناء و (٨٤٠) متر ساحة المدرسة ذات أشجار باسقة، فيها مكتبة تحوي على (٣٥٠٠) كتاب و إنما سميت بالمؤمنية باعتبار أنها كانت من قبل مدرسة دينية و قد بناها المرحوم الميرزا مؤمن خان ثم بمرور الزمن تهدمت فبناها السيد قدس سره.

٤. دور الطلبة

من الآثار العمرانية للسيد أنه تحت إشرافه و رعايته بنيت دور كثيرة لأهل العلم فيها كل المرافق الضرورية، و ذلك في آخر شارع آذر وسمى الزقاق باسم (كوى آية الله العظمى مرعشى نجفى) و هذا مشروع كبير فيه ترفيه كثير عن الطالب الديني الذي يفد إلى قم المقدسة و لا يجد منزلاً أو مأوى.

٥. مستوصف

و برعايته تم تشييد مستوصف للمحرومين و البؤساء باسم درمانكاه جَدَا في شارع آذر. في مستشفى نيكوئي.

٦. حسينيات و مساجد

و برعايته و إشرافه افتتحت حسينيات و مساجد عديدة في شتى البلاد، و لكن التي تصدى لبنائها من ثلث المرحوم الحاج غلام حسن الشاكري، هي الحسينية المجاورة لداره، و هي مهبط عشاق سيد الشهداء عليه السلام، لا سيما أيام محرم الحرام و صفر الخير كما تقام فيها المراسم الدينية من المآتم و الحفلات بمناسبة مواليد و وفيات أهل البيت عليهم السلام، كما هي مركز لتدريس العلوم الإسلامية. و قد وصى بها السيد في وصيته الأولى. و هناك عشرات المساجد و المدارس و الآبار و الحسينيات و مشاريع خيرية أخرى قد تأسست بعزمه و تشجيعه و معونته و رعايته في المدن و البلاد و القرى و القصبات.

۷. خبز الطلبة

قد تكفل سماحته بعد رحلة آية الله العظمى السيد البروجردي سنة ۱۳۸۰ هـ. ق. بخبز الطلبة فكان يوزع عليهم من قبل وكلائه وصول الخبز حسب مراتبهم، وبلغ في السنين الأخيرة في كل ما يعادل مليوني تومان.

و هذه مساعدة جيدة تبذل للطلبة في كل شهر إلى جانب الرواتب الشهرية التي يستلمونها من دفاتر بقية المراجع الكرام.

قصص للعبارة

الشخصية المميزة

عرف أساتذته منذ البداية أنه سوف يصبح شخصية علمية لامعة يكون لها شأن كبير بين العلماء و الأعلام و سائر الناس وكان إلى جانب علمه و اجتهاده يملك شهرة في الزهد و الورع و التقوى منذ نشأته الأولى و أصبحت هذه الشهرة تزداد يوماً بعد يوم وكان من شدة تواضعه قدس سره الشريف أنه كان يواكب بعد الدرس كل يوم أستاذه آية الله العظمى المحقق العظيم الشيخ آقا ضياء الدين العراقي (قده) إلى داره و يسأله و يناقشه.

وكان معروفاً عنه أنه عصبي المزاج و فيه نوع من الحدة مع تلامذته، و في أحد الأيام حين المناقشة أعتاظ الأستاذ فضرب تلميذه المجد على صدره بقوة فما أن ضربه الأستاذ حتى انكب التلميذ على يده و قبلها فدمعت عينا الأستاذ و قال لقد أدبتني يا شهاب (أي السيد المرعشي).

الأخلاء العشرة

و في النجف التقى مجموعة من عشرة اخلاء على محبة الله و كانوا جميعهم من طلبة العلم آنذاك و منهم السيد الحكيم و السيد الشاهرودي و السيد الخوئي و السيد المرعشي.

و كانت هذه المجموعة قد اتفقت على زيارة سيد الشهداء الإمام الحسين (ع) مشياً على الأقدام من النجف طوال فترة دراستهم. و كانت أعمال هذه الرحلات المقدسة توزع

بينهم فمنهم من يجلب الماء ومنهم من يحضر الطعام وآخر يهيا الشاي وهكذا كل واحد منهم له وظيفته المعينة في السفر إلا السيد الشاهرودي فكان يقول: «علي أن أدخل السرور على قلوبكم خلال المسير و أهون عليكم مشاق الطريق».

وكان بالفعل يملأ أوقاتهم بالحكايات الفكاهية و المطاردات الشعرية و المزاح اللطيف حتى لا يحسوا بمتاعب السفر و الرحلة حتى قامت هذه المجموعة طوال فترة دراستهم بخمسة و عشرين زيارة مشياً على الأقدام فحلت على هذه المجموعة بركات الإمام الحسين و أصبح جميع أفرادها مراجع تقليد و مجتهدين عظام في العالم الإسلامي.

حتى تطمئن القلوب

حينما كان صدام اللعين يقصف مدينة قم المقدسة و أكثر مدن إيران بالصواريخ و القذائف. و قد خرج أهالي قم من المدينة خوفاً و رعباً و حفظاً للنفوس بقي السيد في قم مع من بقي، و كان يركب من قبل السيارة من داره إلى الحرم الشريف لأداء صلاة الجماعة، ولكن في تلك الأيام العصيبة، على كبر سنه و شيخوخته، كان يأتي إلى الحرم الشريف في مواعيد الصلاة مشياً على الأقدام فُسئل عن ذلك؟ فأجاب: أريد أن يراني الناس حتى تطمئن القلوب (ويرتاح البال ولو جزءاً يسيراً).

الرفقة بالأيام

دخل عليه رجل طاعن في السن من عوام الناس فقال بعد السلام و الترحيب: سيدي أعرفك بنفسي أنا غلام الدلاك و أود أن أذكر لك قصة من حياتك، كنت دلاًكاً في حمام عام، و كنت أيام شبابك تأتي مع أولادك الصغار إلى ذلك الحمام، فدخلتم يوماً و رأيت أطفالاً فسألتنني عنهم، فأخبرتكم أنهم أيتام، فقلت لأولادك لاتنادوني بكلمة (بابا) رعاية لمشاعر هؤلاء الأطفال اليتامى ثم أعطيتني نقوداً لأشتري لهم لوازم قرطاسية لمدرستهم فاشترت ذلك.

الشفاعة

لا أنسى تلك الساعة التي كنت عنده قبل رحلته بيومين، حينما دخلت عليه عجوز لأداء

خمسه، فطلبت منه أن يشفع لها يوم القيامة فقال قدس سره: إن كنت من أهل الشفاعة فساشفك لك.

كنت أصلي وحيداً

كان يقيم صلاة الجماعة في المواعيد الثلاثة (الصباح و الظهرين و العشاءين) في حرم و صحن السيدة المعصومة عليها السلام.

حينما استوطن قم المقدسة لم تكن تقام في السحر صلاة الجماعة (صلاة الليل متابعة) في الحرم الشريف فقبل ستين عاماً، كان الوحيد الذي سبق الناس إلى الحرم قبل طلوع الفجر بساعة من دون انقطاع حتى في الشتاء، و في الليالي القارضة، و قد افترشت الأزقة بالثلوج، كان يحمل (جرافة) صغيرة و يفتح الطريق حتى يصل الحرم، كان يجلس خلف الباب منتظراً.

قال: كنت أصلي وحيداً في بادئ الأمر، ثم ائتم بي واحد، و هكذا ازدادت الجماعة، إلى آخر ليلة من حياته.

صلاة الليل

كان سماحته قد صلى صلاة الليل طوال عمره الشريف ولمدة ۸۳ عاماً و يذكر في وصية له كتبها قبل وفاته بـ ۱۳ سنة حيث قال:

قال: «أوصيه أن يدفن معي الخمرة (السجادة) التي صليت عليها سبعين سنة صلاة الليل». أي كان عمره ثلاثة عشر سنة و هو يصلي صلاة الليل، عسى أن يبعثه ربّه مقاماً محموداً.

و قال: «أوصيه أن يدفن معي السبحة الترتبية التي استغفرت بعدها في الأسحار».

قصص في الأخلاق

كان قدس سره يتحدث عن الأخلاق و العرفان، و قد تحدث يوماً لطلابه عن الحسد فقال: الحسد في بداية الأمر كالنقطة السوداء في قلب الحسود، فإن لم يعالج الحسود نفسه

بالأساليب التي ذكرها علماء الأخلاق، كأن يدعو الله جل جلاله أن يزيلها منه، ويفكر في ذلك، بأنه لماذا يريد إزالة النعمة من أخيه، فإن الله هو المعطي وهو المانع، هو النافع وهو الضار، فيطلب النعمة من ربه كما أنعم الله على محسوده، ومن ثم يعالج نفسه، فإن بذرة الحسد لولا علاجها وإماتها في المنطقة، فإنها تنمو، وتكون تلك البذرة في يوم شجرة ظلماء تأخذ تمام وجود الإنسان.

الحسد القاتل

قال قدس سره: كان والدي يحضر درس المحقق الآخوند صاحب الكفاية، وكنت أرافقه في الطريق، وكان يرى شخصاً ممن تلبس بزى أهل العلم، وما كان يراه والدي إلا ويدعو عليه قائلاً: اللهم اخذله في الدنيا والآخرة وسمعت ذلك منه مراراً، فسألته يوماً عن سبب ذلك، فقال والدي: هذا الذي تراه كان يحضر مع شيخ آخر من بلدته درس الآخوند، وكان الأستاذ يمدح صاحبه بالذكاء والفتنة، وأنه به اشتغلت قبيلة الحسد في وجود هذا الشيخ، وفي يوم أبتلى صاحبه بالزكام، وكنت عنده لعيادته فدخل هذا الشيخ وقال له: عندي دواءك فجاءه بمسحوق ووضع في أناء وناوله. وبعد سويعة أخذ المسكين يتقيأ، وتغير لونه، وبعد ساعات ارتحل إلى جوار ربه، وعلمنا أنه سقاه السم، وذلك من شدة حسده، وقد أيتم أربعة أطفال من حنان الأب، وهكذا يفعل الحسد بأهله ويأكل الإيمان كما يأكل النار الحطب.

آية الله الشيخ هادي

وقال قدس سره: إن الشيخ هادي من علماء النجف الأشرف قد كفر و ضرب بعض الكفر نتيجة الحسد لا غير، فإنه كان عالماً فاضلاً لم يكتب إلا الصواب ولم أجد في كتابته ما يدل على الكفر والزندقه، وإنما كان منشأ القول بتكفيره، أنه زار الميرزا حبيب في أيامه الأخيرة، وكان شيخان في الباب، فجيء بالشاي وشربه الشيخ هادي، وأتى الخادم ورفع الإسكان وحين الخروج من الغرفة التقى بالشيخين - لعنة الله عليهما - فقال له: الميرزا يقول طهروا الإسكان فإنه قد شرب منه الكافر، وسرعان ما انتشر هذا الخبر وارتحل الميرزا بعد

ثلاثة أيام ولم يسأل عن حقيقة الحال، ولكن ثبت أنهما قالا ذلك من عند أنفسها حسداً بالشيخ هادي، ولكن بقي تكفير الشيخ على السنة العوام، مما آل الأمر إلى تشكيل مجلس في الصحن الشريف حضره علماء النجف، و صعد المنبر أشهر خطباء النجف و بعد تعظيم مقام الشيخ هادي و رفع التهمة عنه، شرب الشيخ من اناء قليلاً من الماء ثم شرب كبار علماء النجف من سؤره، لكي يثبتوا للناس إيمان الشيخ و طهارته، ولكن ما زال العوام يكفرونه، و مات الشيخان الحسودان الظالمان بذلة بعد أن قضيا من عمرها النجس أياماً عاشا بعوز و فقر، و ماواهما جهنم و بنس المصير.

السيد مرعشي (قدس سره) و عاشوراء

كان للسيد المرعشي النجفي قدس سره علامة مميزة و عشق خاص لسيد الشهداء و إحياء المآتم الحسينية.

و نذكر بعض القصص و الوصايا الصادرة منه قدس سره.

قال يوماً: كنت أيام الشباب مع مجموعة من الطلبة منهم السيد الخميني، نحى ليالي محرم حتى السحر بالبكاء و اللطم و النحيب على مظلومية سيد الشهداء و أهل بيته الأطيب عليهم السلام.

و قال ناصحاً و معلماً: إذا أردت التوفيق في حياتك العلمية و العملية فعليك بثلاثة أعمال: الأول: كن دائماً على طهارة و وضوء فإنه ينير القلب و يزيل الهم.

الثاني: شيع الجنائز أي جنازة رأيتها ولو بأقدام.

الثالث: شارك في قضية الحسين عليه السلام بأي نحو من المشاركة، ثم قال: كنت من مدرسي الحوزة المعروفين، و كنت آنذاك أوزع الشاي على الناس في المجالس و المآتم الحسينية.

لولا عاشوراء لما كانت صلاة الجماعة

و ينقل أحد المقربين: اذكر في غروب يوم عاشوراء في أواخر حياته. جاء إلى صحن السيدة المعصومة عليها السلام لصلاة الجماعة، وكانت المواكب الحسينية لازالت مستمرة، و لا زال الناس يلطمون على الرؤوس و الصدور و يضربون (الزنجيل) على

الظهور، و قد علا نحيبهم و بكائهم. و لما قام المكبر للصلاة طلب من الجمهور الهدوء بمقدار صلاة الجماعة.

ما أن سمع السيد منه ذلك - و كنت بجنبه - إلا و احمر وجهه غضباً ناهياً المكبر عما قال فزجره قائلاً: «ساكت باش! اگر اين عزادارى نبود، نماز جماعت نبود»، أي: لولا هذه المواكب لما كانت صلاة الجماعة، يعني دعهم يقيمون العزاء على سيد الشهداء، فلولا هذه المراسم و هذه المآتم لأنكر اعدائنا قصة عاشوراء، و ظلم يزيد و اتباعه - لعنهم الله - كما أنكر بعضهم قصة الغدير.

قال لأحد تلامذته المقربين قبل رحلته إلى جوار ربه بأشهر:

إني وصيت أولادي و عليك أن تذكرهم في ليلة وفاتي أن يضعوني في الحسينية بجوار المنبر، و يشدون طرفاً من عمامتي بالمنبر و الطرف الآخر بجنائزي لأكون دخيلاً على سيد الشهداء عيله السلام في ليلتي الأولى من وفاتي، و فعلاً ذكر ذلك للأولاد بعد رحلته، و عملوا بوصيته.

و كان السيد المرعشى قدس سره يمد المواكب الحسينية بمعوناته المادية و المعنوية (معتقداً أن كل ما عندنا فهو من محرم و صفر).

و نذكر ما جاء في وصيته الأولى لأنه فيما يتعلق بمولانا الحسين عليه السلام، و على الفطن الذكي التأمل و التعمق ليقف على جوهر المعاني و حقيقة المقصود.

قال قدس سره: «... و أوصيه بالجد و الاجتهاد في إقامة الشعائر في الحسينية التي أسستها في قم المقدسة».

«و أوصيه أن يدفن معي كيساً جمعت فيه تراب مراقد الأئمة و أولادهم و قبور أصحابهم و أكابر علمائنا للتيمن و التبرك».

«و أوصيه أن يدفن معي ثوبي الأسود الذي كنت ألبسه في شهر محرم و صفر حزناً في مصائب آل النبي الأكرم صلى الله عليه و آله».

و أوصيه أن يجعل على صدري في كفني المنديل الذي نشفت دمعاتي في رثاء جدي الحسين المظلوم و أهل بيته المكرمين سلام الله عليهم اجمعين. و أوصيه أن يستنيب لي

رجلاً صالحاً للحج و زیارة قبر رسول الله صلى الله عليه و آله، فإني كثير الولع بهما ولم استطع مالا، وكذا أرجو منه أن يستيب لي عبداً صالحاً لزيارة مشاهد العراق، ولا مال لي حتى يبذل في هاتين الاستابتين سوى عدة مجلدات من كتب الفقه و أصوله و الحديث. و أرجو من أولادي أن يسامحوا في بذلها في هذا الشأن و ربي يعلم أني لأملك شبراً من الأرض و لا نقداً و لا العروض».

«و أوصيه بأن يجعل جنازتي تجاه قبر سيدتي فاطمة المعصومة، و يذكر مصيبة وداع مولاي الحسين المظلوم مع أهل بيته، و كذا يجعل جنازتي في الحسينية التي أسستها للمآتم و يذكر مصيبة الوداع. و كذا تذكر مصيبة الوداع حين نزول جسدي في قبري الذي عينته و أعددته لنفسي بباب المكتبة العامة التي أسستها ببلدة قم المقدسة».

«و أوصيه و جميع أبنائي الكرام أن يجتمعوا حول قبري في ليالي الجمعة لتلاوة آي من القرآن و استماع مصيبة سيد الشهداء و أهل بيته المظلومين.

و في ختام الوصية يقول: اللهم إني أسألك العفو و المغفرة لما بدرت عني و أولادي و أصدقائي المؤمنين و أن تعطي الكتب بإيماننا و الخلد في الجنان بيسارنا، و أسألك أن تخرجنا من الدنيا مع ولاء آل الرسول و وادهم، و نسألك اللهم البراءة من أعدائهم و شائتهم و مبغضهم و غاصبي حقوقهم و منكري فضائلهم و مناقبهم و الشاك في مراتبهم التي رتبهم الله فيها.

اللهم أحيانا بحياتهم و امتنا بمماتهم. إلهي أنت تعلم تهالك في حبيهم و مودتهم فأجزني جزءاً من استشهد في سبيلهم و جاهد دونهم، و اجعلني زمرة الذابيين عنهم، و المدافعين، و اجعلني ممن سلك سبيلهم و اهتدى بهادهم و حذا حذوهم، و مشى على طريقتهم، و اجعلني من المتمسكين بحبل محبتهم آمين آمين لا أرض بواحدة حتى يضاف إليه ألف آمين و يرحم الله عبداً قال آميناً.

و السلام على من اتبع الهدى و نآىء بجانبه عن الهوى. حرره العبد الحقير خادم علوم أهل البيت السلام أو المعالي شهاب الدين الحسيني المرعشي النجفي عفى الله عنه و كان له في كل حال...

الكرامات

قال الله تعالى ﴿وجعلني من المكرمين﴾ (يس: ٢٧)

لا شك أن لأولياء الله سبحانه وعباده الصالحين و المقربين المكرمين، كرامات تظهر في حياتهم و بعد مماتهم، وهذه سنة من سنن الله في الأرض، ليكون ولي الله النجم علماء، الذي يهتدي به الناس في مدلهمات الدنيا الدنية، فهو الهادي و المرشد إلى الخير و الإحسان و السعادة، و الذي يديم خط الأنبياء و الأوصياء و يحفظ رسالتهم.

فإن العلماء الأولياء ورثة الأنبياء في علومهم و فضائلهم، و هم أمناء الرسل في الأرض و إذا كان الشهيد شاهداً على المجتمع في رعايته المبادئ القيمة و العقائد السامية التي من أجلها تجرع كأس الشهادة، و إذا كانت دماء الشهداء هي التي تديم حياة المجتمع و الشهيد شمعة الأمة و قلبها النابض، فإن مداد العلماء أفضل من دماء الشهداء. و من سنة الله القادر العليم، أن يظهر النبل و الكرامة، و تظهر آثار الأمانة و الثقة و المسئولية من الكرامات على الأمين على الرسول و الرسالة، ليهتدي من يهتدي على بينة و بصيرة نافذة، و لله الحجة البالغة. و من أولئك الصالحين و الأولياء المكرمين آية الله السيد المرعشى النجفي، و قد نقل عنه بعض كراماته من باب (أما بنعمة ربك فحدث) و ليذكر بلطف الله الخالص على عبده، إذا توجه العبد إليه حقاً و أخلص في نيته و عمله، و قد كتب بعضها في حياته و قرئ عليه. و قد أحجم عن كتابة البعض و كان يقول ليس ما يعلم يكتب و نذكر الكرامات التي اشتهرت بين الناس.

اليد الغيبية

نقل عنه أحد تلامذته: أنه في عصر البهلوي رضاخان عليه اللعنة و العذاب، حينما أمر بكشف الحجاب و ترويج السفور في بلاد ايران باسم (تحرير المرأة) بأمر من أسياده المستعمرين لإشاعة الفحشاء و المنكر، و من ثم سلب ثروات الأمة الإسلامية، و تنزّل قيمتها الأخلاقية، و تحطيم المثل الإنسانية، و نزع الروح الدينية من بين الشعوب المؤمنة، للهيمنة عليهم، و استثمار جهودهم و استعدادهم.

في ذلك العصر المكفهر كان رئيس شرطة قم من الأندال المجرمين، وكان طويل القامة ضخم الجثة، فسمعت يوماً بعد صلاة الجماعة في حرم السيدة المعصومة عليها السلام عويل و صراخ النساء، فاستفسرت عن ذلك؟ فقالوا: إن فلان رئيس الشرطة دخل قسم النساء بقصد كشف حجابهن، فأسرعت إليه فوجدته يكشف القناع عن الرؤوس، و النساء يبكين خوفاً و ذعراً، فانتفخت أوداجي غيظاً و من حيث لأدري رفعت يدي و صفعت وجهه صفعة داخ منها و قلت له: ويحك يا قبيح في حرم السيدة تتجاسر. فنظر إلي بغیظ و قال: أنا لك ياسيد!! و علمت منه أنه قصد قتلي.

و من لطف الله سبحانه في اليوم الثاني، أخبرت أنه دخل السوق و سقط عليه بعض السقف فمات من حينه - فإلى جهنم و بئس المصير.

فرايت لطف الله و عناية السيدة المعصومة، و يد الله الغيبية هي التي ضربت. إذ كنت ضعيف البنية لا أقوم مثل ذلك الهيكل، و لكن لا أدري كيف ضربته تلك الضربة المبرحة، التي كادت تقلع عينه من مكانها، و قالت الناس آنذاك إنما هلك فلان من كرامة السيد.

الشيخ المفيد و العلامة المجلسي

نقل عنه أحد المقرئين: أنه قال: رأيت أيام شبابي - وكان لم يبلغ الثلاثين من عمره المبارك - في عالم الرؤيا: أنه قد قامت القيامة و نفخ في الصور في منظر رهيب، كما ورد ذلك في الآيات الكريمة و الروايات الشريفة، تصفر منه الأنامل و تذهل كل مرضعة عما أرضعت، و وجوه مصفرة عليها غبرة، و الناس أفواج واقفون في وله و حيرة، كان على رؤوسهم الطير. و قد ساقوني إلى مكان آخر للحساب غير ما كان الناس فيه، و أخبروني أن هذا من تعظيم أهل العلم أن لا يحاسبونهم أمام الناس، فكأنني دخلت في سرداق، فوجدت رسول الله هو المحاسب، و كان جالساً على منبر، و عن يمينه و يساره جلس شيخان عليهما هبة الصالحين و مسحة المتقين، و أمام كل واحد منهما كتب، و لكن أحدهما أكثر من الآخر، و أهل العلم في صفوف، و قالوا لي: كل صف عبارة عن قرن واحد من القرون، و أوقفوني في الصف الرابع عشر، انتظر حسابي، و قلبي مضطرب، و رأيت النبي الأكرم يدقق في

الحساب، وإذا أحتاج العالم إلى شفاعة عند الرسول الأكرم، كان الشيخان يشفعان له، فسألت من كان بجنبى من هما؟ وأنا أحدث نفسي على أنى حبذا أن أعرفهما حتى لو افتقرت إلى شفاعتهما أناديهما باسمهما المبارك، فقال: هما الشيخ المفيد والعلامة المجلسي - قدس سرهما - فقلت: وما هذه الكتب أمامهما فقال: تصانيفهما وهي وسيلة الشفاعة، ورأيت العلامة المجلسي أمامه أكثر وكان يشفع أكثر، فاستيقظت شاكرًا ربي.

يد الأمير

السيد العلوي، حدثني يوماً عما جرى عليه من حساده وأعدائه، حيث كان يأتى به عشرات الصفوف في الصحن الشريف، وآل الأمر إثر وشاية الأعداء وسعاية الحساد أن يأتى به نفر قليل من المؤمنين.

قال: في تلك الأيام أتيت ضريح سيدتي ومولاتي فاطمة المعصومة عليها السلام، واضعاً عباءتي على رأسي، رابطاً طرف تحت الحنك من عمامتي بالضريح المقدس، لأكون دخيلاً على السيد كما يفعله العوام، وبكيت كثيراً أشكوها همي وغمي وآلامي وأذى بعض الناس، فأخذتني الغفوة، فرأيت في عالم المكاشفة، كأنني أركض في بيداء وأعدائي من كل جانب يضربوني بالحجارة، وأنا أصرخ: يا جداه يا أمير المؤمنين خلصني فأحسست وأنا أهول مذعوراً قد ضمتني يد من خلفي، علمت أنها يد أمير المؤمنين عليه السلام، ورفعني من الأرض وقال: اصبر هكذا فعل الناس بجدك أمير المؤمنين. فانتبهت وأن أحس بالسكينة والوقار.

الخلق العظيم

قال (قدس سره): في إحدى الأيام المرة دخلت مجلساً، كان فيه شخص من المعممين، فجلست بجنبه ولكن من شدة عداوته لي أدار ظهره علي أمام الناس، فهضمت ذلك في نفسي واحتسبتها لله، وحينما أردت الخروج، من حيث لا يشعر ألقيت في حجره بعض المال. وبعد هذا كان يحدث الناس أنه في تلك الليلة لم يكن عنده شيء من المال وكان في حيرة وأنه من كراماته قد وجد مالاً في حجره، ولم يحس أنه أنا الذي ألقيت في حجره المال.

کریمة أهل البيت

و یروي السيد المرعشي عن والده آية الله السيد محمود المرعشي قدس سره: أنه كان يبحث عن قبر سيدة النساء فاطمة الزهراء فرأى في المنام مولانا الصادق جعفر بن محمد عليهما السلام فقال له: عليك بكريمة أهل البيت. قال والده توهمت أنه يريد فاطمة الزهراء عليها السلام فقال عليه السلام - دفعا للتوهم والخيال - فاطمة بنت موسى بن جعفر عليها السلام المدفونة في قم.

في رعايتنا

قال السيد شهاب الدين (قدس سره): في أيام الشباب حينما حفت بي المشاكل والصعاب، و أردت تزويج ابنتي، و لم أملك من المال شيئاً، و لا يروق لي أن أسأل أحداً سوى الله سبحانه و تعالى، فأتيت حرم السيدة المعصومة كريمة أهل البيت عليهم السلام معاتباً و دموعي تسيل على الوجنت و قلبي مفعوج و قلت مخاطباً: سيدتي و مولاتي: كأنما لانتهمين بي و لا تبالين بأمرى فكيف أزوج ابنتي و لا شيء عندي؟ ثم أتيت الدار محزوناً فأخذتني الغفوة فرأيت في عالم الرؤيا قد دق الباب و لما فتحته رأيت شخصاً قال: السيدة تبريدك، فسرعان ما تشرفت بزيارتها عليها السلام و حين الدخول في الصحن الشريف: رأيت ثلاث إماء يكنسن الرواق الذهبي فسألتهن عن السبب فأجبن: الآن تأتي السيدة، و بعد برهة رأيت مولاتي السيدة المعصومة و كانت نحيفة الجسم صفراء اللون شمائلها شمائل سيدة نساء العالمين فاطمة الزهراء عليها السلام كما رأيتها من قبل ثلاث مرات، فتقدمت و قبلت يدها - إذ هي عمتي في النسب - فقالت سلام الله عليها: يا شهاب متى لم نبال بأمرك حتى تعاتبنا و تشكونا، فمنذ دخلت قم فأنت في رعايتنا.

فتفظنت و علمت أنني أسأت الأدب فاعتذرت منها، ثم استيقظت فأتيت الحرم الشريف زائراً معتذراً و سرعان ما انقضت حاجتي و سهل الله أمري، فبعد خروجي من الإيوان جاءني رجل و قبل يدي و وضع تحت قدمي ظرفاً فيه نقود و قال: هذه هدية خالصة لكم و ذهب، فذهبت إلى زوجتي و قلت لها اشتر ما شئت من جهاز العرس لابنتك

وقد وضعت النقود في جيبتي من دون أن أعدها؟ فاشترتوا حاجياتهم وقالوا لي، اشترينا ما كان ضرورياً فأخرجت الظرف من جيبتي فلم أجد منه شيئاً.
 وكان السيد المرعشي يتحدث دائماً عن مقام السيدة المعصومة الشامخ وعظمتها و منزلتها الرفيعة عند أهل البيت عليهم السلام، وأنه من زارها عارفاً حقها وجبت له الجنة، ثم قال: دخلت قم عش آل محمد صلى الله عليه وآله ولا أملك إلا القباء والرداء.
 واليوم كل ما لدي هو من بركات وجود وكرم هذه السيدة الطاهرة أرواحنا فداها.
 (٤/ صفر الخير / ١٤٠٠ هـ)

البركات العظيمة

يتقلها سماحة العلامة السيد العلوي قدس سره (والد السيد عادل العلوي تلميذ السيد المرعشي في كتابه (الرافد)^١ وطبع في حياة السيد المرعشي.
 حدثني سيدي ومولاي أستاذي المعظم، الآية العظمى والحجة الكبرى الإمام المرعشي النجفي أدام الله تعالى ظله الوارف على رؤوس الأنام وذلك صبيحة يوم الاثنين ١٥ شوال المكرم، سنة ١٣٩٨ هـ الساعة ٩/٢٠ صباحاً.
 تفضل سماحته قائلاً:

في عام ١٣٣٩ هـ كنت من طلبة (مدرسة قوام) في النجف الأشرف.
 ولا أنسى أنني كنت أدرس حاشية المولى عبدالله اليزدي في المنطق.
 ولكنني كنت في ضيق دائم، أرى نفسي لا منجى منه ولا مهرب، صرت أعيش عيشاً ضنكاً، حيث أشعر بقلق جميع أبواب الرجاء و نوافذ الأمنيات فاجتمعت على قلبي المكاره والآلام والأسقام، فأوشكت أن أتيه في وادي الخيبة وأبقى في عزلة الظنون والخيال إلى ما شاء الله تعالى.

وكان ما كان من جراء أمور هاجمتني وأنا في مهد العلم وحوزة التقى، فإن كنت سائلاً عنها (فدونكها مخطومة مرحولة)^٢

١. الرافد، ج ١، ص ٣٥٤.

٢. خطبة الزهراء سلام الله عليها.

أولها: كنت في ضيق من أخلاق بعض المعممين الذين يتكلمون انتقاصاً بالمراجع الكرام، فحصل لي سوء الظن بهم و بكافة الأنام، اعترتني حالة عدم الانسجام مع الخاص و العام، حيث تركت صلاة الجماعة خلف العدول، و ما هو بالمأمول، فلم أصدق أحداً أبداً.

ثانيها: كان أحد المنسويين لي يمني من الدراسة بكل شدة، حتى تصل النوبة إلى أن يذهب الأستاذي و يمنعه من تعليمي و تدريس، فلا يمكنني التلمذ عند الأساتذة و الحالة هذه. ثالثها: ابتليت بمرض الحصبة، و بعد الشفاء أصابني الخمول الذهني، فنسيت كل شيء و لم أحفظ شيئاً أبداً.

رابعها: ضعفت عياني إلى أبعد الحدود بحيث لا يمكنني الاستفادة من قراءة أو كتابة حسب ما يرام.

خامسها: عجزت عن الكتابة السريعة إلى أبعد الحدود.

سادسها: الفقر المفرط بحيث لا أحصل على أكل في بعض الليالي. و كان معي آنذاك (في الحجرة) حجتنا الإسلام العلامة الحاج الميرزا حسن الشيرازي و العلامة حسين أحفاد الميرزا الشيرازي قدس سره و لم يعلما بحالي و فقري و فاقتي، و كانا يسألاني عن اصفرار وجهي فلم أبح لهم بسري.

سابعها: كنت أشعر بمرض دائم في قلبي و لم أسترح ساعة واحدة.

ثامنها: كانت تتزلزل عقيدتي (رويداً و رويداً) بالنسبة لبعض الأمور المعنوية.

تاسعها: كان بودي أن لا أصدع قلب أحد بلساني سيما في الدرس.

عاشرها: كانت حاجتي أن يخرج حب الدنيا من قلبي بكل أنواعه، بالأخص حب الدينار و الدرهم.

الحادي عشر: أتمنى حج بيت الله الحرام بشرط أن أموت فيه أو في المدينة المنورة، و أدفن في أحد البلدين الطاهرين.

الثاني عشر: أريد التوفيق من الله تعالى للعلم و العمل الصالح من كل وجوه البر و الآثار الخيرية ما دمت حياً.

كل ذلك جعلني أن أفكر بالتوسل إلى الله تعالى بجاه الحسين عليه السلام.

فشددت الرحال و تحركت من المدرسة متوجهاً إلى كربلاء المقدسة، و أنا أملك رويية واحدة آنذاك، فاشترت قرصين من الخبز و كوز ماء، و كان ذلك في أواسط أيام الدراسة، و أظن أنه كان في شهر شوال المكرم، و أنا حاف باك قاصداً مشهد الإمام الحسين المظلوم صلوات الله و سلامه عليه من طريق (خان حماد) و لم أتوجه لتعب و إضناء و عناء أبداً.

دخلت كربلاء و أنا متوجه نحو نهر الحسينية للاغتسال فاغتسلت غسل الزيارة إلى الحرم الشريف، و بعد الزيارة و الدعاء قرب الغروب، ذهبت إلى غرفة السادن المرحوم السيد عبدالحسين صاحب كتاب (بغية النبلاء في تاريخ كربلاء) و هو - أي السيد عبد الحسين - كان من أصدقاء العلامة و الذي قدس سره و طاب رمسه، فاستدعيت منه أن يسمح لي بالبقاء في الحضرة الشريفة ليلاً و كان البقاء ممنوعاً منعاً باتاً، ولكنه رحمه الله لاحظ صداقته مع المغفور له و الذي رضوان الله تعالى عليه، فأذن لي بالبيتوتة عند قبر سيدي و مولاي أبي عبد الله عليه السلام.

و عند ذلك جددت الوضوء و تشرفت بدخول الحرم المقدس الشريف في الساعة التي أرادوا غلق الأبواب، و هنا صرت أفكر في أي مكان من الحرم أجلس، و المعمول أن الناس يجلسون في طرف الرأس الشريف، و لكنني فكرت بأن الإمام روجي فده، كان في حياته (الظاهرية) متوجهاً دوماً إلى ولده علي الأكبر عليه السلام، و قلت في نفسي لا بد أن ينظر إليه فيما بعدها أيضاً.

فلذا جلست مما يلي رجلي الإمام صلوات الله عليه بجانب قبر علي بن الحسين عليهما السلام. و بعد هنيئة من جلوسي هناك سمعت صوتاً للقرآن الكريم، و ذلك من جهة خلف الحضرة المقدسة، و كانت القراءة بصوت حزين، بحيث جذبني فتوجهت إلى هناك، و إذا بأبي رحمه الله تعالى جالس و بجانبه ١٣ رجلاً للقرآن الكريم، و أمامه رحل أيضاً و عليه قرآن و كان يتلوه هو، قدمت إليه و قبلت يده و سئلت حاله فأجابني مستبشراً بأنه في أتم راحة و استقرار و نعيم، فسألته: ماذا تعملون هنا؟ أجاب قدس سره: نحن هنا ١٤ نفر مشغولون بتلاوة القرآن المجيد في الحرم المطهر دائماً. فسألته أين هم؟ فقال ذهبوا إلى

خارج الحرم لبعض حوائجهم، و هذا الرجل الذي بجنبي هو للعلامة الشيخ الميرزا محمدتقي الشيرازي - أحد رجال الثورة العراقية و زعماء الشيعة آنذاك - و الرجل الذي بعده للعلامة المرحوم الشيخ زين العابدين المرندي من أوتاد علماء النجف الأشرف، و الذي بجنبه للعلامة الشيخ زين العابدين المازندراني الشهير صاحب كتاب ذخيرة العباد فعد جميع أولئك العظماء و لكن مع الأسف لم يحضرني أسماء الباقين.

ثم سألتني والدي المغفور له: لماذا أتيت إلى هنا و الأيام أيام دراسة و تحصيل؟ فعرضت بخدمته حوائجي التي ذكرتها أعلاه متوسلاً بالإمام الحسين عليه أفضل الصلاة و السلام. فأمرني بالذهاب و عرض حاجاتي على سيدي و مولاي.

فسألت أين هو و روجي فذاه، فأشار قائلاً: هو فوق الضريح الطاهر، فعجل لأن الإمام عليه السلام يريد الذهاب إلى زائر مريض في إحدى (الخانات).

فقممت و ذهبت إلى قرب الضريح الشريف، فرأيت و إذا بي لا يمكنني النظر إلى وجهه الشريف حيث عليه هالة من نور يغشى البصر، فكانت عيني تغشى لنور وجهه المبارك، فكنت أراه من بين النور الحائط به بكل جهد.

سلمت عليه و هو في أعلى الضريح، فأجابني السلام:

ثم قال عليه السلام: اصعد إلى فوق! فعرضت بخدمته إنني لست جديراً بذلك، فأمر ثانياً بصعودي فتوقيت أيضاً و امتنعت استحياءً. فأذن لي بالبقاء في مكاني أي بجنب الضريح. ثم توجهت بقوة البصر الذي لا يتمكن من رؤيته فنظرت إليه بكل جهد و إذا به عليه السلام يتبسم بملاحة ما فوقها ملاحظة.

ثم سألتني: ماذا تريد؟... فقرأت بالفارسية:

آن جا که عیان است چه حاجت به بیان است

یعنی أنك تعلم ما أكنه في ضميري. فأدلى بقطعة من (النبات السكر) قائلاً: أنت ضيفنا

فحل فمك، ثم أخذ يقول صلوات الله و سلامه عليه:

ماذا رأيت من عباد الله لتسيء بهم الظن؟!!

فصرت أحس بتغيير جذري في نفسي، ولاشك أن هذا من تصرف الإمام عليه السلام بي بالولاية.

ومنذ ذلك الوقت ما رأيت في نفسي سوء الظن بأحد أبداً.

ورأيت أنني منسجم مع الخاص و العام بحيث صرت أسلم على كل من أراه و أعانقه و أصافحه. وكان هناك رجل ظاهر الصلاح فصليت خلفه بعد اذان الصبح و ماكنت أظن أنني أصلي خلف هذا يوماً ما.

هذا: وقال لي عليه السلام: توجه لدراستك، فإن الذي يعارضك لا يتمكن من إبدائك و إيقاف درسك. و لما رجعت إلى النجف الأشرف أتاني القرابة قائلاً: يا فلان فكرت و رأيت أنه لا يمكنك إلا الدراسة، فادرس بشرط أن تستغني عنا مادياً.

و الثالثة: أنه قال عليه السلام: طلبنا شفاءك من الله تعالى، فأحسست في نفسي - من ساعتى - أنه لا يعتريني أي مرض، و ذهب عني ذاك الخمول الذهني فصرت حفاظاً عجيباً و إلى اليوم و الحمد لله.

و الرابعة: أنه عليه السلام قال: طلبنا من الله تعالى لعينك النور القوي. و منه صرت أطلع كل الخطوط مهما صغرت و إلى اليوم الذي أنا في العقد التاسع من عمري (أطال الله عمره الشريف).

و الخامسة: أنه عليه السلام: أكرمني بقلم، و قال: خذه و اكتب بكل سرعة فسرع قلبي من ذلك الوقت بشكل عجيب.

و السادسة: تكلم صلوات الله عليه فيما يخص الفقر و الفاقة - بما لم يحضرنى من الكلمات. و السابعة: طلبنا راحة قلبك، فشعرت بالراحة التامة في قلبي.

و الثامنة: دعا صلوات الله و سلامه عليه بثبات العقيدة بالنسبة للأمر المعنوية.

و التاسعة: قال عليه السلام: طلبنا لك من الله تعالى أن يصبرك على أتعابك مع أهل العلم و لا يصدع قلب أحدهم منك سيما في التدريس.

و العاشرة: دعاؤه سلام الله عليه بخروج حب الدنيا من قلبي سيما الدرهم و الدينار.

و الحادي عشر: قال عليه السلام كما دعونا لتوفيقك للخدمات الدينية و قبول الأعمال.

الخلاصة: أنه عليه أفضل الصلاة والسلام أجاب جميع ما أردت سوى الحج، فلم يتعرض إليه أبداً، وما سألته عنه (و أظن أن هذا كان لأجل القيد الذي قيده به).

ثم استودعته - روجي فداه - و رجعت إلى المرحوم والذي قدس سره، و سألته: هل لكم أمر أو حاجة بالنسبة لي؟ فقال طاب رسمه: جد واجتهد في تحصيل علوم أجدادك الطاهرين و أعطف على أخيك و أخواتك.

ثم سألته ثانياً: أليس لكم أمر خاص يخصكم؟ فقال رحمه الله تعالى: أنا في أتم الراحة، إلا أنه يقلقني شيء و هو دين قليل لبعده الرضا البقال البهباني فتركته مودعاً.

و في هذا الحين رأيت أبواب الحضرة المقدسة قد فتحت، و كان عند أذان الصبح، فخرجت لتجديد الوضوء، و رجعت فصليت خلف - من سبق ذكره - فعندئذ عرفت أن كل شيء قد تم، و الحوائج أخذت.

ثم توجهت إلى النجف الأشرف ماشياً على قدمي فدخلت ذلك البلد الطاهر متوجهاً إلى مدرسة قوام، و كنت أرى الطلاب فأسلم عليهم، و كأنهم إخواني من ذي قبل، و كان هذا بعد ذلك الظن السيئ بهم، فكنت أعانقهم و أصافحهم على أحسن ما يرام، و صرت دائم الجماعة في الصلاة و ذهبت إلى عبدالرضا لأسأله عن دين أبي قدس سره، و من يتسمى بهذا الإسم هم ثلاثة، فذهبت إليهم جميعاً، و إذا بثلثهم هو الدائن.

سألته عن طلبه: فقال: هذه الدفاتر عندك، فتشها، و كانت متربة جداً، فأخذت أتصفحها إلى أن رأيت اسم والدي طاب ثراه، و هو مدين مبلغ (١٥) و ركات من التقود في حينه ثمن اللبن. فأعطيتها إياه و زدته إياه و زدته على ذلك لإرضاء خاطره.

و بهذا تم الحديث الشيق، و هو من كرامات سيد الشهداء الحسين بن علي صلوات الله و سلامه عليه و على أبويه و جدته و بنيه و ذريته الطيبين، و اللعن على معانديهم و مخالفينهم و من لا يعتقد بكراماتهم و معجزهم إلى يوم الدين آمين آمين.

المكتبة العامة

من كرامات السيد المرعشي النجفي قدس سره المكتبة العامة فقد أمتاز السيد المرعشي

بين مراجع التقليد المعاصرين و الفقهاء العظام بخصائص أشهر منها:
 جبه لحفظ التراث و المخطوطات فأثمر هذا الحب مكتبة العامة الضخمة المباركة و
 هي من أهم المكتبات في العالم الإسلامي خاصة فيما يتعلق بحفظ علوم آل محمد
 (صلى الله عليه و آله).

و قد تحمل السيد المشاق و الصعاب في جميع الكتب بما لم يسمع بمثله من قبل. و
 نذكر منها بعض القصص في الصعاب و المشقة:

شراء كتاب بأربع سنوات صلاة

لقد وجد على بعض الكتب التي اشترها السيد المرعشى النجفي أيام شبابه في النجف
 الأشرف ما هذا نصه:

«بسمه تعالى: اشتريته باجرة أربع سنوات صلاة استيجارية، أستاذجني العلامة
 آية الله مجمع الفضائل الحاج الشيخ عبدالله المامقاني دام ظله، و المنوب عنه المرحوم
 الحاج حسين التاجر الدهخور اقاني حرره الحقير الفقير المهجور شهاب الدين الحسيني
 المرعشى النجفي في شهر شعبان ١٣٤١».

بزيارة كل يوم لمدة سنة

وجد في أحد الكتب ما هذا نصه:

«اشتريته باجرة زيارة مولاي أمير المؤمنين جدي على روجي له الفداء إلى سنة كل يوم
 مرة و أنا العبد المضطهد شهاب الدين الحسيني المرعشى النجفي».

أجرة سنتين صلاة

وجد في أحد الكتب ما هذا نصه:

«كتاب كشف اللغات و الاصطلاحات للعلامة عبدالرحيم بن أحمد الهندي الحنفي
 الشهير بسور ألفه باستدعاء ولده العلامة الشيخ شهاب الدين البهاري في سنة ١٥٦٥
 و توفي بعد الفراغ منه بقليل، اشتريته بأجرة سنتين من الصلاة نيابة عن المرحوم الميرزا

محمد البزاز الطهرانی بمبلغ عشرين روبیه بریطانية وفقني الله لإتمام العمل وكان الشروع في الصلاة من ضحوة يوم ۲۱ من ذي القعدة ۱۳۴۲ (ق. هـ) في الغری الشریف وأنا الكتيب كاتب هذه الأحرف في حال الجوع فإني لم أتمكن من تحصيل ما أقوت به منذ عشرين ساعة فرج الله عن كل مكروب شهاب الدين الحسيني المرعشي النجفي ۱۳۴۲^۱ بمدرسة القوام من مدارس مشهد جدي أمير المؤمنين روجي له الفداء». (أي كان عمره الشريف ۲۷ سنة، فتأمل)

الكتاب العجيب

كان يتحدث سماحته أحاديث شيقة، منها ما يتعلق بتقدير الكتاب وكيفية حصوله (أدام الله ظله) على بعض الكتب القيمة، ومنها أنه قال في أحد المجالس:

خرجت ذات يوم من المدرسة التي كنت أسكنها وهي مدرسة «قوام» الواقعة في محلة «المشراق» متوجهاً إلى السوق المتصل بباب الصحن العلوي الشريف وإذا بامرأة جالسة تبیع بيض الدجاج فجئت إليها لشراء البيض وإذا بكتاب بان منه قليلاً من تحت عباءتها فسألته عنه فقالت هو كتاب أبيه، فأخذته منها وإذا هو كتاب رياض العلماء للعلامة الميرزا عبدالله أفندي الذي لا يوجد منه أبداً، فقلت لها كم تبيعه قالت (خمس روبيات) قلت لها يمكنني شراؤه بمائة روبية ولا أملك غيرها فوافقت.

في هذا الحين حضر رجل دلال للكتب اسمه كاظم الدجيلي، يشتري الكتب القديمة لمكتبة لندن، ويسلمها للحاكم الإنكليزي في النجف الأشرف، واسمه الميجر وهو أول حاكم إنكليزي حكم في النجف الأشرف، فتناول الكتاب من يدي (بالقوة) وقال للمرأة أنا أشتريه بأكثر، وأخذ يزايدني على الكتاب.

هنالك حولت وجهي إلى جهة الحرم الشريف و خاطبت أمير المؤمنين عليه السلام. قلت في نفسي، سيدي أنت لا ترضى أن يخرج الكتاب من يدي، وأنا أريد أن أخدمكم به، وإذا بالمرأة تقول لكاظم الدلال لا أبيعك الكتاب فإنه لهذا السيد.

۱. كان عمر السيد المرعشي آنذاك ۲۷ سنة فتأمل يا طالب العلم فهكذا كانت حياة مراجعنا العظام.

قلت لها قومي معي لأعطيك المبلغ، فجاءت معي إلى المدرسة، وكان لي (٢٠) روية نقود، و ملابس منها جديد و منها عتيق و ساعة، أخذتها إلى السوق، حيث كان دلال للملابس اسمه الحاج حسين شيش، فاعطيته إياها، و أخذ ينادي بها فباعها، و المرأة معي بين تارة و أخرى تقول سيد (عطلتني) ذاك الرجل كان يعطي النقود فوراً، فكنت حيناً لا أجيها، و حيناً أقول الآن الآن و لم تف النقود و قيمة الثياب و الساعة بحسابها، و رجعت معها إلى المدرسة فصرت أقترض من زملائي الطلبة خمس رويات و عشر رويات إلى أن سددت المبلغ و هو أما ١١٠ أو ١٢٠ روية، فذهبت المرأة و أنا فرح مستبشر بشراء هذا الكتاب العظيم.

فما مضت ساعة إلا و كاظم الدلال مع الشرطة و قد هجموا على المدرسة، و أخذوني معهم إلى الحاكم الإنكليزي، و هو يتهمني بسرقة الكتاب، فأخذ يتكلم بلغته و يزمجر، و أظنه كان يسب و يشتم فأمر بسجني فسجنت تلك الليلة، و أنا أتوسل إلى ربي بحفظ الكتاب الذي أخفيته، و في اليوم الثاني بعث المرجع الأعلى (في ذلك الوقت) الحاج ميرزا فتح الله النمازي المشتهر بشيخ الشريعة، و الميرزا مهدي ابن الاخوند صاحب الكفاية جماعة إلى الحاكم، فانتهدت المباحثات إلى إخراجي من السجن بشرط تسليم الكتاب إلى الحاكم بعد شهر.

أتيت إلى المدرسة، و جمعت زملائي الطلبة قائلاً لهم: إن هذا أهم عمل و خدمة للشريعة و هو أن تنسخوا الكتاب فوراً، و هو جزءان الثاني و الثالث من القطع الكبير من عشرة أجزاء تبدأ بحاء المهملة بلفظ حسن، فأخذ الطلبة ينسخون و يقبلون، و قبل المدة تم نسخ الكتاب و الحمد لله، و لكنني كلما فكرت في كيفية تسليمه إلى الحاكم لم أتمكن، فذهبت إلى شيخ الشريعة و قلت له: أنت مرجع المسلمين اليوم، و هذا الكتاب الذي لا يوجد مثله في عالم المسلمين و يريد الإنكليزي أخذه، فلما رأى الكتاب قام و جلس ثم قام و جلس فقال هو هذا الكتاب؟ قلت نعم! فكبر الله و هلل و أخذه مني فبقي عنده حتى تنتهي المدة، و لكن قبل انتهاء المدة قتل الحاكم الإنكليزي بهجوم شعبي يقدمهم الحاج نجم البقال و بقي الكتاب عند الشيخ، و بعد انتقل إلى ورثته و لأعلم به إلى الآن أما النسخة

التي عندي فقد استنسخ منها (١٢) نسخة، منها نسخة آية الله السيد حسن الصدر، و نسخة آية الله السيد عبدالحسين شرف الدين و جماعة غيرهما و نسختنا اليوم في مكتبتنا العامة - قم - و قد حصلنا على جزء آخر منه في قم و هو في المكتبة أيضاً، أما تاريخ هذه القصة فبين سنة ١٣٤٠ و ١٣٤١ هجرية قمرية و هكذا فإن لنا قصصاً غريبة في تحصيل الكتب.

ما كان لله ينمو

كان - قدس سره - منذ بداية حياته من النجف الأشرف يفكر بحفظ تراثنا القيم، و قد بذل كل الجهود في جميع المخطوطات، و أوقفها و أودعها مع مكتبته الخاصة في مدرسته الأولى - في شارع إرم - لينتفع الطلاب منها.

افتتحت المكتبة العامة الأولى في المدرسة كنزاة للمكتبة الآن بظلالها. افتتحت عام ١٣٨٥ هـ. ق في يوم ميلاد صاحب الزمان مولانا المنتظر عليه السلام و عجل الله فرجه الشريف (١٥ شعبان).

و لكثرة المراجعين و ضيق المكان أسس سماحته المكتبة الثانية الجديدة في مقابل المدرسة في ألف متر مربع و أربع طوابق و افتتحها السيد أيضاً في (١٥ شعبان ١٣٩٤ هـ. ق) تضم ستة آلاف كتاب، و قد زاد الله فيها البركة فامتدت حتى آل الأمر إلى أن يلحق بها (٥٠٠ متر مربع) آخر.

نمت الكتب المطبوعة و ربت فوق (٢٥٠) الف كتاب، و بلغت المخطوطات (٢٥) الف مخطوطة و قد فهرسها المحقق الحجة السيد أحمد الحسيني و طبع منه حتى عامنا هذا (١٤١١ هـ) (١٩ مجلداً) في كل مجلد (٤٠٠) كتاب مخطوط.

و في المخطوطات نفائس فريدة من القرن الثالث الهجري، كما تضم مداد العباقرة القدماء كشيخ الطائفة الشيخ الطوسي و المحقق الأول و العلامة الحلي و فخر المحققين و الشهيد الثاني و العلامة المجلسي و الشيخ الحر العاملي و ميرداماد و الشيخ البهائي و صدر المتألهين و الفيض الكاشاني و الشيخ الأنصاري و كثير من أساطين العلم و الأدب و الفن من مختلف المذاهب و الأديان.

و أقدم نسخة في المكتبة عبارة عن جزئي القرآن الكريم بخط علي بن هلال المعروف بابن البواب الكاتب البغدادي، كتب سنة ٣٩٢ هـ.ق.

هذا و عدد المطالعين فعلاً يتراوح بين الألفين في كل يوم، كما يوجد تبادل ثقافي لتبادل المصورات و المايكرو فيلم و غيرها، مع حوالي (٣٥٠) مركز ثقافي في العالم.

و تحتوي المكتبة على أضخم أجهزة التصوير، كما تضم قاعات كبيرة للمطالعة بالإضافة إلى صالات خاصة للمحققين و المؤلفين و أصحاب الفهارس، و كذلك إلى صالات الأجهزة الحديثة و الكاميرات و مكائن التعقيم و غيرها.

و بعناية الإمام روح الله الخميني قدس سره و رعاية الدولة الإسلامية - اشترت بجانب المكتبة أرض تبلغ مساحتها (٢٤٠٠) متر مربع.

قد ضرب معول بنائها و وضع الحجر الأساسي سماحة السيد في آخر سنة من عمره المبارك في يوم الجمعة (٢٥ ذي الحجة) من سنة (١٤١٠ هـ.ق) في حفل رائع حول شخصيات بارعة في المجتمع.

و البناية الحديثة مصممة على سبع طوابق، ثلاثة منها تحت الأرض لتكون مخازن للمخطوطات حفظاً من الأخطار، سيما الزلازل، و تجهز بأحدث الأجهزة الألكترونية.

نسأل الله أن يوفق العاملين لخدمة الدين، و إحياء و حفظ تراثنا العظيم و تغمد الله روح السيد المرعشي برحمته الواسعة، و أسكنه فسيح جنانه.

المدرسة الشهابية

حدث العلامة السيد عادل العلوي فقال: في شارع الإمام الخميني حالياً (طهران سابقاً) كانت في زمن الطاغوت البهلوي المقبور، دار السينما الوحيدة في قم المقدسة، و ما يحز - آنذاك - في قلوب المؤمنين و العلماء الأحرار أن تبني سينما طاغوتية لغرض أفلام خلاعية لإفساد شباب قم و ذلك في مدخل المدينة و هذا ما يشين بمدينة العلم و الفقه في أيام الثورة الإسلامية، اقتحمها بعض الشباب المؤمن المتحمس، و لغمها ليلاً بقنابل، فتفجرت و أصبحت قاعاً صفصفاً، فاشتراها سيدنا الأستاذ، و بنى على أنقاضها مدرسة علمية عامرة

كبيرة حديثة، تضم أجنحة عديدة فجنح لإسكان الطلبة، و آخر للمكتبة، و الثالث للتدريس و صالون خطابة، و الرابع مطبعة و دار نشر و غيرها.

و أتذكر أنه قبل أشهر من انفجار السينما كنت بصحبته في السيارة، و ما أن وصلنا السينما إلا و رفع السيد الأستاذ يده إلى السماء، و أخذ يتمتم و يدعو و لم اسمع من دعائه شيئاً، و لكن بعد أشهر حينما انفجرت، علمت أن ذلك من بركات أنفاسه القدسية. و إنما سميت بالشهائية باعتبار اسم سيدنا الأستاذ شهاب الدين عليه الرحمة.

تشرفات السيد المرعشي بلقاء صاحب العصر و الزمان عليه السلام

و هي ثلاث حكايات بقلم السيد نفسه قدس سره

الحكاية الأولى

أيام تحصيلي للعلوم الدينية و فقه أهل البيت عليهم السلام في النجف الأشرف، أشتقت كثير الرؤية جمال مولانا بقية الله الأعظم عجل الله فرجه الشريف، و عاهدت نفسي أن أذهب ماشياً في كل ليلة أربعاء إلى مسجد السهلة و ذلك لمدة أربعين يوماً، قاصداً زيارة مولانا صاحب الأمر عليه السلام، لأفوز بذلك الفوز العظيم.

أدمت هذا العمل إلى (٣٦) أو (٣٥) ليلة أربعاء، و من الصدفة أنني تأخرت في هذه الليلة في خروجي من النجف الأشرف، و كان الهواء غائماً ممطراً، و كان يقرب مسجد السهلة خندق، و حين وصولي إليه في الليل المدلهم مع و حشة و خوف قطاع الطريق، و كانوا كثيرين آنذاك، سمعت صوت قدم من خلقي مما زاد في و حشتي ورعبي، فنظرت إلى الخلف، فرأيت سيداً عربياً بزّي أهل البادية، اقترب مني و بلسان فصيح قال: يا سيد سلام عليكم، فشعرت بزوال الوحشة كلاً من نفسي و اطمانت و سكنت، و العجيب كيف التفت إلى أنني سيد في مثل تلك الليلة المظلمة؟ و غفلت عن هذا، أنه كيف يمكن التمييز في سواد الليل.

على كل تحدثنا و سرنا، فسألني أين تقصد؟ قلت: مسجد السهلة، فقال بأي قصد؟

قلت: بقصد التشرف بزيارة ولي العصر عليه السلام.

بعد خطوات وصلنا إلى مسجد زيد بن صوحان، وهو مسجد صغير بالقرب من مسجد السهلة، فقال السيد العربي: حبذا أن ندخل هذا المسجد ونصلي فيه ونؤدي تحية المسجد، فدخلنا وصلى ثم قرأ السيد دعاء خاصاً بالمسجد وكان الجدران والأحجار كانت تقرأ معه، فشعرت وأحسست بثورة عجيبة في نفسي، أعجز عن وصفها، ثم بعد الدعاء قال السيد العربي: يا سيد أنت جوعان، جبالو تعشيت، فأخرج مائدة من تحت عباءته، وكان فيها ثلاثة أقراص من الخبز و اثنتان أو ثلاثة خيارات خضراء طرية وكأنها توقفت من البستان وكانت - آنذاك - أربينية الشتاء ذلك البرد القارس، ولم ألتفت إلى هذا المعنى أنه من أين أتى بهذا الخيار الطري في هذا الفصل الشتوي؟ فتعشينا كما أمر السيد، ثم قال: قم لنذهب إلى مسجد السهلة، فدخلنا المسجد وكان السيد العربي يأتي بالأعمال الواردة في المقامات، وأنا أتابعه، وصلى المغرب والعشاء فاقتديت به وكأني لا أملك خيارى، ولم ألتفت أنه من هو هذا السيد؟ وبعد الفراغ من الأعمال قال السيد العربي: يا سيد هل تذهب مثل الآخرين بعد الأعمال إلى مسجد الكوفة أو تبقى في مسجد السهلة، فقلت: أبيت في المسجد، فجلسنا في وسط المسجد في مقام الإمام الصادق عليه السلام.

قلت للسيد: هل تشتهي الشاي أو القهوة أو الدخانيات حتى أعده لكم؟ فأجاب بكلمة جامعة (هذه الأمور من فضول المعاش، ونحن نتجنب عن فضول المعاش) أثرت هذه الكلمة في أعماق وجودي، كنت متى ما أشرب الشاي واتذكر ذلك الموقف وتلك الكلمة ترتعد فرائصي.

وعلى كل حال، طال المجلس بنا ما يقارب الساعتين، وفي هذه البرهة جرت و ذكرت مطالب أشير إلى بعضها:

١. جرى حديث حول الاستخارة فقال السيد العربي: يا سيد كيف علمك للاستخارة بالسبحة فقلت: ثلاث مرات صلوات و ثلاث مرات (أستخير الله برحمته خيرة في عافية) ثم أخذ قبضة السبحة، وأعدّها، فإن بقي زوج فغير جيدة. وإن بقي فرد فجيدة، فقال السيد: لهذه الاستخارة تنمة لم تصل إليكم، وهي عندما يبقى الفرد لا يحكم فوراً أنها جيدة بل يتوقف، ويستخير مرة أخرى على ترك العمل فإن بقي زوج فيكشف أن

- الاستخارة الأولى كانت جيدة وإن بقي فرد فيكشف أن الاستخارة وسط.
- وفي نفسي قلت حسب القواعد العلمية علي أن أطالبه بالدليل فسألته عن ذلك، فأجاب: وصلنا من مكان رفيع فوجدت بمجرد هذا القول التسليم والانقياد في نفسي، ومع هذا لم أتوجه أنه من هو هذا السيد؟
٢. و من مطالب تلك الجلسة تأكيد السيد العربي علي تلاوة هذه السور بعد الفرائض الخمس بعد صلاة الصبح (سورة يس) و بعد الظهر (سورة عم) و بعد العصر (نوح) و بعد المغرب (الواقعة) و بعد العشاء (الملك).
٣. و من المطالب تأكيد علي ركعتين بين المغرب و العشاء في الأولى تقرأ أي سورة شئت بعد الحمد، و في الثانية تقرأ الواقعة، و قال تكفي هذه عن قراءة سورة الواقعة بعد صلاة المغرب كما مر (أي إذا قرأتها في الصلاة فلا داعي لقراءتها مرة ثانية بعد صلاة المغرب).
٤. و من المطالب: تأكيد علي هذا الدعاء بعد الفرائض الخمس (اللهم سرحني من الهموم و الغموم و وحشة الصدر^١ و وسوسة الشيطان برحمتك يا أرحم الراحمين).
٥. و من المطالب: التأكيد علي قراءة هذا الدعاء بعد ذكر الركوع في الفرائض الخمس سيما الركعة الأخيرة (اللهم صل علي محمد و آل محمد و ترحم علي عجزنا و أغثنا بحقهم).
٦. لقد مدح كتاب «شرايع الإسلام» للمحق الحلبي و قال: كله مطابق للواقع لإعادة مسائل.
٧. التأكيد علي تلاوة القرآن و هدية ثوابها للشيعة الذين ليس لهم وارث أولهم ولكن لم يذكروا أمواتهم.
٨. في الصلاة يوضع تحت الحنك كما عند علماء العرب فإنه يدار تحت الحنك و يوضع رأسه في العمامة، و قال ورد في الشرع.
٩. التأكيد علي زيارة سيد الشهداء عليه السلام.
١٠. دعا في حقي فقال: جعلك الله من خدمة الشرع.
١١. قلت له: لا أدري هل عاقبة أمري بخير و هل أنا وجهي أبيض عند صاحب الشرع المقدس فقال: عاقبتك إلي خير و سعيك مشكور و أنت مبيض الوجه.

١. في كتاب منتقم حقيقي، ص ٤٣٥ ينتهي الذكر عند كلمة «الصدر».

قلت لا أدري هل أبواي و أساتذتي و ذوو الحقوق علي راضون؟ فقال: كلهم راضون عنك و يدعون لك.

فطلبت منه أن يدعو لي أن أوفق للتأليف و التصنيف فدعا لي.

و هناك مطالب أخرى لا مجال لتفصيلها.^١

فأردت الخروج من المسجد لحاجة، فأتيت الحوض و هو في وسط الطريق و قبل أن أخرج من المسجد تبادر إلي ذهني أي ليلة هذه؟ و من هذا السيد العربي صاحب الفضائل؟ ربما هو مقصودي فما أن خطر هذا علي بالي حتى رجعت مضطرباً فلم أجد لذلك السيد أثراً و لم يكن في المسجد أحد فعلمت أنني وجدت من أتحنس عنه، ولكن أصابني الغفلة، فبكيته ناحياً، كالمجنون و رحت أطوف أطراف المسجد حتى الصباح كالعاشق الولهان الذي ابتلى بالهجران بعد الوصال و كلما تذكزت تلك الليلة ذهلت عن نفسي و هذا إجمال من تفصيل.

الحكاية الثانية

في زيارتي للعسكريين عليهما السلام، و في طريقي إلي حرم السيد محمد^٢ ضللت الطريق و على أثر العطش الشديد و هبوب الرياح في قلب الأسد ينست من حياتي فغشي علي و سقطت على الأرض صريعاً مغمى علي و إذا بي افتح عيني فأجد رأسي في حضن شخص جليل القدر، فسقاني ماء عذباً، لم أذق مثله طيلة عمري لحلاوته و عذوبته، و بعد الارتواء فتح مائدة و إذا فيها اثنتان أو ثلاثة أقراص من الخبز، فأكلت، ثم قال ذلك الشخص العربي:

١. في ما كتبه المقدس السيد المرعشي إلي صاحب كتاب منتقم حقيقي و طبع فيه، زيادة عما ذكر هنا... و هي بعض التفصيل الذي ذكر سماحته أنه لا مجال له، أنقله عن الكتاب المذكور تعميماً للفائدة: من الأمور التي تم التأكيد عليها، قراءة هذا الدعاء في القنوت: «اللهم صل على محمد و آله، اللهم إني أسألك بحق فاطمة و أبيها و بعلها و بنيتها و السر المستودع فيها أن تصلي علي محمد و آله و أن تفعل بي ما أنت أهله و لا تفعل بي ما أنا أهله برحمتك يا أرحم الراحمين.» منتقم حقيقي (فارسي) / ٤٣٥.

٢. هو السيد محمد بن الإمام الهادي عليه السلام، صاحب الكرامات المشهورة، حرمه في مدينة اسمها (بلد) علي مقربة من سامراء.

یا سید اغتسل فی هذا النهر، فقلت: یا أخي لا يوجد هنا نهر، وكدت أن أموت عطشاً و أنت الذي نجيتني فقال العربي: هذا ماء عذب و معين، و ما أن قال هذا إلا و رأيت نهراً بكل صفاء و عذوبة، فتعجبت و قلت في نفسي: نهر بهذا القرب مني و أنا وصلت إلى الموت من العطش.

علی کل: قال العربي: یا سید أين تقصد؟ قلت الحرم المطهر للسید محمد علیه السلام، فقال العربي: هذا حرم السید محمد، فوجدت نفسي في ظل حرم السید محمد و الحال أنني تعت عن الطريق في (الجادسية) (القادسية) و مسافة بعيدة بينها و بین السید محمد علیه السلام.

و علی کل: من الفوائد التي ذكرها ذلك العربي خلال البرهة التي كنت بخدمته:

۱. التأكيد علی تلاوة القرآن الشريف، و الإنكار الشديد علی من يقول بتحريف القرآن. حتى أنه دعا علی من وضع أحاديث التحريف.
۲. و من الفوائد: تأكيده علی وضع عقيق، علیه الأسماء المقدسة للمعصومين (الأربعة عشر معصوم عليهم السلام) تحت لسان الميت.
۳. و تأكيده علی بر الوالدين حيين و ميتين.
۴. و تأكيده علی زيارة البقاع المشرفة للأئمة عليهم السلام و أولادهم.
۵. و التأكيد علی احترام الذرية العلوية، قال: یا سید اعرف قدر انتسابك إلى أهل البيت (عليهم السلام) و أشكر هذه النعمة التي توجب السعادة و الافتخار كثيراً.
۶. و أكد أيضاً علی تلاوة القرآن و علی صلاة الليل و قال: یا سید أسفأ علی أهل العلم أنهم يعتقدون بانتسابهم إلينا و لا يديمون هذا العمل.
۷. و أكد علی تسييح السيدة فاطمة الزهراء عليها السلام.
۸. و علی زيارة سيد الشهداء من بعيد و قريب.
۹. و زيارة أولاد الأئمة و الصالحين و العلماء.
۱۰. و التأكيد علی حفظ خطبة الصديقة الطاهرة فاطمة الزهراء عليها السلام في

١١. وكذلك حفظ الخطبة الشنشقية لأمير المؤمنين عليه السلام وخطبة العلياء المخدرة زينب الكبرى في مجلس يزيد إلى غير ذلك من الوصايا والفوائد. وما أن خطر على ذهني من هذا العربي؟ إلا وقد غاب عن بصري.

الحكاية الثالثة

عند إقامتي في سر من رأى (سامراء) بت ليال من الياالي الشتاء في السرداب المقدس وفي آخر الليل سمعت صوت أقدام مع أن باب السرداب كان مغلقاً فاضطربت، إذا ربما كان من المخالفين من أعداء أهل البيت عليهم السلام يقصد قتلي، وقد ذابت الشمعة التي كانت معي، وإذا بصوت جميل يقول: سلام عليكم يا سيد - و ذكر اسمي - فأجبتة و قلت من أنتم؟ قال: نفر من بني أعمامك، فقلت: لقد كان الباب مغلقاً فمن أين أتيتم فقال: الله على كل شيء قدير. فقلت من أي بلد فقال: من الحجاز.

ثم قال السيد الحجازي: لماذا تشرفتم في هذا الوقت؟ فقلت: لحوائج، فقال: إنها تقضى ثم أكد على أمور منها:

١. صلاة الجماعة و المطالعة في الفقه و الحديث و التفسير.

٢. و التأكيد على صلة الرحم و رعاية حقوق الأساتذة و المعلمين.

٣. و التأكيد على مطالعة و حفظ نهج البلاغة.

٤. و حفظ أدعية الصحيفد السجادية، فسألته أن يدعولي، فرفع يده و دعا لي قائلاً: إلهي بحق النبي و آله وفق هذا السيد لخدمة الشرع و أذقه حلاوة مناجاتك. و أجعل حبه في قلوب الناس و احفظه من شر وكيد الشياطين سيما الحسد.

في أثناء الحديث و الكلام قال السيد الحجازي: معي تربة سيد الشهداء عليه السلام و هي أصيلة من دون خليط، فأكرمني ببعض المثاقيل منها. و لازال معي بعضها، كما أعطاني خاتم عقيق لازال معي، و شوعدت آثار عظمية له، ثم غاب السيد الحجازي بعد ذلك.

هذا و لا يخفى على ذوي النهي أن هذه الحكايات الثلاثة، قد كتبها السيد قدس سره باللغة الفارسية في رسالتين، أرسلها إلى المؤلف التقدير الأستاذ حسن عمادزاده لتطبع في

کتابه القیم (المنتقم الحقیقی) الذي يتحدث فيه عن صاحب الأمر عليه السلام و عجل الله فرجه الشريف. المنتقم الحقیقی لغاصبی حقوق آل محمد عليهم السلام.

نقلها السيد لقوله: سيد جليل من أهل العلم، يقطع بصدقه و سداده و تقواه، من أهل بيت الرسالة و آل المرتضى عليه السلام، ينقل أنه لما كنت في النجف الأشرف لتحصيل العلوم الدينية و فقه أهل البيت عليهم السلام... إلى آخر ما ذكرت لك من القصة الأولى. و إنما أسندت القصص الثلاثة إليه مباشرة، ليقيني أنه هو صاحب التشرف، إذ قبل رحلته إلى جوار ربه بأشهر.

و ينقل أحد تلامذته: أخبرني أحد فضلاء إصفهان، أن السيد الأستاذ هو صاحب التشرف، و لمزيد من التأكيد أتيت و هو على سجادة الصلاة في الصحن الشريف فسألته: سيدي هل أنتم صاحب التشرف في الحكايات الثلاثة المذكورة في كتاب (منتقم حقیقی)؟ فقال قدس سره: لا تنقل ذلك للشباب لعدم تحملهم، فقلت سيدي إنما أنقله للخواص من أحوالي و تلامذتي فسكت حينئذ و شعرت برضاه.

كما سمعت أنه قال لبعض الخواص: لا تنقل الحكايات عني إلا بعد مماتي. و إنما أسندها إلى سيد جليل لأن الكتاب طبع سنة (۱۳۳۲ هـ. ش) و الآن عام (۱۳۶۹ هـ. ش) الموافق (۱۴۱۱ هـ. ق) فالحكايات كتبت قبل (۳۷ سنة) أي كان عمر الأستاذ آنذاك (۵۹ سنة) و هذا يعني في بداية زعامته و مرجعيته و أوج حساده و أعدائه الذين ابتلاهم الله بحجاب المعاصرة، فكان من الصعب على سيدنا الأستاذ أن ينقل القصص عن نفسه حذراً من الأعداء و الحساد.

و هناك قرائن في نفس الحكايات تدل بكل وضوح أنه هو صاحب التشرف، كما جاء في وصيته أن توضع تربة حسينية على صدره احتفظ بها في كفه و كان يعتزبها، كما يوضع عقيق فيه الأسماء المقدسة الخمسة أصحاب الكساء عليهم السلام. و آخر فيه أسماء الأربعة عشر معصوم عليهم السلام. و قد أهدى له تربة خاصة و خاتم من صاحب الزمان عليه السلام كما ذكرنا سابقاً.

كما جاء في وصيته الأولى: و أوصيه بتهديب النفس و المجاهدات الشرعية فإني نلت

به ما نلت، و رزقني ربي الكريم ما لم تره أعين أبناء العصر و لا طرقت أسمعهم و لا سمعت آذانهم، فالحمد لله تعالى على هذه الموهبة العظيمة و الفضل الجسيم، و قد أودعت بعض هذه الأسرار في كتاب مخصوص سميته بسلوة الحزين....

وصايا السيد المرعشى النجفى

قال الله تعالى في كتابه الكريم: ﴿ولقد وصينا الذين أتوا الكتاب من قبلكم وإياكم أن اتقوا الله﴾^١ و قال سبحانه: ﴿وما وصينا به إبراهيم وموسى وعيسى أن أقيموا الدين﴾^٢ ﴿ووصى به إبراهيم بنيه ويعقوب يا بني إن الله اصطفى لكم الدين فلا تمتن إلا و أنتم مسلمون * أم كنتم شهداء إذ حضر يعقوب الموت إذ قال لبنيه ما تعبدون من بعدي قالوا نعبد إلهك وإله آبائك إبراهيم وإسماعيل وإسحاق إلهاً واحداً ونحن له مسلمون﴾^٣ قال رسول الله صلى الله عليه و آله: «من لم يحسن الوصية عند موته كان نقصاً في عقله و مروته»^٤

و قال الصادق عليه السلام: «الوصية حق على كل مسلم»^٥ و قال عليه السلام: «إن أقلت في عمرك يومين فاجعل أحدهما لآخرتك تستعين به على يوم موتك، فقيل: و ما تلك الاستعانة؟ قال: ليحسن تدبير ما يخلف و يحكمه به»^٦ الوصية حلقة وصل بين حياة الإنسان و مماته، و هذه من سنن الله على عباده فكل واحد عليه أن يوصي بما عنده بعد مماته، و إنما تختلف الوصايا باختلاف الموصين فربنا الله يوصي عباده بالتقوى و إقامة الدين، و الأنبياء يوصون بالإسلام و عبادة الله، و خاتم النبيين محمد صلى الله عليه و آله يوصي لعلي بأربعمائة وصية. و الأوصياء يوصون بعضهم بعضاً.

١. النساء: ١٣٦.

٢. الشورى: ١٣.

٣. البقرة: ١٣٢.

٤. بحار الأنوار، ج ١٠٣، ص ١٩٣.

٥. بحار الأنوار، ج ١٠٣، ص ١٩٥.

٦. المصدر نفسه.

و العلماء الذين هم ورثة الأنبياء و على هدى الأوصياء يحذون حذوهم فيوصون أبناءهم و جميع الناس من بعدهم بوصايا عامة و خاصة، أولها الوصية بالتقوى و الدين و عبادة رب العالمين، كما نجد ذلك في وصايا علمائنا الأعلام كوصية السيد ابن طاووس لولده محمد و وصية العلامة الحلي لولده فخر المحققين.

و من أولئك الأعلام السيد المرعشي النجفي قدس سره فقد نهج منهجهم و خلف وصايا قيمة من حقها أن تكتب بأقلام النور على خدود الحور، قد سطرها في رسائل ثلاثة.

الوصية الأولى (نبذة من رسالة «الطريق و المحجة لثمره المهجة»)

١. و في الختام أوصيه بتشميم الذيل على ترويح الدين الحنيف و الذب عن المذهب الحق، و قد أصبح غريباً ينادي بأعلى صوته: هل من ناصر ينصرني؟ هل من ذاب يذب عني؟ و لا أرى من يلبي دعوته و يجيب صرخته إلا القليل شكر الله مساعيهم و جزاهم خير الجزاء.

٢. و أوصيه بالتدبر في كتاب الله و الاتعاظ به، و زيارة أهل القبور و التفكير في أنهم من كانوا بالأمس فما صار و اليوم، و كيف كانوا؟ فكيف صاروا و أين كانوا، فأين هم اليوم؟
٣. و بتقليل المعاشرة، فإن المعاشرة و الدخول في نوادي الناس في هذه الإغصان مخطور محظور،^١ قلما يرى ناد يخلو عن البهت و الغيبة في حق المؤمنين و الأرزاء بهم، و تضييع حقوقهم و أخوتهم.

٤. و أوصيه بصلة الرحم فإنه من أقوى أسباب التوفيق و البركة في العمر و الرزق.
٥. و أوصيه بالتصنيف و التأليف و نشر كتب أصحابنا الأمامية سيما كتب السلف فإنه أقوى ترويح المذهب في هذا العصر المتعوس و الدهر المنكوس.

١. فإن المرء إذا لم يكن قوي الإيمان راسخ العقيدة يؤثر في إصلاح المجتمع فإنه سرعان ما ينحرف مع أصحاب الهوى و الآراء الفاسدة و يذهب العمر سدى في محالفلهم و نواديهم و إلى مثل هذه المعاشرة نهى عنها السيد كما ورد بذلك الأخبار الشريفة، و إلا فربما الأمر بالمعروف و ترويح الدين و أمثال ذلك يستلزم أن يخوض المرء المجتمع فتدبر، كما أمر بحضور نوادي العلم و التزاور و صلة الرحم و كل ما يقرب إلى الله سبحانه و هذا يعني حضور النوادي و المحافل الطيبة.

٦. و أوصيه بالزهد و سلوك مسلك الورع و الحزم و الاحتياط.
٧. و أوصيه بمداومة قراءة زيارة الجامعة الكبيرة و لو في الأسبوع مرة.
٨. و أوصيه بالاشتغال و الجهد في العلوم الشرعية.
٩. و أوصيه بالتجنب عن اغتياب عباد الله سيما أهل العلم فإن غيبتهم أكل ميتة مسمومة.
١٠. و أوصيه بقراءة سورة (يس) بعد فريضة الفجر كل يوم مرة و بقراءة سورة (النبا) بعد فريضة الظهر كذلك و بقراءة سورة (العصر) بعد فريضة العصر و بقراءة سورة (الواقعة) بعد فريضة المغرب كذلك و بقراءة سورة (الملك) بعد فريضة العشاء كذلك، و وأكد عليه بالمداومة على ما ذكرت، فإنني أروي هذه الطريقة عن مشايخي الكرام و تجربتها مراراً.
١١. و أوصيه بمداومة قراءة هذا الدعاء الشريف في قنوتات فرائضه. (اللهم إني أسألك بحق فاطمة و أبيها و بعلها و بنها و السر المستودع فيها^١ أن تصلي علي محمد و آل محمد و أن تفعل بي ما أنت أهله و لاتفعل بي ما أنا أهله.
١٢. و أوصيه بمداومة هذا الدعاء بعد ذكر الركوع سيما في الركعة الأخيرة (اللهم صل علي محمد و آل محمد و ترحم علي عجزنا و أغثنا بحقهم يا أرحم الراحمين.^٢
١٣. و أوصيه بمداومة تسيحات جدتنا الزهراء البتول روعي لها الفداء.^٣
١٤. و أوصيه بمداومة التدبر في خطبة تلك السيدة الطاهرة الزكية التي خطبت بها في مسجد النبي صلى الله عليه و آله الخطبة الشهيرة التي أعيت الفصحاء و البلغاء و العلماء و قد رواها عدة من أعلام السلف كابن طيفور البغدادي في كتابه (بلاغات النساء) و غيره في غيره.
١٥. و كذا أوصيه بالتدبر في الخطبة الشقشقية^٤ التي خطب بها مولانا أمير المؤمنين و سيد المظلومين في المسجد و قد رواها جم من النقلة الإثبات الشتات من الفريقين.

١. ربما إشارة إلى مولانا صاحب الزمان عليه السلام أو الأئمة التسع المعصومين أو الولاية أو الاسم الأعظم.

٢. في الوصية لم تكن كلمة يا أرحم الراحمين.

٣. من تعقيبات الصلاة تسيح فاطمة الزهراء بأن تقول (٣٤) الله أكبر و (٣٣) الحمد لله و (٣٣) سبحان الله و قد ورد في الأخبار الشريفة الحث الشديد عليها و أن الركعة معها تعادل ألف ركعة.

٤. الخطبة (المشهوره) من نهج البلاغة.

۱۶. و أوصيه مؤكداً بصلاة الليل و الاستغفار بالأسحار.
۱۷. و أوصيه بصلة الرحم سيما إخوته و أخواته و بالبر في حقهم فإني لم أترك لهم بعدي شيئاً من زخارف الدنيا وكلما وصل إلى يدي صرفتها في المحاويع سيما أهل العلم حتى الندورات الخاصة و سأخرج من الدنيا و لم أدع حطام الدنيا للورثة قطميراً و وكلت أمرهم إلى ربي الكريم و أبقيت لهم الذكر الجميل و الثناء العاطر مع أنني لو كنت بصدد إیراث لهم لبقيت الأحرار و الملايين لمكاني بين الناس و شدة و ثوقهم بي فاعتبروا يا أولي الأبصار.
۱۸. و أوصيه بمدارسة القرآن الكريم الشريف و الأحاديث المنيقة فإنها شفاء لأمراض القلب و منير الباطن.
۱۹. و أوصيه بالتوصل و مداومة الأدعية و الأذكار.
۲۰. و أوصيه بالتجنب عن البطالة و صرف العمر العزيز فيما لا يعني فقد روي أن الله تعالى شأنه يبغض الشاب الفارغ.
۲۱. و أوصيه بالاستغفار في آناء الليل و أطراف النهار.
۲۲. و أوصيه بالبر في حق من ربيته من تلاميذي الأتقياء و من أحسن فأعانتني.
۲۳. و أوصيه بأن لا ينساني من الدعاء في مشاهد موالينا الأئمة الكرام و مشاهد أولادهم و في الحج و العمرة.
۲۴. و أوصيه بالجد و الاجتهاد في إقامة الشعائر في الحسينية التي أسستها في قم المقدسة.
۲۵. و أوصيه بان يدفن معي كيسا جمعت فيه تراب مراقد الأئمة و أولادهم و قبور أصحابهم و أكابر علمائنا للتمين و التبرك.
۲۶. و أوصيه بأن يدفن معي ثوبي الأسود الذي كنت ألبسه في شهري الحرام و صفر حزناً في مصائب آل النبي الأكرم صلى الله عليه و آله.
۲۷. و أوصيه أن يدفن معي الخمرة (السجادة) التي صليت عليها سبعين سنة صلاة الليل.^۱

۱. مما يلفت النظر أن السيد المرعشي ولد عام ۱۳۱۵ هـ. ق. و كتب هذه الوصية عام ۱۳۹۸ في عمر يناهز (۸۳) سنة) فإذا كان يصلي قبل سبعين سنة صلاة الليل فإنه يعني أنه بدأ بصلاة الليل و عمره (۱۳) سنة أي لم يبلغ الحلم، و لمثل هذا فليعمل العاملون.

٢٨. و أوصيه أن يدفن معي السبحة الترتبية التي استغفرت بعدها في الأسحار.
٢٩. و أوصيه أن يجعل على صدري في كفني المنديل الذي نشفت دمعاتي في رثاء جدي الحسين المظلوم و أهل بيته المكرمين سلام الله عليهم أجمعين.
٣٠. و أوصيه أن يستنيب لي رجلاً صالحاً للحج و زيارة قبر رسول الله فإني كثير الولع بهما و لم أستطع مالاً و كذا أرجو منه أن يستنيب لي عبداً صالحاً لزيارة مشاهد العراق و لا مال لي حتى يبذل في هاتين الاستنابتين سوى عدة مجلدات من كتب الفقه و أصوله و الحديث و أرجو من أولادي أن يسامحوا في بذلها في هذا الشأن و ربي يعلم أني لا أملك شبراً من الأرض و لا نقداً و لا العروض.
٣١. و أوصيه بدوام الطهارة فإنه منير للباطن و مزيل للهوم و الأحزان.
٣٢. و أوصيه بأن يعين شخصاً في تشيع جنازتي ينادي بأعلى صوته و يستحل لي من كل من له حق علي و قد فاتني أداء حقه.
٣٣. و أوصيه بحسن الخلق و التواضع و ترك النخوة و التجبر و التكبر مع المؤمنين.
٣٤. و أوصيه بمحاسبة نفسه في كل أسبوع حسبة الشريك شريكه بالمداقة، فإنه إن وجد زلة صدرت منه تداركها بالتوبة، و إن وجد حسنة في أعماله شكر المولى سبحانه على النعمة، و التمس منه تعالى مزيد التوفيق.
٣٥. و أوصيه بالمداومة على السنن و المستحبات و ترك المرجوحات و المكروهات مهما أمكن.
٣٦. و أوصيه بتلاوة القرآن الشريف، و إهداء ثوابه إلى أرواح شيعة آل الرسول الذين لا وارث لهم، أو لا متذكر في حقهم، فإني قد جربت هذه الحسنة مراراً، و وفقني ربي الكريم بما وفقني بسببها.
٣٧. و أوصيه أن يجعل ثلث أعماله المستحبة لوالده، و ثلثها لوالدته و ثلثها الثالث لذوي حقوقه، و أرواح هؤلاء تفرح بهذه و تدعوا له بأن يرزقه باريه خير الدارين.
٣٨. و أوصيه بتهديب النفس، و المجاهدات الشرعية، فإني نلت به ما نلت، و رزقني ربي الكريم، ما لم تره أعين أبناء العصر، و لا طرقت أسماعهم و لا سمعت آذانهم، فالحمد له تعالى على هذه الموهبة العظيمة و الفضل الجسيم، و قد أودعت بعض هذه الأسرار

في كتاب مخصوص سميته بـ (سلوة الحزين) تارة و (مؤنس الكئيب المضطهد) أخرى و (روض الرياحين) ثالثة، و (نسمات الصبا) رابعة أباً ما شئت فسمه يا ولدي... ۳۹. و أوصيه بالورع عن المحارم، و التجنب عن الشبهات، و الأخذ بالحزم و الاحتياط. و في الختام، أجزت لإخوتك الكرام، و بني أعمامك و تلاميذي الموقفين و سائر الأفاضل الراشدين من موالى الأئمة الطاهرين، أن يرووا عني ما رويت عنهم عليهم السلام (بالطريق و المحجة ثمرة المهجة) و قد آن بنا أن نكف بعنان اليراع، و نظوي ما رمناه كشحاً....

حرره العبد الحقير خادم علوم أهل البيت عليهم السلام أبوالمعالى شهاب الدين المرعشى النجفي عفى الله عنه، و كان له في كل حال، في سحر ليلة الخميس لعشر بقين من ثاني الربيعين من شهور سنة ۱۳۹۸ من هجرة سيد المرسلين صلى الله عليه و آله في مشهد الست الجليلة كريمة آل الرسول صلى الله عليه و آله فاطمة المعصومة ببلدة قم المشرفة حرم الأئمة الأطهار و عش آل محمد صلى الله عليه و آله حامداً مصلياً مستغفراً.

الوصية الثانية (من رسالة «الطرق و الأسانيد إلى مرويّات أهل البيت عليهم السلام») ۴۰. و في الختام أوصيه و نفسي الخاطئة بتقوى الله في السر و العلن، و الاهتمام في الورع و الزهد في زخارف هذه الدنيا الدنية.

۴۱. و أن لا يترك زيارة أهل القبور و الاعتبار بأنهم من كانوا بالأمس فما صاروا اليوم؟ و أين كانوا فإلى أين صاروا؟ و كيف كانوا فكيف صاروا؟ الأموال قد قسمت، و الأكفاء قد زوجت، الدور قد سكنت، و ما بقي لهم إلا ما كانوا يفعلون و يعملون.

۴۲. و أن لا يترك تلاوة القرآن و مطالعة الأحاديث و التدبر فيهما و الاستتارة من أنوارهما.

۴۳. و أن يقلل من المعاشرة مع الناس، فإنك قلما ترى مجلساً غير مشتمل على المناهي من اغتياب عباد الله، و التفكه بأعراضهم، و البهت في حقهم، و أكل لحومهم ميتة، سيما لو كان المغتاب (بالفتح) من أهل العلم، فإن اغتياب العلماء بمنزلة أكل الميتة المسمومة.

۴۴. و أن لا ينسى ذوي حقوقه علماً و أدباً و مالاً و توليداً من مصالح الدعاء.

٤٥. وأن لا يألوا جهده في ترويح الدين وإحياء المذهب، فإن الشرع قد أصبح غريباً ينادي بأعلى صوته هل من ناصر ينصرني، هل من ذاب يذب عني.

٤٦. وأن لا يترك صلاة الليل و التهجد في إنائه، و الاستغفار في أسحاره، فقد قال مولانا سيد المظلومين أمير المؤمنين روجي له الفداء في وصاياه: عليك بصلاة الليل.

٤٧. وأن يتورع من أكل الشبهات، ألا و أنه لأمر عظيم.

٤٨. و أوصيه بالبر في حق إخوانه، و أخواته و أرحامه و طلبة العلوم الدينية و فقراء المؤمنين عصمنا الله و إياه من الزلل و الخطل في النية و القول و العمل، إنه القدير على ذلك و القادر بما هنالك.

اللهم أحيينا حياة آل محمد عليهم السلام و أمتنا مماتهم و ارزقنا في الدنيا زيارتهم و في الآخرة شفاعتهم آمين آمين لا أرضى بواحدة حتى يضاف إليه الف آميناً.

حرره بقلمه و بنانه و فاه بفيه و لسانه، العبد الكئيب مقصوص الجناح بأيدي الحساد أعداء ذرية الرسول، أبوالمعالي شهاب الدين الحسيني المرعشي أحيى الله قلبه بذكره و أذاقه حلاوة مناجاته.

في صبيحة يوم الاثنين خمس بقين من شهر صفر الخير من سنة ١٣٨٩ الهجرة القمرية ببلدة قم المشرفة حرم الأئمة الأطهار و عش آل محمد عليهم السلام حامداً مصلياً مسلماً مستغفراً.

الوصية الثالثة (من رسالة «الطرق و الأسانيد إلى مرويات أهل البيت عليهم السلام»)

٤٩. و ختاماً أوصيك يا أخي، أولاً: بتقوى الله تعالى في السر و العلن و الوثوق به في كل حال، ففي بعض كتب الحديث أن مولانا الحسين السبط الشهيد عليه السلام كان نقش خاتمه الشريف هكذا (ثق بمن لا ينسك و استحي ممن يراك).

٥٠. و أن تخلص في أعمالك له سبحانه و جل شأنه فإنه نعم الدواء الجالي لكدر القلب.

٥١. و عليك بتلاوة الكتاب الكريم، و التدبر في آياته العزيزة و الاستنارة من أنواره المقدسة.

٥٢. و عليك بمطالعة الأحاديث المأثورة عن النبي و آل البررة و الكرام فإنها مما ينور القواد و يذهب عنه الرذائل.

۵۳. و عليك بصلة الذرية النبوية والبر في حقهم والدفاع عنهم ونصرتهم باليد واللسان فإنهم ودائع النبوة بين الأنام. وإياك ثم إياك الظلم بالنسبة إليهم وبغضهم وسوء العشرة معهم والوقعة في شأنهم وعدم المبالاة بهم وتحقيرهم وعدم أداء حقهم مما يورث سلب التوفيق.

وإن كنت العياذ بالله ممن لا يحبهم قلباً فأنت مريض و عليك بالمعالجة عند أطباء النفوس، أهل يشك في فضلهم و جلالتهم و سمو قدرهم و علو مرتبتهم، هيات هيات حاشا وكلا، لا يشك فيه إلا من عمي بصره و قسي قلبه....

۵۴. و عليك بالمدارة والمجاملة وحسن السلوك مع المؤمنين فإنهم أيتام آل محمد صلى الله عليه وآله كما في الخبر فإنهم عليهم السلام قد فوضوا عليهم السلام أمورهم في زمن الغيبة إلى أهل العلم.

۵۵. و عليك بالأمر بالمعروف والنهي عن المنكر، إن استطعت بلسانك و بيانك و حالك و قلبك، و أن لاتنس الإسلام من الدعاء لرفع ما حل به، فإنه صار غريباً، كما بدء غريباً، ولو تأملت بعين البصيرة لرأيت القرآن الشريف يحارب الادينية من ناحية، و عباد الصليب من الأخرى، و ينادي بصوت يشجي القلوب و يهيج الأحزان و الكروب (هل من مغيث يغيثني؟ هل من ذاب يذب عني) و لا أدري هل أجيب ندائه، و لبيت دعوته في هذا العصر المتعوس و الدهر المنكوس أم لا؟ بل اشتغل بدلاً عنه بهتك أعراض عبادالله و الوقعة في حق العترة قرناء الكتاب و زملاء التنزيل، خسرت صفقة عبد كان شفعاؤه خصمائه.

۵۶. و عليك بزيارة قبور المؤمنين و الاعتبار بهم بأنهم من كانوا بالأمس و ما صاروا اليوم و أين كانوا و إلى أين ارتحلوا كيف كانوا فكيف صاروا فإن في زيارة القبور السلوعن الشهوات و حب الدنيا و انجلاء الأحزان و الكروب.

۵۷. و عليك بتمشير الذيل في بث آثار المعصومين عليهم السلام و نقل كلماتهم في النوادي و المحافل و إشاعة ذكرهم و إحياء مآثرهم فإنهم أصبحوا مظلومين مقهورين مضطهدين سيما في هذا العصر، فإن الناس اشتغلوا بأمور و نبذوا تلك الذراري وراء الأظهر استأنسوا بما تشتهيه أنفسهم أيقظهم الله تعالى شأنه من تلك النومة.

٥٨. و عليك بالجد و الاجتهاد في التصنيف و التأليف و الإفادة و الاستفادة و عدم تضييع العمر بما لا يعني كما عليه أكثر أبناء العصر.

و فلك الله و إيانا و جميع المؤمنين بهذه الوصايا النفيسة و التخلق بالصفات الفاضلة و مكارم الأخلاق و إتباع آثار أئمتنا و سادتنا و شفيعاتنا في يوم الجزاء و أرجو من كرمه و فضله تعالى أن يحفظ ديننا و يقوي إيماننا و يزيد في يقيننا و يجعل خاتمة أمرنا خيراً بمحمد و آله الطاهرين.

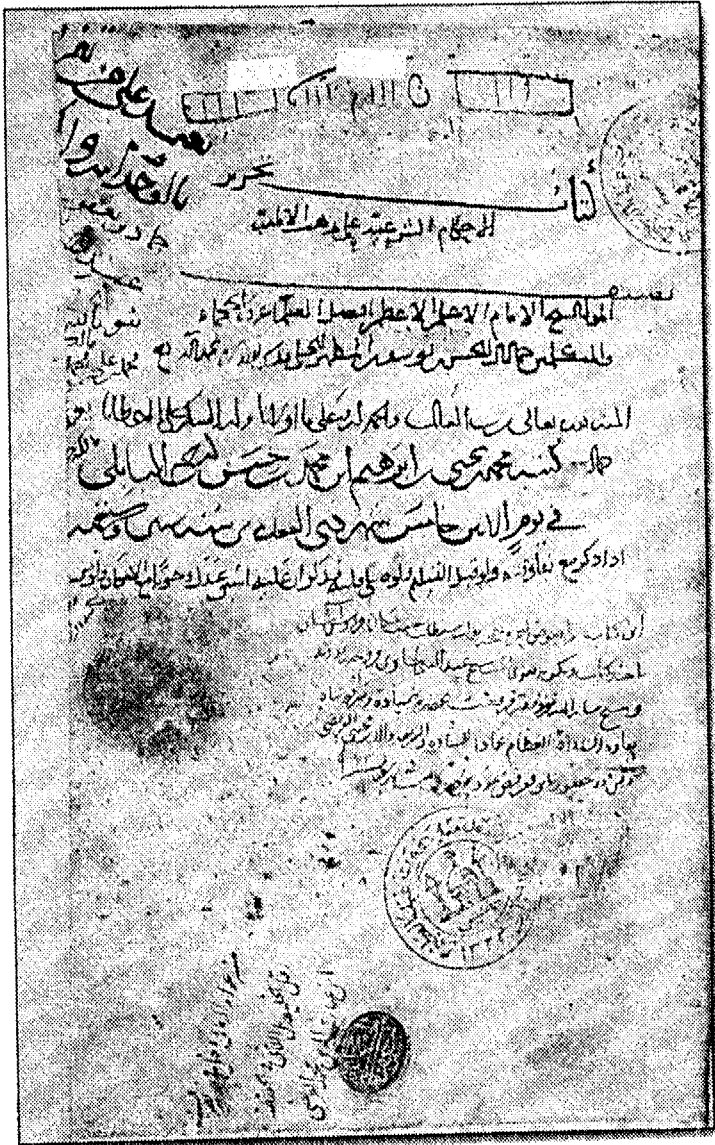
تمت ببلدة قم المشرفة حرم الأئمة و عش آل محمد مصلياً مسلماً مستغفراً.
هذا و طبعت الرسالة سنة ١٤١٠ هـ. ق فتكون وصاياه هذه هي آخر وصاياه قدس الله سره الشريف و طاب رمسه المنيف، و جعلنا و إياكم من الذين يحذون حذوا أولياء الله، و يجسدون وصاياهم في سلوكهم و أفعالهم و حالاتهم في الخلوات و الجلوات، و يزكون أنفسهم، و يحلون بها بالصفات الحميدة، و الأخلاق الفاضلة، حتى لقاء الله الكريم و الوفود عليه فإن إلى ربك المنتهى و إنا لله و إنا إليه راجعون.

وفاته (قدس سره)

توفي سماحته ليلة الخميس ٧ صفر سنة ١٤١١ بعدما أم الناس صلاتي المغرب و العشاء في صحن السيدة المعصومة في قم.

و بقي نعشه ليلة الجمعة في حسينية كما وصى بذلك و شد تابوته بالمنبر الحسيني و في يوم الجمعة ضجت الجماهير الحزينة في شوارع المدينة، و تم دفنه بجوار مكتبته بقم المقدسة.
و تلم بموته في الإسلام ثلثة لا يسدها شيء... .

و عن الإمام الباقر - عليه السلام - في تفسير آية «أولم يروا إنا نأتي الأرض ننقصها من أطرافها» قال عليه السلام: إنما نقص الأرض بموت العالم.
فسلام عليه يوم ولد و يوم مات و يوم يعث حياً.



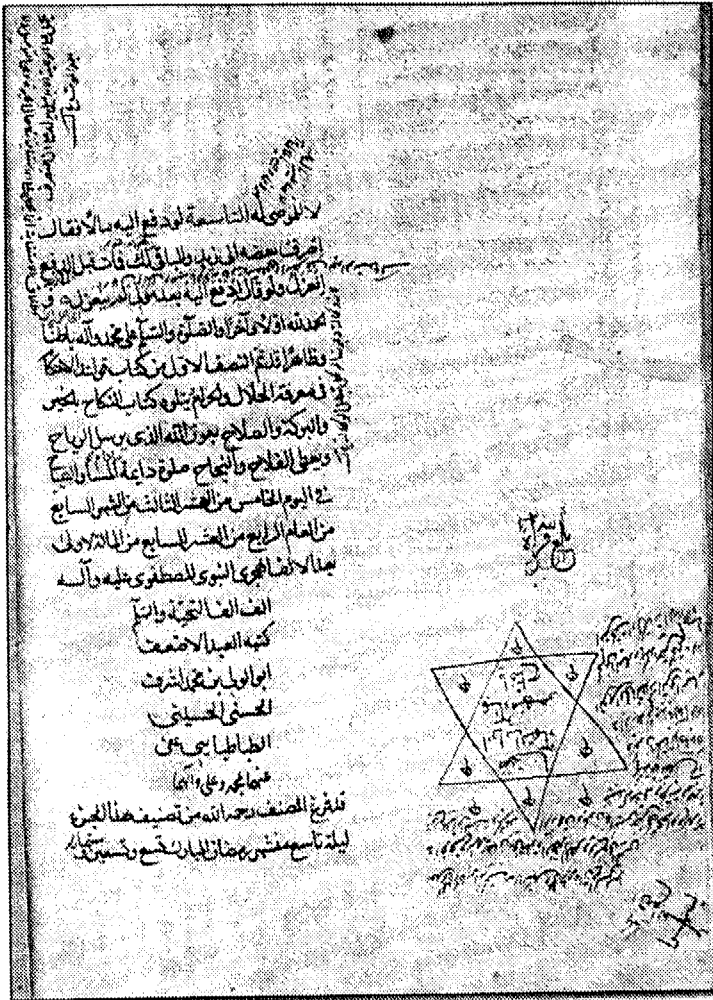
تحریر الاحکام، نسخه شماره ۲۵۸
مقاله موقوفات ماندگار

نوع الزلزال في سبع العتق من البرين ان القسط على ما كان الغير واذا جرح كل صغيرة ملكه قهراً
 ارتفع من رايه في المقتضى لانه ان الأصل في الكلك للزوم والزلزال الله عز وجل
 خارج عن حقيقة الاداء فيقسم اليها حقيقة نوع في شوك كون الفتره حجباً للزلزاله اول الامر
 اول الكلام لان حكم الزلزال وهو ازالة الصريح من جهة الضرب و على الزلزال فيكون يتقيد بالحق
 هذا اخرها اردنا الكلام فيه وانا المؤلف الاحقر ابن معصوم الحسيني
 ابو الطاهر الأشكوري في سنة ١٢٤٤
 ٢ ٢ ٢

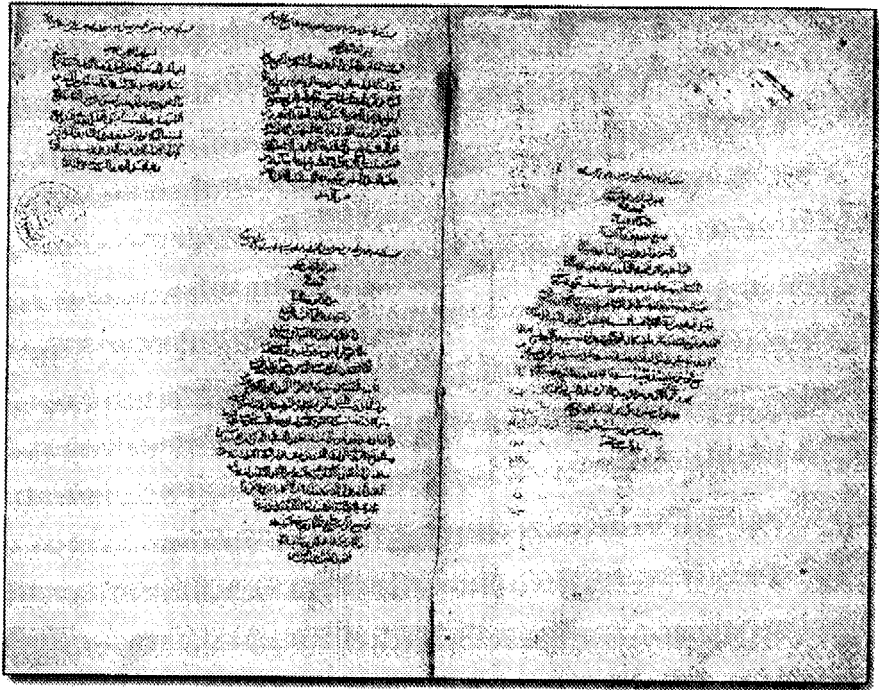
از عذاب جاودانی ایشان و از برخی نساوت عذاب و شامت البرایان است
 که لایحه لایحه و طرد لایحه بران منافقان ناسخ می رسد و از تکلیفات ایشان پویا
 همسایگان برسد استخفا کند خود با الله من غضب الله و غضب رسول الله
 اگر سوال کنند که کجاست در آنگاه الله عذابهم را چهار بار می باید
 خواندن جواب است که نظم دعای شریف بر چهار اسلوب منتظم شده
 است در سه اسلوب بر مآثران آن افعال بعد از آن فایده که از ایشان
 صد دریافت است لعنت کرده است و در اسلوب آخر بتابعان و مخالفان
 و مقتدایان ایشان لعنت کرده است تا در فقره که الله عذابهم می گوید
 اشتغال باشد بر ایشان و افعال قیوم و افعال شنیعه ایشان که ملعون اول است
 مستانقا و جدیداً صد هزاران هزار تک لعنت خدای بچهره عمل خدای و طاعت
 باران و موسی ستوران و ربکی یابان بر تن و جان و تقاب و استخوان آن
 مرتد از سکا کمتر از سوک زبوتر او بگر این ای فایده و حکایت خطاب و عمال
 ابن عساکر و بر جمیع ظالمان و غاصبان آل محمد و برخارجیان ولی دنیا و
 اولی و آخرین و ظاهری و باطنی بادیش بادیش بادیش بادیش بادیش
 تمام شد این نسخه شریفه در ایام البیت العظیم رابع شهر محرم الحرام ۱۲۴۶
 چون مقول عهد از حدیثی نقل بود اگر و قوف بر آن جمله یا بنامید مقول است

شرح دعای صنمی قویش، مجموعه شماره ۶۵۲

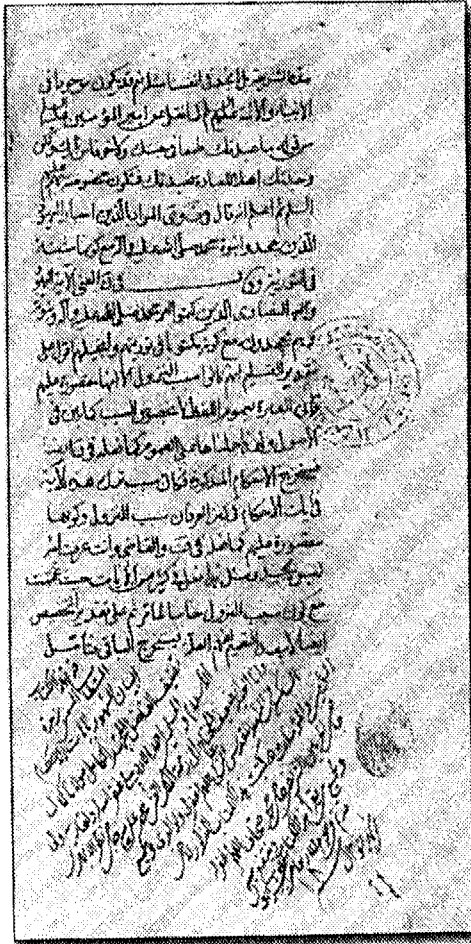
مقاله موقوفات ماندگار



انجام قواعد الاحكام، نسخه شماره ١٠٩
مقاله موقوفات ماندگار

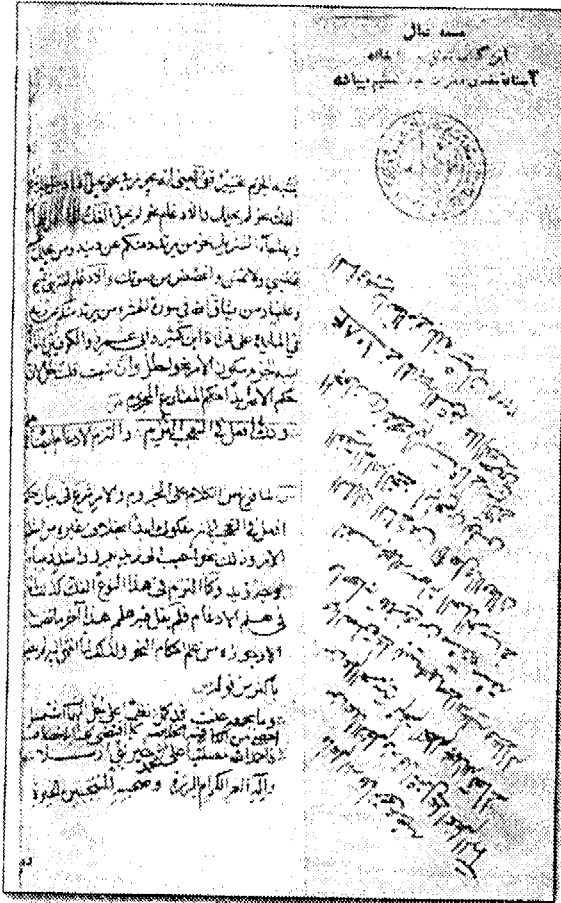


تقریظهای علما بر معراج الشریعة کلباسی، نسخه شماره ۲۱۴
مقاله موقوفات ماندگار



زبدة البيان، نسخه شماره ٢٤٣

مقاله موقوفات ماندگار



خط آية الله العظمى مرعشى نجفی، نسخه شماره ٨٠

مقاله موقوفات ماندگار

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 لقد نزلت ولو فزع عظامي وسورياتي الملائكة العامة للآية الله المرعشي النجفي رضي الله عنه
 ورحمته الله، فلم أدروا أقفها وتقبل الله عندي ما انفضت مسرعة وقت ومال من محاسن في
 سبيل حفظ التراث الاسلامي، تأسف للاسلام الذي تأسف للاسلام الذي تأسف للاسلام الذي
 والله يقبل الله منه ما بنزلت في سبيل حفظ العلم والهدى لانك لا تفرق بينه للايمان الاكبر الذي

ط
 صفی مرعشی
 نجفی

صفحه ۱۱۴/۱ ۱۹۹۷

الحمد

بسم الله الرحمن الرحيم والحمد لله الذي هدانا لهذا ما كنا لنهتدي لولا ان هدانا الله وبصلاة ملاسيدنا ونبينا محمد وآله
 محمد وآله وعلمايهم سيما مولانا بقية الله في الدنيا محمد تقي شيرازي نيز که بزرگوار است که بايد ان را از بزرگوارترين آثار خيريه و علميه و فاضله نماورد است بر اثر خيرات و عفت و تقوا و کرامت
 الهيه که از ابار و عفت مستدرش با ان و عفيف بسيار و ختم نبوي است هم از حيث اينکه خدمت بزرگ محفوظ
 علوم الهيه و کتب معتبره آثار الهيه است و هم از اين جهت که سبب تحقيق بر امر الله است و در
 محققان در علم اسلام است و هم از جهت وقوع اين مرکز در قم عرش آل محمد صلوات الله عليهم اجمعين
 و عوزه عليهم بي همه اسباب عزت و افتخار است و هم از اين جهت که در آن ميبايد با همت بلند و
 سعي و تلاش و با عدم امکانات و عدم عوارض از جهات دين و از باب خيرات و تقويم کارها بزرگ و حکم صادر شود
 بر اثر عبادت و سحر است ان شاء الله بوجه قدسي و هم آيت الهيه عرش نوحی قدس سره در دو آيه است
 اينکه بخانه داني از بزرگواران است که در آن ميبايد به علماء و موقدان و به عوزه و تقويم و کمال است و قيام
 علم و تلاش و عفت است تا سید خداوند است و عنایات فاضله حضرت صاحب الامر ارواحنا في الحيا
 در اينجا بارز و مشهود است در فائده بايد از فضايل علم و اهل علم خارج سید محمود رشتي است که از راه
 که ستم و فسادات است و در ظهور اين اهل علم با هم عورت زيبا و جامع و در سبب نظم و فراخ
 چشم گرفت و فکر نمود جزاه الله و الله اعلم بالصواب و الحمد لله على نعمه و انعم الله على من يشاء
 ۱۳۱۷

البرقه
 الحنفية

۲۷ صفحه ۱۲۱۴

لقد نزلت ملكيته السيد الرعشى عن الله له واجزه الجنة علي هذا العمل العظيم
الذي قام به لخدمة الامم والمنشور به وهذا الكتاب هي مغيرة للجمعية من
يومئذ بالله ان الفاضل علي هذا العمل وحدث عليه منهم كل رخصت وتمام
انني ادعو الله ان يكمل اعمالهم ويكتب لهم الخير
وجهه الاجد

تمام خلدندانا آروانا

دوره ۱۹، شماره ۵، ۱۴۰۴ بهر شش ماهه در وقت زودتر در تمام شهرت شهرت آیت الله مرعشی نجفی در شهر

و از معلوم است که مردم این شهر را در این زمان تمام مردم در این شهر و از مردم در این شهر و از مردم در این شهر و از مردم در این شهر

در این شهر و از مردم در این شهر و از مردم در این شهر و از مردم در این شهر و از مردم در این شهر و از مردم در این شهر و از مردم در این شهر

در این شهر و از مردم در این شهر و از مردم در این شهر و از مردم در این شهر و از مردم در این شهر و از مردم در این شهر و از مردم در این شهر

۱۹، ۱۳۰۴

بِسْمِ اللَّهِ وَ لَهُ الْحَمْدُ

من حسن التوفيق تشرفت لزيارة مدرسة اية الله العظمى السيد شهاب الدين الخيى الميشتى
 دام ظله الشريف فوجدت هناك مكتبة نفيسة حاوية على كتب جمعه من المتطله والمطلوع
 وقد بلغ عددها اكثر من عشرين الف وانا فرحت بوجود هذه المكتبة من حيث
 الكمية والقيمة والاهمية ما فيها وليس بعجيب من مثل هذا التسلسل البارع
 اللفظ هو قد في جميع امره عليه وسعواه نكل الله دوام توفيقه وان يكتر
 في الاعمال العائليه ا مثاله وانا عبد الرضا الحسينى الميشتى الشاه شانه

الميشتى
 عبد

١٣٨٧ هـ / ٢٤ / ٢٣

Amat mengagumkan.

Satu usaha yang terpuji dalam
mengembangkan dokumen dan Bt Qura
yang lama.

Syabas.

tbl. Apr. 1993

Malaysia.

Diese Bibliothek ist ein wundervolles Zeugnis der reichen geistigen Tradition
des Islams. Es ist unglaublich und unwahrscheinlich, dass ein Mann Opfer
bringen muss, um die Errungenschaften der Menschheit in alle Jahrhunderte weiter-
zugeben. Damit verbindet sich der Wunsch, dass auf der Welt die Menschen
die großen Güter der menschlichen Vorleben in bester Weise mögen.

Dusun, am 5. September 1996

Edo Juharso,

Darul Ulum, Kuala Lumpur, Malaysia

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 وَالصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ عَلَى أَشْرَفِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ
 سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ

وبعد فلو انه طوى دواعي الفخر والاعتزاز أن أنزور المكتبة
 العظيمة الفريدة من نوعها والتي لم أسأه في حياتي مثلها
 للسيد آية الله العظمى أستاذ الأئمة ولما من العلماء السيد شهاب
 الدين المرعشي النجفي أبقاه الله وسد خطاه ونفع به
 وبمكتبته النفيسة جميع المسلمين في مشارق الأرض ومغاربها
 ولما جق عرٌّ وفخر للطائفة الشيعية التي تخر بأئمة
 الهدى ومصابيح الدجى الزاهية في العلم كما سألهم بحكم
 التنزيل، ولأنني لا أجد ما أعتبره عن صدق مشاعري سوى
 الدعاء لله سبحانه وتعالى أن يبارك فيها وفي مؤسسها
 وفي عاملها ومديرها وطلابها ومريديها لأنه سميع مجيب
 والصلاة والسلام على محمد النبي بعنه الله رحمة للعالمين
 ليعلم مع الكتاب والحكمة وإن كانوا من قبل لفي ظلال مبين
 والسلام على رسول الله وأهل بيته الطاهرين وشيعتهم
 البررة الجامعين - والسلام عليكم ورحمة الله تعالى وبركاته

السيد محمد التيجاني السماوي



باسمه تعالی

بسم الله الرحمن الرحیم در دسترس است ۱۳۷۵/۱۹/۲۴ - آیت الله العظمی مرعشی نجفی از جمله بزرگان علمای شیعه است که در این کتاب به تفصیل به بیان آیت الله العظمی مرعشی نجفی پرداخته شده است. این کتاب در سال ۱۳۷۵ خورشیدی در تهران چاپ شده است. در این کتاب به بیان آیت الله العظمی مرعشی نجفی پرداخته شده است. این کتاب در سال ۱۳۷۵ خورشیدی در تهران چاپ شده است. در این کتاب به بیان آیت الله العظمی مرعشی نجفی پرداخته شده است. این کتاب در سال ۱۳۷۵ خورشیدی در تهران چاپ شده است.

محمد فرزان
۱۳۷۵/۱۹/۲۴

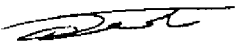
تذکره خاندان نجفیه عظیم آیت الله العظمی مرعشی نجفی
آیت الله العظمی مرعشی نجفی در این کتاب به بیان آیت الله العظمی مرعشی نجفی پرداخته شده است. این کتاب در سال ۱۳۷۵ خورشیدی در تهران چاپ شده است. در این کتاب به بیان آیت الله العظمی مرعشی نجفی پرداخته شده است. این کتاب در سال ۱۳۷۵ خورشیدی در تهران چاپ شده است.

محمد فرزان

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

من دواعی الغر والاعتزاز ان ازور مکتبه آية الله العظمى العامة وما تکتبها
من الآثار المخطوطة والمطبوعة في مختلف اللغات والموضوعات ، ولا شك ان
هذه المکتبه هي رمز من رموز التراث العربي والاسلامي في العالم . ويمكن القول
ان هذه الجهود المثمرة ستبقى نبراساً للمعاضة تضيئ المستقبل وتفيد الاجيال الطالعة
من رجال العلم والفكر والعلماء ، وانا واثق منها لا تضيع ابداً مها تقادمت
السنون وتماقت الاعوام .
شيأ الله الذي ياملح في خدمة الثقافة والفكر ، وعلى هذا فليعمل العالمون

سلمان هادي آل طهه


۲۰۰۰/۵/۲

لما تجاني رحوم آية الله العظمى رئيسي كفي بل تزايد بحمدي في ذنبي اكون لما تجاني ايران است . از نظر تعداد نسخ خطي و نظم كتب عالي دراست خانه
و تحقيقات فني - اسكنه . دستاها لينه برينتر ، آفت زايي آنها خطي و غيره نظير ايران در ايران ، جدا او جدا جدا ني توان بافت . خدا نه به بابي
اين درسه طر حافط ميراث فرهنگي ، اسدي ما احباب وضع نمايت لغز ما ، به گرايه گمان دارامه دهمه گمان راه ابايكن تر وضع نمايت لغز ما ، تا هر چه ميراث
گسترش اين رسمه و امر در مركز ان آن كوشش مندل دارند . ان الله اعلم بغير قدر ان رسمه و ايد استه و باي گرايه گمان ان راه دماض ما دلسته

علي بن محمد صادقي
مفكر فرهنگي زبان دارب ماكي
۱۳۷۶/۱۹/۲۴

بسم الله الرحمن الرحيم ولصلاة والسلام على خاتم النبيين
 وعلى آله الطيبين الطاهرين وصحابة السادة الذين
 في يوم الثلاثاء ۱۳۸۸/۵/۲۰ کان فی عرفه زیارة
 هذه المكتبة التي انشاها الامام المرعشي ليجتمع
 رحمه الله تعالى والتقى فيها بتعلمه السان لاكتوار
 السيد محمود مرعشي نجفي وقد اطلعنا على ما تحويه
 المكتبة من مكنوزات علمية ومن كتلت المجلات
 العلمية صعبا والذات محمودا كفي هذا الله عن
 الذمة الاسديفة هذا الجواد وكان يترقب في هذه
 الزيادة الداع الاستاذ ارغى محمد العزالي

مشرفا وواقف الاديان
 محمد باقر
 قاسم محمد الشيرازي

بسم الله الرحمن الرحيم

در تاریخ ۳۰ اردیبهشت ۱۳۷۹ برابر ۱۹ بهمن ۱۳۷۹ توفیق زیارت و مبارک دیدن بنی زینب آل ابی طالب العظمی در مسجد کوفی را در حقیقتا با
 برکت داد و این مرد اله در خانه آن عزیز گفت و من بر بیت پاک ایوان که کار دارد هیچ کس در آنجا نماند و هر کس که از آنجا می
 رسیست . سید این کتابخانه با توفیق غنی خود از خطوط و کتب بسیار درجه اول که نفیذ علم کی ندر است . و علاوه بر آن
 دارم معجز پر فتوح آن عالم ربانی و قبه صدیقی که با ابدی و دین و اهل بیت طاهران هرگز فراموش دلم فرزند بر و بندگان الهی
 چه در مردم المسلمین عزیز آن سید صاحب لید محمود مرعشی سید مستطاب علم و وزیر توفیق سید علمای بنامیه تا همین الان با جود و سخاوت
 بهر را توسعه دهد و محقق و فرقیست که در زمان راه این منت غرض مستغنی از فریاد این خردمندانی است
 و در اولاده خاندان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ . صرحنا بما شقنا ببيان هذه الرخصة الفضية والكتابة في ذكرها والقبول
 مخرج القلوب ومساند القلوب . فربما تلك الرخصة الفضية التي قامت بحملها . هذا الرخص مع القندس . أمر الله
 بانها ومنهها الذي هو دليل الآونة وسبب الآونة . سواها الفضة في سبيلها على ما في كتابها الذي هو الرخص
 الفضية . أم الله على الآونة على ما في كتابها الفضية . والله على أن هذا الرخصة الفضية من رخص الله
 على هذه الرخصة الفضية . والله على ما في كتابها الفضية . فوالله على ما في كتابها الفضية .
 على ما في كتابها الفضية . فوالله على ما في كتابها الفضية . فوالله على ما في كتابها الفضية .

فوالله على ما في كتابها الفضية . فوالله على ما في كتابها الفضية . فوالله على ما في كتابها الفضية .
 فوالله على ما في كتابها الفضية . فوالله على ما في كتابها الفضية . فوالله على ما في كتابها الفضية .

بسم الله

وإن هذا من الرخص التي هي رخص الله العظيم القدر است ورتبكم ورفعته . حضرت آية الله العظمى رضى الله عنه
 جميعاً في كتابها الفضية . فوالله على ما في كتابها الفضية . فوالله على ما في كتابها الفضية .
 من رخص الله العظيم . فوالله على ما في كتابها الفضية . فوالله على ما في كتابها الفضية .
 من رخص الله العظيم . فوالله على ما في كتابها الفضية . فوالله على ما في كتابها الفضية .
 من رخص الله العظيم . فوالله على ما في كتابها الفضية . فوالله على ما في كتابها الفضية .

بسم الله الرحمن الرحيم ۹۷۳

روزه شنبه روز دهم دی ماه کهنه از سوره بقره چهار، همراه با بیکارون در حین خوردن آفتاب خنده من عارفی

و محمد باقر کربلیان، توفیق باز دیدن آن تبخانه مرحوم آیت الله العظمی عرشی نجفی به دست آمد.

خدا را شکر باید کرد که در راه سلیم تم، چنین کتابخانه ای وجود دارد که تنها منبع علم تشیع است.

ماینه افتخار حجاب (بسم الله) خداوند روح بانی بزرگوار را غرق در راهی رحمت خود سازد.

که عظمت این کتابخانه را پادشاه انحصار و هنای عقیدت او است.

غده علی حداد عادل

دیس فرقتن زمین و آب ناری

و در حال بین درازت الهی فیهی

۷۴، ۱، ۱۲

شبهه ۴

که خبزه مولانا آیت الله مرعشی اعلیٰ
 مقام است لایف و فیض سر آرزو از وسط دانش
 مشرقی و غربی محو مرعشی آیت الله مزالم
 زبیر است زبیریه، بنه، فقط ستر علم صفا
 رت سزیدار، ایکن آقا مرعش زوزنیه مرعشی
 در عیال و اسرار بیت بر تم انبیا رهبر عالم
 در دربر بران و شاد روی نه عالم نظر با کمال
 در اند آنگذرم بار در عباد رهبر عیال کمال
 زوزنیه سزیدار کمال در لایف کمال
 حقیق در محمد کمال آیت الله مرعشی

اسم الوع الهم
 کمال عیال شریف آیت الله مرعشی زوزنیه آیت الله
 آیت الله مرعشی زوزنیه آیت الله مرعشی
 خبزه کمال زوزنیه زوزنیه آیت الله مرعشی
 تمام به تمام کمال عیال محمد مرعشی زوزنیه
 شده در زوزنیه زوزنیه زوزنیه زوزنیه
 خداوند بر تو کمال مرعشی زوزنیه کمال
 محمد مرعشی
 ۱۳۱۱/۱۱

بسمه تعالی

امروز که نجانبه دستم حضرت امیر الله الصغر آقا منیر محمدی را زیارت کردم و از بهترین ائمه نجانبه نامم حاضر و سائمه
 بنام سیر و در و بهیست و ندانم بر آقا منیر حاج آقا محمود آیت الام زاده توحید ظاهر حضرت آیت الله العظمی آقا منیر
 راست بگفته امروز بروز بهتر و بهتر میبود ائمه عالم عرض میفرمودند که در دهه ۳۳ و ۳۴ و ۳۵ و ۳۶ و ۳۷ و ۳۸ و ۳۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَبِإِسْمِهِ تَجِبُ نَارُهُ
 كَلْبَتُهُ سَلَامًا مَرْمُومًا الْخَبْرُ الْخَبْرُ الَّذِي عَاوَدَ جَدِيدًا لِكُلِّ مَرْمُومٍ ظِلَالَتُ
 وَكَانَ فَوْضَلَاتُ مَخْلُودًا مِنْ أَعْمَالِهِ الْمَجْرُورَاتُ وَصُنُقُ مَا تَنْبُرُ مِنَ الْمَجْلُودَاتِ وَمِنْ ذِكْرِ
 هَذِهِ نَوَافِلُ الْكَلْبَتِ إِلَى تَنْبُرِ الْعَيْنِ أَيْ جَابَا وَيُنْجِصُ مِنَ الْمَتَا هَذَا أَيْ جَابَا فَرَضَ أَسْ
 الْمَرْسُودِ وَالذِّكْرُ فَتَمَّ لَامِنَهُ وَلَا سَلَامَ مَا رَفَعَ وَخَلَّدَ ذَكَرَهُ وَلَمْ يَأْخُذْ بِنَوَافِلِنَا
 إِلَى الْخَبْرِ مَا حَوَّرَ فِي بَسْمِ الْارْبَعَاءِ مَرْتَبِعِ الْارْوَاقِ الْمَلْفِ ۹ مَرْتَبِعِ ۵۰۰

وكتبه

المرعشي النجفي
 الحسيني
 عن جليل الشريعة والدين
 وزير الأوقاف والآداب

يعتبر المسلم ويعتبر بهذا الجهد والتمسك العظيم الذي سجدت عليه
 آية الله مرعشي نجفی في تاريخ صفة الكارثة المقدسة . التي لكل مسلم ان يتعلم من
 ان يتعلم من هذا النوع الكبير ، الذي ينبغي تجنيه اللذين على كل تعطشه باسم
 وبالرفقة . في احدى آية الله العظمى مرعشي نجفی بهذا المكون الخليل والسار
 الله له المشوية في الدنيا ، الكيفية ، ظروف العمل لتلاسيقه وعينيه والسفر
 الرامية .

توصيفي
 ۱۳۰۵ هـ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

I was deeply impressed by the valuable collection of over seventy thousand books at the Centre of great-learning. I was fortunate to have paid a casual visit to the Library which has been so scientifically organised and books preserved in a very useful manner.

I am all praise for the great efforts of Hazrat Ayatullah-al-Uzma Aghai Najafi Hamachi through whose personal interest the minaret of light and wisdom owes its existence. May God increase his stature and provide him with much vigour to carry on his invaluable missionary endeavour.

I was particularly impressed by the hand-written scripts of about ten thousand books including the Holy Quran.

I wish all means to this Institute and pray for the prosperity of all those who are engaged in this gigantic task of spreading knowledge through books.

S. Khawar

(S/Os IQTIDAR ALI MAZHAR)

20- Khyber Colony,
Jaland Road,

PESHAWAR
(PAKISTAN)

23. 8. 1976

جستار و نامه

صالحه و اصلاح

منه من لفظ وقت لزبانها صافه الصبح النبوی البکر ایامه العظمی الخالد الامام الشهاب الوری الخیر العفی مع الله بکماله الامام

عام خرف لزبان الامام الرضا (ع) سنة ۱۲۸۷ هـ کما وقد مر من آثاره و ما ترکها وقد تجسبی موافقت سببها الممدفی فی عهدته الامام اولاد من
ونها تاسب المهادد الایمنه و اللاد من العلمیه و الکتبات الضحیه و بعد من من رخصت علی الائمة الالهی و ما سمر صفا
الیه ان یدرم فی ظل سیدنا و کتبهت الوری الامام العفی نام فلا الوری و بعد قد ورة الاخرین سیدنا الخلف الانی
الصالح علی الامام الشهاب

۲۳۷ / ۲۳۸ هـ

بسم الله الرحمن الرحیم

اولاً باسم ربك الذي خلق خلق الانسان من علق ادرك ادرا و رسلوا الاكرام الامام عی علم العالم ان دعوة الاسلام الی العلم و ضبطه
و تعظیمه بالکتابه نجفی عن النبایه و تم بفضل الله رجلاً لخدمة العلم فی ظل عصر و قد وصفی الله زیارة مکینه انما الله المرعشی
النجفی فیم و سمعت لوری بجمها لضعف ففاحها ما تجت باجوت من ففاحس ترا ثنا العلمی الخالد بحال عجت لیمه
ابنهما المشرف علیها و مشا برهه علی جمها لضعف بها الی روار العلم فی الخوزه و ادبر من اجل الخدشات لاجباه
هذا التراث الضحی و فی الله الخایر سید محمد ان بور الی اسبر فی هذا المصدا و نضع به ک مرتفی المسکه ۱۱ / ۱۱ / ۱۳۹۱ هـ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ایمان را بهمان بزرگ پیامبرتی است که بنام اوست که در کتاب و حکمی بزرگ با این بخت و مسامحت آیام بهبود برکتش در پیشگاه عظیم الهی انور و در مقام راه گامی
ایستی که تا نگشاید تمامت بزرگ اسرار و حکایت از حیات این بزرگسپهری ما می کنند و در همه اندیشه که هر که جهان گردی این عقیقت است که در نیست از در جهان

عاقده هر بیت از اهداق و در بیان است و لا اله الا الله و ما اعرف غیره الا انی اعرفه که کونین

من این آفرین بزرگ را در کتبات بزرگ شمار بزرگ و بهار است آینه نظر حضرت عرش بر سر زده ام و از دریم بر تو بر سر زده ام و در شمار است

ایمان که این که بزرگ تا آخر ایام

این که این که در چهارده قرن حیات بزرگسپهری را که حکایت میکند بنا بر نظر است که به در انگلی از امام از آن سید و به او سینه سمان سینه

طوان سید هر که بر سینه صحیح و عظیم و لغوی است و امور را شده و گشته تر بهند و بشر ابرو را که در دستش سلطان که چهره بر سینه دارد

گفته حیات بخش را که هر که نموده از قرآن حکم است یا به برود است اما آن است سراسر سازنده از خداوند استال تبریح روح آیت فقیه عظمی

صند و تدفین و در نه پیشتر و دیگر حدیثگر این است که یک طرف را خوار است و هم به بر سر سینه که امور را به هر یک صفت خود است

فوالله اعلم
۱۳۱۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بیادری خوار و زنی بی بر ما میسر گردید که در این ایام بر بیعت قریب که در حدیث و در بعضی محل که در کتاب مذکور
با در هر از حقیقت و مسامحت انسان آن نزار این که بنام که انجام آوریم است که در محل آورده است و معنوی را هر یک
عنوان آن را به راه اجز و بیرون . بی تاریخ بر سر خوار و تطابق تا با زده سنبل ۱۳۱۱

عقود و در هر طریقی

For many years I have seen the regular publication of the excellent catalogues of the Public Library of Aytekhah al-Ogma Moreski al-Najafi and been aware of the valuable manuscripts not were being collected there. At the kind invitation of the director of the Library, Dr. Sayyid Mahmud Moreski, I have been able to see the Library at first hand. This visit has reinforced the initial impression of a great enterprise that with the aid of very considerable benefactors scholars in the many different branches of Islamic and Iranian studies. It has been a privilege to see the many aspects of the Library at work, and to note how it has adapted to changing demands and interests, and how within the short space of a very few years has become one of the great libraries in Iran. I very much hope that it will continue to develop as a centre that attracts scholars from abroad and as fulfil the hopes of its founder, Aytekhah al-Ogma Sayyid Shakh al-Din al-Moreski al-Najafi, that it will be an outstanding contribution to Islamic studies. I am deeply grateful for this opportunity to see the Library and hope that in the future it will be possible to maintain close cooperation in providing microfilms and an exchange of publications with centres for Islamic studies outside Iran.

15 April '86

J. J. Brung
Oxford University

باسم الله الرحمن الرحيم

رحمك الله يا امانا يا مرعشي
رحمك الله يا عادي قد مع النبيين والصديقين والشهداء والصالحين

رحمك الله يا اعي العلم والطلاب العلم

رحمك الله يا من عملت كهم الكتاب الاسلامي

رحمك الله يا من عملت حتى حفظنا لنا مرات العلم والعلماء

من الرقيب بوصف ولا يعرفه باللام لا انا منه طيبته الا نام المرعشي

رحمك الله لئلا نغيب في يد عالمي بما سببه انكرى العشرين لشوة الا نام

الحسين من الثواب والارحم في دنياك ما خرتك في جبالك في يوم ممالك

ولقد كنت صديقة جاريتك من في صفحات اعمالك جزال الله عنا

وعنه كل المسيرة حيد الخراب رحمك الله دائما دائما

تأليف فضيل الكرمسورية
لشيخ محمد لقمان

١٩٩٩ / ٤ / ٩

الشيخ
محمد صبحي

(Handwritten signature)

الاهتمام بالكتاب صورة من الصور العليا للوقام بايون من وقية الفرية والرفعية والوسنة. لم اكون
على كره ما من اقرن من العتمة بالكتب في السوي والقرن. من اقرن اسمه بم القدر له آية الله العظمى المرعشي العجني
واعلمك بانك ما اشد لي هذه المقتبة من قلوبك تارده من آتون ما رأيتك أو سمعت به في ايران. ان الله
ذكرت صاحب هذا الجود العظيم. وقد غير خيله الذي يؤمن لغفائة ويرى ما جعله والله الجيد ويستمر في أداء هذه الرسالة
الكل في

سنة ١٣١٧/٤/١٠
١٣١٧/٤/١٠

بنام خداوند جان و دهر : این روزنامه به رسم دولتی
 در تاریخ چهارشنبه ۱۳۴۲ هجری قمری : در روز چهارم محرم ۱۳۸۵ هجری قمری در کتبخانه
 آیت الله العظمی سید محمد علی خاکی در شهر تبریز چاپ گردید .
 شماره اول آن به تاریخ چهارشنبه ۱۳۴۲ هجری قمری است .
 نیز در هر دو روز یک بار در روز یکشنبه چاپ میگردد .
 بنام خداوند جان و دهر : این روزنامه به رسم دولتی
 در تاریخ چهارشنبه ۱۳۴۲ هجری قمری : در روز چهارم محرم ۱۳۸۵ هجری قمری در کتبخانه
 آیت الله العظمی سید محمد علی خاکی در شهر تبریز چاپ گردید .
 شماره اول آن به تاریخ چهارشنبه ۱۳۴۲ هجری قمری است .
 نیز در هر دو روز یک بار در روز یکشنبه چاپ میگردد .

چنانچه در این روزنامه در تاریخ ۱۳۴۲ هجری قمری در روز چهارم محرم ۱۳۸۵ هجری قمری

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لعلکافی مشرف برار بکتابت ساجدة آية الله العظمى الخميني اليرقيني اعلى الله مقامه بتاريخ
 ١٣ شوال المبارک سنه ١٤١٣ هجرية ولقد حمدته من اعظم ما حق ترانق المولى البيت علم
 السلام ومما انما يبرئ الذروة الكبرى لما عرف الشريعة والعصمة الذي علم انتباه
 البراءة الشخصية الفقه التي تتبعها آية الله العظمى الدمام اليرقيني اليرقيني الذي اذنه
 نفسه الشريف بلع وتنظيم هذه آيات القطعة الفقهية واعلم بعلمه هذا هو ذمها الشخصية
 العلمية الرسمية الشريعة وهذا النوع العظيم لا يمكن ان يقبضه او يقدر الجهود المنزلة
 فيه الا من وقف على الرهات المشاهدة في العالم
 وليس لي الا ان ادعو الله تبارك وتعالى ليتم سبنا اليرقيني ومولانا المولى اليرقيني
 رحمة ويسكنه في اعلى عليين مع اهداه العصميين وان يزيد في توفيقاته بجاه المولى
 ساجدة حجة الاسلام والمعلم السيد محمد اليرقيني الذي يذره نفسه كواله في توفيقه
 وتوفيقه وحفظ هذا المصريح المشايخ والمناظر على هذا التراث الاسلامي العظيم
 الذي لا يقدر تنه فقه المير على هذا التراث

د. سید محمد علی الشیرازی

رئیس مجلس امنة المراجعة العلمية للعلوم الاسلامية

٥
 ١٣ شوال ١٤١٣

بسم الله الرحمن الرحيم
 این مجموع عظیم و تفسیر سربلندی علم فخرانی از دسترس دوستان
 اسلام و منتقدان فواید ماندگار است که در کتابهای دیگر یافت
 دست ردان رجوع علی از آیه الله العظمی مرعشی نجفی در علم و ایمان

محمد باقر مجلسی
 در شهر کربلا

بسم الله الرحمن الرحيم

لقد نشاهدت نموذجاً من مخطوطات
 مكتبة آية الله العظمى السيد المرعشي قدس سره
 فعرفت من خلال ذلك مدى الخدعة التي قد صفا
 للعلم وأصله في مكتبة العاثة الصديقه النظرية
 هذا البلد ، وهذا دليل على اصناماته الكبرى بما
 يرفع المستوى العلمي للاسلام والمسلمين
 لجزاء الله عن الاسلام واصله خير جزاء المحسنين

۱۶ شعبان
 ۱۳۹۱ هـ
 محمد باقر
 محضرات

کبریا

در روز ۷/۴/۱۳۸۰ از آنجا که رقم صورت حساب اعلامی بجهت موسسه بازرسی اعلام نمود، بدون سابقه
 با مع اذعان بزرگم تعجب و شکی درین باره نمودم. آری بهر حال بجز آنکه بهت کردی و حدیث نمودی
 صورتی که گفته شده است. سدیغ غلامی است. بنیادگذار این مرکز بزرگ اتفاقاً بهت نمودی
 شیبان. بآن و اذیت بر اینها است. هر کسی ملحق میگردد باین مرکز. آنقدری بآن ازان مرکز است
 یعنی مستحق ده و پانزده بوده که منطقی نمی گمانم. یعنی آنقدر دست و پا زنی هم نموده
 مدارک مدارک هم بجهت بنیادگذار این مرکز که منتهی بحدی رسیدند و برسد این حق می باشد
 در هر صورت موسسه ایست که اصولاً گرامی است و دست نام بنیادگذار در آن دستهای گوناگون است.

کلمه بجهت بنیادگذار

م - ۴۷/۱۳۸۰ / کلمه

I am most impressed by this library
The love and care bestowed on the mss. and
books deserves abundant blessings from
Allah. This is an exemplary library.

سید محمد تقی العطاس - مالزیہ
Al Qapud
28.10.92

بِسْمِ تَعَالَى

صفت ادلرہ آرئ قیفا بیہ مقصوطات
مکتبۃ السید المرعشی الہدیۃ ولقد
سعدت بهذا ، وارجو انہ یكون
لی عودۃ الی تہرانہ ومعہ لرؤیۃ
ودراسۃ صفت المکتبۃ الہدیۃ .

سید اسد
مدیر مرکز بحوث تاریخ اسلام
والثقافت العربیہ ، لندن
بارس
۱۴۱۴
۲۳ ذی القعدة

